

Liber de anima.

Clarissimi phi Alberti magni: almi pdicatorz ordi/
nis: epi Ratispon. liber de aia prim' incipit: cui tracta/
tus primus est de modo quo cognoscenda est anima.
Capitulum primū z est disgressio declarans q sciē/
tia nālis est de anima: z quis eius ordo.

Omibus que de corpore
mobili: z de mobili fm lo
cū dicenda erāt expeditis:
traditis etiā eis q de mobi
libus ad formā tam simpli
cibus q mixtis in vli vide
bant esse dicenda. determi
natis nihilomin' his q de
mixtura lapidū z minera/
rū cōmemoranda esse vi/
debant: nunc tandē stiliū ad tractandū aiatoz naturas

cōuertimus ordinē quem in principio nostrorū librorū
prescripsimus per oīa insequēdo. Cū aut omnī aiato
rū principū sit aia: nō poterunt aiata cognosci nisi per
cognitionē suarū animarū: sicut z vnūquodqz alioz nō
cognoscit nisi per formā suā: eo q forma est z princi
piū esse z cognitionis. Oportet ergo hanc de necessita
te nos de aia facere inquisitionē anteq de corporibus
animatoz aliquid possumus discere. Sunt aut aie
opa z passiones: sicut sentire: dormire: z vigilare: z nu
trire: z spirare: z mori: z vita: de qbus oibus z simili
bus sicut est reminisci z mouere: debet sciri post sciam
de aia: qz ex illis plurimū dirigere videt in scientia aia
toz corporū. Licet ergo aia z opa eius z passiones
nō sint corpus mobile qd est subm phie nālis: est tamē
aia principū essentialis talis corpis: z ideo in sciētia nā
li oportet inquiri de ipsa. Et h quide de vegetatiua z
sensitiua nō hz dubitationē. De rōnali aia fortasse vi
det alicui esse nō verū q ipsa sit corpis aiati principū
z forma: eo q principia z forme corporū operationes
hnt quas nō explent: nisi per corporū motus z opatio
nes sicut visus nō videt sine oculo: neqz vis ambulati
ua ambulat sine pedib': vires autē rōnalis aie operant
sine aliquo corporis instrumento ppter qd z circa oīa
vli opant. Intellectus enim de oibus intelligit: z ratio
de oib' ratiocinat: z voluntas libera est puerēdi se ad
qd voluerit. z hanc generalitatē z libertatē nō hz ali
qd principioz: neqz aliqua formarū neqz viriū corpori
affixarū z obligatarū. Videt ergo rōnalis aia cū suis
virib' nō esse principū z forma vel pfectio: quā ende
lechiā greci vocant alicuius corpis vel pris corpis eē:
z sic nō pūere ad phisicū tractare de ipsa. Sz intelli
gendū est aiam rōnalē esse in corpore hominis z esse
pfectionē suā fm q est hō: z fm q est hoīs pfectio nō
hz affixionē cū hoīs aliq parte: sed potius in eo q libe
re z vli intelligit z vult: diuidit ab oib' alijs cū qb' in
nā generis cōicat: z inq tū talis aia pfectio est hui' aia
ti venit in plicationē nālis phi. Et hoc est qd pclar'
phis ait in ethicis suis distinguens qdā esse nālia homi
ni ex genere: z qdā ex differentia: q cōstitutiva est spe
ciei hoīs. Cōicareqz dicit etiā cōcupiscere z sentire ho
minē cū alijs ai lib' fm cōionē generis. esse tū hoīs in
qū hō est: solū intellectu est. Qualiter aut hoc sit me
lus sciet cū secun dū huius scientie libzū tractabimus:
nec mouere oz aliquē q nos sciam de aia tractamus z
explanam' qui forte occasionē erroris accipit ex eo q
videt oēm nostrā sciētiā oriri de sensu: animā autē z
precipue intellectuam nullo sensu nobis manifestari.
Ex quo etiā occasionē acceperunt heretici nullam

hmōi aiam esse cōcedentes: qm nobis ad h rōnē z in/
tellectū deus gloriofus dedit: vt rō z intellectus refle
xi ad sensum: nō tū sensibilia: sed etiā que sub sensib'
latent accipiāt z ptractēt. Latent aut sub sensib' sube in
sensibiliū: z p opationes innotescūt nobis. Sic et in
sensibiliū cause insensibiles: qm compam' sensibilia ad
suas causas: z aduertim' oppositas esse pprietates sen
sibiliū effectiū: z insensibiliū efficiētū. Sz ergo sic oīs
nostra cognitio a sensibilib' incipiat: tū pfundata circa
ea oīa q sensibilib' quocūqz modo attribuunt: nō sem
per stat z terminat circa sensibilia: sz extollit vebemē
ter in imēsū ad ardua z remota a sensibilib' sicut cāz
primā z intelligētias z seipsas: eo q aduertit circa sen
sibilia negociādo: ratiocinādo z intelligēdo sensibiliū
quidditates: ac p h incipit qzere de seipsa: z de seipsa
habere sciam nobilissimā. Cū autē iam certū sit nobis
de aia esse sciam: z q h scia est pars nālis scie facile ad
uertere possum' ordinē istius iter libros scie nālis. Cū
enim a cōib' oīs incipiat speculatio z cōius sit mixtur
tū q mixtū z aiatiū: scim' q aiatiū noticia est tradenda
post noticiā mixtoz in spē p'sideratoz. Mixta autē
fm spēs suas sunt cōsiderata in libro mineraliū. traden
da ergo erit noticiā aiatoz cōtinue post illā. Aie autē
noticia est prior noticia corporis aiati: cōgrue igit ordi
namus hanc sciam post sciam mineraliū z ante sciam
corporū animatoz que in vegetabilib' z aialibus erit
terminanda.

Capitulum. ij. de nobilitate z vtilitate scie de anime.

Um autē opinamur certissime oēm sciam cē
de numero bonoz honorabiliū eo q oīs sciē
tia de se expetibilis est q vere sciētia est: tamē
magis vna q altera est de numero honorabiliū ppter
alterā duarū causarū: aut ppter duas causas simul: qua
rū vna est certitudo quā facit de suis cōclusionib' per
demonstrationes firmissimas: que pcedunt ex primis
z veris: vel ex his que per prima z vera sumperunt
fidē: sicut videm' arithmetica z geometria in mathe
maticis oēs alias excellere. Altera autē est q melioz
subiectoz z mirabilioz est. Melioza autē vocamus
nobilioza: sicut incorruptibilia sunt melioza corruptibi
libus. Mirabilioza vero que altiozes z magis diffici
les z remotas habēt causas talia eniz oīs sapiens mi
ratur z inquiri: sicut in mathematicis videm' astrono
miā oēs alias scientias excellere: eo q incorruptibilis
est subiecti: cuius passiones z passionū causas oēs mi
rantur vt lune z solis eclipses. Nec miret aliquis q di
cimus etiā sciētiā siue noticiā esse de numero bonoz
honorabiliū: qm sunt quedā scientie quas nō querim'
propter se: sed vt nobis adminiculent ad alia: sicut sciē
tiā topicoz pblematiū: z sciētiā de instrumēto sciarū
qui est syllogism' z vliter scias sermocinales. Et ille
nō sunt vere scientie: sed modi scientiarū oīum: sicut in
principio librorū dixisse nos meminim'. Et noticiā il
loz modoz sciendi nō vere est de numero bonoz ho
norabiliū: sed potius de numero noticiarū z bonoz
vtiliū. Honorabile quippe est qd ppter seipsum qrim'
vtile aut qd volum' ppter altez: ad h aut honor pre
miū virtutis est: z p'cipue virtutis q hoīs vt hō est q ē
cōtēplatiua virtus: vt sciētia z sapiētia z intellectus z
prudētia z ars: vt dicit phs in. vi. suorū ethicoz. vtile
aut qd est sicut instrumētū quo aliqd pter ipsum intēdi
tur p ipsum adipisci. Cū igit ppter dictas duas causas
vna sciētia sit sup alterā: aut ppter alterā ipsarū: dici
mus nos in prioritate dignitatis debere ponere sciam
de aia pp vtrāqz istarū causarū: nobilitatis enī subiecti

S'p tex.
primio.

est q̄ aliqua scientia corporum ⁊ mirabilioris: qm̄ ois sapiens admirabit de ca lucis intellect⁹ anime ⁊ passionibus eius. Et qualiter est oia quodammodo intelligibilia: ⁊ q̄tū ad facere oia intelligibilia: ⁊ q̄tū ad fieri oia intelligibilia: ⁊ vtrū sit separabilis ois aia vel nō. Et ē certissimaz demonstrationū: quoniā lz quo ad nos sit occulta hñs p̄ncipia: eo q̄ nostri oculus intellectus se hz ad ea que manifestissima sunt fm̄ nām: sicut oculus vespertilionis ad lumē solis: tñ nihil manifestius est in nā q̄ fons ⁊ origo ois cognitionis qd̄ est lumē intelligētie in nobis. Ad illud enim lumē certificatur q̄cqd̄ certe scit: ⁊ tunc sciri iudicat quādo illi cōuentens inuenitur. Sic enim mediū virtutis moralis qd̄ nō est idēz oib⁹ examinat ⁊ p̄portionat i. li. medio qd̄ nā intus est in quolibet: ⁊ est tunc satis qm̄ illi cōgruit. Sic necesse est absqz dubio p̄mū lumē ad qd̄ examē refert verorū ⁊ intelligibiliū intus esse a nā: p̄pter qd̄ egregie dicarist. p̄ncipia nobis quodammodo esse innata: sicut innata est quodammodo forma materie. Cū igit sic sit aia certificans ad seipsam: q̄cqd̄ certificat oportet ipsam sciam de aia fore certissimā: ⁊ firmissimaz esse demonstratiōnū: ⁊ h̄ lumine deceptus pla. putauit oīum intelligibiliū cognitionē esse intus: neqz aliquē aliqd̄ discere: sed immemorē recordari. Sed de hoc inferius disse remus: lz aut sic in p̄ioritate dignitatis aie sciam ponamus: tñ in ordine doctrine inter scientias nāles nō ponimus eā p̄mā: qz ordo doctrine nō sequit̄ p̄ioritatē dignitatis: sed rōnis ordinē tenet in quo de cōioribus p̄ior est speculatio sicut dixim⁹ superi⁹. Cū at p̄pter sui honorabilitatē sic in p̄iori dignitate ponēda sit noticia anime: nō amisit etiā vtilitatē: eo q̄ sicut dic̄ Tullius i libro de amicitia. omne honestū plurimas sibi hz adiunctas vtilitates: lz neqz nomē neqz diffinitionē sortiat ex illis. vtilitas aut eius p̄cipua est q̄ ad oīum scibiliū veritatē cognoscendā maxime p̄ficit: ⁊ p̄cipue ad noticiā veritatis rez nāliū: cū ipsa sit p̄ncipiū formale ⁊ essentiale aialiū: ⁊ nō nisi p̄ noticiā aie poterūt cognosci corpa aiatoy. In corpibus aut aiatoy ⁊ p̄mixtiō est simpliciū ⁊ ipsa simpliciā: ⁊ sic vlteri⁹ scia aie p̄ficit ad noticiā oīum corpoy nāliū. Ad veritatē autēz oīum p̄ficit p̄pter modū quē dixim⁹ superius: in quo videlicet apud se hz lumē qd̄ est veritatis examē tribus modis nō simul sed diuisis. quoy vnus est: qz p̄ficit ad nālē veritatē eo q̄ ipsa pars nobilissima est sciētie nālis alio aut modo p̄ficit ad diuinā: qz in ista scientia manifestat nobilior pars subiecti scientie diuine. manifestat etiā in ista scientia q̄ intelligētia est: ⁊ q̄ separata est: ⁊ qualiter agit intelligibilia: de qb⁹ oib⁹ p̄mū phs inq̄rit: lz nō inquirat de eis inq̄tū sunt hec opera anime ⁊ partes anime. Ad quasdā aut p̄ficit: qz dat eis plurima p̄ncipia: sicut ad moralē cui dat eligentiā ⁊ rationem rectā ⁊ proberefūm: ⁊ multa alia per que regunt̄ ciuitates in moribus.

Capitulū. iij. de quesitis quid sit subiectū huius sciētie: ⁊ de difficultate ipsius.

Tex. 7.
cō. 30.

A autē que de aia cognoscere p̄ demonstratiōnē: ⁊ cōsiderare p̄ signa inquirim⁹ sunt nā ipsius: qua ipsius animati corporis nām cōstitunt: ⁊ substantia ipsius qua ipsa est fm̄ se. Et hoc q̄rimus de aia p̄mō ⁊ p̄ncipaliter: eo q̄ vnū istoy cōuenit anime fm̄ q̄ est forma: ⁊ alterz fm̄ q̄ est substantia quedā incorporea distincta a nā corpis: postea autē secundario inquirim⁹ etiā cognoscere q̄cunqz accidunt circa ipsam aiam p̄ se ⁊ nō fm̄ accidēs. Accidētia. n. p̄ accidēs sunt casualia: neqz possumus p̄ ea certificare: ⁊

aialib⁹ inest certificari p̄ cam. Sz accidētia p̄ se q̄cunqz mō accidāt causas habent p̄ se determinatas: ⁊ ex his demonstrant: ⁊ iō q̄rim⁹ cognoscē illa. Accidētū autē per se aie duo sunt genera. Quedā. n. ipsoy sunt p̄prie passionēs aie fm̄ q̄ ipsa in substantia p̄siderat nō cōintellecto corpe: sicut intellect⁹ ⁊ volūtas ⁊ rō. Alia autē sunt accidētia cōia sibi ⁊ corpi qd̄ hz aiam: tñ accidūt corpi nō fm̄ q̄ est corp⁹ tñ: lz poti⁹ ex eo q̄ ipsa aia ē i tali corpe aiato qd̄ est corp⁹ aialiū. Et illoy accidētūz ad huc iunt duo genera. Est enim passio q̄ incipit ab aia ⁊ explet p̄ corp⁹ sicut visus ⁊ auditus: ⁊ oio sensus ⁊ vegetatio ois. Alia autē est passio q̄ incipit in corpe ⁊ redundat ad aiam: vt somn⁹ ⁊ vigilia: q̄ incipiūt ab euaporatione cibi: ⁊ efficiunt ligamētū vel solutio viriūz aie. Hec at duo q̄rim⁹ cognoscere de aia: vt p̄fecte sciamus eā: quoniā sciēdo nām ipsi⁹ ⁊ substantiā: scim⁹ qd̄ ipsa ē: sed qd̄ pot̄ scim⁹ ex passionib⁹ ⁊ virib⁹ eius. Lz aut p̄prie passio dicat dupliciter: h̄ est q̄ est recepta in p̄prio subiecto qd̄ est cā eius: ⁊ q̄ solā p̄prie sibi formale. infert passionē aie: vtroqz mō q̄rim⁹ cognoscere aie passionēs. pathin enim grece: latine sonat recipe. Que cūqz igit subiecta sola ⁊ semp ⁊ vbiqz quasdā p̄prietates recipiūt: sicut linea curuū ⁊ rectū: ⁊ numerus par ⁊ impar: illa dicunt p̄prie passionēs subiecti illi⁹: ⁊ sic aia suscipit sensum ⁊ imaginationē: ⁊ fantasiā ⁊ intellectū ⁊ hmōi. Sitr aut qdā sunt agentia actione q̄ est p̄prie sue forme: sicut lucis lucere: ⁊ hoy forme actiue necessario fiunt in aliquo passiuo sibi appropriato ⁊ non in alio: eo q̄ ois actio trāsit in passum. Et hoc est qd̄ dicitur in secundo de aia ab arist. q̄ actus actiuy sunt in patiente: ⁊ talia agentia in aiam inferentia ei passionēz sunt sicut color agit in visum: ⁊ sonus in auditū: et oio sensibile in sensum: ⁊ intelligibile in intellectūz. Et de tali p̄prie passione oportet etiam determinare in libro vel scientia de aia: qz absqz taliū scientia vires aie nescirent. Cū igit ista in genere cognoscere q̄ram⁹ de aia oino ⁊ penitus de numero difficillimoy est: ⁊ quātū ad quesita: ⁊ quātū ad modū inquisitionis accipere aliquā fidē firmā ⁊ certā de ipsa aia. Cū enim sicut i logicis determinatū est sit vna cōis via ⁊ methodus ad sciendā subam que demonstratio est. Quare q̄rendūz est si sit fm̄ scientiā istā q̄ qd̄ est esse rei dicit: ⁊ vocatur diffinitio per quā methodū declaratur q̄ntio que q̄rit quid est esse rei in aia: ⁊ multis alteris rebus quaz diffinitiones querim⁹ scire. Fortassis videbitur alicui illa methodus sufficere de omnib⁹ tā de anima q̄ de alijs de qb⁹ querim⁹ diffinitionē quid est. dicit autē illam methodū sufficere p̄pter duas rationes: quaz vna est: qz cū multo plura dicant̄ de aliquo per accidēs q̄ substantialiter: sufficit vna via que docet in secundo topicoy: ad sciendū omne qd̄ p̄ accidēs inest alicui. Multo ergo magis vna via diffinitionē venandi que docet in secundo posterioroy analyticoy videt̄ sufficere ad cognoscendū substantiā ⁊ diffinitionē omniū. Alia rō ē: qz p̄prie quecūqz cognoscere volum⁹ vna methodus que est demonstratio passionis de subiecto sufficit. ⁊ tunc a simili iterū p̄ dicta via ⁊ scientia videbit̄ sufficere ad habendā scientiā quid est ois res p̄ diffinitionē. Si igit dicat sic aliquis: oportet querere si substantia ⁊ qd̄ est esse ipsius aie sit fm̄ doctrinā illi⁹ sciētie vel nō: ⁊ hoc erit valde difficile: cū illa diffinitio sit p̄ genus ⁊ differentias cōponēda: ⁊ nobis occultū sit gen⁹ ⁊ differtie spiritaliū rez difficillimū erit iuenire diffinitionē aie fm̄ doctrinā illius methodi. Si aut qd̄ dicat q̄ nō est cōis vna sciētia in secūdo posterioroy determinata

Tex. 7.
cō. 40.

Tex. 7.
cō. 50.

minata sufficiens ut per eam cognoscatur omne illud cuius querimus quod est: et diffinitionem substantialem: tunc erit magis difficile negociari ad veniendam anime diffinitionem: quia tunc oportet primo circa quodlibet genus rei inuenire propriam viam: quam difficile est inuenire. Et cum manifestum sit quod est aliquis modus proprius cuiuslibet rei ad sciendam substantiam ipsius: tunc querendum quod sit ille modus: utrum ex prioribus ex quibus est demonstratio sic dixit hypocrates: aut ex posterioribus sicut procedit diuisione: sicut dixit plato aut est aliqua alia via que est collectio diffinitionum per diuisionem et compositionem eorum sicut dixit aristoteles. quoniam multas habet dubitationes et errores ex quibus propriis principijs oportet querere anime quid dicitur: quoniam res diuersarum diuersa sunt principia essentialia: sicut alia sunt principia numerorum: et alia planarum superficies: et secundum illa proprie variantur diffinitiones.

Hoc autem necessarium est potissimum in anima querere quod cum alijs nullam penitus videtur habere convenientiam: sicut in sequentibus erit manifestum: ubi ostendet quod neque oino in vno genere cum alijs est substantijs: neque oino remouetur a genere aliarum substantiarum.

Capitulum quartum que oportet inquirere ad inuestigandum propriam anime diffinitionem.

In diffinitionibus autem omnibus existentibus ex genere et differentia constitutiuam speciei: si conueniens autem diffinitio debet haberi: oportet primo querere in quo genere sit fortassis: quoniam forte non est res que sit in genere directe: sicut genus vel species vel indiuiduum: et forte est in genere sicut principium generis: potentia enim et actus principia sunt generum: et eorum que sunt in genere: et ipsa non sunt directe in genere: quoniam principium alicuius non directe constituitur sub ipso sed est ante ipsum. Esse autem in genere est esse sub genere: sicut manifestum est ex determinatis in predicamentis. Querendo autem utrum quocumque modo sit in genere queremus utrum sit hoc aliquid quod est substantia: aut sit quantitas: aut sit aliud aliquid diuersorum predicamentorum: sed oes conueniant ipsam: aut substantiam aut qualitatem esse et ideo non est nobis necessarium ut reliqua genera inducamus. Habito autem genere ipsius anime: oportet nos querere de differentia anime: qualiter scilicet sit in genere: utrum sit aliquid eorum que sunt potentia sicut dixerunt illi qui posuerunt eam humorum quedam: aut sit de numero eorum que grece vocantur endelichie: quod latine sonat perfectiones siue actus: sicut sunt forme essentielles actus et complementa rerum naturalium. Hec enim duo magnam habent differentiam. Habitis vero genere et differentia anime considerandum erit nobis utrum anima sit partibilis an impartibilis: quoniam quidam dixerunt in omnibus corporibus esse animam vnam specie et numero: que tamen pro diuersitate corporum diuersa operatur: et alij etiam ut plato dixerunt in vno corpore plures esse animas specie differentes: sicut quod intellectiua sit in cerebro: et concupiscibilis siue appetitiua sit in epate: et irascibilis sit in felle: et vitalis sit in corde: et generatiua in testiculis. Hec autem sequentia declarabunt. Si vero consentiatur in hoc quod sit indiuisibilis: tunc oportet querere utrum sit similis speciei omnis anime: et tantum diuidatur per indiuidua aut non sit similis speciei omnis anime. Et si consentiat quod anima non est similis speciei: tunc oportet querere utrum sit tantum specie differentes: et sint omnes species anime sub vno et eodem assignato genere: aut cum hoc differant etiam genere: hoc autem inquirere est necessarium: quoniam quidam supponentes omnium animarum esse eandem animam specie: quando tractant de anima: de humana solum loquuntur et inquirunt.

Et per hoc credunt se sufficienter de omni anima terminasse: eo quod oes anime ut dicunt in specie conueniant cum animabus hominum. Et in hoc peccato dicitur fuisse plato: qui dixit omnem anime speciem esse in corpore hominis: et in corpore humano plures esse species animarum subiecto differentes et forma. Hec autem non est sententia aristotelis et peripateticorum: sed potius quod anima hominis vna sit substantia et subiecto: et habet pluralitatem in viribus et potestatibus siue potestibus suis. Et hoc in sequentibus declarabit. Videndum est ita quod nullo modo lateat nos utrum sit vna ratio omnis anime: sicut est vna ratio generis secundum species suas: aut sit altera et altera ratio specierum. Cum enim nos quesiuimus utrum anima sit vnum genus ad oes animas vel non: sed sit specie differentes tamen: tunc oportet nos cauere ne ignoremus vniuocationem vel equeuocationem sue diffinitionis: ut sciamus utrum diffinitio data de anima sit vniuoca tribus animabus: vegetabili. scilicet et sensibili et rationabili: sicut est vna ratio animalis siue viui ad ea que continentur sub eo: aut non est sic sed est altera ratio secundum vnamquamque trium animarum: sicut est altera ratio equi et canis: et dei iouis vel esculapij. Hec autem ideo dico: quia animal vniuersale ut vniuersale: aut nihil est de quidditate particularis et realis animalis: aut est posterius ipso. Et similiter est de omni conueniente quod vniuersaliter predicatur de aliquo. Cum enim animalis que est principium esse huius vel illius animalis est in ipso animali esse: et est particularis et non precedit ipsum tempore: sicut dicebat plato: quoniam si prederet ipsum non possemus habere noticiam particularis nisi per ipsum: sicut modo non cognoscimus res nature: nisi scitis causas ex quibus sunt. Natura ergo forme generis vel differentie que est in ista re demonstrata in esse nature: est in vno: et non est in alio. Sed cum intellectus noster accipit intentiones essentialium principiorum huius rei demonstrate que sunt potentia et actus: et abstrahit eas a materia et ab indiuiduantibus alijs tunc agit in eis vniuersalitate: sic vniuersale posterius est quam do ut vniuersale accipit et non sicut prius dixit plato: quod prederet secundum esse omnia sua particularia. Hec tamen namque principium est essentialis huius particularis demonstrati prius est secundum causam et intellectum quod res principiat per ipsam: quia aliter non esset causa eius essentialis. Quod autem hec vera sint que dicta sunt testatur aristoteles. translatio arabica que sic dicit. Et debemus preseruare nos ne ignoremus utrumque diffinitio eius sit eadem ut diffinitio viui: aut sit alia in quolibet. verbi gratia: diffinitio equi et canis et hominis et dei. viuum autem vniuersale: aut nihil est: aut est postremum. Et hoc exponit auerois: sicut hic dictum est. Greca autem translatio discordat ab hac: et ut puto est mendosa. Habet enim sic. Videndum autem quatenus non lateat: utrum vna ratio ipsius sit: an sicut animalis est secundum vnumquodque altera. et si deberet concordare cum arabica: sic deberet ordinari: utrum vna ratio ipsius sit sicut animalis: aut sit secundum vnumquodque altera: tunc enim plana esset. Sed quia in multis inuenimus grecas emendatiores quam arabicas translationes: ideo et hoc sustinentes dicimus quod animalis est vna ratio ut generis. Si autem animal secundum esse sumit in vnoquoque tunc variatur esse eius differentijs specierum siubi adiunctis: et tunc sic variatum habet altera et alteram secundum esse diffinitionem. et hoc sit verum: tamen primum magis conueniens ad propositum est. Et ut melius intelligatur sciendum est: quod plato posuit in omni re triplex esse vniuersale. Vnum quidem ante rem quod erat causa rei formalis secundum esse precedens quia separatum ipsum esse posuit. Secundum in re quod erat forma adherens ei vna in multis et de multis. et hoc vnum dixit plato in essentia esse vnum et in esse natum

Tex. et
co. 8.

re et forme in omnibus. Aristo. autem in ratione dixit unum: et in essentia et esse plura. Tertium autem dixit esse post rem: quod est intentio universalis in anima. et sic dixit etiam quod anima communis et universalis erat ante omnes animas: et erat causa ipsarum per quam habent diffiniri et esse: et secundum hoc est una universalis illi ratio de omni anima: et hoc esse non potest: quia in philosophia prima hoc ostendit id universale nullum esse omnino: sed omne universale ut universale sumptum esse: aut nihil rei precedens rem aut esse post rem: sicut est intentio abstracta de particularibus. His autem omnibus relictis tanquam his quae non habent sed alibi sunt determinanda: dicimus nobis esse necessarium inquirere utrum una communis ratio sit de anima in consideranda: quae univoce conveniat tribus animabus. scilicet vegetabili: sensibili: et rationali: aut sit nobis querenda propria ratio secundum qualemlibet trium animarum. Hoc enim necessarium est: quia inferius apparebit quod ratio data de anima que est endelechia corporis phisici potentia vitam habentis: non omnino secundum unam rationem convenit tribus animabus: nec unius est altera et altera ratio secundum unamquamque animam: secundum quod est altera et altera equi et canis et hominis: quia ista diffiniunt sicut habentia operatas differentias: quarum una non est in alia: sed ratio anime in partibus suis est sicut figure: quia sicut una figurarum secundum potentiam est in alia sicut trigonum in tetragono: sic una anima videtur esse in alia: sicut vegetatum in sensitivo: et sensitivum in rationali. Est igitur necessarium nobis subtiliter ista disquirere: quatenus non lateant que dicta sunt.

Capitulum quintum quo ordine oportet procedere quod rentem de his que spectant ad scientiam de anima.

Tex. 2
co. 9.

Inquisitis autem his omnibus que de subiecto scientie huius et de diffiniendis animam inquirenda esse videntur: et si consentiat in hoc quod in uno quoque corpore hominis vel alterius animalis non multe sunt anime sed una in substantia: et plures in partibus potestativis: tunc videndum erit de ordine questionum. utrum scilicet prius oportet inquirere de tota anima secundum se: vel de partibus prius. Cum autem multe sint partes: difficile erit determinare differentias partium ad invicem quales apte nate sunt habere: quia inferior semper claudit videtur in superiori: sicut minor potestas in maiori claudit eiusdem generis potestate: sicut potestas presidis et tribuni claudit in potestate cesaris siue imperatoris. Est tamen in hoc magis difficile quam in alijs. Dubium autem iterum est: utrum partes anime que sunt potentie prius querende sunt: aut opera siue actiones potentiarum verbi gratia: utrum prius querendum sit de intelligere et sentire: que sunt opera siue actiones potentiarum: vel de intellectiva et sensitiva potentia prius sit inquirendum. Similiter autem et in alijs et si constiterit quod de operibus potentiarum prius sit inquirendum: tunc iterum dubitabit aliquis an oportet primo querere de oppositis hoc est obiectis circa que sunt opera: aut de ipsis operibus prius et postea de obiectis. Verbi gratia: quoniam possumus querere utrum de sensibili prius sit querendum: quam de sensu et sentire: et de intelligibili prius: quam de intellectu et intelligere vel e converso. Hec enim questiones necessarie sunt propter duas causas. quarum una est: quia in quibusdam magis est nobis nota natura totius quam partis: et notior est nobis potestas quam actus eius: et quam id circa quod operatur: sicut in corporibus que sensui subijciunt se habet. Nos enim scimus naturam ignis in toto: et per eam discimus potentiam partis et operationis: et eius circa quod operatur. Quedam autem super que non cadit sensus sunt occulta nobis in substantia et partibus: sed sunt manifesta nobis ea circa que operantur: et per illa devenimus in opera: et per opera in potentias particulares: et per illas potentias coniecturamus de toto: sicut nos investigamus substantias separatas: etiam ipsarum ani-

Tex. 2
co. 10.

ma. Alia autem causa est: quia etiam in ipsis que spiritiva sunt et non sunt subiecta sensibus nostris duo sunt genera potentiarum partialium: et unum quidem genus est active potentie: aliud autem potentie passive. active quidem sunt factive formarum et motive: sicut intellectus actius et potentie moventes cor et organa motus. passive autem sunt receptive formarum: ut sensus et intellectus possibilis. et in actius quidem scimus quod potentia causat ab essentia forme: et operatio non dat speciem: sed operatio specificat a forma: sicut dicimus operationem lucis esse lucere: et si agit in aliquid quod obijcitur actioni sue: illi etiam imprimunt speciem et formam suam: sicut lux lucendo illuminat: et dat speciem lucis illuminantis: et in talibus rectus ordo doctrine est incipere a forma totius agentis: et devenire in partem et operationem: et sic in obiectum circa quod est operatio. In passivis autem ordo nature est e converso: quoniam passiva per se carent specie: sed obiectum agit in eis speciem suam: sicut nos videmus oculum nullam habere visionis speciem: sed esse potentia omnia visibilia. Sed cum videt in actu tunc coloratum illuminatum immutat ipsum et imprimunt ei speciem. Et in talibus secundum rationem diffinitivam obiecta que primo dant speciem operationi et potentis passivis sunt secundum naturam previa actibus: et actus potentis: et postea visio: et postea visus: et deinde potentia tota sensitiva. et hoc patet per diffinitionem ab aristo. datam de visu: quod visus est susceptivum coloris secundum actum lucidum: ubi visus diffinitur per colorem. Cum igitur utrumque genus potentiarum istarum in anima inveniatur oportet querere de utraque via predictarum in doctrina de anima. Non solum autem oportet hoc inquiri: sed etiam de accidentibus inseparabilibus quecumque sunt propria anime vel partibus eius.

Non solum enim videtur utile esse in doctrina ut cognoscamus substantiam per essentialia ipsius que sunt quidditates eius ut per illam cognoscamus causas eorum que accidunt per se subiectis illis quorum quidditates accepimus: sed etiam e converso cognitio eorum que per se accidunt alii cui substantie multum conferunt ad sciendum quidditatem substantie. Sicut verbi gratia: si volumus cognoscere quot numero anguli trianguli rectilinei sunt equales rectis: utile est nobis: ut cognoscamus tam quidditatem substantie: quam quidditatem passionis: ut verbi gratia sciamus quidditatem recti et quidditatem obliqui que sunt passionis: et quidditatem linee et quidditatem plani siue superficies: que sunt subiecta in geometria: tunc bene concluderemus quod triangulus qui est plane trigonum rectilineum habet tres numero angulos equos duobus rectis et non pluribus: et sic est in multis quod aliquando posteriora sunt magis nota nobis que sunt accidentalia rei: et aliquando e converso substantialia sunt magis nota que sunt priora. In omnibus enim mathematicis priora in natura et re sunt magis nota: et ex illis certificamus posteriora: et ideo scientie ille certissime sunt. In phisicis autem frequenter sunt occulta nobis que priora sunt secundum naturam et rem: et accidentia nobis magis manifestantur: et oportet nos tunc ex posterioribus incipere et venire in principia: et ideo scientie phisice in quibusdam non habent veram certitudinem sicut habent mathematice. Sed quando incipimus ab accidentibus oportet quod illa accidentia sint per se convenientia et nota nobis ad sensum et fantasia et imaginationem: quoniam in illis primo accipimus phisica: et ideo quoadmodum bene et expedite sciverimus tradere rationem accidentium ad fantasia et imaginationem nobis notorum et cognitorum: tunc etiam expediter erimus ad tradendum rationem de substantia et de eo quod quid est: quia per accidentium cognitionem statim devenimus in rationem et cognitionem

Tex. 2
co. 11.

gnitionē substantiæ. Sed cū procedem⁹ a priori in po-
sterius tunc procedemus per demonstrationē. Dis-
autē demonstrationis principiū est sicut mediū ipsa dif-
finitio dicens rei quidditatē. Utrū autē illa sit diffi-
nitio subiecti vel passionis determinatū est in postero-
ribus: quoniam cū mediū debeat esse sicut naturā mediū
in demonstratione et debeat esse posterius prior: et pri⁹
secundo videt debeat esse diffinitio passionis que pro-
batur de subiecto. et si aliquādo per diffinitionē subiecti
scitur passio: oportet quod illa diffinitio nō sit data de sub-
iecto tantū: inquit est substantia. quedā vel subiectū
in cōmuni ratione subiecti: sicut inquit est cā et subiectū
passionis: hoc est quod fluit ex ipso talis passio: per illā. n.
scitur qualiter et quare passio inest subiecto: sic verbi
gratia: si diffiniat aīa inquit absolute substantia intelle-
ctualis incorporea nō cognoscent accidentia eius et ope-
ra et obiecta. Similiter autē si diffiniat sicut totū et nō sicut
partes: et diffinitio totius dicit sicut aīatum corpus ut
dicat perfectio corporis phisici po. vi. hñ. nō cognoscun-
tur sufficienter passiones et opera et obiecta: quia partium
et opera et accidentia ignorant. Si autē dicat aīa esse
principiū sensus et motus in toto et in partibus corporis
sicut congruentiā cōponentiū unūquodque mēbrū cogno-
scent oēs operationes et accidentia partium et obiecta:
quādo fuerit diffinitio aptata cuilibet parti: sicut in se-
cundo libro declarabit. Similiter autē est in diffinitio-
ne accidentiū que est principiū demonstrationis: sicut
diximus Si enim dicit de essentia passionis tantū per
ea que formalia sunt in ipsa: non dicit causam que sunt
accidentia aut accidant talibus subiectis: sicut si diffiniē-
do dicat: eclipsis est defectus luminis. adhuc autē si appo-
nā subiectū et dicat: eclipsis est defect⁹ luminis in luna:
adhuc autē nō dicit diffinitio quare hoc lune accidit: et
quomodo soli lune cōuenit per se. Si autē dicat sic. ecli-
psis est defectus luminis in luna ex terre interpositōe ad
rectā diametrum inter solē et lunā ex motu ipsius in ca-
pite vel in cauda draconis infra gradus eclipticos pro-
ueniente: tunc diffiniendo sic dico: quod est passio: et cui⁹
est: et propter quid inest: et quare soli lune cōuenit: et per
hanc diffinitionē scitur passionē inesse subiecto: ideo h
certificant: et h est principiū demonstrationis. Et simi-
liter est in passionibus anime. Si enim dicat sic. ira est ap-
petitus cōtrarij doloris ex accensione sanguinis circa
corproveniens. dico et quid est: et cuius est: et propter
quid inest: quia cordi inest: et propter hoc quod sanguis ac-
census est ex molestia protendunt spiritus ad repellen-
dam iniuriā vel illatā vel opinatā: et ideo cōturbantur
passione: et ideo siue subiectū diffiniat siue passio: et per
diffinitionē nō scitur quod passio est propria passio: h est
cui inest: et quare inest: vel ex diffinitione: hec de facili
cōiecturari nō possunt: Sic diffinitiones dāt ex cōibus
essentialibus subiecto vel passioni: que cōia sunt per intē-
tiones dialecticas collecta: et sunt vane eo quod nō indu-
cunt ad certitudinē verā demonstrationis.

Capitulum sextū: quod oportet tractantē de anima in-
quirere utrum habeat aliquas operationes proprias aut nō.
Ubitationē autē habet etiā passiones anime
d virū sunt oēs cōes sibi et corpori vel sibi et ha-
benti corpus: aut sit aliqua passionū sibi pro-
pria: que neque cōicet corpori: neque cōmunicet habenti
corpus. h enim necessariū est accipere ex doctrina ani-
me ad sciendū utrum ipsa separetur a corpore vel non:
sed tamē nō est leue. Ut autē melius intelligatur h
questio sciendū: quod aliud est cōicere corpori in actione
vel passione anime: et aliud cōmunicare ei quod cōmuni-

cat corpori. Cōmunicat enim corpori in actione vel pas-
sione que non expletur neque sit nisi instrumēto corpo-
rali per virtutē affixā organo: sicut ambulatio vel vi-
sus: que fiunt motu vel passione corporis: et per virtu-
tes affixas ipsis membris: quorum unū motu explet ope-
rationē: alterū autē passione: quia recipit speciem coloris.
Cōicere autē ei quod cōicet corpori ē quod licet aliqua ope-
ratio nō fiat motu vel passione alicuius partis corpo-
ris: tamē non expletur sine alia operatione que sit vel
motu vel passione alicuius partis corporis: sicut est in
telligere sensibilia et mathematica. Quia licet intelli-
gere nō expleatur motu vel passione alicuius mēbrū cor-
poralis: tamē non sit sine acceptione forme sensibilis et
imaginabilis per fantasiā que cōmunicat corpori in h
quod operatio ipsius nō explet sine motu et passione mē-
brū corporalis: quod est organū fantasie. Oportet enim for-
mas imaginationis et fantasie fieri per motū a sensu fa-
ctū in spiritu animali deferente formas huiusmodi: et
recipi easdē oportet in parte cerebri: que est organum
fantasie virtutis: et ideo aliud esse diximus cōmunica-
re corpori: et aliud cōmunicare ei quod cōmunicat corpo-
ri in operatione. Possibile enim est quod substantia incor-
porea existens in corpore ut actus corporis cōmuni-
cet corpori. Et possibile est ut nō cōmunicet corpori: sed
cōmunicanti corpori. Et possibile est ut neque isto neque
illo modo cōmunicet: sed habeat operationes que nul-
lam ad corpus habeant dependentiā: et hoc inquirere
de anima est necessariū valde ad sciendū utrum separata
est in agendo vel nō: et est ista questio qua maxime
desiderant homines scire de anima. Videt autem in
pluribus suis passionibus et partibus nihil omnino sine
corpore pati vel facere: neque enim sine motu et passio-
ne corporis irascitur: neque confidit neque desiderat: neque
sentit vniuersaliter secundū oēm sensum. Ira enim
est accensio sanguinis cū euaporatione fellis. Conside-
tia autē est ex protensione spiritus et sanguinis ex cor-
de ad exteriora. Sentire autē sit recepta sensibili for-
ma in organo sensus: que omnia dicunt motus et passio-
nes corporeas. Sed maxime propriū et separatū opus
esse videtur intelligere eo quod vniuersale intelligitur quod
est simplex et denudatū a materia et appenditijs mate-
rie. et ideo nō est forma impressa alicui mēbro corpo-
rali cuius motu expleatur intelligere: sed potius est sim-
plex conceptus mentis sine hic et nunc sed vbiq; et sem-
per in eadē ratione manens. quod non est cōueniens ali-
cui forme corporali. Si autē hoc ipsum intelligere quod
est operatio possibilis intellectus quādo in actu sit est
in fantasia: aut nō sine fantasia: tunc neque hoc op⁹ vtiq;
contingit esse sine corpore quod mouetur vel patitur in
ipsa operatione: et tunc non erit separatim cōueniens
anime sicut se. dico autē intelligere possibilis intellectus
aliquādo esse fantasiā: et aliquādo nō sine fantasia non
simpliciter intelligens quod intelligere vniq; sit fantasia: sed
quia possibilis intellectus accipit formā que est ex fantas-
mate: oportet quod fantasie motus ad intellectū termine-
tur. Sunt autē quidā homines ideote nō discernētes
vniuersale a particulari: sed prosequunt rationes vni-
uersalis in particulari permixtā et illoꝝ intelligere est
fantasia formalis: eo quod immixtū est ei. Alij autē di-
stinctū accipiunt vniuersale a particulari: quod est in fan-
tasia formali: et illoꝝ intelligere: eo quod oritur a fantasia:
nō est sine fantasia formali. Fantasia enim duplex est:
quia et ipsa virtus anime que fantasmatata recipit fantasia
est: dicimus quod operatio intellectus possibilis est fanta-
sia vel nō sine fantasia. taliter autē distinguendo cōmu-
a iij

nicans corpori: et comunicans ei quod comunicat corpori euitabim⁹ errorem alex. qui dicebat in oib⁹ anima com⁹unicare corpori: et ideo non esse separabile a corpore. Nos enim ostendem⁹ in sequentib⁹ quod id quod comunicat non corpori sed ei quod est comunicans corpori: sicut se est separat⁹: neque corrumpit nisi sicut sic et simpliciter non vel nisi sicut quod et non simpliciter. Si quidem igitur est aliquid anime operum aut passionum proprium utraque comunicacione exclusa: tunc continget utique anima esse separata nunc in operatione: et aliquando separari a corpore et esse per se. Si vero nulla est propria ipsius: tunc non continget ipsam separari sicut esse et substantia: sed forte sicut diffinitione aliqua non coexistens corpori et in corpore intelligat. Erit enim tunc de anima sicut de mathematicis que non habent esse nisi in hac sensibili materia: et tamen accidunt eis quedam non in materia intellectus: sed acceptis sicut se separatis: sicut est videre in recto: quia linee recte multae accidunt que non conveniunt ei sicut quod est in materia sensibili: sicut est quod spera enea tangit ipsum in puncto: que tamen spera enea nunquam tanget ipsum separatim in puncto sicut actu: sed potius tanget ipsum coniunctum cum materia sensibili non in puncto sed in superficie: et tamen sicut intellectu acceptum rectum: et non in materia lignea vel cuprea: vel alia materia sensibili: non tanget a quocumque spera nisi sicut punctum: et sic erit de anima. Si enim in oib⁹ partibus suis: aut comunicat corpori: aut comunicat comunicantibus corpori: tunc potest accipi separata sicut intellectu in quantum agit operatione que non explet motu alicuius partis corporis: sed tamen sicut esse et veritatem nature nunquam erit separata: quia semper indiget vel exigit illius cooperationem quod corpus comunicat: sicut spericum quod separatim intelligit et diffinit: sed tamen sicut esse in separabile est a corpore sensibili. Et nos quidem in sequentibus ostendem⁹ quod anima humana multas habet operationes separatas: sed modo inducem⁹ rationes quorundam probantes quod habet comunicantes. Vident enim anime passiones omnes esse cum corpore comunicantes: sed in una sit plus quam in alia comunicans: quia quedam fiunt sine motu locali partium corporis et sine physica alteratione: sed tamen non fiunt sine receptione forme: vel intentionis forme: que est alteratio contra dicta. Cum motu autem et alteratione corporis fiunt desiderium: mansuetudo: timor: confidentia. Adhuc autem gaudium et amare et odire. In oib⁹. n. his movetur cor sicut dyastole vel systole: et communicat anime corpore. Hoc autem indicat diversitas hominum in passionibus his. quaedam enim in duris et manifestis periculis passionum non coincidentibus in eos nihil ad iram provocant propter complexionem frigidam et stantem in eis: et aliquid eorum non timet in talibus sicut bestes multum sanguinem: et corda calida. Aliqua autem aliquid a parvis causis et infirmis periculorum moventur et provocant ad iram quam corpus irascibile et ita dispositum est ac si irascatur: sicut est in colericis calida bestibus corda et sanguinem leve quod facile dirigit sursum. Adhuc autem magis manifestantur bestes in his que timetes fiunt ex suis corporis dispositionibus quam nulla causa terrores est in passionibus: sicut accidunt multis viris que sicci sunt: et frigidi pauci spiritus et pauci caloris in corde. Manifestum est ergo ex dictis quod passiones sunt rationes quaedam et intentiones que in physica materia sunt mota et alterata physico motu et alteratione. Sensus autem et imaginatio: et ceterae anime sensitivae apprehensiones non fiunt sine receptione formarum in organis corporum que receptio quaedam est alteratio: sed non sit alteratio physica. Et ideo harum passionum sunt tales rationes ut si dicatur: irasci est motus huius corporis cuius sanguis accessus est: aut partes huius sicut cordis quod movetur primo in ira sicut systole quando turbatur: et post sicut dyastole quam petit vindicta: aut potentie que coniuncta est huic corpori: aut partem corporis et ab nocumeto illato: et propter hoc malum inferendum

Tex. et
co. 13.

Tex. et
co. 14.

Tex. et
co. 15.

in vindicta. Cum autem omnia hec in physica materia scripta sint: physici erit considerare de anima aut omni si omnia anima est talis: aut de anima homini que talium est operum et passionum.

Capitulum septimum: qualiter differenter considerat physicus de eis que hic querunt a dyalético et mathematico et metaphisico et mechanico in que est digressio quedam.

Physicus autem et dyalético diffiniunt differenter unumquodque istorum que diximus esse anime opera et passiones. Si enim querimus quod est ira intendentes de diffinitione querere dicit dyalético quod est appetitus contrarium doloris: aut aliquid huiusmodi diffiniens per intentiones communes formales que non sunt vera causa rei propria: sed intentiones communes inveniunt in pluribus et nulli proprie: et ideo diffinit per formam que forma de se communis est et non appropriat ad esse rei nisi per propriam materiam uniuscuiusque rei. Physicus autem dicit quod ira est accensus vel ascensus et calefactio sanguinis circa cor tangens propriam causam efficientem que est ascensus et calefactio sanguinis et propria materia que est sanguis cordis bulliens et subiectum quod est cor. Et horum quidem alius reddit materiam propriam. s. physicus: alius autem reddit spectem et intentionem forme simplicem et communem que est rei ratio communis. Hic enim considerat rationem siue intentionem communem rei eo quod non descendit ad propria. Ille autem considerat principia realia que dant esse rei. Necessarium autem est quod ista realia principia sint in materia huiusmodi que determinata et propria est si erunt et habent esse in natura: sicut etiam domus ratio differens est assignata et considerata a dyalético et mechanico qui naturaliter imitatur: sicut ars imitatur naturam. Dicit enim dyalético quod domus est operimentum siue receptaculum prohibens aeris corruptiones: que sunt excellentia frigoris et excellentia caloris et corruptionis imbrum et caumatum. Mechanicus autem dicit quod lapides et ligna sic copaginata vel ligata. Alius vero ab utroque istorum est qui in his materialibus determinatis prebet in diffinitione sua speciem que est intentio domus propter finem qui dicitur esse: hoc est ut prohibeat corruptiones. Queramus igitur quis horum diffinentium sit physicus: utrum ille sit physicus qui considerat materiam et ignorat rationem intentionis forme: aut ille qui solum est circa rationem que est communis rei intentio et conceptus: aut ille qui est ex utrisque: quoniam ex inducta differentia mechanici ad dyaleticum possumus cognoscere eum qui perfectus est physicus: quoniam diximus quod quidam illorum quodammodo uterque est: quia et prebet formam rei propter determinatum finem inductam: et prebet eam in hac determinata materia in qua habet esse sicut rem.

Queramus etiam quod si nos concesserimus quod physicus perfectus utrumque facit: utrum ipse sit circa alias formas que sunt forme que sunt passiones materie determinate: que nomine suo et diffinitione concernunt materiam corporis mobilis ut mobile: et non separantur ab ipsa per nomen et diffinitionem siue rationem: et ipse physicus considerat tales in quantum non separantur: etiam si sicut aliam aliquam rationem separari possent. Verbi gratia: quoniam physicus est considerans carnem: que nec nomine nec ratione separatur a physica materia: que est corpus transmutabile in quantum est transmutabile: et si in alia materia carnis et nomen et species esse ponatur erit equivoicum nomen et species carnis sicut veritatem non est in alia: sed sicut similitudinem solum. Considerat etiam mathematicus quantitatem que non est forma sequens transmutabile corpus in quantum transmutabile: sed potius sequens corpus in quantum est corpus: sed physicus non considerat sic quantitatem: sed potius sicut quod non separatur a transmutabili corpore in quantum est mutabile quia com

Tex. et
co. 16.

quia considerat quantitatem non formam quod est quantitas: sed formam quod est terminus magnitudinis augmenti vel diminutionis. aut formam quod est dispositio mobilis loquitur. Phisic^o igitur circa omnia illa est quecumque sunt phisici corporis in quantum est sic transmutabile: et considerat omnia opera talia materie et omnes passiones eius. Quecumque autem sunt quidem in phisico corpore et non sunt his similia: quod scilicet sunt forme et opera et passiones ipsius phisici corporis in eo quod est phisicum: sed potius a voluntate et arte inducuntur in phisica corpora illa sunt alteri^o qui mechanicus dicitur: sicut est mechanicus qui dicitur: instructor siue architecto^o qui structuratur: siue etiam medicus qui circa corpus humanum facit scissuram et embota et huiusmodi instrumenta. Scire. n. casus corporis humani phisici est non medici: sed forme que sunt non sunt separabiles a phisicis corporibus sed semper inveniuntur in eis: et tamen non sequuntur corpus phisicum in quantum phisicum est: eo quod non sunt phisici corporis in quantum mobile est: sed sunt per rationem ante ipsum: et sequuntur corpus in quantum est corpus: et ideo dicantur esse phisici corporis ex remotione: quod sunt eius quod abstrahit a phisico corpore.

Omne enim phisicum corpus est corpus: sed non conuertitur et ideo abstrahit corpus a phisico corpore. Quecumque igitur sequuntur ad corpus formam quod abstrahit a phisico corpore sunt ante principia phisica: et ideo de illis erit alius philosophus qui mathematicus vocatur: cuius tamen omnia considerata sunt in phisico corpore: sed tamen non trahunt rationem ab ipso: et ideo non concipiuntur in nominibus suis materiam sensibiles et mobiles: sed intellectualem magnitudinem tantum. Et huius ratio est: quod nihil diffinitur per ea que consequuntur ipsius formam naturam sed potius per ea que ipsius formam naturam antecedunt. Et cum omnia que sunt transmutabilia corporis principia consequantur formam naturam ea que sunt principia corporis simpliciter accepta: oportet necessario quod nihil eorum que sunt phisici corporis ut est phisicum concipiatur in ratione eorum que sunt corporis ut est corpus. Non sunt tamen illa separata omnino: quoniam concipiuntur in rationibus suis subiectum intellectualem quod est magnitudo que formam naturam antecedit corpus ut est corpus. Sicut autem diximus quod corpus per naturam antecedit phisicum corpus: ita ens et substantia et huiusmodi per naturam antecedunt corpus et magnitudinem: et sunt ista forma se separata: et per accidens coniuncta: cum materia corporum que sunt quanta et mobilia: quoniam ista forma se esse realiter inveniuntur ante hunc in intelligentibus et substantiis separatis: et de his est primus philosophus per quem in phisicis diximus libri phisicorum. Diximus et multa de his in secundo phisicorum: cum certitudine autem habent in prima phisica determinari.

DJRESSJO

Ubitabit autem fortasse aliquis an verum sit quod diximus dialectici diffinitionem per solam formam esse datam cum forma pars sit rei et non totius videtur fortasse non predicari de toto: sicut neque dicere possumus quod homo est anima: predicantur autem ea que sunt dialectica de toto: non ergo videntur esse forme simplices que predicantur in logicis: sed potius potentia et actus coniuncta videntur esse precipue cum simplex de composito vere non predicat. Adhuc autem cum potentia et actus sint principia cuiuslibet generis: sicut in phisicis declaratum est et precipue principia sibi: et logicus sumat predicata generis vel species: videbuntur omnia illa esse composita ex potentia et actu: et non esse solius forme et species intentiones. Amplius autem omnino diffinitio composita est: et nullum simplex diffinitur: cum simplex sit unum solum et omnis diffinitio composita tunc plura videbitur forte alicui ex his et similibus ve-

rum non esse quod dicitur est: logicum solam formam considerare et specie. Similiter autem non videtur phisicum considerare materiam solam: quod materia principium cognoscendi rem non est: et probatum est in secundo phisicorum: phisicum debere inducere omnes causas. Omnibus autem huiusmodi rationibus ridentes dicimus quod forma rei dupliciter potest considerari sicut dicitur: autem. vno. n. modo consideratur ut est actus rei et pars esse eius: et hoc modo non de re predicat. Alio autem modo ut est intentio rei abstracta a re: et sic predicat: quod est intentio totius et non partis: totum enim significat sub quolibet forma que in ipso est siue sit generis siue differentie siue species siue proprii siue accidentis: et per se significat stans sub aliqua illarum formarum: sic abstrahit ab ipso vltimo: et est illud vltimum intentio totius sui: et ideo predicatur de toto. Et has intentiones totius considerat logicus: et quedam earum sunt accepte ut simplices: et quedam sicut compositae intentione accepta a toto forma quod significatur sub forma generis ut genus est: et intentio accepta de toto forma quod significatur sub forma differentie: et intentio accepta de toto forma quod significatur sub forma proprii: et intentio accepta siue abstracta de toto forma quod significatur sub forma accidentis simplices sunt et intentiones sunt totius: et ideo de toto sicut dictum est predicantur. quod sicut diximus totum potest optime significari stans sub forma que est essentialis et accidentalis: et si est essentialis potest esse pars dummodo illa forma simpliciter et forma totum in se et non forma parte: sicut sunt quedam accidentia que forma parte insunt: ut ethiops qui dicitur esse albus dente: forma autem species composita est: et quod diffinitio dicit quidditatem rei vel species: ideo et ipsa plura continet: sed non est composita ex materia et forma: sed potius ex genere et differentia quorum genus est loco materiae: et differentia loco forme: tamen illud quod est loco materie non est materia sed est forma generalis abstracta: non a quolibet materia: sed a materia propria que est proportionata forme que est differentia. Et si proprie velimus loqui dicemus quod est abstracta: non a materia sed a toto forma quod significatur totum nomine materie proxime: sicut si dicatur significari hominem forma quod est animal sensibile corpus: sic enim est materia proxima homini: et quod abstrahit ab eo forma quod sic significatur est forma generis que est animal. Sic igitur per qualiter intentiones communes abstracte a rebus: aliquando sunt simplices et aliquando sunt compositae: et tamen semper predicantur de toto: et quando sunt compositae non sunt compositae nisi ex genere et differentia et non ex materia et forma: quorum genus est sicut materia: differentia vero ut actus: et hoc modo intelligitur quod potentia et actus sunt principia generum. Si autem quis obijciat: quod forma hoc si potentia est genus et potentia est principium generis: quo modo ergo erit principium generis: dicemus quod potentia simplex non est genus: sed potentia contracta per differentiam: et si illa differentia est intrinseca ita quod faciat summum in vna ordinatione predicabiliu: tunc facit generalissimum eo quod ante illud nihil est quod uniuoce predicetur. Sed si differentia est quasi extra et ponit in parte predicamentorum uniuocorum: tunc facit genus sibi alternum vel species vbi gratia: sic si dicatur ens predicatur uniuoce. Si autem addatur differentia que non coartat in predicabilibus uniuoce: sed in his que predicantur equivoce per analogiam ut si dicatur ens per se exis: tunc facio genus generalissimum vltimo si dicatur ens in alio non per se: ut mensura entis per se: vltimo ut dispositio entis per se. Si autem dicatur ens per se animalium: tunc facio genus sibi alternum vltimo species sibi alternam: et sibi est in alijs generibus accidentium. Dicimus igitur quod potentia simplex non determinata per differentiam coartatam analogiam entis est principium generis: et simplex est intentio. Que autem coartat in genere predicabiliu uniuoce predicatoz: illa non est in genere nisi sicut actus in po-

tentia: et non est principium generis: nisi forte generis: quod alia consideratione est species. Ex his igitur patet qualiter logicus solas considerat formas intentionum communes. Similiter autem ex opposito philosophicus non considerat materiam solam: sed si considerat materiam illa erit huius philosophice forme materia: et ideo materia secundum quod concipitur a forme nomine et ratione erit principium cognitionis et non per se: sicut et mechanicorum nullus ligna et lapides considerat nisi scilicet quod inducitur in eis forma domus: quia aliter non esset unquam materia diffinitio: neque aliquid principium cognitionis sed quia philosophicus considerat formas transmutationis secundum esse: et esse habet transmutationis a philosophica materia: et ab his que inveniuntur philosophice materie: ideo dicitur quod philosophicus materiam considerat. Considerat tamen omnem causam secundum quod refert ad esse quod habet in materia quod solum est esse nature et reale. Et considerat mouentes siue efficietes secundum quod mouet materiam et formam secundum esse quod habet in materia: et sine scilicet quod est terminus motus quo mouet materia: et materiam ipsam secundum quod est subiecta forme secundum esse quod habet forma in materia. Et sic per solutionem eorum que in hac questione generabatur difficultate. In logicis autem de ipsis plane dictum est vel plenius. Sed nunc redeundum unde nostra ratio erat prius. Dicebam autem prius quod passiones anime non sunt separabiles a philosophica materia animato secundum quod sunt homini timor desiderium: quorum diffinitiones concernunt materiam sensibilem: et non sunt sicut linea et planum que sunt per naturam ante philosophicum corpus sic diximus eo quod sequuntur magnitudinem ut magnitudo est: et non philosophicum corpus secundum quod est philosophicum corpus. Sic ergo philosophice intendentes de anima determinare: necessarium est ut simul cum his que intendimus dubitemus de his de quibus oportet dubitare bene uolentes tractare de anima. Et hoc est ut attendamus diligenter opinionem priorum antiquorum recitantes omnes illorum sententias: quicumque de ipsa aliquid contulerunt: ut bene quidem dicta accipiamus. Si vero aliquid ab aliquo non bene dictum est: hoc ueremur et abnuiciemus licet et hoc ipsum dignum sit narratione: quia nobis dat occasionem et abundare nos facit

Tractatus secundus primi libri de anima: in quo agit de anima secundum opinionem aliorum. Capulum primum de his qui diffiniebant animam per hoc quod ipsa est motuum quoddam.

Principium autem questionis est scilicet arte demonstratio in posterioribus analeticis determinata quod apponatur in principio ea que maxime conuenire uidentur anime secundum seipsas: quia ex his manifestabunt nobis ea que sunt posteriora: et secundum aliquid conuenientia. Animam autem differt ab animato in hoc quod habet animam duo operante in ipso que sunt motus processiuus secundum locum et sensus: uel vegetatiua .n. a quibusdam non dicuntur habere animam: sed parte anime: ut in libro de plantis habebit. Alia autem rationalis non uidetur a quibusdam secundum eadem rationem nomine anime participare cum alijs. Animam ergo quod perfecta habet animam: et que uere anima est: differt ab eo quod non est animam tali anima: in eo quod est motuum secundum locum: et in eo quod est sensituum. Et hoc duo de anima a progenitoribus nostris que patres nostri in philosophia fuerunt accepimus. Dicunt .n. quod anima et maxime quantum ad comitatem omnis anime: et primo quidem quantum ad subalteritatem esse anime animam .n. esse id quod mouet scilicet locum totum corpus et membra: non quidem sic nam mouet ad unum et eodem modo sed quod mouet ad plura et multis modis sicut uel vegetatiua ad digerere: nutrire et augere egerere et generare: sensibilia autem ad plura que patet. Et hoc dixerunt que existimabant quod nihil mouet aliud quod ipsum in seipso non moueat putabant .n. non posse aliquid alij dare dispositionem quam in seipso non habet: hoc est que non disponit. Et ideo putabant id quod non mouet in seipso non posse mouere aliquid alterum: et quia mouet anima corpora arbitrati sunt animam esse aliquid de numero eorum que mouentur a seipsis. Et quia eorum que mouentur primi nisi causa materiam et corporalem non uiderunt: omnino nihil distinguentes de causa efficiete formali et finali: ideo ponebant quod id quod maxime motuum est in corporibus est anima. Est autem hoc calor et ignis: et ideo democritus animam dixit esse ignem quendam aut calorem. Cum enim iste ponat omnium principia esse atomos: que sunt infinitarum figurarum: sicut diximus in primo libro pythagoreos: dicit illos atomos constituere animam: que sunt species siue forme rotunde et figure. Et quia animam dicit esse ignem aut calorem: eo quod uidit calorem nalem esse instrumentum anime: ideo dicit quod ille atomi que sunt rotunde constituunt ignem et calorem et animam. Atomi autem ille sunt sicut descisiones minutissime que discurrunt in aere: que uidentur in radijs solis: que ingrediuntur per portas et fenestras domorum. Hanc enim descensionem omne semper democritus dicit esse elementa omnium rerum naturalium. Idem autem dixit collega democriti leucippus: et nos ipsorum rationes posuimus in primo libro pythagoreos. Inter hec autem illa que sunt rotunde forme et figure dicuntur esse animam per id quod hec figura omnino uel per omnia: ut asserunt: potest penetrare precipue quam circuleretia est minima. Cuius sunt due cause simul iuncte. Una quidem: quia id quod secundum punctum tangit secundum minimum tangit et maxime penetrat. Circuleretia autem sperici quocumque uertat non nisi secundum punctum tangit: siue tangat planum siue spericum in eo quod est circuleretia. Figure autem alie et secundum punctum que est in angulo et scilicet latus punctum tangit: et ideo non semper maxime penetrat. Alia autem causa iungenda istis est quod linea circularis citius obliquat quam alia linea recta versus eadem parte pertracta ad quam curuat circuleretia: et ideo minus resistit penetrationi: quia igitur uidebantur animam ubique ad esse corpori ponebant ipsam esse rotundam in diuisibile penetrat per totum: et quia rotundum est uolubile de se: eo quod non est statum aliquid cuius super punctum: cum punctus non sit locus aliquid: sed superficies et rotundum quocumque uoluat spiritus est in uno puncto immo: et ideo suum non est stare: sed perpetuo moueri: ponebant arbitratas animam esse rotundam perpetuo mouens seipsum: et ideo potest mouere omnia reliqua: et hoc dixerunt sic diximus quia arbitrati sunt quod anima est id quod adhibet animalibus motum localem in toto et in membris. Propter quod dixerunt quod terminus et distinctio uite est per respirationem: quam positio eorum fuit sic uitas est quod omne animal habet cor uel membra aliud quod habet in corpore uices cordis: et hoc motu dyastoles et sistoles exsufflat ex se spiritum uitalem. ex motu autem incidere nisi esset spiritus refrigerans uel interiorem in corpore exiens uel exterius. sic in respirationibus tantum spiritum quocumque modo in corpore hominis factum dicebant esse respirationem animam homini spiritum esse dicentes. Dicebant .n. quod nullum aliud auxilium sit celesti uirtute ad uitam per quam anima ista dat nisi quod aer que continet corpora animata attractum in respiratione producit secundum figuras spericas per quas reprimit eas figuras que interiora penetrat: ne exeant que prebet animalibus motus: sic principia spiritus per se mota eo quod nunquam contingit desistere per ipsas per seipsas motas ut dictum est. Dicunt .n. quod ingredientibus in animalia homini figuris in respirando prohibet ille que ingrediuntur illas que fuerunt disgregari: prohibet autem hoc cooperantes hoc est opera sua facientes aerem producente atomos rotundas et defendente eas itus ut undique impleat: et penetrat: et moueat. Dicunt autem unquamque animal uiuente tam diu: quousque hoc potest perficere. Uident autem quod id quod inuenit a pythagoricis dictum de anima eadem habet intelligentiam quo ad hoc quod ponit subale esse motuum anime: et quod per illud habet diffiniri. Et ideo quidem pythagorici ponentes principia prima esse indiuisibilia scilicet quantitate: aliquid quod dixerat quod anima erat atomi rotunde: sic et democritus dicebat. Et huius causa fuit: quia non poterat uide reponere aliquid in rebus nisi eam que est quantitate: et cum illa in principia resoluere uellent: putabant quod diuisio staret in atomis. Alij autem posteriores pythagorici subtilius aliquid intelligentes uiderunt utrumque: quia idem indiuisibile non poterat esse mouens et motus: neque poterat esse quod multa

Tex. 7
co. 18.

Tex. 7
co. 19.

Tex. 7
co. 20

Tex. 7
co. 18.

Tex. 7
co. 21.

multa mouētia vni⁹ figure rotūde haberēt quādā vnā
mām cōmunē: q̄ moueret in oibus eis: 7 videbāt bene
q̄ hoc mouēs nō fuit figura: 7 figura est de cōsequētī/
bus nām 7 eē fm rōnez lz cōcomitet fm tēpus: 7 ideo
q̄si corrigētes dictū antiquoz patrū suoz: dixerūt q̄ il
lud qd̄ est p se mouēs oēs athomos rotūdas est aia: tñ
dixerūt cōueniētes cū antiqs q̄ prima mouētia mota
sūt athomi: eo q̄ cōtinue mouent etiā si sit trāquillitas
nimia. Huius aut cā phisica est: qm̄ athomi causant ex
reliquis vaporz eleuatoz duplr: qm̄ quādo eleuātur
vapores sūt quedā minima min⁹ commiscibilia ppter
terrestreitātē q̄ alia: 7 illa euadūt in aerē quādo cetere
ptes vaporz eleuātur. Silit̄er aut qm̄ resoluūtur vapo
res: terrestria magis sicca separant 7 manēt in aerē: 7 h
q̄ hnt in se calozē eleuātur a loco vbi eleuata sūt mo/
uētur sursū: 7 p nām grauis q̄ est ex terrestreitāte mo/
uētur deorsū: 7 aliqñ ex motu ipso calefiūt: 7 tūc velo
cius reascēdunt sursū: 7 sic hnt motus incertos in aerē
In idē autē serūtur quo ad dicti cām oēs illi qui dicūt
animā esse aliquid motiuū seipz mouēs. Oēs. n. isti cō
ueniūt in h q̄ motiuū eē magis sit ppiū 7 subali⁹ aie: 7
q̄ oia alia moueāt pp aiaz 7 aiaz moueri p seipaz: eo
q̄ supponebāt q̄ nihil mouet p se: nisi 7 ipz moueat: sic
nihil calefacit p se: nisi 7 ipz sit calidū: 7 iō ponebant
isti oia corpa phica eē plena aiabus mouētib⁹ ea p̄tinue
Rō at̄ istoz fuit q̄ posita est in octauo phicoz. Vide/
bāt. n. oia mota 7 mouētia reduci ad vnū mouēs seipz
primū: 7 putabāt q̄ esset in mouētib⁹: sicut in alijs cau
sis formalib⁹ 7 efficiētib⁹. q̄ p se 7 vniuoce referūtur
ad effectū. In oib⁹. n. illis eadē ē forma in cā 7 effectū
fm rōnē 7 spēm: 7 iō putabāt q̄ mot⁹ quē largit̄ primū
mouēs ei qd̄ mouet esset p spēz 7 rōnē in forma mouē
tis: 7 iō dixerūt primū mouēs necessario moueri. Hoc
at̄ nō ē necessariū in his q̄ p eēntiā suā totā mouētur:
qm̄ in illa eēntiā nihil p̄t eē motū. Et ē sile hui⁹ ac si di
cerem⁹ calozē simplicē eē calefaciētē: in ipso nihil eēt ca
lidū: neq̄ disponeret p calozē: 7 h illi discutere nesciue
rūt: videbāt at̄ q̄ mouēs seipsū nō ē nisi aiatū. 7 iō cre
debāt q̄ aia esset p̄cipiū mouēs seipz: 7 q̄ p̄io pone/
bāt numeros iter pitagoricos: quēadmodū fecit plato.
q̄ dixit p̄ia p̄tinua 7 solida p̄portionib⁹ numeroz fie
ri: sicut p̄z in secūda pte th̄met: dicebāt aiaz eē numez
seipm̄ mouētes. Hec igit̄ positio antiquoz verissimā
habuit cām dicti sui: lz falsa sit in eo qd̄ dicit: sicut pate
bit i sequētib⁹. Silit̄ at̄ 7 anaxa. aiaz dicit p se 7 eēn
tialiter eē mouētē oē qd̄ mouet: 7 cū anaxa. puenit q̄cū
q̄ ali⁹ dixit q̄ itellect⁹ agēs purus 7 imixt⁹ oē mouet
qd̄ est in nā. Hec. n. positio ē anaxa. 7 est subtilior q̄ p/
habita: lz minus sit certificata p determinationē dictoz
anaxa. Nō. n. dixit anaxa. aiam penitus idē eē cū itel/
lectu: sicut dixit democritus. Democritus. n. dixit idez
oīno 7 penitus eē aiam oēm quod itellectū eo q̄ ex
eisde athomis p̄stituit. Cū enī itellectus sit virtus ap
prehendēs 7 distinguēs vep̄ fm q̄ vep̄ est adequatio
rez 7 itellectū: dixit democritus verū esse quicquid
videt 7 sentit. Et cū idē obiectū sit eiusdē virtutis: erit
fm eū eadē virt⁹ sensus 7 itellectus. Et iō laudat Ho
merū: 7 verū dicit euz dicere in heroicis: vbi dixit q̄
hector sapiēs iacet: qm̄ sicut dixit Aristoteles: in libro
de p̄blematib⁹. Hector patiebat aliqñ vsqz ad sensus
amissionē 7 amētā: 7 tūc qz caruit sensu caruit etiā in/
tellectus vsu. Et hoc dixit democritus: Homerū ideo
dicere: q̄ sensus 7 itellectus essent omnino idē. Non
eniz democrit⁹ vtebat̄ itellectu tanq̄ potentia quadā
que est circa veritates simplices rez abstractas a ma/
teria 7 materie appendicijs: sed omnino idē dicit esse
animā 7 itellectū. Anaxagoras aut minus certificat
de dictis suis q̄ sit sua intētio. Multotiēs enī inuenit i
dictis suis: q̄ cām veritatis 7 mor⁹ bene 7 recte dicit
itellectū simplicē: 7 alibi cōfūdīt sensū dictoz suozuz
7 dicit eē itellectū idē cuz anima sensibilis: 7 h sequit̄
ex dicto suo vbi dicit: q̄ itellect⁹ ē in oib⁹ animalib⁹/
bus magnis 7 p̄uis 7 honorabilib⁹ que discernūt itel/
lectū vel honestū: 7 ihonorabilibus q̄ de honesto in
morib⁹ nihil discernūt: 7 ratio fuit anaxa. qz vidit om
nem multitudinē que est sub spē vna exire ex vna natu
ra spēi: 7 oēm multitudinē que ē sub genere: exire ex
vna nā generis: 7 ideo posuit omne mouēs per sciētā
7 cognitionē exire ab vno mouēte p̄mo p itellectuz
7 nō esse differētā nisi tantū fm esse qd̄ hz in hoc 7 in
illo: 7 ideo dicebat sensū in substātia idē esse cū itelle
ctu: lz per eē differētē: 7 esse cā est adumbzationis ei⁹.
Et peccabat iste: quia licet vna natura p̄ma sit ex qua
exiit: tamē sunt differētē huic nature adueniētes: 7 ali
as essentias cōstituētes: qz nos videmus q̄ itellectus
qui denominat a p̄udētia: 7 isozmat virtutib⁹ itelle/
ctualibus non videt oibus aialibus inesse: 7 lz natura
intellectualis p̄cipet ab oib⁹ hoibus: tamē virtus in/
tellectiua ad actū relata: nō equaliter ab oibus p̄cipa
tur: qz videmus vnū multo magis eē disposituz ad in/
telligēdū q̄ aliuz. Hoc igit̄ mō quicūqz antiquozuz
cōsiderāt quidditatē anime per id qd̄ mouet: dicūt an
maz esse aliquid quod maxime 7 p̄mo 7 essentialius
motum est: siue hoc sit athomus: siue numerus: siue in
tellectus: sicut diximus.

Capitulū. ij. de opinionibus eoz qui animā per co/
gnoscitiū diffiniēdā eē dixerunt.

Uicūqz aut dixerūt animā esse diffiniēdā
q̄ penes cognoscere 7 sentire ea q̄ sunt: attribu/
endo cognoscitiū eē velut magis essentialē
7 motiuū esse sicut potētā que cōsequit̄ essentialē ani/
me: isti dicūt aiam esse p̄cipia rerū naturalū mālia
vel agētia: qz alia p̄cipia nō viderūt: 7 differūt: quia
aliū iter eos dixerūt ista p̄cipia eē plura: 7 aliū dixē
rūt ea esse vnū. Empedocles. n. qui dixit sex eē p̄nci
pia: mālia q̄tuor: 7 duo agētia: dixit animā eē ex oibus
his elemētis: 7 aiaz eē vnū qd̄qz istoz. Et rō qd̄ in/
ducēs istos fuit subtilis: videbāt. n. q̄ nihil est qd̄ sit po
tētia omnia fieri: 7 nihil eoz fm actū in nā: nisi mā p̄i
ma: 7 cū hāc p̄prietatē in cognoscitiua potētia anime
iuenisset: 7 p̄cipue i itellectu potētiali arguebāt cogno
scitiuā potētā 7 itellectū potētialē eē aliquid materie
p̄ime: sicut adhuc hodie multi errātes faciūt noym 7
mām idē arbitrātes. Cuius adhuc aliā inducūt rationē
fortiorē dicētes nihil restringere potētā materie nisi for
mam: ppter quod videm⁹ mām determinatā quātitate
7 cōtrārietate eē paucioz formaz capace: q̄ sit mā de
terminata quātitate tñ. Silit̄er aut materia nō deter/
minata quātitate esset amplioris capacitatis formaz:
q̄ illa que quātitate determinata est. Hoc aut̄ est: qz ex
formis nō habet nisi formā p̄imā: forma aut̄ p̄ma est
que cōstituit essentialē p̄imā in ordine rez nālū: hoc at̄
est itellectualitas. sicut p̄bab̄t in phia p̄ia: hec igitur
est potētia capiēs oēs formas inferiorēs p̄ amplitudinē
potētie mālis que est ipsa. Ampli⁹ at̄ vna potestas na/
ture erit in omnibus in quib⁹ est p̄ p̄cipiū vnū 7 idē.
Sed potētia recipere formas: 7 actu nō habere quedā
est p̄as nāe: q̄ est in mā 7 in aia: ierit ergo rōne vnus
7 eiusdē p̄cipij: hoc aut̄ p̄cipiū nō est nisi mā: er/
go opz q̄ materia p̄ma faciat h in aia. Iste rōnes 7

Tex. 7
cō. 24.Tex. 7
cō. 25.

siles q̄ adhuc detinet mltos iduxerūt p̄mos phos ad
 hoc q̄ dixerūt q̄ aīa ē ex p̄cipijs mālib⁹ nāc. Adhuc
 at̄ ip̄i supposuerūt q̄ cognitio nō existit aīe nisi p̄ assi-
 milationē cognoscētis ⁊ cogniti: sicut ⁊ verū est. Ad-
 huc aut̄ ponebāt aliā pp̄onē verā q̄ nihil cognoscit nī
 si a p̄cipijs suis sicut ēt p̄bat in p̄cipio phicoꝝ: q̄ in-
 telligē ⁊ scire circa oēs sciētias nō ē nisi ex p̄cipijs
 causis ⁊ eltis rez. Et posuerūt itez tertiuū verū q̄ aīa
 cognoscat oīa. Et syllogizabāt q̄ cognoscēs oīa sile ē
 in forma cū p̄cipijs oīuz nihil at̄ ē sile cū p̄cipijs oī-
 um nisi qd̄ ē ip̄a p̄cipia p̄ia vl̄ ex ip̄is p̄cipijs p̄i-
 mis: igit̄ aīa aut̄ erit ip̄a p̄cipia p̄ia: aut̄ ex p̄cipijs
 p̄imis p̄stās: hec igit̄ sūt q̄ iduxerūt antiquos ad dicē-
 dū aīaz eē p̄cipia rez vl̄ ex ip̄is. Et pp̄ paucitatē ex-
 ercitiū in studio nō sciuerūt q̄ alta ē potētia cognitiois
 ⁊ alia materie: qm̄ illa q̄ ē intellect⁹ possibilis ⁊ cogno-
 scitiue potētie p̄portioat vl̄ ⁊ p̄ticulari qb⁹ p̄ficiť f̄z
 actū: potētia at̄ māc p̄portioat formis f̄z eē qb⁹ f̄m
 actū efficit ⁊ p̄ficiť: pp̄ qd̄ in aīa nō ē mā vl̄ itelligētia:
 sed potētia in aliquo materie silis ⁊ in aliquo dissilis.
 Silt̄ at̄ qm̄ antiq̄ videbāt q̄ cognitio nō existit in aīa
 nisi p̄ assimilationē cognoscētis ⁊ cogniti: si vidissent
 q̄ h̄ assimilatio sit p̄ itētioes rez: ⁊ nō p̄ essentias eaz
 eo q̄ itētio lapidis ē in aīa: ⁊ nō ip̄e lapis nō errassent.
 Sz nescuerāt illud ⁊ posuerūt assimilationē nō posse
 fieri nisi f̄m formā eē p̄ficiētē ⁊ datē: ⁊ iō in erroꝝe idu-
 cti sūt. Sz de oīb⁹ his nobis iferi⁹ erit iquirēdū. Sed
 ea q̄ h̄ dicta sūt ad excusationē antiquoz sūt dicta vt
 sciam⁹ qm̄ subtiles rōnes fuerūt q̄ eos iduxerūt. Sic
 igit̄ Empe. dixit aīe assimilationē fieri cū oīb⁹ qz ex p̄-
 cipijs ē oīuz: ⁊ iō terra cognoscit terrā: ⁊ ether quem
 aerē eē voluit cognoscit ethera: ⁊ aquā aq̄ ⁊ qz spiritua-
 lior ē ignis iō dixit h̄ manifestū eē q̄ aīa igne cognoscit
 ignē: ⁊ in efficiētib⁹ p̄cipijs idē dixit: qm̄ p̄cordia co-
 gnoscit p̄cordiā: ⁊ discordia cognoscit discordiā. Hec
 igit̄ ē opinio empe. de aīa. Eodē at̄ mō h̄ ē p̄ eādez
 rōnē plato in thymeo aīaz dixit eē ex eltis non qd̄ ex
 eisde q̄ dixit empe. f̄z ex alijs q̄ plato oīuz posuit elā:
 habuit. n. idē iducēs qd̄ habuit Empe. quātū ad silitu-
 dinē intellect⁹ possibilis cū mā. Et quātū ad h̄ qd̄ ē co-
 gnitionē fieri p̄ assimilationē cognoscētis ⁊ cogniti ⁊
 q̄ nō sit cognitio rez nisi p̄ p̄cipia rez ⁊ iō dixit co-
 gnosci sile silis: ⁊ res eē ex eisde p̄cipijs ex qb⁹ sūt co-
 gnite. Et verū in h̄ dixit plato: sic p̄z ex p̄dictis. Sicut
 at̄ dixit i thymeo ita ēt d̄miavit i ocis suis d̄phia p̄ia
 vbi loq̄t̄ d̄ p̄imis rez p̄cipijs. Ibi. n. dixit q̄ ip̄z aīal
 qd̄ ē forma sepata ⁊ ē gen⁹ p̄mēs i se spēs aīaliū ex̄ns
 aī h̄ p̄stituit̄ ex ip̄a ydea vnitatis ⁊ p̄ia lōgitudine ⁊ la-
 titudine ⁊ altitudine. Et alia q̄ sūt in alia coordiatioe
 alteri⁹ generis p̄stituūtur silis mō ⁊ nō sūt platonis in-
 tellect⁹ irrisoꝝi quēadmodū multi crediderūt. In oīb⁹
 enī vnitās ē a forma ⁊ oꝝ q̄ in quolibet genē vno fuit
 vna forma p̄ia f̄z itētioē q̄ ē gen⁹ illud. Et illa forma
 reduplicata de potētia in actū p̄stituit̄ spēs diuersas f̄z
 q̄ reduplicat̄ ad diuersos act⁹: h̄ac igit̄ formā qz sepa-
 tā posuit plato. vocauit ydea qd̄ latine sonat forma: eo
 q̄ oīa sequētia format. Sepatā at̄ posuit eo q̄ p̄ essen-
 tialia sibi nō depēdet ab aliquo posterior. Nullo enīz
 aīali ex̄nte in spē ⁊ idiuo adhuc remanet sba aīata
 sensibilis eo q̄ nō trahit essentia ab eis sic iā dictū ē: qz
 at̄ yd̄ a ē s̄stātie corporee: iō p̄ia p̄cipia corpoz po-
 suit cū ydea p̄ia eē p̄cipiū aīalis: fluit at̄ p̄ct⁹ ex vni-
 tate ⁊ linea ex binario: ⁊ superficies ex ternario ⁊ corp⁹
 ex q̄ternario. Qm̄ si ego accipia primū idiuibile in h̄
 p̄ueniet ⁊ p̄ct⁹ ⁊ vnitās si at̄ addidero dicēs primū in

diuisibile h̄ns pōnē in p̄tinuo tūc genero p̄ctū: p̄ctū
 igit̄ addit supra vnitatis rōnē. Quādocunqz at̄ sūt duo
 in genere vno: quoz vnū se h̄z ex additioe ad alterū:
 illud qd̄ ex additioe ē p̄cipiat a simpliciōzi. Et hac rō-
 ne dixit plato p̄ctū p̄cipiari ex vnitāte. Et hac rōne
 discreta quātitas ē aī p̄tinuationē: linea at̄ orit̄ a bina-
 rio: qm̄ linea p̄stituit̄ in eē ex fluxu p̄cti in p̄tinuo: flu-
 xus at̄ oīs vni⁹ ⁊ eisde idiuibilis necessario ē ab vno
 idiuibili p̄cto in aliud idiuibile punctū: ⁊ sic linea
 duo idiuibilia p̄cta h̄z actu quoz vtrūqz orit̄ ab vni-
 tate: sicut binari⁹ ē p̄fect⁹ in duab⁹ vnitatib⁹: h̄ igit̄ rō-
 q̄re linea orita oucat a binario: superficies at̄ orit̄ a ternario
 qz tria p̄cta ponit̄ f̄m actū nō possūt in p̄tinuo in li-
 nea vna p̄ia simplici. Dico at̄ lineā primā simplici eē
 rectā lineā: qm̄ curua p̄positionē h̄z in p̄tib⁹ diuersis ⁊
 circularis h̄z p̄pōnē in formis duab⁹ q̄ sūt p̄uexū ⁊ cō-
 cauū sicut in phisicis ⁊ in de. ce. ⁊. m. dcm̄ ē. Tria ergo
 p̄cta posita a trib⁹ vnitatib⁹ orita: si f̄m actū sūt pōnē
 habētia n̄ p̄tinuabit ea linea vna simplex quocūqz mō
 p̄trahat. Sz primū p̄tinuas ea ē superficies: igit̄ superfi-
 ciei p̄tinuitas primū ē in trib⁹ p̄ctis f̄m actū positis
 in p̄tinuo. Si at̄ p̄cta q̄tuoz ponā: ita q̄ q̄rtū differētia
 ponat a tribus opz q̄ q̄rtū sigā in p̄sūdū p̄tinui qm̄ si
 ponā in latū nō faciet differētia ad tertiuū ⁊ si ponā in
 lōgū nō faciet differētia ad secūdū. Si at̄ positis q̄tuoz
 p̄ctis nulla superficies vna p̄tinuabit ea: oꝝ igit̄ q̄ corp⁹
 cōtinuet̄ h̄ q̄tuoz p̄cta discreta a q̄tuoz vnitatib⁹ exor-
 ta. Sicut at̄ dictū ē q̄ vna forma ydealis est in oī vno
 genere sicut dixit pla. ⁊ verū dicebat q̄ ē resoluerē oīa
 genera subalterna ad generalissimū ⁊ illi⁹ forma redup-
 licata p̄ differētia format ⁊ p̄stituit̄ oīa alia iferiora
 ⁊ p̄tingit̄ generalissima resoluerē in ens ⁊ vnū q̄ sūt oī-
 um p̄cipia: vnū at̄ nihil dixit addere supra ens f̄m rē
 ⁊ iō vnitātē ydealē primā dixit eē oīuz p̄cipiū for-
 male: sed magnitudinē ab vnitāte p̄ dimēsiones fluētē
 dixit eē p̄cipiū māle: eo q̄ phisica mā est illa que tres
 habet indeterminatas dimēsiones sicut nos osten-
 dimus in fine primi phicorum: hoc igit̄ mō dixit pla.
 p̄cipiū oīam ⁊ formale ⁊ māle eē numeros: ⁊ sup-
 ponebat rē cognosci ex p̄cipijs suis: cognoscit̄ ergo
 ex talib⁹ numeris qui sūt eēntialia rez p̄cipia ⁊ cuz
 aīa cognoscat oīa: oꝝ q̄ aīa sit ex primis numeris q̄ sūt
 eēntialia rez p̄cipia. Adhuc at̄ p̄bat hoc pla.
 ex ip̄is h̄ibus p̄ficiētib⁹ vires aīe qz intellect⁹ q̄ p̄cep-
 tio p̄cipioꝝ ē q̄ sunt rez simplices qd̄ditates stat in
 vno nō fluēs ex vno in aliud. Scia aut̄ q̄ p̄clusionū est
 ⁊ effectus ē d̄mōstratiōis: necessario ē duo qm̄ exit ab
 habitudine extremoz ad mediū in cōceptione cōclu-
 sionis: ⁊ sic de p̄fectioe eius sūt duo quoz vnū efficit̄
 ab altero: ⁊ est sicut vnitās terminata vel sicut p̄ctus
 fluēs in p̄tinuo p̄ directū vel discretū: ⁊ iō singulariter
 stat flux⁹ ei⁹ in vno nō obliquat⁹ ad aliqd̄ qd̄ sit extra
 sitū eiusde rectitudinis. Opinio at̄ ē eius: sicut sit plani
 numerus qz numeri plani primi siue superficies ē ternari⁹
 opinio at̄ cū sit acceptio duplicis exit qd̄ ex vno sed
 nō stat singulariter in vno sz dilatat̄ ad timozē p̄dicto-
 rij cū certa rōne nō sit p̄bata p̄clo. Sēius at̄ firmissime
 corporis est qm̄ acceptiu⁹ ē corpalis forme neqz h̄ fa-
 cit̄ sensus exterior tm̄: f̄z ēt sens⁹ iteriores q̄ p̄ticulariū
 formis iformant̄ q̄ ab idiuoatib⁹ nō sūt separe. Cū
 igit̄ oīs acceptio siue p̄ceptio aīe: aut sit vlis aut p̄ticu-
 laris ⁊ siquidē vlis tūc aut simplex aut p̄plexa: ⁊ si est
 cōplexa aut est certe stās in vno aut dilatata ad formi-
 dinē oppositi ⁊ nō possūt esse plures: opz q̄ oīa q̄ sūt
 in aīa sūt p̄ hec q̄tuoz. Cū aut̄ oīs cognitio sit p̄ silitu-
 dinem

Tex. 7.
 cō. 26.

Tex. 7.
 cō. 27.

dine cognoscētis et cogniti sicut dixim⁹: opz q̄ ip̄a aīa
 similitudinē habeat ad ista q̄tuor. Cū igit̄ vnitas forme: et
 binarius: et trinaris et quaternari⁹ sunt ip̄e sp̄es ydeales
 que sunt p̄ncipia rez et sūt de numero elemētōz p̄i/
 mo res elemētatiū opz q̄ aīa sit rō elemētalis istoz nu/
 meroz eo q̄ oēs res iudicant et cognoscūt aut itelle/
 ctu: aut scia: aut opinioe aut sensu sicut dictū est. Isti. n.
 numeri sūt forme p̄ime et sp̄es et p̄ncipia rez. Et pla.
 quidē in thymeo dicit aīaz eē q̄si naturā mediā inter in/
 telligētias et nām et si sic sit mediā opz q̄ sit numerus
 ydealis ab intelligētia quidē fm ordinē nature p̄duct⁹
 et ante naturam existens. Hec igitur dicta sint de plato/
 nis opinionibus.

Capitulū tertium de opinione: que et motiuo et cogno/
 scituo animaz dicit esse diffiniendaz: in quo etiaz ē de
 opinionum collatione.

Abitis aut̄ his que mouerūt antiquos ad di/
 cendū q̄ aīa diffiniēda erat per motiuū. Itē
 q̄ habitis eis ex quib⁹ alijs videbat q̄ esset
 diffiniēda per cognoscitiū fuerūt quidā vtrūq̄ istoz
 cōplectētes et diffiniētes aīas per vtrūq̄: dicētes aīaz
 esse numez seipm mouētē: dicebāt aut̄ ip̄az esse nume/
 rum p̄pter platonis rōnes: qz numez ponebāt esse p̄i/
 cipiu oīuz rez vt ex illo potētia cognoscitiuā oīuz ha/
 beret: et per seipm mouentem dicebat vt ex illo moue/
 rētur corpa per rōnez superius introductā: et in hāc aīe
 diffiniōez plurimī p̄senserūt antiquoz stoicoz qz ex
 ista videbat eis q̄ aīaz p̄obarēt immortalē eē sicut iſe/
 rius oñdemus: lz aut̄ omnes cōueniāt in hoc q̄ oīa sūt
 ex p̄ncipijs p̄imis: tñ differūt i duob⁹: qz vnū ē q̄ sint
 illa p̄ncipia p̄ia: et scōz quot sint numero. Maxie at̄
 differūt in hoc q̄ dicūt quidā ex eis p̄ncipia rez esse
 corporea quidā aut̄ dicunt ea esse icorporea et miscent
 p̄ncipia ex his: et ad h vtraq̄ referēda dicūt eē p̄in/
 cipia: et in multitudine p̄ncipioz differūt qm̄ quidaz
 eoz dicūt eē vnū et quidā plura his p̄ncipijs q̄ ponūt
 tradunt aīaz eē corporea v̄ icorporea et vnū v̄ plura.

Quod .n. dicūt q̄ nā p̄ncipioz est motiuo nō est ir/
 rationabile sicut nos superi⁹ oñdimus: et qz quidā pu/
 tabāt q̄ p̄imū motiuū oīuz et icorporeū est ignis: ideo
 dixerūt q̄ aīa est ignis quidā: hoc .n. ē subtilissimū cor/
 poz sp̄e fm ptes suas: et iter oīa elemēta maxie est in/
 corpore et spiritualis: et mouet alia sicut videt̄ cū ipse
 sit maxie mobilis. Sed lz democritus falsū posue/
 rit tñ dulci⁹ ceteris dixit qz expōne sua cūcta cavit qm̄
 retulit p̄pter quid est vnūquodqz opuz aīe generalituz
 dixit ei aīaz quidē et itellecū idē eē sicut superius di/
 ximus: et cū intellect⁹ sit essentia p̄ia q̄ capacitate am/
 bit oēs alias: dixit q̄ habet ex eo q̄ at̄omi rotunde
 p̄ia sunt p̄ncipia rez et sunt motiuo sicut aīa eo q̄ ha/
 bēt figurā q̄ oīb⁹ figuris mobilioz est: et p̄pter ptes sub/
 tilissimas: figura aut̄ hec est forma rotūda: talē aut̄ di/
 cit eē itellecū et aīaz eo q̄ velociter trāsīt ab vno i ali/
 ud: et ignē dicit eē eiusdē sp̄ei rotūde: et iō aīaz eē ignē
 v̄ ex igne. Anaxago. aut̄ lz meli⁹ posuerit q̄ demo/
 critus: tñ nō adeo dulciter fm phiaz dixit q̄ min⁹ certi/
 ficauit: alicubi .n. videt̄ qdē aliez dicere aīaz et itelle/
 ctū sicut supius dixim⁹: alicubi at̄ videt̄ vtrūq̄ vti sic
 vna nā: et iō et itellecū posuit oīuz eē p̄ncipiu maxie
 et solū eūdē dicit eē iter oīa q̄ sunt simplicē et imixtū et
 purū: et nos iā oñdim⁹ qre dixit ip̄z eē p̄ncipiu qm̄ .s.
 in eo ē oīuz capacitas sicut in p̄ncipio p̄io māli. Sim/
 plicē aut̄ dixit eē eo q̄ nō extēdit corporeitate et h̄rie/
 tate: imixtū at̄ eo q̄ nō cōmixt⁹ est organo alicui⁹ cor/
 poris p̄ suā opationē lz remanet sepat⁹ purus at̄ est eo

q̄ capit eētias puras rez et nō eē ip̄az in mā: et māe
 appēctiſa: et hec positio in paucis peccat: lz nō certifi/
 cat: qz dicit q̄ ab eodē h̄z et cognoscere et mouere: eo
 q̄ dicit itellecū oīa mouere: et hoc eē nō pōt: qz idē eo
 dē mō se h̄ns nō pōt eē māle et efficiēs: est at̄ mālis et
 passiuo potētia cognoscitiua et motiuo: eoz q̄ sūt effi/
 ciēs. Ex antiquis at̄ phis ytaliciis: de quib⁹ extat p
 ua reminiscētia fuit melissus q̄ opinat⁹ ē aīaz p̄ motiuū
 eē diffiniēda: qz dixit magnetē hēre aīaz p̄ quā ferrū
 trahit: diogenes at̄ sic et alteri qdā dixerūt aīaz eē ae/
 rē quēdā eo q̄ cognitiuo et motiuo dicebāt eā diffini/
 ri: et aerē dixerūt p̄ncipiu oīuz: et ita eē p̄ncipiu cogno/
 scitiōis in aīa: et eūdē dixerūt eē subtilissimū et ita eē in
 aīa eūdē aerē p̄ncipiu mot⁹ quo mouet aīa. Eraclit⁹
 at̄ ciuis ephesius: oīuz p̄ncipiu dixit esse vaporē: et ex
 ip̄o p̄stitui oīa alia et eūdē dixit eē icorporealissimū et
 mobilissimū: eo q̄ semp fluat et dixit q̄ nihil entiū ē q̄
 nō p̄tinue moueat: et iō cū cognitio sit p̄ assimilationez
 eo q̄ cognoscēs oīa sit mobilissimū: et iō ipse et multī
 alijs fumū cordis et vaporē dixerūt eē aīaz. Similē aut̄
 his cāz iducētē habuit almeō q̄ a q̄busdā thales q̄ vn⁹
 de septē sapiētib⁹ fuisse credit: hic .n. lz nō diceret aīaz
 eē vaporē v̄ fumū: tñ dixit q̄ ē qdā diuinū qd̄ moue/
 tur sp̄ mouēs seipz: et iō et immortalē dixit eē aīaz: qz sit
 p̄ncipiu mouēs p̄imū. Si .n. daret nō moueri: tūc et n̄
 moueret sic dixerūt. Si at̄ p̄imū nō mouet tūc nihil
 scōz mouet v̄ mouet sic h̄tū ē in .vij. phicoz et sic
 cessat mot⁹ in tota nā qd̄ ē icōueniēs: oīz igit̄ q̄ se sp̄ mo/
 ueat. Est igit̄ immortalis. Hec at̄ rō scripta ē i phedrone
 platonis: et iō dixit thales aīaz p̄pari dijs celestib⁹ immor/
 talib⁹: q̄ sūt itelligētie mouētes qz mouere inē aīe sic in/
 telligētis immortalib⁹: qz ex se mouent celestia sic et aīa
 lia. Moueri .n. vidit oīa diuina p̄tinue ex seipis sic so/
 lē lunā et astra et celū totū. Almeon at̄ talē dedit d̄ aīa
 phiaz p̄ h̄ q̄ vidit aīaz mouere p̄ itellecū: sic et celū
 mouet: et iō aīaz dixit eē p̄ncipiu mot⁹ p̄imū: et n̄ pos/
 se nō moueri et n̄ mouere: sic n̄z p̄ia possūt a motu ces/
 sare: dixim⁹ at̄ rōnē hui⁹ in phicoz libro vltio. Ma/
 gis at̄ grossi nō adeo efficaces rōnes habuerūt iducē/
 tes eos ad ponēdū. Dispus qdā vulgaris philosoph⁹
 dixit aīaz eē humorē aqueū: et videt̄ sibi q̄ hoc p̄suase/
 rit a semie gnatiōis qz semē oīuz generatorū ē humidū
 aqueū q̄ cito recipiat mēbroz effigies: fuit at̄ cā dicti
 qz vidit v̄tutē formatiuā eē in humido retētā p̄ viscosi/
 tatē sp̄matis q̄ format mēbra oīa: et hāc putauit eē hu/
 midū nāz in semie: q̄ nullā cāz p̄siderauit nisi māle: di/
 xit q̄ p̄io humorē formare in seip̄o organuz: et postea
 humorē semialē radicalit̄ illis organis ibibitū eē aīam
 aīaliū: et iō redarguit eos q̄ sanguinē dixerūt eē aīam
 dicēs q̄ humor spermatis nō ē sanguis: sp̄ma at̄ gene/
 ratōis p̄imā dicit eē aīaz: q̄ format oīa mēbra et ifūdit
 sic p̄i⁹ oīm̄ ē. Adhuc at̄ alijs grossiozes sanguinē eē aīaz
 dixerūt. Illa rōne iducti dixerūt sentire magis eē p̄p̄i/
 um aīe et p̄ illō dixerūt aīaz eē diffiniēda quēadmodū
 dixit Critias et cū videret̄ corp⁹ ex angue p̄p̄ frigidi/
 tatē obstupescē in sensu et ad reditū sanguis redire sen/
 sū putabāt v̄z sensitiuā sedē hēre in sanguine: et eē san/
 guinē et qz sensū et aīaz dixerūt idē eē: iō dixerūt aīam
 eē sanguinē. Et vt breuiter dicat̄ oīa eīa iudicata sūt eē
 aīa ab aliq̄ antiquoz p̄ter terrā: hāc .n. nulli retulerunt
 solā eē eīz v̄ aīaz nisi forte aliq̄s diceret eā eē ex oīb⁹
 eltis aut̄ oīa eīa quēadmodū empe. hui⁹ at̄ cō fuit: quia
 cū duo sint i q̄b⁹ p̄ualeſcit vita calor .s. et humor neutri⁹
 est in terra: et iō et a paucis eīz eē terra ponebat lz dice/
 batur eē fex distillās ab oīb⁹ alijs eltis et sic ex alijs eē

Tex. 7
 cō. 32.

composita. unde etiā illi qui sanguinez animā esse dicebant primas operationes anime vegetabilis et sensibilibus in sanguine vel humore esse quē loco sanguinis esse dicebant vel videbāt. Est. n. vltimū nutrimentū sanguis intra venas ex quo est cibus et augmentum et generatio et in anima sensibili sensus: quoniam etiā spiritus animalis in quo deferuntur forme ad vires anime apprehensivas resoluit a sanguinis humore: et ideo sanguinez priorem esse dicebāt illo: et quoniam tam sanguis quam sperma operationes quas habet in humido habet: quod formatur ad mēbra corporis: siue in generatione siue post et causas formales et efficiētes videre nō poterāt ideo animas primū humidū et omnium humorū principium esse dicebant. Animas. n. ppter potentiā que est in ea ad omnia quodāmodo materiale et primū principium esse dicebant: sicut superius dictum est.

Capitulū quartū de tribus in summa p̄ q̄ aia ab antiq̄s diffiniebat: q̄ sūt motiū: cognoscitiū: et incorporeū.

¶ Tunc ad summā reducamus omnia ex quibus antiqui aiaz dixerūt esse et diffiniri: dicimus q̄ tria sūt que dixerūt ei in eē substantia liter: hoc est motū: sensū: et incorporeū. Et nos quidē iam ante ostēdimus rationes bonas et subtiles: que induxerunt eos ad hoc q̄ dixerūt ei in eē motus: quo seipsas mouet et sensus quia sensū in ea idē reputabant cū intellectu oēm virtutē apprehensivā siue cognitiuā sensū vocātes. Sed incorporeū in eē dicebāt hac ratione quia videbāt q̄ oīs forma que determinat et perficit materiā post corporeitātē h̄z nāz sibi adueniēs diuisibilis et corruptibilis ē. Aiaz autē videbāt idiuisibile et incorruptibile et ideo incorporeū dixerūt ei in eē per nāz. Amplius aut nullū corporū mouet seipsū sicut pbatū est tam in phisicis quam in celo et mūdo: aiaz autē dixerūt mouere seipsas. et ideo dixerūt incorporeā. Amplius nulla potētia determinata corporeitate ē potētia vel omnia fieri: igitur necessario est incorporea: Adhuc quicquid s̄m eē in corpore est quantitātē habet p se vel per accidēs: forme autē que sūt in aia cognoscēte simplices sunt nullius oīno quantitatis exnites: igitur anima nō potest esse corporea. His igitur rōnibus et silibus inducti dixerūt anime in eē per substantiā incorporeū et per ipsū aiaz diffiniri nihil icōueniēs i h̄ dicētes. Sed in supposito incorporei multū errabāt ppter nouitatē eorū in phia quoniam incorporeū esse dicebāt rāz. quod tactui et visui nō manifestat: et sic iciderūt in errores diuersos aerē vel vaporē dicētes esse animā: horū autē triū que dicta sunt quodlibet reduxerūt ad aliquod nature principium eo q̄ aiaz videbāt habere p̄rietatē primi principij alicuius in mouēdo et quiescēdo vel cognoscēdo sicut supra manifestatū est: et ideo illi qui aiaz incognoscēdo dixerūt eē diffinientia ponebāt aiaz esse aliquid materie: prime: etiā id quod ipsi supponebāt esse materiā primā dicebāt esse aiam et ideo dixerūt eā esse aut elemētū primū aut id quod p̄pria cōpositione cōponit ex primis elemētis: quoniam sicut dixi primū determinās potētiā materie prime est intellectua lis. et cognoscitiua natura: et in hoc siliter omnes p̄ter unū dixerūt quo ad cāz dicti: s̄z valde essent dissimiles in determinādo suppositū eī quod aiaz eē dixerunt. Cā aut dicti sūt q̄ sile sili cognoscit: eo q̄ omnis cognitio est per assimilationē et quia aia cognoscit oia: et cognitio rez est per principia rez: ideo dixerūt eā p̄stitui ex primis principijs rez. Et quicquid iter eos dixerūt tantū vnā esse cāz que materialis est entium sūt elemētū aliquid dicētes esse principium vnū. Illi etiā aiaz vnū illud esse dixerūt vt ignē vel aerē vel aliq̄d aliorū elemētōz: plu

ra vō dicētes causas et p̄cipia mālta dicūt aiaz eē plura vel p̄pria cōpositione cōponi ex pluribus: sicut ex superius h̄tis facile potest patere. Anax. autē solus cōsiderās alit̄ ipassibile et imālē dicit intellectū, et nihil h̄ere cōe in esse cū alijs elemētis corporalibus: voluit enim anaxagoras duo esse principia et causas quorū vnū eē efficiēs: reliquū mālē: et vnū quidē dicebat eē intellectū oia agentē s̄m formas quas h̄z apud se et distinguētē. Reliquū autē dicit esse chaos primū: ex quo intellectus format et distinguit res: et lucē s̄bstantiā et s̄bstantē huius intellectus dixit esse aiaz: et ideo nō habere cōez materiā cū alijs: et ideo esse ipassibile oīno in eē: sed agere dixit eū formas suarū passionū vel apprehensionū in his q̄ intelligit sicut primū intellectus agit formas in rebz et iste s̄btilit̄ dixit: p̄p̄ quod laudat aristo. eū i multis locis quoniam absq̄ dubio veritatē dixit de intellectu agēte: sed tñ quia nō perficit intelligere et cognoscere in aiat̄ nisi ex intellectu possibili et cognitione sensibili ideo nō sufficiēt̄ dixit: et cū intellectus imaterialis sit: et nulli h̄eat aliqd cōe: qualiter cognoscat res: et ppter quā cām determinata et distincta cognitio sit in eo: cū ipse nō sit nisi lux cōmunis intelligibiliū Anax. nō dixit nec p̄spiciū est ex his que dicta sunt ab eo vel ab alijs. Quicquid autē in principijs ponūt esse p̄rietates: eo q̄ nō solā materias dixerūt esse principium: sed etiā p̄traria agētia dicebant illi ppter eandē causāz quā dixim⁹ cōstitui dicūt aiam ex cōtrarijs. Quicquid autē non dicūt duo cōtraria agētia sed vnū primū esse agēs: siue illud dicāt calorē siue frigus: siue aliqd huiusmodi de p̄trarijs primis: cōsequenter etiā dicūt aiaz esse illud vnū quod ponūt esse principium p̄riuū: et videt q̄ cōsequant hāc rōnez ex ipis noibus aie et operationū eius. Quidā. n. dicūt ipsas eē calorē: quia p̄p̄ calorē nālē viuere est in viuētibus cū aia sit s̄m suā substantiā principium vite: sicut in sc̄do hui⁹ scie oīdem⁹. Alij autē dicūt eā esse frigus: eo q̄ vident in respiratione attrahi frigus vt tēperet calor cordis in quo est sedes vite. Et sc̄tas q̄ subtiliores oibus fuerūt qui diffiniuerūt eā incorporeā et mouētē seipsas: et dicebāt eas esse cognoscitiuā: hec nō diuisis: s̄z simul anime attribuētes: et de incorporeo quidē et cognoscitiuo satis ad p̄sens p̄z per aīdicta. Nouēs autē seipsas q̄liter dixerūt iaz prius dixim⁹. Sed adiūgendū q̄ hec tria p̄t̄ dixerūt ex tribus que sunt in aia. Est enī in aia quod est s̄ilitudo lucis prime cause: et imago eius: et est in ea quod est sub ipsa in ordine tertio: quia s̄m ordinē nature inter animas et primā causāz est intelligētia: et quo ad hoc ē aia in potētia aliq̄. Est itē in ea q̄ ipsa est forma ante corporeitātē s̄m nāz existēs: et hoc voluerūt dicere s̄m p̄t̄: quoniam dixerūt eā esse ante māz et post intelligētia in or̄gōte eternitatis et tēporis: quoniam tēpus accedit ad mutabilitatē subiecti: et materie nāl̄is que determinata est quantitāte. Eternitas autē est in ipsa cā prima et intelligētis quā tum ad statūz imutabilitatis s̄z icēperint per creationē intelligētis in momēto tēpis. Sciuerūt ergo q̄ cū p̄ria cā sit primū mouēs: q̄ imobile quidē est p̄ substantiāz s̄z mouet se in omne quod est per largitionē eē et bonitātis suarū: eo q̄ ipm p̄cedit in omne quod est sicut cā imobilis dicit in effectū p̄cedere quoniam largit ei eē sile cāe: quātū potest recipere s̄m analogiā cuiuslibet effect⁹: ita intelligētia fluēs ab ip̄o largit et p̄cedit vltius et min⁹ vlt̄ s̄m quod est intelligētia altior et inferior. Et tertio aia sic mouet se in suū vniuersū: quod est corpus vnicuiq̄ organo dādo de vita et bonitatibus eius quātū potest recipere: et hoc dicebāt motū aie quo mouet: et nō dicebāt sibi cōuenire mot⁹ phisicos. Inquātū autē distat in tertio ordie existens

Lex. 7.
co. 33.

Lex. 7.
co. 35.

Lex. 7.
co. 34.

existens est ipsa potentia quicquid est: et sic fit in ea potentia cognitionis omnium ad modum matris prime. Sed ex ordine ad tempus et ad physicam materiam corporis cuius est ipsa perfectio est incorporea: et hoc precipue convenit anime rationali cuius anime cetera sunt vmbre quedam: sicut in sequentibus partibus: hec autem anima perfecte colligit anime diffinitionem: secundum quod ipsa est existens a causa prima ad similitudinem accedens matris et respiciens corpus quod dicat esse motum suum ipsum et cognoscitum et incorporeum. Hec quidem igitur tradita sunt ab antiquis de anima: et propter quod sic dicant causas: dictum est sufficienter secundum presentem intentionem.

Capitulum v. de diffinitione opinionum in compositis: que diffiniuntur animam per motum suum ipsum.

Non dicens autem istis opinionibus quam in veritate in multis errant primum considerandum est de motu quo dicuntur animam esse diffiniendam et non obijciamus contra hoc quod ipsa dicitur esse motiva: sed contra hoc quod ipsa dicitur moveri a seipsa: et hoc est ei substantiale et in ratione diffinitionis eius. hoc autem considerandum ideo est: quia magis anime videtur repugnare quam alia duo: quoniam non tamen fortassis falsum est moveri in se sibi: sicut subale inest ei de cuius est suba: sed unum etiam impossibile est quod ipsa per se moveatur: sicut mobile de cuius essentia non est motus. Si enim de essentia sua esset motus ipsa in se non saluaret neque constitueret nisi per motum sicut ventus secundum diffinitionem qua diffinitur quod vetus est aer motus a quo. si auferat intellectus motus iam non esset vetus: et sicut pellis diffinitur: quod pellis est aqua mota: tunc enim si intelligat autem erri ab aqua motus iam non erit pellis. Similiter igitur si anima diffinitur per motum in intellectu quod motus auferat ab anima non erit iam anima: sed hoc est irrisorium: igitur impossibile est animam diffiniri per motum.

Amplius motus est actus imperfectus et imperfecti sicut in phisicis probatum est erit igitur hoc maxime imperfectum in quo motus iam non est solus ut in subo: sed etiam intrat in essentia ipsi sicut diffinitio intrat in essentia diffinitum: esset igitur anima imperfectissima inter omnes res: si motus esset diffinitivum eius: bis igitur rationibus probatur animam non debere diffiniri per motum.

Quod autem dicuntur necessarium esse omne movens per se moveri nos in viij. phisicorum omnium dicitur non esse necessarium: quia in quolibet ordine rerum primum movens non movetur: et ita etiam in motibus animalium in quibus inveniuntur movens motus: et inveniuntur motus tamen: ac proinde necessarium est in ordine inveniuntur id quod est movens tamen. Motus enim movens est corpus. et motus tamen forte manus aut pes. Nullum autem corporum aut pars corporis potest esse movens tamen ut in phisicis probatum est: sed non corpus est id quod est movens tamen: et hoc est anima. Non igitur inest ei motus sicut subo quoniam id cui inest motus sicut subo id movetur. Volamus autem ostendere quod impossibile est animam moveri: omne enim quod movetur altero duorum modorum motus movetur vel utroque: aut enim movetur secundum seipsum et per se: aut secundum alterum: secundum autem alterum dicimus moveri adhuc dupliciter. Aliquid enim dicitur moveri alteri motu eo quod inest illi quod movetur: sicut portum in continete sicut nauta navis motu movetur: aut inest ei sicut pars est in toto: sicut manus movetur motu totius corporis: et utrumque istorum separatum ab eo cui inest potest moveri per se. Quod autem nauta in navis non moveatur proprio motu et per se manifestum est: quia navis cum sit homo non habet motum convenientem sibi per se nisi motum pedum quod est ambulatio. hoc autem quoniam est in navis et movetur motu navis non videtur: sed potest navigatione. Non igitur tunc movetur per se. Secundum autem alterum etiam dicitur moveri quod movetur motu alteri: et cum separatur ab eo nullo modo potest moveri: sicut movetur albedo et scia sol. motu sol. sed secundum se nunquam moveri possit. Cum autem sic dupliciter dicatur aliquid moveri per se et per accidens: nunc non intendimus inquirere si

anima movetur per accidens: sed potest si movetur per seipsum et si participat motum: sicut intransit diffinitionem suam: et ita probavimus animam non participare motum sicut diffinitum participat sua diffinitio. Restat igitur ut probemus animam non per se moveri. Cum autem quatuor sint motus species: si secundum generales terminos numerentur licet tres tamen sint secundum genera: sicut esse dicitur in v. phisicorum: hoc est loci mutatio: et alteratio: et augmentum: et diminutio: omnia concedere quod si anima movetur: quod ipsa aut secundum unam istarum specierum movetur: aut secundum plures eorum: aut secundum omnes. Si igitur non movetur anima secundum accidens: tunc oportet quod naturaliter sit mobilis: et ut naturaliter insit ei motus: sed et locus convenit ei per se: quia omnes istiusmodi motus sunt in loco secundum aliquid: quomodo: et hoc planius est de loci mutatione recta: quia illa de loco ad locum est. Similiter autem planius est de augmento et decremento: quia ibi incrementum fit in locum maiorem et decrementum in locum minorem: sed alteratio etiam phisica palam est: quoniam illa non fit nisi qualitatibus actibus et passibus transmutationibus corpora phisica. Qualitates active et passive dissolvunt vel costringunt partes matris quas movetur: et hec dissolutio et restrictio non fit sine motu locali partium que ad invicem accedunt in locum minorem: quoniam costringuntur et recedunt ab invicem in locum maiorem quoniam dissolvuntur. Anima igitur erit in loco circumscripta: ita quod principium medium et finem est ei assignare in loco: sed ipsa erit corpus et ex hoc sequitur quod non sit primum movens: quoniam omne corpus est motum ab alio distincto ab eo per essentiam tamen: vel distincto ab eo per essentiam et locum ut probatum est in viij. phisicorum et in viij. Sequitur autem etiam quod ipsa non sit cognoscitiva omnium: quoniam iam probavimus superius quod potentia determinata corporeitate non potest fieri omnia: sequitur etiam quod ipsa non sit incorporeum sicut per se patet: et sic ex illa sola pone omnia que animam diffiniunt sunt destructa. Quare autem quilibet istorum motuum sit per se et per accidens in v. phisicorum a nobis est ostensum.

Si autem sicut dicunt movere seipsas est suba anime: sicut diffinitio est suba diffinitum: tunc omnia quod non insit secundum accidens ut diximus albi vel tricubiti moveri: hec enim moventur secundum accidens ut diximus ex eo quod insunt ei quod per se movetur quod est corpus. Et id non sequitur quod albedo vel mensura tricubiti per se sit in loco: sed hoc sequitur de anima que secundum naturam et subam ponit participare motum: non enim potest dici quod circulariter movetur quoniam hoc modo anima animalium non movetur corpus neque talis motus manifestatur in ipsa.

Amplius omne quod movetur aliquo motu quodcumque sit illud: moveri etiam potest motu secundum locum. Queramus igitur de anima quoniam si ipsa movetur naturaliter tunc etiam movetur violenter et e converso si movetur violenter tunc etiam movetur naturaliter. Eodem autem modo se habet de quiete. In quocumque enim locum movetur naturaliter in eodem quiescit naturaliter. Et ad quocumque locum movetur violenter in eodem quiescit violenter: sicut monstratum est in v. phisicorum: et primo capitulum et multum. In quibus autem locis anima habeat motus naturales et naturales quietes: et in quibus habeat motus violentos et quietes violentas non erit facile assignare: etiam si licentia habeat fingendi: quia neque simile aliquid poterit invenire. Amplius ex quo locales habet motus omne quod phisice quocumque motu per se movetur et ea sunt eiusdem nature quorum motus est ad locum unum eundem. Si deus anima sursum moveri ipsa erit ignis vel ignee nature. Si vero deus deorsum moveri: ipsa erit terra vel terre nature: quoniam isti motus sunt istorum corporum. Eodem autem modo sequitur quod aliquid sit de natura mediorum elementorum si dicatur ad loca mediorum elementorum moveri per naturam. Quoniam autem omne quod est primum movens seipsuz movetur se secundum motum localem ut in phisicis determinavimus: et anima est primum movens seipsuz in suo ordine omnia quod anima moveatur seipsam loci mutatione

Tex.
et co. 30.

Tex. et
co. 40.

Tex. 7
cō. 41.

Quoniam autem etiam dicitur mouere corpus rationale est quod moueat ipsum corpus spiritibus motuum quibus et ipsa mouet quoniam mouet seipsas. Si autem hoc procedat tunc e converso verum est dicitur quod anima mouet motibus quibus mouet corpus: et ex hoc sequitur quod anima mouet in corpus sicut in locum et non sicut in id cuius est ipsa perfectio. Cum igitur corpus moueat de loco ad locum: oportet quod anima transiit et motus sit de corpore ad corpus sicut de loco ad locum quo ad vegetabile et sensitivum et rationale aut ad minus partes illas transierat quod dicuntur mouere seipsas. Si ergo sit transiit de loco ad locum etiam potest redire quoniam vult ad locum vnde exiit primo: ergo potest iterum ingredi corpus quod mortuum fuit ex hoc quod exiit ab eo anima: et sequitur ex hoc quod eadem corpora sepe resurgunt et sepe moriuntur quod est absurdum. Si autem dicantur quod secundum accidens mouet de corpore in corpus sicut dixit Plato. quoniam dixit a corporibus stellis deprimi animas in hec corpora: quoniam autem de corpore ad corpus veniunt in secunda et tertia: et sic deinceps transcorporatione tunc depelluntur violentia mali meriti quod gesserunt in corpore: sicut aliquando depelluntur animal motu impulsiois violenter: tunc sequitur quod non naturaliter insit ei motus: et sic per motum diffiniri non debuit. Cui enim naturaliter inest motus sicut diffiniens ipsius: oportet secundum hunc motum non ab alio aut secundum accidens moueri: sed per seipsas: sicut neque dicimus quod id quod est per se bonum et propter se appetibile secundum eandem bonitatem et appetitum: sit propter aliud bonum aut ex alia causa appetibile: quod sit sibi extrinseca. Si autem concedatur anima ab extrinseco moueri aliquo hoc non erit sicut motus impulsiois violentus: sed sicut dicimus eam moueri a sensibilibus secundum quod obiecta sunt mouentia et sensus patientes: quia sentiunt intus suscipiendo spiritum sensibilem: de hoc autem motu nos in secundo huius scilicet libro determinabimus. Amplius autem si mouet anima seipsas naturaliter et subaliter: tunc vtrique mouet a seipsa: omnis autem motus facit distare mobile ab alio non alicuius generis in quo est motus secundum quod peruenit secundum generis diuersitatem: aut enim facit distare ab vbi aut a forma aut a quantitate. Si igitur anima motus est in suba eius ut dicit aduersarij anima per motum illum distabit a suba ipsi in qua est et per quam inest ei motus secundum ipsas animas: hoc enim ab eo dubio sequitur nisi dicatur ei motus secundum accidens inesse: hoc autem non potest esse potest quod motus sit secundum subam ipsius. Motus autem essentialiter est distantia eius quod mouet: quia cum motus sit endelechia existens in potentia secundum quod est in potentia: oportet quod omne quod mouet distet ab eo in quod mouet: ergo si motus inest anime: ut suba ipsius: oportet quod anima subaliter distet ab aliquo subali suo: et hoc non est verum cum ipsa sit actus corporis: hec autem omnia sequuntur nisi dicatur animas mouere seipsas secundum accidens: tamen et si hoc procedat adhuc non sequitur quod ipsa per accidens sit in loco sicut alia per accidens sunt in loco: quia ipsa non est pars alicuius quod per se est in loco: per quam partes et partes eius illud referat ad locum aliter totum. Est enim pars anima vel animi essentialis et non quantitatiua cum dicitur quod pars per accidens est in loco intelligitur de illa parte que per se potest esse in loco. Cum autem dicitur quod albedo per accidens est in loco: quia albedo corpus per se est in loco est albedo forma situata in albo et quantitatiua quorum est locus per accidens. Anima autem non determinat quantitate per accidens: ideo etiam neque hoc modo est in loco: sed est in loco: quia extra locum corporis sui non inuenitur: et hoc autem vocatur a quibusdam diffiniri in loco et hoc modo per accidens potest dici in loco. Hec igitur sunt que probant animas non moueri localiter: vel alio motu secundum se. Sed dicitur forte aliquis quod si non est in loco per se neque per accidens proprie loquendo: tunc forte videtur etiam non debere moueri per accidens secundum locum proprie cum ea que mouet immobilia existant non moueantur per se neque per accidens ut probatum est in viij. philosophia et in ce. et mundo. Sed sciendum quod ipsa mouetur per accidens

Tex. 7
cō. 42.

Tex. 7
cō. 43.

motu corporis: quia mouentibus nobis mouentur et omnia que in nobis sunt: et ideo corpore translato: nec necessarium est eam transferri: neque est simile de motoribus spiritibus et animabus animalium: quia spiritus manet super idem centrum: et motor qui non est actus alicuius partis spiritus: non mouet secundum locum neque est in loco: sed corpora animalium transiunt de loco ad locum: et ideo anime diffinitive in loco corporum existentes: motu corporum mouentur per accidens de loco ad locum.

Cap. vi. et est disgressio declarans difficultates: que oriuntur ex predictis de motu anime.

Unde autem que ea que dicta sunt calumniantur dicentes quod non est necessarium quod si aliquid mouet motum quod moueat eo motu quo ipsius mouet. Illud enim quod mouetur localiter potest moueri alterando: sicut sol accedens et recedens: et id quod mouetur secundum alterationem potest moueri motu locali: sicut fantasia et concupiscentia alteratione delectabili vel tristabili mouente aliter motu processiuo: et illud est in alijs multis. Similiter autem dicunt quod non sunt tamen quatuor genera motus secundum quod aliquid mouetur sed multo plura: et ideo dicunt nos forte non sufficienter probasse quod non mouet anima cum moueat. Sed ad omnia hec solueda sufficientes habet doctrina ex libro philosophorum ultimo: quoniam in ordine illo in quo distinguuntur mouens tamen et mouens et motus et motus tamen necessarium est quod illud quod est mouens motum moueat eo motu quo ipsum mouet: et hoc fuit positio eorum que dixerunt animas mouere mota: et hoc apparet ex rationibus eorum: in phedrone enim ponuntur rationes istae: quod mouens per se non mouet nisi secundum subam suam. Est autem anima mouens per se: mouet igitur secundum subam suam: sed de cuius suba illud mouet: ergo mouens per se mouet. Non autem mouet ab alio cum sit mouens per se: oportet igitur quod moueat seipsas. Adhuc nihil dat alij quod non habet: sed dat quod habet: dat autem mouens motum ei quod mouetur: ergo habet motum in seipso et cui inest motus illud mouetur: mouetur ergo omne mouens per seipsum. Adhuc omnis forma que est in alio ab alio prius est in alio per se quod est causa que forma illa existat in alio sicut calidum quod est in frigido ab alio oportet quod prius sit in igne que est causa caloris in frigido. Similiter motus est in corpore: sicut in recipiente formam motus ab alio oportet igitur quod sit in alio prius sicut in causa. hec autem est anima: ergo anime inest motus. Cui autem inest motus illud mouet: ergo anima mouet in eo quod mouet et motu que mouet. Adhuc omnis causa motus que est inter primum mouens et vltimum motum: mouet mota: anima est talis causa motus: ergo mouet mota. Adhuc motus est actus mouentis et actus mobilis: ergo si motus est subum eius et mouet: ita et mouens est subum eius et mouet. Adhuc autem quicquid ex harmonicis mouetur numeris componitur ex motore et mobili: anima autem mouet ex harmonicis numeris: ergo componitur ex motore et mobili: sed quod componitur ex motore et mobili mouet motum: anima igitur mouet mota. componitur autem anima ex harmonicis numeris quemadmodum supra ostensum est. hec et his similia in phedrone colliguntur vbi plato. hoc dicit philosophus non per verba: sed per sensus quorum quodam Macrobius ponit super somnum scipionis et quodam dimittit. Et sunt ad soluendum facilima si quis bene in memoria habeat que diximus in libro philosophorum. Ibi enim diximus quod quicquid mouet motum per se est corpus: et quod mouens primum in ordine motus est immobile et ab ipso est motus et non in ipso: et hoc ideo quod ipsius per essentialiam suam que non est motus mouet efficienter et non formaliter: et hoc ignorabat plato vnde anima sit inter primam causam mouentem et vltimum motum quo ad productionem in esse: cum ipsa in ordine motus corporis est primum mouens et non ordinat ad illud quod vltimo mouet in corpore animato. Et cum plato dicit quod ignis est causa calidi non sumit ipse nisi causam compositam: sed calor est prima causa calidi: is per subam suam formalem: et similiter anima est causa motus: non quod dicitur

de formalis s3 efficiens: r iō haud q̄q̄ mouet ex h q̄ mouet. Et si obijciat Macrobi' si corp' mouet ppter aiaz: q̄ aia magis mouet qm ppter vnūquodqz tale est illud ē magis tale: est irrisoriū qm illud nō ē in efficiētib' r effectiuis s3 in picipātib' fm eādē formā. Sed hoc solū qd dicit de armonicis numeris mouet pl' fm pla. q̄ aliqd alioz: qz pstat q̄ fm armoniā aptat corpī r fm armoniā ē ipsa mouēs r cognoscēs ea q̄ cognoscit. Qm nō nisi sibi pportioatū mouet: r nō nisi sibi pportioatū cognoscit: pportio at primū in numeris est: r ita videt eē fm armonicos numeros istitura aia: r fm illos h3 in se plura: qz vnū est mouēs r altez motū: r sic videt eē mouēs mota: plura enī vt mouētā tm: ad idem pstituēdū nō pueniūt: neq; ēt plura vt mota tm. Si q̄ plura pueniūt ad eiusdē rei pstonez oz q̄ quoddā istoz sit mouēs: r quoddā motū. S3 dicēdū ex armonicis numeris formalib' nō pstitui aiaz: s3 ex armonicis numeratis: siue numeris malib'. hec at hnt pportionez sicut est pportio ptatis scōe ad ptes r subiecta r ad ptatē pcedētē in ordine nāe: sic enī pportioat aia itelligētē vt recipiēs illuminatiōes ei': r pportioat virib' suis vt ptib' suis ptatiuis: vel sic ptatiuis: r pportioat corpī r organis corpīs sicut subis ptati sue. In tali at pportioe mouet qdē aia ab itelligētā r cā prima: s3 isto motu nō mouet corpus: r mouet vna ptas aliā qm supior mouet inferiorē: s3 hoc est per impiū r nō sicut aia mouet corp': s3 p pado eā ad corp' oēs ptes ei' mouēt corp' organicū r ptes ei' ad psequēda desiderata r fugiēda ea q̄ pstant: r hoc mō nō mouet: suat tm in oib' illis pportio sicut in sequētib' ist' libri manifestabit. S3 hec pportio nō est in armonicis numeris: s3 pot' in his q̄ armonice sūt cōposita r numerata. Et si dicat aliq̄s pportioatā in numero numerato eē ordinata a pportione q̄ est in numero numerate: r sic oz adhuc iuxta sniaz plonis principia aie: r alioz principia eē numeros formales r pportio nē q̄ est in istis: dicem' q̄ nō sūt principia rez fm q̄ numerata sūt r sub pportioe numeri existūt: s3 pot' fm q̄ pnalā sūt vnūcūqz generi qd pstituit: r iō mā r forma nō pstituit subam fm q̄ numerata sūt aut in pportione numeri existūt: s3 pot' fm q̄ sūt prima principia pnalā sube: r sile est de pstituentib' q̄ titatem r qdlibet gen'. Et his accidit nūerari: r in pportioe numeri eē. Et hoc platonē decepit: qz etiā sapiētes decipiunt fm accūs: q̄ inuitabilr sequit numeros eē prima principia rez si posset hēri q̄ principia rez pstituerēt eas: s3 q̄ in pportioe numerali existūt: r h' qdē mō dictū multū valet ad itellctū oīuz sequētū vbi agēt de opinionib' bus plonis. Si at aliq̄s nobis obijciat q̄ nos ipi supior pcessisse videmur aiaz mouē se: qm agit se in vnūuerūz corp': dicem' nō eē illud pzie mouē seipsaz: r iō reuera sic mouit se aia r alij motores p effect' rōne effectū q̄ ab ipsis sūt r tm simplr manēt immobiles. Et hoc etiā mō prim' motor in qlibet ordine inducit motū in mobile: qz mot' est act' mouētis vt a q̄ est motus: r nō vt in q̄ est: sicut in subo r ē act' mobilis sicut in q̄ est sicut in subo. Et iō motor nō mouet: s3 mobile qm inest ei mot' tūc mouet: s3 igit multi sint modi qb' aliqd mouet p accūs in qlibet genē pdicamēti: tm motus p se nō est nisi in trib' generib': r qz in q̄ titate non est pzetas nisi fm q̄ q̄ titas est termin' phicoz corpo rū in q̄ puenit ei pfectū r impfectū eē: iō duos oz esse mot' in q̄ titate r in vtroqz alioz generū tm vnū fm gen': r ita sūt q̄ tuoz gnāles mot': r oēs illos ab aia: per rōnes necessarias seclusūnus: sicut p3 ex pdictis.

Est igit necessario pcedēdū aiaz phico motu p se vel per accūs pzie neq̄q̄ moueri: r sic manifestā est solo oīuz eoz q̄ iducta sūt ex plonis opinionib'. S3 id q̄ oīno destrūe disputationē istā videt est q̄ ab ariq̄ ter megisto r a socrate: r nūc a diuinis r icātorib' pueniēt asserit q̄. s. in corpe exītes q̄s āgelos vl' demones vocant r aie exire a corpib' moueant de loco ad locū: cui' ēt vitatē nos ipsi sum' expti in magicis. S3 de his nos disputabim' in scia de nā deoz q̄ phie pzie ps qdā est r ab aristotile edita. Qz si tales sube mouent mot' erit oīno equoc' ad motū phicū: tales enim sube nō sūt pportioales spacio p qd est mot' p aliquā q̄ titatē vl' indiuisibile q̄ titatis qd sit in eis. Et iō neqz mēsurā mot' ipsaz: neqz mot' ipse ex principijs phicis causari pōt: h' at de phicis loqmur tm oīdentes phice imobile eē aiaz q̄ eos q̄ ex principijs q̄ ipsi phica eē dicebant: causare voluerūt motū anime: r dixerūt aiam mouere seipsam.

Cap. viij. de disputatōe q̄ opinioēs democriti r plonis de motib' aie: qb' mouet i corpe r mouet corpus.

Uidā at eoz q̄ diffiniūt aiaz p motū esse: dicitur q̄ cūt eā mouē corp' in q̄ est localr in eo q̄ ipsa localr mouet: vt democrit' q̄ dicit silem cām eē mot' aiat corpīs qlē dixit philipp' qdā didaschal' siue doctor comediaz: dicebat enī comicos puocare in villis hoies ad carmina audiēda: p h' q̄ fierēt imagines deoz mobiles ppter qz spectaculū hoies pfluēret: referēs dedalū atiq̄' fecisse lignēā imaginē minerue: mobile in oib' mēbris ita q̄ videbat cātare p motū lingue r tripudiare. Cā at mot' fuit qz in pcauo imaginis fuerūt infixa organa in argēto viuo r ad motuz illi' moueri videbāt sicut adhuc in sellis r imaginib': pedes ēt stabant sup retulas puulas: in qb' arc' cōcaui fuerūt r distincti p celulas: r cū argētū viuū descēdebat in anriori arcu p celulas: tūc posterior arc' eleuabat r puerdebāt tota: r tūc imago mouebatur de loco ad locū: qz necesse habuit q̄ ad eādē ptē moueret ad quā mouebat fusile siue argētū viuū. Et silez cāz motus aialū ponit democritus: dicit enī q̄ indiuisibiles spe in se mouent: eo q̄ apte nate sūt nō manē siue quiescere ppter cām sup' inductā: r cū sic mouent spe ille tūc trahūt secū r mouēt totū corpus in eādē ptē ad quā ipse mouent: r hoc leue est destrūe: primo enim q̄ rem' a democrito q̄ sit cā q̄ descūt aialia qm volūt: huius enī cā nō est spa indiuisibilis q̄ nūq̄ descere pōt. Cōstat at q̄ idē est cā pcessiuit mot' r q̄ etis in aialib'. Quār enī indiuisibilis spa faciat q̄ etē vel difficile vl' ipossibile est dicē democrito: difficile qdē si fingat cōstrictionē athomoz facē q̄ etē qm sūt in pleno: ipossibile at si nūc velit adoptare cām: democritus enī in pleno dixit has spas descē: r in vacuo moueri. Utr at loquēdo ex his q̄ apparēt ad sensuz: nō ex tali cā causat aliū mot' pcessiū' q̄ sit ex necessitate alicui' qd descē nō pōt: s3 pot' ex volūtate libera r intellectu causat que nō necessario mouēt s3 qm volūt. Eodē at mō r thime' philosophizat: volēs reddē cām nālez q̄re aia mouet corp': r oīdit cām ex necessitate mouētē r nō ex volūtate: dic' enī q̄ in eo mouet corp' in q̄ ipsa i se ipsa mouet. Ipsam at in seipsa dic' necessario moueri. Mouet at corp' qz cōplexa ad ipm sicut forma icorpozata corpī r pnera eidē fm oēs vires suas: dic' enī pla. q̄ aia pstituit ex armonicis numeris: r dispartit p numeros in ptes corpīs: q̄s numeros vocat plato elemēta: r iō dicit eā cōponi ex elemētis siue pstitui: hoc est ex primis numeris elemētaliū. Cōstituit aut' sic ex

Tex. 2
cō. 44

Tex. 2
cō. 45

elementis: quatenus habeat sensum et potentiam cognoscitivam omnium ex numeris armonialiter componentibus eam: quia sicut diximus superius nisi componeret ex numeris primordialibus non cognosceret omnia: quia non est in potentia respectu omnium: nisi tale haberet armoniam quae est tertij ordinis: quia tunc ex illuminatione fluente percipit causam primam et intelligentias quae procedunt eam ex ordine naturae: et sequentia percipit ex capacitate potentiae quae est ante formam corporalem: et per hos numeros fert totum mundum quasi in seipso: eo quod huiusmodi motus personates ad principales partes mundi. Dixit enim philosophus quod de deorum opifex deorum omnium primo fecit orbem rectum quem dedit ei nam ignis qui est rectarum dimensionum et recti motus sicut diximus in secundo coelestium. et in primo. Deinde ut ordinate et equaliter accederet et recederet causando generationem et corruptionem reflexit rectitudinem dimensionum eius in circulum: eo quod rectum cum sit vniuersalis simplicis forme principium est linee circularis que est duarum formarum: quarum vna est concavitas et alia convexitas: huiusmodi autem figura et motu circularibus non fuit sufficientia in motu circulari qui est super polos mundi ab oriente in occidentem: et per occidentem regirando in orientem: quoniam vno mense habes non accedit et recedit sed oritur et occidit super easdem partes eodem modo: sic in diversis locis non diversa causa rent: propter quod dixit philosophus quod circulum vnum de deorum dominus: diuisit in duos circulos dupliciter coordinatos: quorum vnum est equinoctialis qui mouet super polos mundi faciens motum diurnum qui est motus orbis primi: secundus autem est circulus signorum qui habet polos proprios mobiles in duobus parallelis: quorum vnum est aequilonaris poli: et alter meridionalis: super cuius polos omnes stelle mouentur: et isti circuli sunt repleti coordinati: quia vnum facit longitudinem in omnibus his quae generantur ab orbe: alter autem latitudinem: et motus qui est super polos eius est a meridie in aequilonem: et e converso inter duos solsticiales circulos. Aliter autem illoz circuloz qui est circulus signorum diuisit in vii. circulos planetarum: hoc est saturni iouis: martis: solis: mercurij: veneris: et lune: quorum omnium motus est a meridie in septentrionem super polos orbis signorum: et hos motus dixit et bene: principia omnium motuum naturalium: aiaz autem posuit sicut superius diximus in confinio eternitatis et temporis: et precipue aiam mundi: cuius particulares aie sunt tanquam imagines: et ideo dixit etiam in aia secundum naturam esse aspectum rectum: eo quod cognoscendo egreditur directe super repleta rationes et numeros: quibus ipse res constituit. Hinc autem aspectum reflexit in motibus aie in circulum: quia aia a se incipit ut dicebat habes in se omnium repleta rationes: et quae excitate a rebus extra efficiunt principium scie: et ideo dixit philosophus: quod cum aia progreditur recte in res extra: reflectit cognitio repleta in seipso: quoniam in se cognoscit eorum quae sunt rationes et repleta cordat. Dicit enim Boetius in consolatione philosophiae: quod si philosophus musa personat verum: quod quicquid dixit immemor recordat: et sic per reflexionem recti in circulum causat in aia veritatis intellectus. In superioribus autem sunt duo ordines motuum et motorum in genere. Vnum quidem primum motus et motor qui est aplanus vocatur: quasi sine errore existens et rectus: qui est motus diurnus. Alter autem motus est siue ordo intelligentie secundum ordinis et motus latitudinis zodiaci: qui dicitur motus planetarum quasi erraticus: quia in eo sunt digressiones multe duarum formarum planetarum: et sic etiam est in aia in qua mouet se intellectus recte et sine errore. Fatasa autem et concupiscentia et recte et non recte: sicut probabitur in sequentibus: et ideo in aia dicitur esse duos primos circulos sicut in celo: et duos primos motus. Aliter autem dixit in vii. diuidi qui est sub fatalitatibus: et mole carnis pregrauat: vnde dicit animam in spa saturni accipere memoriam longam: et in spa iouis accipere rationationem probabiliu siue opinionum: in spa autem martis irascibile: et in spa solis sensibiliu illustrationem: in spera

autem mercurij estimationem nocui et venientis: et in spa venis concupiscentiam: et in spa lune motus qui mouet in sequendo nam corporis: ut aurabedo: nutriendo: augendo et generando: omnes enim isti. vii. girouagi quasi sunt motus aliqui recti: aliqui non recti: et omnes in circulum reflectuntur incipiendo ab aia et in aiam terminantur: quoniam philosophus dixit: quod omnium spes sunt in aia: et quod non nisi excitat a rebus extra. Dicebat etiam aiaz ab initio factas in generalibus et in comparibus stellis: et quoniam descendunt tunc per incorporeum descendunt: et in orbe quidem sunt rectorum motuum: et in descensu per orbem planetarum accipiunt vires: et motus qui diximus: et paulatim usque ad omnem carnis deprimumur: et ibi inebriate crashe re lacteo qui est dulcedo carnis quasi carnales efficiuntur: et obliuiscuntur superioris armonie: cuius tamen similitudinem et spes in se habent. Quoniam autem excitate redeunt in corpe ad proprium bonum et inatum sibi secundum scias et virtutes: tunc reascendunt per geminas ad stellas coperes. Si autem sunt mali meriti in secula transcorpatione efficiuntur fere: vel bestie alie moribus eorum congruentes: et de hoc alibi in numeris nostris locuti sumus. Dicebat autem omnia haec philosophus: tanquam celi motus essent aie motus et e converso. Nos autem disputantes per haec qui dicta sunt: primo dicimus quod non bene pertingit dicere quod aia sit magnitudo vel virtus in corpe quae magnitudinem habet exens: et hoc tamen sequitur ex dictis philosophis vbi dicit: quod aia secundum armoniam cos numeros aptata est corpi. Si enim naturalis est corpi sicut visus oculo: vel quantitas magnitudini oris quae aut sit magnitudo vel virtus aliquid in magnitudine exens. dico autem quod hoc non bene dicitur et tamen dicitur: philosophus enim vult quod aia huiusmodi mundi talis sit: sicut est aia illa quae aliquando hoc est in quibusdam vocat intellectus: dixit enim aiam mundi esse intellectuale. La autem quae hoc a philosopho dicitur est: quia intellectus aia non est ut aia sensibilis vel desideratiua: et non potest eis aliquo modo aptari proprietates circuli: quia non reuertuntur supra se: sicut intellectualis aia quae incipit a se querendo de intelligibili et reflectit supra se quoniam non inuenit ipsam: nec est aia sicut haec sensibilis terra quae non habet nisi motum rectum per distantiam sui a celo. Sed aia intellectualis est imago eternitatis: et quodammodo causa temporis: et ideo superiorum motus inueniunt potius in ea quam in alia: quia ipsa est quasi quoddam principium naturae: et ideo motus primi in natura in ea inueniunt. Sed per hoc obuiates dicimus quod si tales sunt motus intellectus: tunc sunt motus intellectus corporales: et sequitur quod ipse intellectus aut sit corpus aut virtus in corpe quae non explet motus suos nisi per corpus: quia circulatio forma est corporalis actus: et actus corporalis est alicui operantis virtutis corpee. Dicimus igitur quod si intellectus oris habere continuitatem quae rationabile est quae habeat primum unitatem tale qualem habet operatio eius: quae vocatur in intelligentia siue intelligere. Si autem et ipsa actio intellectus siue intelligere rationale est quae habeat formam eorum quae intelliguntur que vocantur intelligentia siue intellectua vel intellecta: eo quod actus sunt primum potentis secundum rationem et obiecta actibus. Sunt autem intellecta primum et non continua: et sunt magis similia numero quam continuo: quod intellectus non est sic primum ut circulus: sed oris: aut sit imprubabile: aut non primum: sicut magnitudo siue quantitas est continua. Si enim dicitur quod intellectus est magnitudo quaedam continua: tunc quare a philosopho quare possit intelligere magnitudinem mathematicam: vel aliam quam cuius quantitate primum: aut enim intelligit eam accipiendo totam simul: aut accipiendo partes: et si intelligit accipiendo partes: aut hoc est ita quod accipiat partes indiuisibiles quae sunt puncta: si tamen puncta oris partes vocare: quia de hoc non facimus mentionem aliquam: eo quod ab aduersariis supponit puncta partes esse ex quibus coordinat magnitudo: quia hoc ipsi assererent: aut accipit partes diuisibiles quae sunt vere partes magnitudinis. Quocumque autem istorum modorum fiat acceptio intellectus non est nisi factus quaedam

Ter. 7
co. 46.

Ter. 9
co. 47.

erus quā quo magnitudo quā est intellectus tangit magni-
 tudine quā intelligit quā simul sunt in ultimis. Et si quā in
 intellectus accipiendo magnitudinem intellectā tangit puncta
 ipsi: cū puncta sint infinita in quolibet magnitudine: et in
 finita tangendo quodlibet non contingat praesire tangentem:
 sequitur quod intellectus nunquam finiet quā tunc quā parua magni-
 tudine intelligendo quā scimus esse finem. Si autem tangit finem
 partes que magnitudinem habent: hoc dupliciter potest fieri:
 aut enim ille sunt aliquote partes quā numerat totum: ut decem
 decime: vel due medie: vel quatuor quarte: et sic de alijs:
 aut non sunt aliquote: et sic non numerat totum: et si tangit
 aliquotas intelligendo magnitudinem: tunc multoties in-
 telligendo tangit idem. Si autem intelligendo tangit eas que non
 sunt aliquote: cū tales infinite sint in quolibet magnitudi-
 ne: igitur intellectus intelligendo infinites tangere idem: licet
 enim tangat diuersas partes in numero: ipse tamen omnes sunt
 idem ratione et intellectu: quia omnes sunt unius speciei et forme finem
 quod sunt partes continui. Hoc autem omnia falsa esse exprimitur in in-
 tellectibus nostris: quia videmus quod quā intellectus noster intel-
 ligit magnitudinem aliquā: intellectus noster non tangit eas
 prout intelligit nisi semel. Si autem dicat aliquis: quod quia omnes
 partes magnitudinis intellecte sunt unius rationis: ideo suffi-
 ciens est unquam tangere partem et non omnes ipsas tangere
 alias: quia omnes intelligit per illam quā cū tangit: tunc queramus
 quare finem hoc omnia ipsum esse sicut circulum: aut etiam om-
 ni siue etiam vltimum esse alicuius magnitudinis: quia si forma
 circuli bene tangeret partem illam: et sine magnitudine exi-
 stens: bene esset acceptum speciei magnitudinis: sicut et in
 veritate modo est. Redeamus autem ad partes prime diuisio-
 nis: et dicamus quod circularis intellectus non tangit intellectā
 magnitudinem finem partes: sed necessarium est ut totum totum tan-
 gat: et cū totum non sit extra partes suas finem quod tangitur non
 potest tangi totum: nisi finem partes et in partibus suis omnibus: et tunc
 queramus sicut prius: quare erit partium tactus quā sicut totum tan-
 git intelligendo circularis noster intellectus. Si autem forte
 dicat quis quod intellectus noster non est circulus neque cir-
 cularis forme: contra hoc est: quia in veritate omnia quod intellectus
 sit hic circulus de quo diximus. Itaque enim scitum est quod actio
 et motus intellectus est intelligentia siue intelligere: et intel-
 ligentia est circulatio: ut dicit plato siue motus circuli: igitur
 omnia quod intellectus sit circulus: motus enim circuli circulatio est:
 et motus intellectus intelligentia est. Sicut igitur se habet motus
 ad motum: ita mobile ad mobile: sed dicit plato intelligen-
 tia esse circulationem: igitur necesse habet dicere intellectum esse cir-
 culum. Si autem hoc concedat: sed omnia quod intelligentia intellectus
 se aliquod intelligat idem: et continue reflectat super illud: et
 hoc omnia propter illud quod noster intellectus dicitur esse sicut per-
 petua circulatio quod se in idem reuertit. Et hoc quidem fal-
 sissimum est: quia nulla est intelligentia circularis. Si enim
 esset aliqua circularis oporteret quod esset aut practica quod est
 sicut artes mechanice quod rotinant de operibus: aut specu-
 lativae quarum finis est veritas scita: et nos videmus quod omnes
 practice directe vadunt ad finem suum quod est id quod operatum
 et constitutum est per artem: sicut domus aut lectus: et non reuer-
 tuntur. Speculativae vero terminantur rationibus diffinitio-
 num quod sunt principia in ipsis: et procedunt directe ad con-
 clusionem. Ratio enim omnis quod certa est: aut est incomplexi
 aut complexi: et si est quidem incomplexi per ipsas habemus
 sciam quod dicitur res que vocatur scia quod: et illa est diffi-
 nitio. Si autem est complexi per ipsam ad quod inimus sciam pro-
 pter quod aliquid est in subiecto: et hoc est demonstratio: et in
 scientijs intellectivis non habemus aliud: quia probabilius
 est opinio: et non intellectus: demonstrationes autem sunt fini-
 te: quia sunt a principio quod est causa dicens propter quid:
 que est medius terminus in eis: et finem habet determi-

natum ad quem procedunt: quod est aut conclusio aut sillogismus.
 Si enim concludant ultime conclusiones tunc est status in
 eis. Si autem non concludant ille: tunc conclusio sumet in alio sil-
 logismo pro proponere: et adiungit aliud medium et alia ma-
 ior extremitas: et concludet alia conclusio: et ideo non reuer-
 tuntur in idem eino: a quo inceperunt: sicut facit circu-
 latio circuli. Accipiunt enim sepe medium aliud: et ultimam
 extremitatem aliam: et procedunt ad finem determinatum. Ul-
 timum autem est extremitas: quia extremum et ultimum sunt idem
 et sic ab hoc procedit in finem in quo erit status. Circula-
 tio autem reflectit se in principium unde incepit. Diffinitio-
 nes autem omnes quibus nos scimus quod est res sunt finite: quia
 diffinitia in generibus primis stant: eo quod extra genus
 primum nihil univocum invenit: quod in diffinitione possit
 poni: igitur intellectus non est circulus. Amplius cum circu-
 latio sit circuli revolutio que multoties fit sicut revo-
 lutio celi: tunc multoties intelligit idem: et deveniet ab
 eodem in idem intelligendo. Cum autem id a quo procedit intelle-
 ctus sit motus per se: id autem in quod procedit non sit motus
 per se erit idem motus per se: et non motus per se: et sic contra-
 dictoria de eodem verificantur. Si autem forte aliquis dixerit
 quod plato non loquitur finem veritatem sed finem metaphoram: et
 assimilavit intellectum motui circuli: est quidem hoc pecca-
 tum in problematibus: quia contra metaphoras non contingit
 vti rationibus obviatis: tamen si neque fiat vis hoc modo pec-
 catum adhuc est: quia intellectus magis assimilatur quieti
 quam motui: et similiter est de sillogismo: diximus in .v. phi-
 corum: quod si nos consideremus id in quo descendit: tunc id est
 forma que intendit per motum totum: et est perfecta: cum mo-
 tus sit actus imperfectus. Intelligere autem non est imperfe-
 ctus actus sed perfectus: et similiter sillogismus: et ideo ei
 in quo descendit a motu magis assimilatur. Nihil enim per-
 fectius est in anima quam intelligere finem actum: et considerare per
 sillogismum: quoniam hoc est perfectius quam potentia intelligens:
 et quam habitu intelligens: et ideo illa operatio beatitudinis
 pars est: et optimam anime intellectivae admirabiles habens
 delectationes: quibus nihil est primum. Et ideo etiam diximus in
 .vij. phicorum: quod in sedendo et descendendo fit anima sciens et pru-
 dens. Si autem forte aliquis dicat: quod intellectus est nume-
 rus complexus corpori et non corpus: tunc sequitur ad mi-
 nus quod sit virtus operans in corpore: sicut visus in oculo:
 quia omnis virtus complexa ad corpus et proportionata est sic
 corpori: imixta quod non operatur sine ipso: eo quod ipsa virtus
 est actus corporis vel partis eius: et tunc intelligere non est
 beatum et felicitas: quia id non est leve: sed est quasi motum ex
 obligatione corporis in quo non est aliquid beatitudinis.
 Nature autem est intelligere intellectus si est virtus complexa
 ad corpus. Si enim motus eius quod est intelligentia vel intelli-
 gere est extra naturam intellectus: et est a corpore in quo est:
 tunc laboriosa est actio: sicut videre et audire: et operatio-
 nes quod in organis sunt corporalibus. Laboriosum enim est
 commisceri corpori in operando: neque posse habere ope-
 rationem a corpore absolutam. Adhuc autem cum anima intelle-
 ctualis finem pla. descendat per capricornum a compe stella:
 et sit in desiderio eius incorporari ut dicit: oporteret in-
 tellectum fugere incorporationem. Melius enim est intelle-
 ctui non esse cum corpore ita quod sit imixtus ei: et non separatus
 habeat actionem: quam esse cum corpore et incorporatum et imixtum et
 in tamen quod non agat sine ipso: et hoc quidem sic esse prout est dici
 et multis videtur: quia etiam notum est quod intellectus nulli corporis
 est actus: et habet operationem a corpore liberrimam.

Peccavit autem plato adhuc: quia cum diceret celum circu-
 lariter moveri: non dedit huius causam manifestam: precipue
 cum poneret celum esse nature ignis: cuius est recte moue-
 ri: nisi reflectat in circulum iussu dei deorum: et tunc accidit

b ij

Tex. 2
co. 49.

Tex. 2
co. 50.

ei circulariter moueri: et non puenit ei p se: neq; etiā aie
 fm plonē subalr puenit circulariter ferri: s; fz accidēs
 sic mouet inquātū aspect' ei' qui nā est rect' in circulū
 est reflex'. Nec pōt dici q; cā motuū aie sit corpus: qz
 aia ponit mouere et magis causare motuz in corpe q;
 ecōtrario: igit' videt' ex oib' hīs q; dicta sūt aiam male
 dici eē mouētē se circulariter: et p hoc mouere corp'.
 Adhuc plo non assignauit aliquā cām: qre meli' dicif
 et magis pgruit deū deoz aiam sic fecisse vt moueret
 q; vt q̄sceret. Nec assignauit cām qre meli' est ipsam
 circulariter mouere seipsam: q; alio motu locali: et iō
 dictū suū sine cā est: et sine p̄sideratione phie: qz phoz
 est causas ostēdere eoz q; dicūt. Qm aut' hec inten
 tio qua q̄rimus: q̄liter aia a deo deoz exiuit in eē: et q;
 lis sit in seipsa: vtrū q̄scens vel mota: magis ppria est
 alteris rōnib' q; in p̄ima phia inducem'. Dimittam'
 eā nūc et q̄ram' phicas opiniōes circa istas passiones
 aie et cās. Dicam' igit' et huic opiniōi et plurib' alio/
 rū opiniōib' accidere vnū cōe incōueniens: et hoc est
 q; oēs pueniūt in hoc q; aia copulat' corpi sicut motor
 et act' ei' et nihil determinat de corpe ppter quā. s. cām
 et qualiū dispositionū corporis sit aia motor et actus.

Tex. et
cō. 51.

Tex. et
cō. 52.

Et tñ absq; oī dubio videt' hoc eē necessariū: qz nō
 quodlibet agens agit in hoc patiēs: neq; hoc agens in
 quodlibet patiēs: et silr nō q̄libet motor mouet quod/
 cūq; mobile: s; ppter cōicationē q; est et p̄portionē in/
 ter hoc agens et hoc patiēs: illud agit: et hoc patif': et
 hoc mouet: et illud mouet: s; at mā et forma nō cōicēt
 in aliq; alia forma: vel in aliq; alia mā q; sit media inter
 ea: eo q; nō p mediū forma iungit' mae: tñ h mā ppter
 appropriatā p̄riuationē q; est in ea efficit' ppria mā hu/
 ius forme: et silr h motor p̄pri' efficit' hui' moti et hec
 p̄riuatō in eēntia est idē forme: s; fm eē sit differēs: et
 in subo est idē mae: s; in eēntia sit differēs. Et hoz ex
 planationez p̄fecim' in p̄imo phicoz: circa finē. Silr
 at dicim' aiaz nō p mediū vniri corpi: et hoc pz in ve/
 getabili. S; vegetabilis non est mediū quo sensibilis
 aia corpi vniat': qz si esset mediū: eēt dispositio mae: et
 adhuc sequeret' necessario ipm eē accidens in aialib':
 et hoc nō est vez: s; dicim' essentiā aie sensibilis ime/
 diate eē p̄iūctā corpi aialis: s; h essentia hz de se ma
 nantes vtutes plurimas: quaz qdā sunt vegetatiue: et
 qdā sensibiles: et iō vegetatiuū est in sensitiuo sicut po
 tentia et ps p̄tatis ei': et nō p̄cedit ipz sicut dispositio.
 Eodē at mō penit' est de vegetatiuo et sensitiuo p cō/
 parationē ad intellectualē aiam in hoīe: et h in sequēti
 bus demonstrabunt' p rōnes necessarias et phicas: h at
 supponam' cōicationē eē hui' aie fm spēm ad hoc cor
 pus et nō ad aliud fm spēm: et hui' aie fm indiuiduuz
 ad hoc corp' et nō ad aliud fm indiuiduū. Et iō si eēt
 p̄iūctio aie ad corpus: vel agētis ad patiēs p̄tingēs: et
 nō eēt dispositiōes determinātes vnū aliq; nō eēt cōi
 catio inter vnū et aliud. Et iō vident' qdā loqui de
 aia ac si sit eq̄liter aptatū ei quodlibet corp'. dnt enim
 tm in cōi quid sit aia: q; videlz sit aut spa indiuisibilis:
 aut numer' mouēs se: ac si oīs aia oī aie sit eiusdē nāe
 et eiusdē spēi et nihil dicūt de nā corpi qd susceptibi/
 le est aie qre hoc hēat figurā eqnā: et hoc humanam.
 Et istā differentiā quā videmus in figura et situ orga
 noz et mēbroz diuersificari in omni aiali: ac si ipsi ar
 bitrent' fabulas pitagoze in legib' suis dictas eē veras.
 Volens enim pitagozas facere ciues colere pietatē et
 iusticiā fabulatus est aias maloz ciuium exire de vno
 corpore in aliud deterioris p̄ditionis: ita q; aia hoīs in
 grediebat' corp' leonis vel asini: qd nullo modo fieri

Tex. et
cō. 53.

pōt fm naturā: qm nō est diuersitas in figuris et orga
 nis corporis: nisi ppter diuersitatē aiaz: qz diuersitas
 materie est ppter diuersitatē forme. Sicut enim vide/
 mus in artibus mechanicis: q; q̄libet q̄rit sua ppria in
 strumēta p q; expleat suas opationes: et nō pōt exple
 re p alia: ita est de aiaz diuersis in specie et in numero.
 Architectonica enim q; struit domos q̄rit securim et
 dolabrā: et non pōt p̄ficere opus suū p fistulā: vel alia
 instrumēta alterius artis: ita est etiā q; aia leonis q̄rit
 mēbra leonis sibi: p q; et nō p alia pōt explere opatio
 nes suas. Determinatū igit' est de corpe cuiuslibet aie
 si debeat sciri bene de aiaz diuersitate: et qui nō deter
 minat de aia prout exigit' hoc corpus: vel illud: facit
 ac si aliq; in artibus putet q; tectonica que est p̄structi
 ua domus instruat sibi instrumentū tibicinū sicut fistu
 las et folles: et per illas faciat opus domus.

Caplm. viij. de improbatione opinionis que dixit
 animā esse armoniā corporis cōmixti.

Lia aut' quedā opinio tradit' de aia: q; et ipsa
 puenit cū alijs p̄habitis in aliquo: et illa mul
 tis fuit credibilis: neq; hz minorem p̄babili/
 tatē q; aliqua dictaz opiniōi: qz rōnes directe p̄bifi/
 cas p̄bet inter oēs opiniōes: qm rōnes oīum opinio
 nū p̄ferunt' in cōi. Dicunt aut' isti q; p̄ria que pueniunt
 dupliciter se cōplectunt': aliqñ enīz cōplectunt' se non
 saluatis q̄litatez eoz que cōplectunt' sicut faciunt mi/
 scibilia in mixto: et hec vocat' mixtio sicut diximus in
 fine libri p̄geneos: aliqñ aut' cōplectunt': ita q; saluant'
 spēs et q̄litates cōplexoz sicut homogenea pueniunt
 ad etherogeneoz p̄stōnez: sicut os caro neru' et hmōi
 in p̄stōnē man'. Dicebant igit' isti q; armonia et p̄por
 tio et tēperamētū cōmixtionis et cōpositionis est aia:
 eo q; videbāt oīa cōmisceri et cōponi fm medietatem
 geometricā: sicut alibi dixim': et hāc medietatē rōnez
 siue p̄portionē tēperamenti et cōpositionis et mixture
 aiam eē dicebāt. Cuius snie empedocles fuit defensor
 p̄rimus: q; nullā oīno formā in entib' eē dicebat. Et
 licet ita dicat tñ de facili improbat': qz armonia nō hz
 in se nisi duo: aut enim armonia dicit' ipsa rō p̄portio
 nis qua cōmiscent' et cōponunt' cōmixta et composita:
 aut etiā ipsa mixtio vel cōpositio vocat' armonia: aia
 aut' neutru' istoz est: qd de facili pz cū aia hēat opatio
 nes que nō sūt fm numez alicuius cōmiscibilium vel
 cōpositoz. Mixtio aut' et cōpositio nō hnt virtutem
 agēdi aliqd qd nō reducat' ad miscibilia vel cōposita
 in cōi vel in spāli. Adhuc mixtio aut' et cōpositio non
 agūt aliqd nisi vnū qd est fm actū in quē mixta sūt vel
 cōposita: aia aut' oīs agit multa. Amplius aut' mouere
 localiter nō est armonie: qz aliter oīa mixta ad armo
 niam hērent motū localem: quo ipsa seipsa mouerent.
 Animā aut' maxime sensibilem videm' eē motuā fm
 p̄cessiuū motū: et idco oēs fere antiqui dixerūt animā
 esse diffiniendā p motuū esse: qz viderūt plantas nō
 habere aiam: sed p̄tē p̄tis aie: aialiū aut' videbāt esse
 aias p̄fectas. Cōuenit aut' magis de sanitate dicere
 q; sit armonia q; aia: et vnuersaliter de virtutib' et po
 tentijs siue habitib' corporeis: qui sic sunt in corpore
 fm q; ipsum mixtū est ex cōtrarijs vel cōpositum. Illi
 enim sunt in corpore diffusi fm q̄titatē corpoz et fm
 cōponentiuz q̄litates et q̄titates est vnus sanior alio:
 hoc aut' modo nō inest aliq; aia corpi: q; vna sit ani
 mantior alio fm qualitātē et q̄titatē mixtoz vel cōpo
 sitoz: qz licet aia vegetabilis et sensibilis sint virtutes
 operantes in corpe et nō explentes opationes suas: ni
 si in corpore aliqua parte: tamē nō sunt corporee vir/
 tutes

Tex. et
cō. 54.

Tex. et
cō. 55.

Tex. et
cō. 56.

rutes per modū qui dictus est: et ideo habitus corpo-
 ralis virtus corporea est vel qualitas. Anima autē ve-
 getabilis et sensibilis secundum vires suas sunt quod virtutes
 incorporee: sed non corporee. Intellectus nec virtus est
 corporea: nec virtus incorporea: sed separata: sicut nos in
 multis locis ostendimus in phisicis libris phisicorum et
 in mun. Hoc autē facile manifestat ei qui temptat reddere
 causas operationū et passionū aie: quare vna sit visiva
 et altera auditiva: et tertia imaginativa: et quarta intel-
 lectiva: cause ille armonie non cōveniūt: quia non possumus
 dicere quod ex abundantia flegmatis super colera oculi cō-
 positio habeat visum: et quod abundantia colere super sangui-
 nez in aure sit auditus: et sic de alijs diuersis armonijs
 mixtorum et cōpositorum. Non enim differt imaginatio a
 reminiscētia in hoc quod plus habeat ossis quam carnis vel
 ecōuerso. Amplius autē nos sciemus armoniā non
 esse animā si diuidimus armoniā in duo: cōsiderantes
 primo maxime ea que sūt propria armonie: et hoc est vt
 videamus propria magnitudinū que habent motū et po-
 sitionē siue sitū: et cōsideremus cōpositionē ipsius armo-
 nie que est ex talibus: quia ille tales magnitudines sic cō-
 cōposite resonant: ideo non contingit accipere aliquod mixto-
 rum vel cōpositorum proximū: quia in tali cōpositione non
 est ignis iuxta ignē proximū: ita quod non sit aliquid me-
 dium: quia plurimū cuiuslibet elemēti cuius plurimū alte-
 rius est: et ideo vbi cūq; ignis est iuxta aquā et cetera
 elementa: et ecōuerso quodlibet cū quolibet: et hec est
 vna intentio armonie: et est propria. Ab alia autē parte
 dicit armonia proportio que est in rebus miscibilibus et cō-
 ponibilibus antequam miscant: oportet enim quod proportio
 nata sit quilibet cuiuslibet: quia aliter: neque misceri: neque cō-
 poni possent ad aliquod vniū cōstituendū: et hanc armonia est
 in vnoquoque miscibiliū et cōponibiliū respectu alte-
 rius: et non est omnium simul mixtorum et cōpositorum: et ideo
 non ita proprie dicit armonia sicut priori modo dicta:
 sed neutro istorum modorum rationabile est animā dicere ar-
 moniā esse. Mixtura enim et cōpositio corporis mul-
 tū facile inuestigat qualis sit in quolibet mēbro simili
 vel dissimili. Multe enim diuerse sunt diuersarum partium
 corporis cōpositiones: et insunt: quia in osse scimus plus
 esse terrestretatis: in carne autē plus esse sanguinis: et
 sic de alijs. Querat ergo cuius membri cōmixtio vel
 cōpositio est intellectus et cuius modi alia cōmixtio vel
 cōpositio sit sensitiva potētia: et cuius sit appetitiva: et
 non erit assignare. Similiter autē ex ista opinione sequi-
 tur quod incōueniens est animā dicere esse rationē et propor-
 tionē cōtemperamēti vel mixture. Non enim vna et ea-
 dem ratio est armonie cōtemperamēti secundum quā est os et
 secundum quā est caro. Cum ergo multe et diuerse sint huiusmodi
 cōtemperamēti rationes in vno corpore aiato: multoties
 sequitur multas inesse animas in corpore eodē: ponit si
 quidē anima esse ratio et armonia cōtemperamēti: cor-
 pus autē organicū in partibus dissimilibus: multas ha-
 bet tales armonias. Hec igitur cōmuniter dicta sunt con-
 tra eos qui armoniā dicebant esse animā. Sed spāliter
 ter ab Empedoclea opinio inuestigabit alijs que ar-
 monia spāliter aia sit. Dicit enim Empedocles quod
 libet corporum mixtorum rationem et armoniā eē quādā secundum
 formā. Queramus igitur ab eo vtrum aia sit illa proportio si-
 ue ratio cōtemperamēti que est in singulis mēbris corporis: vel
 sit aia in mixtis corporibus et mēbris ex tali mixtura cū tū
 alter sit aliqd a mixtura et proportio. Si enim sit mixtura
 singulorum mēbrorum: tūc inuitabiliter sequitur multas eē aias in
 vno et eodē corpore. Si autē sit alter sit aliqd cātū a mixtu-
 ra ad min⁹ ab empe. dicitur debuit assignari. Amp. autē si di-

cat empe. aiaz non eē mixturā ipsarum: sed carni ab ea in mē-
 bus: tūc querebimus ab eorum mixtura cuiuslibet mē-
 bri eē cā aie aut simplr aliq; que est secundum quādā rationē et pro-
 portionē: et si cōcedat quod cōcoris mixtura quilibet est cā aie:
 tūc adhuc sequitur in vno corpore esse multas aias. Si
 autē aliq; spāliter est cā: tūc debuit illa assignari ab Empe-
 docle. Amplius autē si aia dicat esse alter sit a mixtura mē-
 brorum: tūc queramus de ipsa aia vtrum ipsa sit ratio quedā et
 proportio mixtionis cuiusdā cātū a mixtura mēbrorum:
 aut est aliqd alter sit extra rationē armonie: et si quidē dicat
 quod est mixtura et ratio cōtemperamēti cātū ab armonia cor-
 porali mēbrorum tūc est ratio cōpōnē corporis secundum naturā et
 secundum esse: et hoc non cōuenit quia aia est agēs et mouens et
 cōtinens. Corp⁹ autē est patiens et motū et rectū. Agēs autē
 et mouēs et regēs in omnibus est autē patiens et motū et rectū
 Si autē dicat quod est alter sit extra rationē mēbrorum armonie
 existēs: tūc subitipsi dicitur: et preter hoc debuisset assi-
 gnare quale quid est illud. Hec igitur opinio tales qua-
 les dicte sūt habet se oppositiōes paruas aut et paucas
 habent rationes que induxerunt Empe. quod credit aiaz eē
 armoniā: quare vna est que videbat Emped. mirū quod si
 aia non est armonia carnis et ossis et huiusmodi: quare per subtra-
 ctionē carnis et ossis aia deficit in aiali. Adhuc autē si di-
 cat aia non esse in quilibet parte: ita quod quilibet partium habeat
 aiaz eo quod aia non est ratio et proportio cōpositionis vel mi-
 xture que est igitur cā que ista mēbra cōrumpunt quā deficit
 aia et expirat: hec autē rationes indigne sunt vt soluat: quā
 aia ideo deficit subtracta carne: aut aliq; tali parte: quia destruit
 organū eius et propria mā i que eē: et ideo forma que eē aia saluari
 haud potest propter intellectualē aiaz que habet aliqd propter corp⁹
 saluās ipsarum sic infra patebit. Corruptis autē et soluit ar-
 monia corporis egrediēte aia: ideo quia aia cōtinēt corp⁹
 et mixturā eius: et ideo cōtinēte ablato necesse est solui
 armoniā cōmixtionis et cōpositionis. Quod quidem
 igitur non est possibile aiam esse armoniā: et quod non potest cir-
 culariter moueri est manifestus ex his que inducta sunt.
 Secundum accūs autē sic dictū est superius contingit aiaz moueri
 et mouere quodammodo seipsas. Mouet enim corp⁹ in quod eē aia
 et hanc corp⁹ mouet ab aia: et ita mouēdo corpus mouet
 aia quodammodo seipsas: quia mouētibus nobis necesse eē moue-
 ri ea que in nobis sunt: habet autē quodā dicitur dubitationē habere
 de intellectu: sed de hoc inferius disputabimus.

Cap. ix. de solutioe obiectōis qua videt ex alteran-
 tib⁹ pbari: quod aia mouet per se et phice: et in illo est bona
 demonstratio de intellectualis aie immortalitate.

Actionabili⁹ autē aliq; accipiet dubitationē an
 mouet cōsiderās ea que nūc inducūt: ex illis. n.

aia secundum seipsas moueri forte videbit alicui mo-
 tu phico que est alteratio et que eē est in aliquibus cū motu lo-
 cali: dicimus enim aiaz tristari gaudere cōsidere sperare et
 timere: amplius autē irasci et sentire. Hec autē oia mot⁹ dicē vi-
 dent et cū hanc insunt aie et secundum ipsa forte videbat alicui
 moueri aiaz. Sūt enim oia ista passiones siue passibiles
 qualitates illate et secundum istas diximus alterari phice in. vij.
 phicorum. Sed absque dubio non necessario sequitur ex his
 quod alteret aia secundum se: quia hanc non sunt in aia: sed potest ab aia
 in corpore vel in corpore aliq; parte que mouet istis passioni-
 bus que inducie sunt. Sit enim inter alia que maxime gaudere
 dolere aut intelligere possibili intellectu que venit de ignorantia
 in sciās sūt mot⁹ phici tūc magis contingit moueri vniū
 quodque mēbrum que aiaz secundum se. Sed moueri sic ab aia eē sic: et
 irasci aut timere ex eo quod ex aliq; cā aia cor sic vel aliter
 moueat. Quā enim irascit primo mouet aia cor secundum sisto-
 lē propter cōturbationē: et secundo secundum diastolē propter nocumē-
 tū repellendū. Quā autē timet tūc mouet secundum sistolē con-

Tex. et
 cō. 60.

Tex. et
 cō. 61.

Tex. et
 cō. 62.

Tex. et
 cō. 63.

tinue. Intelligere autem secundum intellectum possibilem forsitan aut est huiusmodi quod non sine motu cuiusdam partis corporis explet: aut forsitan est alterum quoddam: quoniam secundum quod coiccat ei coiccat corpori non sit sine motu cuiusdam partis corporis. Secundum autem quod est in se virtus non coiccat sit sine motu corporis sicut in parte supra diximus: et adhuc in parte inferi in sequentibus tertii libri huius scilicet dicemus. Eorum autem que sunt cum motu corporis: quedam quidem sunt in eo quod secundum locum mouet: quod sicut siles et diastoles sunt in eo quod cor in loco mouet costringendo se et aperiendo. Quedam autem sunt per alterationem: sicut motus qui est in ipsis passionibus calefacto sanguine vel in frigidato

Tex. 7
co. 64.

Dicere autem quod ipsa anima secundum seipsam moueat irascendo: sile est ac si quis dicat animam secundum se moueri texendo vel edificando. Cum enim aliquid textit vel edificat est ab anima motus: et id quod subicit motui: et id quod mouet est manus vel pes: vel aliquod aliorum membrorum exteriorum: et sicut quando irascitur vel timet vel gaudet: est ab anima motus. Et quod subicit motui est cor vel alterum membrum interius quod mouet. Et ideo non facit plura anima quod illud: quia ista non differunt nisi in hoc quod in istis mouet membra intrinsecum occultum: et ideo vulgus credit quod in istis moueat anima. In illis autem vident moueri membra exteriora: et ideo dicunt in talibus moueri corpus vel primum ex corpore et anima. Melius autem dicitur sine dubio animam misereri aut addiscere aut intelligere sed hominem totum per animam: quia motus et actio proprie primum sunt secundum potentias et per potentias naturales que insunt aliquam animam: aliquam corpori. Quod autem dico hominem moueri in anima vel per animam non significat rei motum esse in anima vel per animam tanquam motus in anima existat tanquam in subiecto quod mouet: sed sunt motus illi duplices. Aliquos enim primum ab exterioribus usque ad ipsam: aliquos autem sunt ab ipsa ut sensus qui est motus sensibilium specierum est primum ab exterioribus usque ad animam. Reminiscetia autem et memoria incipiunt ab anima et veniunt usque ad motus sensibilium specierum que sunt in organis sensuum et usque ad partes sensuum: eo quod sensus non seipsum mouet sed actum

Tex. 7
co. 65.

sed intellectus possibilis quo est omnia intelligibilia fieri est suba quedam separata: et videtur non corrumpi aliquo modo corporis corruptio. Quod sic demonstratio probat: accipiat enim a phabitis intellectum esse potentiam intellectuali forma determinata ad ens in natura quod est anima corporeitate. Dis enim potentia que est aliquid fieri si debeat esse aliquid in natura necesse est quod sit per formam datam esse illi rei naturali distincta et determinata: et huius probationis veritas est in omnibus absque exceptione et instantia. Intellectus autem possibilis est potentia que est omnia fieri secundum intellectum: sicut in tertio huius scilicet libro probabit. Cum ergo sit in natura ista potentia: ipsa forma que est intellectualitas determinata et distincta: que est suba quedam separata: quod esse separatum in genere sube huius potentia et actum in seipso est suba: habet autem per phabita quod ipsa est incorporea ante quantitate corporis et prius secundum naturam existens: licet non precedat ipsum tempore. Unde arguitur sic: nihil eorum que secundum naturam sunt precedentia quedam alia corrumpunt corruptione eorum que sequuntur ipsorum. Intellectus autem siue anima intellectualis sic se habet ad corpus phicium: que impossibile est eam corrumpi corporis phici corruptione. Attendendum autem est quod Plato propter istam demonstrationem dixit animam ante corpora secundum tempus fuisse et secutus est eum in hoc Gregorius nicenus: hoc autem minus est precedentium: sed inferi hoc improbabile. Est autem persuasio que post demonstrationem inducit: quia si intellectus possibilis corrumpere corporis corruptione: oportet etiam quod alteraret corporis alteratione: sicut videmus alterari visum et auditum: et omnes virtutes quare est coicatio cum corpore: licet hoc per accidens conueniat ipsis virtutibus: per se autem conuenit organo

nis ipsarum. Si autem sic alteraret intellectus: hoc esset maxime a debilitate que est a destructione corruptionis secundum naturam et hoc est debilitas senium. In illa autem debilitate virtutes anime: sed debilitas illa non per se accidit virtutibus que operantur in organo: sed organo ipsis sicut diximus quoniam si se nex accipiat per medicinam vel aliam compositionem oculum huiusmodi que est clarus et purus ipse videbit sicut iuuenis: que hec debilitas que non redit ad virtutem anime nisi per organum nullo modo attingit virtutem incorpoream cui nullum est organum omnino: talis autem virtus est intellectus possibilis sicut supra probatum est. Senium enim non est in sustinendo aliquid anime: sed in sustinendo aliquid corpus in quo est anima: sicut et ebrietas et quedam alie infirmitates que operantur rationem non faciunt hoc nisi per alterationes que alterant corpus sicut spiritum animale et cerebrum et huiusmodi partes alias a quibus accipit intellectus species intelligibiles. Et hoc est simpliciter causa quod mox quidam delirant ex inordinatio et dissolutione corporis in que est fantasia a que accidit intellectus: quoniam sicut diximus superius et si intellectus non coiccat cum corpore: comunicat tamen cum eo quod coiccat corpori: et quod sic intellectus est separatus: ideo dixerunt quidam quod ipse non mouet per accidens motu corporis. Quod nos vix non esse diudicamus quoniam vna subam dicimus esse animam intellectualem: ex que fluunt quedam potentie que sunt virtutes in corpore et comunicantes corpori: quedam autem non sunt virtutes in corpore que sunt separate: propter quod est in corpore anima intellectualis: sicut determinata et distincta in ipso non quidem sicut locata in loco: sed sicut forma est in sua materia: et motor in suo moto quod mouet cuius nihil est extra id quod mouet: et ideo mouet motu corporis. Isti tamen intellectus possibilis intelligere conuenit in senio et in morte debilitat: sicut diximus de deliratio senium: alio quodam modo non est suum organum corrupto vel debilitato: et hoc est organum fantasie et imaginationis cum quibus coiccat intellectus possibilis secundum actum intelligendo. Ipsum autem intellectum secundum se impassibile est sic probatum est prius. Intelligere autem secundum actum et amare quod est passio concupiscibilis cuius prius est odire: non sunt passionibus aut opera intellectus secundum se sumpti: et si ei sine intellectu non sint: tamen sunt passionibus aliarum virtutum anime que habent intellectus ordinem et sunt in ipsis secundum quod participant aliquantulum intellectu: et ideo sunt huiusmodi vel illi sensibilis virtutis habent intellectu secundum resultationem secundum quod habent ipsorum: quia aliter amare et odire et considerare: et alia que supra inducta sunt non essent ordinabilia ad honestum et turpe in moribus: propter quod dicit Aristoteles in fine primi Ethicorum: quod rationale est duplex: quod scilicet per essentiam est rationale: et quod participat aliquantulum ratione: ut obediens et suasibile a ratione existens: et ideo corruptis his viribus propter corruptionem organi sui neque reminiscit aliquid neque amat. Iste enim passionibus et operationibus non erant intellectus secundum se: sed erant cois anime cum corpore que sunt vires coicantes corpori ut per dictum est. Intellectus autem secundum se forsitan est diuinum aliquid et impassibile quod separatum a corpore: et tunc habebit alteri modo intelligere et alias delectationes quibus nihil est prius: sed de hoc hic loqui non possumus: altioris enim eget inquisitionis quam deo volente prima in phia proficiemus. Redentes autem ad id unde ratio nostra est dicimus ex omnibus inductis manifestum esse quod anima nullo modo motus per se mouet et phice. Si autem anima penitus non mouet tunc manifestum est quoniam neque a seipsa moueri potest.

Cap. x. de improbatione opinionis que dicit animam esse numerum seipsorum mouentem.
m Ultum autem his opinionibus que dicte sunt irrationabili est siue videtur dicere quod anima est numerus mouens

Tex. 7
co. 66.

Tex. 7
co. 67.

mouens seipsum. Ad hanc enim positionem sequuntur impossibilia coia ex parte illa contingētia quae dicunt animam mouere seipsam: et ex alia parte sequuntur ad eas impossibilia propria et specialia quae contingunt ex hoc quod dicunt eam esse numerum: et non oportet nos reiterare impossibilia coia quae sequuntur ex hoc quod dicunt animam mouere seipsam: quia plurima dicta sunt in praemissis. Qualiter autem anima non sit numerus mouens seipsum nunc ostendimus. Quod autem congruat intelligere unitatem moueri primo quodammodo. Nihil enim mouetur nisi quod habet situm sicut probauimus in phisicis. Si igitur unitas mouetur habebit unitatem situm: et sic erit unitas aliquid in primo et non aliquid in discreto. Adhuc autem cum oportet quod mouetur necesse sit ab aliquo moueri quod differt ab eo: aut essentialiter tamen: aut essentialiter et localiter sicut probauimus in vii. phisicorum: quodammodo ab istis quod intelligi potest quod unitas mouetur ab aliquo differente ab ipsa per subam et locum: aut per subam solum: et tamen ipsa unitas manet indiuisibilis et indifferens existens per subam et locum: hoc enim non est intelligere. Quia si ponatur seipsam mouens: tunc erit motus sui ipsi: et mobilis a seipsa et mota: et tunc oportet per praedicta quod differat a seipsa subaliter sic per subam diuisibilis est unitas et hoc est diffinitio et intellectus unitatis.

Ampli⁹ autem apud mathematicos coe dictum est quod motus puncti facit lineam: et motus lineae facit planam superficiem. Constat autem in his quae nos in phisicis diximus: quod oportet quod mouetur secundum locum situm habet. Cum igitur ponatur unitatem moueri oportet unitatem situm habere: quod erit idem cum puncto quia indiuisibile unum habens situm est punctus. Iam autem habitum est ex propria doctrina mathematicorum quod fluxus puncti facit lineam et non numerum: quod unitas mota quae est situm habens: et idem puncto motu suo facit lineam: et non numerum. Non igitur debent dicere quod anima sit numerus mouens seipsam: sed quod sit linea mouens seipsam vel superficies. Iam enim concesserunt quod numerus ille quem dicunt esse animam est uerbi: siue in loco quod habet positionem: quia hoc necesse fuit eos concedere propter motum quem attribuebant ei: et tunc necesse sequuntur quod inducuntur sunt. Ampli⁹ autem si quis auferat a numero unitatem vel numerum relinquit aliam numeri speciem: et hoc est idem quod numerus est multitudo numerata per unum: et sic esse numerum est a discretione. Species autem numeri est a mensura determinate multitudinem quam proprie determinat ultima numeri unitas: et idem cum auferat aliquid vel apponit: relinquitur quidem eadem generis numeri quae est discretio: sed non relinquitur eadem species: quia species datur ab unitate ultima secundum quod finit et determinat multitudinem. In continuo autem non sic est: quia non ex appositione vel demptione causantur sed potius a continuitate: et hoc continuum neque apponit per aliquid appositionem: neque tollit per aliquid demptionem: propter quod diuisio lineae non facit aliam speciem: sed tamen aliam lineam in numero. Similiter autem in his animis quae habent corpora multa similia et non diuersificata per diuersas figure organa: vel partem habent diuersitatis in organis corporum suorum sicut plateae et quaedam animalia quae sunt sicut lubrici terre et serpentes et anguille quae diuiduntur magis sequuntur diuisiones animarum suarum modum diuisionis primi quod modum diuisionis discreti: quia in utraque parte diuisa relinquitur anima eiusdem speciei et hoc non fuit in numeris: quod anima magis deberet dici punctus vel linea vel alia species continue quantitatis quae quod dicitur numerus. Mouetur autem fortassis aliquae quod diximus unitatem motam non differre a puncto: unitatis enim origo a puncto differt essentialiter: et sic videtur unitas nunquam posse fieri punctus siue mota ponatur esse unitas siue non mota. Si enim nos imaginemur maiorem primam nudam ab omni forma subali et accidentali ipsa est unum solum et indiuisibilis non habens partem extra partem sicut ostendimus in primo phisicorum: habet autem partem et partem: et partem iuxta partem in po-

tentia solum et non in actu. Cum autem imaginemur formam subalem solum et non a maiore participata: ipsa etiam erit una sola non habens in se aliquam multitudinem: et cum maiore sit susceptibilis tam forme accidentalis quam subalis: constat quod ipsa non est susceptibilis forme accidentalis nisi per formam subalem: et si ipsa est susceptibilis duarum formarum subalium non recipiet eas secundum unam et indiuisam maiorem quae sit in utraque: ponamus igitur quod suscipiat formam subalem secundum actum: hoc necessario diuidet maiorem ab omnibus alijs et faciet in seipsam indiuisam que sub eadem forma continetur: quod forma sic participata et terminans maiorem eam est unitatis et diuersitas terminationis quae est a forma diuersimode participata eam est multitudinis: et sic unitatis origo et numeri est a forma. Suscipiat etiam maiorem primam accidens quod quantitas est illius aut non erit susceptiua ex parte forme: quia forme non est habere partem situaliter iuxta partem: quod accidit quantitas ex parte materie: et accidit secundum principium suum quod est punctus: punctus igitur ex parte materie est: et sic origo unitatis est a forma et origo puncti a maiore quod igitur potest dici quod unitas est punctus. Sed intelligendum est quod nos non dicimus quod unitas sit punctus: vel quod ipsa fiat essentialiter: sed quod sub maiore et sub maiore utriusque efficitur unum per hoc quod unitas dicitur moueri: eo quod nihil mouetur nisi quod habet situm: et idem unitas sit ex parte forme et punctus ex parte materiae: tamen unum indiuisibile erit utrumque si unitas situm habens ponatur: quia punctus nihil aliud est nisi indiuisibile habens situm. Redentes igitur ad propositum dicimus adhuc quod taliter dicens animam esse unitates se mouentes nihil differret ab eo quod dicitur animam esse corpora parua: et huius quod eadem est: quia si ponamus species indiuisibiles quae dicitur democritus esse animas et esse puncta: ita quod non remaneat in eis quantitas aliqua sed quantitas sola in genere adhuc oportet quod in eis differat mouens ab eo quod mouetur essentialiter sicut patet per antedicta: et hoc accidit in magnitudine mota que est diuisibilis. Non enim sequitur quantitatem esse mobilem ex hoc quod est magna vel parua: sed ex hoc quod est quantitas: quia sic est diuisibilis. De autem motu ostendimus esse diuisibile in vii. phisicorum. Si igitur unitas vel punctus ponatur moueri oportet utrumque sit quantum: et sic unitas vel punctus dicentur esse corpora parua sicut dixit democritus. Est autem adhuc necessarium aliud esse mouens a moto essentialiter. Si igitur unitates sunt motae: oportet quod aliquid per essentialiter distinctum ab eis sit motum unitatum. Si ergo anima diffinitur essentialiter per esse motum animalium anima per essentialiter alia erit ab unitatibus: quod non erit mota: sed mouens tamen non ergo erit numerus seipsam mouens. Adhuc autem si anima dicatur unitates vel numerus: oportet quod unitas sit quaedam materialis et quodammodo et non simpliciter unitas formalis: oportet enim quod unitates quae sunt anima habeant aliquam differentiam ad alias unitates quae sunt alie res: formalis autem unitas non differt ab alia formali unitate: neque numerus a numero: decem enim canes et decem equi non differunt per denarium: sed potius per maiorem: quia isti sunt canes et isti sunt equi. Cum igitur unitates constituentes animas differant ab alijs unitatibus constituentibus alias res oportet quod non sint formales unitates: puncti autem solitarij hoc est secundum se accepti quae utique erit differentia ab unitate nisi potentia sola sicut superius diximus. Cum igitur anima non sit unitates formales sed unitates materiales et unitates tales non differant a punctis: anima erit unitates quae sunt puncta. Si quidem igitur dicatur quod altere unitates sunt in corpore et alia puncta quae constituent corpora quae ille unitates et puncta que constituent animam oportet tamen quod sint in eodem loco iste et ille. Quilibet enim talium unitatum obtinebit locum puncti per hoc quod ponuntur motae unitates anime. Habent enim tunc necesse situm sicut et corporis unitates: utraque ergo erunt indiuisibilia habentia situm: et sic sequitur esse ipsa in loco puncti unius. Quid enim prohibet in eodem loco esse

Tex. 7
co. 69.Tex. 7
co. 70.

duas unitates habentes sitū: si enī vna supponat alteri nō faciet aliā quātitatē cū ipsa et similiter est si etiā in finite sibi supponant: ergo unitates aīe et corpis differentiam nō habent: quia quorū locus est indivisibilis et ipsa et q̄ sunt in vno loco et sunt indivisibilia posita eiusdē rōnis sunt posita et h̄ puenit vt dixim⁹ tā pūctis p̄stituentib⁹ aīam q̄ etiā pūctis cōstituentib⁹ corpus.

Tex. 70. 71.

Si at hoc cōcedat q̄ sc̄z pūcta q̄ sunt in corpe p̄stituentia corp⁹ sunt numer⁹ aīe q̄ cōstituit aīas. Nūer⁹ enī q̄ est aīa ex pūctis est q̄ sunt in corpe sicut iā diximus. Nūc q̄ram⁹ ab istis q̄re nō oīa corpa h̄nt aīas cū oīa corpa habeāt h̄mōi corpa se cōstituētia sicut illi dicūt pūcta enī vt illi dicūt sunt in oīb⁹ corpib⁹ q̄ ponūt qd̄ libet corp⁹ cōstitui ex pūctis infinitis. Ampli⁹ at ex h̄ sequit q̄ nullū aīatū morit ex separatiōe aīe a corpe: s̄z tm̄ ex resolutiōe cōtinui in pūcta igit aīe aīatorū nūq̄ a corpib⁹ absoluūt: q̄z iā pbauim⁹ in. vi. phicoz: et in libello de lineis indivisibilib⁹: q̄ linee et alia continua nō resoluūt in pūcta: et si ī infinitū diuidāt remanētib⁹ at pūctis in cōtinuo aīe remanēt in ipsis q̄z pūcta sunt aīe sicut cogunt dicere ex sua positiōe. Si at ppter h̄ diceret q̄ ē unitates māles: q̄ formalē cōstituūt nūez quo nūerat quicqd̄ est tūc sequit q̄ nūer⁹ habeat aīaz et sit aīal qd̄ est absurdū. Accidit etiā huic positiōi sicut dixim⁹ impossibile seu incōueniēs cōe qd̄ accidit dōtib⁹ q̄ aīa est corp⁹ indivisibile et ab alia pte accidit incōueniēs p̄p̄tū qd̄ accidit democrito inq̄tū qualis dicta est ponit eām q̄ moueri est ab aīa. Si enī aīa supponat esse corp⁹ cōstitutū ex pūctis sicut dictū est: cōtingit incōueniēs qd̄ p̄tigit illis q̄ dicūt eā eē corp⁹ subtile et h̄ est q̄ duo corpa sint in eodē loco. Cū enīz aīa sensibili sit in toto eo q̄ sentit et ē p̄ ptes in p̄tib⁹ et tota in toto vbiq̄z penetrabit corp⁹ aīatū sensibile: et erit q̄libet pars in loco p̄tis corpis et ipsa tota erit in eodē loco cū corpe q̄ aīat: et sic duo corpa erūt in eodē loco. Hoc at idē incōueniēs accidit dicētib⁹ eā eē numerū motū vel unitates motas. Nūez enī motū necesse est habē sitū et eē idē pūctis: sequit igit q̄ pūct⁹ q̄ ē aīe pars qd̄ sit in eodē loco cū puncto q̄ est corpis pars qd̄: et sic in vno pūcto loci oīz eē multa et multoz pūcta. Sicut at se h̄z loc⁹ p̄tis ad p̄tē sic se h̄z loc⁹ totius ad totū: et iō sicut duo pūcta quoz vnū est aīe et altez corpis sunt in eodē loco: ita tota aīa ex situatib⁹ pūctis cōstituta in eodē loco erit cū toto corpe ex situatibus pūctis p̄stituto: q̄ duo corpa erūt in eodē loco. Aut oīz p̄cedere q̄ nō sit aīa in corpe aliq̄ nisi pūcta q̄ p̄stituūt ipsum corp⁹: s̄z ex h̄ sequit q̄ oē corp⁹ sit aīatū et h̄eat aīaz: q̄z oē corp⁹ cōstituit ex pūctis: nisi qd̄ nūer⁹ differēs eē ponat et ali⁹ q̄ sit aīa ab eo nūero q̄ est pūctoz corp⁹ cōstituentiū. S̄z tūc sequit sicut iā diximus duo corpa esse in eodē loco: hoc igit est incōueniēs cōe qd̄ accidit sil̄ dicentib⁹ aīam esse corp⁹ subtile: et aīaz esse numerū qui mouet. Propriū at incōueniēs qd̄ accidit Democrito: accidit etiā istis sicut dixim⁹ accidit ei istis nō eē aliquā cāz mot⁹ corpis aīati nisi nūerū motū: et h̄ ē silis cā sicut posuit Democrit⁹. Quid enī est differētie q̄tū ad cām mot⁹ corpis aīatorū dicere speras puas motu suo mouere aīal et dicere magnificatas p̄ sitū unitates: aut vliter unitates motu suo mouē corpa aīata: vtrobiq̄z enī necesse ē moueri aīal in eo q̄ illa mouent: et sic nō erit volūtari⁹ mot⁹ aīalū neq̄z habēt in facultate q̄scere sed moueri tm̄ sicut etiā supra dixim⁹. Ista sunt igit impossibilia et multa alia silia his q̄ accidunt illis q̄ in vnū cōplectūt nūez. Nō enīz solū diffinitionē aīe impossibile est h̄mōi esse: s̄z etiam

Tex. 70. 71.

Tex. 70. 73.

Tex. 70. 74.

accidētia p̄p̄ria q̄ sunt aīe passiones et p̄p̄rietates nāles impossibile est attribuere nūero: hoc at facile manifestū est ei q̄ arguta mēte tēptauerit assignare cās p̄p̄iarūz passionū et opationū ei⁹ vt assignet in eis cās cognitiōnū et sensuū: et leticiāz et tristiciāz: et alioz q̄ sūt his silia. Si enī numer⁹ cōstituit aīaz: tūc diuersitas numerūz p̄stituet vires aīe diuersas et opa et passiones. Sicut at superi⁹ deridēdo dixim⁹ etiā sicui licētia diuinā: dī cōcedet de tali unitatū et nūerūz diuersitate nō erit ei facile in tali diuersitate numeros fingere.

Cap. xi. de ip̄obatoe opinionis eoz: q̄ diffinierunt anima per cognoscitiū dicētiū simile simili cognosca: et ideo aīam esse p̄ncipiū omniū.

Rib⁹ at traditis fm̄ q̄ coiter diffiniūt animā antiq̄. Alij enī maxime cōtulerūt in diffinitione aīe q̄ est mouens seipsaz: alij at corp⁹ subtilissimū aut incorpaleissimū inter alia. Qui at diffinierūt p̄ mouens seipsuz tā isti q̄ illi fuerūt. S̄z corp⁹ subtile et incorpale ponentes aīam ppter tria diuersificati sunt qd̄ enī nō dixerūt eā eē corp⁹: sed tm̄ eaz eē corp⁹ sequebat ex dictis eoz: sicut fuerūt illi q̄ dixerūt eā esse numerū vel unitates motas: q̄z unitates mote necessario h̄nt sitū: et iō ip̄as sequit eē corp⁹ vel aliqd̄ corpis. Secūdi at fuerūt dicētes eā esse speras indiuisibiles. Tertij at fuerūt dicentes eā esse armoniam corpis: et hi tm̄ nō directe dicūt eā esse corp⁹: sed corp⁹ p̄oza formā. Nec at oīa quas habeāt cōtra se obiectiōnes dubitationū: et quas habeāt subcōtrarietates iā fere p̄teriuim⁹ siue executi sum⁹: subcōtrarietates aut voco q̄n absq̄ dubio rōnes inducentes pro se habuerūt veras: licz positiō eoz erronea fuerit: et iō etiā p̄tereūdo et abijciēdo tetigim⁹ que dicta sunt ab eis ferē nisi forte colligam⁹ ea quib⁹ diffiniūt aīaz nō oīa ponētes q̄ ipsi dixerūt. Scim⁹ enī aīam esse motiua: sed nō est motiua ita q̄ sit mota: et scim⁹ q̄ est incorporea: nō tm̄ ita est incorporea q̄ sit corp⁹ subtile: sed potiss nō est corp⁹ neq̄z forma corpalis: est etiā cognitiua: s̄z nō ex illa cā q̄ ipsa sit cōposita ex p̄ncipijs entū. Relinquit at vt modo cōsiderem⁹ quo aīa dicat eē ex elementis. Quidā at antiquoz dixerūt q̄ aīa ideo dicat esse ex elementis oīuz quaten⁹ sentiat oīa et cognoscat vnūq̄q̄z entū p̄ h̄ q̄ est silis illi sic dixim⁹ superius.

Tex. 70. 75.

Necessariū at est q̄ ad hāc positiōnē multa sequantur impossibilia: ponūt enī isti q̄ aīa cognoscat simile silia q̄ ponētes in aīa res silēs exteriorib⁹ reb⁹ quas cognoscat. Scim⁹ aut q̄ nō sola sunt in rez nā q̄ vocam⁹ elementa vel p̄ncipia rez: sed sunt multa altera ab his. Magis aut fortasse sunt infinita ad min⁹ in potētia et successiōne q̄ sūt ex elementis quoz vnūq̄q̄z aīa cognoscat et p̄p̄ria cognitionē habēs de eoz quolibet.

Tex. 70. 76.

Et si igit aīa cognoscat et sentiat elementa ex quib⁹ est vnūq̄q̄z eoz q̄ fiunt ex eis. Quō tm̄ cognoscat et sentiet ppter hoc cōpositū ex illis: vt quis de⁹ iuppi ter vel sol: aut qd̄ ē hō aut quid caro aut quid os. Similiter at qd̄libet alioz cōpositoz. Nō enī sufficit cognoscere ex quib⁹ est cōpositū vt cognoscat cōpositū sed oportet scire et ex quib⁹ et qualib⁹ est: hoc est in q̄ p̄portione cōponant: et que sit rō cōpositiōnis eoz in hoc et in illo. Nō enī quolibet modo se habētia elementa cōponūt hoz cōpositoz vnūq̄q̄z: sed determinata rōne p̄portōis: et determinata cōpositiōe q̄ diuersificat fm̄ vnūq̄q̄z: sicut et Empe. dixit: q̄ os cōponit ex quatuor elementis: ita q̄ etiā ipsuz hum⁹ siue terra cōap̄rata alijs elementis in amplis poris q̄ vocat diffusiones ipsi⁹. Amplos aut dicit poros siue vasa quia terra grossa

Tex. 70. 77.

grossa est et non nisi in amplis partibus capi potest et amplius
 partibus indiget quibus coaptet quae cetera elementa: ta-
 lis autem est secundum Empedoclem. proportio compositiois eius quod duas
 ex octo partibus habet terre cuius propria est nigredo: et
 quatuor ex octo dedit vulcano siue igni: quod est res sicca
 calida ut dixit Empedocles. et ideo vincens proprietas ignis
 super proprietates terre ossa sunt facta sicca et dura: vnaque
 autem proprietate ex octo dedit aeri et vna aeri. Si igitur vnum
 quodque aliorum similiter habet determinatam proportionem et compo-
 sitionem ex qua oportet ipsius cognosci si per suum simile cognos-
 cio debeat: tunc nihil profecto est dicere elementa esse in anima
 nisi rationes proportionum quibus componuntur res inesse dicantur
 et nisi etiam realiter in anima esse ponatur ipsa res. compositio
 et hoc ideo quod dicunt quod anima cognoscit vnumquodque quod est
 sibi simile secundum rem et nomen. Quis igitur et hominem non cognoscet
 nisi et hec inesse dicantur. Quod autem impossibile est omnia entia
 simplicia et composita esse in anima non oportet nos hic di-
 cere pro ratione et syllogismo cum hoc per se manifestum sit cui-
 libet. Quis enim vel idiota vel infans dubitabit vnumquodque
 si est in anima aut lapis aut homo secundum essentiam lapidis
 aut hominis. Similiter autem est de bono et non bo-
 no: et de viuo et non viuo et vnoquoque aliorum.

Lex. 2
co. 78

Amplius autem cum ens dicatur multipliciter. Significat ali-
 ud quod subam siue hoc aliquid secundum diuersitatem predicamen-
 torum. Queramus igitur vtrum ex omnibus illis erit anima aut non.
 Quod autem non sit ex omnibus videtur ex hoc quod anima potest esse ex
 elementis: et non sunt aliqua elementa quae sunt ceteris omnium
 predicamentorum. Queramus igitur vtrum ex his solis est que-
 cumque sunt elementa subarum: et si hoc deest tunc queramus quomodo
 cognoscit quidditatem aliorum generum et vniuscuiusque quod
 est in generibus illis: cum dicatur quod non cognoscet nisi simile
 sibi sibi: tunc enim nihil in se habet quod sit simile his quae sunt in
 alijs generibus: ideo igitur quod aut dicantur animas non cognosce-
 re res aliorum generum: aut quod dicantur quod sunt diuersa princi-
 pia et elementa vniuscuiusque generis: et quod anima constat et
 componitur ex omnibus illis: erit igitur anima secundum hoc in parte qua-
 litas et in parte quantitas et in parte subiecta et sic de alijs predi-
 cametis: et erit essentialiter quodlibet predicamentum et non ac-
 cidetialiter quod non est predicatio accidentalis quando quanti-
 tas vel qualitas predicatur de aliquo quod constitutum est ex
 principijs quantitatibus vel qualitatibus: sic quoniam dicitur de linea quod
 est quantitas vel de colore quod est qualitas. Sed impossibile est
 animas quantitate vel qualitate esse: quod ab omnibus supponitur fere
 quod anima est subiecta: et impossibile est quod id quod est subiecta constituat
 ab elementis qualitate vel quantitate quoniam potest quantitas con-
 stitui ab elementis quantitatibus et qualitas ab elementis quali-
 tatis: neque aliquid sit vnum essentialiter ab elementis subiecta si-
 mul: et ex elementis aliorum predicamentorum. Accidentes enim est
 in subiecta non sicut quaedam pars quidditatis eius: sed sicut quaedam
 dispositio quae potest inesse et non inesse: hec igitur et huiusmodi
 altera inconuenientia sunt quae contingunt his qui dicunt ani-
 mam esse ex omnibus entibus.

Capitulum xij. vtrum cognoscat simile simili sicut dixit
 Empedocles.

Sciatis autem duo concesserunt quae sunt inconuenientia:
 i dixerunt enim quod impossibile est simile a simili pati in
 natura: sed potest contrarium pati a proprio specie: et cum hoc
 dicunt quod non cognoscit anima nisi sibi simile: cum tamen ipsa ponant
 sicut et rei veritas se habet quod sentire est pati aliquid et etiam
 moueri: omne enim sentire est recipere species sensibilis: et passio
 dicitur a pati grece quod est recipere. Si enim sentire quoddam
 pati est: et sentire est simile sibi: patitur igitur quoddam a suo simili:
 non igitur impossibile est pati a suo simili: sed a proprio specie. Cum autem
 multas habeat dubitationes et difficultates ita dicere
 sicut est dictum Empedocle. quod si omnia quae cognoscuntur per corporea

elementa cognoscantur quae sunt principia omnium: et ad simile cognoscit
 omne quod cognoscit vnum quod nunc dictum est: testatur quod si propria
 sibi ipsis dicuntur: testatur enim quod hoc ambiguitate et non secundum ex-
 pressam veritatem dictum est. Quocumque autem membra sunt sim-
 plicia terrea in animalium corporibus fere nihil sentiunt sic ossa
 fere nihil sentiunt quoniam nullum eorum sentit nisi dentes quae qua-
 dae habent medietatem in tactu: nerui autem habent sentiat: tamen magni
 nerui quae sunt ligamenta ossium adinuicem nihil sentiunt quae sunt
 magis terrestres: pili autem vltimo nihil sentiunt: et simili-
 ter ungues: et tamen talia conueniret sentire si vera di-
 ceret Empedocles. quod terram sentimus terra. Amplius cum
 omne principium quanto fuerit vniuersalius et prius tanto plura
 debeat sciri per ipsius sequitur secundum Empedoclem. totum primum si ele-
 menta sunt principia sciendi: quod sequitur quod ex vno elemē-
 to in anima non scit nisi vnum cui ipsius est simile. Ad omnia autem
 alia magis est causa ignorantiae propter dissimilitudinem: ergo
 vnumquodque principiorum secundum Empedoclem. magis erit causa igno-
 rantiae quam scire: quod elementa non sunt prima principia ad sciē-
 dum. Sequitur autem adhuc secundum Empedoclem. quod celum quod ipse dixit
 esse deum sit insipientissimum: quod ipse dixit quod celum non compo-
 nitur nisi ex quatuor: hoc est ex igne aere aere terra et coor-
 dia: et ideo quod ex discordia non componitur ideo similitudinem ad
 discordiam non habet: et ignorat discordiam. Mortalia autem
 omnia cognoscuntur ex eo quod ex sex principijs quae sunt elemē-
 ta omnia componuntur. Ex quinque namque supradictis et dis-
 cordia composita sunt omnia mortalia ut asserit Empedocles.

Lex. 2
co. 80

Vniuersaliter autem querendum est ab Empedocle. quare non omnia
 habent animam tam simplicia quam composita. Si enim elementum
 est causa cognitionis in alio quod compositum est: tunc multo ma-
 gis erit cognoscituum in seipso. Cum igitur omnia corpora secundum
 Empedoclem. aut sint elementum aut ex elementis: et si ex elemē-
 to sunt: aut sunt ex vno aut ex pluribus aut ex omnibus vide-
 tur quod omnia corpora sint cognoscitua aut vnum aut quo-
 rumdam aut omnium corporum: omnia igitur habere videntur animas.

Lex. 2
co. 81.

Dubitabit autem aliquid adhuc secundum Empedoclem. quod est quod
 vnit et in vnitatem tenet elementa in eo corpore quod dici-
 mus animatum: ipsa enim elementa mixta vel simplicia compa-
 rantur materie: non autem conuenit vnire materie sed potest forme.
 Quocumque igitur est forma animatum illa vnit corpora animata
 et illa forma est nobilior et melior quod desiderat a materia
 sed omnes qui ponunt animam esse dicunt quod nihil est nobilior et
 antiquior quam anima. Nobilior quidem ex eo quod ipsa est diuinum
 quoddam et optimum quod desiderat a materia. Antiquior autem quoniam
 ipsa prior est diffinitione et intentione efficiētis: et hec preci-
 pue conueniunt intellectuali anime quae est subiecta diuina ens ante
 omnem corporeitatem et proprietatem secundum ordinem naturae sic supra p-
 batum est. Et huiusmodi causa est: quod anima habet esse et nobilissimum et ratio-
 nabilissimum secundum naturam. Rationabilissimum quidem eo quod in se conti-
 net rationes rerum ex quibus cognoscit ea quae sunt et dat rationem
 et esse corpori. Nobilissimum autem eo quod ipsa est forma vlti-
 ma secundum ordinem nature ad quam sunt elementa et omnes ele-
 mentorum mixtiones et complexiones et compositiones: pro-
 prium autem est eo quod incorporeum: et non est vis in corpore
 anima intellectiva sed separata in proprio esse consistens. Cum
 igitur sit talis anima et proprie siue proprie intellectualis: et ele-
 menta dicantur esse ante ea quae sunt ex ipsis: et illa non possunt
 esse rationabilia vel nobilia vel in proprio esse constituta: sed
 potest ab anima accipiētia rationem et nobilitatem: et proprium esse
 distinctio non potest esse anima et proprie intellectualis ex ele-
 mentis. Reprehendunt autem omnes isti qui dicunt ex elemē-
 tis esse animam ex eo quod cognoscat et sentiat ea quae sunt en-
 tia in natura. Et similiter illi qui dicunt causa diffiniri magis per motum
 esse de eo quod insufficiēter locuti sunt de anima: non enim omnia sen-
 situa mouentur secundum locum procedendo de vno loco ad alium: licet
 forte moueantur motu dilatationis et restrictionis omnia que

Lex.
2 co. 82Lex. 2
co. 83.

habēt animā sensibilē: hoc enim motu nullū illoꝝ ca/ ret q̄ sensum tact⁹ habēt: ⁊ ille solus est qui sufficit ad p̄stōnē aīalis sensibilē aīam habentis. Sicut autē nō oīa motiua sui ipsoꝝ s̄m locū sūt scīa: q̄ scire est habētū intellectū. Multa autē mouent s̄m locū q̄ sciam ⁊ in/ tellectū nō habēt: aīatoꝝ autē oē esse motiū s̄m locū est ⁊ q̄n aīa diffinit p̄ motiū in loco: tūc de motu lo/ cali p̄cessiuo intelligit: q̄ hoc solo motu videt aīa mo uere corpus: alteratiōe enim mouet a q̄litate p̄timit: augmētū autē ⁊ decremētū cā est cib⁹ q̄ igredit⁹ ⁊ nō aīa sola. Sicut autē etiā q̄cūq; dicit intellectū ⁊ sensū esse ex elemētis: nō de oī dicit aīa: ⁊ hoc p̄ q̄ plante vi/ dent viuere ⁊ nō p̄cipue loci mutationē neq; sensū p̄cipue s̄m q̄ sensus est cognitio sensibilū: q̄uis enim dicat ysaac in libro de elemētis plātas habere sensū: ipse t̄n dicit q̄ ille sensus nō est nisi nālis tact⁹: ⁊ tact⁹ elemēti est sine cognitiōe. Et nō vey forte dicit ysaac: q̄m nō est t̄n gust⁹ tact⁹ ⁊ tact⁹ alimenti: s; est nutritiua sepata a sensibili tāgit nutrimentū p̄ hoc q̄ vltimū ra/ dicis est infixū in nutrimento: ⁊ trahit ipsū ex vi nutri tiue calorisq; q̄ sūt in radice: hoc t̄n q̄ sine appetitu nā li nō sit: ⁊ q̄ radices sūt ori filēs in trahēdo nutrimen tū: mouet ysaac ad hoc q̄ dicit plātas hēre duos sen/ sus nāles q̄ sūt gust⁹ ⁊ tact⁹. Adhuc autē illi etiā q̄ sen/ sum ⁊ intellectū dicit causari ex eisdē elemētis: dimi/ nute dicit de aīa q̄ videm⁹ q̄ multa sūt aīalū sensum q̄dē habētia ⁊ nō intelligētia. Si autē aliq; intellectū ⁊ sensum segregauerit: ita q̄ sint diuerse ptes aīe eius/ dem ⁊ p̄cesserit q̄ ista aīa intelligēs ⁊ sentiens h; suū intelligere ⁊ suū sentire ex elemētis ex q̄b⁹ est: non est adhuc s̄mo p̄fect⁹. iste enim s̄mo nō est de oī aīa: q̄ nō est de vegetatiua neq; est de tota aīa: q̄ nō est de mo/ bilib⁹ s̄m locū q̄d est oīs aīe habētis intelligētia ⁊ sen sum: neq; est de vna aīa q̄cūq; sit illa: q̄ nulla talis est aīa q̄ t̄n intelligat ⁊ sentiat: ⁊ nihil aliud operet. Hāc autē eandē reprehēsiōne sustinet opinio q̄ tāgit in car/ minib⁹ q̄ facit Orphe⁹: is enim dixit q̄ totū id q̄d nos p̄tinet hoc est aer q̄d est plenū dīs quos vocauit aīas que ingrediunt⁹ ⁊ afferunt ad nos respirātib⁹ ventis p̄ anhelitū: dulciōrē t̄n eē aīam zephiri q̄ alioꝝ ventoz eo q̄ nubes tollat ⁊ molliat aurā: is enim nō de oī aīa dixit sicut neq; alij q̄: nō est possibile hoc accidē plan tis q̄ afferāt sic aīam neq; etiā multis aīalib⁹ q̄ nō re/ spirāt: q̄ nō respirat nisi aīal ambulās multū h̄ns san guinē. Hoc autē latuit sic opinantes. Sicut autē ab alia pte reprehēdunt de supfluitate: sicut enim diminuti sūt in doctrina aīe: sic in causis q̄s ponebāt sūt supflui: di/ xerūt enim cām cognitiōis oīum eē: q̄ aīa est ex ele/ mētis oīb⁹ habēs in se oīum q̄litates elemētoꝝ ⁊ hoc est supflūū: q̄ etiā si p̄cedat q̄ o; dicere aīaz eē ex ele mētis: nō o; t̄n q̄ p̄stitui ex oīb⁹ dicit elemētis: q̄ cuz p̄ria reducant in priuationē ⁊ habitū s̄m cām vt nos dixim⁹ in libro phicoꝝ sufficiens est altera pars p̄rieta/ tis q̄ sc; est p̄ modū habit⁹ ad diiudicādū ⁊ cognoscē/ dū seipsam: ⁊ oppo: sitū q̄d est p̄ modū priuationis. Et hoc in silij nos videre possum⁹: q̄ nos in geometricis per recti diffinitionē scim⁹ ⁊ ipsum: q̄d est rectū ⁊ q̄d obliq;ū. Cānō enī q̄d regulā sonat ē id p̄ q̄d habet iu diciū de vtroq; obliq;ū autē cū sit priuatio recti neq; est principiū siue index suūp̄s⁹ cognitiōis: neq; alteri⁹ q̄d sibi opponit p̄ modū habitus. Et sicut est in qualita tibus elemētoꝝ sicut in antehabitis libris determina/ tū est. Sūt autē quidā philosophoz qui dicūt aīam misceri in toto vniuerso tā in elemētis cā eē ponentes q̄ in elemētatis. Ex qua positiōe etiā philosoph⁹ ita/

Tex. ⁊
cō. 84.

Tex. ⁊
cō. 85.

Tex. ⁊
cō. 86.

lus q̄ de italia fuit empe. noīe cām sūpsit siue opinōis dicēs oīa eē plena dīs eo q̄ idē dicebat eē deū ⁊ noꝝ ⁊ vniuersoz māz. hī autē habēt quāsdā spāles cōtra se dubitatiōes quaz p̄tina est q̄ queram⁹ ab eis quā ob cām aīa cū sit in elemento simplici q̄d est ignis vel aer nō facit ipsū aīal cognoscēs ⁊ senties: hoc enim mixz videt cū videat simpliciōris corporis q̄d est cā alioꝝ cozpoz esse debere nobilioꝝ ⁊ melioꝝ aīa. Queret enī aliq; rōnabilr ab hīs qui illi dicūt mor⁹ q̄re aīa q̄ est in elemētis s̄m eos est melioꝝ ⁊ imortalioꝝ cū non p̄stituat aīal q̄ ea q̄ est in aīalib⁹ q̄ aīal cōprehēdēs ⁊ senties p̄stituit. Accidit autē vtroq; incōueniēs ⁊ irrōnabile in reprehēsiōne istaz q̄d nū: ⁊ nāq; dicē q̄ aīal sit ignis vel aer est maxime irrōnabiliū hoīuz: q̄ dictū istoꝝ est sile fatuoꝝ dicto: ⁊ dicē q̄ nō sint aīa/ lia cū insint eis aīe incōueniens est oīno: q̄ s̄m h̄ nulla erit differentia inter esse aīam in aliquo cozpoꝝ ⁊ nō esse aīam in ipso in p̄stitutione animalis.

Caplm. xij. de cā illius opinōis: q̄ dixit aīaz eē: ex elemētis: ⁊ spāliter ex aere. ⁊ est disgressio in eo decla rans diuersas causas: ⁊ tres opiniones circa hoc.

Ausa autē hui⁹ opinōis p̄tiz tacta est ab ari stotele ⁊ p̄tiz tāget a nobis. dicit enī aristoteles q̄ cā q̄re opinabant aīam eē in elemen tis nobilioꝝ ⁊ imortalioꝝ q̄ sit in hīs q̄ p̄stituant ex elemētis: fuit hec q̄ viderūt totū ⁊ partem in simplici cozpoꝝ eē silis sp̄i ⁊ forme ⁊ t̄n ex hoc sequit q̄ ne cessariū sit q̄ etiā ipsi dicant q̄ aīa totalis est silis sp̄i ⁊ p̄tis cū aīa p̄tis. Est autē opinio eoz de pte q̄ opi nantur q̄ aīata sint mixta cozpoꝝa p̄pter hoc q̄ aliqd p̄tinētis ⁊ circū dātis aeris p̄ anhelitū recipit intra coz poꝝa eoz: ⁊ cū ps int⁹ recepta sit eiusdē sp̄i cū ea q̄ re manet extra de aere ⁊ p̄cedunt q̄ int⁹ recepta est aīata ⁊ aīatū cozpus dicit p̄tis eē q̄ tot⁹ aer extra manēs sit aīa. Et h̄ hoc dicit aristoteles q̄ si aer district⁹ vel di scerpt⁹ cuius q̄dā ps est intra ⁊ aliud totū est extra: est silis sp̄i tūc p̄tis est vt etiā aīa totū aeris extra ⁊ p̄tis int⁹ sit silis sp̄i. Si q̄ exterioris aeris aīa est imortalis vtpote q̄ sp̄i viuificabit ⁊ viuificat viuā: p̄tis est aīaz q̄ est in aere q̄ int⁹ est recept⁹ eē imortalē: ⁊ hoc ipsi nō di xerūt: sicut enī se h; suscipiēs aīa ad suscipiēs: ita aīa ad aīaz ⁊ ecōuerso. Si autē aer dicat eē sp̄i silis sicut dixim⁹: ⁊ aīa dicat esse dissilis tūc sequit necessario q̄ nō ambe ptes aeris susceptibiles erūt aīe s; vna pars pōt eē aīe susceptibilis: ⁊ alia pars nō erit eo q̄ susci piēs p̄p̄tū nō h; . Sequit igit alioꝝ de duob⁹ q̄ aut. s. aer sit silis p̄tis: ⁊ aīa silr: aut si ipsa est dissilis ⁊ aer si miliū p̄tū tūc sequit q̄ aīa nō sit in q̄libet pte totū ae/ ris. Hec autē incōueniētia sūt s̄m ipsos. Manifestū est igit ex hīs q̄ dicta sūt q̄ neq; cognoscere inest aīe pro pter hoc q̄ ex elemētis sit neq; mouē ponit bene vel v̄e ex causis q̄s assignauerūt phi. Scias autē circa ma/ teria istā eē tres opiniones quaz vna antiquissima est quā p̄secuti sum⁹: q̄. s. aīa sit in oīb⁹ elemētis p̄cipue cozpoꝝeis. s. igne ⁊ aere eo q̄ illa sūt que vident aīare cozpoꝝa p̄ calozē nālē ⁊ respiratiōē ⁊ sp̄m sicut dixi mus supius. Et dicebāt ista elemēta nō aīare cozpoꝝa cōposita nisi p̄pter hoc q̄ ipsa in se aīata sūt ponentes māz subiectā eis eē diuinū eo q̄ videbāt eē ingenera/ bilem ⁊ incorruptibile: ⁊ p̄ h̄ diuinū dicebāt q̄ aīabat cozpa vnū q̄dē p̄forando ⁊ faciēdo vias p̄ cozpus q̄d est caloz: alioꝝ autē q̄d discurret in foraminib⁹ cozpoꝝū aīatoꝝ q̄d est sp̄s aeris vel aereus: ⁊ ideo aerē p̄in/ cipalioꝝ dicebāt in aīando: ⁊ hec fuit rō ophi ⁊ alio rū. videbāt etiā sp̄m eē vehiculū virtutis in cozpoꝝe per modū

Tex.
cō. 87.

Tex.
cō. 88.

per modū illum quo radius et lumen est virtutū cele-
 stium vehiculū in mūdo: et quia sic discurrit per corpus
 et vehit virtutē et opatur naturales operationes et vi-
 tales et aiales: naturales quidē in epate per attractiuā di-
 gestiuā nutritiuā et expulsiuā: vitales autē in corde per
 arterias pulsas in arterijs viuoz: et aiales in cerebro
 per sensus et imaginationē: et ceteras opationes aiales
 dicebāt spiritū esse animā. Est autē adhuc quod induxit
 eos quod spiritus inclusus in viscositate seminis aiatorū
 operari videt organa corporū et figurare corpora: et ideo
 quia viderūt opari spiritū vt animā dixerunt spiritū esse
 animā. Nō autē sit aia aer ppter hoc quod est intus cū nō
 accipiat aliquid a corpe: sed poti⁹ det refrigeriū quod
 fecit attulit: et ideo oportuit eū prius fuisse animā aut
 animatū et cū sit eiusdē rōnis in specie cū toto aere di-
 xerūt totū aerē esse animatū: et hec fuit vera ratio que
 induxit istos. Et cōtra hoc fecit cōstabere luce libru ad
 istum errorem elidēduz quā sine dubio spiritus ille corp⁹
 est: anima autē nō est corpus. Similiter autē spiritus instru-
 mētū anime est quo mouet totū corpus et aia nō ē in-
 strumētū anime. Spiritus. n. est corpus aereū luciduz
 a vapore cibi: vel per anhelitū inductū: mediāte quo
 anima mouet corpus: et quod est vehiculū virtutū quas
 anima isluit corpori: quod quidē aie opera pficit: sicut instru-
 mētū artificis inducit formā quaz hz in mēte artifex:
 nō quidē vt est ferrū vel lignū: sed ppter est ab anima di-
 rectū et motū. Similiter spiritus ille quādo digest⁹ et pu-
 rificatus est ab aia: et directus ab ipsa: cum oēs aie pfi-
 cere pōt opationes quas aia hz in corpore. Hic autē spi-
 ritus abundanti⁹ ē in corde et in pulmone: et in arterijs
 sz paucior est in alijs: est tñ in oibus: quod oñdit ipsa alio-
 rū spumofitas quā est in sanguine et semine et cibo: et alijs
 hūiditatib⁹ quā pfecto spumofitas nō est nisi ex spiri-
 tu incluso in eis. Hic et portat formas p cellulas capi-
 tis que sūt tres: anterior et media et vltia distincte: sicut
 dicit hz in libro de aiali. Secūda autē opinio ē dicē-
 tiū quod elemēta quidē nō sunt aiata extra cōpositionē: sz
 in cōpositio et cōmixtio elemētōz in se hz primā aie p-
 fectionē et essentiā: et vocāt primā aie pfectionē et eēn-
 tiam inchoationē aie eo mō quo in choatur aliqua alia
 forma in sua ppria mā quādo est in potētia hūitali ad
 illā formā pxiā in illa: dicūt. n. illi quod aia ē pfectio cor-
 poris cōmixti phisici pfectio autem omnis cor-
 poris phisici in ipso est fm potētia formalem ante-
 quā sit in actu in eo: phisicū autē corp⁹ est cōmixtum ex
 elemētis: aia igit fm suā primā inchoationē pxiā: fm
 vegetari et sentire est in elemētis cōmixtis. Adhuc autē
 vegetatiuū et sensitiuū nunq opantur nisi p corpus ex-
 pleant suas opationes. sicut autē se hz opatio ad organū:
 ita se hz suba cuius ē illa opatio ad subaz: sic suba ē vi-
 ta in corpore sicut et opatio explet per corp⁹: suba autē quā
 dat esse corpori: et est suba ipsius vel pfectio pxiā for-
 mali potētia est in semine corporis: et videt quod sit in cōmi-
 xtione elemētōz aia: sz ante cōmixtionē elemēta haud
 aiata sint. Et hoc quidē dixit alexāder grecus pypate-
 ticus. Sed hoc nō ē verū ppter hoc quod aia nō ē armo-
 nia sicut supra pbatū est. Et vlti⁹ etiā hoc addimus
 quod etiā nō est aliquid sequēs armoniā: quia cū armonia sit
 corporalis pteperātia elemētōz nō pōt aliqd sequi armo-
 niā: vt essentialiter causatū ab armonia nisi forma cor-
 poralis. Aia at nullo mō ē forma corporalis: ergo aia nō
 ē: et sic in cōmixtiōe elemētōz. Adhuc at si aia fm sui
 inchoationē et potētiā formālē esset in elemētis: vel ex-
 eltis: oporteret etiā quod aia pfecta vltima pfectione eēt
 ex elemētis: quia sicut dixim⁹ in fine primi phisicoz ta-

lis potētia eadē est in essentia cū actu: sz fm esse sit dif-
 ferēs: hoc. n. eē nominat potētiā et actū. Si autē hoc
 esset verū non haberet aia operationē nisi forme cor-
 poralis quā sequitur mixtionē: ois autē talis forma hz
 vnicā operationē: et sic aia nō haberet nisi vnicā ope-
 rationē: et hoc falsuz est cū vegetabilis et sensibilis et i-
 ntellectualis aia multas hēat operationes: et ideo ista opi-
 nio sane falsa intelligit aut cōuincit: vnde sz aia potē-
 tia sit in semine cōmixto: nō tamē est in semine causata
 a cōmixtis ipsis vel a cōmixtione sed potius est causa-
 ta ab aia decidēte semen: sicut infra dicem⁹: vel etiā ab
 intelligētia mouētē stellas: sicut in his quā ex putrefactio-
 ne generatur. Quod autē quādo pfecta sunt vegetatiua
 et sensitiua nō operent nisi in corpore: hoc nō ideo est: quod
 sint causate a cōmixtiōe: sed poti⁹ ideo quia sunt virtutes
 in corpore: nō a corpore causate: nec a cōmixtiōe corpora-
 li quāuis causant in ipso quod corporaliter cōmixtū est. Hui⁹
 autē expressa ratio inferius ostēdetur. Tertia vera opi-
 nio est quorūdā nostrōz socioz dicentiū aias vegeta-
 biliū et brutoz aialiū eē ex traductione. Dicūt. n. illi quod
 quā semen deciditur a corpore aut pte corporis decidit etiā
 pars aie ab aia: et ex illo quod ab aia decidit sit et genera-
 tur aia generati. Huius autē signū eē dicūt quod cōpertz
 est embriōne per cotilidones adherere matricibus et
 habere cutariā ptra arteriā matricis et venā ptra venā
 et sic de alijs: vt et sic spiritū et sanguinē trahāt a matri-
 ce: quod nō esset vt dicūt: nisi traduceret aia embriōis ab
 aia matris. Adhuc autē dicūt nō eē ppletā alr ppingta-
 tē iter parentē et plem: nisi aliqd aie traheret a parēte
 in plē vt dicūt. Sed h mixt eē videt quāliter aia pōt de-
 cidit ab aia cū aia sit idiuisibilis et nihil ab ipsa decidit
 possit. Adhuc autē nō sit generatio ex eo quod est actu ps
 sed poti⁹ ex eo quod est potētia ps corporis quod est supflui-
 tas digestiōis: et h nō est adhuc aiatū aia parentū fm
 actū et ideo nihil aie decidit ipso deciso: h autē magis per-
 tinēt ad tractandū in libro de aialibus vbi agef de ani-
 malū generatiōe. Sed quod hic sufficit est quod dicim⁹ se-
 mē eē ex quo est generatio: vel id quod est sicut semē cō-
 sequēs mām: vt ppter in his quā ex putrefactiōe generantur
 vel ex alia quacūqz eloz cōmixtione p virtutes stella-
 rum in species plantaz vel aialiu pducta. In oibus
 enī talib⁹ pter cōmixta elemēta est resultatio virtutis
 aie vel intelligētie: que resultatio est forma inchoans
 animā vel essentiā anime. Sicut enī videm⁹ in operi-
 bus artis quod dolabrū de virtute anguli hz scindere li-
 gna vel lapides: sed ad formā dom⁹ nō deducit ea que
 scindit nisi per operationē et formā artis que ē in intel-
 lectu practico artificis: et sic dicimus artez facere artez
 quia forma artis in aia artificis existēs educit illaz que
 est in lignis et in lapidibus et hoc nō est potētia in lapi-
 dibus et lignis fm quod lapides sunt aut ligna: sed potius
 fm quod subiūciunt instrumētis artis et ipsi forme artis quā
 est in artificis mēte. Sic etiā dicimus quod omne semē ex
 quo sit generatio siue sit in matrice alicui⁹ aialis siue
 nō sit hz in se virtutē formatiuā que absqz dubio vir-
 tus est in semine non ex elementis: sed sicut artificis
 forma est operans super ligna vt fiat artificiatū. Sed
 tamen est differētia in h quod virtus formatiua est in semi-
 ne forma autē artis in arte operās est in anima. Hec au-
 tem virtus formatiua datur ab anima vel ab eo quod
 est simile anime. Ab anima quidē quādo semē matura-
 tur in corpore animato et potētia educit ab ipso. Ab eo
 autem quod est loco anime: quādo semen matura-
 tur corpus aiatum a lumine et virtutibus. In corpore au-
 tem animato sit duobus modis. In vegetabilibus sit

Liber primus

per maturationē que est in fructu qz vegetabilia vbiqz in se virtutez habēt generatiuā di persaz z ideo vbiqz adherētia sibi semina maturant z virtutem recipiunt formatiua in animalibus aut sit p mēbrū determinatū ad generationē: semen. n. in nulla parte corpis efficitur vere semen: h est potens pducere sile in specie ei cui est semē nisi maturatū in mēbro ad generationē ordina to hoc est in testiculis vel in eo mēbro quod est testicu lozum loco: in qbus virtus aie generatiua hz sitū. Si ue autē fiat in corpore aiato siue extra opz obseruare qliter fiat z hoc bñ consideratū soluit totā antiquozuz cōtradictionē istaz. Sciēdū igit qz oē agens icorpo reum quod ipzimit spēm suā in rez corporeā z p cor/ poreū instrumentū opz qz agat aliquādo sic qz spēs quā ipzimit sequit magis subaz cui ipzimit z aliquādo ma gis assimilāt spēi agētis z aliquādo assimilāt fm quid vtriqz z h sit ppter diuersitatē eius qd suscipit suā im pressione siue formā in quā iducit. Est autē motor pri/ mus oīno icorpozeū agens qd tamē agit in mām que ē ex cōtrarijs z cōmixta ex elemētis z qlitatibus eloz z agit per instrumentū corporeū qdrupliciter: quozum vnū est virtus que est in corpibus celestibz aliud autē virtus que ē in lumine celesti descēdēte: z tertū motus celestis: z qrtuz est qualitates prime q sunt in elemētis z iō in quibusdā que tm cōmixta sūt māliter nō iducit nisi formā corporeā: sicut in lapidibz z metallis z h ē differēs corporaliter fm oēm diuersitatē lapidū z me/ talloz. In quibusdā autez que eqlitati celī magis appro pinquāt z ab excellētia cōtrarioz elemētaliū multuz elōgātur: multū resultat de lumie suo sicut in intellectu ali aia que tota est extra corporeitatem z mām, cōtrarie tatis: sicut superi dixerūt z est similitudo quedā agentis primi ppter qd dixerūt phi quidā mediāte intelligētia aiam causari qz similitudo est solius intellectualis nature prime cause que similitudinē suā in tali z nō ex tali mā pducit ppter qd etiā intellectualis aia nō ex mā dicit pducit: sed poti ab extrinseco igredi eo q nullū eloz diuisiz neqz etiā eloz cōmixtio potētia hz cōiuncti q sit radix elalis talis aie: sed tm lumē intelligētie agētis est radix eius ita q aliqñ a phis vocat resultatō itel/ lectus diuini in corpe phico potētia vitā habēte: z ali/ quādo vocat vmbra intellectus diuini eo q lux illa q causat ab intellectu agēte in naturis aliquatū obum braf ex inclinatione ad mām corpis phici cui signū est qz aia intellectiua iquisitiua ē z accipit cū p̄tinuo z tpe cū intellect⁹ qui sepatus est oīno sit sine inq̄sitiōe apud quē sunt simplices forme z qdditates rez. Quod aut sic causat pars z aia intellectualis: z nō ex mā educat neqz in mā sit radix eius: ex h pbat quod supra dictuz est intellectū esse añ corporeitate z p̄rietatē fm nām z qz hituz est intellectū esse antiquiorē mā corpali sz na turā: hētur aut etiā ex hoc qz si radicaret in aliqua mā vel virtute corpali: indigeret in opatione sua mā illa z virtute corpali z nō esset sepata aia intellectualis. Nos in tertio huius doctrine libro oñdemus eum esse sepa ratum in substātia z opatione. Nullus igit ali⁹ modus pductionis inēē pōt etiā intellectualis aie nisi qui di/ ctus est: z nullo modo reducat in elemētis neqz ex ele mētis educit: ppter quod elegāter dicit aristoteles in xvj. animalū soluz intellectū ab extrinseco nō ex ele/ mētis ingredi in esse z pducit. Anima aut vegetabilis z sensibilis pducunt ex materia: z radicē habēt in ma teria: sed virtute agētis icorpozei siue h sit intellectus mouēs stellas siue sit virtus formatiua in semine aiato rum corpoz sed tamen radix istarum animaz non est

forma elemētalis: neqz aliquid sequēs cōmixtionez ele mentozum: sed potius forma impressa ab aia deciden/ te, semen vel impressa a motore orbiz: sed educta in/ strumentis corpaliibus que sunt lumen z virtus z mot⁹ celoꝝ z stellaz z qualitates elementales in se haben tes celi z anime virtutes: z iō tales anime sunt quidē virtutes in corpore exītes: z sine eo nō explentes ope rationes suas: sed tamē radix eaz z inchoatio est for/ ma impressa semini a virtute icorpozeā vt dictū ē: d hīs autē que generant ex putrefactōe in quarto methau/ rorum fecim⁹ mētione z assignauim⁹ cāz. Hec aut om nia que h dixim⁹ apertius in libro animalū dicentur vbi de operatiōe spermatis ppriuz nos opz facere tra ctatum. Sed ea que h dicta sunt breuiter ad intellectū op̄inonū inductarum sunt iducta.

Capitulum. xij. z est digressio declarās cām dicti an tiquozum quo dixerūt sile sili cognosci.

Si autē ad huc inquirendū vtz simile simili e cognoscat: z quia h dixerūt illi qui animā co gnitiuum oīum diffiniendā esse censuerūt. U debatur enī hoc oibus fere antiquis: qm vt inquirunt aut anima aliquid simile apud se hz vnde rez cogno/ scat aut non habz. Si autē habet aliquid simile apud se: tunc habet pposituz qz simili qd habet apud se co/ gnoscit quicquid cognoscit. Si aut apud se simile rei cognite nō habet cogitiua: ergo rē se cognoscere ne/ scit: qz non habet aliqd ad quod cognitionē rei exami net. Cū enī querit rē z inuenit scit se inuenisse. Aliqd autē est p̄ncipiū apud se quod regit eaz in inquiredo qz aliter per incerta quereret z hoc nō est verū: opoz/ tet igit qz p̄ncipio aliquo formali regat in inquiredo: z hec est aliq rei similitudo opz igitur qz similitudo sit apud aiam lex qua cognoscat aia: adhuc autē cū inue/ nit rem z scit qz h est res quā inuenit post inquisitionē aliquid iterum hz quod certificat eaz esse rez quā in/ uenit: qz aliter quereret in infinitū. Constat autē qz hoc itez est aliqua rez similitudo: z ideo opz in anima eē similitudines rez z ita cognoscit simile simili: adhuc aut nihil appetit z querit nisi qd est sibi simile z nihil mouetur ad aliqd vt dicit boetius. nisi per hoc quod est simile illi. Nec enī vnq materia vel potētia mate/ rialis mouet ad aliquā formā cuius apud se nō habet aliquā similitudinē. Est autē cogitiua potētia nālis z mota ad rez spēs qd dāmō: oz igit ipz cū eis hēre sili tudinē. Adhuc at agēs sp ē nobili⁹ patiēte z pfictēs pfecto. Nihil at exterior rez nobili⁹ aia: videt igit qz nulla rez exterior ei ipzimat suā spēs nec ad cogno scē pficit ipaz: cū at cognoscat oz qz p assimilationē co gnoscat: oz igit vt apud se rez hēat similitudines z nō ac qrat ab extra. Oēs at dicte rōnes platonis sūt z augu. z boeci platonicoz qui dixerūt platonis musaz in h rez psonare qd dicebat qd quisqz dicit imemor recoz datur: z qz oīuz scia z cognitio est nāliter apud aiaz: sz occupata sensibus z grauata carne haud pōt mox redi re ad se vt statuat oculū cōsideratōis in seipsa z vide/ at ea que hz apud seipsaz: per studiū at eleuatur supra molē carnis z per spēm rei extra vel per auditū exci/ tatur ad vidēdū hoc qd in se hz: z p hoc venit in remi niscētia eoz qz hz apud se. Et huius dicit esse, sile i eo qd lōgo tpe est oblitus rei alicuius z subito occurrit ei sile sili: tūc. n. ad vsuz illi⁹ venit in memoriā p̄ oblitū z ita dicit fieri de oī rez scia. Hui⁹ aut signū est qz di/ cūt in pueris qz p̄io res nō distiguūt, oēm virū vocan/ tes patrē: z oēs feminā matrē: postea at excitati p visu z auditū frequēter discernūt ex seipsis vnū ab alio qm ad se

ad se redire possunt. Menō autē pithagoricus ⁊ vlr omnes platonici: ⁊ multi stoicoꝝ istaz opinionē semper defenderūt. Hec igit fuit rō qua antiqui i ducti sunt ad hoc qđ dixerūt simile simili cognosci ⁊ in hoc oēs cōueniunt. Causas aut huius volētes assignare diuersas in vias diuerterūt ⁊ alij quidē cām huius assignātes animā ex elemētis eē dixerūt: eo qđ putabant spēs omnīū esse spēs elemētōꝝ sic vel aliter p̄mixtoꝝ ⁊ mixtum nullā oīno habere spēm p̄ter eā que est elemētaliū spēꝝ cōgregatio quedā. Alij autē dixerūt animā esse imaginē separatā intelligētiaz ⁊ esse plenā formis ⁊ rōnibus rez ⁊ sub illis formis hēre rez sciam neq̄ exigebat fm eos ad sciam: nisi qđ habite forme in anima ad res determinarent: ⁊ alij dixerūt qđ aīa ē mā p̄ma in qua sunt oēs forme per aliquē modū latētes tamē: sed cū additur super potētiaz aīe lux intelligētie agētis: tūc videt eas in se. Materie autē corporali eo qđ nō addit talis resplēdētia lucis supra eā nō pōt eas in se videre: ⁊ iste fuit anaxagoras ⁊ quidā alij. Sed hec oīa melius infra determinabunt quādo de intellectu possibili ⁊ agēte habebit tractatus: sed quātum h̄ sufficit sciēdū est qđ sicut in mā sunt oēs forme p̄ inchoationē ⁊ nō per coadunatū h̄itū quaz illa potētia suscipibilis est: ⁊ iō potestate illa h̄ituali imp̄fecta oēs hēt ⁊ actu distincto ⁊ determinato nullā h̄z oīno: ⁊ hec est causa qđ querit: qz ip̄fectū aliquid tamē h̄z vnde ordinetur ad perfectionē querit. Sed id quod nullū hēt in se h̄itualmente ordinās ad p̄fectionē nullā oīno querit p̄fectionē qz nō h̄z vnde p̄cipiat eā: potētia. n. nata fieri aliquid nō fit illud nisi per p̄uātionem: qz subijcitur motui ad illud: ⁊ qz tā inchoatū est in ipsa potētia que p̄ficiunt ideo scit se inuenisse qđ querit: quādo videt illud in se reduci ad actū determinatū ⁊ distinctū ⁊ agēs in illa reductione est spēs cognita a reb⁹ extra accepta per illud etiā h̄z similitudinē incōpletā ad illud ad qđ mouet quādo querit. Si. n. haberet similitudinē cōpletā tā nō quereret vltērius s̄z quiesceret in similitudine illa: ⁊ sic intelligit id qđ phi dixerūt qđ nō mouetur aliquid ad aliqd: nisi p̄ hoc qđ est simile illi. Quid autē sit faciēs pueros distinctā rez habere cognitionē determinauimus in principio phicoꝝ nostroz: per dicta ergo satis p̄z qualiter falsū est sciam rez esse apud nos ⁊ rez omnīū similitudines ⁊ ostēsa ē erroris causa antiquoz. Relinquit autē determinare vtrū possibilis materie eadem sit: cū possibilitate cognoscentis aīe eo qđ vtraq̄ est potētia oīa ⁊ actu nihil: sed nō pōt determinari nisi p̄ius sciatur possibilis intellectus ⁊ ideo vsq̄ illuc differatur.

Capitulū. xv. vtrū anima diuersa agat p̄ vnā subam ⁊ diuersas potētias: vel per plures subas ⁊ plures potētias in quo ē hētur vtrū vegetabilis ⁊ sensibilis ⁊ rationalis vna sit suba in homine.

Is aut habitis satis fm antiquos p̄z qualiter de suba anime determinauerūt: dixim⁹ autē in principio p̄hemij qđ nō solū querēda ē anime suba: sed etiā de p̄ribus anime op̄z hēre questionē ⁊ ideo dubitationes antiquoz de p̄ribus h̄ subinferimus dicētes qđ ea que sunt in aīa tanq̄ p̄tes antiq̄ ad q̄ tuoz reducerūt: viderūt. n. quidqd est vni⁹ generis ab aliqua nā vna p̄ncipiū sumere. Et omne qđ cognituz est in aīa ad vnū p̄ncipiū p̄ncipiū cognitionis reducere: ⁊ illi p̄ncipiū dederūt cognoscere p̄ intellectu ⁊ sentire ⁊ opinari eo qđ quodlibet illoꝝ sicut diximus cōmunicat ⁊ p̄cipat cognitūū aliqd per nām ⁊ h̄z potētā passiuā ad ea que cognoscit. Adhuc aut in

anima viderūt eē cōcupiscere p̄ sensum rei cōueniētia vel discōueniētis ⁊ deliberare per rōnem regētē voluntatē: ⁊ oīno ⁊ vltēter appetitū qui cōis est ⁊ vegetabilis ⁊ sensibilis ⁊ rōnali anime: ⁊ cū cōcesserint ista esse fm motū factū ab aīa ⁊ sic in eē fm potētā actiuā vel formale: ⁊ ideo ad p̄ncipiū cognitionis nō posse reduci: ⁊ iō ista in eē anime fm diuersas naturas ⁊ p̄ncipia vltē debatur. Adhuc etiā viderūt qđ motus fm locū est ab anima in aīalibus ⁊ cōiecerūt iter oīa mouētia p̄fectū esse id qđ mouet fm locū. Appetitū autē eē ip̄fectū inq̄tum appetit: ⁊ iō existimauerūt motiū fm locuz fm eādē nām cōuenire aīe p̄ quā cōuenit ei eē cognitūū vel appetitūū: ⁊ iō hec tria fm tres naturas aīe dixerūt in eē. Alterius autē p̄cedētes inueniūt in aīa augmētatiū ⁊ iuuetutē ⁊ senectutē ⁊ decemētū ⁊ hoc semp agere p̄ calorē nālez qui ē virtus corporea: ⁊ in h̄ differre a phicis: ⁊ ideo itē hoc existimauerūt causari ab aliquo sp̄ali p̄ncipio. Et iō querēdū vtrū toti aīe isit fm vnā ⁊ eādē naturā ⁊ essentiā vnūquodq̄ istoz ita qđ eodē aliquo oīa hec p̄dicta facimus ⁊ oibus p̄dictis si vna nā ⁊ essentia sunt: ⁊ intelligim⁹ ⁊ sentim⁹ ⁊ facim⁹ ⁊ patimur alioꝝ vnūquodq̄ ita qđ possum⁹ dicere qđ vegetatiuo intelligim⁹: ⁊ mouemur fm locuz ⁊ alia facim⁹: ⁊ intellectu augemur ⁊ mouemur fm locū ⁊ sentim⁹ ⁊ reliq̄ facim⁹ eo qđ oīa h̄ vnū ⁊ idē sunt ⁊ h̄ est q̄rere vtrū diuersis essentijs ⁊ diuersis potētijs facim⁹ illa diuersa q̄ dicta sūt sicut dixit plato. Est aut intellectiūū iter duo qđ vna eētia ⁊ diuersis potētijs h̄ sūt vel vna potētia ⁊ diuersis eētijs. s̄z nō pōt esse h̄ vltimū mēbrū qz nunq̄ est vna potētia diuersaz eētiaz. Remanet igit vnū solū mediū qđ est vna eētia facē h̄ oīa p̄ diuersas potētias nāles q̄ sūt in illa vnica eētia. P̄mū aut hoz mēbroꝝ ē abijciem⁹ eo qđ impossibile ē vna eētia ⁊ eadē potētia plura facē: qz scimus qđ idē codē mō se h̄ns nō facit p̄ se diuersa. Scimus aut qđ aīa oīa q̄ superius enumerata sūt p̄ se facit ⁊ nō p̄ accēs. Queram⁹ igit de duob⁹ relictis mēbris solis vtrū. s. faciat ea q̄ dicta sunt multis naturis ⁊ potētijs vel vna nā ⁊ multis potētijs. Si at plurib⁹ facit essentias ea q̄ dicta sūt: tūc queram⁹ vtrū iste act⁹ qđ ē viuere pueniat aīe fm aliqd vnū p̄habitoꝝ aut s̄z plura ex eis: aut s̄z oīa q̄tuoz enumerata aut ē pueniat eis ex aliq̄ alia cā q̄cūq̄ sit illa. Dicūt at qđā ⁊ p̄tibile ⁊ p̄tita eē aīaz p̄ eētia ⁊ locū ⁊ p̄cedūt qđ alio quodā intelligit ⁊ alio cōcupiscit cognitūū p̄tē fm suas differētias ponētes in cerebro p̄cupiscibile vō ponētes in epate: vegetabile at p̄cipue ponētes in vasis ⁊ mēbris genitalib⁹ ⁊ motiū fm locū attribuētes posteriori p̄ti cerebri ⁊ nuci: qđ descendit p̄ dorsū sp̄diles a qđ⁹ oriuntur motiui. Viuere at qđā attribuit fm vnā istaz p̄tū qđ ē vegetabilis sic dionysius phs diffiniēs vitā dixit qđ ē mot⁹ generis nutritibilis nāz assequēs. Alij at vt p̄lo dixit viuē eē s̄z aliā cāz q̄ sita ē in corde ⁊ isluit vitā corpi p̄ arterias sup̄ spiritū qđ vehit vitā. Alij at cōiter dixerūt vitā in eē fm quālibet supradictaz potētia rū. Illi at qđ dixerūt aīaz in eodē corpe eē p̄tita p̄ diuersas eētias rōnes hēant vltē habebāt: qz q̄cūq̄ sepata inueniūtur loco ⁊ subo aliq̄ fm nām ⁊ eētia diuersa sūt et q̄n in eodē p̄tinetē ea inueniunt. Inuenim⁹ at vegetatiūū sine sensitiuo ⁊ motiūū fm locū ⁊ sine p̄cupiscētia sicut in plāis: in q̄busdā at inuenim⁹ sensitūū sine motiūo fm locū vt in sp̄gia ⁊ ostreis ⁊ p̄chilib⁹ q̄busdā. Aliter at inuenim⁹ motiūū s̄z locū absq̄ sensu sic in intelligētis in qđ⁹ ē nō ē p̄cupiscētia ⁊ deliberatio ⁊ appetit⁹ eo qđ nullius egēt fm nāz. Cū igit ista sint sepata

Tex. ⁊
cō. 90.

Liber primus

per locū et subiectū cōstare videt qđ supra dictū est: qđ sūt diuerse eēntie et nature. Ampli⁹ autē qm̄ q̄ in corpe sūt fm̄ diuersas differētiās tps sūt diuersa in eēntia et nā. Est autē p̄rio fm̄ tps vegetari et alimēto vti qđ cōcupiscere et sentire et mouere fm̄ locū: et p̄rius est cōcupiscere quā mouere fm̄ locū motu p̄cedēte de loco ad locū et p̄rius est ista qđ itelligere: ergo ista oīa differētiās vidētur hēre in eē et nā. Ampli⁹ quecūq; in diuersis et diuersarū cōmixtionū corpb⁹ s̄biecta sua querūt: diuersa sūt in eē et nā: qm̄ sicut se h̄z susceptibile ad suscepti/ bilē: ita se h̄z p̄fectio suscepta vnus ad p̄fectionē susce/ ptā ab altero. Sic autē se habēt superius iducte aīe: eo qđ vna in cerebro altera in epate: et tertia in alteri⁹ mōi eē mixtiōis et cōpositiōis membro h̄z suscipi: igit ipse sunt diuerse in eē et suba et nā. Hec at̄ q̄ dicta sunt idu/ xit p̄rimū p̄thagozas: et in tantū p̄buit eis assensum qđ diuersa aīalia dixit eē p̄gregata in vno aīali: ita qđ dixit epar eē aīal et matricē aliud aīal: et cor aliud aīal p̄ci/ pale iter illa: et cerebrū obtinere locū sublimis celestis aīalis. Et postea veniēs plato correxit errores in pte et nō in toto: dixit enī hec oīa diuersas eē subas fm̄ si/ tū et eē: s̄z tñ vnā aīaz: et iō p̄stituē vnū aīal: eo qđ p̄ue/ niāt oīa i animādo. Aīatū. n. aīa p̄fecta dicit hēre et co/ gnitiōnē et appetitū et motū et vegetationē p̄pter qđ dixit p̄lo qđ nisi h̄ diuidunt l̄z sint substātie diuerse: tñ nō sūt nisi ps aīe qz nō aīant rē fm̄ p̄fectū modū aīatio/ nis qui ē vt ipse dixit ex h̄ qđ alicui p̄ueniāt oīa illa qđ/ bus aīatū differt ab aīato. Et hūc errorē hūc vsq; in/ diē sequūtur qđā latinoz phoz. p̄cipue in sensibili ve/ getabili et rōnabili qui dicūt eē diuersas substātiās et vnā aīaz in corpe hoīs: adducētes qđ aristo videt dice/ re in sextodecimo libroz suoz de aīalibus: vbi dicit qđ nō est viuū et aīal simul: neq; ē viuū et hō simul: et qđ cibatiua aīa p̄ri⁹ inē qđ sensitīua et alia h̄mōi. Adducūt autē sile p̄ qđ suadere volūt diuersas substātiās habere vnā rōnē aīe in animādo. Dicūt. n. diuerse nāe eē lumi/ naria celi: et in diuersis locis: et tñ radios et lumia eoz vniri ad vnā mūdī illuminationē: qđ vniuersa mā gene/ rabilū et corruptibiliū mouet. Idē autē asserūt in lumi/ nib⁹ diuersarū cādelaz in lumiatōe dom⁹. Sīl̄ at̄ alia quedā iducūt p̄babilitatē h̄ntia in sup̄ficie apud iperi/ tū et isanū vulgus: s̄z fortiora qđ h̄ effice vidētur sūt qđ nos h̄ iduxim⁹. Faciam⁹ autē q̄stionē cōtra oēs istos do/ ctōres. Cōstat. n. qđ hō vnū ē in nā: et vna suba p̄posita in quo tñ oīa sūt qđ sup̄i⁹ iduxim⁹: h̄ autē intellectus et sensus et appetitus et motiū h̄z locū ē et augmētatiū. Sic autē et asin⁹ ē vnū et h̄ aliqd in nā in quo sūt oīa p̄/ dicta p̄ter itellectū: vnū at̄ qđ ē h̄ aliqd natura sit vnū a plurib⁹ vt plura sūt: opz ergo qđ illa sint vnita. Que/ ram⁹ ergo ab istis qđ p̄tinet et vnit aīaz: si ipsa d̄ nā sua apta nata ē eē p̄tibilis et p̄rita vt vnū faciat: et nō pōt di/ ci qđ vniēs illa sit corpus: qz corp⁹ nō p̄tinet et vnit ani/ mā: s̄z ecōuerso aīa ē qđ vnit et h̄ cōtinet corp⁹: cuius si/ gnū est: qz aīa egrediēte p̄ mortē de corpe: corp⁹ statiz incipit d̄p̄dere vnionē et p̄tinitatē suā tūc. n. p̄rio expi/ rat ex ip̄a calidū qđ secū ad sup̄ficiē educit p̄tinuās hu/ midū sic marcescit et dissoluit corp⁹ sicut dixim⁹ in q̄r/ to methauroz: igit nō vnit vt faciāt vnū ex h̄ qđ p̄tine/ tur in corpore duo: s̄z poti⁹ vnū aliqd erit qđ cōtinet corpus: vniunt igit in aliq̄ icorporeo. Queram⁹ vtruz illud sit accidēs: aut suba: et si ip̄z ē accēs siue forma ac/ cidētalis tūc accēs vnit subaz et h̄ ē maximū icōueni/ ens: qz nulla multitudo subaz refertur ad accēs: sed oīs accidētū multitudo refert ad sbaz: sicut ad vniēs. Adhuc autē illud accidēs aut erit cōiter accēs: aut erit

accidēs inseparabile: et siquidē cōiter accidēs tūc pote/ rūt eē sine illo. ponam⁹ igit qđ sint sine illo: et nihil acci/ dit incōueniēs: qm̄ aut sūt sine illo: tūc sūt plura vt plu/ ra: igit plura vt plura p̄stituūt vnū in nā et h̄ nō est itel/ ligibile. Si autē accidēs inseparabile ab eis: tūc nunq̄ cōtinget ea separari qđ ad sensū est falsū: qz sepe ista in diuersis iueniūtur subiectis. Adhuc si vnū sint in acci/ dēte tūc cā faciēs vnū aliqd qđ ē hō vl̄ leo ē accēs: hō igit et leo et cetera aīalia nō sūt vnū substātaliter: s̄z ac/ cidētalter qđ ridiculo dignū ē. Si autē det vt aristo. Lexi
cō. q. placet: qđ vniēs ea qđ sūt in vno corpe sit forma substā/ tialis qđ sit altera a suba ipsoz: tūc sequit illud vniēs magis eē aīaz qđ ista: qz in h̄ solo differt aīa ab alia for/ ma nāli qđ ipsa vna in se exns p̄ diuersas potētias agit diuersa in eo cuius ipsa est p̄fectio. Itaq; illoz quodli/ bet agit p̄ se. Letere autē forme nāles essentialiter et p̄ se nō faciūt nisi vnū: sicut calor calefacit et frigus frige/ facit. De illo at̄ vniēte ea qđ supra p̄memorata sūt q̄re/ m⁹ iterū vtrū sit mltaz p̄tū n̄ vnitaz aut simplr suba vna et siquidē est diuersarū p̄tūz oportebit et ipm̄ hēre vniēs aliqd: et de illo iterū querem⁹ vt p̄ri⁹ et p̄cedet h̄ in īfinitū nisi stet in aliq̄ vno qđ nō ē diuersarū p̄tū. Si at̄ stat in aliquo vno tali tūc necesse ē dicē qđ mox sine altero aliquo vniēte vna ē suba qđ ē aīa qđ vnit in se di/ uersas potētias qđ sūt supra p̄memorate: qz meli⁹ ē mox fieri p̄ vnū qđ p̄ aliud: p̄terea suba magis vnit p̄p̄ieta/ tes qđ aliqd aliud posterius suba sūptū. Adhuc autē qz tales potētie qđ sūt q̄si p̄p̄ietates aīe qđ p̄parat ad agē dū et patiēdū sūt īmediatē de ipsis essentialib⁹: et iō istis tribus de causis opz dicere qđ mox ipsa suba vniūt/ tur: et nō aliquo alio. Illud at̄ vniēs cū nō possit eē mul/ tipartiū vt hitū ē oz eē vnū fm̄ subaz: vna igit ē suba in qua vniūtur oīa h̄ sicut p̄p̄ietates nāles qđ potētie nāles vocāt. Et fm̄ h̄ facile r̄ndet his qđ p̄ se iduxerūt p̄thagozici. Qm̄ aīa triplr pōt p̄siderari: vno qđē mō vt gen⁹: alio vt aīa: et tertio vt nālis potētia aīe. Si. n. aīa accipiat vt gen⁹ p̄dicabilis est de aīab⁹ p̄ticularib⁹ qđ sūt vegetatiua plātarū sensitīua brutoz et rōnalis aīa hominū. Si autē accipiat vt aīa tūc p̄fectō erit aīati cor/ poris et tūc fm̄ differētiā in spē vl̄ in genere vel īdiui/ duo ipsoz aīatoz differt ab aīa spē vl̄ genere vl̄ īdiui/ duo: et iō tota hoīs aīa spē differt ab aīa bruti: et nulla potētia ē vni⁹ qđ nō spē differat a potētia alteri⁹: visus enī hoīs et visus asini spē differūt: nō qđē spē ipsi⁹ visi/ bilis: qz h̄ idē eē pōt: s̄z spē pupille et virtutis visīue p̄fi/ ciētis visū: et sic ē de alijs: virib⁹. Et h̄ p̄bat necessario ex h̄: qz sic ē in tota aīa ad totū corp⁹ ita ē in p̄tib⁹ aīe cōparate ad ptes corpb⁹: tota at̄ aīa ē spēs et forma di/ uersū eē spē et rōne dās hōi ab aīa bruti: sic igit erit in oib⁹ p̄tib⁹ ei⁹. Ampli⁹ a differētib⁹ spē sbalib⁹ ipossi/ bile ē potētias nāles eiusdē spēi causari. Sūt at̄ differē/ tia spē sbalia in hoīe et bruto p̄p̄ietates igit fluētes ab ipsis spē erūt diuerse: et h̄ qđē ē necessariū. Sed multi/ circa h̄ errāt et eoz occasio qđ vidēt obiecta eē eadē: et h̄z īferre passiōes potētij diuersoz aīaliū spē. Que at̄ nata sūt īferre passiōes cū sint eadē: sūt sua passīua ea/ dē spē: s̄z sua passīua sūt oculi: vl̄ aures aīaliū spē diffe/ rētiū: vident qđ potētie diuersoz aīaliū spē eē eadē spē. Isti at̄ tales nō sufficiēter p̄suasi sūt signo. Qm̄ nos vi/ dem⁹ qđ idē nūero calidū ignis infert passiōes diuersis gñe et spē sic lapidi ligno et aīali: et tñ nō pp̄ h̄ illa sunt eadē genere et spē. Tales. n. passiōes īferūt nō h̄z p̄ue/ mētiā vl̄ differētiā in spē et genere qđ differētie sunt fm̄ formā s̄z poti⁹ fm̄ cōicationē in mā qđ ea qđ cōicationē h̄nt in mā trāsmutabili adiūicē agūt et patiūt adiūicē: et ab eisdem

Ab eisdem actibus: hanc autem coniectio nihil omnino facit ad conuenientiam vel differentiam in genere vel specie vel numero vel forma forma sicut potest forma materia: et ideo quod bos idem visibile suscipit quod suscipit homo: hanc ideo est: quod oculus bouis proponitur ex aqua lucida pura tenente formas sicut oculus hominis: et non oportet propter hoc quod idem sit medium conmixtionis oculi vel eiusdem speciei virtus visiva. Sic ergo considerat anima ut anima. Huius autem adhuc sunt due rationes efficaciter habet probantes quare una est quod scimus organici corporis esse perfectum ab anima ut in sequentibus patebit: et nos videmus diuersitatem figurarum in omnibus organibus diuersorum animalium in specie et genere: ergo et ipse vires erunt diuersae in specie: quod eadem virtus in specie et genere querit organum eiusdem figure quo sua exerceat operationes in specie et genere: et inducendo hoc probat tam in artibus que sunt virtutes mechanice que est in naturalibus: alteri autem figure sunt organa architecti que pannificis: et alteri figure sunt aures asini que hominis: et alteri organa platee que animalis: et ideo dicentes esse vires diuersarum specierum eiusdem speciei sunt identice in errore pythagorico dicentium omnes animas posse ingredi corpus quodlibet sicut si tectonica instrumenta tibicines sibi coaptarent ad sustulandum. Secunda ratio est ab effectu sumpta: quoniam nutritiva in ligno nutrimentum alterat ad naturam ligni: et nutritiva in bruto ad carnem bruti et in homine ad spiritum carnis hominis. Cum ista igitur differant specie et genere que sic perficiuntur oportet et ipsas virtutes specie et genere differre. Hec igitur dicta sunt ad confutationem erroris quorundam nostrorum socioz qui se dicunt naturas scire et absque dubio nesciunt opiniones et rationes peripateticorum sicut detinentur erroribus pythagore et platonis. Tertia vero anime consideratio est putatur ad suas partes naturales quas ipsa in eo que forma parte completam et actum anime habet vitam ab ipsa: et forma habet una est in homine anima in suba et diuersa virtutibus cognitivis et appetitivis et motivis forma locum et vegetativum corpus et ideo falsum est quod illud quod est potentia vegetativa in uno per locum et suba separatur ab ipso. Sed id quod est anima vegetativa que ut anima non est nisi in plantis: separatur forma esse et locum ab eo quod est anima sensitiva que est in brutis: et ideo quod diuersus genere corporis in quo sit: quoniam diuersae in genere et specie forme diuersorum sunt in genere et specie corporum formatorum: non quod anima vegetabilis est pars anime sensibilis: sicut potentia vegetabilis potest esse pars anime sensibilis: sic et sensibilis pars est intellectualis anime. Que autem una numero et suba est anima diuersas habet partes sicut superius diximus: quoniam in hoc differt anima a forma que tamen est forma naturalis corporea que anima partibus pluralibus plura agit pro se ita quod nullum eorum pro accensum et non agit forma parte nature corporee: sicut ultra terminum nature eleuatur in agendo eo que anima agit in naturam: et intelligentia in animam sicut supra diximus: et illarum partium quodam viciniores sunt nature sicut partes vegetabilis: et quodam sunt magis eleuate super naturam sicut partes sensibilis: quodam autem omnino sunt sicut resultatio luminis intelligentie sicut partes rationalis: et ideo forma diuersitate partium manifestat in corpore quoniam format: quoniam prima manifestatur quodam opera vegetabilis et postea quodam opera sensibilis: et ad manifestationem intellectus que forma prudentia dicitur exigitur experimentum et spiritus. Anima tamen una est forma suba in omnibus istis partibus: sed non forma qualibet parte simul tempore sit actus primus vel secundus: quod actus primus est que potest agere: nec potest ipse dari quoniam voluerit: sicut habet scire considerat quoniam voluerit. Et ideo dicit philosophus quod non est viuum et animal simul intelligens sed quod est actus completus organici: tamen anima inest ut artifex: et non sic actus. Anima inest sicut artificem est inest anima forma quod et non simpliciter: habet sed virtutem et rectitudinem formatiue virtutis que format organa: sicut si intelligamus speciem domus que est in mente architecti egredi de ipso et intrare ligna et lapides et sic formare domum sine manibus architecti. Sic enim adhuc figura domus

educta forma esse differt a specie formate lapides in domum eo quod species formas simplex est et nulli figure: figura autem inducta non est simplex cum dicimus speciem domus esse in lapidibus et lignis que in domo figuram conuertunt. Et sic philosophus vult quod species anime sit in semie formas et figuram organa que virtus formatiua vocat: et habet etiam inest forma quod habet sed speciem et virtutem anime que formatiua vocat: sed non inest sed quod est actus et suba quodam animalis corporis nisi in corpore organico completo. Iste est igitur intellectus aristoteli et nos determinabimus habet in libro de animalibus: quod per hunc modum ibi aristoteli explanat seipsum et sui commentatores sic dictum est exponunt eum: per hoc igitur per quodam liter anime vires adueniunt sed temporis diuersitate. Si autem dicamus partem vegetabilem forma suba alteram esse a sensibili propter hoc quod diuerso tempore inducitur ut est actus organici: tunc etiam oportet nos dicere motiuam forma locum esse diuersam in suba a sensibili quia motiuam forma locum diuerso tempore perficit ut actus primus vel secundus. Adhuc autem et generatiua dicimus alteram a nutritiua et augmentatiua eo quod longo tempore post perficit ad actum. Quod autem obiciunt de diuersa conplexione organorum platonis doctrina est sicut erroneum: quoniam licet omnia membra sint diuersarum conplexionum: tamen omnia diriguntur et conuertuntur ad unum quod est corpus vel id quod est cordis loco: et ideo tota corporis diuersitas refertur ad unum vniuersum omnia alia: et sicut se habet ad suas partes corpus: ita se habet perfectio corporis ad suas particulares partes: et ideo suba una est anime cuius actus est vita cordis: et particulares partes exercet in alijs membris. Sic igitur dicimus totam partium anime diuersitatem in uno corpore esse vniuersam aliquo quod est anima.

Ca. xvij. de dubitatione que mouet de eo quod vniuersam potestas anime vtrumque rationis vel suba realis cuius vires anime sunt partes.

Adhuc dubitabit aliquis quare potestate habet que libet partium anime in corpore: et habet est querere vtrum habeat partem partium partium que est quasi pars integralis anime partium ita que vniuersam partes particulares sit una suba anime forma esse: aut ita sit quod quilibet pars anime partem habeat totius anime et vniuersam eas non sit nisi quedam ratio rationis et forma reueli bet pars sit quedam anima totum illud habet quod habet anima. Et si quodam dicat quod partium vnaqueque non habet nisi particularem partem tunc oportet quod sic anima pertinet totum corpus: quod sic quilibet pars partium eius aliquam pertineat partem corporis et exerceat in illa sua operatione: et hoc ideo conueniens est: quod anima tota dicitur forma pertinet corpus: et tunc ipsa non colligit nisi ex partibus particularibus partes corporis continentibus: et si hoc procedat videtur sequi aliud impossibile: quod quilibet partem aut quomodo intellectus contineat graue est fingere volenti assignare eo quod nos scimus omnem potentiam affixam organo corporali non esse nisi circa ea que sunt de conplexione organum illius sicut oculi circa colores: et aures circa sonos. Intellectus autem vltimus est circa omnia: neque accipit ea corporaliter sed simpliciter denudata ab omni materia sensibili et corporali: et ideo nullius partium ipse potest esse actus non igitur vniuersum totum partium anime continentis corpus colligitur ex talibus particularibus partibus que quilibet pertineat partes corporis: et per rationem non est talis conpatio partium anime ad partes corporis que est conpatio ipsius anime ad totum corpus: cum ipsa contineat totum corpus non quilibet partium eius partem corporis pertineat. Quod autem omnia anima ad totum corpus sicut continet ipsum comparet: probat ex hoc quod superius induximus: quod neque omnia anima egrediente de corpore corpus expirat et marcescit.

Si autem propter hoc dicat aliquis quod vniuersam ista particulares partes est una ratio rationis earum que habent ut sunt anime et que quilibet istarum est anima habet in facultate omnia opera anime faciendi licet quedam operet in uno organo et quedam in alio. Ille pro se habet que platee videntur viuere et vbique habere omnes facultatem anime vegetatiue: et licet in radice sola trahat cibum

Tex.
co. 92.

Tex.
co. 93.

in virtutē et facultatē trahētē cibū hz in ramis: et hoc patet quādo diuiditur et figitur terre: tūc enī in ramo trahit sicut in radice: sicut est in his animalibus que anulosa vel rugosa dicuntur que si diuidantur vtraque pars retinet animā sensibilem et motiuā sicut locū: et sunt iste anime eadē specie sed numero diuerse. et videtur quod vtraque pars etiā hēat virtutem gustatiuā et cibi receptiuā. Si autē nō perficiūt tactus cibi nullū est inueniēdū: quoniam hoc cōtingit per accidēs. Non est hoc ex defectu virtutis aīe quam non hz vtraque pars: sed quia deficit ei organum corporale quod in plāta vbiq; aptatur ppter omogeneitātē plantarū: sed non sic vbiq; pōt aptari in animalī ppter suarū partiuū etherogenicitatē: vñ licet nō hēant instrumēta quibus saluent in natura: tamē aīa perfecta sicut omnes vires videt vtriusque parti inesse et sicut spēs sunt anime partiuū adinuitē: et etiā toti sunt anime diuise sicut: quia nō habuit plus tota simul quā pars alterius diuidēs ipsam: tota ergo anteq̄ esset sepata: et anime partiuū sunt sicut adinuitē et hoc ē ac si tota quādo corpus simul non diuisum esset diuisibile per spēs. Quod autē est diuisibile per spēs est rō cōis vna ergo diuisio anime in partes est diuisio in spēs: sicut si diuideret alal in hominē et asinū: et nō est sicut diuisio subiecti in potētias et proprietates nales: sicut diuidit ignis in calidū et rarū et lucidū vel pomū in odorē et colorē et saporē. Si autē quis diceret quod in plāta in quibus maxime sit hōmō diuisio nō est anima palā est falsū eē quoniam in plāta videt ad sensū inesse quoddā principiū formale quod nō est forma corporea agens tantū vnū: sed virtus incorporea tantū in corpore agēs diuersa: et hec aīa vegetabilis qua sola cōicant simul animalia et plāta: et ipsa quidē vegetabilis sepatur sicut eē aliquādo a sensibili primo modo quoniam est in plāta sine sensu: sed sensibile nō separatur ab ipsa quia nihil est quod hēat sensum quin etiā hēat vegetabile: hac igitur viā incedendū est ad inquirendū de aīe partibus. Questioēs autē in hoc vltio capitulo more sed nō essent soluēde hic sed poti⁹ in libris de vegetabilibus et animalibus in quibus ager de corporū animalium diuersitate: tū ppter doctrine bonitatē et facilitatē dicim⁹ eē pro verissimo tenēdū quod vna sicut subiecta est aīa in corpore vno et quod illa partibus aliquibus affigit corpore et nō est necesse quod sicut omēs corpore affigat: quoniam aīa illa que similioz ē intelligētie agētī: et magis eleuata ē supra nāz quasdam hz proprietates affixas corpore: et quasdam cōiunctas corpore hz: et hec est aīa rōnalis. Sicut autē corpora animalia sunt aliquādo valde filia: et hnt organa nō ex diuersis: nō in forma pposita sed quasi omogenea sicut plāta: et hec diuisa pualescūt: quia quelibet pars pōt esse os et organū saluās naturā in talibus. Que autē sunt similia quidē sed nō oīno sicut quorū corpus pponit totū quasi ex quibusdā circulis siue anulīs sicut serpētes et lūbrici lacerte et anguille et hōmō: hec oīa virtutes suas motiuas habēt maxime in anulīs sicut in libro de motibus animalium est determinatū: et ideo diuisa p trāuersū in vtraque parte retinent et sensum et motū. Si autē per totā lōgitudinē corporū suorū in duo diuidātur: diuidetur quelibet circuloz in duos semicirculos: et quia circulis illis utebantur pro mēbris officialibus in sensu et motu: iō tali diuisione in eis facta statim moriuntur et iacent immobilia eo quod nullum habēt organū in quo fiat operatio sensus vel motus. Quedā autē sunt valde diuerse cōpositionis in organīs corporis: et illorū partes animales sunt valde diuerse: et ideo diuisis illorum corporibus statim moriuntur: quia anima expirat et nō pōt saluari cum inueniat in vna parte totam diuersitatem or-

ganorum quam requirit ppter suarū potētatum differentiarū. Sed hominū genus specialez habet in hoc proprietatē eo quod sicut dixim⁹ supra anima eius que sibi est propria separata est et non cōicant corpore per seipsas: sed per alias potētias corpore cōicantē ppter quod etiam nō diuiditur anima hōis diuiso corpore: sed abstractiue cum nō habet in quo operetur. Sic autē diuisis vt dictum est plāta et anulosis corporibus que per se diuisibilia sunt aīa que vna numero fuit in toto efficit due numero per diuisionē eo quod est diuisibilis per accidēs diuiso corpore: quia tamē anima nō est forma corporea que distendatur quantitate corpore sicut albedo vel alia forma sitialis in corpore: iō putabat plato quod anima nō pōt etiam diuidi per accidēs sicut diuiditur albedo: et iō dixit in toto integro fuisse multas animas vnitas in rōne quaz multitudo manifestat per diuisionem. Sed hoc est inueniēdū: quia nō esset ratio quare vnus corpore perfectibilis essent plures anime vel pfectiones cū vna sufficiat: natura. n. nō abundat superfluis. Et iō dicendū quod ad diuisionē corpore sequit diuisio anime: et ideo quod diuidit per accidēs est duplex. scilicet quod hz quantitatez per accidēs sicut quam diuiditur: et est minus in minori: et mai⁹ in maiori: sicut forme corpore diuidunt per accidēs que sunt vt calidū frigidum et humidū et siccū et huiusmodi: et est diuisibile per accidēs quod hz nō se sit diuisibile nō habens quantitatem: tamē sicut suarū totam facultatē inest diuersis partibus corpore: et iō diuisis corpore particulis sicut totam facultatez suarū remanet in illis diuisis: et sic anima est diuisibilis per accidēs: et simile est sicut si figura uero punctum in linea media. Nō enī indiuisibile est et tamē si diuisero lineaz in puncto illo remanet punctum integrum in vtraque linea: et erunt duo puncta. Hoc autē plato ignorauit. Quidam autē etiā hoc ignorantes conuertunt se ad magis impossibile dicentes quod in vtraque parte diuisa remanet vna anima numero sed illi nesciunt quod idē numero est in quo nō inuenit in numerando diuersitas. In partibus autē diuisis diuersitas in numerando inuenit. Adhuc autē quod diuidit ab aliquo loco et subiecto necesse est numero differre ab ipso: partes autē diuise et loco et subiecto sunt diuise: nō igitur est in eis vna anima numero.

Explicit liber de aīa primus. Incipit secundus qui est de anima sicut substantia et partes eius que sunt vegetabilis sensibilis et rōnalis. Tractatus primus de substantia aīe sicut se. Capitulo primū que sit libri itētio: et quare diffinitionē anime venari cōtingit.

Et igitur que dicta sunt tradita sunt a prioribus philosophis de anima in quibus quia nihil ē inueniēdū sicut anime vel eius partibus opz nos oīa ea vt ostēdim⁹ abicere. Redeamus autē itēz tanq̄ ex principio quod supra nobis prefixim⁹ ad inquirendū prius: de subiecta et postea de partibus et opibus et accidētibus eius: et queram⁹ determinare quod ē anima rōnalis et cōiuncta et figurali siue superficiali: et ēt quod vtriusque sit ipsius eēntialis et propria diffinitio quā nō dic tantū quod ē anima sed et dicit cāz pp quod vnū quoque opoz et accidētū inest: quia sicut diximus sup⁹ in phemys si p diffinitionē nō plecturat facile de accidentibus dialetica erit et vana venantes autem diffinitionē prius quā tūm quod ē anima dic dicam⁹ quod nos nō disputam⁹ vtrū anima sit in generibus accētū: quoniam scitū ē ab oībus accētū pte sicut nō eē nō pfecte sicut anima et

Tex. 2
cō. 94.

Tex. 2
cō. 1.

aia et corpe p[er] essentialis et dignior e[st]: et p[ro]ficit aia cor
 poza. et i[st]o supponim[us] aiam in generalitate sube cōtine
 ri. Dicimus igit[ur] unū e[ss]e genus entis q[uo]d est suba: hu
 ius aut[em] generis aliud quidē est sicut materia q[ue] s[ecundu]m se ac
 cepta nō est hoc aliqd q[uo]d est cōpositū indiuiduū sube
 eo q[uo]d nō dat ei nomē neq[ue] e[ss]e: sed substare ab ipsa p[ri]o
 est. Alterū aut[em] in eodē genere sube acceptū est forma
 et spēs s[ecundu]m quā dicitur iā formata res nature hoc aliqd
 eo q[uo]d formado ip[s]am et specificado dat ei e[ss]e et rōnē diffi
 nituā. Et tertiu[m] i[n] genere eodē est ex istis cōpositū duo
 bus q[uo]d est res in nā producta: quā ipsa nā intendit. hec
 aut[em] materia quedā est potētia q[ue] subijcitur generationi
 et forme. Spēs aut[em] est endlichia: hoc aut[em] latine sonat
 actus vel perfectio q[ue] dat esse specificū subale s[ecundu]m q[uo]d hō
 vel asinus dicit[ur] aliquid: et hoc est duplex quoz unū se
 quitur alter: unū est. n. actus p[ri]mus q[ue] est esse: et aliud
 est actus secūdu[s] q[ue] est actio essentialis s[ecundu]m illud e[ss]e: sic
 si dicerē q[uo]d lux lucentis est esse et actus p[ri]mus: et luce
 re est actus essentialis ei[us] secūdu[s]: eo q[uo]d hec est actio
 eius q[ue] sue forme diffusio quedā est essentialis. ois entis
 essentia p[ro]p[ri]a et essentialē h[ab]et operationē qua nunq[ue] d[omi]n[us]
 stituitur q[ue] est essentialis: sicut lux nō destituit a lucere
 q[uo]d est eius actio. huius aut[em] exēplum in accidētalibus ē
 scia in sciente q[ue] dat ei esse scientis s[ecundu]m q[uo]d sciens est: et hu
 ius actio essentialis s[ecundu]m sciam est cōsiderare scita q[ue] scit
 p[ro] sciam. Ita. n. est in omni forma naturali q[uo]d ipsa in ha
 bitu habita est actus p[ri]mus dans esse materie in qua
 est et composito: q[uo]d aut[em] ipsa est p[ri]ncipiū essentialiū
 et naturaliū sibi actionū: iō etiā non per aliqd aliud si
 bi acquisitū est actus secūdu[s]. sicut. n. sciens nihil vl
 terius acquirit quo cōsideret: sed ipsa forma q[ue] est scien
 tia in eo est p[ri]ncipiū cōsiderationis p[er] seipsam: ita et
 est de omni forma naturali et substāiali q[ue] est p[ri]ncipiū
 ipsa suarū operationū essentialiū p[er] seipsam: et nō p[er] ali
 ud sibi additū. Mouet aut[em] fortassis aliquē q[uo]d dici
 mus suba esse genus cōtinēs materia et forma cū sint
 p[ri]ncipia substātie: et p[ri]ncipia generis nō sint in gene
 re: sed āte ipsum. Adhuc aut[em] forte mirabit[ur] aliquis quo
 mō diuidimus subam p[er] tria q[ue] nō equaliter respiciūt
 rōnē et nomē sube: et iter q[ue] nō ē oppositio: cū duo p[ri]a
 sint ptes tertij q[uo]d dicit suba p[ro]posita. S[ed] de his deter
 miari h[ab]et i[n] p[ri]a philosophia: s[ed] q[ue] tū ad hoc negociū at
 tinet sciēdu[m] ē q[uo]d cōe q[uo]d vocam[us] suba h[ic] tria cōtinētē
 ē cōe s[ecundu]m analogiā put distiguit i[n] viij. phie p[ri]e: et iō p[ri]o
 puenit unū: et alijs puenit p[er] illō. Adhuc aut[em] suba du
 p[er] accipit: vno. n. mō accipit s[ecundu]m q[uo]d substare accidētib[us]:
 et est ip[s]oz accidētū vniuersale s[ecundu]m in quo ipsa acci
 dentia h[ab]ent e[ss]e. et sic nō accipimus eā h[ic]: q[uo]d hoc mō ca
 dit in coordinatione predicabiliū. Alio aut[em] mō accipi
 tur ipsa nā s[ecundu]m q[uo]d opponit[ur] accidētalī nature: et sic ē
 in p[ro]posito et dicit[ur] suba res p[er] se ex[ist]ens: et accidēs res non
 p[er] se ex[ist]ens et q[ue] sic dicitur tūc cōtinet sub se materia et
 forma et cōpositū. et p[ri]ncipalr quidē hoc mō suba est
 forma q[ue] existit q[uo]d p[er] se existit. et secūdo mō dicit[ur] cō
 positū: tertio aut[em] materia q[ue] nō h[ab]et p[er] se existere in natu
 ra nisi p[er] formā. et isti modi sunt tres penes quos diuidi
 tur suba i[n] tria. neq[ue] o[mn]i q[uo]d talis diuisio sit opposita cū nō sit
 diuisio analogi nisi explicatio modoz quibus analo
 gū sub se cōtinet quedā. Iā igit[ur] patet qualiter diuidi
 mus h[ic] subam. inter ea aut[em] que sunt s[ecundu]m p[er] se existentes
 nulla ita vidēt[ur] esse s[ecundu]m sicut corporea. s[ed] n. s[ecundu]m se sepa
 rate verius sint s[ecundu]m: tñ nō ita vident[ur] ad sensuz. Oēs. n.
 cognoscimus ad sensū q[uo]d corporea sunt res p[er] se ex[ist]entes.
 Inter corporea aut[em] adhuc magis vidēt[ur] esse s[ecundu]m phisi
 ca corporea q[uo]d artificialia: q[uo]d nos videm[us] q[uo]d phisica cor

poza sunt p[ri]ncipia artificialiū corp[or]ū. figura. n. quā
 inducit ars accidēs est q[uo]d nō esset nisi phisicū corp[us] su
 stineret ipsaz: sicut p[er] in ligno i[n] quo ē forma lecti q[ue] nō
 esset nisi lignū e[ss]et: et sic ad p[er] se existēdu[m] p[ri]ncipiat arti
 ficiale a phisico: Est igit[ur] phisicū corpus q[uo]d phisica
 forma ad aliquā spēm phisici corp[or]is est determina
 tū magis substāiale q[uo]d artificiale. Inter phisica aut[em] cor
 poza quedā h[ab]ent vitā et quedā nō h[ab]ent vitā: sed alia for
 ma determinatur ad spēm phisicā sicut elemēta vel et
 cōmixta tñ vt lapides et metalla s[ecundu]m sua genera. vitā.
 n. dicimus s[ecundu]m p[ri]ncipiū alendi et augēdi et diminuēdi:
 q[uo]d ista sunt s[ecundu]m que p[ri]o manifestat vitā sic inferi[us] p[ro]ba
 bimus. Erit igit[ur] oēs corpus phisicū p[ar]ticipās vitā e[ss]enti
 aliter s[ecundu]m i[n] illo mō sube quo diximus s[ecundu]m e[ss]e cōpositū.

Quia v[er]o tale corpus phisicū h[ab]et vitā: et h[ab]ens vitam
 corpus: nec ē ipsa vita. nec cā vite nō p[ot]ēt e[ss]e q[uo]d corpus
 phisicū sit aia: eo q[uo]d corpus cū sit h[ab]ens aiam et vitā per
 aiam nō ē i[n] alio a se: sicut i[n] s[ecundu]m eo mō quo dicim[us] s[ecundu]m
 lē formā e[ss]e i[n] subiecto nō quidē sicut accidēs q[uo]d cū sit
 i[n] aliquo nō est i[n] eo velut quedā pars: q[uo]d aia ē potissi
 ma pars ip[s]i q[uo]d est esse cōpositi. Magis aut[em] corp[us] phi
 sicū est s[ecundu]m i[n] illo mō quo dixim[us] māz et yle e[ss]e gene
 rationis s[ecundu]m p[ri]mū i[n] libro p[ri]mo perigenescos. Con
 stat aut[em] q[uo]d etiā aia nō est cōpositū ex aia et corpore: o[mn]i
 igit[ur] q[uo]d aia sit s[ecundu]m sicut spēm et formā diximus esse s[ecundu]m
 corp[us] phisici vitā p[ar]ticipātis potētia habituali: hoc ē
 forma q[ue] forma p[ot]ēt agere opatiōes vite secūdas. Luz.
 n. potētia sit duplex: vna quidē mālis q[ue] est q[ue] p[ot]ēt aliqd
 fieri: et est ip[er]fecta nō est aia p[er]fectio corp[or]is phisici
 vitā p[er] talē modū potētis h[ab]ere a corpore: q[uo]d tale corp[us]
 vitā nō h[ab]et neq[ue] participat vitā: s[ed] vitā h[ab]ere et partici
 pare possit p[er] sui trāsmutationē: sicut quelibet mā trāns
 mutat ad suā formā p[er] generationē: sed aia est p[er]fectō
 eius q[uo]d h[ab]et vitā sic q[uo]d actiōes vite exercere p[ot]ēt: et iō s[ecundu]m
 aliū modū potētie h[ab]et vitā qui est modus potētie for
 malis: sicut dicimus scientē esse potētē cōsiderare cū
 voluerit: et ignozantē cōsiderādi h[ab]ere ipotētia: sic igit[ur]
 h[ab]emus ea q[ue] exigūt[ur] ad illā aie diffinitionē q[ue] sim
 pliciter et vniuersaliter dicit q[uo]d ē aia. Est. n. aia substan
 tia que est forma corp[or]is nō artificialis s[ed] phisici: et nō
 cuiuslib[us] phisici: s[ed] potētia habituali vita habentis.

Capitulū secūdu[m] de vniuersali anime diffinitōe
 que dicit quid est anima vniuersaliter.

E his aut[em] que dicta sunt possumus intellige
 re q[uo]d aia est suba que est actus: nō tñ quilib[us]
 actus nālis: sed est h[ab]mōi actus quo aiatū p[ot]ēt
 agere vite actiōes: hic aut[em] actus dicit[ur] dupl[ic]r sic et in ante
 habitis dictū est. Alius quidē. n. est forma dās e[ss]e sim
 p[er] p[er] modū habitus quiescētis i[n] suo subiecto: et ille ē
 sicut scia quiescens i[n] sciente. Alius aut[em] est sicut opatio
 essentialis p[re]cedens ab h[ab]mōi actu sicut actio vite p[re]ce
 dit ab aia: et ille est sic cōsiderare q[uo]d ē actio scientis i[n]
 actu cōsiderātis: et manifestū ē q[uo]d aia est act[us] p[ri]mus si
 cut scia ē actus scientis: hec. n. ambo q[ue] vocam[us] actū p[ri]o
 mū et actū scōm aie cōueniūt. q[uo]d i[n] eo q[uo]d aia est act[us] ē i[n]
 q[ue]busdā similis sōno: et i[n] q[ue]busdā similis vigilātie. Sō
 nus. n. ē q[ue]s aie ab exteriori ope sēsū et q[ue] ad sēsū: q[ue] nō
 p[ot]ēt dici q[uo]d ipsa sp[iritus] exerceat opatiōes suas. Vigilātia aut[em]
 ē expātio q[ue] dā aie i[n] exteriora opa sēsū: et iō si dicere
 m[us] aiaz vl[ter] e[ss]e scōz actū: et q[uo]d hoc e[ss]et cēntia ei[us] p[ro]tigeret
 aialia dormitiā nō h[ab]ere aiaz: et vl[ter] q[uo]d nō ageret actō
 nes aie nō h[ab]eret aiaz: et hoc ē falsuz. In sensibili igit[ur]
 aia nos videmus aliquādo q[uo]d est simile sōno: et aliquā
 do quod ē simile vigilie: vigilātia. n. similis est cōsidera
 tioni que est exercitiuz et actus anime vel scientie: sed

Tex. et
 cō. 4.

Tex. et
 cō. 5.

somnus est simile aliquid scientiam habenti et non ut
 ti ea in opere. In anima autem vegetatiua videmus ip/
 sam esse magis similem vigilie continue: quia ipsa quan/
 tum ad nutritiue opera semper agit operationes vite et
 nunquam quiescit ab eis quod diu anima in corpore: semper enim
 vel trahit nutrimentum de membro ad membra vel dissol/
 uit ipsum et alterat et vnit membro: et ideo quantum ad hunc
 motum vite semper agit vite actiones quantum ad. n. quedam
 animalia quiescant aliquando ab inquisitione alimenti ex/
 teri sicut ursi et irudines et ciconie et glires quidam et
 forte mulieres alique et quedam alia que calorem habent
 digestiui debile: et est ipsorum viscosa humiditas et spiss/
 sa valde pellis et non porosum corpus tamen ideo calor in
 eodem tempore quando cibum extra non querunt dissoluit nu/
 trimentum et humidum quod est circa locum digestionis et
 alterat ipsum et conuertit et attrahit ad membra: talia enim
 animalia voracia sunt in estate quando confortat calor ali/
 quantulum: quia multi cibi appetitus causat a frigiditate
 et ideo quia calor eorum parum et quasi nihil consumit: sed tan/
 tum conuertit modica alteratione cibum et remanet in eis
 multa et indigesta humiditas: et pinguedo magna ope/
 riens interiora omnia viscerum eorum et sunt in talibus ve/
 ne et cetera vasa stricta multum propter debilitatem caloris
 penetrantis et perforantis. Et ideo quando venit frigus ex/
 trinsecum hyemis obturant pauci pori qui sunt in corpo/
 ribus eorum: et tunc modicus calor non habes quo euapo/
 ret cum fumo humido reddat ad interiora ad locum dige/
 stionis et generat in eis flegma abundans et obstruens vi/
 as nutrimenti: et sic cessat in eis appetitus et quiescunt ab
 exteriori inquisitione nutrimenti: et humiditas grossa
 euaporans ad cerebra eorum facit ea quasi ebria et somno/
 letia: et ideo iacent imobilia et sagacitate nature prou/
 det sibi de cavernis et huiusmodi signum est: quia egredientia de ca/
 uernis inueniuntur macilenta eo quod presumpta est in eis hu/
 miditas impinguans ea. Sed de his tractabit in libro de
 animalibus hic autem hec dixisse sufficiat: quod cum vlem anime
 queramus diffinitionem operis ipsarum dicere in quibusdam actum
 primum et in quibusdam actum secundum propter causam que di/
 cta est. Sed secundum viam generationis scientia est ante con/
 siderationem: et prior ea: quia prius est habere habitum quam
 vti ipso in actione et exercitio: et quod vis forte aliam formam
 ab actione sua nunquam destituit: sicut lux a lucendo: tamen prius
 est secundum viam generationis actus primus quam actus secundus.
 Sic etiam prius in via generationis est habere animam secundum partem
 vite quam agere actionem vite: vita enim que est ipsum vivere est
 actio anime in corpus et est sibi essentialis et nunquam ab ea
 destituitur sicut inferius dicemus: tamen secundum generatio/
 nis modum prius habetur anima quam vita: et ideo anima
 essentialiter est actus primus et non secundus: diffinitio
 igitur dicens quid est anima est quod est actus primus corpo/
 ris phisici potentia vitam habentis.

Capitulum tertium de date diffinitionis explanatione et
 est digressio quedam.

Via autem animam diximus esse actum non cuius/
 q liber phisici corporis sed potius eius tantum
 quod in parte perfecta habet unde exerceat actio/
 nes vite ideo nos ad explanationem dicte diffinitionis de/
 terminare quale sit illud corpus quod dicimus in tali
 parte habere vitam. In superioribus autem primi libri istius
 scientie diximus formas naturales vltra esse duplices:
 vna enim est que magis sequitur naturas corporis natura/
 lis in quo est forma non eleuata supra ipsum et potentias
 eius sicut est illa que est armonia mixtorum vel armoniam
 prius et talis forma natura proprie vocatur et non agit ni/
 si vnum sicut determinatum est in secundi phisicorum no/
 11

strozum principio: de omnibus mixtis talis forma ha/
 bentibus iam tractauimus in scientia de lapidibus et
 mineralibus. Est autem alia magis vicina cause vltra age/
 ti prime que agit omnes formas et hec est essentia in/
 corporea mouens et perficiens corpus que habet impri/
 mere in naturam totam eo quod ordine nature supra nam
 est omnis forme corporee et hec vocatur anima et quia partem
 non trahit agendi a corpore sed ex prima causa cuius na/
 turam sequitur: ideo non agit tantum vnum sed multa et quod
 liber illorum operum est ei proprium et essentialiter et talis forma vo/
 catur anima. Actiones autem suas essentielles agit in corpore
 et circa corpus que actiones non sunt sine instrumentis cor/
 poralibus. et ideo omne corpus quod in parte habituali habet
 unde operet actiones vite operis esse organicum hoc est ex
 organici figura et situ ordinibus compositum. organa enim vo/
 co membra officialia quibus actiones vite ab anima exercent
 sicut per corpus fluxus spiritus vitalis: per stomachum autem ci/
 bi coctio: per epa autem digestio et sic de alijs hominibus. hoc autem
 rationabiliter fit. forma enim que non simplex est: cum vna tantum
 habeat essentialiter operationem sortit corpus simplex non or/
 ganicum vnius rationis exnis in toto et partibus omnibus ei/
 sicut et forma ignis: aut lapidis et metalli. forma autem que
 sua incorporeitate altior est quam forma naturalis et magis
 supra materiam eleuata. plura operatur essentialiter. et ideo operis
 suum corpus in quo exercet opera illa esse etherogeneum ex/
 diuersis in figura et mixtura compositum. huius autem exem/
 plum est in omnibus potestatibus incorporeis. Ars enim ar/
 chitectonica cum sit vna: non vna simplici operatione facit
 domum: sed potius secundo: dolando perforando: et planan/
 do: et leuando: et copaginando propter quod diuersa in figura que
 rit instrumenta sicut securim ad secandum: dolabrum ad do/
 landum: et terebrum ad perforandum: rucina autem ad planandum:
 et in alijs actionibus suis aptat alia hominibus: vnit autem ea ad
 vnum manus artificis que mouet omnia hec. Sic et anima habet
 in se partes operandi opera vite multas querit corpus sic
 habet diuersa organa in figura et mixtura et compositio in
 quibus diuersis agit vite actiones vnicens omnia hec ad vnum.
 s. ad cor a quo influit vite actiones omnibus eis. organa autem
 plantarum partes sunt: et hoc quidem satis manifestum est
 in corporibus animalium et maxime hominum cum etiam in corpo/
 ribus plantarum verum est quia plantarum partes sunt organa
 specialia officia habentia vite: sicut sint partes simplices huius ge/
 nere simplicitatis quo dicitur simplex quod partes habet omoge/
 neas: folium enim in planta est ad cooperiendum corticem fructu/
 um: ne ledatur caumate vel frigore. fructus autem habet cor/
 ticem in quo operit seminem ut efficiatur pepanum in vase
 debito maturatum. Radices vero habet orti in animalibus simi/
 les quo ad officium: quia et ortis et radicis officium est trahere
 nutrimentum. Medulla autem habet quasi loco cordis: sicut quibus
 istarum partium in se sit composita ex similibus: tamen iste partem
 diuersa habent vite officia. Patet igitur ex dictis quod si operis
 aliquam compositioem diffinitionem dare anime: tunc vti que erit actus
 primus corporis phisici organici quia hoc conuenit tam anime
 plante quam brutorum et conuenit etiam anime humane quam in or/
 ganis operari videmus. et quia actus in omnibus essentialiter
 distinguitur ab eo cuius est actus: et precipue in animalibus
 in quibus ostensum est animam corpoream formam non esse: ideo
 non operis querere si vnum sit anima et corpus. forma enim cum ma/
 nunquam coincidit in eadem rem sicut in artificialibus ap/
 parer: vbi tamen forma vicinior est materie quam in alijs. Non
 enim querimus si figura est idem cum cera in sigillo. neque
 vniuersaliter vnquam dubitamus si idem sit actus: et idem
 est actus sicut materie. Cum enim hoc ipsum vnum et ens
 multipliciter per analogiam dicuntur de substantia
 et accidente erit substantia principaliter et per se
 ens et

Tex. 2
 co. 6.

Tex
 co. 7

ens: et accidens est ens: quia est aliqua dispositio eius quod vere est. Cum substantia dividatur in tria sicut superius diximus mater, scilicet forma et compositum quod inter ista tria proprie et primo est ens est forma: quia materia non habet actu esse nisi a forma: et compositum similiter. et ideo materia non est propter esse dandum: sed potius tamen ad hoc quod substat: et particulizet et individuet esse quorum nullum est esse propter quod impossibile est unquam formam esse materiam. et sic eadem impossibilitate impossibile est animam esse corpus. Universaliter igitur diffinitione dicitur est quod sit anima: quia est substantia secundum quod ratio rei substantia et forma est: et hec substantia est quod erat esse hoc est quid dicitur essentialis homini corporis quae determinatum est. et ideo corpus amittit nomen et rationem suam quando expirat ab eo anima: sicut si dicerem aliquod instrumentorum artificialium esse alias a natura perfectum. sicut si dolabra esset animal et corpus philosophicum. tunc enim id quod est substantia ipsi formalis est esse suum quia esse nihil aliud est nisi diffusio forme in subiecta sibi materia: et tale est philosophici corpori esse anima in communi ratione accepta. et si positione priori retenta quod si dolabra sit corpus philosophicum corpus dolabrale quod est ferrum sepatur a forma dolabrae. iam non habebit nec rationem nec nomen dolabrae nisi forte equivoce: neque ferrum habebit rationem ferri: sed quod ferrum adhuc est ferrum sepata ab ipso figura dolabrae apud usum loquendi: ideo est quia dolabra est organum artis. et non philosophicum: et corporum artificialium superius diximus esse principia corpora philosophica quae formas philosophicas retinent in eis. hoc enim accidens est forma artis. et ideo talis corporis non est esse et ratio anima. sed potius philosophici talis quod habet in seipso principium quo movetur motu vite et secundum locum: et quod in se habet posse quiescere quando voluerit. Et ideo sepata anima ab homini corpore corpus iam non erit habens esse et nomen. et ideo mortuum homo non est homo: neque caro eius est vera caro: sed potius corruptum a carne hominis. Considerare autem oportet in partibus animati corporis quod nunc dictum est quomodo si nos ponamus oculum per impossibile esse separatam et esse animal. tunc absque dubio visus et potentia visiva erit anima eius quia hec potentia agit in eo vite actionem secundum naturam oculi et complexionem. visus igitur erit substantia formalis oculi dans ei rationem oculi et nomen: ipse autem oculus qui pupilla vel corpus oculi vocatur est materia visus. et ideo deficiente visu in oculo iam non est oculus sed equivoce: neque pupilla vocatur neque est: nisi equivoce sicut lapideus vel depictus. Quod autem accidit in parte una organica animalis oportet accipere accidere in toto corpore vivente: quia omnino simile est. sicut enim una potestas particularis anime sensibilis se habet ad unam organicam partem corporis in eo quod dat ei esse et rationem: ita totus sensus siue substantialis anima se habet ad totum vivens corpus quod dat ei esse et rationem talem quae est sensitivi corporis. propter igitur ex dictis qualiter anima sit actus animati corporis potestate habitus agendi vite actiones. Et ideo tale corpus non potest esse abiiciens animam quod ita est in potentia: et in ea est ei vivere: sed potius est animam habens: propter quod diximus superius quod cum dicitur in diffinitione assignata potentia vitam habentis quod de potestate habituali et perfecta intelligitur que potens est agere vite actiones: hoc autem haud est separatam ab anima ut abiiciens eam sed potius in ratione sua concipiens eam et habens eam: quia neque nomen corporis organici habet neque rationem sine ipsa. Semper autem animalium et fructus plantarum non sunt homini corpora organica nisi in potentia incompleta. et ideo talium non est anima endelichia: neque anima est in eis nisi sicut artifex in artificiato quod est in fieri et non in esse: et hoc non est inesse animam nisi per quod sicut supra diximus. unde propter ex dictis quod vigilantia est actio anime quae est exercitium actionis vite sicut in artificialibus incisio: et in philosophicis visus siue videre secundum actum et visus secundum actionem quae est utriusque visus: et sicut potentia habitua-

lis organi ad videndum quod est visum habere: et non utriusque anima: quia sicut diximus ipsa est actus primus et actus secundus: neque tamen ideo est duo: quia actus secundus supponit primum: et fluit ex ipso essentialiter. Corpus autem et materia oculi est quod est potentia vivens et habens visum: et non potentia incompleta: sed potestate perfecta sicut diximus: et sicut oculus est pupilla et visus compositus: ita anima et corpus est animal totum compositum cuius tota ratio et substantia est anima.

Capitulum quartum in quo ex predictis demonstratur que anima separabilis est: et que non.

Et dicitur autem in predicta diffinitione anime facile determinat questio quae quaeritur si anima sit separabilis a corpore vel non. Non enim manifestum est quod anima non sit separabilis a corpore. et sicut quod pars quaedam ipsius non separat a corpore. Quocirca enim forma essentialiter est pars corporis aut actus nullam vite actionem agens nisi in parte corporis aliam non potest separari secundum esse a corpore: quia si separet sequeretur quod sepata nullam haberet vite actionem: et hoc esse non potest. tales autem sunt anima vegetabilis in plantis: et anima sensibilis in brutis: habent enim duplex anima est actus et perfectio quarundam corporis partium sine quibus nullam omnino habet vite actionem. Non enim intelligi potest nutritiva et augmentativa et generativa agere sine cibo et semine corporali: et ideo a corpore in istis actionibus non separat. Sicut autem videre et audire et vultu sentire non agitur sine instrumentis corporalibus et corporalibus formis: et imaginari non fit sine quantitate corporis propter quod nihil istorum separat: neque ipsa anima separari potest quae sic est in toto corpore. sicut iste partes sunt in partibus corporis. Et vero quaedam animam et secundum quasdam partes nihil prohibet separari propter hoc quod ille nullius corporis sunt actus in quo vite exercentur actiones sicut in organo: sicut manifestum erit in sequentibus de intellectu tam agente quam possibili: et in parte in premissis habitum est. Amplius autem manifestum est non solum de ipsa parte intellectiva quae separat: sed de ipsa anima tota intellectiva quae separet est manifestum: cuius causa necessaria est: quia cum partes anime sint naturales partes eius ab ipsa fluentes impossibile est quod ab essentia coniuncta cum corpore fluat partes separata. Sed e converso possibile est quod ab eo quod essentialiter est separatam fluant potentie operantes in corpore: quia omnes partes superiorum potest quicquid potest virtus inferiorum: et non convertitur. cuius probatio est quod nos videmus quod a primo motore simplici qui maxime substantia separata est iter essentias omnes. fluit virtus motiva primi mobilis quae nullo modo explet operationem suam sine corpore eo quod nihil est localiter mobile nisi corpus. Sicut autem ars quilibet separata est put est in anima artificis: et tamen potentias suas non explet sine corporis instrumentis. propter igitur quod ab eo cuius essentia separata est. fluunt potentie operantes in corpore. Sed ab eo quod essentialiter subditur corpori: et est virtus in corpore extrinseca nulla fluit potentia quae sit separata: quia potentia naturalis et operatio sequitur essentiam: et ideo ipsa potentia mixta corpori magis erit mixta quam ipsa essentia a qua fluit. Adhuc autem naturalis potentia est proprietates essentiae. Est autem subiectum principium passionis: et cadit in diffinitione eius. Quare igitur posset esse quod essentia coniuncta corpori caret potentia naturali separata. Ex his igitur propter quod si intellectus est potentia separata tunc oportet quod natura et essentia intellectiva anime sit separata: et cum hoc habebit plurimas potentias corpori coniunctas. Amplius autem manifestat hoc si dicatur anima intellectiva siue rationalis movere corpus et esse actus eius: sicut navata est actus et motor navis. Nauta enim movet navim per speciem intellectivam que est scientia gubernandi: et cum nullam operationem habet nauta in navim que non expleatur motu et instrumento corporeo: sicut a thimone vel clavo vel velo: aut gubernaculo vel remo: et separatur tamen totus gubernator a navim. Et similiter si anima sic movet corpus totum intellectu gubernante

Ex. et
co. ii.

aut impante ipsa sepat tota essentialiter a corpe lz heat multas vires z opationes sensus z vegetationis q̄ nō explentur sine instrumētis corporeis. Hec autē omnia cōstabunt postq̄ determinatū fuerit de nā aīe intellecti ue in tertio huius scie libro. figuraliter quidē igit̄ hoc est superficialiter z vniuersaliter sic determinat̄ z describit̄ aīa diffinitioē vli solū qd̄ est aīa dicente.

Capitulū quintū i quo pbat̄ q̄ oportet querere aliā adhuc diffinitionē q̄ dic̄ causam supius habitam.

Uoniā autē in p̄hemys dixim⁹ q̄ diffinitioēs vles ex quib⁹ nō p̄tingit causas accētiū subiecti cognoscere neq̄ cōiecturari de ipsis facile sunt dialetice z vane oēs: z nos tā diffinitionē q̄ solū dicit̄ qd̄ est aīa assignauim⁹ nō sumus p̄tenti in ea: qz oportet nos cognoscere nō solū quid est aīa in se: sz et partes aīe cognoscere z causas accidētū p se ipsis p̄tibus demonstrare. Accidentia p se z opera aīe maxime fm̄ partes ei attribunt̄ z iō oportet nos aliā inuestigare q̄ in p̄tib⁹ aīe p̄p̄riā nām z esse demonstret: qm̄ nos in p̄hemys iam innuim⁹ q̄ fm̄ vnāquāq̄ partē aīe altera z altera est rō anime: z nō est diffinibilis aīa vna rōne vli que applicet̄ omnib⁹ partib⁹ eius hoc autez in dicta superius diffinitione cōtingit in qua etiā si diffinitia animā vniuoce sumerent̄ nō sufficerent ad naturā anime in p̄p̄tio partū esse cognoscendā. Nunc at̄ nō vniuoce sunt sumpra: qm̄ nō vna z eadē rōne actus est intellectiua anima cū sensitiua cū vna sit separata z altera sit virtus in corpore. Neq̄ i vna z eadē ratione actus corporis phisici est sensitiua cū vegetatiua: cū videamus sensitiuā esse cognitiuā z acceptiuā spūalium speciez a sensibus: z vegetatiua nihil spūaliter accipit vel opatur. Hac igit̄ necessitate oportet iteratā facere inuestigationē de aīe diffinitione: qm̄ in tali via quādo agitur de p̄tib⁹ fit aliquādo certū id qd̄ est fm̄ naturā z rōnē notius ex his que incerta sunt fm̄ rōnē z naturā certis tamē quo ad nos: tentādū est nobis iteruz sic per viā istā aggredi de aīa: qz aīa talis est substātia q̄ multū elongata est a sensib⁹ nostris: z nō subiect̄ sensib⁹ nisi quo ad opa z opa sunt p̄tū ei⁹: z ideo quo ad nos sunt notiores p̄tes q̄ ipsa fm̄ se aīa. Sic. n. dixim⁹ diffinitiuā rōnē nō solū ostendere qd̄ qd̄ est: sz oz etiā q̄ oñdat cām q̄re insunt ei p se accidentia. q̄ p̄cipue aīe fm̄ partes insunt. Rōnes aut̄ terminoz diffinientiū q̄s nūc in p̄cedentib⁹ adduxim⁹: sunt sicut p̄clusio demonstrata p̄ aliud p̄ncipiū. Quedā. n. rō nō dicens nisi qd̄ est per aliud scita: sic p̄clusio q̄ ad hoc vt sciat̄ alio indiget p̄ncipio qd̄ est mediū termin⁹. Rō aut̄ dicens si mul p̄pter qd̄ z qd̄ illa est. sicut demonstratio p se scita z p quā scit̄ p̄clusio. Est aut̄ de hoc in secundo posterioroz dictū. Si. n. querat̄ qd̄ est tetragonism⁹ siue quadratū cui accidit p se equale eē quadrangulo altera p̄te longiori. dupliciter diffiniri pōt. z vna diffinitio non dicit nisi qd̄ est qd̄ subst̄t passioni. Altera autez dicit cām: quare inest ei talis passio. Si. n. diffiniat̄ sic: tetragonism⁹ est ortogonū eqlaterale. quattuoz lineis cōtentū equale q̄drāgulo altera parte longiori. non dicit nisi qd̄ est absolute qd̄ subst̄t passioni. Si aut̄ diffiniat̄ sic. tetragonism⁹ est inuentio media rei hoc est inuentio p̄portionis q̄titatū ex quibus fit tetragonism⁹: z altera parte longius quadrangulū dicit cām q̄re inest ei talis passio qd̄ est. s. equalis tetragonism⁹ altera parte longiori q̄drato. Ad hoc autē intelligendū p̄pter doctrine bonitatē oz de geometrie q̄nto libro aliqd̄ in terponere. Sciēdū igit̄ q̄ ex oib⁹ trib⁹ q̄titatib⁹ q̄ sunt cōtinue p̄portiones fit necessario tetragonism⁹ z qua-

drangulus altera p̄te longius. neq̄ possunt he due figure fieri ex plurib⁹ quātitatib⁹: neq̄ ex paucioribus. Sicut. n. accipit̄ ex secundo euclidis. q̄dratū equilate/ rū z equiangulū sub vna linea dicit̄ cōtineri: qm̄ fit ex vna z eadē linea in se p̄ducta: z equale in quātitatibus causat̄ ab vnitāte q̄titatis. Manifestū autē est qd̄ dicit̄ in numeris. si enim quēcunq̄ numez in seipsum duxero quadratū p̄ficio sicut bis duo vel quater quattuoz: z sic deinceps. Quadratū igit̄ ex vnitāte prouenit quātitate. Quadrangulū autē altera p̄te longius sub duabus necessario lineis z nō plurib⁹ continetur. habet. n. hec figura duo opposita latera equalia: z duo quelibet que sibi inuicē in angulo applicantur habet inequalia. Sunt ergo ibi due equalitates diuerse z due inequalitates. Sicut igit̄ vna per totū equalitas ab vna surgit quātitate: ita necesse est q̄ due inequalitates duab⁹ intercepte inequalitatib⁹ a duab⁹ surgant quātitatibus: z sic necesse est ipsum sub duab⁹ lineis p̄tineri. hoc autē est manifestū in linearib⁹ numeris. binarius enim z ternarius due sunt inequales quātitates: z si duxero vnū in aliū perficimus quadrangulū altera parte longius: vt si dicā bis tria vel ter duo longius enim est q̄ sit latū bis tria: z latius q̄ sit longū ter duo. igit̄ probatū ē quadratū z altera parte longius quadrangulū ex tribus quātitatib⁹ fieri: z neq̄ ex pluribus neq̄ ex paucioribus. Quotiescunq̄ autē vniuntur tres quātitates cōtinue p̄portionis: tunc ex illis fiunt quadrata z altera parte longius equalis omnino. Cōtinuā autem voco p̄portionē quādo in vna z eadē p̄portione. in qua se p̄ima habet ad mediā. habet se mediā ad tertiā: z hoc in numeris est manifestuz. accipiat̄ enim. xij. .vi. iij. In his. n. p̄imus est duplus ad mediū: z medi⁹ duplus ad tertiū. ducam⁹ autē mediū in seipsum faciendo tetragonism⁹: dicendo sexties sex fiunt triginta sex. z ducam⁹ p̄imū in tertiū faciendo altera parte longius quadrāgulū dicendo duodecies tria. vel ter duo decim z fiunt similiter. xxxvi. Equale igit̄ est quadratū medie p̄port onis ad altera parte longius ad q̄drāgulū extremaz p̄portionū. Idēz oīno euenit si accipero in alia p̄portione cōtinua tres quātitates: sicut si veliz accipere sexquialteras: sicut. ix. vi. iij. p̄imus. n. cōtinet secundū totū z alterā eius partē. z similiter medius cōtinet tertiū z alterā partē eiusdē. igit̄ p̄tinue sexquialtera est in eisdē p̄portio. Constituam⁹ igit̄ quadratū ducēdo mediū in seipsum: dicēdo sexties sex: z fiunt. xxxvi. vt prius. z si ducam⁹ extremos in se inuicem ita q̄ vnū in aliū. dicēdo nonies quattuoz vel quater nouē perficiem⁹ tantū dē hoc est. xxxvi. Idē est oīo in sexquiterijs sicut si accipiam⁹. xvi. xij. ix. oēs. n. isti in cōtinua sunt sexquiteria p̄portione: z p oīa fiat̄ vt prius. Sūma. n. pueniens ex duodecies. xij. est. cxliij. z tantū dē valet sūma pueniens ex nonies. xvi. vel eō uerso ex sexdecies. ix. p̄z igit̄ q̄ diffiniēs quadratū qd̄ est tetragonism⁹: z dicens q̄ ē ortogonū eqlatez quadrilatez egle altera parte longiori quadrāgulo. non dicit nisi qd̄ est. dicens autē q̄ est in continue p̄portionis tribus quātitatibus medie p̄portionis inuentio. dicit̄ p̄pter qd̄ tetragonism⁹ est equale altera parte longiori quadrato z p̄ima quidē diffinitio cū nō dicat nisi quia inest passio subiecto. est conclusio demonstrationis: qz ad hoc inducit̄ demonstratio vt passio p̄bet̄ in esse subiecto. Scōa autē est mediū qd̄ est p̄ncipiū demonstrationis: qz p ipsum pbat̄ passio inesse subiecto: sicut oīs figura p̄ducta a media p̄portione p̄tinua in se ducta. q̄ tm̄ vincit tertiā. quātū vincit̄ a p̄ima equalis est ei que

Tex. 7
cō. 12.

est ei q̄ sit ex ductu prime p̄portionis in tertiā. tetrago-
nismus aut̄ est figura cōiurgens a media cōtinua pro-
portione ducta in seipsam. que tantū vincit tertiā. q̄ tū
vincitur a prima: ergo est equalis quadrangulo altera
parte longiori. q̄ sit ex ductu prime in tertiā. 7 sic pa-
tet q̄ medie cōtinue p̄portionis inuentio dicit causam
equalis quadrati ab altera parte longius quadrangulū.
Sic igitur est in diffinitionib⁹ aliar⁹ rez: oportet enim
q̄ id q̄d cōiter rei attribuitur. sicut anime attribuit q̄
sit actus corporis phisici per causam p̄p̄riā inesse p̄be-
tur: 7 hoc nō pōt fieri nisi tali diffinitione aie inuenta q̄
dicat cām quare aia sit actus corporis: hoc autē erit si
acceperim⁹ fm̄ quālibet partē anime q̄ ipsa est princi-
piū 7 cā huius vite que exercetur in corpore phisico:
tunc enim habebitur p̄positū. Cū enim habuerim⁹
q̄ q̄cqd essentialiter est ē principiū 7 causa huius vite
que exercetur in corpore phisico organico. est actus phi-
sici corporis organici: 7 coniunxerimus istā q̄ anima
essentialiter ē principiū 7 cā huius vite que exercetur
in corpore phisico organico: cōcludemus demonstra-
tiue q̄ anima est actus primus phisici organici corpo-
ris: 7 sic cōcludemus superius inductā diffinitionē per
eā que dicit causam eius sicut diximus in exēplo geo-
metrico iam inducto.

Capitulū. vi. de diffinitione anime dicente pp̄ quid.

Icamus igitur principiū accipientes hui⁹ in-
dentionis ad inuestigandā diffinitionē dicen-
tem p̄opter quid vt determinemus 7 distin-
guamus animatū ab inanimato in viuendo: qz viuere
est essentialis actus anime omnē animā cōsequens: vi-
uere enim dicitur multipliciter: eo qz multa sunt princi-
pia viuendi quoz si vnū solū insit viuere dicim⁹. Di-
citur. n. viuere intellectus 7 sensus 7 motus 7 stat⁹ fm̄
locū. Adhuc autē motus alimenti 7 fm̄ augmentū 7
decrementū. Quodcunqz. n. hoz inesse dicatur vitaz
inesse dicimus. P̄opter qd̄ 7 vegetabilia oīno vi-
uere dicunt eo qz in seipsis habent talē potentiā habi-
tualē 7 perfectā quā principiū esse vite fm̄ actū per qd̄
principiū vite augmentū 7 decrementū suscipiunt non
mouente aliqua forma elementalī. Illa enim esset aut
corporis leuis: aut corporis grauis. 7 si esset leuis tūc
moueretur tm̄ sursum. si autē esset grauis tunc mouere-
tur tantū deorsum: 7 hoc faceret siue esset corpis sim-
plicis siue cōpositi. Corpus. n. simplex habet motum
simplicē: 7 corpus cōpositū insequit motū simplicis
in ipso dñantis sicut dictū est in celo 7 mundo. Nunc
autē alimentū 7 augmentū vel decrementū mouetur
fm̄ cōtrarios locos. s. sursum 7 deorsuz: 7 ante 7 retro
7 dextro: sum 7 sinistrosum qd̄ haud posset esse nisi
mouens esset forma q̄ est altior q̄ illa que attingit na-
turā corpis: hoc autē est anima. Motus ergo illi sunt
ab anima. Nō. n. sursum augent tantū corpora deorsuz
autē nō. sed equaliter in vtroqz loco: 7 vniuersaliter vi-
uere dicunt quecūqz aluntur. Illa. n. tā diu viuūt q̄ diu
possunt accipere alimentū. Huius autē principium vite
vegetabilis est aia. Et hoc quidē ab alijs possibile ē
separari loco 7 subiecto: sed alia principia vite q̄ sunt
fm̄ locū motiū 7 sensitīuū 7 intellectīuū impossibile
est separari ab isto in genere mortaliū. In immortalib⁹
enim sicut in corporib⁹ celestibus fm̄ peripateticoz
opinionē est vita intellectīua separata a sensu 7 nutri-
tiua 7 vegetatiua. Hoc autē manifestū est in his q̄ ve-
getantur que vegetabilia vocamus. sicut plantas quia
illis nec vnā aliā anime potentiā videmus inesse nisi
tres q̄ sunt p̄cipia vegetabilis q̄ sunt nutritīua augmē-

tatiua 7 generatiua. Igitur viuere in his q̄ viuunt so-
lum inest p̄pter hoc principiū qd̄ vocamus aiam vege-
tabilē. Aial autē habet vitā p̄ primū sensum q̄ animal
facit animal. Primus autē sensus est posito quo inesse
quocunqz alio. ipse inesse necessario ponit. Huius autē
ratio est qz etiā illa que nō mouentur de loco ad locū
sed manent vni loco adherentiā si sensum habeāt. dici-
mus ipsa esse aialia: 7 nō solūmodo viuentiā. Multa
enim aialia sunt immobilia fm̄ locū sicut spongea ma-
rina 7 qdā ostrea cōchilia q̄ habent sensuz: 7 tm̄ fm̄ lo-
cū nō mouentur. Sensus autē primus p̄pter quem
aial est aial. est sensus tactus. Hoc enim posito nō ne-
cesse est aliq̄ aliōz inesse: sed alijs sensib⁹ existētib⁹
in aliquo necesse est 7 hunc inesse sicut se habet vege-
tatiū ad sensitīuū. Vegetatiū. n. dicim⁹ esse huiusmo-
di principiū vite 7 aiam qua vegetabilia participant.
Sed aialia oīa ad minus habent sensum tactus: p̄pter
qd̄ tactus nō tantū est vnus de numero quinqz sensuū
particulariū: sed etiā differentia 7 forma cōstituens 7
faciens aial. P̄opter quā autē causam vtrūqz isto-
rū accidit qz scilicet vegetatiū separatur a sensitīuo 7
tactus a reliquis sensibus: posterius in hoc eodē libro
dicemus. Nunc autē hoc dixisse sufficiat qz aia omniū
modoz vite sit principiū: 7 diuisa est 7 determinata
his. s. vegetatiuo sensitīuo 7 intellectīuo 7 motiūo fm̄
locū. Ista autē p̄o tanto vident determinare aiam
qz sunt principia viuendi que aliquādo separata ab in-
uicē in diuersis inueniunt. Quedā enim sunt vegetati-
ua tantū. 7 quedā vegetatiua 7 sensitīua. 7 quedā cuz
his mouentur fm̄ locū. Et quedā cū his habent intel-
lectū. Est autē hic sciendū qz viuere est actus essentia-
lis anime. qui supponit vt fundamētū in omni ope suo
7 hoc patet quia omnis anima actū hunc effluit in cor-
pus qd̄ animat: 7 a principaliori mēbro corporis hoc
est a corde vel ab eo qd̄ est loco cordis influit ipsum: 7
ideo viuere viuētib⁹ est esse: qz aut aiat forma dat
esse ei cuius est aia nō dat nisi per vitā. 7 hoc duplici-
ter pōt cōsiderari. s. p̄out est ab anima. 7 p̄out est in
corpore. 7 put est ab aia sic est essentialis actus eiusdē
p̄out aut est in corpore: sic est formaliter adherēs cor-
pori: ab eo dicitur caro viua 7 corpus viuū: sic de qua
libet parte qz omnis pars alimentū accipiens viuūt: s. z
nō omnis pars formaliter sentit: qz ossa nō sentiunt 7
tamē viuunt. Anima autē etiā in se dicit viuere causa-
liter: qz est cā vite 7 viua in seipsa. sicut lux dicit lumi-
nosa 7 cā luminis: 7 pp̄ hoc ē superiora dicunt viuere
nobiliori vita: qz nihil ē i ea ex pte motoris vel mobi-
lis qd̄ sit vite oriū: vel differenter p̄cipans vitā: sicut
est in mortalib⁹ in qbus multa vite sunt oriā differenter
p̄cipantia vitā: sicut sunt ossa nerui caro pili. q̄ vitaz
diuersis actib⁹ aie p̄cipant. Est. n. actus aie vite cōti-
nuus. 7 eē dans corpi viuo: sic. n. esse gnāliter est actus
essentie in eo qz vere 7 fm̄ actū ē. ita viuere est act⁹ aie
in eo qd̄ aiatū ē pp̄ qd̄ p̄ctm̄ est in diffinitione vite dīo-
nyf⁹ phi qui vitā dixit eē motū generis nutritibilis nāz
assequens. Nō. n. generis nutritibilis tm̄ est: s. oīs aie in
corpus aiatū 7 a principali mēbro qd̄ est cor. vel id qd̄
est loco cordis in oib⁹ viuīs: 7 qz cōtinu⁹ fluxus est: pp̄
hoc dixerūt qdā qd̄ est pot⁹ in fieri q̄ in esse d̄eto. qm̄
sicut lumen: qd̄ est actus p̄spicui. p̄tinue influit ei a sole
q̄n est dies. ita dicunt qz cōtinuus fluxus est vite ab aia
in viuū. 7 figuratur ille p̄tinuus motus instrumēto vi-
te fm̄ dyastolē 7 sistolē. 7 videmus mortificari mēbra
ad que nō fluit spiritus vite a corde. Hec igitur de vita
que est cōtinuus actus anime in corpus dicta sint.

Tex. 7
cō. 16.

Tex. 7
cō. 17.

Tex. 7
cō. 18.

Capitulū septimum vtrum quelibet vtrū anime sit anima z vtrū sit tota in toto.

Tex. z
cō. 19.

Trū autē vniquodqz dictoz principioz sit anima per se diuisa per essentiā ab alia aut est pars anime: nō per essentiā diuisa ab ipsa: z si est pars vtrū separabilis a suo toto qd est anima soluz ratione differens aut sit separabilis p essentiā z locuz ab ipsa: sicut dixit plato. z mentionē huius fecimus in libro pcedenti in fine. de qbusdā quidē hāz facile ē videre: sed qdā sunt in qbus hz dubitationē. Satis enim planū est determinare de his que sunt actus coz/poroz: sic q nō operant nisi in ipsis: z diuisis eis diuidūtur z vnitis eis vnunt quoniā nō sunt nisi actus cozporis phici organici potentia vitā habētis: z ideo planuz est de illis q sunt anime: sed nō est adeo planū vtrū qd libet sit anima in talib: aut sit partes eiusdē vt in plantis: q cōualescunt diuise: z in qbusdā annulosis diuisis in qb^o quelibet pars videt omnes anime opationes habere: z sic etiā ante diuisionē videbat anima fm quālibet suā operationē z potestātē esse in qualibet pte sicut in fine secundi libri phisicoz diximus: vtraqz pars hz sensum z motū: z si hz sensum: tunc oportet q habeat voluptatē z tristitiā. quoniā sensus cōueniens ingerit voluptatē z sensus incōueniens ingerit tristitiā. z sic vtriqz parti inest appetitus. Hec aut sine fantasia eē nō possunt: quoniā motus a sensu factus: ē fantasia: z nullo modo appetunt nisi p motū a sensu factū. Cū ergo ista insint partib^o diuisis videt q etiā ante inerat pti bus cōiunctis: z sic aia fm oēm suā potestātē fuit in oibus partib^o. Sed vna z eadē aia fm quālibet potestātē suāz operationū nō pōt esse in qualibet parte. oportuit igit q essent plures z sic ea q operant in diuersis partib^o vnus cozporis: nō sunt partes vnus sed sunt aie plures. z ista est ratio cui multū innitebat plato: z redit ad h vt queram^o vtrū aia vegetabilis z sensibilis sint in toto cozpore tote vel nō. videt q in toto tota sit aia: qz ibi est vbi operat sed operat in talib^o in toto. ergo est in toto. ita q i omnib^o partib^o. Cū igit anima sit indiuisibilis oportet q tota sit in toto. Ampli^o cōstat q quelibet vis sua essentie anime est imediata. qz tota aia cū sit indiuisibilis adest cuilibet virtuti: s; virtutes diffuse sunt p totū corpus. qz ipsa est in toto cozpore tota. Sed contrariū huic videt esse: qz ex hoc sequit q sit i oculo tota: z si extrahat oculus videbit tunc extrahi tota aia. qd nō est verū. z hec oia mouerunt platonem ad dicendū q in vno cozpore sunt multe anime. Sed dicendū q in vno cozpore nō est nisi aia vna: z vires eius. sunt partes eius. sicut potentia naturalis est pars potestatis eius qd operat per eā. Id aut qd inducitur de animalū z plantaz diuisione. solutū est in prehabetis. z cū queritur vtrū anima que est in animato cozpore z pcepue in tali cozpore qd est simile in partibus: sicut sunt cozpora plantaz z animalū anulosoꝝ. sit in toto tota: dicim^o q sicut aia est vna z hz partes organicas que oēs continuationē hnt ad vnā que ē coz z tūc dicendū q aia est in corde z inde ifluit potestates suas in totū corpus: z sic nō est in toto tota. ita q i qualibet parte sit tota: sed in qualibet parte est fm aliquā suaruz potentiaz: z que ptes sunt similes in cōplexione z cōpositione in illis est p similes potētias z opationes: z lz essentiā eius adsit cuilibet virtuti eius: nō tñ virtute separata separat necessaria essentiā eius. qz virtus illa affixa est illi organo z nō essentiā anime: sed poti^o illa est in corde qd est organū essentie anime deputatum. z ideo nō separatur a corde essentiā nisi fm hanc opera/

tionē quā hz in mēbro separato z nō simpliciter. Diximus enim superius q diuiso cozpore necesse est animā quoddāmō p accidēs diuidi lz nō diuidat sicut forma situatiter in cozpore distensa z hec est ppateticoꝝ sententia. fuerunt tamē z sunt quidā adhuc qui dixerunt q aia est tota in toto cozpore. qd nō tamen fuit opinio alicuius phi. z dixerunt q nō extrahitur tota in oculo qz dicunt q manet in alia parte principaliori fm vite opationē. z ideo corpus animatū remanet adhuc animatū z viuū. Nō enim tota dicebat in oculo: nisi fm qz tota substat virtuti visive: hoc autē est fm qd p ipaz operatur visus z hoc modo cōcedunt eā separari totā quia de ea postea visuz opatur. Ergo autē multas dictarū opinionū nō intelligens dicendū puto esse cū perypateticis q anima totalitatē nō hz nisi suāz viriū: sicut z corpus totalitatē nō hz nisi suoz organoz. z ideo i vno cozpe nō est nisi fm vnā partē. z illo separato nō separatur nisi fm partē. z remanet i alijs potestatibus suis. adhuc operans in cozpore. vniciens autez oēs has potestates est substantia que est in corde. z potestates oēs anime diriguntur ad coz. z sic substantie anime adiacent tāq ad eā directe. sicut organa cozporis omnia cōnectuntur cordi: z hec opinio magis intelligibilis ē. z veritati magis assimilatur iter dictas opiniones. Sic ergo patet solutio vnus qstionis vtrū scilicet oēs iste potestates sint anime per se: vel sint partes anime vni^o quādo sunt in vno z eodē cozpore. Vtrū autē sint anime: vel partes anime vel nō: adhuc habet dubitationē z ideo querendū h est.

Capitulum. viij. qualiter intellectus est alterz genus anime z separabilis. z qualiter est vmbra intelligentie z sensibilis est vmbra intellectus etiaz vegetabilis est vmbra sensibilis.

Et intellectu autē z potentia perspectiua que est perspectiuus intellectus aut speculatiuus non est manifestū vtrum sit anima aliqua: aut pars anime eo q sicut diximus nō est alicuius ptis cozporis z ideo videtur alterz gen^o esse aie. Hoc. n. solum ptingit separi a cozpe sicut perpetuū a cozporali. Quā tam certificatū est q incorruptionis cā est esse p naturā ante cozporeitatē z contrarietātē z q intellect^o est substantia ante vtrūqz p nām existens: z ideo hz esse perpetuū z incorruptibile z aliā vitā necesse est substātiā istam habere post mortē: z ideo falsum est qd dixerunt epicurei intellectū extingui cozpore extincto eo q incipit esse cū cozpore qm etiā si cōcedatur incipere esse cū cozpore: tamē nō accipit esse a cozpore: aut ab aliqua eius cōmixtione: sicut habitū est in phicis z qd nō dependet ad corpus fm suū esse nō oportet q corrumptur ppter hoc cozrupto cozpe ppter qd etiā vt diximus alterū genus vite est aut anime qm hz qsdaz potestates vite in cozpore z quasdā sine cozpore anima intellectualis: z est in orizonte eternitatis z temporis supra nām existens z infra intelligentiā ppter qd eleganter dixit isaac animā rationalē esse creatā in vmbra intelligentie volens dicere q anima ipsa intellectualis intelligentia est obumbzata p hoc q est anima cozporis mortalis quia ex hoc lux intelligentie obumbzatur eius anime. z qd intelligentia habet in simplici rez quidditate anima habet per inclinationē ad continuū imaginabile z corpus qd est materie mobilis z trāsmutabilis. Et ideo intellectus humanus cū ptinuo z tpe intelligit qd itelligit de pceptionib^o rez. Sicut aut aia hoīs est resultatō intelligentie obūbzata sic etiā sensibilis est obūbzaculū quoddā aie rōnalis. z ideo obscuratur

Tex. z
cō. 21.

ratur amplius et amittat cognitionem intellectualem et inquisitionem de rebus veritatibus et discretionem amittit turpis et honesti et verecundi et inuerecundi: et ideo est hoc quod nullam habet potentiam que non sit infixata in carne: et ideo perceptiones deputate ad veritatis intuitum non possunt ea que solum habent sensibile animam. Magis autem corpori immergitur vegetabilis que nullam anime formam separat a materia: sed super materiam rerum per qualitates corporeas operatur sicut digerendo cibum per calorem et similiter alias perficit operationes. Corpus autem proximum huic subest corpus celi: et hoc ideo dicitur esse umbra vegetabilis ab isaac: et sic patet qualiter anima rationalis est creata in umbra intelligentie et est imago quedam eternitatis et supra tempora eternis: et anima sensibilis est umbra anime rationalis propter quod potest super ipsam animam rationalem et operatur in ipsam aliquas suarum operationum aut perceptionum sicut intelligentia imprimit in animam rationalem. Vegetabilis autem est in umbra sensibilis et operatur in ea: et ideo vegetabilis cum sensibili coniuncta facit ad organum sensus perveniens et non ad organum vite tamen quam vegetabilis est ut instrumentum sensibilis anime sicut et sensibilis ut instrumentum anime rationalis in attrahendo formas et descendunt iste anime in diversa corpora et ignobilitantur secundum quod magis et minus immerguntur corpori: sicut si imaginemur formam sigilli unius recipi in diversis materiis nobilioribus et ignobilioribus. Nulla enim istarum habet formam secundum quod est in sigillo et tamen quilibet illarum resultat est quedam ipsius sigilli magis et minus obscura secundum materie diversitatem et hec fuit causa que quedam dicebant unam numero esse animam in omni corpore sed tamen mole materie esse impeditam ne in quibusdam agat operationes vite sicut in lapidibus et in quibusdam plures ageret operationes vite que in alijs eo quod temperantia ipsorum magis est reducta ad equalitatem et magis separata ab excellentijs superiorum et ubi sit recessio a superiorum excellentijs que equalitas incipit reformari celestibus sicut in hominibus in illis habet omnes operationes suas et dant exemplum de igne qui inflammatus in lignis cremabilibus agit operationes lucis et in male cremabilibus facit flammam rubeam obscuram in alijs autem fumat tamen: et in alijs non facit nisi calorem et videbatur ista antiquissima stoicorum de scola socratis opinio esse sicut apparet ex dictis que scribuntur in eorum libris.

Capitulum ix. quod formaliter et non materialiter unius anime: et quod ipsa est primus actus huius corporis et non cuiuslibet.

Et que autem partes anime propter intellectum et que coniuncte sunt intellectui sicut ratio et voluntas et deliberativa et electiva vel eligentia: manifestum est quod non sunt separabiles a corpore: tamen ab invicem differunt ratione et diffinitione et similiter differunt a corpore. Necessarium autem quod sensitiva et opinativa differant ratione cum actus istarum virtutum essentielles differentes sint sicut sentire et opinari. Similiter autem est de qualibet aliarum potentialium que dicte sunt. Quod autem in quibusdam animalibus in sint omnes potentie dicte: quedam enim non habent nisi quaedam: et quedam unam solum scilicet vegetativam: et in hoc est differentia animalium ab invicem: per hoc enim dicimus ea que animata sunt ab invicem differre: et propter quam causam hoc prout posterius dicemus ubi determinabimus de perfectis et imperfectis animalibus. Similiter autem manifestum est quod animalia que non habent omnes sensus: quedam vero unum solum habent. scilicet tactum. Sed hoc quidem hic dicendum est quod in omnibus potentijs quibus exercentur operationes vite semper quo vivimus dicitur dupliciter: sicut etiam dupliciter quo scimus et quo sanamur. Dicimus enim interrogati quo scimus quam animam scimus: et aliquando dicimus quam scientiam scimus

utroque enim istorum dicimus nos scire. Similiter autem interrogati quo sanamur: dicimus quam sanamur sanitatem: et quod sanamur oculo vel pectore: sed quando dicimus quod scimus scientiam vel sanamur sanitatem: significamus formam et actum primum: et id quod est ratio scientie vel sanitatis in eo quod suscipit scientiam vel sanitatem. Actuarium enim formarum actus est in patiente. hoc est suscipiente et dispositio ipsius: et ideo omne quod est actus forme cuiuslibet est in eo quod disponit et format per formam illam cuius actus proprius est esse quod est ab ipsa forma. Cum autem dicimus quod sanamur pectore vel scimus animam. significamus id quod disponit scientiam vel sanitatem in quo est actus illarum formarum: sed tamen oportet quod tale sit suscipiens quod sit agens operationem cuius principium est forma sicut instrumentum agit. Et similiter cum dicimus quod anima vivimus: anima est actus et forma et ratio vite et viventis corporis secundum omnia principia superius enumerata. Similiter ipsa est quo sentimus et intelligimus: erit igitur anima species et ratio et forma corporis et non corpus aliquid: cum forma nunquam possit esse materia sicut in secundo philosophorum probatum est. Luz enim tripliciter dicat suba sicut in prehabitis distinctum: et hoc quidem est species et actus et corpus et materia et animatum quod est ex his: et ideo corpus non potest esse actus anime vel animati: sed potius anima est actus corporis. Et propter hoc bene opinantur philosophi illi quibus videtur quod anima non sit sine corpore neque tamen sit corpus: quia in veritate ipsa non est corpus: sed est aliquid corporis: quia est actus eius: et ideo est in corpore determinato sibi per convenientiam: et non est sicut priores philosophi aptabant eam nihil determinantes in quo et quali philosopho corpore esset quilibet anima. Nos enim videmus quod non quilibet anima accipit quodlibet corpus quodcumque contingit et differenter: sed sibi aptat proprium: eo enim quod est alicuius actus: debet ei non quocumque materia et susceptivum quodlibet: sed proprium et determinatum: hoc enim est rationale: eo quod actus activorum sunt in susceptivis proprijs in quibus nativi sunt fieri ex coniunctione actus susceptivi. Manifestum est igitur quod anima est actus quidam et ratio corporis cuiusdam quod potentia vitam habeat.

Capitulum x. de enumeratione potentiarum principalium que sunt potentie anime.

Orientes autem nunc de potentijs particularibus determinare quas superius diximus esse quatuor que sunt principia vite: oportet primo reiterare quod diximus quod scilicet quibusdam animatis ille omnes insunt: alijs vero non insunt: nisi quedam illarum: et quibusdam non inest nisi una sola: potentias enim vocamus anime partes magis principales que sunt vegetativum sensitivum motivum secundum locum: et intellectivum: plantis autem de his potentijs vite non inest nisi vegetativum. Alteris autem sicut animalibus inest hoc et sensitivum et appetitivum: quam aliquis appetitus inest his que habent sensum. Appetitus enim est desiderium quoddam ex quo persequitur sicut ex causa voluntas et ira. Animalia enim ad minus habent unum sensum qui est tactus: et sicut diximus quibuscumque inest sensus tactus: illa tactu sentiunt convenientem et inconvenientem: ex quibus causatur leticia que est sensus convenientis et tristitia que est sensus inconvenientis: quibuscumque autem inest leticia aut tristitia in illis est cupiditas siue desiderium. Cupiditas enim nihil aliud est nisi appetitus eius quod est dulce secundum naturam: dulce enim iudicat quod est delectabile secundum naturam. Adhuc autem ante omnia indigentia restaurare deperditum in natura corporis oportet accipere alimentum sensum qui est tactus. Oportet enim quod eiusdem omnia nutriantur ex quibus sunt: sicut diximus in libro perygenesco.

Tex. 7
co. 25.

Tex. 7
co. 26.

Tex. 7
co. 27.

Tex. 7
co. 28.

Sunt autē ex calido et frigido humido et sicco: igitur sensus alimentī est sensus per quē sentiuntur dicte alimentī qualitates et differētie: sensus autē tactus est sentiēns istas differētias. Oportet igitur quod sensum tactus habeāt omnia animalia: quia in illis propter mollicitē partiū de facili fit multa deperditio que nō fit in plantis propter partiū duriciā et caloris naturalis debilitatem: qui quasi nihil cōsumit in eis: sed diuidit tantū et penetrat ut ingressus accipiat nutrimentū: propter quod deficiente alimento famescūt et sitiūt animalia naturaliter omnia: quoniam alimentū nō fit nisi calido penetrante: et iuuante digestiua et alteratiua cibi et sicco quod deperditur addit loco deperditi: et ideo fames est desiderium calidi et sicci cibi: quia autē siccū non per se fluit ad mēbra: neque per se impressibilis est forme membri: ideo oportet habere humidū quod sit quasi cibi vehiculum: et deferat ipsum: et faciat ipsum figurabile specie membri quod alitur. Si autē hoc humidū esset cum calido: tūc calidū cōsumeret partem humidū: et diminueretur adiumentū vehendi cibū: et ideo sitis appetit naturaliter frigidū et humidū in potu: fames ergo et sitis due sunt partes naturalis appetitus: siccis enī et humidis: et cum omnia famescāt animalia et sitiant oīa animalia habēt appetitū naturalem eorū que alūt: que sunt calidū et humidū et frigidū et siccum: et constat quod horū non est aliquis sensus preter tactus: omnia igitur animalia habent tactū et talem appetitū naturalem: sensus autē alius non est alimentī nisi per accidens: sicut quod sonus vel color iudicat alimentū esse prope vel lōge: et ideo nullū alterius sensus obiectū alit nisi obiectus tactus: odor enī est spirituale et nō incorporatur sicut dicemus in libro de sensu et sensato. Sed humor qui latine sapor dicitur: greci enī humores sapes vocāt: ille est aliquid tactus: quia sapor proxima sequela est cōplexionari ex qualitatibus primis: nō tamen sapor ut sapor alit: sed potius humidū: et siccum: et calidū et frigidū sicut diximus: et huius causa est: quia nihil alit: nisi quod potest assimilari ei quod alitur. Nihil autē assimilatur ei: nisi quod similiter cōpositū est ex elementis et ex calido frigido humido et sicco: eo quod oīs complexio ut peritiores medicorū dicūt quod diu est in bona habitudine sicut naturam: appetit sibi simile. Corrupta autē aliquādo appetit cōtrariū: sicut febre estuas appetit aqua ut extinguat sitis: patet igitur quod animalia habēt tactū necessario: et appetitū naturalem eorū que mixta sunt ex qualitatibus tactus: et hoc ostendit per famē et sitim. De omnibus autē his sigillatim certificandū est postea. Nūc autē intantum dictū sit sufficienter quod omnibus animalibus sensum tactus habentibus: etiam appetitū inest necessario. De fantasia autē et arte practici intellectus: et imaginatione nūc quidē nō est manifeste aliquid dictus: sed de his omnibus in sequentibus prosequemur. Quibusdam autē cum sensu inest principium vite: quod est motuū sicut locū: et hec sunt illa quorū cibus a terra nō sufficienter preparat: et habēt os sicut figurā. Alia enī immobilia existētia figurā oris non habēt: eo quod radices quibus terre insigunt oris habēt similes sicut plantę: et ideo cibus eorū sufficienter in terra preparat propter talia etiā ventres nō habēt: neque loca per que emittat egestio impuri cibi. Quibusdam autē cum dictis potentibus inest etiā intellectiū sicut hominibus: et si forte appareat aliquod genus huiusmodi animalium alterum aut honorabilius quam homo in mortaliū natura. Et hoc dictum est propter quosdam dicentes quedam intellectua animalia esse demones regionē lucis in aere habi-

tantes sicut dixerūt platonici: qui tamē veritatem non habent: sed hic de his nō intendimus: et ideo sub duobus dicim⁹ si quid appareat homine honorabili⁹. Sed quod hic nos habemus determinare hoc est de partibus anime: et quam habent adinuicē et ad animā comparisonem.

Capitulum xi. ex quibus partibus componitur anima: et eadem est ratio anime et figure.

Oportet autē scire quod partes eius quod est spirituale et eius quod est corporale differūt quoniam partes corporee rei cōponūt aut suā essentia aut suā quantitatē: et si componūt suā essentia tunc sunt sicut materia et forma: aut sicut mixta in eo quod mixtum vocamus. Si autē cōponūt suā quantitatem: tūc sunt tertie vel medie vel quarte: et sic de alijs quantitatibus partibus. Et has vocare cōsueuim⁹ integrales: primas autē essentielles. In spiritualibus autē dicimus: quoniam spiritualia potentie quedam sunt et habēt suas partes naturales potestates: ex quibus constituit quoddam vniuersum sue potestatis: sicut apparet in vrbianitatibus. Cū enī dico regnū: potestatem quandam dico: quā cōponūt multe potestates particulares: que tamen oēs fluūt ex regno. Si enim diffiniēs regnū dicā quod regnū est monarchia cuius potestates leges et ordines viuendi omnibus distribuant: erit quedam eius particularis potestas potentia presidis qui terre principat. Alia autē procōsulis: cōsilio cuius et nutu determinant iudicia et sententie dant. Alia autē tribuni et alia ducis exercitus: et alia ceteriorum nis cohortis vnius: et adhuc alia decani: et alia prefecti qui presicit ad paucos in lege iusticie constituedos: et sic diuerse potestates iuncte simul efficiūt vniuersum quoddam quod vocat regnū: et sic est in oibus spiritualibus potentibus. In oibus autē potestatibus spiritus quicquid potest potentia inferior: potest et superior: sed nō cōuertit: et ideo inferior est spiritus in superiori sicut oēs suas operationes: sed nobilitantur operationes inferioris quam sunt in superiori. Similiter autē est in potestatibus causarum naturalium. Quedam enim illarum sunt semper: et quedam frequenter et quedam raro sicut diximus in scōo philosophorū: et quicquid est potestatis in eo quod est raro exercet ab eo quod est frequenter: et ab eo quod est semper sed nō cōuertitur. Habet tamē semper aliquid impotentie: et defectus: inferior potestas: quod nō potest referri ad superiorē potestatem: et ideo diximus quod nobilior exercet operationes inferioris potestatis a superiori: quam ab inferiori potestate. Est autē adhuc notandū in istis potestatibus quod si superior potestas non vniret in se potestatem inferiorē: nō dicerent omnia hec vniū regnū: nisi sicut aceruus lapidū: et ideo quanto potestas superior est simplicior: erit et vniuersalior ad multa exercenda: que sub illa potestate continent. Dico autē eodem modo est in anima que est in potentia vite in qua omnis potentia exercendi opera vite continentur: et ideo particulares potestates sicut vegetatiuum et sensituum: sunt quidem potentie naturales ab ipsa fluētes que dicunt proprietates: sed tamē inferioris potestatis opus et potentia in superiori nobilior est quam in seipsa: vnde sensitua nobilior terminat opera vegetatiue quam ipsa vegetatiua sola. Nutritiua enim que facit carnem nobilior operat quam illa que facit lignū. Similiter autē est in generatiua: similiter autē est in sensitua et intellectiua anima quod oēs suas operationes nobilior participat: et patet ex hoc iam quod in homine neque tres anime sunt: neque tres substantie: sed vna substantia simplicior et nobilior alijs: et ideo plures et nobiliores ab ea quam ab alijs fluūt potestates: et eadem potestates que sunt inferior

Tex. 7
cō. 29.

inferior: nobilior sunt in ipsa q̄ in eis: neq; sunt iste
 potencie nō vnite. quia sic esset vtz quod dixit plato
 q̄ scilicet quedā collectio diuersa operaret: vniantur
 enim semper inferiores in superiori per modū iaz assi
 gnātū: 7 ideo particulares potestates non sunt partes
 essentialiter cōponentes animā: sed potius que deter/
 minant totam suā potestātē ad opera vite distributam
 per potestas: sicut 7 regnū distribuit per potestates
 particulares ad distribuendā vitā: vel cōtinendam 7
 exercendā: que vocat̄ ciuili: 7 ideo dixerunt antiqui
 sapientes q̄ anima est in corpore: sicut rex in regno: 7
 oculus est in ipsa sicut aliquis prefectus in potestate si
 bi iuncta. Ex his iam patet quoniā eodem modo
 iam erit vna ratio diffinitiva anime 7 figure. In figu/
 ris enim sic est q̄ nulla rectilinea inuenit̄ preter trian/
 gulum: 7 eas que ipsum sequunt̄ in specie figurarū: 7
 similiter est in animabus q̄ nulla est anima preter ve/
 getatiuā: 7 q̄ sunt post ipsam in ordine animarū: quia
 sicut figure habent ordinē q̄ vna est ante 7 alia post:
 ita etiam anima vel anime. Simplicior enī lineaz est
 recta: eo q̄ est vnus forme tm̄: sicut sepe diximus: 7
 simplicior figuraz est triangulus fm̄ formā figuratio
 nis: quia 7 in lineis est vnite forme 7 in superficie: qz
 fm̄ formā non diuiditur in figuram aliam: quia trian/
 gulus nō diuiditur in aliam figuram q̄ in triangulū.
 Circulus aut̄ duaz formarū est in cōuexa 7 in conca
 ua: sicut sepe dixim⁹ in antehabitis libris nostris. Alie
 aut̄ figure rectilinee vt tetragonus pentagonus sic de
 inceps diuidunt̄ in diuersas figuras. In figuris igit̄ est
 ratio quedā cōmunis que omnibus conuenit ex qua
 tamen nō scit̄ quelibet figura in specie: 7 qualiter vna
 se habet ad aliam: 7 hoc est ita q̄ figura est q̄ vitas li/
 nea vel lineis terminata: vel q̄ figura est terminatio q̄
 titi: si cōsensimus q̄ figura est qualitas 7 non q̄ vitas:
 hoc enim omni figure cōuenit: ex hac tamen nō scitur
 qualiter triangulus est in tetragono fm̄ potestātē 7 in
 alijs figuris: 7 ideo ex illa nō perfecte scitur trianguli
 natura: sed oportet querere trianguli propriā rationē:
 neq; propria dicit̄ perfecte figuratiōis rationē: 7 ideo
 necessaria est cōmunis. Si enim diffiniens triangulū
 dicā triangulus est figura prima elementalis ad oēm
 figurā rectilineā: in qua diuiditur omnis figura rectili
 nea: ex illa diffinitione nō cognoscā esse figuratiōis
 in triangulo: licet cognoscā posse trianguli ad alias fi
 guras: 7 ideo in scientia figurarū duas diffinitiones
 oportet inquirere: vnā cōmunem 7 alteram propriā
 7 neutra sine altera sufficit: 7 similiter est in anime ra
 tione q̄ cōmunis ratio est que omnibus conuenit ani
 mab⁹ que est endelechia corporis phisici potentia vi/
 tam habentis: tamē quia vite potentia non est vna in
 omnib⁹ animab⁹: sed alia 7 alia: ideo oportet quere
 re fm̄ q̄libet vite potentiam aliam 7 aliam rationem:
 7 ideo deludendus est qui dicit sufficere cōmunē ra
 tionem in his 7 in alijs similib⁹ que nullius erit ppria
 ratio: 7 iterū non debemus esse in propria ratione ne/
 glecta ratione cōmuni. Est aut̄ 7 adhuc alia simili
 tudo inter figuras 7 animas: sicut enim trigonū est in
 tetragono 7 in omnib⁹ alijs figuris que sunt cōmuni/
 ter post triangulum fm̄ potestatem: ita est vegetatiuū
 in sensitiuo: sensitiuū in intellectiuo: trigonū autem est
 in tetragono potentia nō fm̄ se: sed si distribuā tetra/
 gonum in ea que potest: potest tunc in operationē tri/
 goni 7 plus. Quoniam si diuidat̄ lineis diagonalibus
 duabus: faciet quattuor triangulos: 7 similiter quocū/
 q̄ figura est rectilinea in tot triangulos diuidit̄ quo t

habet angulos lineis a quolibet angulorum ad cen trū
 figure ductis. Similiter aut̄ quoniā sensitiuū distri
 buitur in potestates suas: tūc poterit in opera vegeta/
 tiui 7 amplius 7 eodem modo intellectiuū poterit in
 opera vegetatiui 7 sensitiuui: tamen quia sicut trigonū
 non est in tetragono fm̄ actū trigoni sed tetragoni: ita
 neq; vegetatiuū est in sensitiuo fm̄ actū vegetatiuū:
 sed sensitiuū: quod est superior potestas ad ipsum: 7
 ideo ex se potens in potestātē inferioris potētie ad ip/
 sum vt diximus superius: propter quod etiā soluitur
 dubiū quorūdam vtrū scilicet sensitiuū sit compositū
 ex vegetatiuo 7 quodā alio: p̄stat enim q̄ nō: sed sen/
 sitiuū est vnū simplex amplioris potestatis: 7 ideo ex
 sua simplici forma exercere potest nobilior opera ve
 getatiui q̄ ipsum vegetatiuū per se solū. Si enim ex
 illo 7 alio cōponeretur: qualiter esset forma simplex
 perficiens animal. Similiter aut̄ est de intellectiuo.
 Neq; enim in figuris figura tetragoni est composita:
 sed simplex: que tamē distributa in ea que p̄t: potest
 in tetragonū 7 amplius. Similiter aut̄ est in oib⁹ for
 mis p̄sequenter ordinatis sicut causa primaria 7 secū
 daria: sicut dicit̄ in libro de causis de esse: viuere: senti
 re 7 intelligere. Quelibet enim illarū est simplex vna
 essentia: 7 tamē semp cōsequens habet potestātē p̄ce/
 dentis vel precedentiuū omnium: 7 nō influit secūda nisi
 cū causalitate antecedentiū: qz vita nulli dat vitā sine
 esse: neq; sensus alicui dat sensum sine vita 7 esse. Sic
 7 intellect⁹ nulli dat intelligere sine esse viuere 7 senti
 re in genere mortalium. In celestib⁹ enim intelligere for
 te est sine sentire: erit tamē de h̄ determinandū in pri
 ma philosophia. Si aut̄ hoc queritur vnde hēat p̄se/
 quens forma q̄ potest omnium precedentiuū formarum
 potestates operari: dicendū videtur q̄ habet a tribus
 quoz vnū est ipsa consequentia ordinis: non enim
 est consequēs nisi quia exiuit a precedente: 7 ideo po
 testas precedentis potest in ea. Alia causa est: quia li
 cet sit consequens intellectum: tamen est vicinior fm̄
 fm̄ esse prime cause. Intellect⁹ enī vicinior est prime
 cause q̄ sit sensus: 7 sic habet in se plures bonitates 7
 nobilitates q̄bus accedit ad cōformitātē prime cause
 7 per illas bonitates plura p̄t q̄ aliqua alia essentia
 vel forma. Tertia causa est qz est imaterialior 7 sim
 plicior 7 separior semp cōsequens q̄ p̄cedens: 7 ideo
 in plura p̄t q̄ antecedens ipsam: dico aut̄ simplicior
 fm̄ esse 7 non fm̄ rationē: quoniā fm̄ rationē forte est
 ecōuerso: qz precedentes forme cadūt in eius diffini
 tione: ideo fm̄ rationē sunt ante eā 7 simpliciores ca:
 7 hec tria simul iuncta dicūt verā causam: qz vnica exi
 stens sequēs in plura p̄t q̄ antecedēs. Et si forte ali
 quis obijciat q̄ diffiniens 7 rōne prius est diffinito: 7
 simplicius fm̄ esse 7 naturā: dicendū q̄ hoc est verū
 fm̄ cōmunē naturā que inuenit̄ in plurib⁹: sed nos hic
 vocamus fm̄ esse simplicius 7 prius: quod inesse sim
 plicius est 7 prius: 7 nō dubitamus qn̄ intellectus fm̄
 eē simplicior sit q̄ sensus licet cōmuniō natura sit sen
 sus q̄ intellectus: hec igit̄ est causa q̄ nulla istaz for
 marū cōposita est: 7 tamen in plura potest vna q̄ alia.
 Si aut̄ dicatur q̄ habet potestates naturales in seipsa
 sic componit̄ ex seipsis: dicimus q̄ hanc solam habet
 cōpositionem: sed illa nō repugnat simplicitati forme.
 Rectū enim formā dicit̄ in mathematicis: 7 recto cuz
 multa accidunt vt proprie passionēs ipsius 7 potencie
 naturales eius: 7 tamē simplicitati sue nō p̄iudicāt:
 quia sunt post suā essentiam: 7 fluunt ab ipsa ita 7 ista
 post esse anime sunt 7 fluūt ab ipsa: 7 ideo nō tollunt
 d j

elms simplicitate. Ex dictis igit patet qd nō sufficit assignasse cōmunē anime diffinitionē nisi propriā s̄m quā libet eius potestate assignemus: per quā sciānt ea que accidunt ei s̄m potestates illas. Oportet igit scire que sit vniuscuiusq; anima vt que hoīs: que bestie: et que plante: quia sicut diximus sensitiuū nō est sine vegetatiuo: licet econuerso vegetatiuū a sensitiuo sepetur vt in plantis apparet. Itēz aut sine tactu non habetur aliquid alioz sensuū: tactus aut ab alijs separtur: qz multa de numero animalū neq; visum neq; audituz neq; odoratū sensum habēt: sed tactū solum: et gustū: s̄m qd est quidā tactus: et cū sensitiuo principio vite. Que dam etiam habent s̄m locū motū et quedā nō habent ipsum vltimū aut qd est finis et paucorū animalū habent quedā intellectū: et multa nō habent. Homo enīz solus habet in genere mortaliū: nisi s̄m platonicos inueniatur aliquod intellectiū mortale hoīe dignius: et quibuscūq; inest intellectus insunt et antecedentia oīa: sed nō cōuertitur. Quibusdā enim inest solus sensus et q̄dam cū h̄ habent imaginationē et quedā cum his memoriā: et quedā cū his experimentū et artes sicut homines: de speculatiuo aut intellectu altera ratio est: qz separtus est et magis proprie separtoz q̄ mortaliū. Sz tamē in tertio huius scīe libro de ipso erit tractandum et videndū quid et quoz sit. Sed ex dictis manifestū est qd propriissima erit ratio anime qua cognoscit quid est horum vniūquodq;.

Tex. r
cō. 32.

Tractatus secundus secundū libri de anima in quo agitur de potentijs anime vegetabilis sigillatim et primum de ordine procedendi et quot sint et que potētie anime vegetabilis.

Tex. r
cō. 33.

Necessariū aut est ei qui debet determinationē facere de istis vt accipiat primū quid est vniūquodq; eoz que dicta sūt. Sed anteq̄ hoc fiat oportet vt adhuc queramus vtrū sensitiuū intellectiū et vegetatiuū sint vna substantia in hoīe vel plures. Videtur enim qd plures qz corruptibilis et incorruptibilis nō est substantia vna. Intellectiū aut est incorruptibile: et sensitiuū et vegetatiuū sunt corruptibilia: q̄ ipsoz non est substantia vna. Adhuc aut separabilis et inseparabilis nō est substantia vna: ergo cū intellectus sit separabilis et sensus et vegetatiuū nō sint separabilia ipsoz nō est vna et eadē substantia. Adhuc aut quoz actus essentialis differētes sunt: ipsoz sunt essentie differētes: sz sic differūt actus isti vegetare sentire et intelligere: q̄ vegetabilis sensibilis et intellectualis non sunt vnius et eiusdē substantie. Hāc aut questionē pluribus iam vicib; terigimus et determinauimus: et ideo adhuc dicimus qd hec tria in hoīe sunt vnius substantie: que qz eleuatioz est q̄ alie: ppter hoc plura opaf: et plura habet principia vite ad exercenda opa vite: et ideo iste tres potētie sunt vnius substantie in homine: et qd dicit qd corruptibile et incorruptibile nō sunt vniū substantie: h̄ est vtz si corruptibile et incorruptibile est aliqd s̄m substantiā. Si aut corruptibile et incorruptibile dicunt s̄m operationē: tūc nihil prohibet ab eadē substantia fluere potētijs duas quaz vna est corruptibilis: et altera incorruptibilis: eo qd vna ē cōiuncta corpori: et altera nō: sicut ab vna substantia separta dixim; supius fluere potētiā cōiunctā cū corpore et nō cōiunctam. Supior enīz essentia eo qd est superior potest in omnē operationē inferioris: et pcr hoc patet determinatione obiectoz. Dicam; igit sicut superius incepimus dicere: qd ei qui debet facere determinationē certaz de

premissis qd necessariū est ei accipere quid vniūquodq; qz istoz est per rationē diffinitiuā: et postea per rationem illam oportet cū determinare de habitis qui se/ quunt sicut accidentia per se: sicut est separabile esse: vel nō esse separabile a corpore: et huiusmodi que accidunt potētijs anime: et de alijs quecūq; sunt determināda: ex ipsis aut cōgruit dicere quid vniūquodq; istoz est per diffinitiuā rationē: anteq̄ sciam; de toto eo qd partes priores sunt quo ad nos: tūc eadē rōne prius oportet determinare de actib; istaz potētiarū: eo qd actus preuū sunt potētijs quo ad nos s̄m rationē: lz simpliciter et s̄m esse potētie sint priores actib;: per eandē aut rationē adhuc de obiectis prius est determinandū: qz obiecta magis accedūt ad nostrā noticiā q̄ actus vel potētie: obiecta enim sunt que inferūt potētijs passionē et potētie informant per species obiectoz: et ideo obiecta sunt speciem prebentia actib;: et per actus dāt speciem potētijs: et propter hoc prior speculatio est de obiectis quo ad nos: secūda de actib; et tertia de potētijs quo ad nos: prius igit dicendū de sensibili et intelligibili et postea de intellectu et sensu. Inter autem oēs potētijs prius de alimento et generatione dicendum est: vegetatiuū enim cōmunius inest animatis q̄ sensitiuū et intellectiuis: et cōmune etiam quo ad nos prius est quēadmodū diximus in principio phisicorū: vegetatiuū enim est potētia s̄m quā omnib; inest viuere: et illius opa sunt alimēto vti et generare. Tria enīz habet in se potētia vegetatiua hoc est nutritiuā et augmentatiuā et generatiuā. Cuius h̄ est ratio: qm̄ omne quod generat propter paucitatē materie ex qua generatur: prius est imperfectū s̄m q̄titate: et virtus deducens ipsum ad perfectū est augmentatiua cui cōtraria est diminutiua que surgit ab imperfectiōe et potētia ei;. Debet aut omne quod est ex cōtrarijs saluari in esse: et hoc fit per virtutē nutritiuā. Et indiget diuino esse participare in simili s̄m specie: et hoc fit per generatiuam: et ideo tres virtutes necessario habet potētia vegetabilis: dicunt tamē duo istoz opera generare et alimento vti: qz ista duo sunt ad substantiā saluandā. Alimētū quidē s̄m materiā et indiuiduū: generare autēz s̄m specie et formā. Generatiua enim oib; inest viuētib; quecūq; sunt de numero naturalū et nō eternarū substantiarū: et que sunt pfecta et nō imperfecta: quia imperfectū in q̄titate ppter hoc qd multū necesse habet ponere in substantia: nihil pōt ponere in semine: et ideo generare infantes et pueri nō possunt: et hāc generationem habere per se et variā est facere tale alterz in indiuiduo: et idē in specie quale est ipsoz generans: et facit h̄ qd est perfectū vt diximus et nō occasionatum sicut mōstra sunt: et quecūq; nō casu generantur: vt peccata nature que sūt mōstra sicut dixim; in secūdo phisicorū. Habet aut generationē variā precipue ea quoz vltimū posse generatio est sicut vegetatiua: qz generāt ex se radices et virgas et ramos et folia. In hac autē variā generatione: ip̄ generans facit tale alterz quale est ipsoz: vt virga quidē virgā: animal aut animal. Causa aut est quatenus diuino esse participant q̄tū possunt: qd est sempiternū esse: omnia enim illud perpetuū esse optāt: et illius causa agūt: quicquid agunt s̄m naturaz. Sicut enim dixim; in celo et mūdo similitudinē diuini esse quedā participant sine motu: et quedā cū motu: et eoz que mouent: quedam reiterant eodem numero: quedam eadē specie: et sic dixim; in fine de generatione et corruptione. Quedā aut reiterant eadem specie nō numero: sicut generabilia et corruptibilia.

Tex. r
cō. 34.

Id autē

*Tex. 2
co. 35.*
Id autem quod est causa finalis cuius causa sit id quod sit dupliciter dicitur: huius quidem eius causa sit quicquid sit ad illud. Aliud autem est quo res est id quod est: et hoc est causa formalis: unde esse perpetuum causa finalis est generationis: sicut eius causa sit tota successio generationis: et quae non consequitur natura una generatione: sed per totam et infinitam generationis successione: et ideo hoc est tantum cuius causa sit quicquid sit secundum naturam: forma autem dicitur esse generato est finis quae consequitur natura per unam generationem: et hoc est finis in quo quiescit actus unius particularis generationis: sicut in quo est esse eius quod generat: quia forma dat esse generato. Et quia generabilia communicare non possunt esse divinum: quod est perpetuitas esse in seipso: eo quod nihil corruptibile continue potest manere: communicant tamen quantum tunc possunt ut saltem remaneant eadem specie: et tunc remanent quidem non unum sed ut unum. Numero enim non unum permanent sed specie unum: et ideo sicut praediximus esse divinum quaedam participant plus et quaedam minus unum quodque sicut potest.

*Tex. 2
co. 36.*
Capitulum secundum qualiter anima est viventis corporis causa et principium.

*Tex. 2
co. 37.*
Et autem anima viventis corporis causa et principium. Causa autem et principium tripliciter dicitur: anima autem est viventis corporis causa et principium secundum tres modos determinatos in secundo philosophorum. Est enim anima causa efficiens unde est motus corporis: et ipsa est etiam causa finalis propter quam est corpus: et est causa formalis sicut substantia dicitur esse animato corpori. Quod enim sit causa formalis sicut substantia animati corporis manifestum est: vivere enim viventibus est esse: quia vivere est actus anime in corpore continuus sicut supra diximus. Causa autem formalis et principium viventium in eo quod vivunt est anima: cum animatum ab inanimato determinet in vivo sicut superioris patuit. Amplius autem eius quod potentia est vivere hoc est quod potestatem habet exercendi opera vite actus est ratio. Actus enim qui est complementum est rationem et esse dicitur ei quod potest operari opera vite: sicut supra probatum est in prima definitione anime. Constat autem quod actus potentia vitam habentis est anima: ergo ratio eius est et forma: ex istis igitur duabus rationibus probatur esse principium et causa corporis sicut forma et substantia eius. Manifestum est autem quod ipsa est etiam causa finalis quae est causa propter quam est quicquid est: et propter quam sit quicquid sit. Sicut enim intellectus practicus in mechanicis est propter finem determinatum propter quem movet materiam ut inducat formam artis quod est bonum artis illius: eo quod omnis ars alicuius boni est operatrix: sicut faber facit quod facit propter cultellum: et operatur opus illud est finis eius. Eodem modo etiam natura operatur propter finem determinatum quem intendit sicut probatum est in secundo philosophorum: et hic est finis nature propter quem operatur. Huius etiam finis in animalibus est anima secundum naturam enim omnia physica corpora animata et organata propter animam et diversitas eorum est propter anime diversitatem: et hoc est tantum in animalibus quod in plantis: sicut et omnia instrumenta artis sunt propter artis finem. Sicut autem supra diximus quod cuius causa sit dupliciter dicitur. scilicet quod est cuius causa sit totum quod sit: et quod est quo res est id quod est: et horum exemplum subiecit superior. Esse enim divinum est unum cuius causa sit quicquid sit: sed non quo res est id quod est: forma autem est cuius causa sit et quo res est id quod est: et talis finis est anima animati corporis. Sic ergo probatum est quod anima est causa finalis. Et vero ipsa est etiam efficiens causa unde est motus

corporis animati. Nihil enim movetur ex se secundum locum nisi ab anima. Si autem aliquis dicat quod non omnibus viventibus convenit iste motus: dicemus quod etiam alteratio et augmentum sunt motus ab anima in corpore uno existentes: sensus enim quaedam alteratio esse videtur: et nihil sentit nisi quod habet animam. Similiter autem omni vivo convenit augeri et minui. Nihil autem augetur proprie nisi quod aliter proprie: et nihil aliter proprie quod non participat animam: ergo ad minus unde est motus augmenti in omni corpore vivo est anima: quod quidem corpus participat animam. Erit igitur anima tripliciter causa animati corporis: eo quod tres dicte causae in una re coincidunt sicut in secundo philosophorum probatum est. Materialis autem esse non potest: quia materia nunquam concidit in eandem rem cum alijs causis.

Capitulum tertium de improbatione erroris empedoclis circa motum et causam nutrimenti.

*Tex. 2
co. 38.*
Empedocles autem loquens de motu nutrimenti ad partes et membra eius quod aliter non bene dixit: addens dictis suis augmentum accidere plantis: deorsum quidem propter id quod terra sic fert naturaliter deorsum: sursum autem propter ignem qui movetur sursum. Et fuerunt rationes inducentes Empedocle precipue tres quarum una est: quia videbat motum nutrimenti esse naturalem: et naturalem habere finem determinatum in natura: tractum autem esse motum violentum sicut manifestum est ex veterum philosophorum. Et ideo ne diceret nutrimentum trahi ad membra per virtutes membrorum: dixit quod naturaliter movetur ad illa per naturalem motum elementorum quae commixta sunt in alimento. Alia vero ratio est: quia videntur elementa per aliquem suum actum remanere immixta: et ideo dicebat quod etiam suos motus naturales retinebant. Tertia ratio fuit: quia in omni animato videbat membra inferiora habere nutrimentum grossum et terrestre: superiora autem habere alimentum subtile et calidum. Similiter autem in senibus in quibus deficit calor videbat inferiora membra plus nutriri quam superiora: et in iuvenibus in quibus est multum calidum membra superiora plus nutriri quam inferiora: quia in eis calor ignis multum ad se trahit materiam: et illa multiplicata multum elevari sursum et pariter deorsum. Eadem autem causa est quod in mulieribus membra inferiora multum augentur sicut crura: et nates: et membra superiora habent gracilia sicut brachia et humeros: quia frigiditas vincens in eis ingrossat nutrimentum quod propter densitatem suam trahit inferi: videbat nihilominus in omni nutrimento dari aquam et terram: et ideo putabat haec non moveri sursum: nisi prius essent quiescentia in ignem vel ignita. Haec igitur sunt quae induxerunt empedocle. Errabat autem empedocle dupliciter: uno quidem modo quod non bene accepit intentionem eius quod est superius: et intentionem eius quod est inferius: quia non idem est sursum et deorsum animati corporis et mundi: quia in mundo sursum et deorsum differunt et opponuntur situ tantum: sed in corporibus animatis differunt figura membrorum et officio. In omni enim animato dicimus quod caput est superius corporis eius: et tamen videntur quod bestiarum caput est pronum in terram et non rectum nisi soli hominis: sicut Ovidius dicit de deo quod os homini sublime dedit celum quod videre iussit et erectos ad sidera tollere vult. Si ergo sic figura et officia in corporibus animatis distinguuntur sursum et deorsum: tunc cum plantae radices habeat ori animalium pro officium similes: radix erit in plantis sursum: et rami deorsum: quia non idem erit sursum et deorsum quod in mundo est sursum et deorsum: quia sicut diximus positiones iste in corporibus animato rursus dicunt eadem vel si les diverse secundum epa et non secundum situs mundi. Adhuc etiam si processerim empedocle quod idem sit mundo superius et corporibus animatis: nos videntur quod quilibet pars nutrimenti fertur in tria loca: quia fertur sursum et deorsum ubiqueque sunt membra: talis enim motus non potest esse a

*Tex. 2
co. 39.*

virtute elementalī. Si enim illa sint simplicia habebūt mot^o simplices. Si autē cōposita p̄ualebit mot^o dñan/ tis in mixto: oꝝ igit̄ q̄ mot^o iste sit ab alia virtute q̄ nō est elementalī neq̄ p̄ns cōmixtionē elementi: hāc autē virtutē vocam^o aiām ergo erit ab aīa. Aliter enī euellērent a se inuicē que in p̄ria loca ferunt̄ et p̄uuleret dñans elementū: vniuersalr autē nunq̄ euellunt̄ quando diu viuūt plāta vel aiātū: continens igitur ea nō est elementalī virtus et hāc vt dixim^o vocam^o aiām. Rationes autē mouētes empe. nō sunt difficiles ad soluendū. Ostēdimus enī in. viij. phisicoꝝ duplicē eē tractū vnu q̄dē in quo trahens per virtutē que oīno extrin/ seca est: trahit id q̄d trahit et tractus iste est violent^o. Alius autē est quādo trahens aliqd̄ sue virtutis gene/ rat̄ in tracto que virt^o innata in tracto facit ipsum mo/ ueri ad trahēs sicut trahit ferrū a magnete et h̄ tract^o est nālis sic trahit cibus ad mēbra eo q̄ virtus mēbri generat̄ in cibo: que agente in se mēbro p̄tinue reducit ad actū: et per illā alimentū mouet ad mēbrū sicut ad locū sue forme et speciei in qua complementū accipit illius virtutis que generata est in ipso per actionē aīe que est act^o mēbroꝝ. Cū autē hec virtus nō sit elementalī: sed aīe que est actus mēbroꝝ: cōstat q̄ naturaliter mouet vel potius si ita liceat loqui aīaliter mouet ad mēbra et nō per virtutē aliquā elementalē. Et q̄ dicit elementa aliquāliter remanere in mixto cibo: nō iuuat ad sue op̄inōis assertionē: qz elementa materialia efficiunt̄: et virtus anime alimentū assimilās efficitur for/ malis et mouēs. Quod autē dicit grossius et terrestrius esse nutrimentū inferiorū mēbroꝝ non generaliter est veruz. Mēbroꝝ enim terrestriū sicut sunt ossa nutri/ mentū est terrestre: et mēbroꝝ aquaticoꝝ sicut est ce/ rebzū: nutrimentū est aquaticū: et ossa sunt superius et inferius corpore: cerebzū tm̄ superius. Sed verū est q̄ in senib^o et in mulierib^o frigidis: plus nutriunt̄ infe/ riora mēbra q̄ superiora: propter caloris defectuz: qz calor est instrumentū anime: et deficiēte instrumento: aut nulle fiūt operationes artis aut nō bene fiunt: sed ex hoc nō probat̄ q̄ fiat nutrimentū virtute elementalī sed potius virtute anime cū aliquo defectu instrumēti quia fm̄ empe. nihil deberet de nutrimento in talibus ferri sursum sed totū deorsum. Sic igit̄ patet q̄ nō ve/ re dixit empedocles.

Capitulum. iij. de improbatione erroris eoz qui dicūt augmentū et alimentū fieri per virtutē ignis.

Tex. 7
cō. 40.

¶ **S**unt autē quidam qui non omnū elementoz virtute fieri dicebant alimentum: sed virtute ignis tantū: et similiter augmentū cuius assi/ gnabant rationē: quia ignis solus inter omnia corpo/ ra et alitur virtute propria et augmentat̄. Alitur enim inquantū educit subtile humidū de calefactis et cōua/ lescit et sustentat̄ in ipso: auget autē inquantū incremen/ tum accipit sue q̄tatis per appositionē cremabiliuz: et propter hoc dicūt q̄ ignis etiā hec duo in omnibus operat̄ animatis. Et hī q̄dem adhuc alijs duabus ra/ tionib^o sunt inducti quaz vnā esse dicebant: qz vide/ bant ignē non nutritū perire per continuā sue materie perditionē. Euolant enī ascendendo semp̄ materia/ les partes ignis: et contendūt superius. Cū igit̄ sic cō/ tinue deperdat̄: indiget deperditi restauracione. Non autē deperditum restaurat̄ nisi per nutrimentū: oportet igit̄ q̄ ignis nutriat̄. Si q̄s autē eis dixit q̄ ignis natu/ raliter mouet sursum: et ideo partes sue māles euolūt ex ipso nāliter: dicebāt hoc esse non posse p̄pter hoc q̄ nihil corrūpit seipsuz: nec nāliter intendit suiipsius

corrūptionē: ignis autē corrūpitur per hoc et destruit̄ q̄ paulatim euolat̄ ex ipso partes māles sue: ergo nō nāliter emittit eas: sed per aliqd̄ corrūpens: erit igitur etiam nāle nutrimentū ipsum saluans et deperditū re/ stituens. Alia autē ratio istoꝝ fuit: qz dicebant augmē/ tum fieri per hoc q̄ addit̄ aliud corpus intrās in po/ ros eius q̄d auget et nihil esse ita porosum sicut ignez p̄pterea q̄ siccissim^o est et perspicu^o: ex siccitate etiam cōtinet poros: p̄spicuitas autē multitudinē ostendit po/ roz. Hec autē nō sunt vera in toto: vey q̄dē enim est nō fieri alimētū sine calore ignis: s̄ calor ille instru/ mentalis est et nō p̄mū efficiens: et ideo est cōcausa et nō cā p̄ncipalis. Operat̄ enī in alimētū nō spēs ignis sed spēs viui corpis et virtutis aīe: sicut sup̄ dixim^o: et ideo nō alterat ad spēs ignis: sed carnis vel ossis: q̄ sunt spēs organoz aīe. Cui^o signū est: quia augmentū ignis in q̄tate interminatū est: tm̄ enī auget: q̄ tū est cremabile appositū igni. S̄ oīuz aiatoꝝ q̄ p̄stāt in fi/ gura et q̄tate certa est q̄titas in qua saluatur forma illi^o speciei: et est ratio magnitudinis in maximo et in minimo in qua stat: et extra quā nō saluat̄ spēs: et aug/ mentū h̄z terminū q̄d est q̄titas organoz: que sufficit op̄ationib^o virtutū et potentiaz: q̄ aliud est p̄ncipiuz augmēti in aiatis q̄ sit virt^o ignis: hāc autē vocam^o ani/ mā que talē ponit augmēto suo terminū: h̄ enī magis sunt rōnis hoc est forme q̄ dat esse et rationē: q̄ mate/ rie hoc est q̄ alicui^o virtutis mālis vel corporee sicut est calor ignis. Alia autē ratio qua auicēna improbat̄ snīam istaz est: q̄ ignis quādo nutrit et auget: nō nutrit et auget nisi seipsum: aīa autē vegetabilis: neq̄ nutrit: neq̄ auget seipsaz: s̄ pot^o corp^o. Rōnes autē quas in/ ducūt nō difficile est soluere: dicim^o enī q̄ ignis nō p̄/ prie nutrit neq̄ auget. Id enī q̄d p̄uertit̄ in ignē: non ingredit̄ in ignē: neq̄ ingredit̄ in ipsum vt cui^olibet p̄ti addat̄ et vniat̄ s̄ diffundit̄ ignis p̄ generationē forme ignis in mā aliena. Et q̄d dicūt q̄ attrahit subtile hu/ midū ex cremabilib^o et q̄ illo cibāt̄: dicendū q̄ nō ad hoc attrahit vt illo cibet̄: s̄ pot^o vt in illo generetur tanq̄ in p̄ima mā. Nō enī attrahit nisi qz calefacit et subtilizat: et tūc calor facit ipsuz ebullire ad superficiē corpis: cui^o illud fuerat humidū: et ibi sumat et sit flā/ ma: deberet autē attrahi in oēs p̄tes ignis anteq̄ inflā/ marē si eēt nutrimentū ignis: p̄z igit̄ q̄ illud est p̄prie generatio ignis et nō nutrimentū. Q̄d autē dicūt in igne fieri deperditionē fm̄ māz: dicendū q̄ accidit igni inquantū est in loco alieno: p̄ hoc enī materie p̄tes plus igni/ files euolūt intendētes ire ad locū propriū: sed extrin/ guunt̄ ab aere circūstante: et sic sit p̄tinaua ignis deper/ ditio: neq̄ intendit per hoc suā corrūptionē: s̄ potius melius saluari et cōualescere in loco p̄prio: et sic fieret si nō impediret̄: et ideo nō intendit ignis fm̄ naturam restaurare illud deperditū: sed potius per inflāmatio/ nem multiplicare suā speciē in materia aliena sicut di/ ximus. Quod autē obiiciūt de poris et vacuo ostendi/ mus nihil esse in p̄mo de generatione et corrūptioē. Exclūsis autē sic falsis opinionib^o et errorib^o antiquo/ rū: loquemur de qualibet potētia vegetabilis anime: ostendentes que sit quelibet ipsarum: et quā habēt ad inuicem: et ad animā vegetabilē cōparationem.

Capitulum quintū de alimento quod est obiectū nutri/ tiue et vegetatiue.

¶ **Q**uoniam autē hec potentia anime quā voca/ mus nutritiua est vegetatiua indiuidui gene/ ratiua per multiplicationē indiuiduozum in specie: oportet nos fm̄ predictā doctrinā prius loqui de nutri/

Tex. 1
cō. 41.

Tex. 1
cō. 42.

de nutrimento. Opus enim quod est alimentum opus determinatio fit circa alias potentias anime vegetabilis: eo quod augmentativa et generativa operatione quadam alimentum recipiunt. Est igitur alimentum quasi obiectum unum tribus potentibus anime vegetabilis primum. Primum autem quod de alimento quod dicitur occurrit est: vtrum alatur huiusmodi: vel sile sili. Videtur enim quibusdam quod huiusmodi alatur: sed non omne huiusmodi alatur a quo cumque huiusmodi: sed solum illo huiusmodi alatur aliquid huiusmodi: quoniam huiusmodi non solum generari possibile est ex alterutris: sed etiam augmentari unum ex alio. Multa enim generantur huiusmodi ex alterutris: non tamen omnia huiusmodi sunt ex omnibus sicut diximus in .i. libro philosophorum: et eorum quae generantur ex inuicem non omnia augentur se inuicem: sicut quoniam sanum generatur ex laborante: non augetur neque aliter unum ex alio: et ut vniuersaliter dicatur: cum huiusmodi sint quae sunt potentia et actus ad inuicem in generibus omnibus: ea quae sunt vni generis huiusmodi generantur ad inuicem: sed non augetur neque aliter unum ex alio nisi sint huiusmodi in genere substantie tamen accepta. In illis enim vnum subalter potest reuertitur in subalter alterius: et ideo vnum potest alere et augere alterum. Sed adhuc obseruandum est: quod neque illa eodem modo se habent ad inuicem quod seque vtrumque alatur reliquum: et e converso: et hoc scimus ex dictis antiquorum: quod dixerunt de simplicibus corporibus quod aqua alatur ignem: et non e converso ignis alatur aquam: et ideo falsa sit eorum suppositio: tamen vltima ratione fuerunt inducti. Viderunt enim quod nihil aliud alatur: nisi quod recipit spem et formam eius: quod alatur ab ipso. Humidum autem inter omnia prima solum videbatur facile recipe formas et spes aliorum corporum quae ei imprimuntur: et ideo dixerunt hoc solum esse alimentum. Et hec ratio cogit quod omne alimentum est humidum esse secundum actum: ideo forte potentia sit alterius qualitas. Viderunt etiam quod omne quod alatur: spes et formam suam imprimunt ei quod alatur ipsum. Nihil autem adeo potest esse sigillatum forme suae: sicut calidum et siccum: quia calidum penetrat: et siccum retinet acumen quod dat ei calidum: et ideo solum ignem nutrire dixerunt: pro igitur quod ideo vix dixerunt in hoc quod aqua alatur ignem: tamen causa propter quam illud dixerunt est vltima: et ex veritate quae est in dicto eorum isto: accipit quod non eque liter se habent huiusmodi ad inuicem: quod vnum alatur: et alterum alatur: quod vtrumque. scilicet ab altero et aliter possit et aliter reliquum. Illud enim in eo quod est aliter omne quod sit in actu humidum susceptibile forme et spes eius quod alatur. Id autem quod alatur est huiusmodi virtute quae formam corporis quod alatur et membrorum eius sigillat in ipso: et ideo indiget instrumentum quod est calor naturalis: et aliter virtutibus sibi subserviuntibus: de quibus infra dicemus. Distinctio autem quae est inter aliter et id quod alatur inter corpora animata: in solis simplicibus deprehenditur: sicut diximus quod ignis alatur et aqua alatur: et non ita videtur in compositis: propter quod composita ab excellentibus primarum qualitatibus sunt remota: et ita non videntur esse in actu humida: neque in actu adeo sicca quod possint ita euidenter habere proprietates aliteris et aliter: quemadmodum simplicia.

Hec autem que diximus habent dubitationem eo quod quaedam videntur alimentum vni ei quod alatur: nihil autem vni aliter: nisi quod similitudinem habet in forma ad ipsas: dicunt non augeri vel aliter huiusmodi contrario: sed potius sile simili. Alijs autem de quibus praediximus videbatur aliter huiusmodi huiusmodi: tamen impossibile sit aliter sile simili. Et pro se inducunt rationem: quod omne alimentum mutat et decoquit decoctione calidi. et humidum: sic alimentum omne mutat. Mutatio autem omnis: aut est de huiusmodi in huiusmodi: aut de huiusmodi in medium: quod comparatum huiusmodi est huiusmodi: quod non alatur nisi huiusmodi huiusmodi. Adhuc autem omne alimentum patitur ab eo quod alatur: et non e converso: huiusmodi autem sunt quae patiuntur ab inuicem: patitur enim de coctione et assimilatione: cum omnis decoctio sit complexio a naturali et proprio calore ex huiusmodi qualitatibus aut passionibus sicut habitum est in quarto methauro. Non tamen patitur id quod alatur ab alimento: sicut neque instrumentorum domus aliquid patitur a materia ex qua fit domus: sed potius materia patitur

et transmutatur ab ipso in domus formam. Ita et alimentum transmutatur in formam eius quod alatur et non e converso. Instructor autem domus non habet mutationem nisi illam que est ex ocio ad agere siue actus primi ad secundum: sicut scientem dicimus mutari quoniam actu fit considerans: ita etiam anime virtus quae nutritiva vocatur mutat quoniam de nutriente secundum potentiam efficaciter nutriens in effectu: et forte hoc nunc est: quia in talibus virtutibus superius diximus animam magis fore actum secundum quod primum: et potius assimilari vigilie quam somno: forte enim semper nutrit: et si non semper nutrimentum ab extrinseco querat: quia semper aliquid agit circa nutrimentum: aut dissoluendo: aut alterando: aut attrahendo: aut vniendo membris. In determinando autem ista questione magna habet differentia: vtrum nutrimentum sit quod vltimo est quoniam vni membris aut quod primo querit ut nutriat antequam alteret et assimilet: aut vtrumque: quoniam si consideramus nutrimentum secundum actum: hoc est quod potest perficere nutrimenti operationem per hoc quod mouet ad membra et vnitur membris: sine dubio tunc id quod assimilatum est membris est nutrimentum. Si autem nutrimentum accipiat secundum potentiam: quod seque potest per suam subam fieri nutrimentum tunc nutrit contrarium contrario: et ideo non coctum adhuc est contrarium: coctum autem simile: et ita vtrumque praedictorum contingit vice re: et quod contrarium contrario: et quod simile simili aliter: et ideo manifestum est quod vtrumque quodammodo recte et non recte dicuntur

Quonia autem sicut supra ostendimus: nihil alatur proprie quod non habet animam: oportet animatum esse corpus quod alatur: et anime potentia in alimentum agere: et non virtute elementalium simplicium. Alimentum igitur animati corporis per se est et non secundum accidens virtutibus aut elementaribus non attribuit nisi per accensum: hoc est in quantum sunt instrumenta anime: et sic qualitates elementales sunt cocause et non cause alimentum: sicut supra ostendimus.

Cap. vi. de officijs nutritive et augmentative.

Is autem habitus de alimento: et de ipsis potentibus est determinandum. Est autem potentia nutritiva quae de nutrimento restaurat deperditum in corpore animato ut saluet in esse diuino. Augmentativa autem est illa que de nutrimento addit quantitatem membrorum ut ad debitam longitudinem et quantitatem deducantur.

Et ex hoc accipitur quod licet idem subum sit alimento et augmentatiuo: hoc est ei quod auget: tamen esse eorum secundum rationem differentiam est alterum et alterum. Animatum enim secundum quod quatuor est alimentum augmentatiuum querit: sed non nutrit nisi secundum quod est hoc aliquid: et suba potens recipere formam membrorum et substantiam. Nutrimentum enim non saluat nisi substantiam et ideo quod diu potest nutrire: tamen diu saluat in individuo. Sed augmentativa non agit per totam vitam: et ideo ipsa non est saluatiua sube: sed potius perfectiua quantitatis. Et sunt quatuor differentie inter nutritiuam et augmentatiuam: quarum vna est et principalis: quod nutritiva non accipit alimentum nisi in quantum est potentia suba membrorum: et non curat de quantitate. Augmentativa autem accipit ipsum in quantum quatuor potentia addit quantitatem membrorum: in quantum membrorum quantitas extendit ipso addito membris. Secunda autem est: quia nutritiva addit subam cibi sube membrorum equaliter secundum tres corporis diametros: longitudinis et latitudinis et profunditatis: in omnibus his equaliter perditum restauras: augmentativa autem precipue addit longitudini: et ideo indiget quod calor suus sit fortior et membra in quibus est sint mollia que extendi possunt: hoc autem sic probatur: longitudo enim non fit maior nisi ossibus extensis: et hec dura sunt et non nisi forti calore faciente discurre nutrimentum per ipsa fieri potest. Sili autem non fit extensio sicci indurati: sed potius eius quod est humidum flexibile:

Tex. r
co. 46.

Tex. r
co. 47.

Liber secundus

z ideo non fit augmentū nisi in iuuentute anteq̄ adue-
niat siccitas nimia que prohibet extensionem: z h̄ est
causarū vna quare non semper augentur corpora: sed
semper nutriūtur. Nutritiua enī licet s̄m omnē dimen-
sionē vt diximus nutriat: tamē s̄m latitudinē maxime
nutrit: quia ad illius incrementū nō exigitur nisi assimi-
lacio nutrimenti z additio: z nō extensio in ampliozē
quantitatē nisi quātū extenditur in addito: z hoc fre-
quēter fit in solis mēbris mollibus que sunt caro z hu-
iusmodi: preter h̄ q̄ ossa extendantur: z hoc fit caloze
debili magis q̄ forti. Tertia differentia est: q̄ nutriti-
ua ebetiozi vt dictū est instrumento operat: augmenta-
tiua autē acutiozi. Cū enī calor naturalis vtriusq̄ sit in-
strumentū: ebes calor est qui solū cōuertit nutrimen-
tū z assimilat. Acutus autē qui facit ipsum discurrere
per mēbra dura que mollificat infundēdo ea acuto hu-
more nutrimentali: z tunc extendit ea: z causa hui⁹ est
quia cuz quelibet virt⁹ plus possit in materia propria
q̄ aliena ebetat calor: quāto plus de aliena materia in-
geritur. Quod vt melius intelligatur oportet scire q̄
duplici humido indiget omne quod nutritur: vnū qui-
dē est seminale: quod est aliquid substantie seminis: z
illud est propriū subiectū caloris naturalis. Aliud autē
est nutrimentale quod accipitur de nutrimento qd̄ sem-
per retinet aliquid de natura cibi: z ideo semper ali-
quid habet de extraneo: propter quod non adeo effi-
cax est in eo calor naturalis: sicut in primo humido z
quāto plus ingeritur de nutrimentali humido qd̄ ad-
ditur radicali siue seminali: ex quo formantur mēbra
radicalia z quod est infusum eis: tanto plus inspissan-
tur z indurātur: z calor plus in eo debilitatur: z ideo
calor qui primo fecit duas operationes alimentis. s. z
extensionis: tandē propter sui debilitatē z membrorū
duritiā nō potest perficere nisi vnam que est nutrire: z
ideo tunc stat augmentū. Est autē circa hoc adhuc no-
tandū q̄ tempus incrementi etiā s̄m Galienū z Aui-
cēnā est tempus etatis puerilis qui sunt calidi z humi-
di propter vicinitatē quā habent ad suā originē q̄ est
ex calido z humido. Humidū autē z calidū simul cō-
iuncta faciunt diffusionē z extensionē: procedente autē
tēpore exsiccat paulatim humidū in tempore iuuentu-
tis z indurantur mēbra: z licz acutius in iuuenibus sit
calidū: tamen nō est maius in iuuenibus q̄ in pueris.
Et de hoc dat exemplū conueniens Galienus: quia si
aliqua caliditas determinate virtutis penetrat in aquā
z eadē in essentia caliditas penetrat in materiā siccaz:
acutior erit caliditas in sicco q̄ in humido: sed nō ma-
ior. Et sic est de caloze puerorū z iuuenū qui equalis
est licz acutior sit in iuuenibus q̄ in pueris: z ideo in
pueris plus de cremēto operat ppter molliciē mem-
brorū: z in iuuenib⁹ minus ppter eorū dūritiē: licz
calor sit equalis: z hui⁹ signū ē q̄ pueri circa septimūz
annū vt in plurib⁹ plus q̄ dimidiū perficiūt sue quan-
tatis. Hec igit est tertia differentia. Quarta autē est pe-
nes finē vtriusq̄ accepta: qz aīa sicut z natura nō ē in-
finite z indeterminate intentionis: z ideo habita debi-
ta quāritate in qua exercere pōt suas operationes: nō
auget vltra augmentatiua aīa: etiā si posset bñ vltra au-
gere: qz nō abūdat superfluis nā: sicut etiam nō deficit
in necessarijs: finis autē nutritiue est saluare indiuidū p
deperditū restorationē: z h̄ necessariū est in toto ipe:
z id̄ per totā periodū continue operat. Reliqua autē
que de augmento z nutrimento dicenda sunt in primo
de generatione z corruptioe requirantur.

Cap. viij. de officijs virtutis generatiue.

Dem autē nutrimentū per virtutē generati-
uā est factiū generationis: non tamen gene-
rat id quod alitur: sed poti⁹ generat id quod
est: vt id quod alitur in specie: cuius probatio est: quia
nihil generat seipsū: oportet enī q̄ idem esset z nō
esset simul. Omne enīz generans actu est: id autē quod
generatur actu non est ens: esset igitur idem z nō esset
s̄m substantiā: z ideo sicut alimento z augmento aliud
z aliud est esse s̄m idē s̄m: ita alimēto z generatiuo
necessariū est aliud esse s̄m diffinitiuam rationē. Pro-
pter quod notandū est nutritiua saluare indiuidūz p
distributionē nutrimenti ad membra: z quod superflu-
it mēbris: hoc sequestrat ad membra genitalia q̄ tra-
hunt ipsum sicut ventosa irahit sanguinem. Membra
autē seminaria sunt organū virtutis generatiue: sicut ce-
rebrū est organū virtutis animalis: z cor virtutis vi-
talis: z virtus generatiua sita in mēbris genitalib⁹ im-
primit in alimento superfluo virtutez formatiua: que
in seminis viscositate retenta: quando fuerit in debito
loco format semē in organicū corpus: sicut enim nutri-
tiua cibo influit spēm mēbrorū p quā tendit ad mēbra
ita genitalia influūt ei virtutē formatiua: qua format
semen in mēbra corporis organici: z hoc quidē semen
a toto corpore decidit z maxime a cerebro: z p spon-
giositatē membrorū attractiua virtute testiculorū tra-
hit ad vasa seminaria: z ibi informat predicta virtute
Et ideo virt⁹ generatiua in veritate est duplex. Una
quidē in generāte q̄ descendit semē attrahendo: z hec
operat trib⁹: caloze scz q̄ spumoz facit semē vt spu-
mosuz sit spū deferente formatiua virtutē: z h̄ spirit⁹
extendit mēbra genitalia: z eodē caloze cōsumit super-
fluū humidū seminis vt efficiat globosuz z q̄st glādu-
losuz q̄ magis retinere possit virtutes sibi imp̄ssas: z
meli⁹ retineat figuras mēbrorū in se effigiatas. Operat
autē seipsa virt⁹ generatiua influendo virtutē formatiua
que est in semine: sicut ars est in artificiatū mā: z ope-
rat humido cibali: sicut materia etiā operat: z operat
ventositate sicut instrumēto extendente mēbra genita-
lia ad actū coitus: z efficiendo semē a masculo in semi-
nā: ventositas enī ppellit semen ad locū debitū. Alia
autē virt⁹ generatiua est in semine: que est virt⁹ formati-
ua: duo habens instrumenta: z duas materias: z duo
opera: vnū quidē suorū instrumētorū est calor seminis
q̄ triplici virtute est informat⁹: quaz vnā habet a sub-
stantia inq̄tū est calor: z ille est virt⁹ solutiua aut disso-
lutiva z subtiliatiua z alteratiua seminis. Secūda autē
est virt⁹ celestis: que virtute operat ad vitā ex potētia
motionis celi: sicut dixim⁹ in alijs locis. Tertia ē vir-
tus aīe: cui⁹ ipse calor est instrumētū virtute q̄ inducit
formas organorū phisici corporis potētia exercentis
opa vite. Habet etiā spm̄ infra spumā seminis conten-
tū p instrumēto p quē vehit in oēs partes seminis su-
as virtutes. Duo autē humida sunt materie in quibus h̄
operat: vnū quidē est qd̄ est in suba seminiū: z h̄ ē prin-
cipale. Aliud autē est attractū vt addat illi: h̄ est humi-
dū sanguinis mēstrui loco cui⁹ infans querit cibū cū a
matrice separat z h̄ humidū est supplementū qd̄ ad-
ditur humido seminali vt sufficiat formationi mēbro-
rū. Duo autē opera sunt: vnū quidē mēbrorū formatio:
alterz autē est qd̄ attribuit mēbris: sicut nūer⁹ mēbrorū
z ordo: z sit⁹ z asperitas z lenitas: z cetera h̄mōi q̄
mēbris attribuit. Hec igit sūt opa generatiue z h̄ qdē
fit ex nutrimento. Fecerūt autē qdā cōtedētes: nō ex nutri-
mēto: sz ex aliq̄ qd̄ actu est ps aīati: fieri gnātōez vice-
tes eā fieri ex carne: n̄ ex supfluo nutrimenti. Sz error
eorū

eorum conuincitur quattuor rationibus. Quarum prima est: quod caro vel aliud quod est pars corporis animati: non est potentia corpus animatum: nisi prius a sua forma coactum/patur: semē autē est potentia totū corpus. Secunda ratio est: quod illud quod est actu pars non decidit ab animato: nisi cum magno dolore: semē autē separat cum delectatione. Tertia ratio est: quod actu pars non decidit a toto corpore: semē autē decidit a toto corpore. Quarta ratio est: quod videmus oculis nostris semina plantarum: neque lignum esse: neque folia: neque radices: sed semina maturata: et videmus semina animalium non esse carnē: neque os: sed humorem albū: falsum igitur est quod dicunt: et rationibus inductis et multis alijs manifestat error eorum. Querunt autē isti qualiter tunc sit generatio uniuoca: ut ex planta planta: et ex homine homo. Sed ad hoc nos dicimus quod generatio dicitur equiuoca vel uniuoca quod tunc ad generas primum effectiue quod decidit a se semē: h enim dat virtutē formatiuam semini: et sic fit ex planta planta: et ex homine homo: et sic de alijs. Ex omnibus autē premisis constat quod huiusmodi principium quod vocamus animā nutritiua est eius quod potest saluare seipsum: et suscipere tale principium secundum quod est in tali dispositione. Ad hoc enim habet eam ut saluet in aliquibus suis dispositionibus: licet in omnibus saluari non possit: quod in quibusdam continue mutat. Alia autē sunt que non indigent tali principio: eo quod in omnibus suis dispositionibus seipsum vno modo preseruantur: sicut corpora celestia: et ideo illa habent alias virtutes quam mortalia. Non enim indigent nutritiua et augmentatiua et generatiua: quemadmodum diximus in alijs.

Cap. viij. et est disgressio declarans quattuor virtutes materiales dictis tribus virtutibus deseruientes.

Portet autē scire quod cum vno et idē sit subiectum circa quod dicte virtutes tres operantur. Habent tamen in hoc ipso virtutes multas subseruientes sibi quarum tamen multitudo ad quattuor est reducta: que sunt attractiua: digestiua: expulsiua: et ante has tres appetitiua. Appetitiua enim appetit cibum appetitu naturali: prout est aie vegetabilis virtus. Appetit autē ex vacuitate replentis nutrimenti et ex defectu qui puenit ex dissolutione deperdit a subiecto vegetabilis: h tamen appetit cum sensu est in his que habent animā sensibilem et vegetabilem: et vocat famem et sitim: et puenit ex sensu euacuatiōis. Attractiua autē in plantis quod est ex calido quod est in radice et ceteris partibus plantarum: cuius virtute est succio humidum nutrimentis quod tangit radices plantarum. In animalibus autem est per motum villosorum: qui sunt secundum longitudinem in stomacho et intestinis animalium. Sed digestio est ex proprio et naturali calore digerente: et sepante purum ab impuro: et terminante ipsum ad speciem eius quod nutrit in quantum est instrumentum anime. Scias tamen tribus precipue iuuari attractionem. scilicet similitudine: vacuitate et calore: similitudine quidem sicut magnes attrahit ferrum: et hoc fit in anima vegetabili quoniam cibum accipit membrum similitudinem: et per illam mouet ad ipsum: sicut superius diximus. Vacuitate autem quoniam membra vacua sunt et pora membrorum propter multam factam in eis deperditionem et consumptionem. Calore autem trahente: quod calor naturalis sugit cibum: sicut ignis sugit oleum in lampade: et hi tres modi perficiunt attractionem in omni habente nutritiua virtutem aut potentiam. In animalibus autem insuper sunt villi per longitudinem stomachi: et quorundam intestinoz ordinati: qui motu suo ingerunt et attrahunt cibum in locum digestionis ut ibi digerant. Retentiua autem operatur adhuc: ut cibum: ita diu stet in loco vno donec debitam accipiat alterationem. Et hoc quod est generaliter iuuat

tribus: et quartum specialiter habet in animalibus perfectis.

Primum autem trium est dissimilitudo quam habet ad membra: et partes diuersas eius quod nutritur: per illam enim impeditur nutritio ad partes nutriti. Secundum autem iuuans est siccitas retinentis: cuius actus in tenendo confortatur ipsa siccitate. Et tertium est frigiditas: licet frigiditas ad illud operetur per accidens et non per se: per accidens autem dico frigiditatem operari: quia frigiditas tenet id quod est nutriens in essentia sua et figura: ne calore dissoluatur et euanescat virtus eius eo modo quo etiam conseruat aliquando a putredine: per se autem non operatur frigiditas ad aliam operari: sed potius impedit eo quod est qualitas mortificatiua. Id autem quod specialiter habet in animalibus perfectioribus sunt villi ex transuerso in intestinis et stomacho positi: qui comprimendo retinent cibum ne de loco moueatur. Digestiua autem ut diximus in omnibus iuuat calido et humido: eo quod calidum alterat et terminat. Humidum autem facile influit membrum: et recipit eorum formas et figuras. Habet tamen tres operationes: hoc est alterationem cibi ex qualitatibus contrariis ut diximus in quarto methauroz: et maturationem que est per educationem humidum superfluum: et hec quidem a quibusdam vocatur digestio: que fit per assimilationem nutrimenti ad membra: propter quod etiam quattuor digestionem esse dicuntur. Quartum vna fit statim in ore. Superficies enim oris continua est stomacho: et operatur in cibum alterationem: et hoc patet quia triticum masticatum a masticatione accipit virtutem maturationem apostematum: quam non habet contusum. Et alia est in stomacho vbi grossum a subtili separatur: et hanc a quibusdam vocatur prima tunica: cum illa quam diximus fieri in ore: et hec est vera sententia: quoniam prima digestio in ore incipit: et in stomacho perficitur. Secunda autem est in epate vbi massa que vocatur ystisanaria hoc est succus de cibo eliquatus trahitur per venas que mesenterio dicuntur ad epatem: et ibi rubeum sanguinis accipit colorem: et dirigit ad venas: et in extremitatibus illarum tertia accipit digestionem: et in albedine mutatur: et separatur ab eo nimia aquositas que est in ipso per colatoria vrine quibusdam in animalibus que vrinam habent. In alijs autem que non habent: remanet cum feces stercoz imixta. Et quarta digestio fit in singulis membris ad propria similitudinem membrorum. In plantis autem quia terrestres sunt non est stomachus: sed est eis terra pro stomacho: quia in terra sub radicibus eliquat humidum permixtum: et subtile quidem sugunt radices: et grossum dimittunt: et ideo ventre non indigent. Expulsiua autem expellit quod superfluum est: siue sit purum siue impurum. Et iuuatur in hoc opere multis: sed precipue quattuor sunt que eam iuuant. Iuuat enim caliditas vias per quas fit expulsio: aperiendo et acuendo id quod expellendum est. Iuuat etiam humiditas aliquando vias per quas fit expulsio lubricando et mobilitatez ei quod expellendum est conferendo. Iuuat etiam frigiditas per accidens ventositatem que est in eijcienda superfluitate: continendo ne euaporet et etiam ingrossando que cum fortis est cum magno impetu eijcit superfluum. Iuuat etiam frigiditas et siccitas per quas ei debet contrahendo: et tunc quasi comprimendo expellitur superfluum. Similiter autem caliditas incidit viscositatem et separatur: et tunc facilius educit. In omnibus autem his virtutibus est manifestum quoniam frigiditas non iuuat nisi per accidens: et hoc ideo fit: quod virtutes iste precipue motu

perficiunt: et quedam sunt opera vite: frigiditas et imobilitas et mortificatio. De autem quatuor virtutes naturales vocantur eo quod ut natura per instrumenta corporalia operantur. Scias autem quod in his omnibus semper virtutibus instrumentum et vehiculum est spiritus: et frigiditas spiritum a motu suo impellit vel impedit: et ideo ad operavitutem per se officit: sed proficit per accidens.

Cap. ix. de comparatione trium virtutum anime vegetabilis ad invicem et ad seipsam animam vegetabilem

Tex. 2
co. 49.

Quoniam autem tria sunt necessaria: scilicet quod alitur: et quo alitur: et alens effective. Alens quidem primum et cui essentialis est actus alendi est anima vegetabilis per nutritivam. Quod vero alitur est corpus quod habet animam et non aliud: sicut ostendimus superius: quo vero materialiter alitur est alimentum. Et in his est advertere quod virtus nutritiva est deserviens augmentative et generative: quoniam utriusque per duas quatuor virtutes preparat materiam. Nutritiva enim separat quod est superfluum nutrimento: et expellit ipsum ad membra generationis: ut in virtute formativa sigilletur. Augmentativa autem describit generative generans in quantitate et figura perficiendo ut generare possit: et ideo constat sine in his virtutibus esse generativam. A fine autem qui est quo res est id quod est: hoc est a forma: omne quod nomen accipit debet denominari: finis autem est generare alterum ut ipsum utriusque tunc erit principale in anima vegetativa generare alterum ut ipsum: ideo in vegetabilibus id quod est substantialis forma absque dubio est generativa. Et ideo corpus secundum omnem partem informat ubi anima vegetabilis est tota perfectio corporis animati sicut in plantis et in eis est varia generatio quoniam ubique planta generat ramos et virgas et folia et fructus et semina et ubique abscondit conualescit utriusque pars ipsi. Sicut enim tactus in anima sensibilis est sensus particularis et forma substantialis eius quod habet sensus et ideo ipsum brutum ubique determinat: ita de generativa est in plantis: propter quod etiam non nullis videbatur nutritiva: et augmentativa eandem virtutem esse: sed primo cum fortis calor et mollia membra habere operationes duas: cum autem calor debilius est et duriora et sicciora membra tunc retinere tantum operatione unam licet non veram causam dicant. Quoniam etiam si ponatur non hebetari calor: et non indurari corpus nihilo minus stabit tamen augmentativa in termino secundum naturam ut supra diximus. Qualitercumque autem dicatur constat quod in his generativa est finis: et ideo inter has tres vires que super nutrimentum operantur: prima naturaliter est nutritiva et secunda augmentativa sicut substantia est ante quantitatem: et illa que finis est generativa que non servat esse secundum materiam et individuum: sed esse divinum in specie attingit propter quod agitur quicquid agitur secundum naturam. Oportet autem scire quod anima vegetabilis est que unit in se istas vires que quidem specie differunt secundum quod et vegetabilia differunt. Est enim una palmitica et altera oliuifica et sic de alijs: et actus illi anime est vita sicut diximus superius. Est autem adhuc sciendum quod si comparatio fiat anime vegetabilis ad sensibilem et rationalem: tunc vires anime vegetabilis dicuntur naturales: eo quod non nisi per instrumenta primum corporum naturalium operantur et ad naturam in individuo vel in specie conservandam sicut patet ex dictis: tamen est perfectio organici corporis sicut et alie: et ideo licet nutritiva sit diffusa in toto corpore propter hoc quod ubique salvat individuum et similiter augmentativa: eo

quod omnibus diametris et precipue longitudini principaliter addit et generativa in plantis tamen in animalibus perfectissimis hec virtutes sedes habent determinatas a quibus influunt suas operationes in corpus et sedes quidem nutritive precipue est epar cum calore suo alterans et ad membra dirigens cibum. Sedes autem generative est in testiculis masculorum et seminariis. Sicut autem diximus quod nihil nutritur proprie nisi quod est animatum: ita etiam nihil generat proprie ad speciem salutem nisi quod est animatum. Generare autem ad salvandum se in specie est generare ex eo quod discindit a seipso et cui a seipso influunt virtutes convertens id in simile secundum speciem: et sic non generat inanimata: sed potius per actiones suas generat formas suas in materia aliena: cuius causa est quia talia inanimata non habent aliquid quod potentia sit totum sed quicquid corporis ipsorum est hoc est actu pars et non potentia totum: ex eo autem quod est actu pars et non potentia totum fieri generatio nullatenus potest sicut diximus superius.

Capitulum x. de duplici motore nutrimenti.

Tex. 2
co. 50.

St autem quo alitur dupliciter: sicut et quo gubernatur est movens immobile et hec est manus vel virtus que est in manu. themon autem siue gubernaculum est quo gubernatur sicut movetur et moto eo quod est instrumentum gubernandi: et hoc ideo est quia omne alimentum est necessarium ut possit decoqui: et ideo oportet esse calorem decoquentem et tunc calor effective alit ut movens motum et potentia anime est ut movens terminum. Si autem quispiam objiciat quod movens corporeum quod est movens motum non oportet ante se habere aliud movens immobile motu locali terminum: sicut ostensum est in philosophicorum: in alteratione autem non est necesse quod corpus alterans habeat ante se aliud movens ipsum: et sic dicitur hic non oportere esse moventes animam ante calorem: dicendum quod necessarium est in moribus vite: sed in motibus alijs naturalibus non est necessarium: necessitas autem explanata est superius ubi ostendimus quod virtus elementaliter sufficienter ad nutrimentum movere non potest. Sic igitur figurative siue superficialiter quid sit alimentum dictum est: certificandum autem erit de ipso in proprijs rationibus de nutrimento: nutrimenti enim ratio plene non determinatur ex unius libri principijs quoniam de motu ipso nutrimenti et augmenti et generationis que sunt de nutrimento iam determinavimus in libris de generatione et corruptione et de modo decoctionis in quarto methauroz: hoc iam autem de motoribus univerialibus: de proprijs autem motoribus quo ad singula animalia quo ad singula membra in scientia de plantis et de animalibus erit manifestum: de ipso autem nutrimento dicendum erit in libello quem faciemus de nutrimento deo volente.

Tractatus. iij. secundi libri de anima de sensibus. Capitulum primum in quo genere potentie sit potentia sensitiva.

Determinatis his autem virtutibus anime vegetabilis que sunt actiones secundum quas anima operatur in genere dicamus verba communia de omni sensu: quoniam secundum sentire quod est potentia passiva operatur anima sensitiva: eo quod secundum tales potentias non semper agit: commune enim est quo ad nos prius sicut dictum est in primo philosophicorum: primum autem quod de sensu in communi est considerandum hoc est cum in genere

Tex. 2
co. 51.

In genere sit potentie vtrū sit in genere potentie passiue: aut in genere potentie actiue: et dicendum quod est in genere potentie passiue: eo quod sensus secundum actum accidit in ipso moueri organum et pati a sensibili obiecto quod forma sua agit in organo sensus: omne enim recipiens est patiens et cum sensus non sentiat nisi recipiens formam sensibilem: oportet quod potentia sensitiva sit in genere potentie passiue: alteratio enim quedam videtur esse quando sensus recipit formam eius quod sentitur secundum actum: licet proprie loquendo non sit alteratio sicut inferius ostendimus: ponunt autem quidam philosophorum antiquorum non fieri passionem nisi similes a simili et alij dicunt non fieri passionem nisi quando contrarium patitur a contrario: quo modo autem ambo ista dicta sunt possibilis et impossibilis dictum est in primo de generatione et corruptione ubi proposuimus rationes naturales de ipso agere et pati: in predicamentis vero logicis quasdam et communes posuimus rationes: et ideo ibi non inquisuimus qualiter simile simili: vel contrarium a contrario patiatur.

Quod autem sensus sit virtus passiva sciemus si questionem moueamus querentem quare sensum non sunt sensus: ita quod sensus sentiret seipsum: et quare sensus non sentit seipso sine sensibili extra mouente sensum cum vnitus sit sibi ignis et terra et alia elementa que sentiunt: attribuitur enim cuiuslibet sensui aliquod elementum secundum platonem quod dominatur in sua compositione sicut in visu ignis ut dicit plato: quia enim dicit quod sensus est vis actiua et sit sensus extramittendo non potest dissoluere questionem: vis enim actiua ex se perfecta est ad agendum et non indiget aliquo extrinseco: et sic deberet sensus sentire sine indigentia alicuius extra: et si forte dicant auctores illius secte que dicit quod sentimus extramittentes actiōes sensum et non intus suscipientes species sensibilem quod non sit actio agentis nisi sensibili et passivo presente: sicut ignis non calefacit nisi sit presens aliquo calefactibile non soluunt: quia sensus est sibi presens et elementa composita organa sensus non desunt sensibus et tunc deberet ad minus sentire seipsum et ignem et terram et cetera que sunt presentia sensui: et tamen non sentiuntur ista: et ideo non conuenit: aut contingit vnquam soluere hanc questionem ei qui dicit quod sensus est vis actiua: nulla autem est solutio istius questionis vera nisi ea sola quod sensus cum sit potentia passiva non est actu sine presentia sensibilis extra: ideoque sicut combustibile nunquam actu comburitur nisi per speciem combustiui generatam in ipso: et ideo ipsum combustibile secundum se sine combustiuo acceptum non comburetur: si enim sine illo combureret in actu oporteret quod combureret seipsum: et hoc esset ac si ligna composita facerent per se ignem sine aliquo igne incedente ea in actu et hoc est impossibile et si sensus non potest perfici: secundum sentire in actu sine presentia sensibilis quod agit in ipso formam suam ut illam sentiat in actu. Sicut autem omne potens potentia passiva dicitur dupliciter: ita et sentire dicitur dupliciter. si enim secundum potentiam ante actum attribuitur ei agere hoc erit potentia et non actu: et hoc modo dicimus sentire eum qui forte dormit qui licet sensum habeat in habitu: habet tamen ligatum eo quod somnus est vinculum sensum et ideo remotior ab actu habet potentiam videndi dormiens quam ille qui est in obscuro: et ideo sicut dupliciter dicitur videns et audiens: ita dupliciter dicitur vniuersaliter sentiens hoc est visus habens et non vtens vel auditus habens et non vtens: aut iam operans visu et auditu quando habet speciem visibilis et audibilis: et sic vniuersaliter dicitur sen-

tens sensum habens in habitu completo: non tamen habens speciem sensibilis secundum actum: et dicitur sentiens habens speciem sensibilis et hoc est vtens sensu et operans secundum ipsum.

Dicamus igitur in discernendo sensum an sit de genere virtutum actiuarum vel passiuarum et si sit idem numero moueri et pati et agere et mouere: constat enim quod habet magnam differentiam: constat enim quod motus est in eo quod mouetur et patitur: sicut diximus in .iiij. philosophorum: et est in eo actus quidem sed imperfectus: eo quod est imperfecti actus in potentia secundum quod est in potentia: omnia autem quecumque patiuntur et mouentur: ab actiuo patiuntur et mouentur cum ipsum actiuum actu sit: et ideo mouere et agere suum est perfectio seu perfecti actio: et hec est magna differentia: unde etiam ipsum passiuum aliquando est simile: et aliquando dissimile agenti: quoniam in principio passionis est contrarium: sed cum abicitur forma eius et inducitur forma agentis in fine passionis tunc sit simile: et hoc est quando iam passum et motum est sicut diximus alibi: et hec differentia ostendit vtrum sensus sit potentia passiva vel actiua: quia nos inuenimus ipsum pati et moueri: et aliquando similem: et aliquando dissimile actiuo: quod non accidit nisi virtuti passiue: hec autem doctrina tenenda est pro principio magno ad destruendam totam sententiam eorum qui dicunt sensitivas et intellectivas virtutes esse actiuas et non passivas: habent autem quasdam rationes quas pro se inducunt que in communi de sensu quatuor sunt potiores: quarum prima est quia dicunt quod quando duo sic se habent ad invicem quod vnus est inferius et alterum est superius in ordine nature: si inferius secundum omnes suas potentias est actiuum: oportet etiam quod superius sit actiuum: quia superioris est agere potius quam inferioris: cum igitur in ordine nature anima sensibilis superior sit quam anima vegetabilis: et vegetabilis non habeat nisi potentias actiuas: non potest habere sensibilis nisi potentias actiuas: et hec ratio logica est et parum potest. Secundo autem cui maxime nituntur est quod inferioris quod est materiale est non agere in superius quod est formale magis: est autem sensibilium forma materialis: et inferior anima sensibilis. Sensibilis autem est in corpore et formalior quam sunt forme corporum: non ergo ut dicunt forme corporum possunt agere in potentias anime sensibilis: et sic oportet quod potentie anime sensibilis sint actiue et non passiue. Tertium autem est quia vident sensum iudicare de sensibili et non decipi in ipso: iudicare autem certa actio quedam est perfectissima: et cum illa sit sensus dicunt sensum potentiam esse actiuam. Adhuc autem inducunt quarto loco experimenta: quia vident oculos menstruarum inficere aerem et specula et aliquando oculos etiam intuentium eas: et oculos basilisci spargere venenum eo quod ut dicunt visu interficit serpens qui basiliscus vocatur. hoc autem ut dicunt non fit nisi agendo in aerem et in obiectum: et ita dicunt sensum esse potentiam actiuam: sed hec omnia et similia friuola sunt: quoniam demonstratiue probatum est in prehabitis sensum esse potentiam passiuam et non actiuam. His autem que isti inducunt facile est respondere: quod enim prius inducunt de comparatione sensibilis ad vegetabilem dici debet in veritate digniorum formam esse sensibilem quam vegetabilem: sed non ordinatur penes agere et pati: quia pati sensibilis non est ita quod patitur a vegetabili anima: sed potius econuerso: unde cum alterius rationis sit istud pati et illud agere penes hoc non ordinantur secundum naturam gradum vegetabilis et sensibilis: sed potius penes hoc quod vbiusque est vegetatiuum in sen-

Tex. 2
co. 54.

situo q̄ vegetatiuū est sicut instrumentū z sensitiuū si-
cut p̄ncipalis motor z formator: z h̄ p̄z q̄z nutritiua
in aīalib⁹ cōuertit cibū in carnē q̄ medū est in tactu q̄
est aīe sensibilis z generatiua format organa ad sens⁹
apta poti⁹ q̄ vegetabili deputata. Qd̄ at̄ dicūt inferi⁹
z māle nō debere agere in superi⁹ z formale frivoluū ē
q̄z sensibilia nō agūt in aīaz: sed poti⁹ in organa corpo-
rū: z in illa p̄nt agere: organa at̄ sunt aīata z ita p̄uenit
mot⁹ sensibiliū vsq̄ ad aīaz. Qd̄ at̄ dicūt d̄ iudicio sen-
suū dicendū q̄ nulla est adeo passiva quin p̄ formā sui
activi existentē in ipsa possit agere: z sic est de sensu q̄
efficit in actu p̄ formā sensibilis in ipso existentē: z iō
tunc agere pōt sicut sciēs pōt cōsiderare. Qd̄ at̄ indu-
cunt vltimo est oīno stultū: q̄z talis actio non est oculi
in q̄tū est sensus in ipso: sed poti⁹ put est pars corpo-
ris euaporātis: vapor enī resolut⁹ ab oculo est ille qui
inficit z nō visus q̄ est in oculo: sed tñ vapor ille eo q̄
subtilis est z acut⁹ magis penetrat in corpa clara sicut
in specula z oculos qui sunt quasi specula animata q̄
penetrat in alia corpoza: z h̄ est cā etiā q̄re oculi citius
q̄ alia mēbra ledūt in taliū aspectu.

Cap. secundū de distinctionib⁹ potētie passivae in ap-
prehendendo.

Is igit̄ z sic habitus q̄ sentire est s̄m poten-
tia passivā dividenduz est de potentia z actu
qm̄ vtrūq̄z dicit̄ dupl̄r: nūc enī simpl̄r z vni-
versaliter volum⁹ aliqd̄ dicere de ipsis q̄z certitative
de eis dicere est p̄mi phi: dicim⁹ igit̄ q̄ potentia dicit̄
duob⁹ modis hoc est disposita z indisposita p̄fectōne
prima: dicim⁹ enī aliqñ hōiez scientē in potentia: q̄z cū
est indisposit⁹ z nihil h̄z nisi nām ad sciam ordinatā: si-
cut ideo q̄z hō est aīal disciplinabile: dicim⁹ hōiem po-
tentia scientē: z h̄ potentia q̄ est aī p̄fectōne primā si-
ue aī habitū h̄z grad⁹ duos: pōt enī esse remota z p̄-
p̄nqua: remota q̄ dē sicut dicim⁹ p̄uez potentia scientē
p̄p̄nqua sicut dicim⁹ potentia scientē cū q̄ iā novit in-
strumenta z p̄ncipia quib⁹ accipit scientia q̄ discens a
doctore nō accipit sicut q̄ de quolibet p̄tingit affirma-
ri vel negari z de nullo sil: z q̄ oē touū mai⁹ sua pte ē
z q̄ vni z eidē eqlia inter se sunt equalia z h̄mōi: q̄b⁹
scitis nō p̄pter hoc scit ars: sed eis ignoratis non pōt
ars scribi: z in p̄acticis q̄dē est idē: sicut dicim⁹ infantē
potentia esse scriptorē: z dicim⁹ potentia esse scripto-
rē eū q̄ novit pennā z calamariū z tēperaturā incau-
stri z h̄mōi alia scripture instrumēta: alio mō dicimus
potētia scientē eū q̄ iā h̄z habitū scie: q̄ habit⁹ scie vel
potentie silis est z somno in eo q̄ nō agit sicut dicim⁹
scientē z nō cōsiderantē esse potētia scientē: z h̄ est qui
potēt. a h̄z cōpletā p̄ actū p̄mū q̄ somno silis est: sed
nō est idē mod⁹ quo vtrūq̄z istoz est possibilis siue in
potētia exn̄s: alle enī invtroq̄z gradu potētie dicit̄ po-
tētia sciens grāmaticā vel aliā sciaz s̄m potētia mālez
adhuc ip̄fectā: q̄ tñ s̄m gen⁹ est p̄mū subm scie vel
alteri⁹ habit⁹ ad quē ordinata est potētia: ille at̄ q̄ ha-
bet potētia potētie p̄fectionē ad modū somni: dicitur
sic potēs q̄z pōt agere s̄m habitū qñ voluerit: habitus
enī est quo q̄s agit aliqd̄ qñ voluerit si nihil eū exteri⁹
z p̄ accūs p̄hibeat. Sicut at̄ z act⁹ dupl̄r dicit̄ s̄m actū
p̄mū z s̄m actū secundū vt dixim⁹ superius: z iō h̄ns
habitū dicit̄ actu sciens. Jā aut̄ cōsiderās cū actu
sit q̄ est p̄ modū vigilie p̄p̄rie s̄m actū sciens vocatur
Di aut̄ vtrūq̄z q̄ p̄mo mō sciēs sunt ambo s̄m poten-
tia sciēs vocant: sed differēter qm̄ nō h̄ns habitū s̄z
potētia sciendi māle z ip̄fectā nō dicit̄ sciens nisi qñ

Tex. z
cō. 55.

Tex. z
cō. 56.

per doctrinā est alterat⁹ z mltoties est mutat⁹ ex p̄rio
in habitū scie: ōz enī multoties discētē mutari mō ex
ignorātia in dispositionē: modo ex dispositōe in dispo-
sitionē aīq̄ sit in habitu cōpleto: dixim⁹ enī q̄ poten-
tia mālis h̄z grad⁹: q̄ licz in genere sunt duo tñ in nūe-
ro multi sunt. Qd̄ at̄ dicim⁹ q̄ talis ex cōtrario venit
in habitū: iō dicim⁹ q̄ licz dispositio s̄m id qd̄ est non
sit p̄ria habitū: tñ p̄ modū est p̄ria: q̄z facile est mobi-
lis cū habit⁹ sit q̄litas stans z cōpletaz imobilis: igno-
rātia etiā largo mō est p̄ria habitū: ali⁹ at̄ q̄ iā h̄z ha-
bitū z sic nō dicit̄ potētia sciens: s̄z poti⁹ eo q̄ similis
dozmeti z nō agentī: h̄ enī h̄z habitū faciēdi vel sciē-
di grāmaticā vel aliud: sed nō operat̄ in agēdo s̄m il-
lū modū actionis q̄ dicit̄ ex habitu. Et iō etiā talis
mutatio ex habitu in opationē nō est aliqd̄ pati v̄l re-
cipere: sed mutatio illa q̄ est ex p̄rio est s̄m passionē z
corruptionē p̄rij habit⁹ siue dispositionis s̄m q̄ i vna/
quaq̄z alteratōe multe sunt corruptōes p̄rij illi⁹ quod
abūcit: q̄z sicut dixim⁹ in. iij. phicoz: mot⁹ alterationis
est generatio forme post formā q̄tū ad formam p̄rij q̄
abūcit p̄ motū. S̄z h̄ns iā habitū nō corrupit s̄m ali-
quid q̄ in ipso sit qñ venit ad opationē: sed poti⁹ venit
ad id qd̄ est saluās habitū: q̄z habit⁹ p̄ opatōes saluāt
opatio enī est silis tali potētie habituali eo mō q̄ se h̄z
talis h̄tualis potētia ad actū: h̄ns enī sciaz z s̄m sciaz
illā sic speculās z operās: aut in veritate nō ē alterari
aut si alteratio dicit̄ dicit̄ alterz gen⁹ esse alterationis
in eo q̄z nihil i eo abūcit vel generat: s̄z poti⁹ h̄t⁹ q̄ iāz
ineff cōfirmat z saluat: eo q̄ speculatio nihil aliud est
nisi habit⁹ q̄ inducit in seipsuz: h̄ est in ea quoz spēs iā
insunt: z ex his venit in actū q̄ est opatio: sicut est vi-
dere in exēplo architecti: q̄ h̄z habitū edificādi z con-
ducit habitū in seipsuz: h̄ est cōvertēdo se ad ea q̄ sunt
in habitu: vt fundamētū z lapides z ligna: z ordinat
ea z ipetū facit ad op⁹: tūc nihil novi acq̄rit: sed idem
habit⁹ cōfirmat: cum igit̄ alteratio sit alicut⁹ n̄ue for-
me inductio iste non est alterat⁹ vel aliud gen⁹ sit alte-
rationis q̄ alterari dicit̄ quocūq̄z mō nūc alr se h̄ns q̄
p̄ri⁹. Unde nō bñ se h̄z dicere sapientē cū s̄m ope-
rationē sapiat alterari: sicut nec edificatorē bñ dicim⁹
alterari: qñ s̄m actū edificat in actū enī se ducēs q̄ ope-
rationē facit ex habitu elicita nō est iustū q̄ h̄ dicatur
doctrina siue doctrinatio h̄ ē doctrine acceptio: s̄z ōz
q̄ habeat aliā denoiationē: sed poti⁹ qñ sit mutatio ex
eo qd̄ est potētia māli sciēs z est sciam accipiēs a didal-
calo siue doctore q̄ actu h̄z eā h̄ est pati z alterari: ōz
igit̄ q̄ isti duo aut nō dicunt̄ alterari ambo simpl̄r: aut
si ambo alterari dicunt̄: tūc ōz q̄ nō sit vn⁹ mod⁹ alte-
rationis invtroq̄z: sed vn⁹ alterat̄ in p̄riuatias disposi-
tōes z in habitū ex ignorātia sicut dixim⁹ z alteratur
q̄z nō vno mō se h̄z cōsiderās z nō cōsiderās s̄m ha-
bitū quē h̄z absq̄z eo q̄ aliqd̄ novi generet in ipso: v̄l
aliqd̄ eoz q̄ insunt abūciat. Scias in q̄ oīa ista q̄ di-
cta sunt de alteratōe h̄ dicta sunt large accipiēdo alte-
rationē: qm̄ in. vij. phicoz p̄bauim⁹ s̄m habitū z dis-
positionē nō esse alterationē aliquā: nec aīam s̄m intel-
lectū moveri posse: sed ea q̄ h̄ dicta sunt exēpli grā di-
cta sunt: z adhuc sufficit quidā mod⁹ alterationis: licz
nō vere sit alteratio: nō enī fit alteratio phica: nisi s̄m
illā spēm q̄litas q̄ dicit̄ passio vel passibilis q̄litas: z
ideo quecūq̄z in. vij. phicoz subtiliter disputata sunt
his que dicta sunt non cōtrariantur.

Cap. l. iij. de aptatōe dicte distinctionis potentie
ad potentiam sensitivam.

Volentes

Tex. z
cō. 57.

Tex. z
cō. 58.

Olentes at adaptare ea q̄ dicta sunt ad potē
 tiā sensitīuā dicentū q̄ mutatio potētie sensi
 tiue ad primā p̄fectionē ipsius est a generāte
 potētiaz enī apprehēsiuaz q̄ dā cōplent primā p̄fecti
 one a mā vel nā: 7 q̄dā p̄ experimentū 7 studiū: a nā q̄/
 dē sicut potētia sensitīua ad sentire: p̄ experimentū at 7
 temp^o sicut intellectīua: ab ipsa enī gnātionē gnāte 7
 dāte formā sensitīuā dat etiā act^o prim^o sensus q̄ sen/
 sus sentire pōt: q̄n voluerit q̄n nihil est extra phibēs:
 dico at extra phibēs nihil q̄ medij aliq̄ dispō ipedi/
 re pōt sensuz 7 absentia sensibilis: sicut 7 scie habens
 habitū: cōsiderare poterit q̄n voluerit q̄n nihil est ex/
 tra phibens: cū igit generatū est cōplete sentiens: tūc
 iā habet habitū p̄ficiētē sensuz primā p̄fectiōe: q̄ est
 sicut scia q̄ est prim^o act^o in intellectu: sentire at p̄ actū
 q̄ est secūda p̄fectiō q̄ est q̄n recipit spēs sensibilis in
 sensu est sicut cōsiderare se hz ad sciaz: sed in h est dis/
 ferētia: q̄ actīua 7 motīua ad opationē sensus sunt ex/
 tra: sic visibile 7 audibile: eo q̄ spēs sensibiliū nō mo/
 uēt sine p̄ntia māe: 7 q̄ māe p̄ntia necesse ē esse extra
 iō sensibilia mouētia sensuz ad sentire p̄ actū necesse
 est eē extra in oib^o sensibilib^o. **Hui^o** at cā est: q̄ si/
 cut iam tetigim^o singulariū fm actū est sensus: h ē sen/
 sus fm actū fm quē est sentire est singulariū: q̄ singula
 ria sunt p̄ mām indiuiduata: sine cui^o p̄ntia forma sensi
 bilis nullo mō apprehēdit. Scia at est eoz que actu
 vlia sunt 7 hec sunt abstracta nō solū a māe p̄ntia: sed
 ab omnib^o q̄ accidūt forme fm q̄ est in mā indiuidua
 ta sicut est figura 7 vbi 7 q̄n 7 cetera hmoi: hec autē
 vlia sic separata quodāmodo sunt in ipsa aia: q̄ ima/
 gines sunt in aia: 7 ab ipsis abstrahit vlc q̄ mouet in
 tellectū possibilē: 7 iō nō simplr sed quodāmodo sunt in
 aia: in fantasmate at vlia nō sunt fm actū vlia sed po/
 tentia q̄ p̄ abstractionē intellect^o sūt vlia simplicia: 7
 q̄ vlc in fantasmate est int^o in aia 7 nō extra: nec exi/
 git māe p̄ntia: ideo est in potestate aie intelligere cum
 velit. Sentire at nō est in potestate ei^o cū velit: q̄ mo/
 uens sensuz exigit māe p̄ntia que nō est p̄ntis in aia: ad
 sentire enī necessariū est sensibile mouens sensum fm
 māe p̄ntia: sicut at dixim^o de sensu q̄ exigit māe p̄re/
 sentia: ita se hz de scia sensibiliū fm q̄ sensibilia sūt: cā
 enī ipsa sciendi 7 sentiendi est spēs mouēs sensum fm
 materie presentia: sicut causa intelligendi est vniuersa
 le in fantasmatib^o mouens intellectū: causa at q̄ opoz
 tet esse sensibile extra est quia sensibilia sunt singula
 rium q̄ sunt in mā: 7 hec sunt exteriora. Sz q̄ de his
 q̄ ad intellectū p̄tinent h certificare nō possum^o tēpus
 fiet in quo accipiem^o p̄ncipiū loquendi de ipsis in se/
 quētib^o hui^o libri. **Nunc** at tm sit determinatū q̄ nō
 simplr siue vno modo dicat id q̄ in potentia dicat ali
 qd sed aliud q̄dē dicat potētia māli 7 ip̄fectū: sicut
 dicim^o p̄uey posse militare: aliud at sicut dicim^o posse
 militare eū q̄ hz etatē 7 hz habitū militie: non militat
 at in opere: 7 sic similr dicat duplr sensitīuū sicut dixi
 mus: sicut si dicam^o ip̄fectū fm organa sensus posse
 sentire: 7 sic dicim^o posse sentire p̄fectū fm organa sen
 sus. Et q̄ hoz sic in potētia exntū differētia vlia/
 liter nō est noiata: ideo oportuit nos determinare: q̄
 sic differūt 7 quō differūt ne potētia actīua semp p̄fe/
 cta esse credat: 7 q̄ noiā p̄p̄ia nō habem^o: vti nos oz
 nomie alterationis 7 passionis in istis tāq̄ p̄p̄is no/
 minib^o cū tm nō nisi extenso noie eis cōueniat: sicut su
 pra dixim^o sensitīuū potētia est aīal sensibile vt sensibi
 le in actu sit: 7 nō tm ipsuz sensibile: q̄ forma sensibilis
 extra put est in ipso sensibili nō recipit in sensu: sed in/

tētio ei^o: 7 si recipere in sensu fm esse qd hz in re: tūc
 haberet duo eē: 7 oporteret dicere q̄ ocul^o aliqui esset
 alb^o aliquādo niger aliqui alteri^o coloris qd nō est ve/
 rū. Est igit id qd est in sensu nec sensibile q̄ est intētio
 sensibilis: 7 nō est ipsuz sensibile: q̄ nō cōfert illud eē
 sensui qd cōfert rei q̄ extra sentit. Sed forte obijciat
 aliq̄s q̄ cū sensatoz spēs nō moueat sensuz fm eē ma
 teriale qd hnt in sensibili re extra: sed poti^o fm q̄ ē in/
 tētio spūalis in sensu accepta: oz q̄ habeant motorez
 vnū q̄ in oib^o cā est esse illi^o spūalis sicut etiā intellectū
 ua hnt motore vnū: q̄ in omnib^o causat formā simpli/
 cis intelligibilis: nec cōueniēter dici pōt: q̄ esse spūale
 habeat intētiōes sensibilis ex hoc q̄ recipiunt in subie
 cto spūali: quia magis est rōnabile causaz diuersitatis
 esse spiritualis 7 materialis ipsozum sensibilib^o esse
 ex diuersitate motoris q̄ ex diuersitate subiecti: quia
 subim nō diuersificat mouētia: sed poti^o ecōuerso: intē
 tiones at spūales sensibiliū sunt mouētes: hec at dubi
 tatio magna indiget cōsideratōe: 7 in sequēti capitulo
 fm facultatē nostrā determinabit.

Cap. iij. 7 est digressio declarās grad^o 7 abstractio
 nis 7 modum.

Nteq̄ nos loq̄mur d̄ sensibilib^o singulariter:
 a oz nos loqui de sensibili generaliter: q̄ sicut
 dixim^o obiecta p̄ioza sunt actib^o: 7 act^o po/
 tentijs fm rōnē: q̄ de cōmunib^o etiā quo ad nos p̄ioz
 est speculatio in phisicis: eo q̄ in illis cōia cōfusa sunt
 in singularib^o: 7 p̄ioza quo ad nos debem^o p̄i^o loqui
 de sensibili in coi. Sed ad faciliōrē intellectuz eoz q̄
 dicturi sum^o faciem^o caplm breue de mō apprehensio
 nis potētiaz apprehēsiuaz oīuz: hoc enim putile erit
 ad omniū sequētū noticiā faciliōrē. **Dicim^o** igit q̄ oē
 apprehēdere est accipe formā apprehēsi: nō fm eē qd
 hz in eo qd apprehēdit: sed fm q̄ est intētio ipsius 7
 spēs sub q̄ aliqua sensibilis vel intelligibilis noticia ap
 phēsi habet: hec at apprehēsiō vt vlr loquēdo q̄tuoz
 hz grad^o: q̄z prim^o 7 infim^o ē q̄ abstrahit 7 sepat for
 ma a mā: sed nō ab ei^o p̄ntia nec ab ei^o appēditijs: 7 h
 facit vis apprehēsiua de foris q̄ est sensus. **Secūda** at
 grad^o est q̄ sepat a mā 7 a p̄ntia māe: sed nō ab appen
 ditijs māe siue cōditionib^o māe: 7 hāc apprehēsiōez
 facit imaginatiua potētia q̄ etiā singularib^o nō presentī
 bus retinet formas sensibiliū: sz nō denudat eas a ma
 terie appēditijs: dico appēditias māe conditōes 7 p̄/
 p̄ietates quas hz subim forme qd est in tali vl^o tali mā
 verbigrā talis mēbroz sit^o: vel talis color faciei: vel
 talis etas: vel talis figura capitis: vel talis loc^o gene/
 rationis: hec enī sunt quedā indiuiduātia formā q̄ sic
 sunt in vno indiuiduo vni^o spēi q̄ nō sunt in alio: 7 hac
 apprehēsiōe sepe nō p̄ntē imaginamur crispū: 7 al/
 bū 7 senē vel iuuenē: 7 cū longis digitis vel breuib^o
 quoz nullū accidit ei inq̄tū est hō: hec igit est secūda
 apprehēsiō. **Tertū** at grad^o apprehēsiōis est quo ac
 cipim^o nō tm sensibilia sed quasdā intētiōes q̄ nō ip̄zi/
 munē sensib^o: sed tm sine sensib^o nūq̄ nobis inotescūt:
 sic est eē socialē 7 amicū 7 delectabilē in cōiuctu: 7 af
 fabilē 7 his cōtraria que qdē cū sensib^o accepimus: 7
 tm eoz nullū sensib^o imprimūt: 7 tale est q̄ accepimus
 hunc esse filiū leonis: 7 esse agnū vel hoiem: alium at
 esse lupū vel leonē fm q̄ substātiales forme median/
 tib^o sensibus: 7 nō sepat ab ipsis apprehēdunt: 7 iste
 gradus p̄p̄inquus est cognitioni: 7 nūq̄ est sine eī ima
 tione 7 collatōe. **Quartus** at 7 vltim^o gradus est qui
 apprehēdit rez quidditates denudatas ab oib^o appē
 ditijs materie: nec accipit ipsas cū sensibiliū intētiō/
 e

nibus sed potius simplices et separatas ab eis: et ista apprehensio soli est intellectus: sicut est intellectus hominis per hoc quod convenit omni homini: vel intellective substantie: ut universaliter dicat intellectus quidditatis universalis omni rei secundum quod est quidditas ipsi: et non per hoc quod convenit isti et non alij proprium est et singulare: et est aliquid de malibus et individuantibus. Quocumque autem sunt coia et ita vni sicut alij: et eodem modo convenientia absque dubio sunt ipsa vltra que solus accipit intellectus: secundum autem hos gradus abstractiois siue separationis distinguuntur inferius vires apprehensive. Adhuc autem notandum est quod differunt forma rei et intentio rei: forma enim est proprie quod in formado dat esse actu macti et composito ex materia et forma. Intentio autem vocatur id per quod significat res individualiter siue vltra secundum diversos gradus abstractionis: et hec non dat esse alicui: nec sensui quoniam est in ipso: nec etiam intellectui quoniam est in ipso: sed signum facit de re et noticia: et ideo intentio non est pars rei sicut forma: sed potius est species totius noticiae rei: et ideo intentio quod abstrahit de tota re: significatio totius de re predicat: intentio enim colorati quod est in oculo totam rem significat vel notificat: sicut et intentio que est in imagine particulari non potest. et hoc est quod dicit egregie Aristoteles in secundo libro suo de anima quod sensus sunt particularium: et non dicit quod forme alicuius tantum sed totius particularis: sicut et intellectus est universalium quod non est noticia et species partis sed totius: et ideo noticia facit de toto. Non enim per visum accipit noticia coloris tantum sed colorati: et species eius in visu species est colorati: sicut quod coloratum est: et iudicium sit de colorato secundum quod coloratum est: et sic de alijs intentionibus in quocumque gradu abstractionis accipiat. Sicut autem est quando dicitur quod abstractio fit a materia: intelligitur quod est quodam particulare quod particularitate habet a materia: hoc enim est primum subiectum forme et per ipsum substantiat particulare et nature cuius abstractio fit universaliter ab intellectu et individuantibus formis: quare intentiones ab alijs gradibus abstrahunt apprehensionis. Sicut autem in principio philosophorum dictum est communis natura aliquam accipit ut confusa in particularibus et non separata ab eis: et tunc scia talis est singularium: et exigit singulare sicut et sensus: sic in prehabito capitulo diximus

Cap. v. de sensatis in coi que sunt per se et proprie et secundum se: et coe et per accidens.

Tex et
co. 63.

Is igitur prelibatis dicendum est de obiectis vniuersalibus cuiusque sensus primo in communi quod de communibus proprie est speculatio: dicitur autem in coi sensibile tripliciter: duo quidem dicimus per se sentiri: vnum autem secundum accidens: quoniam autem dicimus per se sentiri aliquid sensibile: volumus intelligere per se quando subiectum est causa predicat: hoc est quod per propria naturam et essentiam causa est immutabilis sensus eo quod ipsum est quod habet inferre passionem sensui: diximus enim quod sensus generaliter est potentia passiva: et sentire generaliter pati: diximus enim sepe in libris naturalibus prehabitis: quod non quocumque agens infert passionem cuiuslibet patienti: sed oportet esse communicationem nature inter proprium agens et proprium patiens: et tunc dicemus quod illud est essentialiter sensibile quod sua propria essentia vel intentionem essentie deprehendet in sensus organo: hec autem sunt duo: cum enim omnes forme sensibiles sint etiam forme situales et que habent quantitatem per accidens: statim impendit quod color in oculo non recipit sine quantitate et his que sunt quantitati annexa essentialiter: et ideo sensatum per se dividitur in duo: quorum vnum quidem proprium est quod sic convenit vni sensui quod non pervenit alij: sicut coloratum in quantum coloratum in nullum agit sensum nisi in visum: sonus autem in auditum et non in alium sensum: aliud autem est sensatum quod ideo per

se sentiri dicitur: quod sua intentio in sensu imprimitur iuncta sensibili proprio: et hoc est proprium et primum subiectum sensate speciei quod est magnitudo in qua ut in subiecto proprio est omnis quantitas sensibilis. Et proprium quod subiectum sensibile duo habet in se que faciunt ipsum proprium: vnum quod dicitur est quod si non convenit ipsum altero sensu sentiri: nisi illo cuius est proprium actuum inferens et passionem: et cum non agat in sensum nisi intentionem proprie forme: sequitur quod sensum non convenit errare circa proprium sensatum: dicitur autem sensatum proprium duobus modis: vno quod dicitur non secundum quod est in re sensata in qua est secundum esse male: alio autem modo secundum quod est receptum in organo sensus: secundum enim quod est in re non se iudicatur de ipsa: quod etiam per hoc esse non habet agere in sensum: sicut nos inferimus ostendemus: sicut ponamus per esse quod habet in abstractione secundum quod esse primum est in medio: et postea in sensus organo: et multe variationes potest fieri circa esse suum quod habet in abstractione tam in medio quam in organo: quoniam si contingat aerem qui est medium in visu esse humidum multum forte videbitur album esse profusum rubore vel crocitate: et si forte pupilla sit infirma ex humore in oculum defluente alterabit esse coloris quod habet in abstractione: sicut diximus in tertio methauroz in tractatu de iride: et hec non sunt error sensus in sensibili proprio: quoniam sensibile proprium reuera tale esse habet in abstractione: sicut non habet tale esse in subiecto in quo est secundum esse male quod habet in materia: patet igitur sensum circa sensibilia propria non errare: sic enim est visus coloris et auditus soni: et gustus saporis quod humor a grecis vocatur eo quod in humido se sentit: tactus autem plures habet differentias que non ad vnum proprie rationis generum reducuntur: tantum in vnaquaque iudicat de illis et non decipit. In compositione tantum sensibilibus magna frequenter est deceptio: sicut quod dicitur est quod est coloratum ut crocum sit mel: aut colera citrina: aut vbi est coloratum: aut quod dicitur est quod sonat aut vbi sonat: et sic de alijs et huius causa ut infra dicemus est: quod sensus proprius non habet componere: sicut alij superior potentia: et illius est error: hec igitur sunt sensata propria.

Comunia autem sicut diximus quorum essentie vel esse secundum intentiones suas vere sensibile imprimunt: et ille sunt sicut magnitudo in qua sunt sensibilia et cum magnitudo sit terminus naturalis corporis et terminata quantitas sit figura: oportet etiam figuram esse sensatum commune: trigonum enim vel quadratum est quod imprimitur in oculo in videndo et tactum in tangendo: quod autem numerus cognoscimus divisione primum: et continuum est essentialiter dividit: ideo oportet numerum etiam esse sensatum commune: magnitudo autem non dividit solum per essentiam: sicut etiam per motum eo quod motus non habet ante et post nisi per ante et post in partibus magnitudinis: et ideo oportet etiam motum esse sensatum commune. Et quod opposita sunt eiusdem potentie: ideo etiam est sensatum commune: et sic igitur sunt quoniamque communia motus quod numerus, figura et magnitudo: nec dicuntur ista communia eo quod quodlibet eorum equaliter ab omni sensu precipiat: sicut quod quodlibet istorum precipiat precipi pluribus sensibilibus et non vno solo sensu: quoniam in veritate motus et quod numerus et omnia sensibilibus precipiunt: sicut quantitas et figura tactu et visu. Ista autem sensata communia dicuntur per se sensata secundum quod per se opponitur ad id quod est per accidens: et non sic secundum quod per se opponitur ei quod est non primo. Impossibile enim est quod idem passivum numero habeat activa diversa secundum genus. Constat autem quod color et magnitudo diversa sunt genere: et ideo sensatum proprium est quod agit in proprio sensu: et huiusmodi sensata magnitudinem habet et figuram et cetera. ideo recipiunt etiam illa non per accidens: sed proprie eorum intentiones imprimunt in organo sensus. Sed secundum accidens sensibile est quod propria essentia in sensum non imprimitur: nec primo: nec secundo: sicut cum sensibili proprio et communi accipit et non sine estimatione

Tex. et
co. 64.

Tex. et
co. 65.

extimatione vel cogitatione: sicut sunt intentiones de quibus in tertio gradu abstractionis diximus: sicut quod hoc albus est diarii filius: vel hoc nigrus est amicus vel homo vel animal: sicut videt ovis quod hoc pilosus est lupus: et hoc pilosus est canis: et unum extimat amicum et alterum inimicum: secundum autem hanc doctrinam cognoscitur distinctio sensibilium que secundum quorundam malam doctrinam valde est et manifesta: sed errores talium transiunt breuitatis causa cui studemus: in hoc enim quod tale est quod secundum se nihil de intentione sue essentie imprimunt in sensum: secundum se sentiri nihil potest: sed sentiri per accidens: quod albo accidit quod sit ei coniunctus: et ideo organum sensus a tali sensibili nihil patitur oino: quod nam homo non est sensibilis per propriam essentiam: sed intelligibilis: secundum se autem sentiunt que intentiones proprias imprimunt in sensum: et hec sunt ad que ipsa organa sunt vel habent apta nata ex primis suis componentibus.

Capitulum sextum et est digressio declarans vtrum sit aliquod mouens vnum in sensibilibus: et est de duplici esse sensibilis quod sit in materia et in abstractione.

Unum autem redeundum est ad questionem quam superius reliquimus vtrum exteriora sensibilia habeant vnum et eundem aliquem motorem qui agat in eis quod efficiant intentiones sensibiles: sicut intellecta habent vnum et eundem motorem qui est intellectus agens qui agit in eis intentionem intellectuale: hoc enim per se ratione dignum est: et est questio quam tangit auerrois: et dimittit insoluta. Fuerunt autem quidam modernorum magne auctoritatis qui hec processerunt propter preinductam rationem afferentes quod omne sensibile quod inuenitur in omnibus sensibilibus est vnum in eo quod est intentionale et spirituale et non materiale: vnum autem in multis participatum necesse est ab vno causari: hoc autem casu illud mouet ad aliud vel illud: oportet igitur aliquem esse motorem qui mouet ad hoc esse in omnibus sensibilibus. Adhuc autem manifestum est formam sensibiles secundum esse materiale esse in re sensata extra animam: et rem: et ibi rem afficit sua qualitate: secundum autem hoc esse: non est in medio: nec etiam in anima: quod si color esset in aere sicut in colorato oporteret quod viderem aere esse coloratum: et oculum esse coloratum colore quem recipit: et huius contrarium videmus ergo secundum aliud est in abstractione quam in materia propria: aliquid igitur profert ei esse illud: et illud erit mouens ipsum: quoniam in re non est abstractum sensibile nisi potentia: et id quod est in potentia non educit seipsum ad actum: sicut ante diximus de visibili sicut est de alijs sensibilibus: oportet igitur ipsum habere vnum aliquid mouens. Adhuc autem fantasmata sunt maioris simpliciter quam species sensibilis in materia: et tunc oportet fantasmata habere mouens ad hoc quod efficiant in intellectu possibili: oportebit igitur etiam ipsa sensibilia habere aliquid mouens ad hoc quod abstracta efficiant in sensu. Iste igitur et similes rationes sunt que induxerunt multos de nostris doctoribus quod dixerunt vnum esse mouens in omnibus sensibilibus: sed cum debuerunt specificare quid est id diuerterunt duas in vias: quidam enim dixerunt hoc esse lucem: propter quod rationes potissimas quare est vna: quod cum mouens in omnibus sensibilibus debeat esse vnum et idem: et videtur lucem esse motuum in sensu visus: dicunt ipsi oportere esse motuum in omnibus sensibilibus. Alia autem ratio est: quod dicunt lucem a luminoso corpore pyramidaliter et circulariter diffundi: circulariter autem multitudinem videtur in omnibus sensibilibus: quod intentiones sensibiles circa rem sensatam ad equalitatem distantiam circulariter vbiq; generant: et tale motum in inferioribus non dicunt esse nisi luminis. Tertia autem est: quod vident quod nulla qualitas inferiorum corporum agit vniuersaliter sed particulariter vnum et non aliud: nisi forte

per accidens: lucem autem quod est forma celi quod est corpus vniuersaliter omnia inferiora mouens dicunt oportere esse causam vniuersalis actionis in intentionibus sensibilibus. Quarta autem est: quod videtur lucem esse in materialibus et spiritualibus ut formam et ideo dicunt suum esse proprium quod profert forme materiali quod fiat intentio spiritualis. Quinta autem est que et principalis est cui innitunt: quod videtur sensibile esse materiale: causari a qualitatibus elementorum: et ideo nullam esse qualitatem elementi que agat in ipso intentionem spirituale: nec potest dici quod sit a subiecto in quo generat illa intentio. scilicet quod sit subiectum non sit aptum natum ipsam recipe nisi in esse spirituali: quod sicut supra diximus diuersitas subiecti potest esse a diuersitate agentis et forme que euerteret: oportet igitur quod sit ab aliqua forma agente corporis superioris: et corpus celeste non agit in inferiora nisi per lucem: igitur lucem esse quod in omnibus sensibilibus agit intentiones spirituales. Alij autem antiquiores his dixerunt quod virtus anime est agens eas intentiones spirituales: et isti sunt qui dixerunt potissimum virtutem sensus esse actiuam et non passiuam: quorum rationes in parte supra posuimus: de hoc autem quod dicitur quatuor assignantur rationes aliquid probabilitatis habentes: secundum quod in eorum dictis potest deprehendi qua tangit auicenna philosophus: et alipharius et quidam alij: dixerunt enim isti non esse intentionem nisi ei quod iudicat de intentionibus: hoc autem esse animam: et ideo necessarium esse aliquid anime esse quod profert forme sensibili esse intentionis: et ideo dixerunt animam habere ordinem ad omne id quod instrumentale obsequit ei: et cum medium in sensu sit propter sensum: dicunt animam habere virtutem agendi in medium: et taliter fit secundum eos illud quod virtus sensibilis egreditur spirituale et superponit se sensibili et confert ei esse quasi incorporeum et quasi spirituale quo in anima effici possit. Secunda vero ratio eorum est quod in omnibus communicationibus habent agens et patiens: incorporeum autem patiens cum corporeo agente nullam oino habet communicationem: et ideo cum anima sit sensibile suscipiens: dicunt esse oportere quod aliqua virtus anime sit ipsius agens. Tertia inducunt rationem dicentes animam esse magis actiuam quam aliquam formam corpoream: et cum forma corporis agat imprimendo species suam in materiam sibi iuncta: multo fortius erit vix virtutes anime sensibilis quasdam esse actiuas: qua aliquid de specie anime influunt obiectis anime: ut possint effici in sensibilibus: daturque sicut huiusmodi quod virtutes vegetabilis anime nunquam adiuuunt de cerebro corpori cui primo non influxerunt aliquid de specie anime per quam vniri possit corpori: nec esse minus actiuam dicunt sensibilem quam vegetabile: sed multo magis. Quarta autem ponunt rationem: quod dicunt sentire et iudicare de sensibilibus esse operationem quadam vite: hec autem operatio non potest fieri ab aliqua forma corporali: sed ab anima ipsa. Cum igitur sensibilia secundum esse intentionale sint specificata illas operationes et formalis in ipsis et agentia: oportet quod illud esse egerit in ipsis aliquid anime que est principium et causa vite. Nos autem simpliciter naturalibus institeres hec omnia falsa reputamus: et tamen illud falsum dicimus in quo ambe secte conueniunt: quod illud in quo differunt: dicimus enim nullo modo fore necessarium vnam esse causam multitudinis que est in multis que secundum vnam rationem non est in eis: sed secundum rationes equiuocas: esse autem intentionale et spirituale non vna ratione est in sensibilibus: quod vnus est multo spirituali alio: quod vnus afficit et medium et organum secundum esse materiale agens in ipsum: sicut est in obiectis tactus: et ea que habent idem medium sicut visibilia et audibilia et odorabilia non habent illud medium secundum vnam et eandem naturam medium: sed secundum diuersas sicut inferius ostendemus: et non vni rationis est esse quod habet in ipso medio: quod spiritualius esse est coloris in medio quam soni: et iterum spiritualius esse est soni in medio quam odoris: et ideo verus non aufert vel affert colores sed obtundit auferendo sonos in parte et non in toto: odores autem et affert et aufert in toto sicut dicit auicenna: et vitas pro christa

attestat: procedendū autē eē videt q̄ aliqñ ⁊ in q̄busdaz
sensib⁹ qui. s. sunt per mediū extrinsecum sensibile fm
aliud eē est in re sensata: ⁊ fm aliud in medio ⁊ in or/
gano: s; hoc eē in nullis plurib⁹ sensib⁹ est vni⁹ rōnis.
Et si q̄rit qd̄ p̄ferat ei hoc eē: videt mihi stulta q̄stio:
qz nos sup⁹ ostēdim⁹ oēm virtutē actiua eē per se p̄fe
ctā ad agendū sine aliquo motiua extrinsecō: ⁊ iō di/
co q̄ forma sensati per seipsaz generat se in medio sen
sus fm eē sensibile cuius necessaria demonstratio est q̄
ab oib⁹ p̄his ⁊ ab ipsa veritate p̄vincit per se sensibile
eē qd̄ in secūdo mō dicēdi per essentiā suā est cā sui eē
sensibilis: ⁊ ideo frustra q̄rit qd̄ p̄ferat ei illud: sicut si
q̄rit qd̄ cōferat luci lucere fm actū: ⁊ qd̄ dicit q̄ id qd̄
est in potētia nō educit in actū nisi ab eo qd̄ est in actu
nō est dictū nisi de eo qd̄ est in potētia esse mālīs: ⁊ nō
de eo qd̄ est in potētia eē formalis ⁊ efficiētis: eē enī
spūale generat a re generāte tm̄ fm formā de qua ac/
tione in hui⁹ capli sequētib⁹ p̄sequemur: ⁊ bene p̄cedi
mus q̄ nō est p̄gruū q̄ dicat eē a subo spūaliter: qz eē
intētionale qd̄ est in medio: est multo spūaliter q̄ ipse
aer sit vel q̄ sit ipsuz celū. Hoc autē qd̄ inducūt pro sibi
de fantasmatib⁹ mouētib⁹ intellectū oīno dissimile est:
qz q̄ est in fantasmate nō pōt dare esse intellectuale eo
q̄ est multo simplicius q̄ ipsa: ⁊ ideo indiget motore
ad hoc eē abijciēdū. forma autē corpalis per se agens
nihil supra se p̄fert qñ p̄fert eē intētionale sicut inferi⁹
ostēdem⁹. Opinio autē q̄ dicit hoc eē lumē oīno ridicu
losa est: qz q̄ dicit lumen eē in tenebris indiget sensu: ⁊
tm̄ scimus multa sensibilia equaliter diffundi in tene/
bris ⁊ in lumine. In oib⁹ autē suis rōnib⁹ hec opinio se/
re sillogizat ex puris affirmatiuis in scda figura. Qd̄
autē isti dicūt q̄ lumē moueat colorē: ⁊ p̄ferat ei eē spū
rituale ostēdem⁹ falsum eē inferi⁹ vbi de visu loq̄mur:
ibi enī ostēdem⁹ q̄ color p̄ se eē motiua visus: ⁊ q̄ lumē
nō exigit p̄pter colorē: sed p̄pter mediū: ⁊ q̄ sensibile
circulariter generat: dicendū q̄ accidit ei per accidens
eo q̄ mediū recipiēs ipsum circulariter circūstat: qd̄ si
nō circulariter circūstaret nō diffunderet circulariter.
Qd̄ autē dicūt nullā formā inferiorē vlr̄ agere: falsum
est oīno: qz oīs forma inferior vlr̄ ⁊ nō particulariter
agit ⁊ multiplicat seipsam: sic forme sensib⁹ iuz se vlr̄
agūt: ⁊ nihil vni⁹ ⁊ idē agit oēs. Ad hoc autē qd̄ dicūt
in mālīb⁹ eē aliqd̄ qd̄ p̄fert forme eē intētionale: dicen
dum q̄ forma que est in re aliqñ agit per q̄litates ma/
terie in qua est: ⁊ tunc agit māliter. Aliqñ autē agit per
se solā: ⁊ tūc agit imāliter: qz ⁊ ipsa est essentia imālīs
per seipsam: ⁊ nō indiget in ista scda actione nisi se so/
la. In prima autē indiget aliā q̄ seipsa. Et ideo oīno op
positū eius est: qd̄ supponit ratio illa ab illis inducta:
qd̄ aut vltcri⁹ inducūt eē spūale nulla elemētōz quali
tate causari verissimū est: sed nos ostēdim⁹ vñ causat.
Opinio autē scda multo pbabilior: s; modernoz pau/
ci teneāt eā erat enim illa platonis ⁊ etiā augustini: ⁊
multoz alioz magnoz viroz: tm̄ sine p̄iudicio aut
ego nō intelligo eos: aut ipsi falsuz dixerūt. Qd̄ enim
dicūt virtutē sensibile egredi ⁊ supponere se sensibus
p̄pter vniuersalē ordinē que hz ad ipsaz: intelligi non
pōt nisi sicut egredit virt⁹ a magnete ad ferrū: ⁊ in ve/
ritate ita dixerūt: ⁊ pro se induxit plato oculos fasci/
nationis vbi virtus egredit ab vno fascinādo ipsum:
sed hoc falsum est: qz virtus illa nō egredit nisi in suo
vehiculo qd̄ est spūs: multotiens autē spūs nō possent
extēdi vsqz ad sensibile qd̄ multū distat aliqñ ⁊ p̄eci
pue in visu ⁊ odoratu quozūdā animalū: p̄terea etiā
sicut dixit auicēna spūs egressus a corpore dissoluitur

statim ⁊ cōtinuat acri: dissoluūt igit etiā virtus ⁊ peri
bit. Quod autē dicūt q̄ cōmunicantiā habēt ⁊ agēs ⁊
patiēs veyz qd̄ est: sed nō oportet q̄ habeāt cōmuni/
cantiā: ita q̄ sint eiusdē nature ⁊ essentie: s; q̄ habeant
proportionē adinvice sicut ppria mā ad ppriā formā:
⁊ ppriū agēs ad ppriū patiēs: ⁊ sic cōmunicantiā ha/
bent forma sensibilis agēs ⁊ sensus patiēs: in eo q̄ si/
cut sensus spūaliter patit: ita etiā forma sensibilis spū
ritualiter agit in ipsuz. Et q̄ dicūt aiā sensibilez esse
actiua supra ostēdim⁹ esse falsum: nec oī aliquo modo
illud fore veyz q̄ lz agēs honorabilius patiēte q̄ hoc
agēs p̄pter hoc sit honorabilius hoc patiēte: ⁊ q̄ di/
cūt de aiā vegetabili supius est determinatuz. Quod
autē dicūt sentire eē opus vite: ⁊ in illo eē formalē spe
ciem sensibilem: dicendū q̄ sentire est opus vite fm q̄
egredit ab aiā ⁊ nō fm q̄ specificat a forma sensibili:
nō enim specificat ab ipsa forma sensibili in speciē vi/
te: s; potius ad noticiā rei exterioris habendam. his
habitis oī nos determinare q̄liter a sensibili fiat hu/
iusmodi actio: qz aliter in incerto dimitterem⁹. Dici
mus igit sequēdo directe peripateticoz sniam qui di/
cunt cōmuniter q̄ cū dicit sensibile esse per se sicut co/
lor ⁊ odor ⁊ sonus huiusmodi q̄ h est fm secūdū mo
dū dicēdi per se in primo posteriorz determinatum: ⁊
hoc est qñ subim est cā p̄dicati: sicut qñ dicit hō risibi/
lis vel disciplinabilis: oī igit q̄ color ⁊ odor ⁊ sonus
⁊ cetera sensibilia per pprias opationes aut essentias
cā sint sensibilitatis ⁊ sensus fm actū facti: nō ergo ad
huc hnt motiū aliqd̄ extrinsecū: dicim⁹ autē aliud eē
agēs formā in mā: ⁊ aliud agēs formas tm̄: agēs enī
formā in mā in qua ipsa ligata cū mā hz esse mālē est
agēs qd̄ trāsmutat māz sicut calidū frigidū humidū ⁊
siccū: agēs aut formā tm̄ nō est agēs mālē: sed potius
ipsa forma: ⁊ sic agit se per hoc q̄ ipsa est essentia sim
plex suiipsius multiplicatiua: ⁊ sic oīs forma multipli
cat intentionē suā: ⁊ cū forma sit essentia simplicior oī
corpore nō pōt inueniri aliq̄ forma corpalis q̄ posset
ei eē intentionale p̄ferre: ⁊ qz qdā ignorarūt q̄ forma
in eo q̄ forma sic multiplicat se: dixerunt q̄ oporteret
eā habere agēs p̄ter ipsam. Et qdā existimabant pro/
pter hoc q̄ forma simplex: ⁊ sic agēdo se quasi efficiēt
vbiqz estimabant q̄ nō multiplicat se s; est vbiqz per
essentiā: ⁊ de hac opinione qz subtilis est multum non
possum⁹ facere mētionē nisi in tertio libro: ⁊ hoc q̄ h
determinam⁹ hoc est q̄ forma sensibilis se multiplicat
in eē sensibili aut spūali: ⁊ sufficit sibi ad hoc: ⁊ sic oīs
forma in ppria ⁊ essentiali actiōe sibi sufficit: hec autē
snia q̄si pro fundamēto poni oī in hac scia: qz ex ipsa
infiniti circa opa ⁊ passiones aiē elidunt errores. Jam
aut patet q̄ duplex eē hz forma vni⁹ simplex ⁊ spūi/
tuale qd̄ hz in abstractione qd̄ fit a simplici agente qd̄
est forma rei: alterū autē materiale in re in qua est per
agens generans nō simplex quod agit eam educendo
de materia per generationem.

Caplm. viij. de visibili quod est color: q̄liter fm ac/
tum lucidi mouet visum.

Is autē habitis dicamus sigillatim de oibus
sensib⁹ ⁊ primo de visu eo q̄ ipse plurium est
differentiaz: cōprehēdit enim: ⁊ corruptibi/
lia ⁊ incorruptibilia ⁊ apprehēdit suū sensatum nō in
vna medij dispositione sed in plurib⁹: colorata enim
accipit in medio actu lucido ⁊ lucida accipit in tene/
broso ⁊ que sit huius cā infra dicemus. Dicamus
igit q̄ obiectū cuius dicit esse visus vt ppria cā infe/
rens sibi passionē hoc cōmuni noīe dicit visibile: visi/
bile autē

bile aut est quidē color et nō solū color s. etiā hoc qđ cōmuni rōne noīs est dicere visibile sicut lucentia non sub colore sed sub lumine videntur in tenebris: et ideo vnū cōmune nomē nō habem⁹ qđ dicat cōmuniter oē visibile propriū qđ visui sua ex forma inferat passio- nem: visibile aut per se manifestū erit magis qm ingre- diemur melius in distinctionē et tractū per se visibiliū: pstat tamen qđ vnū visibiliū est color: et qđ color est de numero eorū que per seipsa sunt visibilia: nō qđ illo modo s̄m se siue per se: quo predicatū est in rōne sub- lecti: qui modus dicēdi per se est primus: s̄ illo modo quo subm est causa predicari: qui modus dicēdi per se vel s̄m se est secundus: et ideo oportet qđ color p nihil extrinsecū sed per suā essentiā sit agens in visum: et sit visibilis. Et qđ hec est sua essentiā: tūc diffiniat qđ color est motiū visus s̄m actū. Incidi: hoc est trāspa- rens in actu luminis cōpleto: hoc enim conuenit omni et soli color: qđ sicut diximus lucentia nō videt in eo qđ est actu lucidū sed potius in eo qđ est actu tenebro- sum: color aut sine luminis actu p̄ficiēte diafanū non videt: sed potius oīs color videt in lumine: et ideo oīs nos etiā prius tractare de lumine. Sed nos prius que remus cū color non immutet nisi diafano illuminato: vtrū lumen illuminans exigat ad visum p̄pter colorē vel p̄pter mediū: h̄ est q̄rere vtrū color nō possit gene- rare intentionē in medio nisi sit ipse color actu illumi- natus vel ipse color sine lumine sufficiat generare in- tentionē suā: sed mediū nō sit aptū natū ipsam inten- tionem suscipere nisi sit actu illuminatū. Vident autē precipui viri in philosophia auic. et auēpace cōsentire in hoc qđ color mediū visum immutare nō possit: nisi recipiat actū luminis prehabitu: h̄ aut tribus probant rōnibus. Una aut suarū rationū est ex coloris diffini- tione que ponitur in libro de sensu et sensato: que est qđ color est extremitas p̄spicui in corpore terminato: s̄m illam enī p̄spicū est aliquid coloris cū perspicū nō sit in actu p̄spicū nisi per actū luminis vel habitū s̄m actū: et ideo dixerūt illi qđ colores in tenebris nō sunt nisi in potentia et nō in actu: et ideo tūc mouere mediū et visum nō p̄nt per suas intētionē. Scđa rō est qđ cū color sit extremitas p̄spicui terminati: p̄spicū etiā nō terminatū quando est illuminatū habebit aliqd colo- ris: et ideo lumē est color diafani nō terminati: qđ co- lorat ipsum in superficie et in pfundo: perspicū ergo qđ est cōpletū per lumē habet colorē: sed nihil est susce- ptibile alicuius per modū per quē habet illud: cum qđ perspicū actu illuminatū habeat colorē: nō est susce- ptibile coloris s̄m qđ huiusmodi: sed potius s̄m qđ nō habet eū: ergo nō inquātū est illuminatū recipit colo- rem: sed inquātū caret lumine: lumē igit nō exigat pro- pter diafanū quod est mediū in visu: sed p̄pter colorē. Tertia ratio eorū est que et magis qđ alie mouet qđ oīa obiecta vnus sensus necesse est reduci ad vnū genus siue ad vnā cōmunē naturā: p̄pter quod etiā tact⁹ non oīno est vnus sensus: eo qđ tactibilia non reducunt ad vnā naturā cōmunē: nec ad genus vnū: cū igitur visus sit sensus vnus visibilia necesse est esse vnū aliquid in cōmuni: sunt aut visibilia et lumē et color: ergo neces- se est qđ aut vnū eorū reducat ad aliud: aut qđ ambo re- ducant ad vnā naturā cōmunē: in qua vniant: non aut reducunt ambo ad aliqd tertiu quod est añ ea vnians ea: oportet igit qđ vnū ad aliud reducat: cū aut lumen nō diffiniat per colorē: sed color per lumē: oportet qđ lumē sit natura cōmunis que facit visibile esse visibile: et sic color nō est visibilis nisi per habitū luminis sibi

influxū. Experimentū aut est: qđ nos videmus qđ vi- dente existente in tenebris et aere tenebroso iuxta vi- dentem et tñ colore illuminato sit visio. Si aut econ- uerso fiat color in tenebris et videns in lumine stet et aer sit illuminatus nō fiet visio. Similiter aut speculo posito p̄tra lumē et facie in tenebra nō resultabit ima- go in speculo. Si aut econuerso fiat statim in speculo vi- debit facies: ista igit sūt que mouerūt istos et qđ alia his similia. Econuerso aut alexāder et auerrois intentes vel intēdētes dictis aristo. dicūt colorē eē p̄ se visibile: ergo erit tota cā visionis p̄ essentiā suā p̄p̄riā: non igit per admixtionē luminis. Similiter enī dicūt eē in colo- re et in alijs sensibilib⁹ qđ per se mouēt sensus. Dicunt etiā hoc nō eē qđ in scđa rōne p̄dicti viri inducūt: ibi enī supponit qđ lumē sit color: qđ si eēt color: tunc aer nō reciperet colorem qđ diu hēret in se lumē: et hoc nō est ver⁹ qđ videm⁹ parietes colorari colore plātarum qm nubes mouent et radij solis in nubib⁹ et postea per plātas dirigunt ad parietes. Similiter aut qm radius trā- sit p̄ vitrū coloratū quocūq; colore sit in aere et in pa- riete opposito: et tñ prius habuit lumē et etiā tūc reti- net lumē qđ nō faceret si lumē eēt color: nō enī aliqd s̄m idē recipit duos colores simul. Nos aut q̄tū intel- ligere possum⁹ vtrorūq; s̄m aliquā partē ver⁹ dicere ar- bitramur: et vt hoc intelligat videt dicēdū qđ color h̄ duplex eē. s. māle et formale: māle autē dicim⁹ qđ sit p̄- q̄litates trāsmutātes māz qđ sunt calidū frigidū humi- dū et siccū: h̄ enī diuersimode variātia sufficiēte corpo- ris terminati diuersos inducūt et causant colores: licet ver⁹ sit aliqd de essentiā coloris: et s̄m hoc eē coloris actu sūt in tenebris s̄ nō mouēt diafanū: qđ sicut supi⁹ dixim⁹ sensible nō agit nisi s̄m simplicē formā qm mul- tiplicat se ad mediū et ad sensus: h̄ aut aliud esse for- male et hoc est a lumine: qđ sicut optime dicit p̄hs: lu- men est color ipostasis et hoc causat ab hoc qđ lumen influat extremitati p̄spicui: terminatiōe enī corpus est p̄spicū: s̄ duplex est p̄spicū: quoddā enī est p̄spicū totū qđ nō terminat: s̄ p̄ se trāsdūcit visum sicut aer et ignis et aq̄ et vitrū et cristall⁹ et qđā alia similia: quoddā aut est p̄spicū terminatū et hoc nō in toto s̄ in sua superficie est p̄spicū: et iō terminat et nō transdu- cit visus: et s̄m qđ corpus est p̄spicū: ita recipit lumē in superficie et in pfundo: qđ aut nō in toto s̄ in superficie tñ est p̄spicū: nō recipit lumē nisi in superficie: et ibi lumē per mixtū opacitati corpis causat colorem. Et hec fuit cā q̄re pitagorici colorē vocabāt epifanū: qđ videbāt eū eē diffusionē luminis in superficie corpis terminati: epifa- nū enim est sufficiēten⁹ opans: vn̄ p̄ lumē eē de suba coloris et nō calidū et frigidū et ceteras q̄litates qđ cau- sant ipsuz māliter in subo: et nō ingrediunt eēntiā ipsi⁹ et ideo qm dicūt color est motiū visus s̄m actū lucidū: et hoc eē subam ei⁹: erit hoc intellectū de eo qđ est ve- ra suba coloris s̄m eē formale: et s̄m hoc eē nō est ac- tu color nisi in lumine: et ideo non videt nisi in lumine sicut dictū est. Qđ aut dicūt de eo qđ videt color me- dio tenebroso existēre videt: dicēdū qđ si mediū est oī- no tenebrosuz: tūc nō videbit color: s̄ oīs qđ sit illumi- natū iuxta colorē ad min⁹ ad hoc qđ generet intētionē suā in medio: et huius qđ cā est qđ color lumen est li- gatū materie: et ideo mouere nō pōt mediū nisi sit ac- tu illuminatū: qđ per hoc magis ad coloris similitudinez recipiēdā disponit: et ideo propriū mediuz coloris est diafanū illuminatū: et ideo act⁹ lucidū in visu exigitur p̄pter mediū: et color per suā essentiā mouet p̄ subaz

dico que est in eo formalis et essentialis: sicut illa enim non est in tenebris nisi in potentia tamen. Lucida autem que habent lumen calcata et non obligata materie: mouent diaphana tenebrosa: et ideo videntur in tenebra sicut ignis et stelle et huiusmodi de die autem iuuat lumen corporis foris lumine solis: et tunc manifestatur color corporis de his tamen inferius prolixius loquemur.

Capitulum octauum de natura diaphani et qualiter lumen est actus eius.

Tex. et
co. 68.

¶ E quo autem dicendum est de lumine sicut superior diximus oportet primo manifestare proprium eius sub modo dicimus igitur quod id quod est lucidum est aliquid: corpus enim est et corpus transparens siue purum quod greci diaphanum vocant: et hoc diaphanum est visibile: quando est actu lucidum. Videmus enim lumen non sicut se sed in aliquo subiecto et hoc est diaphanum: diaphanum enim sicut se non est visibile: eo quod nullum habet colorem: et quia nullum habet: ideo omnes potest recipere: et sic medium potest esse in visu: videtur ergo propter extraneum colorem semper: hoc est extraneum colorem qui in ipso sit in esse spirituali et intentionali: sicut superior diximus: tale autem diaphanum quod sic recipit omnem colorem extraneum: est aer et aqua et ignis et celum: non tamen est diaphanum aer sicut quod aer hoc est per naturam per quam est aer: quia si sic esset diaphanum: tunc aqua non esset diaphana nec aliquid aliud corpus: sed potius per unam naturam coeque in qua inferiora simplicia vel composita perspicua coincidunt cum superiori celesti: et perpetuo corpore: licet enim perspicuitas que recipit lumen sit in superioribus et in inferioribus tamen proprius: et sicut in caelo est in superiori corpore: et per posterius in inferioribus: et mediante hac natura efficiuntur corpora puria propria suba luminis. Corpora enim superiora omnia sunt perspicua propter stellas sicut diximus in libro de celo et mundo. et que sunt actu luminosa sunt spissa tegentia ea que sunt post ipsa. Sed tamen scias quod raritas sola non facit perspicuitatem: quia tunc terra rara esset perspicua et hoc non est verum: sed oportet cum raritate esse subtilitatem et formalitatem siue spiritualitatem quadam partium: et tunc talia rara sunt puria: et quod tomagis habent de huiusmodi natura formalis et spiritualis: tanto magis erunt puria: et si aliquid obijciat dicens corpora superiora non esse ostendimus talium solutiones in libro de celo et mundo. ista igitur talia sunt luminis subiecta. Differunt luminare lux lumen et splendor: luminare enim est corpus quod in se ut formam habet lucem: sicut sol et luna et stelle. Lux autem dicitur forma luminis in luminari siue in eo quod est fons luminis primus vel sicut in eo quod est forma luminis primi. Lumen autem est quod receptum est in alio corpore illuminato. Et ideo lumen est receptum habitum in natura diaphani: et lumen est actus eius et perfectio eius sicut quod est diaphanum: potentia autem lucidum est id sub modo quod est susceptibile luminis et tenebrarum et sicut lumen est color lucidi terminati: ita se habet lumen ad lucidum purum: quia sicut color est diffusio luminis in corpore terminato: ita lumen est diffusio que fit in superficie et in profundo diaphani non terminati: et ideo lumen est actus lucidi puri quando actu luminosus est sicut color est actus colorati: quando actu coloratum est: huius autem nature perfectio diaphanum est ab his que actu lucet sicut ignis aut corpus celeste: quod corpus celeste etiam unum et idem est in diaphanitate cum diaphanis inferioribus sicut diximus et etiam est unum et idem: quia non variantur de lumine in tenebra in lumen sicut variantur inferiora: sed sicut sicut actu est lucidum eo quod sibi coniuncta sunt ea que sicut ipsius illuminantur: et ipsius est de natura lucis etiam quando non lucet. Lucens enim corpus non est ex alio lucens: nisi quia conueniunt in eo multe partes nobiles formales diaphani: et in illis lumen generatum tenetur non amissum. Sic igitur patet quod lumen est per-

Tex. et
co. 69.

fectio lucidi quando sicut actu lucidum.

Capitulum nonum de improbatione opinionis democriti qui dixit lumen esse defluxum corporis.

¶ Oportet autem subtiliter intrare ad inquirendum de lumine et accipere sententias quecumque dicte sunt de ipso ut verius sciat naturam eius: sententia autem de lumine valde differentes et multe sunt: et reducuntur ad quatuor quatuor una antiqua democriti fuit qui de omnibus curam habuit qui dixit lumen esse corpus purum quod defluit continue a corpore luminoso. Alia autem sententia est que dicit lumen esse formam subalem que substantificat quicquid substantificatur in generabilibus et corruptibilibus. Tertia autem dixit lumen esse substantiam spiritalem non corporalem: que quasi medium est inter substantiam corpoream et incorpoream. Quarta autem dixit lumen omnino nihil esse sicut se: sed potius aliquid continentis coloratum: dixit enim lumen non esse nisi coloris euidenciam in eo quod est coloratum. Has autem omnes opiniones oportet nos tractare: antequam veritatem de lumine sicut nostras intentionem determinare valeamus. Illi autem qui lumen corpus esse dixerunt duas in sectas se diuiserunt. Democriti enim schola tenuit quod lumen esset corpora minutissima que continue defluunt a corpore luminoso in corpora transparentia et coniuncta vbiusque eorum partibus illuminant ea et cadentia super corpora terminata faciunt colores eorum diuersos. Dixerunt alij colorem omnino nihil esse: sed potius aethere cadentes super talia corpora ex diuerso situ ordine et figura apparerent colores diuersi: sicut in columbe collo: quod ex vna aspiciendi apparet album et ex alia parte apparet quasi forte saphirini coloris et ex tertia coloris aurei. Nostro autem tempore surrexit secta tenens quod lux et lumen est corpus unum quod et situ aliter expanditur aliquando: et aliquando in seipsum colligitur ita quod efficitur indiuisibile. Sententia autem democriti rationes habuit quas Avicenna philosophus ponit: vix quia videbat lumen moueri de loco ad locum et radii descendere a luminoso corpore et intrare per fenestras et exire: hec autem omnia non nisi si corpora sunt: et ideo lumen et lucem corpus esse dicebat: e contra autem dixit Aristoteles in secundo de anima: quod nec ignis est nec omnino corpus nec defluxus aliquid corporis: eo quod defluens a corpore est corpus: et si esset corpus: aut ignis: aut aliquid de corpore superiori: cuius potentia in perspicuo faceret ipsius actu esse perspicuum: et si sic esset: tunc corpora illa defluentia penetrarent perspicuum perspicuo vbiusque non cedente: cum igitur vtriusque talis perspicuum quod lumen impleat totum spacium emisperij oportet quod duo corpora essent in eodem loco et hoc inconueniens esse est ostensum in phisicis. Si autem diceretur quod perspicuum cedit ei: tunc oporteret quod in toto emisperio nihil remaneret de aere quando sol oritur quod nimis est incredibile: cum nos sentiamus aerem in flatu venti et multis alijs experimentis. Amplius autem obijcit contra hoc Avicenna. supponens quod verum est quod omne corpus de se luminosum est densum non transparentem sed tegens omne quod est post ipsum sicut apparet in sole luna et stellis: et in flama ignis que tegit ea que sunt post flammam in tantum quod si vna candela ante aliam ponatur iuxta parietem flama illius que viciniore est parieti facit umbram in pariete: quia tegit parietem a lumine candele anterioris: hoc autem sic supposito obijcit Avicenna. quia illa corpora minuta defluentia aut sunt luminosa aut transparentia si luminosa ergo sunt tegentia se inuicem: ergo quod tomagis densantur in aere tantomagis impediunt lumen quod aperte falsum est: quia si lumen est aliquid quod densari posset quod tomagis densaretur tantomagis illuminaretur: si autem dicitur quod illa corpora sunt transparentia: tunc actu non illuminarentur: sed potius ab aliquo alio illuminarentur: et si diceretur

et si diceret quod illuminarentur ab aliquo descendente in ipsa: tunc esset eadem questio de illis et abiret in infinitum. Si autem fingens aliquid quod in re natura nunquam fuit dicat quod sunt sicut lucetia et puia: adhuc sequitur quod quanta magis densantur tanto obscuriora esse videntur vel efficiuntur sicut videmus partes cristalli comminuti esse puia et alia quantum lucetia: et quando ex eis multe coniunguntur plures obscurant. Et quod dicunt isti de motu et descensu et introitu et exitu radii nihil omnino est: quia ista verba sunt transumpta et non proprie dicta non enim habet motum lumen nisi quia illuminatio est finis motus localis eius quod est lumen ipsum corpus quod luminare vocatur sicut alibi dictum est. Adhuc autem si propter motum localem lumen esse corpus dicitur debet et umbra corpus esse dicere: que etiam localiter moveri videtur: huiusmodi enim si habent motum localem cum omnis motus sit in tempore erit motus istorum in tempore: et hoc est falsum quia luminis apparitio ad magna distantia et ad parva est in eodem indivisibili nunc: quia si esset in tempore oporteret quod longius esset tempus quod movetur ad longa distantia quam quod movetur ad parvam et oporteret tempus illud perceptibile esse: quia licet sit imperceptibile tempus quod movetur ad tres cubitos: tamen cum multiplicentur tria cubita spacia ab oriente in occidentem necessario erit tempus perceptibile. Adhuc corpora sic defluentia non sunt velociora quam corpora a quibus defluunt: quia illorum motus velocissimus esse probatus est in philosophicis: motus autem corporum celestium in quolibet spacio unius gradus est in tempore perceptibile: ergo multo magis motus illorum corporum erit in tempore perceptibile. Adhuc autem queritur ab illis: quo deveniunt huiusmodi corpora tempore obnubilationis orizontis: aut enim corrumpuntur: aut alterantur amittendo lucem: aut retrahuntur supra nubes obnubilantes et quodlibet istorum est impossibile: constat autem quod aer non destruit eas: nubes autem non contingunt ea cum illa sint subtus et nubes superius: et eisdem rationibus probatur quod non alterantur. Quod autem retrahantur ad superiora minus est credibile: si enim emittuntur a corpore luminoso per necessitatem nature corporis luminosi: et tunc non possunt retrahi: quia retrahens unum habet. Amplius ista corpora moventur ad omnem partem: nullus autem motus naturalis est ad omnem partem corporis: ergo ista corpora non naturaliter moventur: aut erunt violenta: aut voluntaria: si violenta tunc non durant diu: nec frequenter est motus eorum: sicut in libro celi et mundi ostensum est: si autem moventur voluntarie tunc sunt animalia: et tunc oporteret quod natura dederit eis instrumenta pedum vel alarum quibus perficiant motum illorum: quod omnino abusivum est: propter quod omnes peripatetici abhorruerunt opinionem istam dicentes lucem et lumen non moveri: sed potius cum ad generationem in puio non exigatur nisi presentia luminosi: non ad omnem diametrum per circuitum subito generatur: sicut enim in philosophicis probavimus generatio omnis forme est in materia que tota et equaliter est preparata ad forme susceptionem: et sic preparatum est puio in superficie et in profundo: terminatum autem in superficie tantum: et ideo statim orto presentiat luminari generatur lumen in omni distantia equaliter longe et prope: ad quam diametri luminosi corporis possunt reduci: et cum videtur moveri de loco ad locum: hoc non est nisi renovatio subita huiusmodi generationis eius.

Cap. x. et est digressio declarans errorem eorum qui dicunt lumen esse corpus indivisibile.

Et scita eorum que se nostro tempore erexerunt in sententia de lumine plura continet fragmenta

et plures errores: isti enim dicunt lumen esse corpus cuius esse est continue generari et fieri et dicunt esse corpus formale et spirituale: cuius dicunt esse convenientiam tam cum corpore quam cum incorporeo spiritu: cum corpore quidem convenit ut dicunt: quia situatim implet mundum cum in corpore autem quia est indivisibile ut melius intelligatur etiam subiicitur exemplum dicentes materiam primam essentielles habere partes que sunt substantie: quas non profert ei quantitas sed habet eas ante quantitatem sed quantitas addita materie distinguit partes inventas in materia: et dat eis situm ita quod una est iuxta aliam in situ et una ante aliam et una subtus et alia supra quorum nihil habuerunt partes materie ante quantitatem sed tunc habuit unam partem quasi sub alia et non iuxta aliam ita dicunt quantitatem perspicui siue perspicui corporis se habere ad substantiam que est lux vel lumen que quidem sub corporea est ut dicunt: sed situm et quantitatem non accipit nisi ex eo in quod descendit: in se autem substantia indivisibilis est. Si autem obijciatur istis quod corpus est quod habet tres dimensiones sicut dicitur Euclides dicunt quod hoc est corpus in genere quantitatis sed ante illud est corpus in genere substantie de quo etiam diximus in libro philosophicorum quod est subiectum in philosophicis quod non habet dimensiones terminatas: sed potest habere quascumque et in genere corporis naturalis primum finem esse: licet finem rationem non sit primum est lux et lumen ut dicunt isti: et quia sic simplex corpus est dicunt quod cum quolibet alio corpore potest esse: et est in eodem loco per suam formalitatem. Et si queratur ab his que sit necessitas huius corporis in naturis dicunt quod necessarium est esse in naturis unum primum quod movetur tamen quod est materia prima que non movetur aliquid sed movetur ab omnibus que moventur in natura: sicut in necessarium est esse unum corpus movens et hoc est celeste corpus: cum autem finem se non tangat materiam: oportet ab ipso fieri corpus progrediens ex ipso continue quod agat in materia tangendo eam et cum movens et mobile sint diverse essentie: oportet quod istud corpus diverse sit essentie ab omni materia generabili et corruptibili: et hac ratione dicunt lucem primum esse in genere substantie et esse corpus simplicissimum quemadmodum forma cum quolibet corpore est in eodem loco. Addunt autem adhuc dicentes corpus non effici nisi a corpore et cum suppositum sit lucem esse moventem ad generationem corporum dicunt oportere ipsam esse corpoream substantiam: quia aliter corpus causaretur a non corpore quod est inconueniens in philosophicis. Adhuc autem dicunt nihil finem esse figurari nisi corpus: videmus autem figurari lucem in figura sere. Amplius radii egredientes a corpore luminoso distinctividentur: nihil autem distinctum cernitur in natura nisi corpus. Adhuc autem quod procedit a corpore aut est corpus aut non est corpus: si est corpus habeo propositum: si vero non est corpus tunc oportet quod sit forma corporis aut ergo forma accidentalis: aut substantialis: et si diceretur forma substantialis esse: tunc sequeretur formam substantialem egredi extra suam propriam materiam: quod est absurditas. Si autem accidentalis forma: aut est accens per se vel accens per accens et si est accens per se tunc est inseparabile a suo subiecto: et hoc non videmus quam nos invenimus in pluribus subiectis. Si vero sit accidens per accidens tunc oportet ad hoc quod reducatur ad aliquod quod est per se subiectum: quia accidens per accidens reducitur ad accidens per se: et tunc sequitur id quod prius. Preterea accidens finem hoc movetur ad esse omnium que generantur: quod est valde absurdum: ergo relinquitur quod sit corpus. Hec et huiusmodi inducere consueverunt quidam lucem esse corpus dicentes Adhuc autem dicunt lucem multiplicatam divaricare et disgregare aerem et calefacere et igne sicut in speculis apparet que omnia non nisi corpus efficere potest.

Liber secundus

Nos autē istā opinionē plenā eē errorib⁹ reputamus : nec fuit inuenta ppter veritatē rei s; poti⁹ ppter amo rē defendendī quosdā antiquos q̄ radios corpa eē di/ xerūt. In cōtrariū autē hui⁹ opinionis est qd̄ dicūt lu/ cē esse corp⁹ simplex: 7 tūc o; q̄ sit aliqd̄ simpliciū: 7 quodcūq; est illi⁹ motū habebit: 7 hoc nō est vez; cū videam⁹ ipsuz nec circulariter moueri: s; recte ad dia metrū diffundī: 7 cū mouet recte mouet in oēm par/ tē ad quā recta linea trahi pōt a luminari primo quod nō facit aliqd̄ simpliciū q̄ hnt motū rectum: nisi forte velit fingere q̄ sex sunt corpora simplicia. Adhuc at̄ fabulosuz est qd̄ dicūt h̄ corp⁹ esse indiuisibile: aut enī est indiuisibile habēs sitū: aut nō habēs sitū: 7 si habz sitū nulla est differentia sui ad punctū: indiuisibile enī mobile necessario hz sitū: 7 h̄ necessario est pūctū si/ cut supra 7 in phicis ppositū est: si at̄ nō hz sitū: tunc nec corp⁹ est nec corporis aliqd̄: qz omne illud qd̄ est corp⁹ vel aliqd̄ corporis sitū hz: adhuc autē vnde ve nit ei quātitas q̄ diffundit per totū emisperiū: si dicat q̄ ab aere tūc nō hz quātitatē nisi alienā: sicut hz for ma situālis quātitatē sui subiecti: 7 tūc p hoc nō pbat q̄ sit corp⁹: sicut nec albedo corp⁹ est habēs longitu/ dinē 7 latitudinē p accidens in subiecto. Si at̄ habet quātitatē potētia reducī in actū qn̄ implet emisperiū tūc q̄rat quid educat eā de potētia ad actū: illud enim aliud erit ab ipso: 7 si fingēdi detur licētia nō erit sin/ gere qd̄ sit educens. Adhuc autē cū lumē habēs quāti tatē implentē emisperiū itez; indiuisibile colligī: que rat 7 quo agēte sit istud: nō enī emittit quātitatē quaz habuit nisi aliquo redigēte ipsuz ad indiuisibilitatem: isti etiā dicūt lumē esse corp⁹ qd̄ partē habet sub parte 7 ptē in parte: 7 nō partē iuxta partē 7 h̄ figmentū nō est intelligibile: qz cū dicit q̄ hz partē sub parte pposi tio notat sitū vni⁹ partis sub alia: 7 si habet sitū nō est indiuisibile: 7 h̄ ptra ypotēsū: dicere autē q̄ hz partē in parte nihil oīo est: qz pars nō pōt intelligi esse i pre nisi p idētatē eēntie vni⁹ cū alia: sic idē erit in seipso qd̄ i nulla re itelligi pōt vl̄ eē pōt: sic pbatū ē i. iij. phi coz. Adhuc tota lux ē indiuisibilis: 7 ps ē mior toto: ergo aliqd̄ est min⁹ indiuisibili: 7 sic indiuisibile erit di uisibile necessario: visus autē testat errorē istū nō opi/ nionis: sed fatuitatis: eo q̄ nos videm⁹ lumē imperle/ re totū emisperiū: 7 hoc est oīno cōcedendū: ista autē stulticia multa reputat nō esse incōueniētia: q̄ in tota phia impossibilia sunt: sicut q̄ duo corpora sint in eodē loco: 7 q̄ aliqd̄ sit indiuisibile: 7 q̄ totū sit eēntiale par ti: 7 multa alia irrationalia q̄ ab istis asserunt. Qd̄ at̄ isti dicunt de mā iam nos determinasse meminimus in primo phicoz vbi dixim⁹ q̄ mā ante quātitatē nullaz hz partē nisi in potētia: neq; hz partē in pte: nec partē iuxta partē: 7 qd̄ dicūt de primo mouēte ridiculosum est. Prīmū enī mouēs mām generabiliū 7 corruptibi liū est celū: cui⁹ lumen est qualitas instrumētalis: 7 si/ cut superi⁹ dixim⁹ de calore nālī: q̄ put est instrumētū aie vegetabilis: hz multas virtutes ex aia quas nō hz ex ppria natura: ita dicim⁹ q̄ lumē multas hz virtutes inq̄tū est instrumētū corporis celestis moti per intel/ ligentiā: 7 iō in talib⁹ virtutib⁹ existēs efficit corpa ge nerabilia 7 corruptibilia: 7 sic corp⁹ nō efficit a nō cor poze: sed a corpe celesti p instrumentū qd̄ nō est corp⁹ sed hz in se virtutē corporis 7 intelligētie q̄ mouet cor/ pus. Et q̄ dicūt lucē figurari spīce: dicēdū q̄ h̄ ē vez; qz qd̄ generat a sperico: necesse est in forma sperica ge nerari: sicut etiā dixim⁹ in. iij. methauroz: lumē autem egredit a corpe luminoso sperico 7 a quolibet pūcto

ei⁹: 7 ideo hz sui generātis formā: hz tñ eā in perspi/ cūo cui innitat 7 nō in ppria essentia. Et q̄ dicūt radi/ os esse distinctos s; m formā vel visum dicendū q̄ ra/ dius mālter est rectitudo illuminata q̄ est p picui ps quedā vnde illud pspticū sup qd̄ manat lumē dicitur radi⁹: 7 si radi⁹ vocat linea visualis q̄ est aer cū luie: tūc corp⁹ est: sed nō est corp⁹ qd̄ sit habēs mām distin/ ctā a materia pspicui: h̄ enī positio fere sumit semp ali quid incōueniēti⁹ ad pbandū illud qd̄ probare inten/ dit. Aliud at̄ qd̄ dicūt q̄ illud qd̄ pcedit a corpe: aut est corp⁹ aut nō corp⁹: dicim⁹ q̄ lumē nō est corpus s; est forma 7 qualitas corporis: 7 est compabile h̄ ad duo subiecta: quoz vnū est subiectū ei⁹ 7 cā: 7 in illo semp est: 7 hoc est corp⁹ luminosuz: aliud autē est subiectum ei⁹ tñ: 7 h̄ est pūctū: 7 ideo illud aliqñ est sine lumie: si cut calidū comparat ad ignē sicut ad subiectum 7 ad cām: 7 alia calida sicut ad subiectū tñ. Et qd̄ dicūt d̄ diuaricatōe siue disgregatōe ridiculosuz est: qz etiā co lor diuaricat 7 disgregat: 7 tñ nō est corp⁹: per quā at̄ nām lumē eliciat calozē dixim⁹ in li. de ce. 7 mun. Ista igit sufficiat ad huiusmodi fatuitatis cōsutationem.

Cap. xi. 7 est digressio dicens defectū aliaz; quatu or opinionū superi⁹ enumerataz; de luce 7 lumie.

Uī autē dicūt lumē esse formā subalē ex qua substantificat oē qd̄ generat: habent debiles p se rōnes: visum enī est eis q̄ lux sit forma substāialis primi corporis luminosi: cū hoc sit mouens videt q̄ per formā sibi ppriā mouēs sit: 7 h̄ est essen/ tialis forma. Adhuc at̄ si esset accidētalis: tūc habe/ ret an̄ se aliā substāialē: 7 non esset forma prima mo/ uens. Adhuc at̄ accidēs nō est forma sube: sed potius ecōuerso: multe at̄ sube fiūt per lucē. Sillr autē 7 illa opinio q̄ dicit lucē esse subam spūalē in multis consen tit illi opinionī q̄ dicit ipsam esse corp⁹ spūale: qd̄ cum quolibet alio corpore est in eodē loco: 7 in multis rō/ nibus inductis p illa opinione innitit. Cā autē spūalis q̄re sic isti dicūt est: qz vident visuz esse cōtinuū vt di/ cūt vsq; ad celū: in quo spacio sunt corpora diuersa: o; igit q̄ aliqd̄ sit cōtinuās inter ea: h̄ autē dicūt esse subam spūalem superioris corporis q̄ nō est alteri⁹ na ture q̄ sit lux: isti idē dicunt naturā diafani que est in aere 7 in aqua: 7 in celesti corpore eē quoddā de nā su perioris corporis: 7 quo ad h̄ dicūt q̄ celū est corpus qd̄ penetrat oē in corp⁹: 7 p̄tinuat iter ea. Dicūt autē h̄ fore Arist. sniaz: q̄ dicit q̄ nā diafani ē i igne 7 in aere 7 in aq̄ ex cōicatiōe cū ppetuo supiori corpore: eo q̄ nō posset habere cōicatiōē cū corpore celesti aliqd̄ infe riorz; cozpoz; nisi aliqd̄ superioris eēt in inferiorib⁹ co; pbatū ē celestis corporis: nec eē vnā māz; neq; vnā for mā neq; vnū motū: cū igit cōicēt cū eo inferiora: o; vt iquūt 7 sic cōicare q̄ aliqd̄ superioris corporis sit in in feriori: de h̄ enī supiori dicit Arist. q̄ vnū 7 idē est in nā perspicui cū inferiorib⁹: cū at̄ isti dicāt de lumie q̄ sit suba spūalis: dicūt tñ q̄ est in genere corporis: sed p/ pter h̄ dicūt q̄ ē spūalis suba: qz pprietatē 7 nāz hz in corpore sube in h̄ q̄ penetrat p corpora: 7 corpa nō ce dunt ei: hui⁹ autē cām esse dicūt: q̄ deprehensuz est ni/ hil esse lucē per essentiaz; nisi nobiliores ptes diafani cōgregatas: diafanū autē est suba spūalis in genere cor poris: 7 iō etiā lucē talē subam fore oportet. Nec igitur opinio 7 si verbis differat ab illa que secūdo indu cta est: in re tñ prozsus est eadē: in tñ autē iam isti extē derūt dicta sua: q̄ dicūt spūs p̄cipue aiales qui sunt in animalib⁹ esse de ipsa natura corporis celestis: quē ad/ modū 7 lumē eo q̄ mouent in omnē corpis pte: sicut lumina

lumina in mūdo: dicūt enī istī q̄ media sensuū habēt duas opatiōes: opatiōē. s. nature: sicut qm̄ aer cōmo-
sus scindit ligna: et opatiōē aīe qm̄ spūalr recipit sensi-
biliūz formas: et immutat organa sensuū ad sentire: et
hāc opatiōē spūalē in omni medio sensuū attribuūt
substātie spūali: q̄ est lux orbis imixta elemētis: huius
autē rationē esse dicūt: qz sensibilia circulariter fiunt si-
cut spera luminis: et qz eē nō pōt q̄ due differētes opa-
tiones elemēti alicui ad vnū principiū reducant: opa-
tiones autē sensibiliū spūales nō pōt. aliq̄s reducere ad
q̄litates primas actiuas et passiuas: que sūt in elemen-
tis: et ideo vt aiūt. oīz eas reduci ad aliqd orbis qd̄ est
in eis inquātū sunt media sensuū. Adhuc dicūt huius
aliquā eē cām et rationē: qz. s. nulla q̄litas elementalīs
agit nisi ad esse māle forme: et agit vnū per se tm̄: me-
diū autē hz formas sensibiliū fm̄ esse spūale: et non hz
vnā tm̄ s; oēs: oīz igit q̄ agēs hoc sit suba corporis nā-
lis et spūalis: que multa agit et fm̄ esse spūale vt dicūt.
Quarta vō opīnio que magnoz fuit. s. auēpace et suo-
rum sequaciūz: et que penitus his p̄ria est: q̄ lux nihil
oīno esset fm̄ esse: s; eēt qdā color formalior et nobi-
lior inter colores: et ideo vocauit ipsaz eē coloris cui-
dentiā: siue coloris manifestationē: cā autē dictū fuit: q̄
vnus sensus q̄ vere vnus est: vnū oīz esse sensibile fm̄
genus propriū vel p̄ximū: hoc autē gen^o ē color in vi-
su: oīz igit lumē esse colorē vel aliqd colorē p̄comitās:
et in tm̄ p̄cesserūt istī q̄ dixerūt solem esse coloratū: et
colorē suū tāte esse euidētie et manifestationis q̄ vin-
cit visum: et similiter lumē eē colorē diafani nō termi-
nati. Adhuc autē in diafano nō terminato lumē eē co-
loris ostēsiōē nō qdē in cōparatione ad visum tm̄: qz
sic lumē nō hēret esse nisi cōparationis: s; etiā simplr.
Ex his autē que nos superius dixim^o satis improbanē
opīniones h̄ recitate: et p̄cipue ex his que diximus in
caplis de sensibilib^o in cōmuni inductis. Ultima autē
opīnio que dicit lumē eē coloris manifestationē et esse
aliqd coloris improbat per hoc q̄ si est aliqd coloris:
aut erit coloris in specie: aut in genere: et si est aliqd co-
loris in specie: tūc hz p̄trariū: qz oīs color in specie hz
p̄trariū: et p̄comitās vnū colorē in specie: essentialiter
est p̄trariū ei qd̄ p̄comitat alium colorē in specie: sicut
p̄comitat albū disgregare visum: et h̄ est p̄trariū ad cō-
gregare visum: qd̄ p̄comitat nigrū: si autē est aliqd co-
loris in genere cū color in genere fm̄ esse nō differat a
colore in specie: color enīz genus in albedine est albe-
do et in nigredine est nigredo: oīz q̄ lux eēt fm̄ esse co-
lor in specie: et tūc sequerēt id qd̄ prius. Adhuc autez
alia est manifestatio albedinis: et alia nigredinis: ergo
alia et alia lux vt videt. Hec igit et similia sunt que de
luce ab antecessoribus nostris dicta sunt.

Caplm. xij. et est digressio declarans verā sententiā
de luce et de lumine et de natura.

Os autē sequētes dicta peripateticorū quoz
princeps fuit aristoteles: dicimus lucez et lu-
men eē qualitātē luminosi corporis: fm̄ q̄ est
luminosuz que ab ipso p̄cedit generata formā tam in
diafanū p̄uiūz q̄ in diafanū terminatū: et receptum in
diafano p̄uiō est actus eius perficiēs ipsum: non in eē
essentiali: sed in esse accidēiali quo ipsum est p̄spiciū:
procedens autē in id quod est terminatū est actus co-
lorum sicut superius diximus: est igitur sic actus per-
spicui fm̄ q̄ est perspiciū q̄ nequaquā est natura supe-
rioris corporis imixta in inferioribus: quia sic natu-
ra corporis superioris esset corruptibilis: mutat enim
aliquando perspiciū in nō perspiciū: quando de igne

vel aete sit terra: vel aliquod corpus opacū: corpus
āt celeste fm̄ subam in aliud mutari dicere demētis ē:
et iō p̄spiciū ignis est de nā ignis: p̄spiciū aque est de
nā aque: et p̄spiciū celi est de nā celi: habēt tm̄ istā nām
inferiora ex h̄ q̄ cōueniūt in p̄petuo corpore: sed istā
cōueniētia nō est nisi in actu p̄spicitatis et nā p̄spiciū
q̄ p̄ analogiā eēt in illis: sic dixim^o supra. Qd̄ dicit d̄vi-
sus cōtinuitate vl̄ p̄cauitate dictū est ac si videam^o p̄ li-
neas emissas de oculi: et h̄ nos nō cōcedim^o: et ip̄roba-
bimus in li. de sensu et sensato: sed imutatio sensibiliū
fit cōtinue de p̄spicuo in p̄spiciū: q̄ diu p̄spicua se cō-
tingūt: nullo corpe opaco terminato interposito inter
primū visibile et visuz. Lumē autē sicut dictū est gene-
ratū a luminoso corpe in p̄spicuo habet se ad lucez q̄
est forma corporis luminosi: sicut se hz intentio coloris
generata in p̄spicuo ad formā coloris q̄ est in corpore
colorato. Et ideo satis cōueniēter dicūt qdāz: q̄ lumē
est itētiō spūale eē h̄ns in p̄spicuo: quēadmodū color
est habēs esse intētionale in medio: sed in h̄ differunt:
eo q̄ lux est forma nobilior et simplicior q̄ sit color: et
ideo p̄ficit p̄spiciū: et facit ipsuz eē actu et hoc nō pōt
facere color. Similiter at̄ dat actu eē colorib^o: et h̄ itēz
nō pōt facere color. Est at̄ hec forma q̄ vocat lumē vi-
uificatiua viuoz: et calefactiua: et motiua ad esse gene-
rabiliū inq̄tū est instrumentū intelligētie que p̄ motū
luminariū luce emisso mouet ad esse oē qd̄ in nā est: si-
cut etiā supra dixim^o: et ideo etiā lumē ē p̄postasis co-
lorū fm̄ esse formale qd̄ est esse simplr colorū: sicut su-
pra dixim^o. Hāc igit verā putam^o esse sententiā de luce
et lumē. Scias autē oīa illa esse lucētia in quib^o spissa
te et q̄si calcate cōtinuant partes nobiliores diafani: et
iō luz ignis qm̄ est spissus: sicut apparet in flāma que
spissa est: et subtilior et nobilior partū: non autē lucet
carbo: qz est terrestris: si at̄ fm̄ aliqua cōposita ex igni-
tis terrestrib^o efficiunt etiā lucentia: sicut carbo ignit^o
et talia sunt quedā aliq̄n ex ipsa generatōe: et aliq̄n ex
putrefactōe ex ipsa generatōe qm̄ cōponunt ex parti-
bus ignitis: qz ignis ex mixtura excellentiā amittit ca-
lidi adurētis: et ex subtilitate partū retinet lucē: sicut
videm^o qdā capita et squamas pisciū lucere: et videm^o
quedā aialia lucētia in vere: et viderūt qdā iā ouū gal-
line lucēs: et qdā gallos tales et cicadas: et huiusmodi
aialia: et oculi lupoz et gattaz sic lucēt ex ista cā. s. qz
in omnib^o talib^o nā perspiciū que nulli elemēti est pro-
pria: sicut dixim^o in cōmixtōe elementoz amittit ex-
cellētias q̄litatū actiuaz et passiuaz: et retinet sibi lu-
mē: cōnaturale: et cū illo p̄miscet talib^o corporib^o vin-
cens in extremitatib^o corporoz illoz: et ideo cū spissata
sit ibi lucet: et hui^o argumentū sunt lapides p̄ciosi: qui
qm̄ lucent p̄spiciū sunt: hui^o etiā est argumentū et signū
q̄ aqua licz sit min^o p̄spicua q̄ aer: tm̄ licz p̄pter spissi-
tudinē pl^o habet lumis: et retinet ipsuz fort^o: et iō si ta-
liū aliqd nitens sic argentuz ponat in vase in loco sub
obsuro: ita q̄ in aere videri nō possit: videbit aq̄ lim-
pida supfusa: et ideo verissimū est p̄spiciū cōdensatū
in p̄tib^o: et lumē valēs tenere forti^o et aliqd lumis in se
habēt: et p̄ illud micāt huiusmodi corpora: querc^o autē
putrefacta partes igneas habet in supficie partū sua-
rū: eo q̄ calorū putrefactis ad supficiez egreditur:
et ibi partes incendit: et tūc perspiciū ignis aliquid re-
tinens luminis eis adheret: et p̄ illud micāt: hec ḡ est
cā in oculis quozūdā aialū et ossib^o quozūdā pisciū:
terrestria enī adusta cōmixtā sibi h̄nt p̄spiciū naturā:
et h̄ quia leuior est in supficie ē: et micant p̄pter illud.
Sūt autē qdā qui capita lauātes cū aqua calida et acu

ta siue lisciuio: z radētes pilos capitis: z cū extergunt capita sua pāno aspero euolāt de capite scintille q̄ p̄fecto sunt ptes terre in quib⁹ ignis nā est micans p̄ modū dictū: hui⁹ autē cā est quare est scintillās etiā aq̄ maris fortiter mota: qz scz ptes salis cōbuste multe sunt in ea in quaz sup̄ficie est ignis micans. Hec igit̄ dicta sunt de lumie z de luce: differētia enī luminis z lucis z radij scit̄ ex p̄habitis p̄ri⁹. Splendor autē est diuariat̄io luminis super corpus politū z tersuz. Redeamus ergo nūc ad p̄positū: z que restant de visu p̄sequimur.

Cap. xliij. de medio visus z quot modis dicat visibile in quo etiā est de his qui aspiciūt lumen.

Tex. z
cō. 70.

Idef autē forte alicui q̄ lumen sit cōtrariū tenebre: qd̄ tñ nō est absolute vey: qz tria sūt due forme cōtrarie: tenebra autē nō ē forma: s̄z poti⁹ p̄riuatō luminis ex lucido: cū enī p̄spiciū nō h̄z habitū luminis: tūc sūt tenebre: hui⁹ autē habitus p̄ntia in p̄spicuo est lumē. z ideo Empe. z quicūqz ali⁹ dixit vt ipse nō recte dixit: qz scz ferat lumē motu locali de celo in terrā: z tūc p̄ motū localē z reflexiones extendat in emisperio toto: qd̄ est inter terrā z cōtinēs celū z nos lateat mot⁹ ille p̄pter velocitatē: h̄ enī oīno extra rōnē est: qz si etiā cōcesserim⁹ q̄ ferat lumen: z sit corp⁹ quēadmodū dicebat Empe. nō admittat rō tradita in p̄bicit̄ de velocissimis mobilib⁹ q̄ ferant in tēpore impceptibili per tantū spaciū cū corp⁹ p̄riuatū nō ferat p̄ vniciū gradū nisi in tēpore satis pceptibili. Est autē etiā h̄ cōtra ea q̄ vident̄ oculis: qz bñ videmus q̄ aliqd̄ est cui⁹ motus in paruo spacio est in tēpore pceptibili. Sed magna qd̄ est apud nos si aliqd̄ possit moueri in tēpore impceptibili ab oriente in occidentē: sicut superi⁹ ostendim⁹: z ideo p̄ certo radi⁹ z lumen nō sunt nisi forme: z nō corpora q̄ nō nisi methasozice z per accidens moueri dicunt̄ sicut z tenebra z vmbra q̄ luminis sunt p̄riuatōnes: z de qb⁹ p̄stat q̄ nō sunt corpora. Hoc autē lucidū fm̄ q̄ est actu illuminatū est coloris susceptiuū: fm̄ q̄ superi⁹ dixim⁹ s̄z q̄ nullū h̄z actu colorē: qz sicut superi⁹ dixim⁹ lumē nō est color: sed poti⁹ actus p̄spicui fm̄ q̄ est susceptiuū coloris: z ideo nō color actu quare qd̄ p̄riuatū est colore ē susceptiuū coloris sicut soni susceptiuū est absonū p̄riuatū scz sono: ideo diaphanū pōt recipere oēm colorē qz nullū h̄z actu: sed oēs potentia: z quia proxima potentia est ad colores z ad lumē: ideo vtrūqz suscipit subiecto sicut supra dixim⁹: nō color tñ est qd̄ p̄riuatū colore dupl̄r dicit̄ lucidū enī siue p̄spiciū: aliqn̄ dicit̄ p̄riuatū colore eo q̄ nullū actu sed potētia habet oēs. Dicit̄ autē etiā p̄riuatū colore siuenō color: eo q̄ ē per se inuisibile: z h̄ dicit̄ multipl̄r. s. q̄ nullo modo videt̄ p̄ se sicut tenebra: aut q̄ vix videt̄ sicut athomi discurretes in radijs q̄ nō vident̄ cū aliqs̄ oculos i radio ipso teneat: eo q̄ tūc radius diuariat̄ visuz z superat ipsuz q̄ nō pōt adunare virtutē suā vt minima perspicat. Aliqn̄ autē dicit̄ inuisibile siue p̄riuatū colore qd̄ nō nisi cū coruptōne visus videt̄: sicut lux solis in spera solis est inuisibilis. Et hui⁹ cā est: qz lux solis fortissimi sup̄ oculū spericū z politū multas facit radioz reflexiones ad mediū oculi: vbi est humor glacialis: in quo sigillant̄ forme visibiliū: z reflexio illa calefacit z dissoluit humorē illū: z forte cōsumit: vel forte fluere facit humidū alienū dissolutū circa oculū infra miringas z tunicas oculi: z tūc generat maculā in oculo vel aliud impedimētum visus inducit: z h̄ est cā q̄re laebrymant̄ oculi qñ excellēs lucidū viderit aliqs̄: z iō dicit̄ hoc inuisibile. Herodē autē de quo dicit̄ q̄ respicit

Tex. z
cō. 71.

lucē in rota solis: nō pōt h̄ habere ex sui oculi puritate: vt qdā estimāt: qz ex hac sola causaret̄ velox occultatio: sicut p̄z ex rōne inducta: sed h̄z hoc ex visus coadunatōe. Coadunatia autē visuz nō sunt nisi duo vnū per se aliud p̄ accēs: p̄ se quidē nigrū qd̄ nō sinit ipsuz disgregari. Et ideo terrestre nigrū circūposituz humorī glaciali adunat ipsuz: frigiditas enī ipsius humoris nālis cōstringit z non sinit dissolui: z h̄ duo in oculis auis illi⁹ maiora sunt: z ideo lucē in rota solis intuet̄. nō tñ puto q̄ otu hoc possit facere: signū autēz hui⁹ est: q̄ nā oculos in oibus habētib⁹ visuz p̄fundat q̄si clausos in vase: z circūponit nigredinē palpebray z sup̄cilioz: vt ex obscuro fronte z nigredine supercilioz visus coadunet̄ z fortificet. Adhuc autē huius signū est: q̄ si hō cristallū sup̄ argentū viuū seruens ponat: z diu motū argētī viuī sub cristallo vel vitro intueatur multū ledit̄ visus ei⁹ z forte excecabit̄ p̄pter visus diuariat̄ionē: sicut autē si inspiciat auz̄ politū: vt aliqd̄ aliud fulgens qd̄ est vel sit ignitū: z h̄ totū fit qz humor glacialis z nivalis ex talib⁹ dissoluit̄ z fluit z amittit p̄prie cōplexionis habitudinē.

Cap. xliij. qliter color in lumine videt̄ z nō sine lumine z de quātitate visorum.

Icet autē color visualis sit in lumie vt dixim⁹ tñ nō oīa in lumie sunt visibilia q̄ vident̄: s̄z illud qd̄ videt̄ in lumie hoc solū est vnuscuusqz p̄p̄ri⁹ color. Quedā enī in lumie nō vident̄: in tenebra autē vident̄: z h̄ nō est dictū ideo q̄ tenebra aliqd̄ faciat ad visibilitatē eoz cū sit p̄riuatō pura: sicut iā an̄ dictū est: sed lucētia cū habeant lucē in p̄p̄ria luce vident̄: eo q̄ q̄cqd̄ videt̄: videt̄ fm̄ actū lucidū: sed q̄ dā q̄ nō h̄nt lucē in sua p̄p̄ria cōpositōe: vident̄ in luce aliena sibi cōiuncta: sicut colores: q̄ autē in tenebra faciūt sensuz sicut illa q̄ sunt ignea z alia lucētia: z h̄ cū sint multis modis p̄cipatia lucē: non h̄nt vnuz nomē cōe: sicut querc⁹ putrefacta: z qdā cornua z ossa z capita quozūdā pisciū: z squame z oculi aialium quozūdā: z vermiculi q̄ vocant̄ noctiluca. S̄z habēt magnā differentia: qm̄ qdā eoz faciūt lucidā totā p̄spicui māz sicut sol: z qdā nō ita sicut luna q̄ nō facit lumē sub tectis: z ignis min⁹ lucet q̄ luna: z ea q̄ noīa ta sunt supueniēte lumie nō vident̄ sub lucis actu: sed sub forma coloratoz: z h̄ generale est q̄ sp̄ mai⁹ lumē supueniēs opprimat min⁹: z ideo noctiluca totū lumē amittit in die: z retinet colorē albū p̄pter quā cām at̄ hec in tenebris visibilia sunt: alia rō est q̄ superi⁹ ē expedita: z in libro de animalibus plixius tractanda.

Nūc autē h̄ manifestū est q̄ in lumie videt̄ color: z q̄ sine lumie nō videt̄: dixim⁹ enī superi⁹ q̄ h̄ erat eē z difinitio coloris q̄ mouet visuz fm̄ actū lucidū: p̄fectio autē lucidū siue p̄spicui lumē ē: z siue h̄ color non videt̄. Hui⁹ autē signū ē: qz si q̄s pōat id qd̄ coloratū ē sup̄ oculū n̄ viderit̄ ipz: z hui⁹ cā ē: qz coloratū s̄z tactū n̄ agit in aliqd̄ nisi actōe p̄hica: q̄ ē p̄ p̄ncipia mālia ipsi⁹: color autē nō sit in visu p̄ actōnē p̄hica s̄z p̄ actionē formale z spūale: sicut dixim⁹ superi⁹: z iō indiget corpe in q̄ p̄ri⁹ efficiat spūalis añq̄ in oculo generet̄: z h̄ est necessitas q̄re oz mediū eē in sensu visus: oz igit̄ q̄ color fm̄ actū moueat p̄ri⁹ lucidū qd̄ actu lucidū est: z h̄ qñ p̄tinuū est vsqz ad vidētē interposito terminato corpe mouet̄ ocul⁹ quo sentit̄ coloratū. S̄z tūc est dubiū: qz fm̄ h̄ nō debet aliqd̄ visuz maius quātitate actei oculi videri: qz illud qd̄ ip̄rimt̄ oculo d̄ colore nō pōt esse mai⁹ suo subo: nūq̄ igit̄ p̄pendet̄ motū magnitudo. Adhuc autē videt̄ q̄ oīs res iuersa videri oz: qz anteri⁹ forme

Tex. z
cō. 72.

Tex. z
cō. 73.

forme visibilis venit ad oculū: et id quod est interi⁹ in colorato est exteri⁹ in oculo. Adhuc autē oīs res dupla videri dicitur: quia una forma visibilis in uno sigillatim oculo: et alia in alio: et due forme in oculis duobus duo debent apparere visibilia. Adhuc autē dextra dicitur videri sinistra et e converso: quia dextra rei vise est in sinistra parte oculi et e converso: quia dextrum sigillatim in sinistra oculi parte e converso. Sed ad oīa hęc rēdentes supponim⁹ visum esse intus suscipiēdo et nō extra mittēdo: tñ hoc pbat in scia li. de sensu et sensato: licet autē dicam⁹ quod videm⁹ intus suscipientes et nihil extramittētes: tñ dicim⁹ quod lux abstrahit colores: et facit eos fieri in lucido secundum rectas lineas: ita quod processus colorum ad visum est: sicut procedens abstrahit eos lux: et ideo nisi color directe in oculos procedat nō videt. Iam color sperice in circuitu generatur in lucido: tñ color qui est post nos non videt eo quod lux que est post nos et abstrahit eum: nō procedit in oculos: et per quoniam ipse color nō procedit ad oculos: sed ab oculis: unde licet color directe sit ante nos in aere: tñ nō sit in oculis ex dicta causa. Cuius tñ et altera est causa quia si licet color nō mouet visum sine presentia materie: et mā per directā lineā nō est presentis oculis: quoniam autē directe procedit in oculos: tñ sit processus eius sub duobus radiis luminis quorum unus vnus sine colorati attingit: et alter alter: ita quod figurat triangulus vel pyramis: cuius basis est res visa: et angulus concludit visum oculum: sicut vides hęc depictū. Sit enim res visa. a. b. et ducā vnā lineam ab. a. in. in. c. et aliā. a. b. in. c. et ponā. c. oculū esse: et oculū propinquiorē rei vise ponā esse. d. et ducāz lineas radiales luminis. a. d. et b. d. et adhuc propinquius ponā esse oculū. g. ducāzque lineas. a. g. et b. g. et dico tñc quod imitatio oculi sit in puncto in quo concluduntur linee radiales: et generatio coloris est sperice per triangulos tales vel pyramides in circuitu reivisibilis: et ideo nō est aliq̄ q̄stio de q̄ritate forme colorati in oculo: quia illud quod sigillatim in puncto est indiuisibile secundum quod huiusmodi: nec hęc est inconueniens: cum in oculo et in medio sit presentia rei intentio quod res: sicut dixim⁹ supra: iudiciū autē q̄ritatis rei vise fit per q̄ritatē anguli eius qui concludit in oculo: et iste q̄to est propinquior rei vise est maior: et q̄to remotior est minor: et ideo eadē res prope visa videt maioris q̄ritatis: et lōge visa videt q̄ritatis minoris: et quia linee radiales q̄to plus procedunt a re visa: tāto magis coeunt si contingat quod concludantur ante quod pueniant ad oculū res oīno nō videbit: et hec est causa quod tñ potest distare res quod oīno non videbit. Nihil autē est quod obijcit de inuersione rei: quia iam ostēdim⁹ quod intentio non generatur nisi a forma rei secundum quod forma: et illa nō habet anterius et interius sed suā intentionē generabit in oculo. Similiter autē de dextro et sinistro dicendū est: quod intentio nō mouet visum sine rei presentia: et ideo licet dextrum visum sit contra sinistram intuētis: nō tñ puersum sit iudicium: eo quod ad rem terminat: sine cuius presentia nullo modo potest mouere visum: cum enim oculus sit sicut speculū animatū puerum oīno necessariū est quod dextrum rei in se sit in sinistra parte oculi: et e converso: et hęc apparet quoniam duo homines inspicunt oculos suos ad inuicē: tñc enim videt suas imagines stare in oculis: et dextrā esse sinistram et e converso: et non impedit sensum vix propter materie presentia sicut dixim⁹. Quod autē videt probari quod vna res debeat videri due soluit bene Auicē. dicens virtutē visuā esse in neruo qui vocat opticus: hęc est visu⁹ infra quē discurrit spiritus visu⁹ accipiēs formas in oculis depictas: est autē iste neruo cancellat⁹ in anteriori parte cerebri: et facit quasi triangulū: et in puncto illo vniantur

forme oculorum: et ibi fit iudiciū de re visa: et quia ibi pueniunt: ideo vnus videt quod est vnus: et duo que sunt duo. Signū autē huius est: quia si aliquis exprimat pariter per oculū digitum supponēs oculo neruo collimitat⁹ oculo recedit a neruo qui alteri oculo collimitat⁹: et tñ vnus duo videbit ab habēte duos oculos: et nō a monoculo: forme tñ duplices in oculis aliquātulū impediunt rectitudinē visus ad rē: et ideo illi quod recte dirigunt sagittas: alterum oculorum claudunt. Similiter faciūt qui rectitudinē alicui⁹ rei volūt deprehēdere: hec autē oīa liquide p̄stabūt quoniam modus vidēdi demonstrabit in libro de sensu et sensato. Scias autē oculū componi p̄cipue ex humoribus aqueis diuersis: ad hoc quod bene recipiat species visibilium: et etiā retineat: et ideo humores illi sunt puri et spissi: et ideo quoniam aliquis humor est multus in oculis vident in eis forme moueri quoniam mouet humor: et p̄ longam sicut etiā de stellis videt et formis in aqua quoniam aqua fuerit mota: et hęc p̄cipue contingit homini euigilanti post somnū: digestionē nō adhuc cōpleta post ebrietatem vel crapulā: tñc humidū fluens ab anteriori parte cerebri ad hęc fluit ad oculos quod mouet calidū digestiui: et ideo moueri videt ei quicquid videt: et habere formas longas motas nō stantes. Similiter autē et ille quod diu vectus est in nauī vel in alio vehiculo in humido oculi retinet species motus quod nō fuit vnus de sensatis per se sed cōmune: et vident ei ea que videt moueri. Sūt autē quidam nō videntes eminens sed de prope iuxta oculū clare vidēt: et ideo situs oculi humorum peccat et nō oculi cōpositio: habēt enim illi glacialē oculi multū in interiori parte versus neruū obticū et propter mirin gas quod sunt spisse ante oculi speculū nō penetrat visibile ad speculū nisi sunt prope: et a longe nō vident nisi indistincta et cōfusa visione: et hoc fit propter causam quam diximus: quia in exteriori polito oculi debilitat sigillatim forma que vsque ad interiora nō puenit nisi p̄fusa. Contra autē quidā nō vidēt nisi eminens: et si prope sit visibile iuxta oculū nō vidēt: et isti debilem habēt visum et sunt p̄cipue senes. Contingit autē hoc ideo: quia diximus supra quod lux incorporea secundum actū est color: et hęc quoniam prope est vincit oculū debilem et intus dispigit ipsuz: et idē tñc ocul⁹ nō videt nisi p̄fusa: quoniam autē eminens est res visa: tñc p̄portionat virtuti oculi: et nō dispigit ipsuz: et tunc videt distincte. Dico eadē est causa quare quidā in clara die nō vidēt et in crepusculo vel in lumine lune clari⁹ et distincti⁹ vidēt: diximus enim supra quod lumē forti⁹ p̄fudit et supat minus fortis: hi autē quod lippiētes hñt oculos nō vidēt aliqd nisi sub rubore ob humorē influētē in pupillā cui cum admisceat lumē facit ruborē: et hoc in tertio methauroz habitū est. De oīb⁹ autē istis diuersitatibus oculorum magis in libro de animalibus erit dictū. Scias autē quod oīno eadē causa est quare quidā animalia venant in nocte cibū sequētia visuz et quidā de die: dico sequētia visuz: quia forte sequuntur aliquis odorati. Est autē et aliud mirabile de visu quod. scilicet quoniam aliquis in nocte iuxta terrā est deponēs oculos suos longius videt quod stans erectus. Cuius causa est: quia diaphanū terminatū iam minus capiat de lumine quod nō terminatū: tñ fortius tenet et ad modicā distantiā aliquātulū illuminat lumine debili: et cum talia sint iuxta terrā iuuat visuz aliquātulū in nocte. Hui⁹ autē et alia causa est: quia lumē modicū quod tñc est in aere ex stellis reflectit reflexiōe debili a corpore solido iuxta terrā et multiplicat: et idē aliqd iuuat visuz. Et tertia causa est: quia vapores eleuati obscurātes aerē natāt nō iuxta terrā sed in aere: et idē in aere impediūt pl⁹ visuz quod iuxta terrā. Ex his oīb⁹ p̄stat quod oīs p̄mediū visum esse: et sine medio nihil videri omnino.

Capitulum xv. quod per vacuum non potest videri et de visu in speculo.

Tex. 74.

E his autem que dicta sunt patet quod non bene dixit de-
mocratius et quicumque secuti sunt eum. Opinatus est enim
quod si vacuum esset spatium iter celum et terram: etiam si
formica in celo moueret: certissime aspiceret: et hoc idem
dixit: quia putabat medium impedire visum nec fieri per diapha-
num visum: nisi per multos poros vacuos qui sunt in ipso: di-
xitque visum fieri extramittendo itaque si esset vis actiua:
nos autem ostendimus quod non fit visus nisi aliquid patiente et sus-
ceptante visu: ostendimus etiam quod a re mali visum: non potest
mediate pati visus: quod relinquitur quod medium patitur a re vi-
sa et visus a medio spiritualiter habente species visibiles. et idem non
solum certe: sed etiam nullum omnino fieret visus in vacuo: quia
non esset medium agens in oculum: ob quam igitur causam et qualiter
necesse est colorem in lumine quod est actus lucidivide: suffi-
cienter quantum ad hanc intentionem dictum est. Scias autem quod si-
cut presens visibilis fit in oculo: ita fit in speculo: quod est
terram politum recipiens formam et representans iterato si-
cut est res: et hoc facit per duas causas que sunt in ipso: quarum
vna est perspicui politum: altera est opacitatis terminatis ipsius
in altera superficie: tunc enim politum perspicuum recipit for-
mam: et opacitatem adunat eam: et ita faceret aer si sic esset com-
posita: et recolenda sunt que in tertio methauro in primo
ne de iride dicta sunt: quod aliquid in aere spisso et humido alit
quod videtur facies suas ante se: et per illam eadem namque represen-
tat speculum formam: et reflectit lumen quod portabat forma
in speculo: et facit reflexio procedit ipsius in oculum a spe-
culo: et idem forma etiam procedit a speculo ad visum: et quod
convexus est speculum: tunc fit sicut oculus: et in puncto tan-
gitur a lumine et forma: sicut omne sphericum tangit in puncto a
recto tangente ipsius: diximus enim supra quod radii sunt sicut
linea visualis: et propter politum et reflexionem ipsius diuaria-
cat lumen super speculum quod recte obicitur ei: et tunc forma
in speculo: aut non videtur: aut confuse videtur: sed quod res vi-
sa est in lumine et superficies speculi in obscuro: tunc bene
videtur: quia de lumine tunc non plus procedit in speculum nisi
quod actu facit visibilem colorem: quod autem speculum est planum:
tunc ad totam superficiem equaliter fit processus luminis: et idem in
illa forma tota quantitate representat: et videtur forma tan-
ta esse quanta est res: et quia lumen procedit ad totam illam superficiem
ab inferiori et lateribus equaliter: idem res apparet in illo
speculo in omni situ ad quem duci potest recta linea a speculo
quod non fit in eo quod est convexus: ibi enim oportet preseruari locum
determinatum: eo quod linee multe contingunt sphericum: et ille
transiit et non reflectunt ab ipso: sicut linea contingens cir-
culum non secatur eum: in concavis autem speculis forma sigillata
vno latere sigillat et in altero: et quia superius rei plures hinc lu-
minis prius procedit in speculum: idem statim illud a superiori
parte producit in inferiorem: et sic continue fit de forma rei vi-
se: et idem omnia que in talibus speculis apparere videntur inuersa:
et quod aspiciat ibi homo videtur medium superius et frons inferius. Si
autem in vna planicie continue esset concavum et convexum: et homo aspi-
ceret in partes vbi coniunguntur superficies: appareret ibi imagi-
nes due: et essent coniuncte per medium: et hoc idem fit: quia vna irra-
diat super aliam formam quam recipit: et superius forme vni per-
cipit super inferius superficies alterius ad quam fit irradiatio:
et tot modis potest multiplicari quod multe facies appareret.
De his autem omnibus tractandum est in prospectivis: quia et causa eo-
rum in geometricis sciri non potest: et idem que dicta sunt: pro-
pter exemplarem explanationem dicta sunt: et non ideo: quia
hic sunt intenta: sed ex eis omnibus constat visum me-
dio indigere quod sit in actu lucidum: per quod tales
possunt fieri irradiationes et quod colores non nisi in tali
modo videntur.

Capitulum xvi. de visu lucentium.

Solis autem et alia lucida in vtrisque videntur in lu-
cido. scilicet et in tenebra. In tenebra quidem non idem quod
aliquid preserat tenebra ad visum: sed potest quod per
speculum sub tali lumine quod forte est: efficitur luminosum:
sicut superius diximus: sed quod est debile tunc tegit a lumine for-
tiori: et idem stelle in die non videntur sed in nocte. Cum autem lu-
men solis sit super stellas irradians eas in nocte sicut etiam
in die: non impedit lumen visum stellarum: nisi ex hoc quod diuaria-
cat visum: et multum aer multum luminis affert oculis: pro-
pter quod stelle formas suas aeri non imprimunt: et idem non per-
ueniunt ad visum. Si autem aer ad magnum spatium sit obscu-
rus: circa videntem coadunat visus: et tunc videt stellas.
Et scias sicut diximus superius lumen si non procedat in ocu-
los quantumvis sit presens in aere non videtur: sicut patet quod sol oc-
cidit ad quantumvis vni signi ab oriente: tunc enim adhuc
est lumen: quia partes huius orientis necessario sunt illuminate:
quod lumen nos non videmus: quia non procedit ad nos sed super
nos: nisi forte fuerit motus altus in quo lumen reflectat:
sic redeat ad nos: sicut de quibusdam motibus diximus in li-
bro methauro. Lucida autem quod debilia sunt et permixta
opacitati lumine fortiori omnino reguntur: et idem tunc non vi-
dentur nisi sub specie coloris sicut superius diximus: et quod non fu-
erint adeo debilia: tunc in pallent in lumine fortiori: et
amittunt virtutem irradiationis: et idem luna non splendet in
die: sed videtur pallida. Et quia diximus lumen colorum fore
ypostasim et precipue lumen clarum et purum esse lumen solis:
idem quod accidit eclipsi: tunc pallescunt ea que alba sunt: et quod
luna splendet super ea: tunc etiam pallescunt: ad lumen autem cade-
larum et ignis pallescunt et aliquantulum obubrant et alii
colores proportionabiliter amittunt suas euidencias et mani-
festaciones. Sicut autem diximus de visu quod vult habere
medium in quo sit visibile finem esse intentionale et spirituale:
eadem ratio omnino est de sono et odore: quia sunt per medium
extrinsecum: sed in illo medio sonus aliquantulum melius sit quam
color: cuius signum est quod venter frequenter affert sonos: nunquam
autem affert colores: vni in tribus his sensibus a sensibili pri-
mo media mouentur: et ab intentionibus sensibilibus que sunt in
medio mouentur sensus: et cum aliquid ponat super ipsum or-
ganum odorans primum: aut sonans primum: non fit aliquid sen-
sus finem operationem sentiendi: ob quam autem causas supra diximus
de tactu autem et gustu sicut se habet quo ad hoc quod sunt per medium:
sed tamen hoc non videtur omnino: quia medium ipsorum intrinsecum est: et
propter quam causam hoc fit: posterius dicetur. Est autem considerandum
quatenus non lateat quod sicut dictum est perspicuum recipit colo-
ris intentionem: put est non coloratum: et ideo quod habet colorem:
tunc non videtur aliquid in ipso: nisi quasi tectum illo colore: si-
cut patet quod radii transit per vitrum coloratum: tunc enim propter hoc
quod vitrum est perspicuum: tunc perspicuum lucidum quasi tingit illo
colore: et corpora super que radii cadit non imprimunt colo-
res proprios in aere: sed videntur habere colorem vitri que est in
aere. Sicut autem est quod in transitu nubium colores planetarum
prociunt super parietes: et idem est quod sub iride videntur
corpora habere colores iridis. Diu autem horum est ratio vna.
Quare autem lapis que vocatur iris in radio facit colores iri-
dis alio modo cum est. De figuris autem radio sub quibus fit
visus pyramidalibus et triangularibus: et de causis figura-
rum primum in libro de sensu et sensato: primum in prospectivis
dicetur. Hic autem dicendum est quod tres sensus sunt per me-
dium extrinsecum: tamen sonus non potest fieri nisi in aere: odor autem
in aere et aqua: sed namque per quam hec duo elementa sunt medium
odoris est innotata: tamen quodammodo namque est in his elementis ad
odorem habens: sicut lucidum ad colorem: sed lucidum perspi-
cuum differenter in quatuor simplicibus corporibus inuenitur. scilicet ce-
lo et igne et aere et aqua: odor autem in duobus tantum que sunt aqua
et aer.

Tex. 75.

Tex. 76.

et aer. Alia autem aquatica videtur expresse habere odoris sensum: sic inferi ostendemus: sed ea quae odorant differenter odorant: quae cumque n. ambulatio sunt pedibus et non reputant sic serpentes et vermes: illa non odorant non respirantia: et huius causam inferius dicemus quoniam de odoratu agitur.

Capitulum xvij. de auditu: et primo de bonis sonantibus et male.

¶ **U**nc autem de sono primo: et postea de olfatu dicemus. Primum autem sciendum quod sonus dupliciter dicitur potentia. scilicet et actu potentia quod dicitur secundum quod dicitur quodammodo habere sonum eo quod impossibilia sunt sonare: vel eo quod non faciunt sonum nisi valde debile sicut spogia et pili et lana et homini. Quedam autem dicitur habere sonum non quod actu sonent sed quoniam sunt potentia sonum facere sicut es aurum et argentum et quaecumque sunt plana et lenia et solida non quod sonent secundum actu: sed quod possunt sonos facere quod sunt in medio aere: et auditu. Causa autem generalis quare quedam non sonant est: quod sunt mollia aere apud se retinentia potius quam expellunt: sicut spogia quae quasi bibendo aere retinet ipsum et non expellit: similiter faciunt pili et lana: quod rara sunt et discotinuata: et ideo infra se recipiunt aere non sicut ipsum expellunt propter quod talia insonabilia sunt. Mollia autem continua male sonant eo quod non expellunt fortiter: et hoc est ideo quod ictui cedunt citius quam expellant aere: et ideo haec non multum sonant nisi aliquis vehementer percutiat. Solida autem plana multum aere habentia: fortiter sonant: quod ex hoc quod sunt solida non cedunt et fortiter percutiuntur: ex hoc autem quod sunt plana et lenia eorum superficie vndique simul aere a se expellunt et ex hoc quod multum habent aere magnam ministrant sonum in quo generentur: et ideo est quod eramenta pro omnibus corporibus sonora sunt et precipue aurum et argentum et cuprum: haec enim mixta sunt melius ceteris metallis ex subtili aereo et subtili terreo: et terreo eorum est sulfur cui ablata est virtus: subtilitas autem miscibilius fieri non potuit sine multo admixto aereo: quoniam sicut in sine tertio methauro dicitur haec ex vaporibus miscetur: vapor autem omnis multum habet aeris: et ista sonora sunt vehementer: et diu retinent sonum eo quod aere plena sunt quae tremuntia ex ictu fortiter continue a se expellunt et non ita sonant stagnum et plumbum: eo quod magis aere habent: et ideo quasi suffocatum et extinctum habent sonum propter quod campanas et organa facientes acumen sonum quod ex cupro est tepant et gravant admiscetes stagnum proportionatum. Ferrum autem quasi medium est: quia ex eo quod multum habet de terrestri scabroso et impuro obubarum habet sonum ex hoc autem quod siccus est stagno et plumbo acutus his sonat: lapidum etiam quicquid melius comixti et solidiores sunt melius sonant: similiter autem et ligna quaecumque magis aerea sunt et sicciora et solidiora magis sonant: et quaecumque his contraria sunt tanto etiam minus sonant cuius signum est lignum fagmeum quod aereum est: et ideo multum cremabile et solidum est: et sonat fortiter et magis quam buxus eo quod buxus magis terrestris est: a bies autem si sit aereae naturae multum: tamen quod solida non est non ita sonat sicut fagus: et quando fagmeum lignum est latum et longum: et sunt in eo foramina multa extraverso: et superficies eius bona plana desuper percutit sonat ad maximam distantiam sicut campana: his enim greci pro campanis utuntur. Fit autem sonus secundum actu quoniam est aliquid vibrationis ad aliquid percussum: et in aliquo in quo sonus generetur: nihil enim facit sonum nisi percussio: et ideo impossibile est vno solo exente fieri sonum: alterum enim verberans active facit sonum: et alterum est quod verberat. et haec duo ad minus exiguntur in omni sono: frequenter autem oportet adesse tertium in quo fit percussio: in sono enim oportet quod aliquid tangat: et cum ictu vehementer aliquid tetigerit sonus secundum actu fit: et ideo sonus nunquam fit sine locali motu: causa eius est: quod sonus est esse in continuo fieri: et cum generans ipsum sit motus vio-

lentus qui est ictus percipientis solidum planum: oportet quod aliquid generantis ipsum semper in ipso remaneat quod aliter non fieret continue sonus: quod autem movens violenter fit cum motu violenter diximus et in fine octavi phisicorum: et in libro de ce. et mundi. Sicut autem diximus: non quolibet contingit ictus facit sonum: quod pilorum et acutorum aut non est sonus aut debilis: sed potius quaecumque sunt solida plana sonant sicut iam dictum est: concava autem aere expulsus continentur: et exire non permittunt: et ideo tumultuosus aere intus in eis retentus horribiliter sonat eo quod impotens sit exire huius autem et alia est causa: concava enim percussus plures facit ictus: percussus enim in vno latere propter continuitatem tremat in alio latere: et ibi etiam percutit: et ille tremitus diu tenet sonum: et huius signum est quod si percutiat concavum aliquid latum quod multas simul partes tangit circuli concavi siue in convexo siue in concavo illud aufert motum partium: eo quod simul percutit et tenet ne tremat: et hoc minorem facit sonum quam tangens ipsum in vna parte tamen et ideo baculi campanarum precipiuntur bene rotundi fieri inferius ubi tangunt campanas: huius etiam signum est: quod si aliquis manu teneat campanam quando percutitur quasi extinguit sonum eo quod impediuntur partes circumferentiae a motu tremitus et forte fragitur campana quando sic tenetur eo quod partes non possunt habere liberam cessionem et motum per tremitum quem impedit tenens campanam: iste igitur sunt conditiones sonantium et non sonantium.

Capitulum decimum octavum qualiter sonus generatur in aere et aqua.

¶ **M**plius autem auditus fit in aere et in aqua licet minus fit in aqua quam in aere: sed non est sonus istorum elementorum proprie ita quod nihil exigatur amplius ad eius generationem: oportet enim solidorum planorum esse percussione adiuvante ad hoc quod fiat auditus: haec enim solida plana percussione adiuvante percipiunt etiam aere: propter quod etiam aer pro se vel aqua non est proprium subiectum soni: sed potius aer percussus et expulsus a superficie percussae solidi plani primum est subiectum soni: et ideo diversitates species in acuto et gravi recipit ex diversitate percussorum videmus enim quod aliter sonat metallum et aliter lignum quas differentias sonus non haberet si esset aer solus subiectum eius ob quod oportet imaginari duas percussiones in quolibet sono fore necessarias a quarum secunda sunt adhuc aliae due percussiones vna est percussio primi percipientis: secunda autem est repercussio percussae solidi plani: et ex illa percussione aer: aer autem percussus et expulsus alium percutit: et dum percutit est necessarium ut aliqua pars aeris intra percussorem et percussum constrigatur: et ille facit sonum: fit autem sonus in aere sic percussio quoniam manet percussus aer primum et vnum idem sonus et non soluitur: est enim aere valde divisibilis: et si paulatim impellatur dividit et soluitur: et non manet vnus et continuus: et ideo tunc non sonat: cum autem velociter percutit resistit et repellit percussorem et constrigit aliquid eius intra percussorem et aere resistente: et tunc sonat: hoc autem in aqua magis apparet eo quod aqua corporalius est aere: siquis enim baculum paulatim ducat per aquam non resistit ei aqua sed dividit: fortiter autem et velociter ducens eadem aquam videbit fortiter resistere et moveri: et idem est in aere leviter et fortiter percussio: unde si velociter et fortiter percussat sonat: oportet enim motum recipiens et percipientis perire aere continuum et vnum: et non solum antequam dividatur si debet fieri sonus: hoc autem patet: quod si etiam male sonantia aliquis fortiter percutiat sonabunt sicut quoniam percussio cumulus arene in quo sunt multi lapilli quod in se quidem densi sunt tamen velociter percussae percutiuntur antequam separentur et tunc faciunt sonum: similiter autem fit quoniam aliquis percussit solum aere velociter: tunc enim constrigit partem eius inter percussorem et percussum aere resistente: et sonat fortiter sicut au-

Tex et
co. 79.

ditur qm̄ aurige pcutiūt fortiter aerē flagellis vl̄ flagris
 z taureis: ptingit aut̄ hoc qm̄ aer ipulsus pcutit aerē sic
 est sonus in vētis. fuerūt aut̄ quidā antiquoz q̄ oīno
 sonū eē negabāt, put est ī medio dicētes sonū nō eē nisi
 ipaz aeris generationē z nihil aliud q̄ leui rōne p̄uicū
 tur: qm̄ oīdūmus supra illud foze sensatū p̄p̄iū quod
 vno tantū sensū sentit: cōmotio at̄ multis sentitur sen/
 sibus: z iō cōmotio p̄p̄iū sensatū sensus eē nō pōt: z
 ad hoc dixerūt q̄ sonus nihil est ī medio s̄z tm̄ ī au/
 re: sonus enī nihil aliud ē nisi p̄ceptū per auditū ex ae/
 re cōmoto: z qm̄ nō est ī auditu tūc dicūt sonū nō esse
 nisi ipsaz aeris cōmotionē q̄ potētiā p̄cipit sonus
 qm̄ pertūdit vel percutit auris tīpanū: s̄z hoc citi⁹ re/
 fellit si ad memoriā reuocet q̄ audiēs sonū percipit ex
 q̄ parte soni ad ipm̄ deueniāt: p̄cipim⁹ enī vtrū sonet
 an̄ vel retro vel a dextris vel a sinistris: z hoc nō fie/
 ret si sonus tm̄ ī aure generaret: si aut̄ dicūt hoc fieri
 nō p̄pter sonū s̄z p̄pter cōmotionē ab illa vel illa pte
 ad aurē venientē: hoc iō falsū est: qz vt frequēt⁹ senti/
 mus sonū nihil oīno p̄cipiētes de cōmotione: lz. n. son⁹
 nō sit sine cōmotiōe eo q̄ ei⁹ eē est ī fieri: z opz aliqd
 generātis secū hēre ad hoc q̄ sit: tm̄ son⁹ est p̄mū sen/
 sibile auris: z iō ipsuz sic afficit tīpanū auris q̄ affi/
 cit sine sensu cōmotionis: afficit enī fm̄ eē spirituale p̄
 formā simplicē soni sine eē māli qd̄ hz: p̄z igit̄ falsitas
 istius sentētie. Scias at̄ q̄ cū sonus sit ī aere z ī aq̄
 est tm̄ magis ī aere q̄ ī aq̄: qm̄ ī aq̄ nō ē nisi sic ī me/
 dio per qd̄ venit ad auditū fm̄ eē spirituale qd̄ agit a
 simplici forma sonātis fm̄ q̄ est sonās: z iō audit̄ sb̄ aq̄
 s̄z ī aere est sicut ī mā z sicut ī medio ī mā qd̄ sic
 ī aere cōmoto z percusso: ī medio at̄ qm̄ ip̄e sonus
 intētiōe suā solā facit ī aere sicut z coloratū lz nō oī
 no sit ita spirituale sensibile itētiō soni sicut itētiō colo/
 ris vt supra dixim⁹. Qm̄ autē sonus sit ī aq̄ ita q̄ ge/
 neratur ī ipsa opz q̄ aer sit tangēs aut pcutiēs aut per/
 cussus aut vtrūqz: audim⁹ enī sonū de sub aq̄ vt siqs
 im̄isso aliquo ferrato ligno fortiter tetigerit fūdū aque
 durū p̄pter hoc q̄ pcutiēs tāgit aerē z secū hz aliqd
 aeris qd̄ significāt ampulle eleuate ī sup̄ficie aq̄ sicut
 aut̄ sonāt naues qm̄ fūdū tāgūt arenas vel lapillos sub
 aqua: eo q̄ tūc fūdū aq̄ pcutit fūdū navis qui tāgit ae/
 rem: z iō aq̄ nō est p̄p̄ia mā soni s̄z poti⁹ mediū tantū
 ī quo sonus est sicut ī via z nō sicut ī subiecto ī quo
 hz generari cuius signū est q̄ pisces sub aq̄ aquā natā
 do pcutiētes z p̄mulis mouētes nullū oīno faciūt so/
 nū: statiz autē quādo pcutiūt ī sup̄ficie aq̄ sonant:
 sicut igit̄ vnūquodqz sensibiliū hz materiā vnā ī qua
 generat: sicut hz sonus aerē p̄cussus fm̄ q̄ sup̄radicto
 mō percussus est: z sicut vnūquodqz sensibile p̄ter ma/
 teriā hz mediū qd̄ est via eius ad sensū: z sic hz sonus
 z aerem z aquam per quādam naturam communem
 vtriqz de qua infra dicemus.

Capitulū decimūnonū de echon q̄ ē son⁹ reflexus.

Tex. z
 cō. 80.

Echon autē fit cū aere vno z cōtinuo fracto
 per vas vel silē vasi determinās z phibēs p̄
 cessum ei⁹ fm̄ durationē vel dilationē iterum
 idē aer repellit sicut pila repcutitur ad parietē p̄iecta.
 Ad hoc autē intelligendū sciendū est q̄ sicut oē sensi/
 bile ita p̄cipue sonus generatur circulariter z est simile
 de sono z de lapide p̄iecto ī aquā q̄ vbi cadit q̄si cen/
 trū est z cōmouet aqua ī circuitu circulariter z dilata/
 tur circuli plus z plus distātes q̄ diu durat ipetus lapi/
 dis qui p̄zio p̄cussit aquā z si aliqd phiberet genera/
 tiōne z p̄cessuz circuloz rediret circulatio versus cen/
 trū vbi cecidit lapis: z similiter generat̄ sonus ī aere

z est p̄mū sonās sicut locus centri z inūdat sonus su
 per circulos aeris: z si sit paries solidus z cōcauus alī
 q̄tum z altus obuiās circulationib⁹ illis reflectet̄ ad
 p̄mū sonās z sonus ī eis: z hoc vocat̄ echon. s. refle/
 xus sonus tinnitus aut̄ ab aut̄. vocat̄ echon: s̄z fm̄ idi/
 oma latinū differunt tremitus vel tinnitus z echon:
 qm̄ tinnitus est p̄p̄ie metalloz reflexus sonus sic est
 ī cimbaliis z cāpanis: quādo ibi ī vase cōtinetur z p̄
 hibetur exire: z de pariete ī parietē reflectitur: z ob
 hoc talia tinniūt: z p̄pter hoc qd̄ supra dixim⁹ q̄ scilicet
 cet aere plena sūt: z iō percussa z tremētia diu sonum
 emittūt. Si igit̄ sicut dictū est echon est talis reflexio
 soni videtur semp fieri echon lz nō manifestus: nō enīz
 est manifestus: nisi qm̄ reflectitur idēz aer p̄mo per/
 cussus ab aliquo obuiāte solido z aliquātuluz cōcauo
 diximus aut̄ supra q̄ etiā aer resistit aeri quādo forti/
 ter z velociter pcutit̄ ab vno aere: q̄ tūc etiā necesse
 est fieri reflexiōne: hoc autē oīno ī sono fit: opz igitur
 echon omnino ī sono fieri lz nō manifeste percipiāt.
 Quod autēz idē numero aer reflectatur: ex hoc p̄z q̄
 quādo vox litterata z articulata clamatur p̄ easdē lit/
 terationes z articulatiōes reflectitur: z ī tales figu//
 ras aer nō pōt reflecti a reflectēte: opz igitur q̄ p̄mū
 aer percussus idē numero reflectatur: lz igit̄ nō perci/
 piatur vt diximus: tamē semp fit aliq̄ soni reflexio eo
 q̄ accidit ī sono sic ī lumine hic ī domū si lumē n̄ re/
 flecteretur nō viderem⁹ nec illuminaret aer sub parie/
 te vbi nō incidit radius: si nō illuc reflecteret lumē: s̄z
 tamē reflexio que est ab aere nō est manifesta: q̄ autēz
 est a solido plano manifesta est: z ideo quādo aliqs la/
 titudinē manus ponit ī radiū multo plus reflectit lu/
 mē q̄ p̄ius. Si autē ī ip̄z ponat̄ politū z tersū tūcre/
 flectit̄ p̄ irradiationē splēdoriz: z hoc p̄z: qz ab aq̄ lz sit
 peruia multo magis repercutit̄ lumē q̄ ab aere: nec tā/
 tum ab aere sicut ab aliquo alio corpe leni z plano ī
 sup̄ficie qd̄ obiectū lumini tenebrā pōt facere: hoc ē
 quod supra vocauimus corpus terminatū quod qdā
 philosophi dīctanū terminatū vocarūt: sic enī lumē re/
 flexū est actus perspicui fm̄ q̄ diffiniūm⁹ ipm̄ superi⁹
 cū de visu loqueremur. Cū autē talis soni inundatō
 z reflexio fiat ī aere inuisibili z intāgibili quidā re/
 cte dixerūt vacuū esse p̄p̄iū audiendi: vacuū enīz vo/
 cauerūt aerē subtilē ad hoc q̄ verberaret bene aptū:
 talis enī aer est faciēs audire fm̄ actum quādo supra
 dicto mō mouet cōtinuus z vnus existēs z saluatus:
 sed tamē p̄pter id q̄ frāgibilis est z diuisibilis multuz
 nō sonat nisi lene z solidū sit qd̄ percussit: tūc enī fit si/
 mul a sup̄ficie percussi expulsio aeris p̄pter sup̄ficiē
 planiciem: vniformis enī est planicies eius qd̄ est lene
 z solidū corpus: z ideo si fuerit aspera sup̄ficies tunc
 percussa vna pte nō percussit̄ altera: qz ptes nō sunt ī
 sup̄ficie vna s̄z ī multis z iter asperitates ipsi⁹ con/
 tineēt nō expulsus aer: lene autē percussuz sonat vehe/
 mēter si habuerit p̄ditiōes supra determinatas: z p̄re/
 cipue si fuerint multa nō cōtinua ipm̄ aerē p̄cussuz qua/
 si repcutiētia: z iō silue z mōtes lapidei mirabiliter so/
 noza sunt loca z cauerne bene celate: z si sonās sit sup/
 cōcauum tūc ad sonās continue redit sonus eius: z ge/
 nerabitur armonia: z iō musica instrumēta fere oīa so/
 nant super cōcauz: z qz aer subtilis magis sonat: z iō
 pluuie z frigus inspissantia aerē obscurant sonos audī/
 tus enī vt dixim⁹ fit ī aere qui q̄si vacuum nō īpedi/
 ens sonoz generationē z iundationē. Sonatiū. n.
 motiuum ē vnus aeris p̄tinui vsqz ad auditū z si sit
 aliquid intercipiēs sonū ī aere nō audit̄ sonus: z ideo
 sonans

Tex. z
 cō. 81.

Tex. z
 cō. 81.

sonans longe non audit qz aerem vsqz ad audituz mo-
uere nō pōt: & diximus supra qz cessante motu cessa-
bit sonus. Sed dubitabit aliquis de duobus sonis
sibi obuiatibus in aere: sicut si dicamus spaciū ab infra
qz vnuz sonās sit in. a. & aliud in. b. & c. sit mediū vbi so-
ni sibi obuiāt aut enīz equales sunt soni: & tūc vterqz d-
bet sistere reliquū: aut alter est fortior & tūc ille preua-
lebit & alter nō audiet: & hoc falsuz est qz vterqz audit
clare & distincte qz aliter nō audirētur duo loquentes
ita qz vnus stet cōtra alter. Adhuc enī est incōueniens
solutio quozndaz dicentiū sonuz fieri s̄m circulū: circu-
lationē autē vnaz nō esse cōtrariāz alteri circulationi. &
ideo vnū non constringere alter: hoc enī ideo falsum
est: qz circuli aque ex opposito veniētes se collidunt &
cōstringūt sicut experta docēt lz enī circulus cōtrari-
nō sit circulo: tamē impetus vnus cōtrariat alteri im-
petui & vna numero aqua non est figurabilis simul &
semel in duos circulos ex opposito venientes: & s̄līter
videtur hoc eē in aere: & iō dicenduz nobis videt: qz
circuli lati ex opposito venientes se tāgunt in parte q̄
est quasi p̄ctus & ibidez vnus cōstringit aliuz sed ar-
cus in alijs ptibus se nec tāgunt nec cōstringūt: & in il-
lis est soni figuratio: & ab illis itez sic i aere vicinō vbi
obuiante opposito circulo cōfractus fuit fit aer nō per-
iterationem sonās: sed p reflexionē vt supra diximus
est enī facilis generatio soni eo qz in aere aliquo nō est
nisi p̄ itationē sicut supra dixim: duo autē soni pos-
sent in adeo paruo aere figurari qd̄ se inuicē corrūpe-
rent & generaret cōfusus sonus & ideo duo soni in au-
re venientes p̄pter paucitatem aeris in aure confu-
se audiuntur.

Capitulum vigesimum qualiter sonus venit ad au-
ditum auris & qualiter auris cōnaturalitatem habe-
at ad audiendum.

Auditus autē sonoz fit in aere per eandē cāz
que dicta est aer enim quidā cōnaturaliter te-
netur in aure & connaturalis est auris timpa-
no: timpanū autēz auris voco neruū audientē qui ex-
pāditur in interiori auris: qui quādo pulsatur ab aere: qui
est in aure fit auditus: aer enī qui est in aure cōtinu-
aerī qui est extra: & ideo ab exteriori moto aere moue-
tur interior auris & ille mouet neruū audituuz: & facit
natura latera auris dura vt bñ percutiāt percussa & ex-
teriora auris facit lata vt vbiqz hauriāt sonū & facit fo-
ramina tortuosa vt phibeat aer exire: & purgationē ca-
pitis que est. colere purgatio facit descēdere per aures
vt ex calido sicco auris timpanū & latera sicca & dura
pseruentur sicut pellis timpani sicca bene sonat & emol-
lita sonū perdit: s̄līter autē faciunt chorde musicoz: qz
hec cōnaturalitas ad soni subm nō est penitus in toto
corpore animalis p̄pter hoc nō s̄m totuz corpus audit
alias s̄m omnia mēbra: qz etiāz nō penitus s̄m oīa mē-
bra trāsīt aer ad interiora nerui auditui: pars. n. mouē-
da ad auditū nō pene in oībus membris cōnaturalem
in se hz aerē nec ipsuz animatū in omnibus mēbris hz
cōnaturalitatē ad percipiēdos sonos in aere generatos
Aer igitur s̄m se est nullū omnino habēs sonū: vt
omnes suscipere possit: cū autēz phibetur diuidi ve-
hemētia verberātis remanet cōtinuus & vnus resistēs
per modū supra dictū: tūc motus talis est vera cā so-
ni: aer autē qui est in auribus aīaluz edificatur a natura
circūponente: latera tortuosa auris vt sit immobilis qua-
tenus certe & nō confuse sentire possit oēs soni differē-
tias quod esse nō posset si motus esset aer qui est in au-
re: qz tunc motus exteriores nō reciperet: nisi confusez

& hec est causa qz quando aliquis caput mergit sub aq̄
adhuc audit sonos qui sunt super aquam: qz diu manet
ei auris plena aere: qz tūc soni intēto per aquam vt p
mediū del. ta venit ad aerem qui est in aure & tūc per-
cutit tīpanū auris & fit audit: & hoc sum-^o experti. Sz
tamen aqua percutiēs aerē qui est in aure multū cōfū-
dit sonū audituz sub aqua. Si vō contingit euolare to-
tum aerē de aure & subintrare aquā in eius locum: tunc
nō fit auditus aliquo mō q̄ diu hoc durat: & ex hoc ap-
paret nō aquam sed aerē esse p̄rium soni subiectum
sicut diximus supra. sicut etiā destruitur visus quando
pellis alba: vel aliqua alia occasio texerit oculi pupil-
lam. Signū autē quod fiat sic auditus sicut dictū est
& nō fiat audit^o si hoc destruat^o ē qz actu semp sonat:
sicut q̄ do aliquis cornu applicat ad aurē audit trepidā-
tem aerem in aure & hoc facit aer eo qz calor auris mo-
uet eum: & tunc pcutiuntur latera auris: iste tamē tremi-
tus aeris in aure nō tantus est qz impediāt alios mo-
tus exterioris aeris aer enī p̄rio quodaz motu sem-
per mouetur in auribus: sed tamē sonus nō est ex mo-
tu p̄rio aeris sed poti^o ex motu alieno: & quo ad hoc
bene dixerūt antiqui qz auditus sit in vacuo exteriori
& in sonāti interiori: qz nos audimus in aere determina-
to in aure semp tremēte & trepidāte & in aere exteriori
vacuo & libero p̄ motū quo supra dicto mō p̄mouet.

Capitulum vigesimum primuz de differētis sonoz
que nō sūt nisi in sono s̄m actū facto.

Verendū autē est vtrū sonat id quod verbe-
ratur: aut id qd̄ verberat aut vtrūqz: & dice-
mus qz vtrūqz illoz sonat: hoc est facit sonuz
altero & altero mō: verberās enī facit euz sicut percu-
tiens primū: verberatus autē facit eū sicut verberatū &
expellens aerē a se mō quo supra dictuz est. Sonus. n.
est ex motu eius qd̄ tali modo mouet & possibile ē mo-
ueri quo a leuibus superficieb^o mouet aer cū aliqs ip-
sas percusserit sicut dictū est superius: igit sicut dictū
est: nō omne sonat qd̄ verberatur sicut si p̄ctus acus
p̄cto alicuius alterius acus obiciat sed opz superficiez
p̄culli corpis regulariter planā esse & solidā. Sed for-
te ex hoc credit aliquis sonū nō esse naturale sensibile
in natura cū a violēta excite^o percussione: sz nō ē igno-
randū qd̄ determinatū est ante sinē. viñ. phicozum & in
tertio & quarto de ce. & mū. dictū ē. n. ibi qz motus vio-
lentus s̄m aliquid naturalis est aeri & aque lz s̄m mo-
uens sit violētus: & sic est hic qz sonus generationē hz
a violētia: & in aere est nālīter: & tamē nō diu durat sic
nālīta eo qd̄ secū aliquid vult habere de ipetu violētie
& s̄līter est de igne excusso ex lapide cuius oīa gene-
rantia violēta sunt: & tamē generatū illi materie nālē ē
in qua generat. Licet autē sicut superius dixim^o dif-
ferētie sonoz sequant sonātia percussa maxime: he ta-
mē differentie sunt in sono s̄m actū soni & s̄m mot^o ei^o
sicut enī nō videntur colores sine lumine & sic nec acutū
nec graue & huiusmodi differētie percipiunt sine sono
s̄m actum facto: acutum enī & graue s̄m methasozam
de differētis soni dicūtur & transumptio ab acuto &
gravi fit in angulis tangibilibus: in angulis enī dicitur
acutum quod mouet sensuz in multū penetrādo in pau-
co tempore: graue autēz quod mouet sensuz s̄m paruz
penetrando in multo tēpore: & tamē nō p̄rie dicit^o ve-
lox acutū: & graue siue hebes tardū: qz sicut dixim^o he-
bes sunt p̄rietates motus & acutū & graue siue hebes nō
sunt motus sed attribuitur acuto velox p̄pter veloci-
tatē h̄mōi motus qui est in penetrādo hoc qd̄ tāgit: &
aliq̄ graui siue hebeti attribuitur tardū: sicut hebeti p̄p-
f q̄

Tex. &
cō. 84.

Tex. &
cō. 85.

Tex. &
cō. 86.

tarditatem huius motus qui est in penetrando in tactu et quo ad hoc et graue et acutum videtur habere similitudinem cum acuto: et graui siue hebeti in angulis tangibilibus: acutum. n. sonum vocamus ubi quasi pungat multum velociter penetrando in auditum: grauis autem sonus est ubi quasi pellit sicut si lassatus sit acutum ergo penetrat in paucis ad auditum graue autem in sonis pungit vix in multo: et ideo accidit acuto esse velocius: graui autem accidit tardum: et acutum in veritate est sonus et quasi costricto aere fortiter: et ideo etiam acutum penetrando ledit auditum graue autem est multo aere quasi lente pulso: et ideo non ledit auditum: huius autem probatio est in fistulis in quibus stationes acute maxime aut grauissime sonant: de sono igitur quantum ad hanc spectat intentionem sic determinatum sit: de differentiis enim sonorum in libro de sensu et sensato dicemus.

Capitulum vigesimum secundum de voce qualiter fiat.

Tex. et
co. 87.

Vox autem est sonus non quilibet sed animati anima sensibilis: sonus enim inanimatorum nulla habet vocem nisi equiuoce secundum similitudinem sicut tibia et lira et alia musica multa vocare dicuntur. Similitudo enim est in eo quod proportio sonorum in eis ad imitationem in eis musicorum ab aliquo animato perficitur quod necesse est per imaginem illam perficere et taliter vocat que cumque extensa secundum proportiones musicas non habet simul et melodiam et locutionem: organa. n. illa melos quidem habent: sed locutionem in qua sit melos non habent. vox. n. in substantia hec duo habere videtur necessarium: et ideo vbi cumque hec duo non sunt vox non erit: melos enim quod est in voce proportionatum est in breui logico et acuto et graui accentu significatum que est in loquendo: et ideo in omni locutione melos est accentus temporis in pronuntiando et ideo multa animalium non habent voces: ut que sunt sine sanguine et pisces hi. n. non tamen carere voce sed sono etiam qui in eis formetur: et hoc est rationabile siquidem secundum predicta aeris quidam motus est causa soni et quia aer taliter sonans non est nisi in spirantibus: sanguinem autem non habentia ut pisces non respirant ideo rationale est ea non sonare: et quando sonant non sonant in aere respirato: sed potius in aere exteriori offendenti ad alas eorum et ad reliquas partes corporis: et ad diafragma: sicut in libro de animalibus expressse dicitur: inueniunt etiam homini serpentes: et causantia sicut grilli et cicade et locuste: sed quando hoc faciunt tunc sit magnus motus circa diafragma eorum et ideo sonus ille fit ut creditur effundente exteriori aere ad diafragma: si. n. esset per respirationem tunc emitteretur per caput vox: nos autem experimeto probauimus quod grilli cantant per magnam tempus adhuc capitibus amputatis et non cantant in parte ubi est caput sed in parte ubi est diafragma quod a quibusdam vocatur succitorium: lz. n. multa sunt non respirantia: tamen nulla sunt viua sine spiritu: et ideo tali spiritu pulsante in eis sonant et faciunt quandam cantum melodiam: pisces autem nihil horum habent: et ideo non sonant et quod dicitur quod pisces qui sunt in fluuio qui vocatur acheolus sonant sit hoc non spiritu sed brachii in superficie fluminis percipientibus aere: vel forte naso eo quod spiritu in cerebro generato exsufflatur ab eis supfluitas que est in cerebro sicut ab homine fit in sternutatione: non ergo hoc faciunt spiritu sed vel naso vel brachii vel aliquo alio homini membro. Vox autem est sonus animalis et non in quolibet parte: sed in parte que verberat aerem et ad aliquid et in aliquo sicut superius diximus de sono: et ideo oportet habere re pulmonez qui aerem exsufflet sicut follis et canas duarum que vocatur arteria vocatua: ad quam verberet aer et linguam que figuret et verberet aerem: et quia in aere ne-

Tex. et
co. 88.

cesse est fieri homini verberationes: ideo rationale est quod illa sola vocet que aere attingit per homini membra respirando: respiranti. n. congruit nam per quas respirat in duo opera sicut lingua congruit in duo quorum alterum necessarium est ad esse et saluari quod est gustus: alterum autem est ad bene esse quod est locutio que fit per linguam: gustus enim est ad esse sine quo non saluatur natura animalis: et ideo gustus pluribus animalibus inest etiam non respirantibus: interpretatio autem est propter bene esse: et sic est de natura respirandi: spiritus. n. respirans in omnibus ambulatibus et sanguinem habentibus est ad esse sine quo non saluatur respirans et est ad calorem cordis et interiorum mitigandum et refrigerandum in vocatibus autem est ad bene esse ut fiat interpretatio que autem sit causa respirandi vel spiritus respirati in alijs locis dicitur quod agatur de respiratione in libro que de respiratione fauente deo immortalis faciemus: sed hic dixisse sufficit quod id quod de spiritu attrahit ad voces non est ad esse sed ad bene esse sicut diximus. Organum autem respiratorum est arteria vocalis que cana vocatur et duris annulis componitur et pulmone sicut continue continenti aerem et quasi folli continuat: et in ipso radicat: causa autem quare per hanc fit respiratio est quia hec pars superiora attingit et in compositione est gutturis et ad illa precipue per tingit calor cordis: et ideo indiget ut per illa attrahatur calor refrigerans: locus. n. primus qui indiget respiratione est circa cor: et ideo necesse est quod interius respiratus aer ingrediatur. Concluditur igitur vocis definitio quod vox est percussio respirati aeris ad arteriam vocatua ab anima per imaginationem aliquam earum formam que est in partibus illis que ad respirationem communiunt non igitur omnis animalis sonus vox est: sicut diximus: contingit. n. aliquando linguam sonare sono quem non format imaginatio: sicut sonant tussientes: oportet. n. in voce et animatus esse verberans et quod cum imagine significandi aliquid per vocem verberet et figuret: vox enim est sonus aliquid significans et vox non est sonus simpliciter respirati aeris sicut est tussis: et cum duo sint in anima affectus. s. doloris vel gaudij: et conceptus cordis de rebus non est vox significans affectum: sed potius conceptus: conceptus. n. cordis interpretatiuus sonus vox est: et ideo vox non est nisi habentis intellectum concipientem intentionem re: et ideo ad exprimendum conceptum format vocem cetera autem animalia affectus habentia sonos suos affectus indicantes emittunt: et ideo non vocant: et quecumque aliorum plurium sunt affectus neque sunt etiam plurium sonorum et que leuioris sunt complexionis: et ideo aues plurimum sunt garrivuz que gressibilia: et ille qui iter aues sunt latioris lingue et melioris memorie: magis imitantur locutiones et ceteros sonos quos audiunt: lz. n. bruta habeant imaginem sicut superius ostendimus tamen non mouentur ab ipsis imaginatis secundum rationem imaginatoz sed a natura: et ideo omnia similiter operantur: vna enim hirundo facit nidum sicut et alia: et hec imitatio est nature potius artis: ideo imaginatiua in eis non regit naturam: nec agit ea ad opera secundum diuersa imaginata sicut facit homo: sed potius regitur a natura et agitur ad opera ab ipsa: et ideo fit quod lz apud se habeant imaginata tamen ad exprimendum illa non formant voces: affectus autem leticiarum et tristitiarum magis profundantur in natura quam in anima: et ideo illos exprimunt sonis et garribus. Forte autem dubitabit aliquis cum duo sint in voce. s. significatio dictio nis et significatum quid faciat in ipsa significatum. Et ad hoc aliquando aliqui dixerunt: quod conceptus qui est ex parte intellectus descendit in imaginationem et organum illius est in anteriori

Tex. et
co. 89.

Tex. et
co. 90.

in anteriori parte capitis ad quam peruenit respiratus aer in quo vox figuratur et ibi generat vis imaginatiua intentione rei in voce. Sed hoc absurdum esse videtur quia sic vox esset ex duobus composita et hoc non est vox ad huc autem talis generatio vocis posset esse in qualibet sonante voce: et sic loquens intelligeret quacumque voce loqueretur: quod falsum est: quia sicut generaret in voce intentione rei: ita per eandem rationem generaret illam intentionem in audiente: et ideo dicendum esse videtur quod vox est sonus formativus in signum quod ad placitum significat et ideo de re facit noticiam sicut signum et ideo non percipit illam vocem qui nescit institutionem signi propter quod de diversis ydionematibus loquentes non se intelligunt: oportet igitur quod anima imaginans et intendens significare conceptum verberet aerem in arteria exente, ad arteriam ipsam: et in necessitate pulso aere ad arteriam fit sonus qui est materia vocis: sed figura ipsius soni in dictiones est per linguam et dentes et palatum et cetera interpretationis organa: signum autem veritatis eorum que dicta sunt est quod ille qui respirat vel inspirat respirando non potest formare voces sed potest oportet tenere spiritum sonantem in quo format voces: et ideo diu loquentes dum respirant oportet interrumpere voces quia movent per organa vocis locutionem dum retinent spiritum et quia numero talium motuum formant syllabas et dictiones propter hoc mensurantur diu: vel breui tempore et incidunt in generum quantitates: et quia singule formationes elementorum et syllabarum distincte sunt nec aliquo modo continuantur: ideo sunt de numero discretorum et non continuorum: et quia tamen continuo tempore mensurantur: ideo non sunt numerus: et quia sunt in motu sed motus non sint sicut superius ostendimus: et motus permanentiaz in partibus non habent ideo permanentiam in suis partibus nullam habent. Et quia non fit vox nisi in aere respirato re tanto manifestum est quod hoc est etiam una causa quare pisces sunt sine voce non enim habent guttur de cuius compositione est cana radicata in pulmone: partem autem hanc non habent: quia non indigent recipere aere per respirationem: propter quam autem causam sit hoc alia ratio est quam ad sciendum de natura animalium pertinet et ibi explicabitur.

Capitulum. xxiij. quod homo non bene odorat: sed bene tangit et ideo prudens.

De odore autem et de olfatu minus bene determinabile est quam de supradictis sensibus sed enim homo habet ingenium per quod possit excitare odores et conferre de differentijs eorum plusquam aliud animalium: tamen in organo odoratus non bene sentit odores: et ideo non est manifestum homini per sensum quale sit odor sicut manifestum est quale sit sonus: et quale quid color: causa autem huius ad sciendum libri de animalibus pertinet: sed tamen propter doctrine bonitatem etiam hoc aliquid dicet. Est enim causa huius quod homo inter cetera animalia maius habet cerebrum et maius caput pro portione sui corporis: cerebrum autem humidum et frigidum est: id autem quod conaturale est odori siccu et calidum esse oportet: quod autem cerebrum hominis sit frigidum et humidum respectu aliorum animalium indicat longitudo dormitionis hominis diutius enim et sepius dormit homo ceteris animalibus ita quod quasi medietas vite hominis somno deputatur: et ideo non per accidens propter defluetia reumata ut quidam dicunt homo male odorat sed naturaliter ex ipsa cerebri quantitate et complexione propter quod animalia sicca habentia cerebrum sicut canes qui breues habent nasos: et vulture et tigrides bene odorant: causa igitur quod odor non bene determinabilis est quale sit est: quia sensus odoratus habet homo incertiore animalibus alijs et alijs sensibus et habet eum alijs animalibus multis deterior: praeque enim siue debiliber homo odorat cuius signum est: quia differentias quas

ad sapes non refert non discernit in odore subtiliter: sed excellentias tamen percipit quare una est cum leticia que est redolens siue bene odorans: alia autem cum tristitia que est fetens siue male odorans. medias autem non considerat differentias sicut non exente sibi certo eo quo sicut agere sentimus in hoc sensu. Rationale autem est et sic est hominem odorantem: sicut sunt quedam animalia videlicet animalia enim aquatica duos oculos habentia non sentiunt bene colores et differentie colorum mediorum non sunt his manifeste valde: sed excellentias sentiunt: que cum terrore sunt et non terrore quam excellentia visibilis cum terrore imutat oculum propter quod multum humidum humiditate aliena: quam habet humiditas mouet: et discurrit in oculo et foramina lucis vel albedinis intense receptiva diffundit et diuariat et sic facit magne et monstruose quantitates: et ideo cum terrore videt quod videt: hanc autem humiditatem habet in oculis aquatica magnos et duros oculos: habentia indicat autem id hoc quod accidit in homine: si enim homo indigesta humiditate in oculis discurrere post sonum subito cadele lumine videat videbit lumine esse magne choruscationis vel incendij et terretur ad visum alia autem his opposita videt talia animalia sine terrore propter maliciam sui visus. Sic autem et hominum genus sentit odores quo ad hoc quod non valde manifeste sunt sibi odorum medie differentie: sed tamen differentias quas in natura odorum non permanente sentit ingenio adiutus potius quam olfatu secundum analogiam ad sapores gustus distinguit et accipit per similitudinem species saporum: cum speciebus illis que sunt odorum. Hoc enim modo inuenitur optime in odorum differentijs cognoscendis: quia gustus est quidam tactus ut infra dicemus: tactum autem habet homo certissimum inter omnes sensus et inter omnia animalia in alijs enim sensibus multum deficit ab alijs animalibus sed tactum autem multum differt in bonitate sensus ab alijs animalibus: propter quod et homo prudentissimum est aliorum animalium: causa autem huius est quia tangibiles qualitates mixture sua complexiones faciunt: que complexio cum magis ab excellentijs recedit tunc medietati et equalitati est viciniore: et ideo celo similiore in quo nulla est oino contrarietas: et quia secundum merita materie datur forme sicut dixit plato et unicuique complexioni propria respondet forma: ideo equaliori complexioni debetur anima nobilissima que est intellectiva secundum prudentiam dicto intellecto: inter homines autem quicumque equaliore habet complexiones habet eam in hoc quod magis recedunt ab excellentijs: et ideo illi optimum habent intellectum alias tactus et aptiores sunt secundum industria intellectus ita forte: quod tantum ad equalitatem reducetur complexio quod videbuntur esse quidam dii terrestres: omnia quasi per seipsum intelligentes: et hi omnes sunt mollis et non laxae carnis quam mollities prouenit ex sicco bene comixto cum humido: et hoc est spiritus inosum subtiles generans spiritus laxitas autem carnis prouenit ex multo humido frigido: sed caro debet esse terminata temperamento calido quod proportionabiliter moueat spiritus et non commisceat operationes suas sicut facit superfluum calidum: signum autem huius complexio nis est tenuitas vnguium et subtilitas capillorum: hec enim indicant lucidos et subtiles esse spiritus cordis qui ad cerebrum venientes optime deseruiunt virtutibus animalibus et inde proueniunt sapientie et industrie: et quibus prudentes et ingeniosus efficit homo quantum est de natura et ad actum prudentie venit nisi per inertiam nature destruat aptitudinem hec igitur est vera causa prudentie: et nunquam errantes dicunt esse bonitatem imaginatiois bonitas enim imaginandi ex frigida et sicca prouenit complexione et hoc indicat vel facit industria et ingenium: hec autem omnia dicta sunt ut sciat quod certificatione

Tex. 2
co. 93.

Tex. 2
co. 94.

sunt ambe differētie odorū cognite per saporū diffe-
rētias eo q̄ saporēs melius scim⁹ cū gustus sit tactus
quidā ex dictis aut opz accipere falsuz esse vel dictuz
antiquoz quozū daz dicentū q̄ aranea cuncta anima/
lia excellit tactu: hoc. n. dicētes nō sufficiēter credide/
runt signo: videbāt. n. araneaz sentire vermiculos tan/
gentes sila sui rethīs ad magnā distantā z hoc ob bo
nitatē sensus tactus fore credebāt q̄ pro certo minime
vez est: nihil. n. spisse pellis z frigide cōplexionis z vi
scosam habēs humiditatē p̄cellit in tactu: sed hz ta/
ctum quasi stupidū: cuius signū est qz aranea etiā cum
tangitur cū igne lēte z nō cito sentit: z iō p̄ceptio ver/
miculoz tangentiuz rethe est p̄pter motū rethīs. quia
p̄tinuū est: mora. n. vna parte p̄tinuū mouet totū p̄tinuū

Capitulum. xxiii. qualiter odorū differētie per analogiā
ad differētias saporū accipiunt.

Terminates igit species odorū z p̄ analogiā
ad saporēs rationabiliter determinabim⁹ eas
qz odor sequela est saporis vt frequēter exce
pto hoc solo qz odor sicci est z sapor humidū termina/
ti z cōplexionalis Unde sicut sapor alius est dulcis
z alius amarus: ita odor alius est dulcis ali⁹ amarus: z
plerunqz est dulcis odor resolutus a dulci sapore: z ab
amaro sapore plerūqz resoluit amarus odor: quedam
p̄portionabiliter habēt odorē z saporē: verbigratia
dulcē habēs saporē dulcē hz odorē: alia autē non ita:
sed cōtrarie habēt saporēs z odorēs z hoc cōuenit p̄
accidēs: est. n. aliqd dulce habēs saporē, quod cū exsic
catur a calido adurēte facitē ipsuz euaporare odorē
accipit amari odorē z sit hoc multis modis: aliqua
do. n. ipm calidū cōplexione terminādo z digerendū
humidū facit dulce saporē: z qz non pōt terminare hu
midū nisi aliquid de terrestri cōburat: iō est in eo quod
dā resperuz amari quod qz siccius z calidus est vin/
cit odorē spargēdo aliud: z ideo dulce habēs saporē
amarū hēbit odorē: aliquādo aut sit ecōuerso: qz dulce
habēs odorē acrē hz saporē: hoc aut cōtingit ex ca//
liditate ineqliter terminante humidū cōplexionale: tūc
enī in exterioribus vbi calidū a sole: z calore loci suf/
ficiēter terminat z interiorib⁹ adhuc est in eo cruditas
p̄pter frigidū z qz exterius calidus est magis respicit
odorē z est dulcis odor qn̄ tamē gustat p̄pter multitu
dinē acridinis iterioris videt totū acre. Sic ergo ex
causis z multis aliis nō p̄portionales sūt odorēs sapo
ribus. Sicut aut diximus de amaro z dulci saporibus
z odorib⁹ ita est et acer sapor z odor z acutus sapor z
odor: z austerus z pinguis. Acer at causat a frigido ex
pellēte calidū tūc. n. remanēt ptes quedā itēse q̄ acridi
nē faciūt: vnde acrido est ex cruditate austerus at est q̄
p̄uenit ex maiori caliditate quā acer. Acutus at est ex ca
liditate oio vicēte. Pinguis aut ex caliditate termina
te z digerēte sz magis p̄uertēte q̄ cōsumēte: in illa enī
vicit humiditas acra spumosa q̄ facit p̄guedinē. Hec
aut hic superficialiter dicta sūt: sz in de sensu z sensato sb
tiliter dicent. Acceperūt aut odorēs noia a saporibus
eo qz nō multū in pprio genere permanēsti sūt odo
res sicut p̄manēsti sūt saporēs fm rez saporosaz si/
militudinē: dulcis. n. sapor est in melle z in croco: z ab
his est et dulcis odor. Alter aut sapor est in herba q̄ di
citur thim⁹ z in ea q̄ dicit ophius z ab his est etiā al
ter odor qui fere similis ē saporē z odorē serpilli in alijs
aut plerūqz similis est. Forte aut alicui videbit sapor
z odor inductaz herbarū magis eē acutus: sed ea q̄ h
dicūt exēpli gratia dicūt. Similiter aut acutus sapor ē
in alio: z in illo silr est acutus odor cui⁹ cā iam dicta ē

qz sicut sapor sequela est cōplexionis sicce vel humide
cōbuste vel frigide vel fm alios modos: quib⁹ caliduz
i cōplexiōe vicere vl vinci pōt sic gnant pepana vl ob
setica vl optetica vl oppositis idigestionib⁹ idigesta: z
ex h cōstitunt saporēs. Sed odorēs sunt ex allatiōe
taliter vel alio mō digesti vel crud i: z iō sicut saporēs
sequuntur cōplexiones: ita odorēs sequuntur saporēs.
Ex h autē p̄ qz in simplicibus corporib⁹ q̄ vere sim
plicia sunt: nec sapor nec odor esse pōt: qz in eis sunt q/
litates p̄ime nō cōtrarie: z ideo per suas excellētias
sunt in ipse. In plātis aut p̄cipue sunt eo qz in plantis
p̄cipua sunt agētia qlitates p̄ime: cū nō habeāt nisi p/
temptis aie. In aialibus aut nō ita qz ibi magis agitur
ad opationes aie z iō nō ita manifestant in eis p̄ima/
rū qualitātū actiones elemētales. Hec autē plenius sci
entur in libro de vegetabilibus.

Capitulum. vigesimūquintū qualiter odor se hz ad olfa
ctū z ad mediū z vtrūqz sit euaporatio fumalis.

Sicut aut esse dixim⁹ audituz p̄paratū ad suū
sensibile sic est quilibet sensus se habēs ad sui
sensibilis p̄imas differētias: auditus enī ē au
dibilis z n̄ audibilis: visus visibilis z nō visibilis. z si
militer et olfactus est odorabilis z nō odorabilis: nō
odorabile aut siue inodorabile dicit triplr. s. quod im/
possibile est hēre odorē qz sentiat odoris p̄iuatiōe si/
cut simplicia: z dicitur nō odorabile: quod puum hēt
odorē vix cōprehensibile per bonū olfactū: z dicit in/
odorabile qd hz odorē parū: aut qz fetidū ē: aut quia
corrūpēs est: sicut sūt odorēs quozū dā venenoz z ca/
dauēz corrūpentū his aut modis z ingustabile dicit.

Silr aut olfactus est per mediū distās qd est aer vel
aq: sicut z duo sensus: de qbus iā supra determinatū ē:
aqtica enī aialia p̄pter eādē cām vidētur hēre odoris
sensū: sicut z aialitū sanguinē habētia: in oibus enī his
vnū signū est qz olfactū hēant: eo qz a lōge currūt ad ali
mētū cū nō moueant nisi ab odore: p̄pter etiā falsum
est qd dicit plato q. s. odor sit fumalis euaporatio rei
odorabilis: z hāc platonis opinionē ponit z ip̄robat
arist. in libro de sensu z sensato: z ibi et nos eādē ip̄ro
bam⁹ vl ip̄robabim⁹. Sz h mirādū est qd qdā ances/
sorū nostroz dicūt arif. sentire qz odor sit fumalis eua
poratio: cū oino arif. illud ip̄rober: vñ nō est dubiū il/
los aristotelē non intellexisse. Signū aut qz odor non
sit euaporatio fumalis est qz fumus est qdā ps sbalis:
subtilis fumātis corpis resoluta ex ipso: pp qd fumus
leui⁹ efficit qn̄ multū sumauerit: mae. n. generabilū ma
ior extensio z raritas quā pōt hēre est in forma ignis:
dicamus igitur qz ex vno pugillo terre fiar p rarefactio
nem mille pugilli ignis: eo qz corpus rari⁹ maiorē hz
quātitatē: pars aut que sumat z in fumū resolut ex ali
quo odorifero nō est quantitas pugilli: nec fum⁹ est ita
attenuat⁹ sicut suba ignis: dixim⁹ aut qz sensata sperice
in circuitu generant: diffūdit aut odor alicuius in cir/
cuitu p quingētas leucas ad min⁹: cum aut a cētro rei
odorifere distet odor diffusus p quingētas leucas: tūc
diametri sperice odoris sūt mille leucarū in circuitu: z
replet odor sperice diffusus totū spatiū illud si igit eēt
fumalis euaporatio: oportet qz fumosa ps rareficeret
spatio mille leucarū nō linealiter sed sperice in longuz
latū z pfundū: tanta autē materia non hz tantam ex/
tensionē: nec etiā sub forma ignis: ergo fumosa pars in
cōparabiliter rari⁹ esset igne quod est ip̄ossibile: falsū
est igit qz odor sit fumalis euaporatio. Quod at ad spa
tium aliqn̄ extendat experimēto p̄stat cede. n. grādi fa
cta in terra grecoz aduenerūt ad cadauera vultures z
sigrīdes ab

Tex. z
cō. 95.

Tex. z
cō. 96.

Tex. z
cō. 97.

tigrides ab odore tracti: q̄ nunq̄ añ in terra illa visi fuerant: et locus pp̄inquoꝝ vbi aña fuerant visi a loco cedit: distabat spacio quingentaz leucarum. aliud autez experimentũ est q̄ in aqua missa parua parte canfoze: inficit aqua multo longius q̄ canfoza p̄ fumũ posset extendi: sicut igit̄ diximus q̄ oēs species sensibilis p̄ esse sp̄iale et intentionale se multiplicat̄ in medio: ita et odor. et iō sine omni materia rei odorabilis diffundit̄ in medio sola q̄litas odoris. Si. n. in sumo diffunderet tunc materia veniret ad sensum et non esset necessariũ mediũ ad sensum: sed esset pp̄ bene esse: et hoc nos supra improbauimus: sensus enim fm̄ hoc non esset susceptiuis speciei tantũ: fm̄ q̄ est species: sed poti⁹ h̄z hoc eē q̄d habet in materia: et h̄ nos inferius oīno ostendem⁹ foze falsum. Adhuc autem non esset sensibile p̄ se motiũ / sensus: sed per aliũ sue materie quod omnino falsum est: sicut supra est probatũ: et hec mouerunt aristotilem ad hoc q̄d dixit odorẽ non esse fumalem euaporationem. Auicẽ. aut̄ sequens platonem dicit odorem non sine euaporatione diffundi: et concedit mediũ sensus non esse necessarium ad hoc q̄ sit sensus fm̄ actuz: sed ad bene esse ipsius: et iō dicit q̄ si aliquod sensibile cõiungi posset sensui fm̄ esse spirituale sine medio: tunc non exigeret mediũ: et tale dicit esse euaporationem: qz illa est spiritualis: et odor in ipsa est fm̄ esse spirituale. ad experimenta aut̄ dicit: q̄ per geometriaz in scia visus scitur q̄ visus extenditur ad loca lōgioza q̄ do exaltatur oculus videns. aues aut̄ vultures et tigrides aues que sunt adle varie altissime sup̄ eminentias montiũ volant et ideo longissime videt̄. Adhuc autez poterat esse q̄ venti validi illuc detulerũt odores: cũ euaporatione fumali. signũ aut̄ ponit ei⁹ q̄d dicit q̄ pomũ q̄d diu odorat̄ per exsuctionem odoris leuis efficitur: et citius corzũpitur: similiter aut̄ q̄ odores veneno si necant hoīes et aialia q̄d minus facerent: si sole et simplices essent qualitatum intentiones. Quidam aut̄ viri usq̄ volentes satisfacere opinionibus dicũt: q̄ duplex est euaporatio: quedaz spiritualis et quedã materialis: et q̄ odor est euaporatio spiritualis et non materialis: et isti ignorant dicta sua: quia. si vocat̄ spirituale euaporationẽ corpus rarum et tenue sicut est aer: tũc oīs euaporatio spiritualis est. Si aut̄ vocant euaporationem spiritualement alterationem mediũ q̄ sit sola et simplici q̄litate odoris: tunc nõ saluat̄ platonẽ q̄ ipse negat hoc: et insup̄ improprie loquuntur qz sp̄s in phica corpus est subtile et aereũ. Et ideo nobis videtur aristotili et auerroi foze consentiendũ non pp̄ experimenta sed pp̄ rationes inductas. et q̄ plato et Auicẽ. in hac parte nõ bene dixerunt. Quod aut̄ odores corzũpunt aliquando hoc sine dubio eē iō: qz ingrediuntur p̄ poros occultos et apertos ad interiora aialium cũ euaporatione corporis venenosi: et euaporatio illa confortat odorẽ: sed non ipsa tantũ agit eum sed poti⁹ mediũ alteratio que est a qualitate odoris simplicis: qm̄ aut̄ euaporatio est sp̄ialis sicut et mediũ: ideo aliquando est in loco mediũ: et defertur ad instrumentum odorandi in odoratu: materia enim odoris non est fumalis euaporatio nisi in medio et non in odorifero: cũ aut̄ venit ad olfactuz nõ agit in ipsum per esse materiale sed per eē intentionale quod habet in eo in quantum est mediũ: et non subiectum eius fm̄ esse materiale.

Capitulum vicesimũ sextũ: qualiter olfactus est in respirantibus: et non respirantibus.

Et predictis autem oritur dubiũ: vtrũ oīa olfactiua similiter odorant omnes differentias

q̄ sub odore sunt: h̄o. n. nõ odorat nisi spiras siue attrahes sp̄m: et si q̄d nõ ispirat: s̄z aut̄ expirat emittẽdo sp̄m aut̄ retineat sp̄m nõ odorat: siue odorabile sit pp̄e: siue lōge si. n. odorabile infra nasum supra organũ odoratus ponatur: tunc h̄o non odorat: medio. n. indiget sensus: nõ pp̄ bene esse sensus: sed oīno pp̄ eē sensuz fm̄ actũ: sicut sepi⁹ diximus: hoc. n. oībus sensibus cõe est: odorabile aut̄ vocamus primũ odorans: sicut corpus mixtũ a quo resoluitur odor. nõ euaporationem ab ipso resolutam que iã h̄z formã et naturã mediũ in esse sp̄iali: et ideo ipse imutat sensum tãgens organũ intus s̄z si non respirant non sentiunt: naz sentire propriũ est hominũ hoc aut̄ manifestũ est temptantibus in se ipsis p̄ experimenta. dico aut̄ propriũ q̄d q̄dẽ puenit hoī omni. sed nõ soli sed alijs etiã aialibus spirantibus pluribus: cã at huius est qz organa sensus sunt due papule admodum papularũ que sunt in mamillis in anteriori parte cerebri constitute: porrecte directe contra ossa triangularia nasi: et sunt cooperte pelle tenui ne occasiones ptingat̄ eis ex aere attracto: nec habent motũ ex seipsis pelles ille: sed vento inspirate exsufflante: eleuant̄. et odores tunc simul cũ aere veniẽtes imutant eas. huius aut̄ signum est quando strictissimũ habentes nasum pp̄ clausuram foraminũ que per ossa triangularia ascẽdũt: aut non odorant oīno aut valde parz odorant. hoc aut̄ in anotomia libri animaliũ scietur plenius. Ea aut̄ aialia que sanguinẽ non hñt non respirant: eo q̄ frigida habent corda: et nõ indigent euentatione refrigeratẽ. et iō quidam talia dixerũt habere aliũ sensum p̄ter eos q̄ dicti sunt quo participant odorẽ. hoc tñ impossibile eē: qz olfactus est ille qui patit̄ ab odore: et iō siue fiat inspirando siue non: semper vnus rōnis est sensus fm̄ q̄ e potentia passiuã a tali actione: q̄d est odor. olfactus. n. est sensus odorabilis et differentiarũ odorabilis q̄ sunt ea que sunt boni odoramenti: et talia sentiunt et spirantia et non respirantia. Amp. autem non respirantia corzũpuntur aliquando a malis odoribus. vt sulfure et huiusmodi ex quibus etiam corzũpitur homo. Sulfur enim in lacunis proiectum odore interficit pisces: oportet igitur talia olfactum habere: sed non per modũ illum quo habet ipsum h̄o et animalia respirantia. talibus enim occurrunt odores in medio sine attractione aeris. Et hoc est ideo quia instrumenta odoratus discooperta sunt eis: ad que liberum habent ingressum p̄ medium per quod est odoratus. Videtur autez hic sensus prout est in hominibus et alijs respirantibus ad eundem: prout est in non respirantibus differre: sicut differt visus aialium habentiũ duos oculos ad visum eorũ q̄ molles hñt oculos. Molles. n. oculos hñtia: hñt velamina q̄ sunt lachrymalia et palpebras sup̄ oculos: q̄s aliq̄s nõ mouēs: nec cõcutiēs nõ videt. Aialia aut̄ duos hñtia oculos et nõ velatos hñt oculos: et mox vident sine impedimẽto q̄ apparent in p̄spicuo fm̄ actũ lucido. Et similr organũ olfactus q̄busdã est nõ coopertũ q̄ s̄z nõ respirat: et ideo occurrũt eis mox odores que sunt in aere. Alijs at̄ q̄ attrahũt sp̄m inest h̄ instrumentũ coopertũ q̄d tñ discoopitnr qm̄ respirat attrahẽtia spiritũ: eo q̄ tũc apliatur vene odoratus ex sp̄: et poti⁹ q̄ sunt foramina nasi et eleuantur in sp̄s velamina organo rũ olfact⁹. Et pp̄ h̄ quecũq̄ inspirado odorat̄: nõ odorat̄ i aq̄ lz aq̄ mediũ sit odoris sic et aer: et h̄ iō est qz talia olfactũ fm̄ actũ nõ hñt nisi qm̄ ispirat: inspiratio at̄ i aq̄ eē nõ pot. et iō talia i aq̄ odorare eē impossibile. Cõparatõez at̄ quã fecim⁹ iter odoratũ et visũ: nõ fecim⁹ nisi q̄ ad similitudinẽ illã q̄ e habere velamina: et nõ pp̄ ne

Tex. 7
cõ. 99.

Tex. 2
cõ. 100.

Liber secundus

cessitatem vtriusque sensus: sed propter bene esse vtriusque. Non velatos enim habentia oculos peius vident: et non velatum habentia olfactum melius odorant: et huius causa est supra dicta. Sed homo prave odorat: et non discernit odores rerum nec odorabilia discernit per odores: sicut faciunt multa animalia alia, que res eiusdem speciei individualis per odores discernunt: sicut canes qui discernunt vestigia vniuersi cerui a vestigijs alterius cerui et inveniunt ceruum per modum odoris quod adherent vestigio. Et discernunt vestigium vniuersi hominis a vestigijs alterius hominis sicut per in canibus quod inveniunt fures. Hoc autem multo melius facerent non respirantia si essent ita disciplinabilia sicut canes. Paucula enim aut nulla animalia sanguinea non habentia disciplinabilia sunt. et horum omnium causam in libris animalium determinabimus. Est autem sicut a principio diximus odor sicut aliquid sicut sapor est humidum complexionalis. Organum olfactus potentia est omnis odor et actu nullus: quia aliter non odores reciperet odores sicut dictum est superius: hec igitur de olfactu superficialiter sint dicta. Adhuc enim de odore subtiliter tractabimus in de sensu et sensato.

Capitulum vigesimumseptimum de gustu secundum quod est in medio secundum esse materiale ipsius.

Utum autem eo quod est potentia passiva sicut aliquid sensus per suum obiectum determinabimus. Dicamus igitur quod gustabile quoddam est de numero tangibilium. Et hac de causa non fit gustus gustabilis per medium corpus extrinsecum: sed intrinsecum quod tamen est a gustante distinctum: ita quod non est actu pars eius: sed ducit eam tanquam instrumento mediali in quo percipiat saporis. Est autem huius corpus humor salivialis in ore et lingua. Quia enim gustabile sit tangibile sicut tactus non potest esse medium per extrinsecum ita nec gustus. Gustabile est autem corpus in quo est actu humiditas: eo quod gustabile est in humido: sicut in propria materia et in medio humidum autem de numero tangibilium. Propter quod etiam gustus formaliter differt a tactu. quia humidum in gustu materiale tantum est: et sapor in eo est forma agens in gustum: et ideo gustus non est pars tactus: sed species quedam sensus sicut et tactus. Si enim gustus formaliter acceptus pars esset tactus: tunc non essent quinque sensus: sed quattuor quorum unus haberet plures partes. Et ideo cum dicitur gustus esse quiddam tactus: intelligitur quiddam tactus qui non simpliciter est tactus: sed quodam modo. quia scilicet id quod est materiale in gustu est tangibile. Et quia humidum est propria materia saporis in qua diffunditur et est secundum esse materiale ipsius: et ideo si in aqua esse possemus: et permisceretur dulce aliquid cum aqua: non gustaremus dulcedinem ab aqua separatam: sicut accipimus speciem coloris. sed potius gustaremus dulce aque permixtum simul in humido aque extraneum lingua tangente. Et ideo tunc sensus dulcis non esset nobis tunc per aquam sicut per medium tantum: quia in eo quod est medium tantum non est sensibile. nisi secundum esse spirituale et intentionale: dulce autem istud esset in humido aque sicut in materia cui corporaliter permiscetur: sic gustamus etiam saporis in potu: quia in humido vini sunt et cum humido gustum immutat: et non ab humido sic a medio secundum esse intentionale accipiuntur. Color autem non sic videtur quod misceatur medio secundum esse materiale nec videtur sic quod aliquid de partibus materialibus colorati defluat ad visum sed sic quod in medio videtur secundum esse intentionale tantum. et hoc est potius a medio accipere sensibile quam in medio. Et ut hoc melius intelligatur: oportet scire quod gustus non accipit speciem saporis denudatam a corpore saporoso: sicut faciunt tres sensus de quibus dictum est sed accipit eam in defluxu partium corporis saporosi

ad ipsum: et ideo hoc quod gustatur non qualitas vel intentio est: sed corpus quod venit ad linguam propter quod verissime gustus quiddam tactus est: et indiget medio intrinsecum quod est pars animalis. Est autem hoc medium non humor salivialis eo quod ille humor non est pars animalis: sed potius lingue vel faucium extremitas in qua diffusi sunt nervi gustativi. Humor autem salivialis est medium ad bene esse gustum. et non ad esse. quia partes corporis saporosi permixte humido salivali subtiliatur et fluide efficiuntur ut possint penetrare per seipsas ad gustum: et ex hoc patet quod odor non est fumalis evaporatio: quia cum omnis fumus corpus sit: sed si odor non nisi in fumo pertingeret ad olfactum: olfactus esset quiddam tactus: sicut et gustus. Si autem aliquis quesierit qualiter gustus dividitur a tactu. dicendum sicut prius. quoniam sapor in humido secundum actum tangit tantum humidum in quantum humidum gustus in quantum gustus est: non immutat: sed potius sapor in quantum est sapor: propter quod gustus in eo quod gustus iudicium saporis est: et sic a tactu discernitur et non est pars quedam tactus. Et in hac sententia auctores tres concordant secundum aristotelem et avicennam et averrois. Et sic dicendo propter quod gustus nullum medium est extrinsecum: sed tamen sicut color est visibilis et proprie agit in sensum visum sic sapor est gustabilis et per se agit in gustum: sed non agit et perficit sensum saporis in gustu sine humiditate actuali sicut diximus: sicut experiri potest cum salsum agit in gustum. illud enim non agit sine humiditate quia salsum est bene liquidum et tactu humido dissolvitur et liquafacit linguam et permixtum incorporatur illi humido et agit in gustum et non aliter.

Capitulum vicesimum octavum qualiter saporis differentie se habent ad gustum et econverso.

Sicut autem visus est visibilis et invisibilis: tenebra enim est invisibilis: et visus iudicat tenebram lucidam et coloratum. Adhuc autem visus est invisibilis quod est valde splendidum: quod non est ex se: sed ex potentia visus dicitur invisibile. et ideo alio modo dicitur invisibile quam tenebra. Similiter autem sicut auditus est soni et silentij quod dicitur inaudibile et est magni et excellentis soni qui etiam dicitur inaudibile: sed aliter quam silentium dicitur. enim inaudibile sicut valde splendidum dicitur invisibile sicut enim parvus sonus et debilis dicitur inaudibilis quodammodo: eo quod non movet auditum: ita et magnus et violentus sonus est inaudibilis eo quod corrumpit auditum. Invisibile enim et inaudibile dicitur multipliciter: aliud enim dicitur omnino invisibile a quo privatur uniuersaliter per se visus: aliud autem dicitur invisibile: quod et si de se aptum natum sit videri: cum non habet visum: aut prauum habet et corruptum vel debilem: sicut et ingressibile dicitur illud quidem quod omnino privatur gressu: aut quod non habet prout debet habere: sed habet debilem et prauum. Similiter quilibet sensus se habet ad sui sensibiles differentias. Unde etiam sic gustus est gustabilis et non gustabilis et non gustabile multipliciter dicitur scilicet quod habet privationem omnimodam ad gustum: sicut insipidum aut quod habet paruum aut prauum et corrumpentem gustum. In omnibus autem his principium materiale saporum esse videtur potabile: et non potabile: dico autem potabile quod est humidum non simplex sed aliquid passum a sicco: hoc enim subiectum est saporum quos influere facit in gustum: sicut in potu est: et impotabile dicitur multipliciter sicut et non gustabile: unde cum gustus sit potabilis et non potabilis: tamen gustus est potabilis: et ita potabile facit aut non gustum aut debilem: aut prauum gustum: potabile autem est gustus secundum naturam.

Potabile

Tex 2
co. 101.

Tex 2
co. 101.

Potabile tamen et non potabile sunt coia tactus et gustus sed simplex est tactus. et sic proprie vocat humidum: non simplex at sed aliqd passum asiccum est gustus: et sic vocat proprie potabile. Et qm humidum sic potabile est gustabile: a quo passiuo accipit gustus: o3 q organu quo sentimus sit tale q non sit humidum tali potabili actu: et q non sit ip3 impossibile fieri a tali potabili humidu. Sic. n. actu nullu saporẽ habebit: et potentia hẽbit oẽs. Gustus. n. cu sit passiuo potẽtia sicut et ceteri sensus patit aliqd et imutatur a gustabili fm q gustabile et n tangibile est. In tali aut passione necesse est q organu fiat humidu humido potabili: qz sicut dictu est supra: saporosi partes non pertingunt ad organu gustus nisi fluẽtes p̄mixte humido potabili. Si aut in tali passioẽ fiat humidu: et tũc op3 q fuerit tale q possibile fuerit fieri humidu: et tũc in se saluatum sit ab humido potabili: qz aliter non oẽ tal ter agens potabile recipet. Gustatiuũ enĩ organu quo sentimus non est actu essentialiter humidu: sed poti3 saluatu ab ipso. Huius aut signu est q duo impediunt sensuz saporũ in lingua: si. n. sit multu sicca et qsi adusta sicut e in febricitatibus in acuta non sentit lingua saporẽs. Adhuc at si sit multu humida lauatur ab ipsa saporẽs: sicut fit in his q aqueu fleuma multum hnt descendẽs in lingua. eo q multu talẽ humore in stomacho hnt non bene sentiunt saporẽs: qz oia videntur eis insipida. sic aq vel sicut albumẽ oui. In lingua. n. sicut diximus tactus sit primi humidu qd subicit saporibus: hec aut duo impedimẽta p̄cipimus: qz sicut qn aliqd gustat forte saporẽ alicuius viscosi humidu sicut mellis et postea gustet altez: videbitur secũdus impedit3 p̄ximũ: et sic est qui multu humidu et superfluũ hnt in lingua: semper impediti sunt a discretione certa saporũ.

Secundũ aut impedimẽtu est sicut in infirmis laboratibus ex colera adurente oia amara esse videtur: eo q talis sapor est in lingua eoz sicca et adusta: ad h igit q bene gustet lingua: op3 ipsam eẽ saluatam a supflua humiditate: et non impossibile ad humoris receptionẽ. Ex oibus aut his patet perypateticorum sniam esse q mediũ in gustu extremitas est lingue: tangens saporosa q sunt actu pars gustantis. Humidũ aut saliuale saluat in esse mediũ ad couenienter tangendũ id qd e mediũ in gustu. organu aut est nervus gustatiuus q dist funditur ex maxima parte super lingue latitudinem et in aliqua parte in superficie p̄caua faucium.

Capitulum vigesimum nonũ de differentijs saporum fm speciem et qualiter se hnt ad gustum.

Iacet aut in libro de sensu et sensato propriuz est dicere de generatione saporum in pp doctrine bonitate aliquid hic dicemus: dicimus aut q sp̄s saporũ sicut et in coloribus et in alijs sensib3 prime quidẽ et extreme sunt simplices et cõtrarie et de dulce et amarũ. consequentes aut et p̄xime medijs que propinquoiores sunt extremis: sunt pinguis q proxim3 est dulci: et salsus qui proxim3 est amaro. q aut magis distant ab extremis versus medium per eque distantia sumptũ. sunt sicut acer et austerus: et ponticus et acetosus et acutus. Iste enim fere vident saporũ oẽs differentie: et est in eis magna diuersitas inter auctores: qm in reueritate galienus et auice. volũt q cã saporũ sit calidũ et frigidũ diuersimode vincẽtia humidũ a sicco passum: et si calidũ et frigidũ essent cã contrariorũ et mediõũ saporũ: tũc op3 q maxima contrarietas in saporibus oziret a calido et frigido: et nos videmus q hoc non est verũ: qz calidũ et frigidũ causant in diuersis saporẽm eũdem. amarũ enim causat aliquando a calido

terrestri combusto: et tũc cã eius est calidũ. aliquando aut causat a frigido: sicut in saporibus plantarũ que cu pepane sunt dulcescũt. illarũ enim omnium fructus vt multũ in principio est amarus: et similiter licet dulce frequenter causet a calido in humido subtili bene admixto cu sicco subtili: tamen potest etiam causari aliquando a frigido: sicut in plantarũ fructibus que cu pepane sunt fiũt amari. illi enim a principio sunt dulces vel insipidi. constat igit q calidũ et frigidũ: nec essentialiter nec generaliter causant contrarios et extraneos saporẽs. Et adhuc etiam hoc constat alia ratione. quoniam multa sunt calida complexionĩ hominis: que inter omnes est equalior: que tamen non necessario sunt in se et simpliciter calida: vel etiam aliĩ complexionĩ calida: sicut aliquid calidum homini frigidũ est leoni: qui calidior homine est. Et ideo si forte Galienus et auicẽ. experimentis probant amarũ vniuersaliter operari calorem in homine: non est propter hoc probatu q amarũ in se et simpliciter sit calidũ: vel cuiuslibet sit calidũ. et si omnia hec non curemus: tamen constat q agens de generatione sensibilis: causas dare debet que sunt essentialis: vt forme quedam in illo sensibili de quo agit: et ideo fm proprietatem istius sententie dicimus nos q extremi simplices sunt saporẽs: dulcis et amarus: et qz duplex est mediũ. s. per eque distantiam: et per vicinitatem ad vnum contrario:ũ sumptũ: dicimus q dulcis propinquoiores iuxta se habet salsum. aliũ aut quin qz sunt magis remoti: et videt q omnes illi sint versus amarum qui sunt acer: et acutus et acetosus: et aliũ qui sunt austerus qui idem vocatur stipticus et ponticus videntur esse magis versus dulcem. isti autez mediũ sunt causati ex diuersis vjs quibus mouetur dulce in amarum vel econuerso. licet enim plura media habeant aliqua contraria: tamen non semper per illa omnia mouetur quando fit motus de contrario in contrariũ. quando enim mouetur album in nigrum vel econuerso non semper prius venit in colorem extremum: sed aliquando in illũ: aliquando in raropõ: et aliquando in viridẽ: aliquando autem in croceum: fm diuersitatem eius qd alteratur. ita est etiã in saporibus: q alteratio que e de dulci in amarum: aliquando est per pingue et ponticũ: aliqũ per acre et acutu fm diuersitatem nature eius: et sic qd alteratur: et cu i omni motu sint multa facta sicut in phisicis est determinatum: vbicũqz timetur mot3 anteq sit in extremo simplici. ibi constituet mediũ compositum ex vtroqz extremoz. et hec generatio mediõrum est p̄cipua et formalis: cum nos iam in tertio phisicorum ostendimus q motus alterationis non est nisi forma pest formam fm continuum fluxum potentie ad actum. De numero autem saporum et certa fm speciem generatione dicemus in libro de sensu et sensato. organum autem gustatiuum est potentia quelibet differentia saporis: et sapor qui est gustabilis est illud qd facit gustũ actu huiusmodi esse qualis est sapor.

Capitulum trigesimum de tactu: vtrum sit vnus an plures.

De eo autem quod potest tangi et de tactu eadem dem ratio est que dicta est de alijs sensibus: quo ad hoc q tactus virtus passiuo est que ad actum ducitur per species tangibilium qualitatum: et cum communicatio sit inter agens et patiens si agentia in actu sunt plura genere: quorum nullum agit per aliud: o3 q tact3 sint plures vtutes diuersas hntes cõiunctiones ad diuersitatem generis agentiu. Unde si tact3 non est vnus: tunc necessarium est q ea que tanguntur sint

Tex. et
 cõ. 106.

genere plura: et e converso: si ea que tanguntur sint genere plura: necessarium est tactum plures virtutes esse.

Tex. 7
cō. 107.

Adhuc autem hęc dubitationē magnā: vtruz tactus sit plures virtutes aut nō. Adhuc autem hęc dubitationes quod est quo vt instrumento et vt medio sentimus in tactu: et si aliquo vt medio sentimus in ipso. hoc. n. multi negauerunt. Dubitat. n. mox sensibili occurrēs. caro sit quod sic instrumento sentimus: et in his que nō hñt carnē sit mēbrū simile carni: quo sentiūt aliā carnē et sanguinē nō habentia: an nō sit hoc organū quo sentimur: sed potius carovl simile carni sit mediū per quod redditur sensus: et organū sit aliud aliqd intrinsecus: quod est primū et principale quod sentimus in tactu. h. n. ambo hñt dubitationē. Quod. n. nō sit vnus sensus sed plures videt per barī ex hoc quod sic sepe diximus: oīs sensus vnus: vnus cōtrarietatis eē vide sicut visus albi et nigri: auditus grauis et acuti in sonis. gustus autem amari et dulcis. in eo autem quod potest tāgi quod spēs suā generat in tactu multe insunt cōtrarietates: quarū nulla sentitur per alterā: sic calidū et frigidū: et humidū et siccū: quarū neutra per alterā sentitur. Est autem talis graue et leue: quod tactu sentimus: et per aliā aliquas contrarietates: et quodā ponūt durū et molle: asperū et lene: sed hec nō sunt adeo prā sensibilia: sic ea que dicta sunt: quia durum quod resistit tangenti est aliquo modo siccū: et molle est quod cedit tāgēti et ē aliquo modo humidū. Similiter autem asperū quod in pluribus partibus sue superficies tāgēti resistit est aliqd sicci: sicut et lene cuius partes in vnā superficie cōfluentes: ē aliqd humidū. Sed primo enumerataz contrarietatum nulla oīno sentit per aliā. Est autem etiā tactus quorundā alioz quecūque sūt huiusmodi que tāgētia imitant ad spēm suā per tactū: et nō per aliquā aliā priorē naturā sentiūtur: et talia sunt sicut dissolutio cōtinuitatis in corpore: quod est ex verbere vel vulnere: vel aliquo alio. Et sicut oppositū eius quod est cōsolidatio cōtinuitatis. Dissolutio. n. nō sentit: nec ex calido: nec ex frigido: nec ex humido vel sicco: nec ex graui vel leui. Similiter autem est de cōsolidatione. Corruptio quod est pplexiōis sentit ex aliqua primaz q̄litate corrupente pplexiōne: sed dissolutio nō est contraria pplexiōni: sed potius ppositiōi: et inter pplexiōne et ppositiōne superius distinximur. Tale autem sensibile tactus est: etiā delectatio quod est in venereis: sed nō ea que est in potu et cibo: quia illa ē calidi et sicci put respōdet fami: sed illa ē frigidi et humidū put respōdet siti. Hęc autem oīa tāgibilia plurium generū sunt nō subalternatiz positorū: et idē videt passiuū his actiuū respōdens plures eē sensus: et non vnus spēs vel numero vel genere. nō. n. sufficit quod hec oīa in vno sint genere generalissimo: quia sic oīa sensibilia eēnt vnus sensus. Hęc autem solutionē sophisticā ad hęc inductā dubitationē: eo quod aliquis forte instabit et dicet: quod probatio quā induximur quod oīs sensus vnus: vnus sit cōtrarietatis sit falsa: quoniam etiā in alijs sensibus plures vident inesse contrarietates sic in voce nō solū est vnā cōtrarietas que ē acutio et grauitas: sed et magnitudo et paruitas vocis: et lenitas et asperitas eius: et his similia contraria que circavocē inueniri possunt. Sūt autem et circa colores huiusmodi plures differētie cōtrarie: sed caliter soluenti inductā dubitationē etiā si cōcedamus plures contrarietates quas dicit tñ oēs has esse videmus circa subiectū vnū cōe: quod est per proximū genus eaz. primū. n. oēs sunt in voce: et secunde oēs in colore. In tāgibilibus autem non inuenimus aliqd sibi p̄ximū quod sit genus cōtrarietatum superius inductarum. Et idē adhuc remanet dubium: vtruz tactus sit sensus vnus vel plures: inducte etiā differentie non dicunt cōtraria vltima: quia vltima cōtraria in quolibet ge-

Tex. 7
cō. 108.

nerē sunt simplicia sed magnitudo et paruitas: et lenitas et asperitas non sunt vltima in voce: sed dicitur sunt vocū mediarū: sicut in li. de sensu et sensato ostendemus. Similiter autem est de his que sunt in colore. Quod autem in sensibus tactus non sit genus vnus patet: quia si consideramus ea sibi esse prout philosophus ista considerat: tunc calidum frigidum et humidum et siccum sunt in qualitate: et leue et graue: que causantur a raro et denso sunt in substantia eo quod super substantiam non addunt nisi sitū quēdam qui est in partibus materie. ostensum est igitur de monstratiue quod sensus tactus est plures virtutes tactiue: et sic determinata ē vnā superius inductarū dubitationū.

Capitulum trigésimum primum: quod caro nō est organum tactus.

Emanet autem querenda hec questio: vtrum organum quo sentimus intus sit. an nō. Quod autem organum tactiuū exterius sit. et sit caro que mox occurrit tāgibilibus: sicut quidam dixerunt: illud est signū quod inducunt ad hoc probandum. quod statim sit sensus sibi actum quādo tāgunt carnē tāgibilia. hec fuit causa quod dixerunt carnē esse organum tactus. viderunt enim in alijs sensibus quod non sit sensus sibi actus: nisi quando spēs sensibilis est in actu vel in sensu: et arguebat ex hoc quod cum sensus sit sibi actus: quod tunc habet species sensibilem in organo: sed tactus carnis ad tāgibilia mox est sensus tactus sibi actus. mox igitur species tangibilis recepta est in organo tactus. caro igitur organum est. et non medium. Amplius autem prius tempore sensibile est in medio quod in organo: quoniam organum accipit quod redditur a medio: et mediū accipit ab obiecto sicut cōstat ex predictis. si igitur medium esset caro prius esset qualitas tangibilis in carne quod in organo: sed nō est sibi actum sensus: nisi quādo immutatum est organum: ergo qualitate sensibili exite in carne: non esset adhuc sibi actum sensus: et hō nos experimur fore sibi actus: et propter istas rationes magni viri de peripateticorum secta dixerunt carnē neruosam esse organum tangendi alexander. s. et themistius et posterior eis auicē. Sed quia arist. opinio his non concordat: dicimus nos nullum esse signum quod induxerunt ad probandū quod caro mox sensibilibus occurrens sit organum sensus. cuius probatio est quod si aliquis nunc circa carnē suam extenderit aliqd tenue sicut pellē vel membranā et faciat sensum per tactum tangibilem similiter sicut prius mox vt tingerit tangibile significabit se sensui. et non est qualitas tāgibilis prius tempore in membrana vel pelle quod sentitur in corpore: et tamen cōstat quod membrana nō est organum sensus. Si autem aliquis dicat quod nō est simile: quia membrana supinducta carni est extranea: et caro est cōnaturalis et mēbrum aiati corporis: dicemus quod ē simile quod tuz ad hoc quod nō intercidit aliqd tps inter sentire et eē qualitatē sensibilem in pelle: sed in hoc ē dissimile: quia caro eo quod naturalis est: certificat et demonstrat certius sensibile quod pellis: eo quod sicut diximus ipsa est pars sentiētis: signū igitur quod induxerunt fallax est. Caro autem ad tāgibilia videt sic se hēre: sicut si circulariter nobis apertus eēt aer sicut per actualis aialis sentiētis exis tūc enim per vnā partē nostrā videremur sentire: et sonū: et odorē: et colorē: et ab vnitāte illi peris qua sentiremus videret esse vnus quidā sensus auditus et visus et olfactus. nunc autē quoniam determinatum et distinctū est a nobis mediū per quod sentimus tria sensata inducta quod determinata sunt organa ipsorum sensuum: idē manifestū est quod predicti sensus plures sunt et nō vnus. Medium autem forma cōiunctum nobis vel determinatum non facit sensus.

Tex. 7
cō. 109.

Tex. 7
cō. 110.

facit sensus unū vel plures: sed potius una proportio passiva et activa facit una: et plures proportionales faciunt plures. In tactu autem est hoc manifestum et latens: eo quod medium in ipso non potest esse a nobis distinctum. cuius causa est quod animata corpora sententia omnia componuntur ex tangibilibus per essentiam corporis: et ideo oportuit quod non per species suas tantum: sed etiam per suas essentias corporibus aiatibus coniungerentur in sensu: et ideo oportuit quod actus per se esset aiatibus in medio per quod talia sentit. Nec potest esse simplex corpus ex quo proponitur corpus aiatibus tribus de causis. Quorum una est secundum hanc intentionem principalem: quia sic diximus supra: medium nullam actu de se habere qualitatem illius sensibilis cuius est medium. Et hoc non potest nisi altero duorum modorum. Quorum unus est: quod sit omnino privatum: sicut absolum et non coloratum ad formam et colore se habet. Alter autem est quod sit temperatum ad equalitatem: et recesserit ab excellentiis qualitatum sensibilium: et hoc oportet in tactu esse medium eo quod sentientes non potest omnino constitui qualitatibus primis: cum ex illis proponatur. Cum igitur iste qualitates secundum excellentiam sint in simplicibus: simplex corpus non potest esse medium ad eas: nec ex ipso potest fieri corpus aiatibus. Secunda ratio est: quia si esset ex his non est susceptibile diversitatis organorum. hoc autem requirit omnia aia terrena: ut supra diximus Tertia vero ratio est: quia oportet aliquod firmum esse aiatibus corporis mixtum ex aqua maxime et terram possunt in eo fieri operationes vite et spiritus. Si enim foret simplex aereum vel aqueum: tunc omni corpori continuaret quod tangeret ipsum. si autem esset ex terra: tunc non haberet aptitudinem ad vitam per frigus et siccitatem que sunt due qualitates mortificative. relinquit igitur aia in corpore esse mixtum ex aqua et terra: et ex alijs: et oportet ut medium sibi habeat coaptatum: ut vndique tangat nocentia et convenientia: et recedat a nocentibus et convenientibus per suam essentiam coniungat. necessarium igitur est quod in eo quod potest tangere: et habet potentiam tactivam sit aliquod corpus medium sic mixtum per quod sunt omnes sensus tangendi: cum sic habitum est sint plures: habet autem esse caro que mox occurrit tangentibus. Et est ideo. quia nulla pars hominis vel alterius sentientis ita ad equalitatem medium sit mixta sicut caro. nervus. n. et vene et alia: non ita ad medium sunt temperata sicut caro: et ideo non inconuenienter sunt media. Et si forte aliquis inferat ex hoc quod tactus est unus sensus ab unitate medium: non valet illatio. quoniam sic diximus ab unitate medium non probatur unus fore sensus: sed potius ab unitate organum passivi secundum rationem et proportionem ad suum agens. Hoc autem quod demonstrat quod tactus est plures et non unus est precipue tactus que est in lingua. ille enim tactus tangit omnia que tangi possunt: et insuper tangit saporosa sicut diximus secundum eadem partem lingue in qua est tactus. et si quidem ita esset in toto corpore sensibili quod etiam alia pars quilibet sentiret saporem cum tangibilibus: tunc videretur esse unus numero et specie sensus gustus et tactus: et hoc idem videretur si lingua esset aial. Nunc autem discernuntur tactus et gustus eo quod non secundum quilibet partem convertuntur. quod quid. n. gustat saporosum secundum idem discernit tangibilia: sed non convertuntur quod quod sentit tangibilia quod per id iudicet saporosum. Que autem subiecto separata sunt essentialiter sunt diuersa: et ideo gustus et tactus essentialiter sunt diuersi sensus. sed aut ipsi tactus subiecto non diuersificatur: tamen formaliter per causam prius inductam necesse est tactivas virtutes diuersas esse

Capitulum trigésimum secundum: utrum actus indigeat aliquo medio extrinseco.

Is autem sic conuenienter demonstratis queramus an medium quod est in tactu actualis per tangentis imutetur semper per tactum corporis cuius accipit qualitates: an est indiget medio exteriori. hoc non videtur. scimus enim tactivam virtutem habentia: non habitare nisi in aere vel in aqua. scimus etiam quod nihil tangit in aqua nisi secundum superficiem humidam vel humefactivam esse. humidam autem vel humefactivam habens superfi-

cie habet aliquid corporis humidum sibi in superficie adherentia. Sed omne corpus habet profunditatem: cum profunditas sit tertia magnitudo siue dimensio corporis. quod iter quilibet se tangentia in aqua intercidit medium profundum habens in quo qualitas tangentis prius est quod in sensu tactus et sic cum omnium habitatum in aqua ultima repleta et infusa sint aqua omnia tangentia in aqua medio extrinseco virtutur in aqua per quod sit tactus ipsorum. eadem autem necessitate sequitur hoc in aere quia aer est humidus est: et replet et infundit ultimas superficies se tangentium. sit igitur tactus non tamen per medium intrinsecum sed est per medium extrinsecum. hoc autem est ratio tactus: quia illa se contingunt quorum ultima sunt simul: non intercidente aliquo alio corpore. sic igitur verus tactus non potest esse habitatum in aqua vel in aere: sed in aere magis lateat quod in aqua: eo quod nihil est aer: sicut etiam aialia habitata in aqua ut pisces: magis nos latet quod in aere habitata: eo quod aer est magis purus: et minus tegit ea que sunt in ipso. Ex his igitur dubium oritur: utrum omnium sensibilium secundum unam similitudinem sit sensus per medium extrinsecum an quo runda sensuum sit aliter quod in alijs: sicut gustus et tactus videtur accipere sua sensata in eo quod tangunt sua sensibilia corporali tactu secundum sua ultima. Si enim omnis sensus est per medium extrinsecum sed quidam cum hoc tangunt sua sensata: et quidam non: sed sunt longe distantia ab ipsis: et redduntur eis a medijs: que primo a sensibus imutata sunt: tunc omnia sensata sentimus per altera a nobis et extrinseca media: et tunc per medium extrinsecum sentimus durum et molle et alia tangibilia: sicut et sonabile: et visibile: et odorabile: et non erit differentia in habendo medium extrinsecum istorum quorum sensuum: sed potius in sentiendo per medium extrinsecum longe vel prope. et propinquitas sentiendi per medium extrinsecum erit causa que latet quod quidam habent medium extrinsecum cum tamen habeant: sed quod latet non erit causa non essendi media. Quoniam autem superius diximus: si ponamus nos sentire per pellem membrane nobis superinductam: que sit adeo tenuis quod lateat nos omnino: quia prohibet sensum: eo quod percipi non potest si prius sit qualitas sensata in pelle: et per pellem in carne: sed sic lateat: tamen proculdubio pellis est media per quam sentimus: et est medium extrinsecum: sicut diximus de aqua et de aere. Videmus enim nunc tangere omnia que tangi possunt: et nihil in sensu tactus videtur esse per medium: cum tamen inter ultima tangentium intercidat humidum aeris et aque: quo repleta sunt ultima tangentium: sicut diximus supra. videtur igitur medium extrinsecum habere sensus tactus. Sed ad hec omnia dicimus solventes: quod in veritate ita est quod in humido aqua vel aeris se tangentia habent inter suas superficies intercidens aliquod humidum corpus: sed tamen hoc non est medium necessarium ad sensum: sed accidit. Et in veritate est adeo tenue et ita adherens se tangentibus quod vno tactu numero tangit illud medium et imutat sensum: et ideo tangit per illud: non sicut per medium: sed sicut per aliquid accidentaliter sibi circumpositum. Et ideo differt hoc medium a medio quod est in speculativo secundum visum et in sonativo secundum auditum: quoniam in visum: in auditum: et olfactu sit sensus: ita quod nos in eis facimus nobis medium aliquid quod agat in organum: et ab obiecto agat in ipsum. Et ideo in illis sensibilibus medium aliquomodo secundum intentionem sensibilis agit in nos sensibile quod in ipsum egit forma sensibilis. Non quidem temporis prioritate: quia in momento precipue in visu imutat et medium a visibili: et visus a medio: sed tamen est ibi prioritas cause: quoniam sensus non imutatur: nisi causaliter imutatum sit medium: et hoc medium necessarium est ad sensum. Sed que sentiuntur vel sentiri possunt in gustu et tactu: non requirunt medium extrinsecum pro esse sensus: sed per accidens vel ad bene esse sensus. ad bene esse quidem gustus sicut diximus per accidens autem tactus per infusionem ultimorum ab humido aque vel aeris. Et ideo tangibilia non sentiuntur

Tex. 2
co. ii. 4.

Tex. 2
co. ii. 5.

a medio: sicut fit in sensibus visus et auditus et odoratus: sed potius sentiuntur simul cum medio quod infundit vltima. Et hoc simile est clypeato quod percutitur: non enim sic percutitur clypeus quod clypeus percussus vltimus percutiat hominem: et reddat sibi percussione: sed potius simul vno ictu percutit clypeus et clypeatus: et ita est in his quod se tangunt in humido aque vel aeris. Nec igitur quod hic dicta sunt: sententia est aristotelis secundum verum et subtiliorem intellectum eorum que dicit in secundo de anima de tactu.

Capitulum trigessimū tertium: et est digressio dicens intentiones alexandri: themistii: auerrois: et auicenne.

Ed alexander et themistius hic diuerterunt a veritate et errauerunt. Opinati sunt enim aristoteles dixisse non esse tactum habitatum in aere et aqua nisi per medium aere vel aqua: tanquam tactus indigeat medio extrinseco: et tunc negant hoc de ratione dicti aristoteles: opponentes quod tactus aëtorum in aere et aqua sentit qualitates aeris et aque sine medio: et ita non fore medium necessarium semper in his quod se tangunt in aere vel in aqua: et intellectum hunc etiam multi modernorum vel latinorum habuerunt ante hec tempora sequentes alexandri et themistii errorem. Sed contra istos est sententia auerrois dicentis: quod locus et locatum similia sunt secundum naturam et ideo habitata in aqua: non sentire dicuntur qualitates aque secundum quod est locus conaturalis talibus animalibus. et ideo dicit de qualitatibus aeris et in aere habitantibus. cum autem interduntur qualitates istorum elementorum: et efficiuntur dissimiles animalium qualitatibus quod habitant in eis hoc non fit nisi ut dicit per admixtionem corporum calidorum vel frigidorum cum ipsis. Et in termino producit suum sermonem quod dicit aqua non calefieri nisi per admixtionem corporum calidorum: et est ratio sua: quod frigiditas est naturalis proprietas aque sic caliditas ignis: et ideo manens aqua pura non deserit frigiditatem ut dicit. Nos autem nullatenus hoc credimus. fore verum: quod nos videmus oculis aquam calefactam per seipsam redire ad frigiditatem: et hoc non faceret nisi in natura sua frigida esset: et cum nihil videamus separari ab ea non oportet redire ad frigiditatem quod diu est permixta corporibus illis calidis. Adhuc autem secundum eum nunquam alteratio fit in simplicibus elementis: quod mutatio est secundum solam qualitatem: que omnia absurda sunt propter quod dictum suum non credimus esse verum. Bene enim dixerunt alexander. themistius. et auicenna. opinantes qualitates aeris et aquae sentiiri sine medio extrinseco: sed non subtiliter aristoteles dicta intellexerunt: quoniam opinati sunt aristoteles intellexisse tactum medio extrinseco indigere. Quid autem sit medium in tactu: posterius dicet. Quod autem dicit auerrois quod similia per tactum non sentiuntur: et quod locus et locatum similes habent qualitates in parte est verum: et in parte falsum. cum autem omnis passio primo sit dissimilium: postea facta mutatione sit similitum: et sensus est passio quedam: oportet quod omnis sensus primo dissimilis sit: et tunc suam sentit per obiectum imutationem. facta autem imutatione: tunc sensus est similis rei sensate in specie sensibilis: et tunc non sentit se imutari: sed iam perfectius iudicat de sensibili: cuius apud se spiritum habet: et ita est de tactu. quod diu ei qualitates tactive qualitatibus animalis tangentis dissimiles sunt: tunc sentit hoc quod tangit. si autem penetraverint et informauerint carnem et cetera membra tangetia: tunc non sentiuntur animalis. Et huius signum est quod febricitantes sentiunt calorem innalem: eo quod excedit calorem complexionis: sed ethicus dicit maiorem quam febricitans habet calorem non sentit eum: quod informat membra et factus est quasi naturalis: et sic est in omni passione et in omni sensu. Quod autem dicit locatum et locatum similes habere qualitates: non omnino verum est: quod loci qualitates sunt qualitates simplices: et locati qualitates sunt compositae. Probatum autem est in libro perigeneseos: quod qualitates mixtae sunt reducte ad medium: et qualitates sim-

plici sunt in excellentia. Et si dicatur quod simplicia in locis generatorum compositorum non sunt simplicia sed permixta videtur hoc esse non omnino verum: quia licet permixta sint: non tamen habent talem permixtionem quam miscibilia ducunt ad medium: sed potius in quantum vnum elementum suis in qualitatibus saluatum est: sed non est omnino depuratum ab altero quod euaporabiliter eleuatur in ipso.

Capitulum trigessimū quartum: de medio tactus quod sit: et quot modis dicatur.

¶ Omnino autem videtur caro et extremitas in lingua in gustu: et sic per omnia se habere in mediando: sicut se habent aer et aqua in visu et auditu et olfactu. in omnibus enim sensibus generaliter videtur conuenire: quod illius nullus sit sensus: quo sicut in instrumento sentimus: quoniam sine medio tangit a sensibili primo: ut si quis ponat corpus album in oculi vltimum quo videmus sicut instrumento qui est humor crystallinus siue glacialis. manifestum est igitur ex hoc quod possibile tangi quod est instrumentum tactus est intus sub carne: et tamen non est caro ipsa: quia sic necesse est accidere in tactu: sicut in alijs sensibus sensibilis animalis apposita sine medio sunt id quo sentiunt animalia sicut instrumento non sentiunt: sed tangibilia posita super carne sentiunt. ergo caro erit medium in tactu et non instrumentum. cum autem quare non sentiunt instrumenta nisi a medio hoc est: quia in instrumento est vis sensitiva et hec non accipit nisi spiritum in omni sensu: et ideo oportet quod in organo non sit nisi spiritus: et ideo non potest fieri tactus corporis secundum naturam sensus: sed oportet quod spiritus sit in medio: et a medio fiat in instrumento sed hoc videtur forte mirabile: cum omni temptanti per experimentum ostendat nervos fore magis sensibiles quam do tangunt a sensibus quam ipsam carnem quod est predicta. Adhuc autem per anothomia probatum est quoniam caro non habet sensum nisi sibi ministratum a nervo. et ideo videtur sententia inducta esse falsa nec solum in carne sit sensus: sed in ossibus quibusdam sicut in dentibus sicut experimento probatur. et ideo Auicenna. et multi alij habent sententiam aristotelis imitari contempserunt et dixerunt carnem nervosam esse organum tactus et non esse in tactu sicut in ceteris sensibus: quoniam tactus non tantum est vis quedam et potentia sensitiva animalis: sed est forma que facit aliam esse: quoniam nullum animal est sine tactu. et oportet quod hoc tactum est animalis: et ideo tactus non est in vno membro sed est in multis sicut omnis forma substantialis actus quem habet essentialiter operatur in tota materia et non in vna eius parte tantum. et ideo dicunt tactum non habere medium aliquod cum adhuc inducunt rationem: quia scilicet animal sentiens ex tangibilibus componitur et ex illis saluatur et corrumpitur: et ideo oportet quod sine medio eisdem coniungatur: nos autem veritatem saluare cupientes et reuerentiam exhibere aristoteli precipi per hoc dicamus carnem esse medium tactus: sed carnem generaliter vocamus id quod vere caro est: vel id quod est simile carni. simile autem carni dicimus tripliciter accipi. vno quidem modo membrum quod loco carnis est in animalibus sanguinem non habentibus. alio autem modo dicitur caro vel simile carni id quod vicinatur medietati et equalitati complexionis que est in carne: sicut dentes. et ideo dentes crescunt in his in quibus alia ossa non crescunt et experimentum huius est quod ei qui dentes superiores vel inferiores habet extractos ille videbit dentes illis oppositos super alios prolongari: et hoc non esset nisi crescerent per nutrimentum. videmus enim in sensibus quibusdam dentes extractos crescere: quod non fieret nisi essent vicini carnis complexionis quoniam caro sola est que influit et effluit per nutrimentum restaurata per totam vitam animalis. et ideo dixit Galienus et Auicenna. quod dentes habent medium in tactu sicut et caro propter quod etiam membra mollia quorum complexio ad equalitatem carnis non accedit non sentiunt.

Ter. 2
co. 116.

nō sentiūt sicut epar z cerebri z hmōi: z si aliquando in eis sentit dolor h est in pāticulis q̄ sunt circa subas eoz. Tertio at̄ mō dicit sile carni qd̄ carni ē cōmixtū sicut nerui: nō enīz pōt esse q̄ nerui multū imixti carni nō multū sūt siles carni cū ex corde vel eodē trahant nutrimentū: cui⁹ signū est: qz nerui in vtroqz sine p̄iuncti ossib⁹ sicut nerui q̄ vocant sines siue ligamētū ossium p̄pter similitudinē quā hnt ad ossa nō sentiūt: dicitur igit̄ neruos sensituos in loco vbi sensum habuerūt nō sentire si sine medio tāgunt a sensibili: z h est in loco vbi a cerebri anteriori pte oriunt: illi enim cōplexionē carnis nō hnt: s; pot̄ cerebri vñ orit̄ sensus: alibi at̄ vbi carni immixti sunt z medietati carnis vicini sensuz habent: quia illi sunt plus habentes rationem mediū in tactu q̄ organi rationem.

Cap. xxxv. qualiter se habet tactus ad tangibilia.

Ant̄ at̄ ea q̄ tāgi pnt̄ q̄ tāgibilia vocam⁹ differētie corpis phici fm q̄ est corp⁹ phicu: dicitur at̄ illas eē differētiās tales q̄les eas q̄litas q̄ elemēta ad inuicē distinguūt z determināt. s. calidū z frigidū z humidū z siccū de qb⁹ p̄ri⁹ in scōo perigeneseos dixim⁹ vbi tractatū est de elemētis: id at̄ quo sentim⁹ sicut organo in quo sit⁹ est sensus qui vocat̄ tactus: p̄ri⁹ est potētia a hmōi pars: post alterationē at̄ a sensibili factā est actu hmōi. Sentire est enī qd̄ pati: z iō faciēs z agēs sensuz ad similitudinē sue sp̄ei est actu z patiens est potentia habens formā agentis: z cū oporteat oēs ptes aīati corpis eē mixtas ex tangibilibus differētijs: necesse est q̄ organū z mediū in tactu: aliquo mō habeāt istas q̄litas z fm q̄ hz eas nō suscipit eas: qz nihil suscipit id qd̄ iam hz: cū igit̄ hz eas ad equalitatē mediū reductas: h mō non suscipit eas: z iō null⁹ oīno tact⁹ sentit q̄litas sibi p̄ oīa siles: sed tactus p̄ri⁹ est excellētia illaz q̄litarū: ideoqz in potētia est ad illas excellētiās z illis imutat̄ a tāgibilib⁹: z iō tact⁹ sile sibi calidū z frigidū z durum z molle z reliq̄ nō sentit: sed excellētiās tanq̄ ipse sensus existat in medietate qd̄ cōplexiōis inter sensibiles p̄rietates z iō nō discernit sensibilia tact⁹: qz mediū neutruz est extremoz z cū p̄riuatū sit vtroqz mō potētia est vtrūqz: z iō discretiū est ipsoz: ad vtrūqz enim ipsoz cōparatū est sicut alterz: qz mediū cōparatū extremo est extremū etiā: cū extremo sit p̄riuatō q̄ pōt immutari ad suū oppositū h mō p̄sideratū id quo tāgim⁹ pōt immutari ad sensum ab extremoz vtroqz. Et oīz eē in tactu sicut est in visu. Id enīz quo sentim⁹ in visu albus z nigrū: nec albū nec nigrū est in actu: sed vtrūqz potentia: z sicut est in oīb⁹ alijs sensib⁹: z ita est in tactu q̄ id quo sentim⁹ nec frigidū nec calidū est excellēter: sed mediū quod est in potentia vtrūqz z actu neutrū.

Amplius at̄ sicut visibilis z invisibilis erat visus mō quodā diuerso: sic facit in oīb⁹ sensib⁹ sicut determinatū est: ita etiā tāgibilis z nō tāgibilis est tact⁹: nō tāgibile at̄ dicit̄ multipl̄r qd̄. s. hz puā differētiā z mīnozem q̄ sensum mouere possit sicut passus est aer: qz nō sentit̄ tactu: dicit̄ etiā nō tāgibile excellēs qd̄ corrupt̄ tactum: sicut ignis: non tangibile autem q̄ nullam hz tact⁹ differētiā nullū oīno est corp⁹: qz sicut dixim⁹ tact⁹ differētie corp̄a phica determināt: qz ex solis q̄litarib⁹ tact⁹ corp⁹ aīatū p̄stituit: iō sola illa p̄ se corpori aīato pueniunt: vel p̄riant: z iō sensibilis delectatio z sensibilis tristitia nō est nisi in tactu: in alijs at̄ sūt inq̄tū vicini⁹ vel distāti⁹ tact⁹ iudicāt delectatiōes: h at̄ i libro de sensu z sensato certificabit̄: sic igit̄ dictū sit figurat̄ h est sup̄ficiēter de vnoquoqz p̄prio sensu.

Tractat⁹. iij. scōi libri q̄ est de cōib⁹ sensuū. Cap. i.

q̄ oīs sensus suscepti⁹ est speciez sensibilū.

Omnimūter at̄ cōueniētia sensib⁹ z d̄sensu cōi dicēdū est p̄ h: p̄riū at̄ qd̄ cōi conuenit oī sensui fm q̄ est sensus est: q̄ oīs est in gradu illo apprehēsiōis qd̄ accipit sp̄ez sensibile sine mā: mā tñ p̄te sicut cera accipit figurā sigilli solā: absqz eo q̄ aliqd̄ de mā sigilli p̄fluat in cerā accipit figurā anulli siue sigilli aurei vel ferrei: sine auro vel ferro: z tñ accipit aurā siue ferreā figurā: h est eā q̄ fm eē materie fuerit z est auri vel ferri z nō alteri⁹ nihil accipit tñ de auro z ferro: z sicut sensus accipit vniuscuiusqz sensibilis sp̄ez: colorē. s. z saporē z sonū: patit̄ qz ab hmōi sensibilib⁹ speciebus: nō inq̄tum vnaqueqz sensibilū est vnūquodqz sensibilū fm esse materiale: s; inq̄tū vnūquodqz illoz est in eē intēionali z fm rōnē sicut p̄ri⁹ in antecedentib⁹ dixim⁹: videtur at̄ fortassis h de tactu z gustu nō fore vey fm p̄ri⁹ determinata: qz dixim⁹ sensibilia eoz fm eē māle fieri in sentiētib⁹. S; ad hoc itelligēdū est q̄ nos vocam⁹ h sensuz v̄tutē sensibile in p̄ri⁹ organo sensituo sitā: illi enīz a medio nō reddit nisi sp̄es sola sensibilis fm q̄ vnaqueqz v̄tutē sensibilū iudex qd̄ est differētiāz sensibilū q̄ sibi obijciunt: z h modo oī sensui cōuenit ipm eē susceptiū sensibilū speciez: siue oī mā z eē māli: mā tñ p̄te. Id at̄ qd̄ p̄riū est quo sentim⁹ est id in quo sensibilium sp̄es sole sine mā potētia sūt p̄ri⁹: z post in actu: qñ iā hz eas: z sequit̄ ex isto q̄ p̄riū sentit̄ cū est in actu: est tale q̄le qd̄am ipm sensibile: s; alterz est esse ei⁹ hinc: z inde fm q̄ est in eē intēionali act⁹ sensus: z fm q̄ est in eē māli magnitudo qd̄ā: siue corp⁹ subm sensib⁹: magnitudo enīz mālis subiecta sensib⁹: nō est id qd̄ sentit̄ fm q̄ sensatū act⁹ est sensus: s; qz eē sensitiuū qd̄ est eē intēonale. Sicut at̄ nec ipse sensus fm actū factus est magnitudo: s; est rō qd̄az intēnalis ipsi⁹ sensibilis z sensus habēs talem intētiōnē in potētia sensibilis q̄ iudex est ipsi⁹: oīs enīz potētia alicui⁹ z rō hz p̄portionē ad ipz recipiēdū: q̄ p̄portio si soluat̄ nō erit apli⁹ potentia: oī enīz potētiās p̄ximas p̄ aliqd̄ eē p̄ximas: z p̄cipue potētiās hituales q̄ sūt sicut eē p̄riū armoniā habētes ad act⁹ secūdos q̄ eliciunt ex ipsis: dixim⁹ at̄ sup̄ius q̄ sensitiuū p̄ri⁹ p̄fectio est a generāte z sp̄es sensibiliz sūt in ipsis: sicut act⁹ scōi armonice q̄ potētia sensitua p̄portionat̄ sensibili qd̄ accipit. Et iō ex illo manifestū est p̄pter qd̄ excellētie sensibilū corrupt̄ sensū: qñ excellētie excedūt armoniā: z soluit tunc p̄portio quo ad sensibile cōpositū fuit organū sentiēdi: sicut in simphonia qñ armonice extēse sūt chorde: si q̄s forti⁹ q̄ armonia p̄mittat p̄cussit̄ chorde: corrupt̄ armoniā. Ulteri⁹ at̄ ex dictis manifestū est: qz plante nō hnt sensum: s; enīz patiant̄ a tāgibilib⁹ q̄ agūt actione materie z nō tñ actiōe sp̄ei: z hz hēant quādā p̄te aīe: tñ qz organa plātarū nō sūt armonice p̄portionata ad solas sensibilū sp̄es recipiēdas: nō pnt̄ sentire plante: carēt at̄ hmōi armonia in organis p̄pterea quod terrestres sunt: z ideo actiones eaz ab actionibus materialibus eleuari nō possunt: sed patiuntur passione materiali non formali sicut diximus: ideo dicentes plantas habere duos sensus gustuz scz z tactum absqz dubio errant: quia licet trahant nutrimentū z alterentur tangibilibus: tamen non iudicant saporē: nec alterantur alteratione speciei tantum: sed alteratione materie: hoc est igitur quod conuenit sensui omni in quantum est sensus.

Tex. z
cō. i 21.

Tex. z
cō. i 22.

Tex. z
cō. i 23.

Tex. z
cō. i 24.

Capitulū secundū vtrū aliquid non habens sensus
patiatur a sensibus.

d Ubitabit autē fortasse aliq̄s si aliqd̄ patiatur
ab odore: hoc est ab odoris simplici spē: qd̄ i
possibile est hēre olfactū: aut a colore siue a
coloris simplicis spē qd̄ videre nō pōt: s̄l̄r autē eadē rō
dubitatiōis est in alijs: si enim qd̄ est olfact⁹ actiuū ad
actū est odor ⁊ relatiue dicunt ad inuicē ppriū actiuū
⁊ ppriū passiuū: tūc posito vno ponit̄ alter⁹: ⁊ destru/
cto vno necesse est alter⁹ destrui: igit̄ in quo est odor si
cut in pprio passiuo necesse est hēre olfactus sicut seq̄
videt̄ q̄ nihil habēs olfactū mō p̄ dicto patiat̄ ab odo
re: eadē autē est rō in alijs sensib⁹: qz sicut sepe diximus
nō q̄libet passiuā vel passibilia recipiūt actus actiuoz
quozlibet: s̄z act⁹ sensibilū recipiunt qdā passiuā fm̄
q̄ armonice sūt sensitua eoz. S̄l̄r autē h̄ idē ma/
nifestū est etiā: sicut lumē enī tenebra odor son⁹ ⁊ alie
simplices spēs sensibiles fm̄ q̄ hmōi: nihil oīno agūt
in corpa nō hnt̄ia sensus actiōe spēi tm̄: s̄z si agūt i ip̄a
h̄ est actiōe nō speciei s̄z materie: sicut qm̄ dicit̄ q̄ toni/
trous scindit lignū nō agit ad scissurā ligni v̄z soni spe
cies simplex: s̄z poti⁹ aer p̄ motū quo mouet̄ qui est cā
sonādi ⁊ p̄ cām eadē multū sonantia scindūt turrez ⁊
muros: qz aer p̄tinu⁹ vsqz ad auditū mouet̄: qm̄ defert
sonū ⁊ cū est in muris cōmouet̄ muros ⁊ iō ēt acuti so
ni dētes ledūt cōmouēdo eosdē: lz autē ita sūt de spēb⁹
sensuū q̄ sūt p̄ mediū distās tm̄ tāgibilia ⁊ sapes vi
dent̄ agere alterādo in ea q̄ nullū hnt̄ sensus ⁊ q̄ sūt
inaīata. Si enī illa dicerent̄ nō agere q̄ sūt inaiata: tūc
nō pnt̄ aliqua inueniri a qb⁹ inaiata ⁊ aiata alterentur.

Si autē pceditur q̄ a sensib⁹ tact⁹ ⁊ gust⁹ patiuntur
inaīata q̄ram⁹ vtrū ne etiā a sensib⁹ alioz sensuū triuz
patiant̄ inaiata. Sed dicēdū vtiqz q̄ nō oē passiuū est
ab odore suo ⁊ colore: fm̄ q̄ sūt intētiōes sensibiles:
qz etiā si media eoz patiant̄ ab intētiōib⁹ sensibilib⁹
tm̄ media sūt indeterminata: ⁊ nō manēt̄ in eis tāq̄ for
me pmanētes iste intētiōes: ⁊ iō nō vere ⁊ phice pa
tiant̄ ab eis: s̄z trāseūt p̄ ea ad sensus ⁊ ferunt̄ p̄ ea s̄i
cut aliqd̄ patiētia fm̄ qd̄ ⁊ nō simplr. Sed tūc qrit̄ qz
si odorare est etiā pati aliquid a spē tūc vna rōne patit̄
mediū qd̄ est corpus inaiatū ⁊ sensus a spē sensibili: ⁊
tūc fm̄ eadē patiunt̄ ⁊ alterant̄ aiata ⁊ inaiata. Cuius
p̄riū in li. de ce. ⁊ mū. nos determinauim⁹: ⁊ ad hoc di
cum⁹ q̄ odorare nō est absolute pati aliquid a sensibili p̄
cepto: s̄z poti⁹ odorare est sentire ⁊ iudicare odorē qd̄
est scōa sensus pfectio: ⁊ non est tm̄ pati s̄z opari aliqd̄
⁊ hoc mō sensibile ad operationē sensus nō agit in id
qd̄ est inaiatuz: est igit̄ toti⁹ hui⁹ qōnis solutio siue de/
terminatio q̄ sensibile duplr accipit̄ formalr. s. ⁊ mālr
h̄ est sensibile in eo q̄ est sensibile: ⁊ hoc est qd̄ agit ad
opationē sensus ⁊ fm̄ h̄ nō agit nisi corp⁹ aiatū aīa sen
sibili: sic sensus ⁊ sensatū sūt correatiua: que posita se
ponūt ⁊ pempta se pimūt: si autē accipiat̄ id qd̄ est sensi
bile in quocūqz sensu: tūc illud agit alterādo etiā cor
pora nō animata: ⁊ hoc modo sensus ⁊ sensatū corre/
lationem ad inuicem nō habent ⁊ hoc modo quecūqz
alterant̄ animata: alterant̄ etiam inanimata.

Capitulū tertiuū in quo est probatio q̄ nō est sensus
preter quinqz per naturam mediorum.

Uoniā autē nullus est sensus ppri⁹ p̄ter q̄nqz
qui sunt visus audit⁹ gust⁹ tact⁹ ⁊ olfactus ex
his q̄ nūc dicem⁹ accipe pōt̄ aliq̄s fidē: si enī
nos oīa sensibilia p̄ mediū nobis p̄iūctū ⁊ oīa sensibi
lia p̄ mediū distās sentim⁹ istis q̄nqz sensib⁹ quos ba
bemus: tunc nullus nobis dz deesse sensus: qm̄ sensus

nō habet nisi p̄ sensibilū cognitionē q̄ p̄ mediū p̄iūctū
vel p̄ mediū distās sentim⁹. Qd̄ autē his q̄nqz oīa
talīa sufficiēter sentiant̄ inducēdo mōstrat̄ sic: in phisi
cis enī ostensum est q̄ oīs aīalis cui⁹ est aliq̄s sensus
ille est tact⁹: s̄z nō p̄uertit̄: hūc autē sensum q̄ tact⁹ dicit̄
⁊ est p̄ mediū p̄iūctū nobis: sufficiēter habem⁹ cū sint
plures. Qd̄ autē sufficiēter tactū hēam⁹: p̄z qz oēs dif/
ferētias possibiles tāgi p̄ hos tact⁹ quos hēam⁹ sufficiē
ter sentim⁹: si enī deesset nobis aliq̄s illoz sensuū de
esset nobis etiā organū ⁊ mediū illi⁹ sensus. Que
cūqz autē tāgentes sentim⁹ illa sūt sensibilia obiecta ta/
ctu: ⁊ illa habētes in sensu tactu p̄tingim⁹: s̄l̄r autē est
de gustabilib⁹ que sufficiēter sentim⁹ p̄ extremū lingue
tāgētes: igit̄ nō sūt plures sensus ad sentiēda ea q̄ ta/
ctu sentiiri debēt: siue vlr: siue p̄ticulariter fm̄ q̄ gust⁹
est qdā: nō ḡ nobis deest aliq̄s illoz sensuū q̄ sūt per
mediū intrinsecū: similr autē pbauim⁹ q̄ nō deest nobis
aliq̄s illoz q̄ sūt p̄ mediū extrinsecū: q̄cūqz enī senti
mus p̄ media ⁊ nō ipsi tāgētes iam sentim⁹ p̄ sensus in
tentionalr p̄ distātias simpliciuū corpoz q̄ sūt aer ⁊ aq̄
que sūt media triū sensuū: illa enī sic se hnt̄ q̄ sūt me
diantia distāter ad sensus: ⁊ iō si plura sensibilia pos
sent sentiiri p̄ organum vnu: tūc hnt̄ illud organū p̄ qd̄
sentiret̄ sufficiēter illa plura sensibilia: sufficiēter hēret
plures sensus: qm̄ nō deesset ei sensibilū cognitio: si
cut si dicerem⁹ q̄ organū sensitiuū ēt ex aere ⁊ q̄ aer
est mediū soni ⁊ coloris: ille q̄ hēret hui⁹ organū suffi
ciēter sentiret̄ p̄ organū vnu duo sensata differētia ge
nere. S̄l̄r autē si plura organa ⁊ media sūt eiusdē sen/
sati sicut aer ⁊ aq̄ que sūt media coloris inq̄tū lucida
sūt: tūc habēs illa plura organa itez sufficiēter senti
ret illud sensatū ⁊ non deesset ei aliqd̄ in sensibilū co
gnitiōe. Ex oib⁹ autē hmōi arguo q̄ habēs organa suf
ficiēter oīa sensibilia sentiētia p̄ mediū p̄iūctū ⁊ p̄ me
diū remotū nō h̄z defectū alicui⁹ sensus: aīal at̄ habēs
q̄nqz sensus: h̄z organa sufficiēter oīa sensibilia tā per
mediū p̄iūctū q̄ p̄ mediū remotū accipiētia: ḡ nō de
est aliq̄s sensus hnt̄i q̄nqz sensus p̄dictos: ⁊ hec rō est
penes media sensuū accepta: mediū enī ad oēm sen
sus essentialr exigūt: s̄z mediū aut est cōiunctū aut di
stās: ⁊ si p̄iunctū est aut est p̄ h̄ mediū qd̄ est eq̄litas in
ter sua sensibilia: aut p̄iūctū eis oīno: medium autē qd̄
est eq̄litas est in tactu: qm̄ oīno nō potuit p̄iuari tāgi/
bilib⁹ eo q̄ ex talib⁹ p̄sistit compositio essentialis aiati
corpis: si autē est mediū p̄ p̄iuationē sensibilū p̄iūctū:
tūc est gust⁹: ille enī est p̄ p̄iūctū mediū eo q̄ ipse est
qdā tact⁹ ⁊ suū mediū p̄iūctū ē sensibili: eo q̄ ex illo
nō cōponit̄ sentiēs: s̄z poti⁹ suū sensibile est indicans h̄
qd̄ est maxime p̄ueniēs cōpositioni essentiali: ⁊ h̄ ē sa
por q̄ iō q̄ seq̄la est cōplexiōis idicat nutrimentū quo
saluat̄ cōpositū aiatū. Si autē est mediū distās nō pōt
ēē terminatū corp⁹: qz p̄ illud nō posset ēē trāsīt⁹ sensi
biliū: oz igit̄ q̄ sit p̄iūctū: h̄ autē est fm̄ duplicē nāz: aut
enī est fm̄ ea q̄ est a supiori corpe: ⁊ sic est mediū vi
sus: ⁊ h̄ est in q̄tuoz corpib⁹ p̄iūctū: aut fm̄ nām alicui⁹
elemētī in seipso: ⁊ h̄ est duplr: aut enī est cū motu ge
nerāte sensibile ip̄m: aut fm̄ generationē a solo sensibi
li factā: ⁊ primo qdē mō est mediū soni: ⁊ h̄ est aer q̄
aer q̄ aq̄ nobilior est: magis est in aere q̄ in aq̄. Scōo
autē mō mediū est odoris qd̄ est etiā plus in aere q̄ in
aq̄: qz lz humidior sit q̄ aq̄: tm̄ p̄pter spūalitatē sui hu
midi calido sicco min⁹ p̄riat̄ q̄ aq̄ q̄ icorpozatū h̄z hu
midū: ⁊ iō plus diffundunt odores in aere q̄ in aqua.
Est autē sciēdū sensibilū p̄ media sua nō ēē motū loca
lem: s̄z poti⁹ sicut dixim⁹ supra sensibile formaliter ge
nerat

Tex. 2
cō. 125.

Tex. 2
cō. 126.

Tex. 2
cō. 127.

Tex. 2
cō. 128.

Tex. 2
cō. 129.

nerat intentionē suā in oī pte mediū p̄ circulū ⁊ speraz
in circuitu: nec est vna numero intētio sensibilis q̄libet
in pte mediū s̄ diuerse: sicut etiā sup̄ius diximus de so
ni generatiōe: ⁊ h̄ magis est alteratio q̄ mot⁹ localis:
nō tñ vere est alteratio: iō q̄ nō res s̄ pot⁹ intētio rei
est generata in medio: que intētio nō est res sc̄pata vel
rata in esse: s̄ pot⁹ rate rei similitudo spūalis. Si aut̄ ali
qs ob̄iciat q̄ si mot⁹ localis nō est intētionū sensibilū
in medio q̄ tūc distātia nō d̄z impedire sensum ⁊ debe
mus eq̄liter cito sentire remotū ⁊ p̄p̄inquit. Adhuc at̄
si est alteratio ⁊ oīs alteratio est cū trāsmutatiōe subi:
⁊ ita videt̄ media d̄bē trāsmutari: dicim⁹ ad h̄ qm̄ oīs
virt⁹ agēs efficacior est in p̄p̄inquit agere q̄ in remotū
sicut dicit ph̄s alpetrās: ⁊ iō sensibilia in p̄p̄inquo p̄
portionatas suas generāt formas: ⁊ nō in remotis q̄z
distātia extra possit eē generāto: ⁊ lz p̄cedatur media
fm̄ aliqd̄ posse trāsmutari nō tñ simplr trāsmutant̄ eo
q̄ ista nō res sūt velut dixim⁹: s̄ rez intētiōes q̄dā ⁊
p̄cipue in visu: in auditu at̄ son⁹ eē māle h̄z in aere ⁊ p̄
reflexionē h̄z eē spūale: odor at̄ h̄z intētionale esse in
remoto ⁊ in p̄p̄inquo aliqd̄ h̄z de esse māli: gustabilia
at̄ ⁊ tāgibilia p̄ māz p̄iungunt̄ medijs: s̄z tñ mediū nō
agit in organū nisi eē intētionale: ⁊ iō videt̄ q̄ sicut in
alijs sensib⁹ sensibilia ad mediū se h̄nt: ita in gustu ⁊ ta
ctu se habent media ad sensum: hec igit̄ est ratio p̄ me
dia sensuum p̄obans nullum in aliquo animali p̄fecto
deesse sensum.

Capitulū quartū in quo probatur non esse nisi q̄nqz
sensus per naturā organoz.

Inducem⁹ at̄ h̄ aliā rōnē ex pte organoz sen
sus acceptā dicētes q̄ organa q̄b⁹ sentiūt aia
lia nō p̄nt eē cōmixta: nisi sic q̄ sint ex duob⁹
elemētis medijs q̄ sūt aer ⁊ aq̄ d̄nantib⁹ in eis sicut pu
pilla cui⁹ p̄fectio est visus est ex aqua: ⁊ aer cōnalis est
auri p̄ quā est audit⁹ ⁊ olfact⁹ etiāz ex altero illoz est:
qm̄ in spirātib⁹ sit p̄ aerē: in aq̄ticis at̄ sit p̄ aquā addu
centē odorē: s̄l̄r in aialib⁹ nō h̄nt b⁹ sanguinē ⁊ nō spi
rantib⁹ q̄ in aere habitāt sicut sūt apes: sit enīz in aere
in quo eisdē odores occurrūt vel p̄currūt: sicut sup̄ius
est determinatū: ignis at̄ p̄ seipsum q̄dē nulli⁹ est: eo q̄
est p̄sumēs ⁊ interminās oē aiatū: s̄z p̄ proprietatē sui
caloris incōplexionat⁹ tūc est in oīb⁹ sensib⁹ opatio ei⁹
q̄ calor facit vigiliā ⁊ expādīt spūs aiatū ad organa
sensuū: ⁊ sic organa oīa soluit ad opationē: sicut frigi
ditas ad interiora p̄pellēs spūs imobilitat ⁊ stupefa
cit oīa organa sensuū sicut in somno ⁊ vigilia termina
bitur. Terra at̄ cū sit frigida ⁊ sicca ⁊ ex vtraqz qlita
te sit terminatū corpus ⁊ nō receptibile sensibilū: nec
reddibile eorū dē s̄z pot⁹ h̄ qd̄ tarde recipit fortiter in
seipsa tener: nō pōt esse d̄nans in organo alicui⁹ sensus
nec adiumētū p̄bē ad act⁹ ⁊ opatiōes sensibiles: q̄z vō
organicū corp⁹ terminatū ⁊ figuratū est: ⁊ nō tenet ni
si terra: iō p̄mixta alijs magis d̄nat in tactu: q̄z in oīb⁹
aiatis magis terra d̄nat p̄pter soliditatē ⁊ firmitatē q̄
d̄z eē fm̄ nāz in corpib⁹ aiatis: eo q̄ aliter distinctionē
⁊ figuras mēbroz corp⁹ aiatū non retineret: vñ ex di
ctis relinquit nullū organū eē i q̄ d̄net aliqd̄ simplicū
nisi aer ⁊ aq̄: ⁊ hui⁹ signū est q̄ si ocul⁹ p̄ugat nō egre
dit̄ ex ipso nisi aq̄: lz at̄ p̄spicū qd̄ est mediuz visus sit
pl⁹ in aere ⁊ igne ⁊ celo q̄ in aq̄: tñ illa nō pl⁹ d̄nant in
visu: lux enī celi v̄l ignis si in oculo d̄naret: sic dic̄ plo
⁊ calcidi⁹ nō adunarent in oculo forme: s̄z pot⁹ diuari
carent sic exp̄sse dep̄rehēdit̄ in speculo luci opposito
in q̄ aut nulle apparēt forme: aut apparēt valde obscu
re ⁊ p̄fute: ⁊ iō sagax sollicitaqz nā sapiēter ob̄ub̄rauit

oculuz fovea ⁊ lachryma ⁊ sup̄clūz ⁊ humore nigro
circa aerē oculi posito vt forma adunata certi⁹ oñdat vi
sibile ⁊ luce vndiqz circūfusa nō diuaricetur visibile.
Adhuc at̄ si ignis ab̄udaret in oculo rar⁹ eēt nimis ad
tenēdas formas nec representaret s̄z traduceret: orga
nū at̄ tenē ⁊ representare d̄z formas: oportuit igit̄ q̄ si
eret ex aq̄ frigida glaciali q̄ puritate sua ⁊ p̄uētate ⁊
humiditate reciper: ⁊ frigiditate ⁊ spissitudine teneret
⁊ representaret: in aurib⁹ at̄ nō eē eadē cā q̄z son⁹ est cū
motu: sic sup̄ra demōstratū ē: ⁊ mot⁹ nō pōt eē perma
nēs in spisso: s̄z in tenui q̄ h̄ ē fm̄ aliqd̄ leue ⁊ graue: si
cut in de ce. ⁊ mū. determinauim⁹: h̄ ḡ cā est q̄re in or
ganis h̄ duo elemēta d̄nant ⁊ nō alia. Qd̄ at̄ diximus
odoratū fieri vtroqz illoz nō d̄z itelligi q̄ organū ip
sum h̄eat d̄niū vtriusqz illoz elemētoz: q̄z organū ol
fact⁹ in anteriori pte cerebri collocat⁹: ⁊ iō oīz eē frigi
dū ⁊ humidū nō tñ fluidū s̄z cōmixtū cū terra: s̄z act⁹
odorat⁹ sit p̄ tactū aeris in q̄busdā ⁊ p̄ tactū aq̄ in qui
busdā sicut dixim⁹. Cū igit̄ organa sentiēdi aliter
cōponi nō possint: nisi ex his q̄ dixim⁹ ⁊ aialia p̄fecta
oēs h̄ant istas organoz p̄fectiōes: aialia p̄fecta oēs
h̄nt sensus: oēs enīz sensus habent a p̄fectis aialib⁹ ⁊
nō ab imp̄fectis sicut in tertio hui⁹ sc̄ie libro oñdem⁹:
nā enī sollers ⁊ sollicita nihil negat necessarioz ⁊ nō
dat sup̄fluū aliqd̄ ⁊ h̄ p̄p̄edere possumus in h̄ q̄ talpe
dedit oculos ⁊ coopuit eos pelle q̄z illud aial cibum
sub terra venat: ⁊ ibi oculis nō idiget: raro at̄ ē extra
terrā ⁊ p̄pter p̄suetā opacitatē terre ⁊ tenebrā sustine
re lumē nō posset nisi oculos tecros pelle haberet ob
quod in loco oculoꝝ exterius pilos non habet pellis
eius vt magis sit spissa.

Capitulū quintū in quo probat q̄ nullus deest sen
sus ipsis sensibilibus.

Adhuc at̄ ⁊ tertiā inducem⁹ rōnē sup̄rā a sensū
bus p̄ quā nullū deesse sensuz aialib⁹ p̄fectis
oñdem⁹: h̄ enī efficacior est ad p̄bādū q̄ nu
merus p̄prioꝝ passiuoz ex numero p̄prioꝝ actiuoz
p̄ueniētissime p̄bat. Nō enī alterz aliqd̄ corp⁹ sensibi
le est ⁊ alia passio siue qlitas sensibilis que nulli sensui
est p̄pria: q̄ ille q̄ dicte sūt: ḡ null⁹ deest aialib⁹ p̄fectis
sensus: nullū at̄ aliud sensibile est ab his q̄ d̄cā sunt sic
p̄bābim⁹. Si enīz eēt aliud aliqd̄ sensibile sensus illi⁹
ab aliq̄ aiali h̄eret: s̄z aial p̄fectissimū est h̄o: ḡ sensus
illi⁹ h̄eret ab hoīe: nos at̄ videm⁹ hoīez nō h̄ere plu
riū sensibiliū sensus: q̄ d̄cti sunt: qm̄ sensibilia iudī
cāt p̄ueniētia ⁊ incōueniētia aialib⁹ q̄z sūt sensus: iudī
ciū at̄ p̄ueniētis ⁊ incōueniētis pōt accipi p̄ illud qd̄
subalr p̄uenit aut nocet aut p̄ signū illi⁹: ⁊ siqd̄ est de
eo qd̄ subalr p̄uenit: tūc oīz q̄ sensibile inote cat per se
ipm̄: ⁊ aliqd̄ qd̄ ē ps aialis: q̄z ad h̄ q̄ aliqd̄ subalr cō
ueniat oīz ista duo p̄currē. s. q̄ suba sensibilis p̄ seipsam
p̄ueniat: q̄z spēs gnata ab ipso nō p̄stituit subaz corpo
reā: ⁊ oīz vt substātie p̄ueniat sentientis: ⁊ sic sensibile
necesse ē p̄iūgi p̄ subaz sentiēti: ⁊ ex h̄ p̄uincit eē tact⁹:
⁊ sufficient̄ habet qm̄ oīa p̄tāgibilia nobis subalr p̄ ta
ctu sentim⁹. Si at̄ p̄ signū inorescit: aut illud signū est
p̄p̄inquit aut remotū: aut medio mō se h̄ns: ⁊ siqd̄ ē
p̄p̄inquit: tūc erit seq̄la cōmixtiōis: ⁊ sic erit sapor per
subam p̄iunct⁹ gustui: ⁊ si est medio mō se h̄ns: tūc est
odor q̄ causat a sapore. Si at̄ est remotū: tūc significat
per ipsaz rei formā: aut p̄ illud qd̄ ē ei⁹ signū ⁊ nō res
ipse: ⁊ sic est son⁹. Est at̄ numerz hūc aliter accipe: qm̄
sensus est ad notitiā ordinat⁹ ⁊ ad cibū p̄ueniētē ⁊ ad
subaz: his enī trib⁹ p̄ficiat̄ aial p̄fectū: suba enī dat esse:
cib⁹ at̄ cōseruationē in eē: disciplina at̄ est de p̄fectione

Tex. ⁊
cō. i. 31.

Tex. ⁊
cō. i. 32.

aię z p̄cipue humane. Si ę sensible sit magis discipli-
nabile tūc erit aut ex ipsa rei forma deseruiēs inuētio-
nī: z tunc est sensus visus: z iō delectatio visus maxie
signū est q̄ hō nāl̄r scire desiderat: aut est p̄ signū intē-
tionis rei: z sic est auditus deseruiēs doctrine: qz at̄ oē
qđ d̄sqz scit: aut addiscēs ab alio: aut inueniēs p̄ seipm
nouit: iō isti duo modi sufficiūt ad disciplinā. Si autē
sensus sit magis ad cibū p̄sequendū: cū cib⁹ nō sit nisi
aliqđ cōmixtū: o3 q̄ spēs sensibilis sit alicui⁹ cōmixti
spēs: spēs igit̄ ista p̄sequit̄ p̄xime mixturā: ita q̄ est p̄-
xim⁹ effect⁹ ei⁹: z sic est sapor: aut est effect⁹ ei⁹ nō p̄xi-
mus: z sic est odor qđ saporē sequit̄. Si at̄ est de his qđ
ordinat̄ ad subaz tūc ē spēs tāgibiliū. Et ex his p3 qđ
re hoies visuz z auditū hñtes optime disciplinabiles
sūt: z si carēt odoratu visu z auditu nūq̄ disciplinant̄
p̄fecte. Sūt tñ oēs sensus aliqđ mō z fm̄ qđ disciplina-
biles: z iō dicif qđ destructo qlibet sensu perit scia sen-
sibilis ei⁹: z sūt aliqđ mō iudicātes cibū: s3 tūc aut iudi-
cant p̄ intētionē pure spūalē: aut medio mō se hñtē: z
p̄ximo qđē mō iudicat visus a remotissimo: scđo autē
mō: aut est subalr cibās: aut p̄xime iudicās p̄ueniēs z
incōueniēs in ipso: z p̄ximo qđē mō est tact⁹: scđo autē
mō est gust⁹. Si at̄ h3 se medio mō aut pl⁹ est māle qđ
spūale: aut ecōuerso: z p̄ximo qđē mō est odor qđ mix-
ti corpis est: z scđo mō est son⁹: qđ ē spūale h3 in me-
dio: nō tñ sicut visus: hē at̄ sunt rōnes ab aristotele in
.ij. de aia p̄fuse z breuiter posite p̄pter qđ auicēna p̄fes-
sus est se aristotelē illo in loco nō intellexisse.

Cap. vi. q̄ sensatoz omnium nō potest esse aliquis
sensus a predicatis.

Tex. z
cō. i 33.

Orte at̄ aliqđ dicet qđ organū aliqđ p̄p̄riuz qđ
sentim⁹ est eoz sensibiliū qđ supra vocam⁹ sen-
sata cōia: z sic ille sensus qđ est illi⁹ organi erit
sext⁹ sensus p̄xim⁹ ita qđ sensata cōia sūt sibi p̄p̄ria. S3
si hoc eēt v̄ez tūc sensata cōia sentirem⁹ vnoqz sensu
fm̄ accidēs znō cēntialr: id qđ sentim⁹ p̄ accidēs dicif
dupl̄r qz vnū est qđ accidit huic sensui inq̄tū est h: s3
nō accidat sensui inq̄tū est sensus: sicut nos visu senti-
mus dulce: h enī accidit visui inq̄tū p̄iuctū est suū sen-
sibile cū sensibili gust⁹ tñ dulce nō accidit sensui inq̄tū
est sensus: qz tūc a nullo sensu p̄ciperet siue sentiretur:
aliud at̄ ē qđ accidit huic sensui inq̄tū ē h sensus: z ē
sensui inq̄tū est sensus: sicut dicim⁹ qđ videm⁹ filium
dionis: z de illo dixim⁹ supra qđ est sensatū p̄ accidēs:
p̄ximo ę mō p̄ accidēs sentif ab aliqđ sensu h qđ ab alto
sensu sentif p̄ se: si ę sensata cōia sentirent̄ ab aliqđ p̄p̄rio
sensu p̄ se tūc absqz dubio nō sentirent̄ ab alijs nisi per
accidēs: ita qđ forma eoz nullo mō depingeret in sen-
su alio: sicut nec forma dulcis describit̄ in visu: cōia at̄
sūt qnqz qđ supra dixim⁹: qđ sūt mot⁹ stat⁹ figura magni-
tudo numer⁹: z vnū tñ qđ ad numez reducif: z si aliqđ
alia inueniant̄ qđ a plurib⁹ sensib⁹ essentialr sentiunt̄: ad
ista reducunt̄ sicut situs qđ est dimēsiō: z magnitudo qđ
dā: z sicut p̄p̄nitas z remotio qđ sūt etiā reducta ad
magnitudinē: z sicut aspitas z lenitas z rectū z curuū
que vident̄ z tangunt̄ qđ sub figura vident̄ collocari: z
qđ cūqz alia talia p̄nt inueniri: z iō auicē. in suo sexto nā-
lium: silr at̄ z auicebron z hebuchā plura qđ qnqz po-
nūt sensata. Qđ at̄ oia ista a qđcūqz p̄dictoz qnqz sen-
suū cēntialr z nō accidētalr sentiant̄ p̄bat̄ p̄ h: qđ oia h
que sentim⁹ motu qđā qđ est a sensibili i sensuz sentim⁹.
In illo at̄ motu forma sensibilis vt passio qđā efficit̄ i
sensu: tali enī motu sentim⁹ magnitudinē: z iō magnitu-
do sensibilis in sensu efficit̄: z qz magnitudinē sentim⁹
motu o3 qđ ē figurā sentiam⁹ tali motu: qz figura ma-

gnitudo est qđā sic vel aliter terminata: z qz opposito
rū est idē sensus cēntialis: iō qđcēs sentim⁹ in eo qđ nō
mouet siue p̄iuatū est motu: numez at̄ sentim⁹ nega-
tione p̄tinuū: z p̄ numez p̄p̄rietates: iaz at̄ p̄batū est qđ
p̄tinuū qđ est magnitudo qđā essentialr sentif: z iō o3
qđ ei⁹ p̄iuatio qđ est numer⁹ cēntialr sentiat̄ z vlr dicat̄
qđcđ sentif motu qđ sit a sensibili in sensuz: z passio est
sensus: z sic p̄fecta ab agēte sensibili a plurib⁹ sensib⁹:
illud sentif essentialr cū talis mot⁹ sit fact⁹ p̄ se sensibili
forma: mot⁹ enī ille est forma post formā: qz qđ a sen-
sibili patif p̄ mediū: h patif a medio organū sensus: cō-
munia at̄ oia tali motu sentiunt̄ a plurib⁹ sensib⁹: nihil
igit̄ eoz sentif p̄ accidēs s3 vnūquodqz eoz sentif cēn-
tialr: z h nō posset eē sicut dixim⁹ si sensata cōia p̄p̄ria
eēt alicui⁹ sensus p̄ticularis: qz vnūqđsqz p̄p̄rioz vnū
sentif tñ p̄ximo fm̄ nāz: sicut visus qđ p̄ximo nō accipit̄
nisi colorē: z sub ipso colorz differētiās: est enim visus
p̄ximo coloris: z postea differētiāz coloris fm̄ qđ p̄ba-
uum⁹ in p̄ncipio phicoz: qđ vlr p̄xi⁹ est p̄ticulari i sensu:
silr aut̄ est in qlibet alio sensu. Cū igit̄ ista cōia sint
plura sub vna vlr nā nō p̄tēta: nō erit ipsa alicuius sen-
sus sensata p̄p̄ria: si at̄ diceret̄ ab aliqđ qđ eēt p̄p̄ria alicu-
iua sensus tūc sequeret̄ qđ ab alijs sensib⁹ p̄p̄rijs ista
nō cōprehēderent̄: nisi p̄ accidēs: z sic mot⁹ sentiret̄ p̄
visuz p̄ accidēs: qz ille mot⁹ sentiret̄ avisu sicut nec sen-
timus dulce p̄ visuz: h enim ita p̄tingit̄: qz nos hēmus
vtriusqz. s. tā albi qđ dulcis p̄p̄riū sensuz fm̄ qđ cēntialr
z subalr vtrūqz cognoscim⁹: s3 albū visu z dulce gu-
stuz: z iō accidit nobis vidē albū qñ iudiciuz gust⁹ p̄xi⁹
fuit de dulci in h albo: z iō non videm⁹ dulce in eo qđ
dulce: s3 videm⁹ h qđ est dulce fm̄ māz: z si diceret̄ qđ
nō h mō videm⁹ dulce p̄ accidēs qđ. s. accidit huic sen-
sui inq̄tū est sensus h: tūc oporteret qđ viderem⁹ ipz p̄
accidēs oino ita qđ accideret sensui inq̄tū est sensus si-
cut videm⁹ filiū dionis nō inq̄tū est dionis filius acce-
ptus p̄ aliquē aliū sensuz: sed inq̄tū est alb⁹ cui accidit
dionis filiū eē cui⁹ forma neq̄q̄ in visu describit̄: s3 ab
alia altioris sensus cōprehēsiōe cū visibili accipit̄: nos
at̄ iā an p̄bauim⁹ qđ nos hēm⁹ sensuz cōez a plurib⁹ sen-
sib⁹ eoz qđ sunt sensata cōia nō fm̄ accidēs: s3 p̄ se: non
igit̄ est de ipsis aliqđ p̄p̄ri⁹ neq̄q̄ sentirem⁹ ipsa cēntia-
liter a plurib⁹ cōit̄ s3 tñ fm̄ accidēs sicut sentif filī⁹ dio-
nis: p̄p̄ria enī sensibilia sentiūt̄ p̄p̄riū sensus adinuicez:
ita qđ vn⁹ sentif sensibile alteri⁹: nō qđez fm̄ qđ ipsi sunt
cēntialr distincti: ad h sensibile vlr ad aliud: s3 potif fm̄
qđ sensus pluriū sensibiliū est vn⁹ in subo nō inq̄tū sen-
sus: s3 potif fm̄ qđ sensibilia pluriū vnū sūt in subo si-
cut citrinū z amaz in colera: tūc enī dicim⁹ nos vidē
amaz qñ videm⁹ citrinū z nō pōt dici qđ h sit alterius
p̄p̄riū cuiuscūqz duoz: visus. s. vel gust⁹ qđ dicat̄ qđ h
duo vnū sūt: qñ h dicē est alicui⁹ v̄tutis qđ cōpat s3 di-
uisionē z cōpōnē sensata pluriuz sensuū: z h nō pōt eē
p̄p̄riū alicui⁹ eoz: qz qđcūqz v̄t⁹ cōpat iter sensata plu-
riūqz qđ accipiat sensata pluriū: z h nō pōt facē aliqđ
sensus p̄p̄ri⁹: z qz h nō est p̄p̄riū alicui⁹ sensus p̄ticulari-
ris: iō frequēs sit deceptio circa h cū supra onderim⁹
p̄p̄riū sensum in sensibili p̄p̄rio nullaten⁹ decipi: dece-
ptio enī est ei⁹ v̄tutis qđ cōponit̄ z diuidit̄ inter sensata:
qz sepe cū accidit citrinū h ipm̄ putat esse amaz: z ita
mel aliqñ opinat̄ fore fel: cui⁹ at̄ potētie sit iter sensata
cōpōnē z diuidē posterio⁹ dicit̄. Inq̄ret at̄ aliqđ cui⁹
cā nā dat nob sensus p̄les: ita qđ plura sēsata sentim⁹ z
nō dat nobis nā vnū solū sensuz p̄ quē oia sensata sen-
tirem⁹. Ad h dicendū est qđ h facit̄ nā q̄ten⁹ nos nō la-
teat̄ cōia sensata qđ p̄uenient̄ sentim⁹ post sensata p̄p̄ria
illa enī

Tex. z
cō. i 34.

Tex. z
cō. i 35.

illa enim nescirem⁹ eē cōia si oīa ppria sentirem⁹ p vnū
 z eūdē sensu: q̄ sūt mot⁹ z magnitudo: z alia q̄ supra
 dicta sūt. Si enim sol⁹ visus p quē sentirem⁹ p oē sensa-
 tū z visus eēt albi z alioz pprioz: tūc laterent magis
 cōia eē cōia q̄ mō faciāt: vident enim oīa cōia eadez eē
 cū pprijs eo q̄ nō psequerent nisi ad sensibilia eiusdez
 sensus: z videret color eē magnitudo: nūc at qz eadez
 cōia etiaz in altero sensu sentiunt: facit manifestū eē q̄
 cōia altera sūt a pprijs: q̄cqd enim aliqñ sequit ad vnū
 aliqñ ad alterz diuersuz est ab vtroqz z cū cōia vniant
 in se ppria si cōia nō bñ eēt distincta a pprijs oz q̄ to-
 tū iudiciū sensibiliū eēt errore impliciū: z nihil eēt cer-
 tū in iudicio sensibiliū: h̄ igit oēa sūt ad h̄ q̄ nō sit sex-
 tus aliqs sensus pprius p̄ter quinqz determinatos.

Capitulū septimū z est digressio declarans. v. vires
 anime sensibilis interiores.

V Olētes at nūc inq̄rere de virtutib⁹ aīe sensibi-
 lis interiorib⁹ p̄pter faciliōz itellectū primo
 enumerabim⁹ eas: z postea sigillatiz exequ-
 mur de ipsis: dicam⁹ igit q̄ in oī nā q̄ plurib⁹ cōis eē oz
 eē vnū sōtē ex q̄ illa cōitas oriat: sensibilis at cognitio
 est cōicata q̄nqz sensib⁹: z iō oz eē vnū sōtē ex q̄ oīs
 sensus oriat: z ad quē oīs mot⁹ sensibiliū referat sicut
 ad vltimū finē: z h̄ sōs vocat sensus cōis q̄ q̄dā h̄z i
 q̄tū sensus est: z q̄dā h̄z inq̄tū sensus cōis est: inq̄tū
 enim sensus est h̄z q̄ recipit rez spēs sine mā: z in p̄sen-
 te mā qd ppriū est oīs sensus: inq̄tū at cōis est h̄z duo
 sine qb⁹ sensibilis cognitio nō pficit q̄z vnū ē iudiciū
 sensibilis opatiōis sicut nos apphēdim⁹ vidē qñ vide-
 mus: z audire qñ audim⁹: z sic de alijs. Si enim h̄ iu-
 diciū nō eēt in aīalib⁹ nō eēt satis vtile vidē z audire:
 z fm̄ alios sensus apphēdē. Scdm̄ at est cōpare sen-
 sata diuersoz sensuū p h̄ q̄ inuenit ea in vno cōi sensa-
 to p̄iūctav̄l distincta: h̄ enim nō pōt facē aliqs sensus p-
 prioz: qz cōpatio inter plura est: z oz cōpatē plura si-
 mul hēre apud se: z iō sensus cōis cōpat sensata dicen-
 do citrinū eē dulce z vnū dulci⁹ alio p h̄ q̄ ad ipm̄ re-
 ferunt oīuz pprioz sensuū sensata: h̄ igit cogunt ponē
 sensuz cōez: nos at p̄cipim⁹ in nobis eē cognitionē sen-
 sibiliū formaz et qñ res nō est p̄ns: z h̄ cognitio est al-
 tiōis abstractiōis q̄ cognitio sensibilis sicut sup⁹ de-
 terminauim⁹: scim⁹ enim q̄ altera est virt⁹ q̄ bñ tenet:
 z altera est virt⁹ q̄ bñ recipit: qñ bñ tenēs pficit sicco
 frigidō: z bene recipiēs pficit humido: z cū sensibilis
 bñ recipiat z nō teneat re abñte: scim⁹ sensibilē virtutē
 vlr̄ nā eē illam q̄ tenet imagines rez apud nos qñ res
 ipse nō sūt p̄ntes: nos at in nobis circa sensibiles for-
 mas triplicē expimur in genē cognitionē q̄z vna est q̄
 est circa formas acceptas p sensuz h̄ mō q̄ sensate sūt:
 alia at q̄ est circa intētiōes q̄ nūq̄ in sensu fuerūt: s̄z tñ
 a sensibiliū p̄ditionib⁹ nō sūt sepate: sicut eē pueniens
 v̄l incōueniēs z amicū v̄l inimicū z eē filiū z nō filiū
 matrē z nō matrē sicut ouis nōscit filiū: z illi z nō aliq̄
 porrigit vbera lactādo: z fugit lupū vt inimicū z canē
 lequit vt custodē: z vtraqz istaz cognitionū est de his
 que sūt apud nos re nō p̄nte. Est aut z q̄dā tertia que
 agit tā in formis sensatis q̄ in intētiōib⁹ cōponēdo z
 diuidēdo q̄ est q̄si cōis virt⁹ ad quā referunt tā forme
 sensate q̄ intētiōes elicite sicut sensata p̄icularia ad
 sensuz cōez. Resumam⁹ igit duo principia p q̄ distin-
 guunt vires iste dicētes q̄ actiuū qd est formale nō p-
 tifici eodē q̄ pficit passiū qd est recipiēs z tenēs: cum
 igit q̄dā virt⁹ sit q̄ tenet z recipit formas p̄i⁹ sensatas:
 illa erit passiuā p̄fecta frigidō sicco in cōplexiōe orga-
 ni cui⁹ ipsa est act⁹. Cū at in nobis expiamur eē cogni-

tionē intētiōnū elicitar⁹ ex sensibilib⁹ formis oz eē ali
 qd qd eliciat z agat illas intētiōes: z illi⁹ erit q̄si po-
 tētia actiua agēs intētiōes illas ex sensib⁹ cuius p̄fe-
 ctio in cōplexiōe sui organi est calidū spūale z for-
 male valde reseruatorū: q̄ formaz sensatar⁹ vocauē/
 rūt pipatetici imaginē alias imaginationē: z q̄busdam
 placuit q̄ vocitet virt⁹ formalis eo q̄ fuit apud nos
 formas: actiuū at z elicitiū intētiōnū vocarūt extima-
 tionē: qz vō etiā expimur apud nos itez teneri intētiō-
 nes elicitas sicut tenent forme sensate: z nō est eb ea/
 dē potētia tenē z agere sicut dictū est: nec idē tenēs est
 qd tenet formas sensatas z intētiōca elicitas ex eis eo
 q̄ altior grad⁹ abstractiōis est intētiō q̄ forma sicut su-
 pradixim⁹: iō coacti sūt inuenire virtutē aīe q̄ tenet in-
 tentiōes elicitas ab estimatiua virtute: z h̄ac vocarūt
 memoriā. Adhuc at nos expimur nos vtī cōponēdo
 z diuidēdo tā formis q̄ intētiōib⁹: facim⁹ enim hoīez
 cū duob⁹ capitib⁹: z aliqd cōpositū ex multiplici for-
 ma sensata z cōponim⁹ h̄ cū intētiōib⁹ q̄s elicitas ha-
 bem⁹ apud nos: z oz q̄ faciēs illud sit aliqd cōe ad qd
 tā forme q̄ intētiōes referunt sicut ad qdā cōe: z h̄
 vocarūt fātasīā q̄ existēs inter memoriā in q̄ sūt inten-
 tiōes: z imaginatiuā in q̄ sūt forme accepte p sensum
 vtī vtriqz cōponēdo z diuidēdo: z h̄ opat i somnis:
 sicut z in vigilia: fātasīā at ab apparitiōe dicta est: qñ
 illa est maior cognitio quā hēat aīa sensibilis: z ē vlr̄
 mū virtutis ei⁹: z h̄ a vulgo in hoīb⁹ vocat cogitati-
 ua: cū in pprie cogitare rōnis sit ppriū: h̄ at fātasīā plu-
 rimū p̄fert ei⁹ recordatiōni qd oblitū est p h̄ q̄ mouet
 intētiōes ad formas: z formas ad intētiōē: p h̄ enim
 venit in sile aliqd ei⁹ qd p̄i⁹ scitū fuit: z p̄ illud venit
 in oblitū sicut nos in libro de memoriā z reminiscen-
 tia oñdem⁹: h̄ etiā est illa q̄ intellectualia assimilāt cor-
 poralib⁹. Intellectualēs enim diuisiones vni⁹ in multa
 assimilāt diuisioni arboris multos in ramos sic id qd
 facim⁹ in arbore porphirij de diuisiōe p̄ dicabiliū z re-
 sultatiōe quā facit ipse intellect⁹ posterioris in primis
 assimilāt schalis sicut est id qd tradidit pitagoras de
 schala aurea: fm̄ p̄gruētiā at opēz pipatetici tradide-
 rūt illis virib⁹ sitū: oēs enim organicas esse tradiderūt
 eo q̄ sūt circa p̄icularia tñ: oīs enim forma p̄icularis
 in mā aliq̄ est: qñ forma sine oī mā accepta est v̄lis cir-
 ca quā opat itellect⁹: sensuz igit cōem in anteriori pre-
 cerebri posuerūt in loco vbi p̄currūt nerui sensitui qñ
 qz sensuū sic in qdā cētro q̄ locus medullofus est z hu-
 mid⁹ post quē locū ē duricies maior ex frigiditate ce-
 rebri pueniēs: z illū dixerūt thesaurū formaz in q̄ re-
 tinent forme z imobilitant q̄ thesaur⁹ imaginatiua v̄l
 formal⁹ vocat. In p̄ia at pte medie celle cerebri v̄l cel-
 lule q̄ calida ē ex motu multi spūs ad ipsam posuerūt
 extimatiuā q̄ elicitiua z actiua ē intētiōnū: thesaurū at
 ei⁹ resuātē itētiōes q̄ mēoria vocat i posteriori pte ce-
 rebri posuerūt q̄ loc⁹ ē sic⁹ pp̄ neruos motuos q̄ oriū-
 tur ab ipso: cui⁹ signū ē: qz lesa illa pte p̄dit v̄l leditur
 mēoria i oīb⁹ aīalib⁹. fātasīā at q̄ p̄uertit se tā sup intē-
 tiōes q̄ sup formas posuerūt i medio medie celle tan-
 q̄ cētrū iter imaginatiuā z mēoria: hui⁹ signū ē: qz lesa
 media cella nō habet ab aliq̄ aīali ordinatū regimē vi-
 re eo q̄ non pōt vtī sensatis formis z intētiōib⁹ fm̄
 q̄ oportet: z tūc efficiūtur animalia furiosa z rabida:
 hec igitur sunt que prelibare volumus de istis virtuti-
 bus z modo prolixius determinabimus de vnoquo-
 qz istozum z primo de sensu cōmuni.

Caplm̄. viij. de eo quod sensu cōmuni nos sentim⁹
 videre z audire z fm̄ alios operari.

Lex. 7
co. 136.

d **J**eam^o igitur quod quod nos sentimus: quod videmus quod videmus
dem^o et sentimus: quod virtus quod habet sentimus sit aliquid
vultus aie sensibilis. Queramus igitur utrumque visus sit
illa vultus quod videmus nos videmus aut altera a visu. Sicut autem quod
rit de virtute quod sentimus nos audire et olfacere: et sic de aliis
vultus fiat habet per sensum proprium cuius est operatio illa aut per aliquam
aliam virtutem. Si autem dicitur quod sensus quod sentimus nos videmus quod videmus
dem^o sit alter a visu: tunc quod ille sensus sit visus eo quod
illo videmus nos videmus: et quod ille est sit coloris quod subiecti/
cuius visui: quod non videmus nos videmus: nisi per hoc quod videmus
nos in visu species coloris habere: et quod videt speciem coloris
in visu videt colore: et ex hoc sequitur quod duo sensus eiusdem
sint subiecti siue obiecti. scilicet visus: et ille quod videmus nos videmus
quod est impossibile: quod non multiplicat proprium patiens ex eius/
dem specie agere. Si autem daretur quod est idem visus quod videmus colore:
et quod videmus nos videmus colore: tunc visus erit sui ipsius sic obiecti:
et cum obiectum sit agens: sensus patiens: sequeretur eundem
sensus esse agens et patiens quod iterum est impossibile. Si autem per
hoc iterum diceretur quod esset sensus aliter: tunc quodammodo de illo aliter/
ro utrum videat se videre an non: et si non tunc cognitio sui
sensibilis est incerta per se habet: quoniam quod videt non per se habet se
videre: tunc eadem ratione alio sensu videt se videre sic et in per se/
cipio: et tunc iterum de illo quod refertur: et procedet habet in infinitum: aut
quod dicitur quod ille aliter sit sui ipsius iudex: cum autem eodem sensu vi/
deat se videre: et videat visibile: et habet in primo dicens fieri
eo quod natura nunquam abundat superfluis: sed explet opera sua per ne/
cessaria: et relinquit quod eodem sensu videamus visibilia: et vi/
deamus nos videmus. Hoc tamen adhuc dubitatione habet: cum
stat enim ex premissis quod nihil est videre secundum actum nisi visu sen/
tire colore secundum actum quoniam nos supra probauimus quod species ob/
iecti quoniam est in sensu perficit ipsius scilicet perfecta quod est agere: quod
igitur ut videtur ex hoc sequitur quod videtur se videre: nihil aliud sit nisi
si videtur colore: aut visum habere colore: et ita primum vi/
des quod videmus nos videmus habet colore sic et pupilla: primum
autem videtur dicitur quod insuit oculo visui: illo enim vide/
mus nos videmus sic diximus supra. Si autem habet dicitur tunc sequitur
quod quoniam videmus nos videmus quod videre sit color vel coloratum
quod est valde inopinabile. Dicamus igitur solutes hanc
quoniam manifestum est quod non omnino est vnum et vno modo dicitur
sentire per visum: et huius signum quod dicitur est: quod est quoniam videmus res
exteriores non videmus vno modo: nec vno modo iudicamus
per visum discernendo tenebras et lumen: et sicut possumus di/
cere quod visus sit diversorum sic colorati est aut obiecti et est
operatio aliter quod obiecti: et tunc non sequitur quod videtur sit aliquid
coloratum vel color. Amplius autem solutes inducta dubita/
tionem aliter possumus aliquid modo procedere per rationem quod scilicet videtur vi/
des secundum actum sit tamen coloratum: sed non sic simpliciter sit colo/
ratum. Id enim quod sentimus est susceptivum sensibilis forme: et in/
formatur ea sed suscipit ea sine materia ut supra diximus: cuius si/
gnum est: quod est ab eorum sensibilibus reb^o a potentia sentiendum
adhuc insuit sensus. id est forme sensibiles et fatias quod sen/
sibiliter operantur aialia quoniam imaginantur et rememorantur sic su/
per diximus: actus enim siue perfectio rei quod sentit et sensus sed
actus factus est vnum: quod vna forma perfectio est utriusque: sed al/
terum est esse ei in sensibili: et alterum in sensu: quod est spirituale et in/
rationalis habet in sensu: materia autem et natura habet in re sensata: habet
autem dico de sensu et sensibili secundum actum acceptis: ut quoniam ac/
cipit sonum secundum actum et auditus secundum actum: tunc enim in vnum forme
me actu sunt sonus et auditus: que forma est sonus alterum esse
habet in sonante et alterum in auditu. Coringit enim aliquid quod
id quod habet auditum non audit secundum actum: et contingit quod id quod habet
sonum in potentia non sonat secundum actum: et tunc non sunt in vnum
forme actu audies et sonas: cum autem id quod possibile est au/
dire operetur et actu aliter audiat: et cum id quod potest sonare ac/
tu aliter sonat: tunc secundum actum audies: et secundum actum sonas sunt

Lex. 7
co. 137.

Lex. 7
co. 138.

simul in vna forma secundum actum: sed putatur esse in audiente vocat
auditio: et putatur esse in sonante vocat sonatio per diversum esse
quod habet in auditu et sonante sic diximus: et sicut est de visu et
ceteris sensibus: sicut igitur auditio est soni quod perfecta secundum
auditum: ita visio est coloris aliquid modo: per quod videtur se videtur
iudex est ei quod est circa coloris actum in visu. Est igitur deter/
minatio quoniam huiusmodi totum quod videmus nos videmus et sentimus
nos audire et secundum quolibet sensum operari sensu communi quod aliquid
modo est idem cum particulari et aliquid modo diversus. Sunt omnes sen/
sus vnum in forma virtutis sensitive: quod forma est virtutum sensuum
particularium: ipsi particulares sensus sunt sicut rivus ex communi fonte
derivati: et habet sensu communi est iudicium circa particulares ac/
tiones quod sunt sensuum particularium: et habet modo reflectit ut sen/
sitiva super se quoniam iudicat de seipsa: sensus enim communi quod forme/
malis est reflectit super particularem iudicando sensibiliter de ac/
tione et operatione eius et habet modo nihil prohibet quoniam idem sit actum
et passivum: agere enim quod dicitur est iudicare et comparare proponendo
et dividendo: et habet esse communi sensus quod est formalis: recipe autem et ha/
bere formas sensibiles est pati: et habet esse sensuum particularium:
nos tamen ad hanc quoniam inferimus in sequenti capitulo redibimus
subtilius de eadem disceptantes.

Capitulum ix. qualiter sensitivum sensibileque idem in actu
sunt et diversa in esse et qualiter correlativa.

Jc autem iam dicitur esse quod sensus secundum actum et sensibile secundum
actum sunt sicut et idem in actu et diversa in esse. Hoc autem
sic probatur: omnis enim motus quod est exitus de potentia ad ac/
tum: et sicut omnis actio sed quod est actio ab agere in patiens: et sicut
passio quod abicit aliquid ab eo in quod agit et quod movetur sunt in
eo quod agit siue patiens sed res: sicut ostendimus in phisicis: quod autem omnis
sensus patiens ab obiecto sic auditus a sono: quod necesse sonum
secundum actum in quod est sonus primo secundum potentiam in esse: actus enim omnis est
eo quod de potentia exiit in actum et habet patiens et motum: acti/
vi enim et motivi actus fit in patiente generaliter et non e converso: et ideo
non generaliter est verum quod omnes movens moveatur: non enim est verum nisi in
phisicis quod materia est vnum per proprietatem movens et mota sicut de
terminatum est in phisicis et in libro pigeneseos: in alijs autem inven/
nit aliquid agens non actum: et aliquid movens non motum sicut est in
spiritualibus in quod sensibile est movens et non motum: et mediis
movens motum et sensus motum et non movens: cum igitur sic est tunc
quod necesse quod sonantis actus qui est sonatio sit in potestate sona/
re: et habet solidum planum cum aere sibi coniuncto: sicut autem poten/
tia habet sonum est sensus auditus: actus quod soni sit est in auditu: igitur
sonantis et auditus est idem actus secundum esse differens secundum oriam
secundum quod est in diversis potentia sonum habentibus sortit noia diver/
sa. Quoniam enim est in potentia sonante tunc vocatur sonatio et quoniam est in
potentia audiente: tunc vocatur auditio. Dicitur enim sonus dupliciter
secundum actum et potentiam sicut et dupliciter dicitur auditus secundum actum et
potentiam. Eadem autem omnino ratio est et in alijs sensibus et sensibi/
libus: sicut enim actio est aliquid modo in agere et aliquid modo in patien/
te: quod est in agere secundum quod per ipsas denotat quoniam dicitur agens: et
secundum quod ipse potens est agere: quoniam est in ocio: et exit in actualiter agere
quoniam agit post ocium. In patiente autem est ipsa forma quod insuit ab
agere. Sicut est de sensibili et sentiente: quoniam enim sensibile non
agit in sensum: tunc est quasi in ocio: habet tamen formam quod perfectum est
ad agere: quoniam autem actu agit in sensum: tunc est actus sensus in ipso
a quod denotat: et est eadem forma pfluens ab ipso: et est in sensu
qui potentia habuit eam: non sicut mutatio de actioe in actum: sed
potest sicut in patiente quod recipit formam agentis: et sic actum
et passivum est idem actus. Potentis enim agere et potentis actio/
ne agentis recipe idem actus est: diversus secundum esse potentia
agentis et potentia patiens. Sed in quibusdam sensibus secundum
diversum esse habet duo noia: in quibusdam secundum alterum est in noia
tunc: sicut diximus de potentia audiente et potentia sonante: quod ac/
tus vnum est auditio: et actus alteri sonatio. In visu autem ac/
tus potentie videntis dicitur visio: ille autem quod est eius quod de
ocio exit

Lex. 7
co. 139.

Lex. 7
co. 140.

oculo exiit in actū: qñ vt actiū p̄ficat v̄sum q̄ est actio coloris: nō ē noiata nisi p̄ circūlocutiōez exprimat: dī cēdo q̄ ē actio coloris in v̄sū p̄m actū factū. Sīr aut̄ in potētia gustāte actio gust⁹ vel gustatio vocat: saporis at̄ actio inoiata ē. Qm̄ at̄ sic vn⁹ ē act⁹ sensibil⁹ ⁊ sensitiu⁹: qñ vtrūq; p̄m actū ē: necesse ē tūc ea sic deā sīl corūpi ⁊ saluari: qz sic correlatiua sūt que posita se ponūt: ⁊ p̄pta se p̄mūt: ⁊ sic sīl sūt ⁊ corūpūnt audītio ⁊ son⁹ ⁊ gustatio ⁊ saporis actio: ⁊ sic de alijs. Qñ at̄ vtrūq; p̄m potētia dicit: ⁊ nō p̄m actū: tūc nō sunt correlatiua: ⁊ tūc nō necessariū ē q̄ sīl corūpant ⁊ saluent. Sz atiq; phisiologi nō bñ dicebāt qñ opina / ti sūt sensibilē ⁊ sensū q̄cūq; mō accepta esse correlatiua: dicētes nihil eē album v̄l nigrū nisi qñ est visus de ipso: ⁊ nihil eē saporē nisi put est in gustu: ⁊ sic de alijs sensibilib⁹ ⁊ sensib⁹: h̄ enī vno mō recte dicebat: ⁊ alio mō nō recte: sensibili enī ⁊ sensu dictis dupl̄: h̄is qdē p̄m potētia: illis v̄o p̄m actū: de p̄m actū dictis recte dixerūt atiq; de dictis at̄ p̄m potētia: nō recte dicebant. Peccāt igit̄ in h̄ q̄ simplr sine distinctiōe correlatiua dixerūt ea q̄ nō simplr ⁊ sine distinctiōe correlatiua dicunt. Ex isto at̄ v̄teri elicit: qz excellentie qdā corūpūt sensū: Est enī vox ⁊ son⁹ put mouēt sensū: simphonia qdā ⁊ p̄sonātia siue p̄portio ⁊ cōtēpatio agētis ad patiēs: vox at̄ siue son⁹ sūt qdāmō vnū ⁊ idē: sic dixim⁹: tūc oz q̄ ēt audit⁹ sit simphonia qdā ⁊ p̄portio ad eūdē actū ad quē p̄portioat sonās: ⁊ qz excellent̄ pl⁹ mouet q̄ mobil̄ sit sensus: idē excellent̄ acutū ⁊ graue corūpūt auditū: ⁊ sīr excellentie saporū corūpūt gustū: ⁊ in colo. ib⁹ siue visibilib⁹ excellent̄ fulgidū siue excellent̄ opacū corūpūt v̄sum: ⁊ h̄ de fulgidū: cui⁹ signū est q̄ in carcerib⁹ tenebrosis diu inclusit: lumē nō p̄nt respicē, qñ egrediunt ad lumē: cā at̄ est: quia spirit⁹ v̄sū qui in neruo optico fluit ab oculis: auertitur ⁊ repellitur per tenebras: ⁊ quia spirit⁹ calidus est: cum auertitur tunc frigiditas obdurat porum oculi ⁊ excecatur oculus. Similiter autē excellentie odorū corūpūt olfactū: eo q̄ sensus in cōpositione organi ratio quedā cōtemperantie ⁊ p̄portiois est: ⁊ ideo ipsa sensibilia sunt dulcia sensui quando parua adducunt ad sensuz sine excellentijs: ⁊ quādo mixta sunt p̄portioabiliter sicut acutū p̄portioatuz: ⁊ dulce saluū: p̄portioabiliter enim ista ad sensuz ducta: delectabilia sunt: eo q̄ organū quasi mediū est sensibiliū p̄m p̄portioē mediū cōposituz: vniuersaliter aut̄ simphonia ⁊ cōsonantia siue p̄portio: magis est mixta q̄ acutū ⁊ graue excellentia: similiter aut̄ ⁊ tactus est medium in frigidabile ⁊ calefactibile p̄portioat: sensus enīz semp est p̄portio ⁊ cōtemperatio: ab excellentijs autem trīstāt ⁊ corūpūt.

Capitulum x. de probatōne sensus cōis per hoc q̄ cōponit ⁊ diuidit inter sensata diuersoz sensuū.

Ed nūc volentes redire ad inquirendū subtiliter de sensu cōmuni p̄mittim⁹ ea que de / termināda sunt: q̄ vnusquisq; sensus p̄prius est sibi subiecti sensibilis qui sensus sicut in organo est in eo quo organice sentiūt aialia p̄m q̄ sentiunt p̄m actum: ⁊ ille sensus discernit sibi subiecti sensibilis differentias sicut dicim⁹ albū qdē ⁊ nigrū esse visus dulce v̄o ⁊ amarū dicim⁹ eē gustus: sīlter autē se hoc habet in alijs. Qm̄ aut̄ nō solū sic sentim⁹ sensibilia: sz ēt sentimus: qz differūt vel cōueniunt album ⁊ dulce: sic de vnoquoq; sensibiliuz: in omnibus enim ponimus

pueniētias ⁊ differētias cōponendo ⁊ cōponēdo ⁊ diuidēdo sensata diuersoz sensuū necesse ē vt vnoquoq; sensu h̄ faciam⁹. Nō enī alia v̄tute sup̄iori q̄ nō sit sensus h̄ facere possum⁹. Quia oē iudiciū qdē ē circa sensibilia: re sēbili p̄nte ē iudiciū sens⁹. Iudiciū at̄ q̄ dicim⁹ albū eē dulce: vel nō eē albū dulce ē circa sensibilia ⁊ sensibilr: ⁊ idē virt⁹ cul⁹ est h̄ iudiciū: necessario est sensus. Hoc at̄ iudiciū nō possum⁹ facere aliq̄ sensibiliū p̄ prioz. Si enī aliq̄ fieri posset: tūc videret h̄ debē fieri p̄ tactū qz tact⁹ plures est: sicut superi⁹ diximus.

Siue at̄ caro siue aliud dicat eē instrumētū tact⁹: manifestū est q̄ illud instrumētū tact⁹ nō est vltimū ad qdē referūt sensibilia diuersoz sensuū: si enī sic eēt tūc oz q̄ qñ discernēs discernit albū eē vel nō eē dulce: tāget suba albū ⁊ dulce: qz supra oñdīm⁹ q̄ tact⁹ nō discernit aliq̄ sensibile: nisi tactu sub ali tagibilis: h̄ at̄ v̄dem⁹ fore falsuz qz albū eē vel nō eē dulce discernim⁹ nō tāgetes ip̄m. Nec pōt dici q̄ duob⁹ sensib⁹ fiat iudiciū illud: qz in sepatis p̄ organa ⁊ p̄ formas v̄tutib⁹ nō p̄tingit discernere albū eē vel nō esse dulce: sz oz vna qdā v̄tute vtrāq; manifestā eē q̄ dicit albū eē vel nō esse dulce: ⁊ alterz eē dulce ab albo. Si enī duo sens⁹ h̄ dicerēt: h̄ eēt sīle ei qdē ego sentire albū ⁊ tu dulce: p̄ h̄ at̄ neuter nostz sciret dare cōueniētā v̄l differētiaz inter albū ⁊ dulce. Duo enī sensus p̄ticulares forma ⁊ subo differūt: qz suba corū sunt duo organa: ⁊ forme sūt sic visus ⁊ audit⁹: sic duo hoies differūt suis formis ⁊ suis subis: ⁊ nō est q̄ vniēdo vel diuidēdo cōparet vnū alteri: qdē tñ necessariū est qñ dicit albū alterū vel idē eē dulce. Oz igit̄ q̄ alicui vni manifestū sit: qñ altera v̄l eadē adinucē sunt albū ⁊ dulce: oz igit̄ q̄ vnū nūero sit qdē ponit alteritatē vel idētitatē inter ea: ⁊ dicat qñ altera vel eadē sunt: ⁊ qdāmō altera v̄l eadē: qñ eadē sunt aliqñ subo: ⁊ altera formis sensibilib⁹. Idē qdē dic̄ sic iudicādo d̄ albo ⁊ dolci ē idē: ⁊ sicut dicit vnū solū iudiciū qdē est alteritas vel idētitas duoz sensibiliū: ita oz q̄ sit in intellectu nō cōponēte vel diuidēte duo sensata: q̄ habeat aliq̄ modo vtrūq; Datet igit̄ ex dictis q̄ nō est possibile iudicare sepata sensibilia sepatis sensib⁹ p̄ticulātib⁹: sz oz q̄ vnico cōmuni sensu fiat. Ex isto at̄ seq̄tur ⁊ qdē adhibētū est ei q̄ nō sit iudiciū illud in sepato tpe: sicut enī idē est qdē dicit alterz esse bonū vel malū vel album ⁊ dulce: ita etiā idē momentū est qñ dicit sic iudicādo. Quecūq; enī cōponūt vel diuidunt v̄l cōparant: ⁊ h̄ p̄z quia in eodē momēto sunt cōposita vel diuisa p̄m rē. Iudiciū at̄ est p̄m q̄ res est. Oz igit̄ q̄ iudiciū sit in eodē momēto ⁊ nō ita q̄ pri⁹ sentiat vnū ⁊ iudicet de illo ⁊ postea alterū ⁊ tūc de illo ponat iudiciū: est igit̄ idem ⁊ in eodē momento iudicās qñ alterū ⁊ alterz bonū ⁊ malū: vel albū ⁊ dulce: qñ ip̄a p̄m rē altera sunt. Nec volo dicere q̄ idē sit momētū p̄m accēs. s. q̄ est idem p̄tinuū tps qdē h̄z p̄tes priozes ⁊ posteriozes: h̄ enim nō ē idē nisi p̄ accēs. s. qz adicim⁹ vni motui p̄tinuo: sz volo dicē q̄ in vno idiuisibili momēto ponit alteritas iter duo qñ altera sūt: v̄l idētitas qñ eadē sūt. Est enī alteritas ⁊ idētitas relatio q̄ ē sīl i idiuisibili momēto duoz p̄m rē. Et iudiciū aīe ad rē refert. Intendit ḡ in vno momēto facere iudiciū: dico igit̄ alterz eē bonū a malo: vel albū a dolci vt nūc: dico enī qñ vnū alterū ē ab alio: ⁊ nō dico q̄ alterz sit nūc in quo est alteritas vni⁹ ad alterz ⁊ alterz in q̄ est alteritas relīq; ad istud. Sed pot⁹ aīa dicit sic altera ⁊ in eodem nūc dicit ea altera esse: igitur vtriusq; ad alterz simul est. Oportet igit̄ q̄ dicēs illud sit vnita ⁊ idiuisibilis virt⁹ ⁊ dicat

Tex. 2
cō. 1. 4. 6

Tex. 2
cō. 1. 4. 4

Tex. 2
cō. 1. 4. 5

iudiciū in vno ⁊ indiuisibili tpe. **I**stud autē qđ dictū est verū est de intellectu ⁊ fatasia ⁊ sensu cōi ⁊ de oi po/tētia anime cōponēte ⁊ diuidēte ⁊ cōparāte diuersa.

Cap. xi. in quo declarat qualiter sensus cōmunis ē vnus ⁊ indiuisibilis ⁊ qualiter diuersus.

Tex. ⁊ cō. 147

Tvo obijciēt forte aliqđ qđ ea qđ dicta sunt eē vera nō pnt: qđ idē nūero in vno indiuisibili tpe nō pōt siml moueri hris motib⁹: con/stat at qđ iudicās de sensib⁹ oz moueri ab ipsis sensib⁹: iudicans igit de albo ⁊ dulci: vel de albo ⁊ nigro qm eadē vel altera sūt: oz qđ sil moueat motu forme vtri/ usqz: hoc at ipossibile videt: si enī dulce sit hoc est fm pprietatē forme sue mouit sensuz ⁊ intelligentiā: ama rū mouebit vtroqz mō vel motu hrio ⁊ albū ⁊ iteruz mouet fm aliā: formatōis at diuersitas ozif a formaz cōtrarietate: ⁊ sic idē numero ⁊ indiuisibile mouet in tpe indiuisibili motib⁹ hriaz formaz qđ est ipossibi/ le. Et licz hoc vno verbo soluere possum⁹ dicētes qđ forme nō hnt hrietatē nisi put sunt in mā p esse māle: ⁊ intētoēs hrioz in aia accepte nō sunt hrie: ⁊ ideo in eodē eē pnt: tñ qđ intendim⁹ ad plenū declarare qliter sensus cōis vn⁹ ⁊ nō vn⁹ sit: aliter solvim⁹ inductā du/ bitationē: ⁊ primo volum⁹ dare solutionē ad hominē postea at solutionē verā qđ demōstrat veritatē nāe sen sus cōis. Dicim⁹ igit pzo qđ sensus cōis est qđdā ise/ paratū ⁊ indiuisibile est iudiciū ei⁹ ⁊ in tpe indiuisibi/ li fm suū subm: eē ā. suū est diuisuz ⁊ l. paratū. Cōtin git igit dicere qđ qđamō insepatū ⁊ indiuisibile sentit diuersa ⁊ sepata: ⁊ cōtingit dicere qđ diuisuz ⁊ sepata qđamō alio mō est illud qđ sentit diuisa ⁊ sepata: dici mus enī qđ nulli⁹ sensibilis iudiciū pficit in organo p/ pzi⁹ sensus qđ recipit illud sensibilis: sed oēs pticulares nerui qđ ad organa ppzioz sensuū dirigūt: ⁊ pcaui sūt vt in eis discurrat spūs qđ est vehiculū vrtutis sensitue dirigunt ad anteriore cerebri ptē qđ medietas qđā est ⁊ simphoniace cōposita ad oia sensata ppzia: ⁊ nulluz hz sensuz potētē oēs suscipere ⁊ ibi est organū sensus cōis: ⁊ ab illi⁹ vnitate sensibilis virt⁹ qđ est sensus pro/ pzi⁹ eo qđ est finis sensuū est vna loco ⁊ subo: sz plura/ litate formaz pticulariū sensuū ē ples. Oēs enī ppzi⁹ sens⁹ emanat ex ipō. Et dicem⁹ tūc soluētes inductā dubitationē qđ non est incōueniēs: qđ id qđ est vno mō vnū ⁊ alio mō plura sentiat diuersa ⁊ hria. **I**sta at so/ lutio licz ipediat obiectionē qđ ad hoiez nō tñ soluit in ductā dubitationē qđ ad māz sensus cōis. Idē enī subo ⁊ indiuisibile est potētia hns pzarria: ⁊ si intelligat di uisuz p subm: adhuc potētia hz pzarria: ⁊ id hria po/ tētia insunt ei qđ indiuisuz subo ⁊ ei qđ est diuisum: sz eē ei⁹ qđ actu hz hria nō pōt esse indiuisuz subo: sz oz qđ diuisū subo sit. Cōtraria enī actu nō pnt in subo eo dē esse: ⁊ id in eo qđ agit aliqd p formas hrioz: oz qđ sit diuisuz: igit ipossibile est albū ⁊ nigrū eē sil in eo/ dē subo: qđ nō pōt aliqd pati p receptionē speciei eoz actu vnū ⁊ indiuisibile subo: sz fm pzi⁹ habitā solutio nē sic se hnt sensus cōis ⁊ intelligentiā: qm vel qm hnt spēs hrioz ⁊ diuersoz: dictū est enī qđ sūt vnū subo: ⁊ plures fm formas deriuatas ab ipis: nō qđ cōueniens fuit dicta solutio. Cōuertem⁹ qđ fmonē ⁊ dicemus qm sensus cōis est sic termin⁹ sensuū pticulariū ⁊ qđ termi nus est forma apphēsiō enī diuersoz sensatoz est ad h finaliter vt discernat pueniētia ⁊ differētia qđ ē inter ea: ⁊ qđ termin⁹ talis ⁊ finis est forma: idē dicem⁹ sensū cōem eēntialiter ⁊ formaliter vnū ⁊ indiuisibile eē: ⁊ per suba particularia ad qđ dirigūt virt⁹ ei⁹ eē plures.

Tex. ⁊ cō. 149

Eo mō qđ mathematici qđā dicūt pūctū in circulo

qđ dicit eē cētrū vnū in suba ⁊ forma: nō inq̄tū duo sūt qz sic in se indiuisibile est ⁊ nō ex diuersis cōpositū: ⁊ h mō nō discernit nisi vnū qđ est mediū circuli: p h autē qđ ipsuz subaliter est mediū circuli ē ipm pzi⁹ eqli tatis lineaz ptractaz ab ipō ad circūferētiā sic vnoz vnū ⁊ multa discernūt. Oz enī vnū eē p subaz ⁊ for/ mā p qđ iudicat in oib⁹ eqlias: ⁊ oz ipsuz eē plura p h qđ est pluriū qđ sua medietas dat eqliatē: ⁊ sic diui dit qđamō p attributionē ⁊ influētiā: ⁊ nō p subam ⁊ formā qm suba vna ē: ⁊ forma mediās qđ est cā eqli ta vna est: fm tñ qđ diuidit nō vnū est: qz ⁊ sic bis vtit eodē signo: h enīz mō significat diuisionē diametri in pūcto qđ est cētrū ⁊ ē attribuēs vni semidiametro eqli tate p h qđ est ei⁹ pzi⁹ eqliatē attribuit alteri p h qđ est ei⁹ finis: ⁊ inq̄tū sic vno termino vt duob⁹ vti tur: iudicat enī duo qz iudex ē eqliatis duaz semidia metroz ⁊ sic sepata sūt: vt qđā sepato diuudicata. **I**n q̄tū vō est vnū in forma ⁊ suba mediatōis: sit iudiciū vni⁹ ⁊ mltroz vnitoz vno qđā ⁊ sil. **U**ni⁹ enī toti⁹ cir culatōis iudiciū est vnū cētrū: ⁊ mltroz lineaz eqliuz ē iudiciū p vnica cētri mediatōez: eo qđ illa cā vlis est ois eqliatis qđ est in lineis ab eodē cētro ad circūferē tiā ptractis. Sic oi eodē mō dicim⁹ sensum cōez for/ maliter pzi⁹ oīuz sensuū pticulariū: ⁊ eē forma qđ ē influētia in oib⁹ ppzi⁹ sensibilib⁹: ⁊ eē vnū i suba ⁊ forma sensibilitatis: sz distinctū p h qđ influit parti/ cularib⁹ organis pticulares sensus: ⁊ put dirigit sensū huic vel illi ppzio organo: ⁊ sic iudiciū diuersoz sen/ sibiliū p h qđ dicit ea cē altera vel eadē adinuit eē p vnū in forma ⁊ suba: ⁊ p diuersa p h qđ illud vnū aliqd attribuit diuersis ⁊ influētiā hz sup diuersa: ⁊ h nō di citur diuersum nisi per hoc qđ est diuersoz: simpliciter tamen vnū ⁊ indiuisuz est.

Cap. xij. ⁊ est digressio declarans qualiter sensus cōmunis est medietas omniū sensuū:

Orsitā at obijciēt aliqđ qđ ea qđ dicta sūt dicēt qđ oē mouēs formale est ad id qđ mouet ab ipō: mouet at sensus ppzi⁹ cōez eo mō qđ ipē mouet a sensibili: nō enī eēt iudiciū sēsatoz ppzioz i sensu cōi dicēte ea altera eē vel eadē nisi ad ipsū trās/ rēt a sēlu ppzio cui pzi⁹ occurrūt: videt igit sens⁹ cōis eē mālioz qđ ppzi⁹. **O**ē enī recipiēs recipit fm potētiā māle: sic in anhitis sepe determinatū ē: oz at qđ sensus cōis recipiat eadē qđ discernit ⁊ iudicat: recipit at se/ cūda receptōe: videt igit mālioz eē qđ sensus ppzi⁹: qđ prima recipit receptōe. **A**dhuc at si sens⁹ cōis oīuz p pzi⁹z sēsū recipit sēsata ⁊ nihil recipit nisi qđ hz ali quā coicātiā cū recepto: sic visus qđ nō recipit nisi co/ lorē ppter coicātiā quā hz cū ipō: ⁊ nō recipit sonuz eo qđ nullā hz cōpationē coicātie ⁊ pportōis ad sonū tūc videt sensus cōis eē ppositū qđ ex oib⁹ armonijs sensuū ppzioz: ē qđ mālioz qz ppositioz cū oī sensu pticulari: ⁊ sic videt itez nō eē vera pzi⁹ inducta solutio **N**ō enī pōt dici qđ sēsus cōis sit cōis p modū pdicati coiter d oī sensu ppzio: qz ⁊ sic eēt sensus cōis aliqd d rōe sens⁹ ppzi⁹: nec posset diffiniri sens⁹ ppzi⁹ nisi i dif finitiōe sua poneret sens⁹ cōis: sic hoīs diffinitio in se hz aial qđ est pdicātū cōe d hoie: h at nō ē vez sic p se p3 culibet: **P**ropter h dicim⁹ ad h ⁊ his silia oia qđ sens⁹ cōis ē vna nūero forma qđ est vlis nō vt pdicabi le: sz sic cā formalr pbes ea qđ oriūt ex ipa: sicut archi tectonica prebet formā domus. **S**icut enim a pzi⁹ pio dixim⁹ anima est super naturā rotam corporis: ⁊ ideo imprimat ⁊ influit in totam naturā corporis su/ as impressiōes ⁊ suas vires absqz eo qđ imprimatur sibi aliqd

sibi aliqd a nā: z iō nā nō agit in nāz: nisi etiam agat z patiat ab ea. Dē enī mouēs phice mouet eo q̄ in ordī ne vnū phicū nō supponit alteri phico: s̄z aīa cū sit in/ corporea agit in nāz z nō patit ab ipsa nā: sicut etiā dī/ xim^o supra: z iō primū augēs qd̄ est virt^o aīe: nō auget nec alterat augmēto: z silr est in oib^o sicut de primo dī/ gerere. Silr at̄ primū sentiēs nō qd̄ in tpe s̄z nā: h est in q̄ pzi^o saluat tota virt^o sensitīua: est sensus cōis q̄ est origo sensuū ppzioz: ita q̄ ab ipso deriuant sensus p/ pzi: ita q̄ nō ecōuerso p̄stituit ab eis: nec aliqd sui esse h̄z ab eis. Et q̄ dicit q̄ sensus ppzi^o mouēt ip̄z falsum est oīno: oī enī q̄ sensibile ppziū spūali^o z simplici^o fi/ at in sensu cōi: q̄ in ppzio: z h̄c maiorē simplicitatem nō dat ei sensus ppzi^o: s̄z poti^o cōis. In ipso enī ē spūs lucid^o q̄ est vehiculū z instrumētū ip̄s: z ille put est in strumētū sensus cōis p̄fert ei maiorē simplicitatē: sicut lux colorib^o: z in tali actu z forma facta sensibilia pro pria pertingūt ad organū sensus cōis: z tūc iudicat de eis. Nec pōt dīci q̄ aliqd corpēū oīno cōferat eis agē in organuz sensus cōis: eo q̄ forme corpales sunt ipsa sensata: nō separe ab appēdicj̄s materie: z iō corpale agēs: qd̄ tñ est instrumentū ei^o qd̄ est incorporeū: h̄z q̄ dat eis agē in organū sensus cōis: qd̄ formali^o est q̄ organa sensuū ppzioz: z h̄ est qd̄ intēdit dicē Augu. qui dicit q̄ corpales forme nō mouēt aīam: s̄z poti^o talib^o formis factis in corpe: aīa luce sua facit eas in scipsa. In tali at̄ ordine mouētū z motoz: id qd̄ vltimo mouēt formalissimū est oīuz: z primū mouēs oīuz mālis simū: z h̄ iō est: qz in tali ordine scdm mouēs nō acci/ pit virtutē motiua a primo mouēte: s̄z ab alio qd̄ est ali qd̄ eius qd̄ mouet: s̄z in hīs in qb^o scdm mouēs accipit virtutē motiua a pzi^o mouēte: v̄z est q̄ vltimū mo tū est mālisimū oīuz: z min^o h̄ns dignitatis z simpli/ citatis: cū at̄ aīa rōnalis sit supra nāz z infra intelligē/ tiam: erit aīa sensibilis infra rōnē z supra nāz: sicut aīa vegetabilis infra sensibile z supra nāz: z iō ipsa ē suba z forma qd̄ā: h̄ns vires multas: q̄z qd̄ez ipsa sensibi/ lis vis est potētia a generatiōe p̄fecta: h̄itu cōnali sibi: qui h̄it^o est incobatio qd̄ā z armonia oīuz sensibiliū formaz: sicut in genē est icobatio z armonia oīuz dif ferētiāz illi^o generis: z illa potētia sic h̄itu p̄nali p̄fe/ cta oīa sensibilia h̄z p̄tate z actu nullū añq̄ distinguat ab eis: z in h̄ sensu dicit a pho q̄ sensus est spēs sensibi liū: z intelligēs spēs itelligibiliū. Talis at̄ forma vna simplex p̄habens p̄tate ea q̄z ipsa est cā: z h̄z ea actu qñ distinguat ab aliq̄ illoz: z p̄ h̄ p̄z solutio oīuz indu ctaz dubitationū. Et h̄ est cā q̄re auicebron dixit spēs sensibiles eē in aīa: z nō acceptas ab extra. Hac etiā de cā dixerūt qd̄ā virtutē sensibile p̄ se eē actiua: z nulli^o spēi eē receptiua: qz nō recte recipit eas: s̄z vna spēs q̄ est h̄it^o potētie sensitīue: distinguat ad sensibilia q̄ sunt in organo: sicut distinguat virt^o v̄lis ad p̄ticulare in qd̄ agit: z circa qd̄ opat. De principio igit̄ z virtute fm quā dicim^o aīa h̄ere sensuz z posse sentire: sit hoc mō determinatum: de alijs at̄ virtutib^o quas supra detegi/ mus sub alterius libri principio inquiremus.

Explicit liber secundus.

Incipit tertius de anima qui est de apprehēsiuis vi ribus de intus. Tractatus primus de viribus aīe sen/ sibilis. Caplm primū z est digressio declarans libri in tentionem z de imaginatione.

In hoc at̄ tertio libro de aīa intēdimus certificare de alijs potētj̄s aīe q̄ restat: q̄z prima diuisio ē in apphēsiuas z mo tuas q̄ differūt p̄ rōnē potētie actiue z passiue: q̄z potētiaz nos supi^o assigna/ uim^o differētiā: qm̄ potētia actiua sp̄ sibi silis est: eo q̄ ip̄a est act^o: z sp̄ cōpleta ad agēdū: z si aliqñ nō agit: h̄ est p̄pter defectū eius in qd̄ agit: z nō p̄pter h̄ q̄ ip̄a indigeat acq̄rere aliqd p̄ qd̄ ad agēdū p̄ficiat. Passiua at̄ dissilis est sibi: qz aliqñ h̄z formā: z aliqñ nō h̄z eā: s̄z cū acq̄rit eā p̄ alterationē: tūc pōt agere actionē: cui^o p̄cipiū est forma q̄ est acq̄sita p̄ al terationē in ip̄a. Hec tñ forma aliqñ dat ei a gnātōe si cut superi^o dixim^o d̄ potētia sensitīua: aliqñ at̄ req̄rit p̄ alterationē: sic est de scīa q̄ est p̄fectio intellect^o. Potē tie igit̄ apphēsiue gnāliter potētie sūt passiue nec h̄nt p̄incipia agēdi nisi p̄ formā quā p̄ apphēsiōnē acq̄rūt p̄pter qd̄ etiā apphēsiue dicūt. Tales at̄ nō gnāliter sūt oīs aīe: s̄z sensitīue z intellectiue tñ. Et eaz q̄ daz sūt apphēsiue de foris ex̄tib^o suis agētib^o: qd̄ā at̄ sūt apphēsiue ita q̄ sua agētia p̄xima sūt z int^o z ille que h̄nt sua agētia de foris sūt sensus de qb^o iā fm q̄ sunt vires aīe expeditū est: de his at̄ q̄ sūt apphēsiue dein tus nūc determinabim^o. Dēs enī has siue sint pres aīe sensibilis siue sint rōnalis p̄iūgem^o: eo q̄ antiq̄z qd̄ā oēs illas qd̄ā p̄tē itellect^o fore dicebāt: sic ī sequētib^o oīdet. Ad faciliōrē at̄ intellectū antiq̄z snie de h̄ vo lum^o loq̄ de trib^o vtutib^o q̄s supra enumerauim^o. s. de imaginatiua: z estimatiua z s̄taistica. Dicim^o igit̄ ima ginatiua eē in q̄ imagines sensibiliū reb^o sensibilib^o ab sentib^o reseruāt. Hec at̄ imaginatiua pl^o abstrahit q̄ sē sus: qm̄ sensus nō accipit formā nisi re p̄nte: ista at̄ re/ seruat eā etiā re absente p̄pter qd̄ ēt fm Auicē. z Al gazelē: alia potētia ē a sensu cōi. Bonitas at̄ hui^o orga nice vtutis alia est a bonitate sensus: qz bonitas sensus est in recipiēdo: z bonitas hui^o in retinēdo ē: z pure re p̄sentādo: p̄pter qd̄ z plures videm^o eē subtiles ī dif/ cretōe sensibiliū z nō bñ imaginātes. Bñ at̄ imaginā/ tes ad duo disponūt: q̄z vnū est ī mathematicis: qz ta les bñ distribuūt figuras: cui^o ē cā q̄ lz in organo ima ginatiōis oīa distribuāt tñ sensibilia distribuūt in ip̄o put sūt vnita suis subiectis: z iō nō ē imaginabil^o son^o put ē act^o sonātis: z color put est qlitas colorati: z sic de alijs: z iō qd̄ p̄ncipalr in eo distribuūt ē quātitas z figura p̄pter qd̄ h̄ntes h̄mōi organum purz z bñ cō/ positū optime efficiūt imaginatiui: z qñ cū h̄ subtilis sūt itellect^o cū bonitate imaginatiōis p̄ficiūt multuz in mathematicis disciplis. Si at̄ h̄mōi hoīes abstrahāt a motib^o sensuū z sunt sp̄ solitarij̄ z abstrahant a cura carnis z delitijs corpis efficiūt p̄phete. Mot^o enim mult^o sensibiliū suo tumultu ipedit manifestari in eis effect^o celestīū. Silr at̄ cura carnis z delicie z sollicitu dines z act^o multi mūdani occupāt aīaz: ita q̄ nō pōt p̄cipe ip̄ressiōes celestīū: qz aīa p̄ter vnionē suaz po tētiaz ī sua suba: talē h̄z colligationē viriū suaz q̄ qñ intendit opatio ei^o fm vnāquāqz potētiā tūc abstra/ h̄it ab intētiōe circa alias. Cui^o signū est q̄ intēte cogi/ tās aliqd nō aduertit ea q̄ habet p̄ oculis: z similr sit q̄ anima occupata circa exteriora nō aduertit motus z imp̄siōes celestīū que fiūt in suo corpore: abstracta ab his aut̄ sentit talia z parat eis imagines: quia cō/ naturale est sibi sub imaginib^o corporalib^o cognoscere qcqd̄ ipsa cognoscit: z in talib^o ip̄ressiōib^o celestīū ra dicant illa sōnia q̄ aliqd signāt d̄ futuris. Qualiter at̄

impressiones tā motuū celestiuū q̄ intelligētiarū q̄ sunt
motores veniāt ad aīas aīaliū: in p̄ma p̄tia ostēdet.
Sed q̄ h̄ sufficit ē q̄ organū imaginatōis nō oīno
idē esse cū organo sensus coīs: s̄z fm̄ eē differens: licz
forte in suba sit idē: z h̄ magis inferi⁹ erit manifestū.

Ca. ij. z ē digressio dēclarās ea q̄ p̄ueniūt ex estimatōe
A at potētia q̄ estimatiua dicit̄ ab imagina/
e tōe differt i ip̄a specie q̄ p̄prehēdit: qm̄ sicut
i plātis ē determinatū: ita elicit intētōes q̄ in
sensu nō sunt scripte: nec pōt dici q̄ h̄ sit sensus officiuū
fm̄ q̄ determinauim⁹ sensatū p̄ accidēs in supioribus
qm̄ nūq̄ p̄tingit cognoscē q̄ iste est fili⁹ dionis nisi ha
beat noticia filiatōis fm̄ qd̄ ē in isto: nec vnq̄ lup⁹ mi/
feret nato suo nisi habeat cognitōnē z hui⁹ indiuidui:
z q̄ h̄ indiuiduū est nat⁹ ei⁹: oīz ḡ aliquā esse v̄tutē aīe
elicētē hm̄oi intētōes: z q̄ nō pōt esse imaginatio nec
penit⁹ sepata ab ea. Qd̄ enī non sit imaginatio p̄z: qm̄
ad imaginē rei solā nō sequit̄ mot⁹ vl̄ effect⁹: vel mie
vel tristitie: vel fuga: vel insecutio: ad estimationē autē
mox seq̄t̄ istoz qd̄dā: vel qd̄libet: sepata at̄ ab ip̄a pe
nit⁹ eē nō pōt: qm̄ hm̄oi intētōes nō accipit fm̄ rōnes
cōes z v̄les: s̄z poti⁹ in hac imagine vel illa nihil cōti
nēs de coi: oīz igit̄ q̄ sicut intellect⁹ p̄acticus se h̄z ad
speculatiuū: ita se h̄z estimatiua ad imaginationē: z iō
h̄ virt⁹ nō penit⁹ apphēsiua est sed z motiua est p̄ h̄ q̄
determinat ad qd̄ mouē oīz aīal: z q̄ fugere: p̄pter qd̄
qd̄dā phoz h̄ac opionē eē dicebāt: qd̄ tñ nō p̄gruit: qz
opio rōnalis aīe qd̄dē habit⁹ ē estimatio at̄ oīuz ē q̄rū
est sensus: sic iā oīdim⁹: sup̄i enī dixim⁹ oīa q̄ h̄nt sen
suz habere motū dilatatiōis z cōstrictōis ad minus: z
cū ista aliq̄ mō mot⁹ moueant ad cibū: oīz imaginatio/
nē cibi eē apud eā: s̄z imaginatio sola nō mouet vt̄ di
ctū ē: oīz igit̄ ista talia oīa habē estimatōnē q̄ moueāt.
Tres ḡ istos inferiores sensus: sensuz cōem. s. z ima
ginationē z estimatiua h̄z oē aīal: qd̄ aliquē vel aliq̄s
h̄z de sensib⁹ exteriorib⁹: p̄pter qd̄ supra dixim⁹ q̄ oē
h̄ns sensum h̄z desideriuū cibi qd̄ est fames: z oē h̄ns
desideriuū: h̄z imaginatiōnē z estimatōnē q̄ nō suba s̄z
fm̄ eē differt ab imaginatōe: sic iā dixim⁹: ē at̄ estima
tiua magis actiua q̄ imaginatiua: qm̄ elicere intētōes
est aliqd̄ agere: z magis p̄fectū est q̄ speculari imagi
nes solas: sic si speculū aīatū imagines sibi ip̄ressas di
cerem⁹ speculari: oēs tñ vires aīe aliq̄ mō actiue sunt:
eo q̄ oēs agūt aliqd̄ op⁹ vite: sic sup̄i dixim⁹: cū d̄ dif
finitōe aīe fm̄ suā subaz loq̄remur: s̄z at̄ pl⁹ actōis ha
beat estimatiua q̄ imaginatiua: tñ p̄prietatem passiue
potētie h̄z in h̄ q̄ nō agit p̄ se: s̄z p̄ intētōnē quā elicit
a forma acq̄sita. Est at̄ adhuc aduertendū q̄ ista virt⁹
aīe in hoīe sic z cetere aliq̄ cōiūgit̄ rōni: z tūc iuuat
a rōe: z suadet ad imitādū qd̄ estimat vl̄ fugiendū: z
ob h̄ac similitudinē sui in hoīe ad opionē phoz qd̄dā sic
plato eā opionē quādā assercbāt: z nō differre i hoīe
z in brutis: nisi p̄ magis eē obūbra: ā in brutis: z min⁹
in hoīb⁹: s̄z falsuz ē qd̄ dicūt: qz opio est de coi put̄ est
in plurib⁹: estimatio at̄ fm̄ q̄ hm̄oi nō recedit ab h̄ in
diuiduo fm̄ q̄ h̄ est: z iō in hoīe adiuta rōne nō iuuat
nisi put̄ ē circa h̄ vel illud: z tūc dicit̄ p̄prio noīe esti
matio: si at̄ cōpositio als opio silis de plurib⁹ p̄ricula
rib⁹ fm̄ vnā intētōnē in eis iuētā accepta: iā h̄ non est
estimatiōis: s̄z cognitōis exp̄imētalis q̄ rōnis ē: sed tñ
ip̄a ministrat sibi sensus z estimatio: qz at̄ ista virt⁹ sic
cōiūcta est imaginatiōis: iō organū ei⁹ etiā aut idē ē cū
organo imaginatiōis: aut p̄pinquū est vnū alteri sub
stantialiter idem existens: z fm̄ esse dispositōis diffe
rens sicut supra diximus.

Cap. iij. z est digressio dēclarās nām fantasie.

z fantasie post h̄ determinātes dicit̄ ip̄am
eē potētia cōponētē imagines cū intētōib⁹:
z itētōes cū imaginib⁹: z imagies z itētōes
cū intētōib⁹ ad duplicē finē q̄ est in p̄ticularib⁹: vn⁹ at̄
finis ē cognitio p̄ticulariū maior q̄ in sensibili aīa ha
beri pōt: z illius finis ē sentētia de h̄ q̄ sit id z de alio
q̄ sit aliud: z sic de omni eo de quo sentētia p̄fertur
per modū affirmatiōis vel negatiōis. Secūd⁹ autēz
finis est op⁹ quod intēdit̄ ex huiusmodi p̄ticularib⁹
sicut op⁹ in h̄ntib⁹ rōnē ē finis artis: z qz talis cognitio
in plurib⁹ aīalib⁹ exp̄isse apparet: eo q̄ videm⁹ ea qd̄dā
eligere: z alia qd̄dā q̄si refutare: ad electionē at̄ z refu
tationē p̄exigit̄ snia z decretū: z iō mlti dixerūt q̄ fā
tasie ē aliqd̄ rōnis: nō at̄ est intētio nō itra verā eē ele
ctionē aīe sensibilis: sed aliqd̄ silē electōi: qd̄ expresse
videt̄ q̄busdā in brutis: z i vno pl⁹ z alio min⁹: nos at̄
videm⁹ ea p̄ modū artis facere casas: z p̄uidere cibū
in lōgū rēp⁹: cuiusmōi opey oīz eē p̄cipiū aīe sensibi
lis potētia aliq̄a: h̄ at̄ eē nō pōt: nisi illa virt⁹ q̄ cōpo
nit z diuidit imagines z itētōes mō supradicto: h̄ etiā
opa nō in oīb⁹ videm⁹ in q̄b⁹ ē imaginatio z estimatio
s̄z in q̄busdā q̄ p̄fectiora sūt. Oīz igit̄ fantasie fm̄ aliqd̄
eē differētē ab imaginatōe z estimatiua: s̄z enī oēs iste
potētie passiue aīe sūt z patiāt a formis indiuidui: q̄
sūt p̄cipia cognitōis sensibilis: q̄ forme eedē eē vidēt̄
tñ mot⁹ passionis nō ē idē: s̄z est fm̄ differētē gradum
abstractōis: p̄pter qd̄ z ip̄e potētie nō penit⁹ sūt eedē
s̄z sic sup̄i dixim⁹ de sensu coi: videt̄ tota formalitas
sensibilis v̄tutis eē fantasie: z h̄ mālter differētiarū h̄z
fm̄ q̄ inchoat ab organo vn⁹ mot⁹ ei⁹: vel ab organo
alteri⁹: z h̄ modo vident̄ omnes iste vires anime sen
sibilis esse interiores in vna essentialitate cōmuni z
substantia: differētes autē fm̄ eē materiale in diuersis
p̄tib⁹ cerebri: in q̄ organizāt̄ iste potētie: q̄ oēs sūt or
ganice: z h̄ est cā q̄re Aristo. plerisq̄ in locis vt̄t̄ istis
v̄tutib⁹ tāq̄ eisdē: z equoce ponit̄ nomen vn⁹ p̄ alte
ri⁹ noīe: s̄z si tñ subtiliter distinguāt̄ vt̄ h̄ sūt distincte:
sic h̄nt̄ distingui. Oīz at̄ nō latere q̄ qm̄ he potētie p̄iū
cte sunt rōni sicut sunt in hoīe: accipiūt ordinē agendī
z opandī z regimē a rōe: z qz rō diuersificat̄ s̄z diuer
sitate eorūde de q̄b⁹ rōcinatio fit: iō opatōes etiā fan
tasie multiplicāt̄ valde: qm̄ at̄ sunt nō cū rōe tunc ip̄e
regūt ad instinctū nāe solū: z qz nā vno mō est in habē
tib⁹ sp̄ez vnā: iō opa fantasie in oīb⁹ h̄ntib⁹ sp̄em vnā
in irrationabilib⁹ sūt vno mō: z ideo oīs h̄rudo vno
mō facit nidū: z oīs formica vno mō p̄uidet cibū: z
sic de alijs fm̄ visa fantasie ad instinctū nāe opantib⁹:
hō at̄ nō sic opat̄ p̄pter diuersa p̄incipia opis d̄ q̄b⁹
inq̄rit p̄ rōnē. z h̄ est qd̄ dixerūt p̄hi qd̄dā in p̄tia nālī
ad modū excellētes: q̄ iste v̄tutes in brutis poti⁹ agūt
a nā q̄ agāt: in hoīe at̄ poti⁹ agūt q̄ agāt: qz i hoīe nā
instrumētally tñ subseruit eis: in brutis at̄ fm̄ aliqd̄
mouet eas poti⁹ q̄ moueāt ab eis: ita etiā vis ē q̄ mul
tū ipedit̄ intellectū eo q̄ nimis occupat̄ aīaz cōpositōe
z diuisiōe imaginationū z intētōnū: quaz magna co
pia est apud eā: z nō tñ pōt cōponere accepta a sensi
bus: sed etiā fingere his similia: z qz intellectus con
ceptiones vt̄ frequenter sunt similes imaginatiōib⁹ z
fictionib⁹ fantasie: ideo quādo miscet̄ cōcepta imagi
nū z intētōnū plerūq̄ gnāt̄ deceptionē z errorem
Maxime autē qm̄ aliqd̄ de celestibus z diuinis intelle
ctui ip̄rimūt: z h̄ est cā q̄ somnia q̄ sūt p̄phetie futuro
rū: plerūq̄ applicata ad imagines sūt illusiōes: z dā
nationes. S̄z qm̄ applicat̄ p̄ceptib⁹ intellect⁹: imagina
tiones z

tionem et intentionem congruas: tunc adhuc indigent interpretationibus propter compositiones imaginationum et intentionum: eo quod non veniunt perceptibus divinis et celestibus imagines sensibilium et intentiones: nisi secundum metaphoram. De his autem in scia de somno et vigilia dicemus. Multa vero sunt animalium hanc potentiam non habentium: cuius causa est cerebri defectus in talibus animalibus vel diminutio. Totum enim cerebrum talium parumper differt a medulla nervi fluida: in qua est sensus et tenuis imaginatio: et ideo spiritus istorum non depurantur: et cerebrum eorum non confortatur ad huiusmodi operationes animales perfectas.

Cap. iij. et est digressio declarans quod omnes vires anime sunt organice, et agunt mediante corpore

Omnes autem dicte vires anime sensibilis organice sunt: et per instrumenta corporalia suas operationes perficiunt: et hoc quod de sensibus quod apprehendunt de foris ostendere non est difficile: quoniam iam habitum est quod illi non apprehendunt nisi per rei sensibilis presentiam: sensibilia autem corpora sunt: corpus autem non est presentia nisi corpori: ad virtutes enim incorporeas non exigitur presentia secundum situm et locum: nec operatur in ipsa aliquid proprietas localis vel remotio: sicut apparet in intellectu et intelligibilibus: sic ergo constat quod etiam virtutes sensibiles sunt in corpore: cui etiam res sensibilis presentia in situ et loco opponitur: de virtutibus autem interioribus que sunt imaginatio estimatio: et fantasia: idem constat: quoniam in omnibus illis est apprehensio forme singularis secundum situm et locum: et limitata: et quantitate: cuius descriptio et pictura non potest esse nisi in instrumento corporeo: quod sic probatur. Imaginemur enim quadratum. a. b. c. d. et adiungamus eidem duo quadrata per omnia illi equalia et omnino similia: quorum unus sit .e. f. g. h. adiunctum ei in angulo: a. d. sit angulus dexter que drati primi imaginati: et alter sit. i. k. l. m. adiunctum primo quadrato in angulo. b. d. sit angulus sinister: et statuamus ista tria quadrata in imaginatione nostra sicut hoc vides ea forte depicta: quorum quodlibet apprehendit unum horum esse a dextris: et alter a sinistris: et tertium forte medium: cui duo adiunguntur: aut enim hoc est ex subo in quo distribuuntur: aut ex ipsis quadratis: aut ex operatione quadratorum ad aliquid extra. non autem potest dici quod sit ex operatione quadratorum ad aliquid extra: quia sepe imaginamur hoc quod non operatur ad aliquid extra: sicut chimeram et sfigatam et trigelaphum: et alia multa monstra que imaginantes fingimus. Si autem dicatur esse ex ipsis quadratis: aut erit hoc ex essentia et figura quadratorum: aut ex aliquo accidente: non autem potest esse ex ipsis quadratis: quia illa sunt unius rationis et equalia per omnia et similia: ita quod nulla iniquitas talia cadit inter ea diversitatis. Si autem dicatur esse ex aliquo accidente quod accidit eis: aut hoc erit accidens inseparabile: aut separabile: non autem potest esse ex accidente inseparabile: quoniam accidens inseparabile causatur ex essentialibus sui subiecti et que essentialia eadem sunt: horum accens inseparabile est idem: essentialia autem trium quadratorum per omnia sunt eadem: et sic per accidens inseparabile non potest esse de causa quadratorum imaginata diversitas. Si autem dicatur quod hoc est accidens separabile: tunc intelligatur illud non inesse: et cum illud sit causa diversitatis in magnitudine: tunc iam non imaginabimur unum forte dextrum: et alterum sinistrum: quod omnino similia est: quia adhuc stat imaginatio sic primi: que diu de causa quadrata sic ponunt esse iuncta. Remanet igitur quod hoc sit propterea quod tali modo distribuuntur in organo imaginationis: quod est cerebrum. In quibus autem forma sub differentiis sit depingit illud est corpus: ergo organum imaginationis est corpus: si autem forte aliquid dicatur: quod ista situs diversitas per dextrum et sinistrum: et medium ex intellectu est attributa eis ratione dextri et sinistri et medii: hoc constat esse falsum: quia intellectus dextri et sinistri universalis est: et non attribuitur huic vel illi: nisi per suum particularem: quod illud est dextrum: et illud sinistrum: et tertium est medium: et

tunc redibit eadem questio: unde causatur huiusmodi sit: et igitur quod illud causatur ex imaginatione: sicut et in continuo in quo distribuuntur tria quadrata modo predicto: quia in continuo non efficit unum dextrum et alterum sinistrum: et tertium medium: nisi per hoc quod distribuuntur unum in dextra parte spatii: et alterum in sinistra: et tertium in medio. Ita ergo est in imaginatione: quod unum in una parte organi est: et alterum in altera: et tertium in tertia: virtus autem imaginationis considerat ipsam sic distributum: et per hoc quod sic distribuuntur in organo ergo ipsa operatur in organo: et est organica. Amplius autem nos imaginamur figuram et imaginem hominis eiusdem maiorem et minorem: et hoc causari non potest ex re: quia illa est uno modo: nec causatur a forma: quia forma non causatur sui diversitatem propter maiorem et minoritatem: ergo sit hoc ex subo in quo distribuuntur: in quo ostendit plura et minus: non autem describitur plura et minus nisi in corpore: ergo organum imaginative est corpus et ipsa virtus organica: que tali in corpore operatur: idem autem est de estimativa et fantasia: quoniam et ille intentiones ab imaginibus apprehensis non separatur: omnes igitur dicte virtutes organice sunt corpore indigentes ad suas operationes: et per ista intelligimus differentiam intellectus ab huiusmodi virtutibus: quia ille omnino incorporeus est.

Cap. v. de improbatore erroris antiquorum qui dixerunt quod intelligere et sentire sunt idem.

Uoniam autem sicut diximus superius duabus differentiis quibus animalium differt ab inanimato antiqui precipue diffiniunt animam motivo secundum locum scilicet et in eo quod ipsa discernit et intelligit et sentit: videtur eis quod intelligere et sapere: quod tamen simplicissimum intelligere est sit corporalis instrumentis perfectum: sicut quoddam sentire: dicebant enim quod intelligere est secundum fantasiam re non presentia operari: et sicut abbat hoc ex duabus affirmativis in secunda figura dicentes: quod sensui interiori convenit iudicare et discernere aliquid entium: cuius forma est apud ipsum: et intellectui convenit idem: ergo intelligere est quoddam sentire: et in hoc errore fuit Empedocles qui dixit voluntatem et appetitum augeri vel minui ad presentia delectabile: ita in hominibus que in animalibus aliis: voluntas autem et appetitus non sunt nisi de aliquo apprehensio: cuius habetur iam noticia. Idem ergo quod auget presentialiter voluntatem et mutat eam: id quod sapere altera et altera presentia presentia ergo presentia sapere et intelligere: presentia autem est secundum formam corporalem: sicut ita autem ostendimus: ergo intelligere et sapere est secundum presentia corporalem: sicut et sensus: idem autem vult et illud dicitur quod Homerus dixit: quod dixit quod talis est intellectus in terris hominibus que in die ducit sive producit pater deorum et virorum: pater enim deorum celestium. i. planetarum est sol: eo quod attribuit eis lumem et motum: sicut in celo et mundo ostendimus: et idem est pater virorum: quia homo generat hominem ex matre: et sol in die autem per lucem conducit sol calorem ab interioribus ad organa sensuum exteriora: et perficit operationes sensibiles: et similis est intellectus tunc intellectus est virtus corporea: sicut et sensus

Uoniam omnes hi opinantur quod intelligere sit perfectiorem organo corporeo sicut et sentire: et isti sunt qui dicunt quod non contingit sentire nec intelligere: nisi sicut sicut: sicut declaravimus in primo libro. ubi posuimus principia rationum disputationis istius de anime natura: et hoc mixtum fuit de antiquis: quia licet dicerent causam que res sentit et scit: non dixerunt deceptiois causam et ignorantiam et hoc non fecerunt: cum tamen error et ignorantia magis sit propria animalibus: cum pluribus animalibus conveniat que scia: et anima plura temporis perficit in errore que in scia: quia infans et pueritia et senium in errore perficiunt: et a paucis quodammodo vite parva adhibet scie: quodammodo autem videtur non causari scire nisi per hoc quod dixerunt sicut sicut sentiri et intelligi: et concedentes animam esse compositam ex omnibus que sunt: dixerunt errorem et ignorantiam omnino nihil esse: sed omnia que videtur alicui esse vera. In

Tex. et
co. i 50.

Tex. et
co. i 56.

quod opinione fuerunt plurimi philosophorum in tantum quod dixerunt tria et
 dictoria simul esse vera quoniam unum diversis: et hoc oportet
 tuit eos dicere aut recedere quod deceptio et ignorantia cau-
 sabant ex tactu corporali dissilis alicui ad aiaz: et tunc se-
 quebat aiaz non ex oib' componi: sed ex quibusdam: et quoniam il-
 la ex quorum similib' erat composita tangebant ea: tunc habuit
 discretionem sensus et intellectus de rebus illis: et quoniam tetigit
 ea aliquid cui non erat similitudo apud ea: tunc generabat
 deceptio et ignorantia: quia hoc primum est illi dicto eorum quod di-
 citur: quod si se sibi cognoscit: tria autem causant a praribus sim-
 istos: et ideo similitudo tagentis ad tactum causat sciaz: et dis-
 similitudo eiusdem tactus causavit ignorantiam et deceptio-
 nem: error autem dicti istius inde deprehendit: quia expressum in
 oib' videtur quod tam scia quam deceptio sunt contrariorum eadem: et
 sic falsus dicitur: quod si sit scia et dissilis ignorantia et de-
 ceptio. Quod autem falsus dicat etiam in hoc quod idem dicunt
 sentire et sapere: manifestum est ex his quae nunc inducemus: sen-
 tire enim est in oib' aliquid modo animalibus: intelligere autem in
 paucis de numero animalium: sed nec etiam intelligere coiter
 acceptum: quod est quantum ad actum rationis in quo est intelligere recte
 et non recte: recte enim intelligere est secundum virtutes intelle-
 ctuales: quae sunt sapientia et prudentia et scia: et opinio vera:
 non recte autem intelligere siue non vere intelligere: est secundum
 habitus contrarios istis habitibus: et hoc intelligere coiter
 dictum non est idem cum sentire: sensus enim priorum sensorum
 semper est verus et inest oib' animalibus: intelligi autem sicut iam di-
 ximus convenit et falso: et nulli inest animalium nisi cui inest ratio.

Tex. 7
co. 152.

Cap. vi. quod imaginatio vel fantasia: neque sensus sunt
 neque opinio cum sensu.

Tex. 7
co. 153.

Similiter autem imaginatio large accepta prout
 ambit imaginationem et fantasia quae videtur imagi-
 nibus: altera est a sensu et ab intellectu: hoc enim
 imaginatio quod dicitur nunquam sit sine sensu: hoc est non sit nisi in ha-
 bere sensum et sine imaginatione non sit extimatio: nec est
 opinio: quia licet opinio sit quaedam acceptio rationis per probabilia
 tamen quae incerta est: ideo quae imixta sit fantasiis. Simples
 enim conceptus intellectus non sunt incerte sed sperere. Quod
 autem intelligetia et opinio non sunt eadem imaginationi de qua di-
 ximus manifestum est ex his quae dicentur nunc: imaginari enim est
 passio quaedam quae est in parte nostra quoniam voluerimus: possu-
 mus enim fingere in nobis ydolum: sicut si coram oculis quoniam
 cumque voluerimus: sicut faciunt illi quae positi sunt in ope re-
 cordationis. Illi enim ex hoc quod repositum est apud aiaz: ve-
 niunt in his vel in id quod fuit per oculis prius: et referunt
 idolum ad rem in praeterito acceptam: et sicut possumus nos
 fingere idolum: non referendo ad rem et tunc imaginari: sed non
 est in nobis opinari vel intelligere: quia ideo habere rationem
 quae faciat credere: et haec a re et a natura: et non alibi ideo acci-
 pere. Similiter autem est de estimatione: quia in his tri-
 bus oportet aliquid falsum vel verum dicere et discer-
 nere: sicut ex sententia: et hoc non est in nobis: sed po-
 tius a re de qua sententia veri vel falsi profertur.

Tex. 7
co. 154.

Ampli' autem cum opinamur vel estimamus aliquid difficili-
 le vel terribile: statim sequitur in effectu compassio timoris
 vel tristitiae: et hoc est ideo quia opinio et estimatio sunt secundum intelli-
 gendum reum vel sine quaedam de rebus. Sicut autem sit si opinamur
 vel estimationem habemus de aliquid de quo est confidentia: sicut
 de conveniendi: statim enim sequitur in affectu gaudium vel spes
 huiusmodi opinionem vel estimationem: quoniam autem secundum fantasiaz vel
 imaginationem fugimus aliquid terribile: vel de quo esset confi-
 dentia non sequitur aliquid compassio in affectu: sed habemus nos
 ad talia ydola: sicut ad ea quae non sunt in re necessario: sed
 sicut videmus in pietate res pictas quae non sunt in re: et ideo ne-
 mo timet leonem pictum: vel lupo pictum. Imaginatio autem
 et fantasia adhuc minus habet de rei veritate quam in pariete: sicut

fictum minus habet de veritate rei quam depictum. Ampli' autem scia
 et opinio et prudentia: et ceterae virtutes intellectuales: sicut
 et extimatio in sensibilibus sunt partes acceptiois: non acci-
 pit autem quod non acceptat per vero: imaginatio autem et fantasia
 fingens ydola a nullo tamquam vera acceptat: igitur non est pars
 acceptiois: sed imaginatio et fantasia non sunt opinio vel
 estimatio. De virtutibus autem intellectualibus quae partes accepti-
 onis sunt: et quibus presentis ut veris differere altera est ratio: hoc
 enim ad. vi. ethicorum pertinet librum: in quo de intellectualibus
 virtutibus determinari habet: per ista igitur constat quod imagina-
 tio et fantasia ut est cum imaginibus non est opinio vel estimatio
 Cap. vii. quod imaginatio vel fantasia: neque sensus sunt
 neque opinio cum sensu.

Ed nunc aliter oportet recedere ob antiquorum quaedam
 dicta. Habitum est enim de eo quod est intelligere:
 quoniam alterum est ab eo quod est sentire. Dicebant autem
 antiqui quod quaedam pars est quod est intelligere est fantasia: quaedam
 autem opinio et scia: et illi dixerunt quod fantasia et imaginatio
 sunt intelligere quod dicitur: sed non oportet intelligere sit imaginatio
 vel fantasia: haec autem disputatio sic inchoamus: quia enim iam
 quaedam de fantasia determinavimus in quibus ordinibus ipsa non
 esse opinionem vel estimationem: ideo nos nunc loquimur de altero quod
 isti dicunt: videlicet fantasia sit intelligere quod dicitur: et accipiemus
 modo fantasia generaliter per imaginationem et fantasia: vocantes
 totam illam aie potentiam secundum quam nobis sit fantasia: vel ido-
 lum non potest: sic enim accipit fantasia prope: quoniam non dicitur
 secundum methasozam: methasozice enim aliquando dicitur fantasia in-
 tellectus quod est cum fantasmate: secundum istos igitur quod dicitur fantasia
 fore intelligere quod dicitur: ideo quod fantasia potentia sit habitualis
 secundum quam pertingit verum dicere de re ipsa: haec autem potentia si-
 milite sunt: tamen ad praesens sufficiunt quatuor quae sunt sensus cois:
 opinio: et scia: et intellectus. Ars enim et prudentia quae sunt etiam
 virtutes intellectuales: sicut autem et sapientia secundum quae pertingit verum
 dicere: nihil habent similitudinis cum fantasia: quia sapientia de al-
 tissimis et primis et divinis est: quae non imagines habent: ars
 autem est principium factivum cum ratione dirigente factionem et factu-
 ram: prudentia autem est principium activum cum ratione: et dirigit in-
 opabilibus per nos. Imaginatio autem nihil omnino dirigit: sed
 potius impedit omnem directionem: sicut supra ordinibus. Sicut autem
 probabilis quod non est aliquid habitus istarum virtutum quae enue-
 ramus. Si enim est sensus vel aliquid pars est quod est intelli-
 gere: sicut illi dicunt: tunc ideo quod sit habitus vel potentia ha-
 bitualis secundum quam discernimus sentiendo: vel secundum quam verum
 vel falsum dicimus affirmando vel negando: et tunc erit ali-
 quod habitum praenotatum. Quod igitur non sit sensus manifestum
 est ex his quae dicuntur. Sensus enim sicut ex supradictis per
 duplex est. scilicet dicitur secundum potentiam: sicut est sensus in habere
 sensum etiam quando dormit: et sensibus non videtur: et di-
 ctus secundum actum: sicut est sensus in vidente sensu: et sicut
 est visus potentia sensus: et sicut est visio actu sensus:
 licet autem imaginatio nunquam sit nisi in aliquo quod habet sen-
 sus: tamen ipsa non essentialiter est sensus: quia si ipsa esset essentialiter
 sensus: nunquam esset sine sensu in potentia vel actu: acce-
 pta: sed aliquid sensu non actu ex parte appareret idola secundum fan-
 tasia: sicut in excecato quod sonat: vel imaginat colores
 quos aliquando vidit: postea adducimus etiam hoc quod sensus quidem
 spiritus est ei quod partialiter adest: non autem fantasia vel imagina-
 tio: sunt enim re non potest. Adhuc autem si actu et essentialiter
 idem esset sensus et fantasia hoc modo dicta: tunc quibuscumque in-
 esset sensus: inesset et fantasia omni modo dicta: et secundum qualiter
 bet sua operationem: et hoc modo non est verum: quia vides quod sunt lili-
 batici terre et muscas et cimices et pediculos et huiusmodi in
 completa animalia nihil videmus ad fantasia operari: eo modo quod
 supra determinavimus opera fantasia: inest tamen talibus ima-
 ginatio aliquid et estimatio: superius enim hoc est probatum.
 Videtur

Tex. 7
co. 155.

Tex. 7
co. 156.

Uidetur tñ aris: Dicere formicas et apes non habere fantasiam: quod omnino falsum est: cum talia animalia artificiose operentur et putentur in futuro sibi: et operentur in corde: putant autem hoc non ex vicio esse phantasiae: sed ex vicio translationis: quia translationem non intellexit nullum animalium quod dixit aris. fantasiam non habere: et loco eorum transtulit formicas et apes: et corrumpit veritatem mala ex translatione. Preterea sensus quidam qui sunt propriorum sunt veri. fantasie autem et imaginationes ut in plurimum sunt falsae: non quod dicitur verum dicentes vel falsum: quoniam habitus est qui non discernit affirmatio vel negatio: sed habet modum falsum quod ens fictum dicitur falsum: cum non sit in rei veritate sic fingit. Amp. autem quoniam operamur sensibiliter circa rem: non dicimus quod videtur nobis homo: aut aliquid aliud quod non sit secundum rem: sed potius dicimus quod hoc est homo in re: eo quod sensus iudicat reipsum. cum autem aliquid non ex opere reali sentimus: sed fingimus ipsum in re non ex parte: tunc dicimus quod esse videtur et non quod ita sit in re: et tunc talis sensibilis cognitio aliquando est vera: et aliquando falsa: quoniam fingit ut est in re: tunc est vera: et quoniam aliter tunc est falsa. aliquando enim sic patet dicitur visioes appetitio dicitur: et de his non dicimus quod sunt: sed quod videntur et non sunt.

At vero nec ipsa imaginatio siue fantasia non est aliqua virtus quae sit de eorum numero quae semper vera dicitur: sic intellectus et scientia et sapientia. fantasie autem et imaginatio sunt frequenter falsae. intellectus autem et scientia et sapientia et virtutes sunt semper vere: sic in vi. ethicoz hinc ostendi. Relinquitur ergo videre si sit opinio eo quod opinio est intelligere quoddam: ut aliquid dixerunt: et opinio est aliquid vera et aliquid falsa: sed opinioni quae est intelligere quoddam habet fides conclusiois. non enim potest esse quod opinio non habeat fidem de his de quibus habet opinionem. cum enim dubitatio indeterminatus motus sit rationis ad verum quod dicitur praeter abiguitas autem abigitur utraque parte rationis per rationes aequales inter fortes: opinio stat in una parte: et credit illi per rationes quae habet ad illam: et non ad aliam: sed tamen somniat adhuc alteram dictionis praeter: pro hoc quod suae rationes quae habet ad alteram non sunt demonstratiue: sed probabiles. et ex hoc patet quod omnes opiniones opinio quae est intellectus habet fidem eius de quibus opinionem nulli animalium bestiarum talis inheret fides: sed multe bestiarum habent fantasiam. sed non bestiae acquiescant suis estimatiombus. tamen non habent fidem et credulitatem: quia sic scientia effectus est demonstratiuis: ita fides et credulitas effectus est silogismi probabilis. Amp. si omnem opinionem persequitur fides quocumque opinatur habet fidem. sic autem fides sequitur persuasum esse. eo quod nullus est persuasus: nisi quod habet fidem persuasum autem esse persequitur rationem: eo quod nulli persuadet nisi per rationem. bestiarum autem quibusdam potest fantasia inesse sic sicut ostendimus: sed non omnibus inest: sed ratio nulli inest bestiae: ergo fantasia non est ratio: nec opinio per se. Ex istis autem ulterius manifestum est quod imaginatio est non est opinio siue estimatio coniuncta cum sensu: sic quidam dixerunt: nec est opinio quae fit per sensum sibi coniunctum: nec est complexio et pro opiniois et sensus siue estimatiouis et sensus: quia si esset opinio cum sensu fantasia: tunc non esset fantasia nisi eius cuius est sensus secundum actum vel potentiam: et habundantius superius est falsum. Idem autem sequitur si fantasia esset opinio secundum sensum. Si autem esset complexio siue pro opiniois et sensus tunc oportet quod aliquid non haberet proprietates sensus et proprietates opiniois: quoniam propositio secundum aliquem modum dicuntur de proposito: et proprietates eorum aliquo modo conveniunt ei. nihil autem horum convenit fantasiae. est autem manifestum non esse fantasiam siue imaginationem opinionem cum sensu: pro id quod dicunt quod vere opinio non est aliud ab eo cuius vere est sensus. dico autem ac si dicat quod fantasia est resultans ex albi opiniois: cuius albi est vere sensus et per se: non enim videtur dicitur fantasia est ex albi quod dicitur opiniois: ex sensu autem boni: quoniam tunc fantasia esset opinio: et sensus eiusdem solum per accidens. apparet igitur ex eorum dicitur quod fantasia est aliquid opinari: quod est sensus non habet accens sed per se et essentialiter. Sed istos est quod nos frequenter

videmus secundum sensum res falsas: de quibus tamen cum sensu falso habemus veram acceptionem opinionis vel scientiae. sol. n. secundum sensum visus videtur esse vultus in quantitate diametri: et tamen credimus ipsum esse maiorem habitum terre totam opinionem vel per scientiam si ergo fantasia est opinio et sensus vel pro utriusque: aut homo abiicit opinionem talem et retinet sensum: aut retinet utrumque. scilicet sensum falsum et opinionem veram. Si autem abiicit opinionem pro sensu: tunc abiicit acceptio vera de re aliquid quae est salvata in eadem veritate: et talem acceptionem contingit abiicere eum quod non est latens: nec discredens: contingit ergo idem salvatum discredere et credere et non credere simul. quia salus rei facit credere: et abiectio acceptiois facit non credere: et hoc est impossibile: quia sic dicitur non potest dici quod lateat cum nihil mutationis factum sit in opinione vel in re de qua est opinio: aut si retinet opinionem et non abiicit eam et fantasia est talis complexio opinionis et sensus: tunc fantasia erit sicut vera et falsa. sed hoc stare non potest: quia opinio vel acceptio alia falsa scientia est quoniam mutata re: mutatio ipsa latet discredens: hic autem nulla est scientia mutatio omnino. non ergo potest dici quod fantasia sit aliquid unum suorum praeumeratorum: vel sit ex illis compositum quid.

Capitulum viij. quid sit fantasia secundum veritatem prout contra agitur de imaginatione fantastica.

¶ Iam volumus scire per veritatem quid est fantasia prout contra accipitur per imaginationem in qua distribuuntur imagines et per fantasia quae utitur ipsis secundum suum determinatum modum: sciendum est quod in omnibus quae sic se habent quod aliquid est motum ad formam primi motus sic sensus per actum factum motus est ad formam sensibilis: necessario est motus ad consequens ipsum et proportionat sibi secundum rationem motus et moti. oportet igitur quod sensus per actum factum et habens formam sensibilis: movet virtutes apprehensivas interiores sibi proximas ad spem sensibilem quam habet. videmus autem fantasiam esse motam sic ad formam igitur fantasia erit motus quidam: et quoniam fantasia nunquam est nisi in eo sibi in quo est et sensus: et non est unquam in alio nisi si in quo est et sensus: et est tamen de his quorum est sensus: sit autem motus movens non a sensu in potentia: sed potest ab actu sensus: quoniam movet per formam sensibilis quae facit ipsum actu. Motus autem talis quem facit sensus secundum actum necesse est esse similem in forma sensu per actum sicut: igitur fantasia secundum veritatem est potentia in qua est motus sensus secundum actum sicut: non autem hoc vocamus motum ipsorum motus successionem: sed potest cum in motu sint duo: unum quod est ipsa successio per fieri. alterum autem quod est forma facta post formam: vocamus hoc motum formam factam post formam: quia forma quae est in fantasia sit post illam quae est in sensu communi et proprio. et quoniam dicimus quod est motus a sensu: intelligimus hoc quod sensus est effectivus huius motus: et non terminus a quo fit motus: quia ille abiicit in motu. Si autem fantasia dicat motus a sensu factus. et non potentia in qua siue in qua fit huiusmodi motus: erit descriptio potentie per suum proprium actum: sic habent describi potentie passive prout supra determinatum est. Ex quo autem fantasia est talis motus constat: quod non est contingens sine sensu quod aliquid fuerit: sed forte cum ipsa sensus esse non sit necessarium. et ideo fantasia nunquam contingit in his quae non sunt sensibilia sic plateat: sed illud quod habet eam multa contingit secundum ipsam facere et pati: et huiusmodi causas superius assignavimus: ubi sigillatim de interioribus virtutibus aie sensibilis egimus. et convenit ipsorum esse aliquid verum: aliquid falsum. huiusmodi autem causas oritur ex diversitate sensibiliu quae sunt triplex dicitur: sic in superiori libro determinavimus. et sensus per se et propriorum sensatoz: spiritus est verus: et si habet sensus hoc est purissimum: quia non convenit ei falsus ex se: sed potest ex sententia vel ex media diversitate: vel ex sensibili distantia: sic superius ostendimus: et voco diversitatem sententiarum quoniam contingit per firmitatem male disponis organum sentiens: diversitate autem media quoniam ipsum non in sincera et pura nam media media: sed habet aliquid sibi mixtum. distantia autem sensibilis ipse dicitur

Lex 7
co. 160.

Lex 7
co. 161.

Liber Tertius

vires sensibilis agētis i sensū: eo q̄ vis oīs agētis i aliō ē p̄portio data ad d̄terminatā distātiā. aliter at̄ n̄ posset er rare sensus p̄p̄t̄ circa sensibile p̄p̄t̄ qm̄ sic supra p̄ batū est sensibile p̄p̄t̄ ē p̄ se actiū i sensum: 7 p̄ se a/ ctiū nō ip̄mit in passiuū: nisi tāū formā p̄p̄t̄: 7 cū illā recipit sensus: n̄ pōt eē error circa id qd̄ sic recipit: 7 q̄ ad h̄ mot⁹ a sensu fact⁹ ē verus eadē v̄tate q̄ sen/ sus ē verus nisi aliqd̄ aliud īpediat. ē aut̄ aliud sensibi le vt h̄ īdiuidua demōstrata accidāt sensui qd̄ vocam⁹ sensibile p̄ acc̄s: 7 i illo icidit, mediū i sensuz: qz illud ē p̄ p̄onē 7 d̄ionē sensibil̄ p̄ se: ad aliud qd̄ nō accipit sē sus 7 aliqñ p̄p̄t̄ v̄e. aliqñ fl̄e: Uisus. n. albi n̄ mēt̄ q̄ albū sit i q̄tū at̄ albū d̄ic̄ eē h̄ v̄l illō p̄ affirmationē v̄l negationē sepe mēt̄. Tertiū at̄ sēibile est cōe sensibi le: 7 h̄ ē p̄sequēs p̄p̄t̄ sensata: p̄p̄t̄. n. sen sata insunt cōib⁹. cōia. n. sunt i magnitudie 7 figura. 7 iō itez hoc p̄ponit 7 didit: 7 iō circa illa maxia sit deceptio p̄z sen sum: 7 iō sensus īterior q̄ est fantasia factus ab actu sen sus exterioris qui ē ab his trib⁹ sensib⁹. 7 iō duas hz cās falsitatis q̄rū vna est distātiā a re. qz accidit re non p̄ntē: 7 nō dirigit formā sensibilis. quā hz ad rē sic fac̄ sensus: 7 iō frequētes sunt illusiōes i ipsa fantasia: 7 in sensibus p̄p̄t̄. Alia aut̄ cā falsitatis est quā hz a sensi bili p̄ acc̄s 7 a sēibili cōi i q̄rū p̄onē 7 d̄ionē frequēs est deceptio. vñ hz exterior sensus p̄ntis aliqñ sit ver⁹: tñ alteri īteriores sensus q̄ sunt p̄sentis 7 abnt̄s erunt v̄tqz frequēter falsi: 7 tñc maxie cū p̄cul sit qd̄ sentim⁹ p̄m rē. Si igit̄ ea q̄ d̄cā sunt nulli aliq̄ p̄ueniūt q̄ fanta. sie i cōi accepte: 7 p̄ueniūt ipsi fantasie sic iā on̄dimus tunc absqz dubio fantasia erit motus a sensu p̄m actum factus. sicut diximus supra.

Capitulū. ix. de rōne noīs fantasie 7 vtilitate eius.

Uoniā aut̄ visus īter oēs sensus maxie ē sen sus eo q̄ magis hz sensibilis cognitionis: p̄p̄ qd̄ ēt d̄isciplinabilis ē maxie: 7 maxie forma lis i q̄ est opatio sensibilis aīe: 7 q̄si nihil opatiōis n̄ac: quā etiā ab cāz īter sensus p̄t̄ ē: 7 iō lum̄ ēt a luce ac cipit. qm̄ oculi luminaria dicunt̄ 7 visus lumē lumina/ riū illoz: 7 hoc ē iō qz sine lūie nō pōt videre: iō fanta sia determinatū vel deriuatū nomē a visu hz qz fanta sia d̄ic̄ visio vel aptio lat̄e: 7 hui⁹ cā est etiā: qm̄ sen sibilis visus maxie p̄manēt 7 singūt̄ i fantasia: 7 alia minus: 7 minime sensibilia olfactus: 7 iō rarissime sō/ niat q̄s d̄ odorib⁹: 7 hui⁹ cā est: qz debili hēm⁹ hūc sen sum. tactū aut̄ maxime hēm⁹: tñ seruat q̄litates i cor poze magis q̄ īt̄iones q̄liratū in aīa: 7 iō raro sōniat aliquis frigus vel calorē: nisi frigescat vel calecat inte rius corpus: sed colores 7 figuras frequētissime sōni at 7 sonos: eo q̄ magis sunt illa h̄ntia de p̄p̄t̄ate in/ tentionū spūaliū: 7 iō d̄ facili trāseūt ad fantasīa: qz at̄ fantasmata sunt silia sensibus sit ecōuerso adeo sic ad sensibilia: qm̄ nō est aduertēs rō vel estimatiua cogni/ tio: 7 iō multa p̄ fantasiaz opant aīalia sic sup̄ius dixi mus. alia quidē qz intellectū nō h̄nt: sicut bruta: alia v̄o ex h̄ q̄ h̄nt intellectū velatū ob aliquā amentīā melan colie vel ebrietatis vel egritudis cerebri: aut p̄p̄ sōnū qui hz p̄ se sit ligamentū sensuū: tñ etiā ligat intellectū p̄ acc̄s: sic quidā hoīes sunt: 7 ibi opant p̄ solā fanta siam. Sic igit̄ sicut sunt. v. sensus exteriores: visus au/ ditus olfactus gustus 7 tactus: ita sunt quinqz spūs in teriores sensus cōis. imaginatio estimatiua fantasia 7 memoria: fantasia p̄muniter accepta claudit in se imagi nationē 7 fantasīa p̄p̄t̄ dictā. de fantasia quidē igitur 7 ceteris interiorib⁹ sensibus quid 7 propter quid sint in tantum a nobis dictum sit.

Lex. 7
cō. 162.

Tractatus secundus tertij libri de aīa in quo agitur de parte rōnali. Capitulū p̄imum quī tractatus ē qua/ liter intellectus possibilis est.

E parte aīe aut̄ rōnalis qua ipsa aīa co/ gnoscit d̄stinguēdo 7 formādo agibilia 7 factibilia: q̄ pars intellectus actiuus ar te 7 prudentia p̄fectus vocat̄. 7 de parte aīe qua aīa sapit p̄t̄a 7 vera: 7 ea q̄ p̄ p̄t̄ ma 7 vera accipiūt fidem q̄ pars sapia 7 intellectu p̄t̄ ciptoz p̄fic̄ 7 scia: 7 vocat̄ intellectus cōtēplatiuus: q̄rere intēdimus in hoc scōo tractatu huius tertij libri de aīa. Queramus autem p̄ncipalr̄ d̄ ista parte tertia. s. vtrū sepata sit hec pars a sensitiuo 7 vegetatiuo p̄m magnitudinē h̄ est s̄bm organi 7 locū sicut dixit plato qui dedit ei locū 7 s̄bm organū qd̄ est media pars cere bri: p̄ hoc q̄ est p̄m ip̄m sedes rōnis cellā sylogistica appellauit vt altitudo situs organi sui altitudinē rōnis sup̄ alias virtutes demonstraret. q̄remus igit̄ vtrū ista pars sic ab alijs differat p̄ s̄bz corporale: qd̄ est magni tudo quedā loco a q̄t̄itatib⁹ organoz alioz diuisa: aut nō differat s̄bo corporali sed rōne tantū: q̄ rō sumitur in aīe partib⁹ q̄ vnite sunt in s̄bo vno qd̄ est ipsa aīe sub stantia: 7 ad illā qōnem reduc̄t̄ alia. Si. n. supponam⁹ q̄ pars ista q̄ vocat̄ rōnalis vel intellectualis p̄inet cū alijs viribus aīe ad vnā aīe s̄bz: tūc d̄z certificare quā hz oriām ab eis. q̄ etiā p̄tes eiusdē aīe sunt 7 d̄cūt̄. Et q̄ramus tūc forte quomō p̄tingat intelligere ip̄i aīe hoc est q̄rere p̄ q̄ p̄ncipia q̄ sunt p̄tes aīe vel nō: 7 q̄ liter intellectiua 7 speculatiua cū aīa vniāt̄ur 7 p̄tinuē/ tur 7 hoc oīum ad sciendū grauissimū. Queramus etiā vtrū intelligere sit oīo simile ei qd̄ est sentire ita q̄ sit p̄ potentiā passiuā ab aliquo obiecto: sicut habitum est de sentire: aut ip̄m sit passionis genus aliqd̄ ab itelli gibili in aīa factū aliez q̄ sentire: aut sit aliqd̄ h̄mōi si mile passioni sensus: aliez tñ ab ip̄o. In his aut̄ deter minandis qōnibus procedere nō possumus ordine eo dē quo enumerate sunt: qm̄ sicut supra diximus opatio nes sunt p̄iores: 7 p̄uie potent̄s p̄m nos: 7 iō ab vlti ma sumemus initiū. 7 qz res difficillimas 7 cognitione o gnissimas: iō volo p̄imo totā aris. sniam pro nostris viribus explanare: 7 tunc alioz peripateticoz induce re opiones. 7 post h̄ de p̄lonis opionibus videre: 7 tūc demū nostrā ponere opionē: qm̄ in istaz qōnuz deter/ minatione oīno abhorremus doctoz latinoz verba: eo q̄ nobis videt̄: q̄ etiā in coz verbis non mō quies/ cat aīa: p̄p̄ qd̄ sniaz veritatis nec ostendūt nec verbis p̄p̄t̄s attingūt. Rogo at̄ 7 repetens iterū iterūqz ro go socios nostros vt dubitationes q̄ hic inducūt̄ d̄i ligenter aīaduertant: 7 si inuenerint eaz solutionē per fectā: deo īmortali gratias agant īmortales. Si aut̄ mi nus inuenerint h̄ ad minus lucri reportabūt: q̄ sciēt du bitare de rebus mirabilibus 7 altis: 7 annotatione d̄i gnissimis: 7 ad sciam diuinā multū proficiētibus. Luz eniz scia de aīa sicut a p̄ncipio diximus libri de aīa: sit de mirabilibus id qd̄ h̄ q̄rendū est in ea admirabili⁹ q̄ dem ceteris 7 altius: 7 est id qd̄ hō p̄ seipsum scire de siderat: accipiamus ḡ aris. verba prout in tertio de aīa iacent. Dicit aut̄ aris. q̄ partē q̄ supra dicto mō co/ gnoscit 7 sapit oīz eē īpassibile quiddā: qz oē passibile est corpus vel virtus in corpe: 7 oē tale trāsmutabile ē aut p̄m se: si corpe ē passioi s̄bm: aut p̄ alterius trāsmu/ rationē: si est v̄tus in corpe: sic ē visus i oculo q̄ trāsmu/ tat 7 patit̄ passioib⁹ oculi sic supra ostēdimus: vbi di/ ximus q̄ h̄ nō ē p̄p̄ trāsmutationē v̄tutis visus: s̄z p̄p̄ trāsmutationē pupille: neutriū aut̄ hoz potēt̄e p̄uenit intellectiue

Lex.
cō. 1.

Lex.
cō. 1.

Lex.
cō. 1.

intellective: sicut in sequentibus ostendemus. Iam autem isto modo sit impassibilis potentia intellectiva: quia tamen ea fore susceptiva spiritus: quia aliter de potentia agere non efficeret actu intelligens. et quia ipsa sit potentia spiritus ille talis autem potentia non est nisi aliquid demonstratum et individuatum in natura: quia si esset aut hec materia aut hec forma aut hoc compositum: tunc esset hoc aliquid demonstratum. materia autem non est hec materia nisi per hanc formam: facientem eam esse materiam huius: et ideo hec materia non est potentia quilibet forma quod vilitas proportionis eius ad omnem formam impedit per hoc quod est materia huius. verbi gratia: materia. n. carnis non potentia habet omnes formas: sed tamen potentia materiam partem que non habet formam aliam. nihil. n. est potentia, id est que iam habet: hec autem materia potentia habet formam. et ideo non est potentia forma illa nec aliam formam que est de intellectu sue forme huius. et illius exemplum est. quod materia sortis nec potentia est forma. nec potentia est anima. nec corpus animatum. nec corpus: nec substantia quia omnia illa iam actu habet. Intellectus autem potentia suscipit omnes spiritus: quod actu nullam habet quod non est hoc aliquid sicut huius materia. Et per istam eadem rationem ostenditur quod non est huius aliquid sicut hoc compositum: nec hoc aliquid sicut hec forma. hoc. n. per se. quia forma non est potentia susceptiva alicuius. secundum quod est forma: quod pars anime que est intellectus possibilis: non est hoc aliquid per hoc quod est intellectus possibilis. Iam autem sit secundum hoc non impassibilis et intransmutabilis: tamen pertinet ei per hoc quod est possibilis: quod similiter se habet intellectiva pars que vocatur possibilis intellectus: ad intelligibilia sicut se habet sensus ad sensibilia. sensus. n. se habet ad sensibilia sicut medietas et per portio formalis armonice: media existens sensibiliu: propter quod omnia suscipit quodammodo. et sic ostendemus quod intellectus qui vocatur possibilis: medietas est intelligibilium omnium: et per hoc suscipit ea: Iam alia ratio sit medietatis in sensu: et alia in intellectu. habet quod solum hoc genus potentie passive: quod secundum aliquem modum recipit spiritus intelligibiles: et simpliciter non est passibilis: hec autem in sequentibus apparebunt evidentiis.

Capitulum. ij. quod intellectus possibilis sit natura que dam inmixta receptibilis omnium eorum que sunt.

Uterius autem de intellectu possibili loquens aristoteles.

v dicit quod ideo: quoniam omnia intelligit apprehendendo formas omnium: necesse est quod sit inmixtus. hoc est non

mixtus cum corpore sicut forma corporis aut sicut forma que est virtus in corpore. forma. n. corporis duplex est simplicis. i. et compositi: simplicium autem forme. v. sunt que multiplicantur secundum numerum compositorum corporum: ex elementis que sunt prima simplicia. forma autem que est virtus in corpore est virtus organica anime vegetabilis vel sensibilis. et ideo laudandus est anaxagoras. qui veram dedit causam huius quod intellectus possibilis sit inmixtus: quoniam dixit quod inmixtus est ut imperet tantum superioribus omnibus: et hoc est ut cognoscat omne despectum ab ipso. despectum. n. vocat id cuius forma non informat: has. n. formas omnes dispicit intellectus tantum indignas sibi: quasi prohibentes imperare intelligere. Si eis esset aliam forma informatus: ad hoc quod esset huius aliquid: tunc huius imperaret: nec apperet ei in cognoscendo alienum et huius/rius ab ipsa forma. et impediret omni rei cognitionem que ab ipso ei: quia huius et diversum ab illa forma recipi in eo non possit eo quod nec huius nec dispersa possunt esse in eodem. et id quod incertum ei: non haberet in potentia. et ideo si esset aliam forma mixta impediret ne potentia intelligeret omnia materialia. Sic igitur eo quod est inmixtus est immaterialis et impassibilis eo quod potest intelligere aliam vel omnia est aliam modo de genere virtutum passivarum. Id. n. quod est receptivum alicui non habet illud quod natum est recipere in se: sed potest habere formam in genere cum his que recipit provenientem. Diximus. n. superius de organo tactus quod recipit excellentes se tangibile: cum tamen habeat media in se tangibile. medietas. n. ab extremo differt specie: et provenit genere: ita et non est inconueniens intellectum possibilem habere quod est aliam formam que committit unum de eorum modum in genere nature incorporee: sed nul-

la habeat formam eorum que intelliguntur ab ipso: eo quod illa forma que determinat in ens in genere nature incorporee: cum intellectus ab ipsa provenit in genere: et differt specie ab eis omnibus: sic nos infra ostendemus ista. n. propter quod dicit quod recipientes de nudatum est a formis eorum que recipere est natum: necessaria est in omnibus recipientibus: sic probatur tamen in materia que in potentibus omnium sensuum: et ex isto necessario probatur quod intellectus possibilis est in genere potentiarum passivarum et inmixtus omnino: eo quod nulla est forma que recipitur in ipso: que sunt aut forme corporum: aut forme que non sunt corporum: tamen sunt organice in corpore. et per hoc concludit ulterius quod non est passibilis nec transmutabilis: quia nihil est passibile et transmutabile nisi inmixtum. Quia autem est de genere virtutum passivarum necesse est quod ipse sit motus ab aliam quod est actu: sic videmus potentias sensuum moveri: quoniam ideo quod sensibilia sunt in actu: ideo movetur sensus que sunt in potentia. forme animales putantur sunt in multis et non sunt diuise ab illis: non sunt nisi in potentia virtus et intellectu sicut colores in potentia sunt in tenebris: tales autem forme non mouere possunt intellectum. et ideo cogemur inferius inuestigare aliam intellectum agentem: que formas faciat actu separatas et virtus ut mouere possunt intellectum possibilem: que faciat in formis rebus particularibus quod lux facit in coloribus. Ex omnibus autem his concludit aristoteles. quod intellectus possibilis non est natura aliam specificata per formam: quia id quod est potentia omnia: non potest esse specificatum. sic nec prima materia specificata est per aliam formam: sed ad hoc tamen est natura eius posita potentia ut sit vocatus intellectus possibilis. Et in hec duo diuidit quod rursus unum est quod est intellectus: et alterum quod est possibilis. et per hoc quod est intellectus determinat in ens quoddam incorporee nature: per hoc autem quod est possibilis respectu omnium: quia quod prius est omnium formis que potentia sunt in ipso. vtrum autem intellectus sit sua specificatio eius in ens nature incorporee: claudat et diuiduat potentiam suam ad intelligibilia: idem posterior huius autem possibilem intellectum vocamus intellectum generalem per quem anima distincte opinatur res probabiliter et intelligibiliter distinguendo unum ab alio: et cogitat cum ratione: et nihil est actu eorum que sic diuersimode iudicat: antequam actu intelligat et distinguat ea: sic omnes potentie passive nihil eorum sunt a quibus mouentur anima huius forme suorum motorum. ad hoc. n. mouetur quod dent eis suas formas. et post motum illud ea que mouentur habent eas in actu: hoc tamen in intellectu possibili aliter est quod in aliis potentibus passivis: sic in sequentibus declarabitur. Ecce hec est intentio aristoteles de natura possibili intellectus quem posteriores eo peripatetici habuerunt in die exponunt: et nullus ad plenum intellexit ob dubiorum difficultatem que sunt in dictis istis.

Ca. ij. et est digressio declarans dubia que consequuntur ex dictis de intellectu possibili.

Expedit autem nobis videre: dubia prius tangere et postea videre solutiones peripateticorum posteriorum in solutione eorum: quia tunc congruet ostendat quod nobis verum esse videtur: dubia autem que oriuntur ex dictis istis vel in dictis surgunt ex quattuor que aristoteles dicit de intellectu possibili natura: ex quibus demonstrat tale: quod est fore: natura eius. Et in his quattuor necesse est ut omnes habent concordet: quod non aduersitate vult peruenire. unum autem de quattuor est quod intellectus possibilis inmixtus est: hoc est non inmixtus corpori alicui: scilicet autem est quod ipse est separatus: tertium autem quod est impassibilis: sed sit receptivum intelligibilem. quartum autem quod non est huius aliquid. que autem sit inmixtus iam dictum est satis quantum spectat ad hanc intentionem. Separatus autem est ab intelligibilibus: et in seipso: ab intelligibilibus quod dicitur sit susceptivum omnium eorum: quod non esset si esset alicui eorum vel plures prout sic per ex dictis. et ideo ex his duobus concludit quod ipse est potentia omnia intelligibilia tantum omnium susceptibilis: quod autem susceptibile est omnium nihil habens eorum: huius aliquid non est specificatum in natura in

b ij

Tex 2
co. 5.

Tex 2
co. 4.

Tex
co. 5.

Liber Tertius

aliquod ens mundi: et sic ex his tribus sequitur quod non est aliquid nec aliquid nisi illa quae est filia materiae praedicata: quae vocatur potentia omnia quae sunt: et nihil eorum est actu ante actu. illud intelligat. Accipiamus igitur dubia quae sequuntur ex prioribus: scilicet non est mixtum et impassibile et intransmutabile: tunc videtur mixtum fieri eorum aliquid quod sunt sed esse huiusmodi eternum quod intransmutabile est eternum: quod non sit aliquid intelligibile: et sic intellectus speculativus in eo non est factus. Ad primum: in quo omnino nihil sit: illud non est potentia quae praecedat actu. est autem talis omnino intransmutabilis intellectus possibilis: igitur omnino nihil sit nec est scilicet aliquid in ipso: et sic intellectus speculativus omnino non est factus. adhuc autem agens intellectus magis est intransmutabilis quam possibilis. et sic uterque intellectus tam agens. scilicet quam possibilis: sunt huiusmodi eterni: sic sunt eterna necessaria et intransmutabilia. quoniamque autem agens est necessaria et non factum agens: scilicet spiritus agens et passivus est necessaria et intransmutabile: tunc etiam scilicet ab agente in eo quod patitur est spiritus intransmutabile: quod speculativus intellectus quod sit ab agente intellectu: in eo quod vocatur possibilis: spiritus est et mixtum factus: et videtur tali factioe quae sit terminus eius: quod est fieri: et quae praecedat potentia sed generationis et terminus. et has dubitationes de huius verbo eliciunt theophrastus et themisti. separat autem potentia ab omnibus praeparativis intellectus possibilis: sed quod separat uno importat quod unum est. sic separat dicimus denudatum esse a specificatibus et individuatibus: sic prima via dicimus fore separata. scilicet autem est sic dicimus separat id quod est potentia aliquid ante hunc esse illud: pro autem tertium modum separati posuit: sed quae separata dicimus quae sunt divisa sibi et loco: et huiusmodi intellectiva aiaz separabat a se sitiva et motiva sed locum et vegetativa: sed huiusmodi minus curantur locum separati praeparativis: quod certum fuit apud eos aiaz esse sibi unum et diversificata in esse sed vires. ratio autem demeritua quae induxit artem. quod intellectum possibilem posuit separat prius modum separatis: sicut dicitur super duo necessaria: quod unum est: quod omnis cognitio aie sed congruena aliquid existit ei. et ideo congruentia armonica oportuit esse sensus ad sensibile: et imaginatio ad imaginabile: et sic quod cognitio visus erit sed congruentia aliquid aie: specificatum autem et individuatum non habet aliquid congruentia ad visum sed potest opponere in modo. cum quod congruentia visus sit secundum possibilem intellectum: ideo ipse fore separat huiusmodi quod visum est separat. Secunda autem propositio est quod certum est visum sed quod visum non est in re: quod quicquid est in re sed esse in ipsa est: et huius est divisum et particulare et non visum: nisi sed potentia. non quod est visum nisi putat est aia: pro esse quod est in aia: ideo ipse esse visum: huius autem esse habere non potest in univoco sibi: sed separati terminus: quod erit eius sibi separat. huius autem adhuc duas adiungit rationes: unam quod dicitur averrois: et alteram auctorem. averro. quod dicitur ista: quoniam si intellectus possibilis non esset separat a materia et appendicibus materiae: tunc esset aut forma corporis: aut forma operans organice in corpore: et quicquid modo diceret: sequitur quod id quod foret in ipso: idividuaret per ipse: sic quilibet forma idividuaret per suum sibi idividuum: et sic visum non esset in ipso sed particulare: particulare autem non nisi secundum potentiam est intelligibile: sequeret quod actu intellectus ab ipso non esset: nisi sed potentia intellectus quod est in possibile: quod impossibile est intellectus possibilem non esse denudatum a materia et appendicibus materiae: auctorem. autem fortiter id conat probare dicens quod id quod est visum: ideo quod sit alicuius et in aliquid: dico: autem alicuius quoniam est illi de quod praedicat et est in aliquid: quoniam est in intellectu: aut igitur quod est visum habet ab ipsa re cuius est visum: aut habet ab eo in quo est: si autem habet ab eo cuius est huius est are: quod visum putat est ab ipsa re super terminus: actu est visum: sed actu esse aliquid non indiget agente ut agat visum sibi putat est rei visum de quod praedicat: pro seipso potest agere et movere intellectum possibilem. et perficere ipse: quod ad huius quod agat non indiget intellectu agente quod non omnes praeparativos est: quod omnes illi posuerunt intellectum agentem concorditer: sed eorum quod dicitur negaverunt intellectum possibilem: sic patebit in sequentibus. non quod visum quod visum sit ab ipsa re habet de quod praedicat. Adhuc autem visum putat est in re non est nisi potentia visum. si quod a re ipsa habet quod esset actu visum: ideo

quod idem per se esset in potentia et in actu: quod impossibile est: quoniam id quod est in potentia: non sit in actu nisi per id quod est in actu. reliquit quod quod habet esse visum in actu per intellectum in quo est: et ideo ideo intellectus esse separat et visum: quod aliter idividuaret id quod est in ipso. separat igitur dicitur sic dicitur praedicat: sic potentia ab actu quoniam nihil eorum est: quod aptus est intelligere. et huius separatio: scilicet est separatio quod dicimus tabellam rasam et bene planatam et praeparatam esse separatam ab his omnibus quae pigri in ipsa et scribi possunt: et ideo habile ad omnes scripture et picture receptionem. Istos duos modos separatis omnes praeparativos concorditer intellectus possibili et aie rationali attribuerunt. Stoicorum autem philosophia via ac non icesit: sed de hac minus curam: quod non quoniam huius dicere nisi in praeparativis opione. de aliis autem deo glossa fauente praedicat in philosophia disceptabimus. Istis quod rationibus et causis possibilis vocatur in intellectu: impassibile et mixtum et separat vocatur est. Ex his autem sequitur quoniam quod ei attribuitur quod non sit huius aliquid unum: sic de terminatum est: et unum ens in natura: quod non est huius aliquid nullo modo potest esse separat: cum ipse in sua praeparatione iam habet materiam per quam particularizat et idividuat forma eius: et huius forma et est huius aliquid: et non potest esse ab illa forma separat. huius igitur. sunt quae intellectus possibili attribuitur. et videtur sequi ex isto: quod intellectus possibilis est unum numero in omnibus hominibus: quod sunt: quod fuerunt: et erunt. separat. non praedicat modo non habet aliquid in se: pro quod efficiat istius vel illi: cum separat non idividuat: denudat autem a materia et individuatibus sic separat et intellectus possibilis sed id quod est: et sic quod separatus: erit quod unicus in omnibus quod dicitur esse intellectus. Adhuc autem id quod in natura sua esse non efficitur praeparativis nisi per aliquid praeparativis sibi adiunctum: sed simpliciter separati nihil est adiunctum de praeparativis: quod simpliciter denudatum mixtum efficit praeparativis est autem intellectus possibilis sed id quod est simpliciter denudatum quod. mixtum igitur efficit praeparativis: erit quod unum ceteris omnibus: et nulli de se praeparativis: huius autem deliramento videtur esse simile: quoniam quod est unum in omnibus: unica habet perfectionem scia autem perfectio est intellectus possibilis. in quo cumque quod accipiat sciaz in omnibus habet eam: et sic sequitur quod me accipere sciaz aliquid: omnis homo habet et accipere eadem: quod experimento falsum esse probat: quod philosophia habita a multis non ob huius aliquid sciuerunt eadem. Est autem adhuc dubium in his dictis: quod si separat esse dicat intellectus possibilis: sic potentia ab actu sic praeparata tabula a picturis: tunc non videtur habere relationes et praeparationes ad intelligibilia nisi sic materia ad formas quod aeterna est ratio et praeparatio potentiae passivae et receptivae: ipsa sunt eadem: et sic igitur videtur non esse distincta aliquid inter praeparationes materiam et intellectum possibilem. et huius est obiectum theophrasti et aristotelis. ponere. Reducunt igitur omnia ista dubia difficilia ad id. praeparata quod primum est quod hic sit visum de intellectu possibili: quod sit impassibile: et intransmutabile et tamen sit in potentia susceptiva perfectionis: et suscipiat eam ab agente movente ipse. Secunda autem est quod huius sit sit: quod ipse sit ab omni idividuate omnino denudatus: et tamen unum quod huius habet suum intellectum praeparativis. et tertium quod huius sit visum de intellectu ipse sit id quod est: et sic vocatur possibilem ad omnia quae sunt: et tamen sit materia prima. his autem dubiis primo volumus aptare nostro philosophorum quod dicitur et postea adiungere quod nobis videtur dicendum de his: primum autem omnes praeparativos in huius quod arist. vix dicitur: quod dicitur quod natura huius habet posuit quasi regulam vitatis in quo summa intellectus humani perfectionis demonstravit: sed exponit eum diversimode prout congruit unicuique intentioni.

Capitulum quartum et est digressio declarans opinionem alexandri et eius improbationem.

Lexander autem dicit inter discipulos aristotelis aliqui sumus huius est. dicit intellectum possibilem formam corporis et virtutem ceteram ab eis quae irradiat intelligetia agens quae non est per aie hominis: sed separata. dicit. non quod forma habita materiae primum magnam in simplicibus operat diversitate. fac. non unum ignem et alteram aquam et tertium aerem et quatuor terram. quoniam autem non solum unica forma operatur tunc facit mirabilia res diversae

res diuersitates. In ppositis aut remanēt f3 aliquē mōz forme elales: 7 insup adijciuntur eis forme ppositoz: 7 tō qñ elā p mixturā ab excellētis recedūt: tūc in nā mirabilioza opant: 7 pūm^o qdā recessus fac mineralia 7 lapides qz sūt forme nāles scdus at recessus aīata pfi cit: qz ē potētioz forma q̄ mineraliū. 7 ita p grad^o maioris 7 minoris tēperātie 7 eq̄lītatis elā veniētia ad mediū fm mixturā: tādē pficiūt formā q̄ vocat intellectus possibilis: q̄ potētia est oīa intelligibilia 7 actu nullū. h aut intellectus ē in corpe hoīs vt dic: sic 7 rasura 7 planatio in tabula: 7 nō sic ipsa tabula: s3 poti^o corp^o ē sic tabula 7 intellectus sic pparatio table ad scripturā: nec dicit eē sepatus a corpe: s3 poti^o ab intelligibilibus: sic priuatio q̄ dic̄ habitate ad recipiēdū: sepata ē ab his q̄ recipit: sic ēt rasurā 7 planatio sepata sūt a scriptura 7 sic qlibet priuatio mae: nō tñ ip̄e act^o. 7 h dic̄ aristotelē sentire qñ dic̄ intellectū possibilē eē sepatū. h3 at adhuc rōes duas: vnā qdē quā sumit ex aristotelē vbis vbi dicit aīaz fm sbaz vlr eē corpis organici endelichia. Si. n. h ē vez: tūc vniuoce oēs aīe ptes sūt endelichie corpis: o3 igit̄ intellectū eē corpis endelichia sic formā corpalez: 7 sic erit cāta forma ex eoz mixtura. Amp. aut potētia mae corpāl 7 phice nō pficit nisi p formā q̄ ē i ipsa potētiāl: 7 educit de ip̄a p motū 7 mutatiōez. stat aut q̄ aīa rōnalis q̄ ē intellectuāl: pfectio corpis hoīs qd̄ est mā corporea: o3 igit̄ q̄ potētiāl sit in ip̄o semie corpis 7 educat de ip̄o p motū 7 mutatiōez: igit̄ intellectus q̄ ē pfectio hoīs: ē forma corporeis opans i corpe sic alie forme nāles: s3 illd̄ qd̄ magis irrationabile ē i dicto isto ē h qd̄ iste pōit q̄ p̄ia pfectio q̄ ē pparatio ad fam hoc ē ad intelligibilia suscipiēda: sit scā ex pplexiōe eoz: qz apud pipateticos oēs: ē ab antiq̄ vulgātū: q̄ intellectus ē ingrediēs ab extrinseco: 7 n̄ fact^o ex elis: nec potētiāl ex̄is in eis. nō. n. aliq̄ mō pbabile vel intelligibile ē: qlr vtus incorpea q̄ discernit res oīno incorpeas 7 imāles: educat ex elemētis. Adhuc at ex isto videt sequi q̄ mā fm se pponis varietate faciat oēs formas: absqz eo q̄ nērie sūt alie cāe: sic dixerunt hi q̄ casū 7 fortunā mouētia eē dixerūt: 7 negarūt cās p se agētes qd̄ tñ alex: dicere nō intendit q̄ alibi poni cās agētes. Id at qd̄ demōstratiue destruit dictū alex. est q̄ oē qd̄ recipit in eo qd̄ ē i corpe sic forma corpis ē p̄ticulare 7 indiuidū: sic pbat p oīa q̄ sūt in vtutib^o aīe sensibilis: si q̄ intellectus possibilis eēt hmōi forma: receptū in ip̄o eēt p̄ticulare. 7 sic nō eēt intellect^o accepti uis vlis. Adhuc at in phica doctrina paz faceret aristoteles si doceret nos ppariōez tñ ad intelligibilia: 7 n̄ d̄terminaret nob sbz illi^o ppariōis. nō ē q̄ intētio aristotelis vocare intellectū possibilē solā ppariōez ad intelligibilia suscipiēda: s3 poti^o id qd̄ subiicit tali ppariōi vocat intellectū possibilē. Et he rōes auerrois 7 alexādrū tenēde: qz absqz dubio alex. 7 si in multis h̄n dixerit: tñ i mā hac pei^o oib^o determinauit: 7 seqtur ex dco eius aīaz cū corpe pire 7 aīam alterari altāto corpe: 7 mltā alia: q̄ absurdissima sūt. 7 claro p̄ho min^o digna. q̄ ob cās abijciēda ē penit^o snia ista 7 extra gen^o hoīz extermināda tāq̄ error pessim^o ex q̄ totū nobilitatis 7 ppetuitatis aīe intellectuē seqtur destructio. rōes q̄s i ducit sup f̄las p̄pones fūdauit. Qd̄ at dic̄ aristo. dicere q̄ aīa ē pfectio corpis organici 7 q̄ pfecto f3 vnā 7 eā dē rōnē dicit de vegetabili 7 sensibili 7 rōali: oīno fm̄ est q̄nimo dic̄ aristo. sic ex supiorib^o p3 q̄ inlles nulli^o corpis ē act^o: 7 h nō ē repetere nēriū cū de his ex supiorib^o satis p̄stet. Silr at qd̄ dic̄ q̄ intellectualis aīa educat de seic: falsissimum ē oīno: s3 poti^o ip̄a ē ingrediēs

ab extrinseco a datore formaz i māz: 7 ē similitudo dato ris formaz q̄ ē itelligētia p̄ia: 7 n̄ mixta corpi sic p̄miscet vt^o vel forma corpis. 7 iō h ēt ē fm̄ vez ē tñ q̄ ip̄a ē finis generatiōis: s3 iste finis nō efficit in māuitate qlitātū primaz trāsmutātū māz: s3 poti^o itelligētia dat qñ mā ē disposita p principia nālia. 7 de h in libro d̄ aīa libus vbi d̄ generatiōe tractabitur erit agendū. in tantū igitur dictū sit de opinione alexandri.

Cap. v. 7 est digressio declarans opinionem theophrasti 7 themistij 7 improbationem eiusdem.

Theophrastus aut 7 themistius viri in secta pipateticoz clarissimi: aliā secuti sūt viā dicētes i aīa nō eē nisi inlles agētē: 7 nullū inlles possibilē in rōe possibilis: q̄ sit ps aīe rōal. dicebāt at h p vnā p̄cipue rōnē: q̄ ē ista q̄. s in eib^o in qb^o ē p̄ia pfectio 7 scda: ita se h̄nt ad inuicē q̄ si p̄ia ē itrasmutabil 7 eterna: q̄ scda ē itrasmutabil 7 eterna. p̄ia at pfectio hoīs est inlles. scda ē intelligere 7 iō si inlles est imixt^o sepatus 7 ipassibil 7 eternus: 7 itelligere erit silr intrasmutabile 7 eternū. p̄stat at q̄ inlles agēs ē eternus h mō q̄ dicimus eternū eē intrasmutabile. agētē at vno mō se habente erit id in quo agit vno modo se habens q̄ aliter agens esset ociosum: 7 sic id qd̄ vocat intellectus possibilē ē eternū 7 actū ē eternū. Sic. n. p̄batū ē i octauo phicoz q̄ motore ex̄ite eterno 7 moto: motus necessario ē etern^o. Silr at isti viri vidētur dicere q̄ actū ab agente ē speculatiu^o intellectus. 7 itelligere nihil aliud ē q̄ d̄nudare formas: 7 h ē opus intellect^o agētis. s3 h oīno stare nō pōt: qz factū f3 suū nomē ostēdit q̄ ip̄z nō est sp̄ nec eternū nec nēriū: speculatiuus at fact^o ē igit̄ nō pōt eē eternus 7 nērius. In alio at loco isti viri dicūt q̄ intellect^o m̄lis ē ps aīe: s3 nō pficit nisi ab agēte 7 nō ab intelligibili. 7 iō cū tā agēs q̄ possibilis sint intrasmutabiles: factū p p̄pōez ex vtroqz erit intrasmutabile 7 eternū pp qd̄ negat ēt intellectū possibilē esse vt possibilē an actū: s3 pcedat eū eē i aīa put ē sbz lūis agētis. Si at q̄rat ab ipsis de dictis aristotelis qlr intelligant q̄ dic̄ de nā possibilis intellectus dicūt q̄ intelligūtur de eo qd̄ ē sbm agētis lūis: 7 illud lumē hitū ab ip̄o ē speculatiuus intellect^o. Cū at dicit q̄ potētia est oīa intelligibilia 7 actu nullū: dicūt q̄ h sic ē qz lumen ei^o aliqñ ē sup intelligibilia: 7 tūc ipsa denudatio ē actu itelligere: qd̄ vocat speculatiu^o intellect^o: q̄ dicit ade ptus. illi. n. ponūt q̄druplicē intellectū in aīa agētē. s. q̄ d̄ nudat formas. 7 possibilē q̄ recipit lumē agētis 7 tertiu^o ppositū ex vtroqz: sic diaphanū lucidū quē vocat speculatiuū: 7 q̄rtū q̄ sit splēdoze lūis hitū sup intelligibilia: quē vocat adeptū: 7 h op̄io mltū rōnabilior ē q̄ alex. 7 alioz pipateticoz q̄rūdā. Si at q̄rat ab eisdē d̄ h qd̄ dic̄ aristo. intellectū sic se h̄ere ad itelligibile sic sensus ad sensibile se h3: 7 ita cū sēsus sit susceptiu^o sp̄ez sensibiliū: erit 7 itellec^o susceptiu^o sp̄ez itelligibiliū: 7 sic itelligere nō ē solū denudare: s3 ēt itelligibilia recipe. Amp. p se agēs sine possibili pōt d̄nudare. Si q̄ h sufficit ad itelligere: nō o3 ponere aliqñ intellectū possibilē vel speculatiuū: s3 tñ agētē 7 speculatiuū adeptū. S3 ad h illi r̄ndēt agētē absolutū nullū eē in aīa: qm̄ i itelligētia absolute agēs nō pōt eē ps aīe s3 lumē agētis in possibili agētē vocari vel vocat. 7 qñ distinguit itellectus in agētē 7 possibilē 7 speculatiuū: ē tal diuisio: sic sba diuidit in māz 7 formā 7 ppositū: nō sit h iō q̄ forma diuisū esse h̄eat a pposito: vel a mā: s3 vt ondat cōponētia eē diuersaz nāz: 7 a pposito differre p modū simplicitatis eoz. h at op̄io ponit aīaz rōnalē f3 nullā sui ptē eē sbm itelligibiliū: 7 nō eē sp̄es itelligibiles i

alia: nisi sic agere eas: sic colores actu exites sunt in luce que est ypostasis eorum. Et est sile: qd si a visu pcederet lumē dās eē formale colorib⁹: et h̄ eēt videre: sic volūt dicere qd lumē agētis in possibili intellectu et intellectualitatis formā dās intelligibilib⁹ sit intelligere. et h̄ sit eē intelligibilia in aīa. et si vellem⁹ recedere a dictis aristo. nō eēt ista via abijciēda. nūc at qd exp̄sse dīc aristo. qd sic sēsitiū se h̄z ad sensibile: sic itellecū se h̄z ad itelligibile: sic dixim⁹: nō videt h̄ op̄io cū v̄bis aristo. p̄sonare. Movit at theophrastū p̄cipue h̄: qd si eēt possibilis aīa intellect⁹ sepat⁹: et nō h̄ aliqd distinctū: qd ille a mā p̄ia nō differret: qm̄ vtrūqz potētia ē oīa et nihil actu: et iō mā p̄ia deberet p̄gnoscerē s̄lr formas sibi aduenientes: sic intellect⁹ possibilis: qd oīno ē absurdū: nō igit talr possibilis vocat⁹ intellect⁹ ē sic in aīa. Adhuc at talr possibilis intellect⁹ nō sit intelligibilia sine trāsmutacōe et tpe. q̄ iste intellect⁹ possibilis ē et trāsmutabilis et mixt⁹ intellectus in aīa sic ex s̄dictis est manifestū. q̄ in aīa nō est talr possibilis vocat⁹ intellectus: et iō ista op̄io dubitavit in qōne illa q̄ q̄rit: q̄lr p̄tingit possibilē eē itellecū et recipere intelligibilia: qm̄ supponit esse impassibilis et intransmutabilis et immixtus.

Cap. vi. et est digressio declarans opiniōem auēpae et abubacher et improbationem eiusdem.

Bubacher at magnus apud arabes et auēpae alia viā elegerūt pp̄ superi⁹. n. inductas rōnes et pp̄ q̄sdā q̄ adhuc inducent p̄senserūt qd in hoīb⁹ oīb⁹ p̄ntibus p̄teritis et futuris vn⁹ et vnicus nūero et sp̄e ē itellecū. Et q̄rētes q̄lr ille p̄tinuaret hoī cuiuslibet nō p̄tinuacōne illā viderūt et vnionē cārī ex p̄te itellecū possibilis vel agētis cū ābo sint sepati et imixti et nulli h̄ntes aliqd cōe: sicut dixit verissime anaxa. viderūt aut ab alia p̄te qd id qd ē vnū sp̄e et nūero ap̄ oēs vnā numero et sp̄e h̄ere p̄fectionē: et sic deberet sequi qd vno hoīe accipiente sciam q̄libet hō h̄eret sciaz eādē qd viderūt minime fore vep̄ et iō dixerūt in aīa rōnali nō eē itellecū sepatū nisi agentē possibilē at in itellecū esse p̄ūctū corp̄: eo qd h̄ nihil aliud ē q̄ fantasia. fantasmata. n. sūt potētia intellectus et efficiūtur vt dicunt actu intellectus qm̄ seperant ab intellectu agēte. et qz fantasia nō est vna apud oēs per fantasia p̄tinuantur et vnionē itellecū et intellectus cū particulari q̄libet hoīe. Et vt eoz melius intelligat op̄io dixerūt isti qd nō est aliqd possibilis intellectus in hoīe qd sit s̄bm intelligibiliū in qd intelligibilia sunt qz dicūt forme speculationis de sui s̄bo in qd sit in luce agentis intellectus denudata ē itellecū et h̄ nō pōt h̄ere s̄bz in qd sit qm̄ v̄lis est et iō est vbiqz et sp̄: si at h̄eret s̄bz indiduarē n̄c̄rio qm̄ oīs forma p̄ sui s̄bm indiduat et terminat: et iō dixerūt isti qd vocat id possibilis siue potētia intellect⁹ qd est potētia speculatiu⁹ intellect⁹ et h̄ ē fantasia in fantasia: et sic vident in p̄te p̄uenire cū theofrasto et themistio in p̄te vident ill⁹ p̄dicere qm̄ in h̄ p̄ueniūt qd dicūt intelligere aīe nihil aliud eē q̄ formas d̄nudas in luce agentis et qd nō ē aliq̄ aīe rōnalis ps qd sit s̄bm intelligibiliū. dissentiūt at ab illis in eo qd theofrastus et themistius dicūt itellecū possibilē eē aīe rōnalis p̄te: s̄z nūq̄ esse in potētia qd semp h̄z in se lumē agētis vel ip̄z agētē put lumē est sic diafanū illuminatū h̄z in se actuz lucis. Isti at duo viri oīno nullū h̄ mō possibilē itellecū esse in aīa dicūt h̄ at qd dicūt esse intentionē aristotelis in tercio de aīa: dicūt qm̄ sicut inferius ostendem⁹ dīc aristotelis qd si forme denudate essent in reb⁹ extra aīam res essent itelligētes. dicūt igit qd ipsa forma denudata est intellectus in actu et p̄mixta particulari ē in

tellectus in potētia et qz nō subijct forme itellecū agēs qd pars aīe est iō est imixtus et intrāsmutabilis et imālis: nec efficit hoc aliquid per seip̄z: qm̄ nō subijct et. et hoc mō soluūt dubia supra inducta. Sed oīno videtur mirabile de viris istis qd multa subtiliter intellexerūt qd nō viderūt aristotelis esse sniam qd fantasma mouet itellecū mouens at nō est motū op̄z igitur qd motum a fantasmate nō sit fantasia vel fantasma. p̄stat aut potētia nūq̄ mouē actū qd educit de ipsa. q̄ fantasma nō pōt dīcī mouēs ipsum speculatiuū itellecū: oīz igitur oīno qd aliquis intellectus qui sit pars aīe rōnalis sit motus a fantasmate: et ista rō cogit aristo. ponere itellecū possibilē. Rō at qd decep̄. abubachē et auēpae fuit ista qd mouēs et motus debent h̄ere cōicacōne sicut agēs et patiens cōicāt in s̄bo. si igitur fantasma est mouēs oīz qd id qd mouet cōicacōez h̄eat cū ip̄o in s̄bo eodē sic cū fantasma sit particulare. oīz qd motū ab ip̄o sit particulare. Amp̄. mouēs sp̄em suā dat ei qd mouet ab ip̄o qm̄ fuerit mouēs vniuoctū in aīa aut nō est mouēs nisi vniuoce s̄m formā igitur motū a fantasmate oīz h̄ere fantasia formale. formalis h̄ at fantasia est sensibilis: et particularis forma talē at nō h̄z ps aīe separe nō est igitur aliq̄ ps aīe separe qd moueat vt s̄bm a fantasmate. his aut r̄ndere nō graue est qm̄ nos ostendemus inferi⁹ qd cōicacōtia qd est inter agēs et patiens et mouēs et motum p̄hice nō est inter itellecū possibilē et id qd mouet ipsum ad formā intelligibilis et h̄ quidē dicit aristo. sed nō p̄bābimus et mō supponamus lz at fantasia sit pticulare et sensibile nō t̄n mouet itellecū sepatū possibilem ex̄ns in actu particularis sensibilis sed potius in actu denudationis et abstractionis quā accipit a luce intellect⁹ agentis: s̄ ē etiā colores esse māle h̄nt in corp̄ibus coloratis nō t̄n per h̄ mouent ip̄m: sed esse formale qd accipit a luce corruptibili: totū aut qd fugiūt et isti et illi d̄ quibus p̄ius hitū est oēs p̄ter alex. h̄ est ne cogatur dicere itellecū possibilem aliqd esse p̄ime māe sicut supra patuit ex theofrasti dubitatione.

Cap. vii. et est digressio declarans opiniōem auerroys et improbationem eiusdem.

Ost oēs aut istos venit auerroys qui gloriatur qd ipse solus satisfecerit oīb⁹ dubijs eo qd ipse oīa qd dicit aristo. de itellecū possibilis visus est saluare p̄cedit. n. qd sicut sensus se h̄z ad sensibilia et sic itellecū se habet ad intelligibilia recipiendo ea: sed dicit qd non est oīno simile licet in aliquo sit simile sicut et aristo. dicit non esse impassibilitatem sensus eādē cū impassibilitate itellecū. dicit. n. v̄se qd intelligitur h̄ere duplex s̄bm vnū quidem quo est vep̄: et alter quo est vnū entium mūdi et vocat subiectū quo est vnū particulare s̄m rem eo qd in eo qd res est vel nō est noticia aīe vera est vel flā cū veritas itellecū sit ad equatio rerum et itellecū. et quo ad hoc s̄bm est vniuersale in potētia vniuersale quia confusum est in particulari et est in aliquo sensibilibus potētiarum et h̄ modo vniuersale non est vnum entium mundi qd vocamus vniuersale qd diuiditur contra particulare s̄m eum et s̄m veritatem est in solis nudis et puris itellecūibus et nō in rebus extra aīam et de hoc tamen alibi tempus erit inquirendi. Sed que hic dicim⁹ tantum ad sue intentionis manifestationem inducuntur: dicitur igitur qd cum vniuersale habeat duplex s̄bz qd non habet transmutationem nisi ex subiecto quo est vnū qz ex illo educit potētia ad actū sic indiget fieri et tpe aliquo et ex illo etiā inducit lassitudo p̄ frequēs in intelligere

Intelligere: ex subo aut quo efficitur ens in mundo non h3 trāsmutationē s3 recipit in eo sine trāsmutatione ali qua sicut determinās 7 distinguēs a determinato 7 di stincto. Sic. n. supra dixim⁹ qd sensus nō est mā sensibi liū sed spēs q̄ qz media ē sensibiliū distinguif 7 deter/ miaf ad ipa sic et intellect⁹ 7 multo ampli⁹ ē spēs itelli gibiliū q̄ est priuatio ad ipa sicut mediū 7 nō sicut mā ex q̄ educātur de potētia ad actū sicut ifer⁹ oñdet 7 iō sic subicūtur eis sicut determinatum subicūtur deter/ minanti 7 ideo non efficitur vnum de intellectu possi bili 7 itelligibili: sicut sūt vnū materia 7 forma vel sic subiectū 7 accidēs s3 pot⁹ sicut pfectio determinās est in determinato 7 pfecto: ppter qd et formalis intellect⁹ q̄ est forma speculatiua nō h3 trāsmutationē ex intellectu possibili s3 ex fāsmate in quo est sicut dixim⁹ 7 sic sa tisfacit theofraſto q̄rētī qliter eē possit q̄ intellect⁹ possi bilis sit sepat⁹ 7 intrāmutabilis 7 sūr agēs 7 tñ specu latiū sit trāsmutabilis 7 tēpālis sicut id qd exīt de po/ tētia ad actū. Et in vītate in ista solutiōe bñ satisfacit 7 verū dicit auerroyz. Iste at ppter sup⁹ i ductas rōnes sicut fere oēs alij cōcedūt vnū possibile eē intellectuz in oib⁹ hominib⁹ 7 q̄ ad h̄ sequit vltia eē eadē apd oēs ex qb⁹ ē scia oiz eoz q̄ sciunt: 7 qd q̄rit qliter tūc itel/ lect⁹ 7 ista scia vni vniant 7 nō alij soluit sic alij dicūt intellectū n̄hil itell: gē sūr fāsmate 7 n̄ ē idē apud oēs 7 iā nec sciaz elicita eē eadē apud oēs 7 h̄ sensisse arī. vbi dicit q̄ intellect⁹ sepat⁹ a corpe nō reminiscit q̄ sine fāsmate nō itelligit 7 h̄ nō retinet apud se qñ absolui tur: 7 itez in h̄ ē qd dicit arif. q̄ intellect⁹ corrupit alio quodā iteri⁹ corrupto h. n. de speculatio ē dictū q̄ cor/ ruptionē nō h3 ex possibili in quo ē sic dixim⁹ s3 pot⁹ ex fāsmate qd o3 eē mouēs. iste at pcedit o3 eē vni/ cū intellectū possibile sic alij 7 hūc fore imortalē: 7 iō spēs hoīs eē vnica 7 icorruptibile dicit q̄ nō corrupit ex differētia q̄ pstituit spēm s3 pot⁹ si corrupit h3 ex genere qz hāc spēs cū sua pfectiōe q̄ est scia phie semp dicit manere vnica aliquib⁹ hominib⁹ qñ dicit dicunt astronomi 7 aristo. loca mūdi vicissitudinalr efficiūtur habitabilia 7 inhabitabilia 7 nō destruit habitatio quar/ tarū mūdi cito vel subito: sed cū nō ē habitata vna q̄r ta: tunc habitat alia 7 phia qñ nō ē in vna q̄rta tūc est in alia 7 h̄ totū dic vt sciat qm̄ intellect⁹ speculatiū ex possibili intellectu nō h3 trāsmutationē. Adhuc at cū d̄ tur nō eē vn⁹ in oib⁹ cū ex dictis necessario pbatū sit eē icorruptibile tūc manēt post mortē 7 tūc fm̄ nāz so ret ociosus cū sit motiū corpi 7 n̄ moueret tūc ad cor pus nisi dicerem⁹ q̄ ipē trāsiret de vno corpe in aliud corpus sicut dixit plato s3 h̄ ē absurdū qz tūc nō multi plicarēt hoies i diuerso nūero s3 oportet q̄ tm̄ tot eēt hoies quot intellect⁹ seq̄ret sic q̄ nunq̄ nasceret aliquif hō nisi aliquo hie mortuo qd ē ad sensuz falsū 7 absur dū ppter qd auerroyz dicit qliter ideficiēter vn⁹ exns semp mouet aliqd corp⁹ 7 nunq̄ ē sine corpe 7 sn̄ scia. Probat aut dictū suū p duo q̄ vident sibi eē necessaria quoz vnū est: qz oē qd numerat diuidit ex vno aliquo cū diuisio sit numeri cā: nō at diuidit s3 nāz nisi mā coz palis qd igit ē oīno sine mā idiuisibile ē 7 vnū possi bilis aut intellect⁹ sine mā ē oīno igit vnicus 7 idiuisibi lis in oibus. Inducit et aristo. h̄ sentiētē in libro de ce. 7 mū. vbi pbat vnū eē mūdū qm̄ si eēt ples mūdī oporteret q̄ ples eēt celi primi 7 hi mouerent a diuer sis motorib⁹: 7 sic motores primi eēt diuersi 7 nume ratiōe at numeratū h3 māz erūt igit mālr motores pri mi ex quo vult hēre q̄ fm̄ aristo. numeratū numerat p suā māz diuisaz 7 differētia numero sūt differētia per

māz nō aut differētia mālis iuenit q̄ numeret intellect⁹ possibilis: māz igit vnū in oib⁹ hominib⁹: aliud autē deducēs ad impossibile qz si dēt q̄ intellect⁹ possibilis ē vnū aliqd tūc receptū in ipō ē sic indiuiduatū receptū 7 sic nō erit vlt in ipō. oēs. n. p̄corditer pueniūt in h̄ q̄ vlt ē vlt ab vltate intellect⁹ in quo ē 7 q̄ nō vnū hūc 7 illi nisi p fāasma mouēs in vno aliter q̄ in alio. S3 h̄ videt oīno mibi deliramēto sise 7 inducā ad h̄ quoz rōnes fortissimas quaz vna ē q̄ nos scim⁹ q̄ oē cōpo sitū efficit h̄ aliqd p vnā formā subalē q̄ ē sua pfectio pria sicut pleriqz in locis dicit aristo. pstat at q̄ qlibet idiuidū hō ē h̄ aliqd: ergo sua forma est vnica q̄ ē pfici ens ipm̄ sicut pria pfectio h̄ at ē aia rōlis quā illi vo/ cāt intellectū possibile ergo ipē ē vn⁹ in vno ali⁹ in alio S3 cōa ē qm̄ aristo. dicit pria in phia 7 platonē loquēs q̄ p̄cipia rez p̄culariū sūt p̄cularia potissimū autē p̄cipioz ē forma: ergo ipa ē p̄cularis i h̄ p̄culari 7 sic cū aia rōnalis q̄ potissimū ē intellect⁹ possibilis sit p̄cipiū h̄mōi p̄cularis ipa erit p̄cularis: tertia at ē q̄ nullus motor vn⁹ spē 7 numero in eodē tpe vnū duo bus motis ab ipō: qm̄ nos videm⁹ q̄ nullus motoruz celestiū h3 dua corpa q̄ moueat cū fm̄ numerz mobilū aristo. pbat eē numerz motoruz 7 sūr in artib⁹ vide mus q̄ nullus nauta duab⁹ nauib⁹ sit vtit in vna naui gatōe nec textoz duob⁹ istrumētis in vno ope 7 sic est in alijs: si ergo dēt vn⁹ numero eē possibilis intellectus cū p̄stet eū eē idiuiduatō corpi attributū vtef ille mul/ tis motis ab ipō corpi: qd oīno ē h̄ rōnē 7 h̄ d̄m̄ia/ ta in phia: q̄rta ē si eēt vn⁹ numero intellect⁹ q̄ ē subalis forma hoīs p̄tgeret q̄ ples hoies vnā in numero h̄/ rēt formā 7 nō vnā aialitatē qm̄ hō ē al ex sensitua 7 h̄ idiuiduat: 7 hō ē ex intellectu q̄ nō idiuiduat 7 sic cō t̄gret q̄ nā generis i diuiduaret 7 differētia maneret vltis nō idiuiduat 7 cū spēs s3 eē cōponat ex vtraqz nā p̄tgeret q̄ idē idiuiduatū sic spēs esset p̄positū ex idiuiduatō s3 eē: 7 ex n̄ idiuiduatō: 7 ex corruptibili q̄ oia sūt absurdissima icōueniēs at q̄ illi conant euadē min⁹ euadūt. s. qlr vno intellectu exnte in oib⁹ non oēs accipiūt sciaz vno solo sciaz accipiēte qm̄ s3 fāasma moueat intellectū possibile tm̄ intellect⁹ possibilis solus h3 sciaz speculatiua 7 h3 eā put ē cōis oiz 7 nō pōt di ci q̄ fm̄ p̄tē h̄eat 7 fm̄ p̄tē nō h̄eat qm̄ idiuisibilis sba ē intellect⁹ ḡ necessario videt seq̄ q̄ oēs h̄eant eā quoz est intellectus 7 sic redit sup eos icōueniēs ppter quod euadēdū p̄fīxerūt fere oia que dixerūt.

Ca. viij. 7 ē disgressio d̄clarās opinionē eoz q̄ dixe/ rūt nullā ptē aie eē intellectualē 7 erroz eoz dē.

Uerūt aut nō nulli anax. sequētes quos i ali quo videt seq̄ algazel 7 in aliqb⁹ dictis suis auic. q̄ pp dictas dubitatiōes dixerūt nullā p tē aie eē intellectu: dixerūt at q̄ ois nā intellectiua ē sepa ta 7 nulli h3 aliqd cōe 7 iō n̄ ē intellectualis nature hō s3 intellectiue s3 itelligētie tm̄ 7 has ponūt in. x. ordib⁹ cuilibz celo quos nouē eē dicūt attribuētes vnū ordi/ nē: d̄cimū at toti spe actiuoz 7 passiuoz q̄ mouet oia illa ad so: mas 7 oib⁹ generalib⁹ 7 corruptibilib⁹ for/ mis attribuit fm̄ modū quo p̄nt illas recipe: dicūt aut isti p splēdozē itelligētiāz dari formas 7 iō qz aia hoīs nobilioz ē alijs: ideo plus splēdozis itelligētie resultat in ea q̄ in alijs sicut plus splēdozis lucis resultat in cla ro colore q̄ in obscuro 7 hunc splēdozē intellectuz eē in nobis dicūt 7 q̄ intellect⁹ i nobis sit idē q̄ splēdoz alicui⁹ itelligētie sc̄pate in nobis: h̄ at p̄firmat p duas rōnes qz vna ē qm̄ ea quoz operatio substantialis est eadē sunt eadē in natura: operatio at intelligentie in no

Liber Tertius

his et operatio intelligentiarum separatarum est una et eadem que est dare formas speculativas et dividere eas: ergo quod est in homine de natura intellectuali est aliquid intelligentie separate. Alia autem est ea que iam sepius inducta est quam intelligentie non sunt nisi ut moveant subiecta sibi et non ut moveantur ab ipsis et ideo dicunt quod intellectus moveri non potest a fatasmate sed ipsemet habet formas et dat eas sic intelligentie separate. Sic igitur absolvunt omnia que sunt inducta. Facile autem istud refellit quamvis secundum hunc hominem diffiniri non potest intellectuali et rationali cum nihil sit de cetera sua sed habet et vane et falso vocavit aristoteles partem anime que cognoscit et sapit sed habet et animatum ab animato non differret tribus vegetativum. scilicet sensitivum et rationale et secundum hunc in rationali non est sensitivum sic trigonum in tetragono que omnia sunt absurda secundum hunc intellectum non est unquam aliud sed intellectus potentia sciens sed per actu sciens et habet nullo modo est verum nec secundum stoicos: nec secundum peripateticos: stoici autem quod pater et princeps fuit plato: eo quod viderunt. sed superius inductas rationes possibile intellectum esse separatam et impassibilem dixerunt ipsi non posse perfici aliquo corruptibili et ideo dixerunt vicia esse incorruptibilia et spiritus esse apud eum. Peripatetici autem hominem in potentia scientie esse dixerunt duplici potentia. scilicet remota et potentia propriam potentia remota per privationem preparationis ad scientiam quam. scilicet non habet habitum aliquid modo: potentia propriam quam habet habitum sed quod intellectus est in potentia in fatasmate sic dixerunt dixerunt potentia scientie que non habet fatasma actualiter in luce agens intellectus movens anima. n. eorum est intellectum nunquam esse in actu nec ante scientiam nec post nisi sit fatasma movens et in hoc secundo non presentit autem. nec algazel quod dicit quod sic via non est amplius necessaria quam est pervenire ad domum in qua marcedum est: et sic scale non sunt necessarie ei que iam exaltat est in solio ita fatasma non est necessarium ei que iam habet habitum scientie et ideo sepe intelligimus nihil omnino de particulari curantes vel remiscetes ista et quod inconuenientia vndique videntur sequi: videtur mihi fore parvum vitare attigere et difficultate in his esse explanat nobis tam clarissimorum virorum tanta diversitatis diffinitio

Capitulum nonum et est digressio declarans opinionem auicebron et errorem eiusdem.

Bonorum superius inductis dissentit auicebron in libro quem forte vite appellavit: questionem enim theofrasti non valens dissolvere cum intellectus possibilis sit quo est omnia fieri et materia prima saltem que est omnia fieri presentis quod materia prima et intellectus possibilis sint eiusdem nature dicit. n. quod et verum est quod materia est potentia habens formas omnes tres corporales et incorporeas et per qualibet formam susceptam claudit cointas potentie eius et coartat. Est autem prima forma quam suscipit intelligentie forma que dicitur intellectualitas: et ideo potentia intellectus possibilis non est in potentia ad intellectualitatem sed remanet in potentia ad omnia alia. Postea autem cum suscipit corporeitatem amplius coartat potentia eius tamen illa est in potentia ad omnes corporales formas sed species corporum differetes et cum suscipit corporeitatem cum proprietate: iam non est in potentia nisi ad philosophicorum corporum formas et sic restringit potentia eius per formarum susceptioes versus ad individua materiam que est in hoc vult in illo cuius potentia non est cointas. Sic igitur intendit dicit auicebron: quod potentia intellectus possibilis cointas est sic et materia et ideo separata est a determinatione formarum que sunt potentia et non in actu habet. Et quamvis sic vult est potentia eius ideo vult est quod habet modo est in ipsa. Quod autem ita sit vult senserit inducit rationem potissime vnam: dicit. n. quod substare et in potentia susceptiva esse materiae proprie que de proprietates existunt. In quocumque igitur ista inveniunt: omnia quod in illo causentur a materia. Inveniunt. n. in natura possibile intellectus: omnia igitur nature materia habet perferre intellectui possibili. Non. n. potest esse quod ideo participatum a multis non causetur ab uno quod est primum in genere illo: suscipere autem formas et esse in potentia ad illas et perfici per ipsas est participatum a mul-

tis: quam ab intellectu possibili et a materia corporea et a materia philosophica: omnia igitur quod habet causetur ab eo quod est primum in genere illorum: hoc autem est materia prima et sic omnia vult inquit auicebron quod per naturam materiae prime intellectus possibilis susceptivus sit spirituum intelligibilium per naturam et potentiam materie proprie que est in ipso. Si autem queritur quomodo contingit quod possibilis intellectus discernit formas et non materia prima: dicit habet esse per formas possibilis intellectus que est intellectualitas: habet. n. natura factum ipsum esse imaginem lucis intelligentiarum et ideo forme que sunt in ipso sunt illustrate et non in materia prima vel in materia corporum: et ideo est quod discernit ea que in ipso sunt et non materia alia que talis non habet formam: et si dicitur quod potentia intellectus ab aristoteles dicitur esse absoluta simpliciter et non determinata per aliquam formam eo quod ipse non est habet aliquid determinatum in natura habet dicitur esse dictum de formis cointatibus ambitum et cointate potentie intellectus sed intellectualitas non est nisi illustrata et non coartata. Hec igitur est sententia auicebron: sic potest intelligi ex eius verbis. Hec autem sententia nequaquam stare potest: non. n. potest dici quod id quod absolute est forma: quod habet sit aliquomodo materia: anima autem rationalis in se et omnes potentie eius sunt absolute forme et omnibus naturalibus formis nobiliores: non igitur potest dici quod sit materia aliquo modo: quod sic in philosophicorum probatum est materia et forma nunquam incidunt vna in re. Amplius forme determinates materiam sunt ordinate ita quod prima remanet in secunda: et secunda in tertia si igitur intellectualitas est prima forma determinans materiam illi omnia addit tertia que est corporeitas et quarta que est proprietate: et sic ulterius: habet autem videmus non esse verum Amplius autem dictum illud non sufficit ratione sufficienti quam ideo ens in multis non causatur ab uno quod primum est in illis nisi uniuoce sit unum in multis substare autem et esse in potentia ad formas non uniuoce est in intellectu et in materia: sicut aristoteles dicit et nos inferimus demonstrabimus: et ideo auicebron non pro cedit. Adhuc autem non concordat dictum suum cum sententia aristoteles. quam aristoteles dicit quod si forme vultes sed actu essent in rebus extra animas res ipse que sunt forme intelligunt eas. Intellectum igitur non facit intellectualitas sed ipsa formarum simplicitas demundatioque secundum aristoteles. causa autem dicitur aristoteles. infra assignabit vbi dicitur et probatur fore verissimum. Amplius autem non prodest ad intellectum et discretioem rerum eius dictum: constat. n. quod res in potentia ens intellecta imperfecta generat scientiam de re: forme autem non sed actu sunt in materia. sed in potentia profusa et indeterminata: si igitur cognoscantur per ab intellectu profuse et indeterminate cognoscuntur et non per sunt distincte et determinate talis autem cognitio rerum omnino est inutilis ad scientiam rei et sic dictum auicebron nulla facit intelligendo utilitate. Amplius autem si solus habet sufficit ad intelligere quod est esse formas sed potentiam in intellectu cum potentia spiritus sit in intellectu spiritus omnium formas intelligemus. Adhuc autem secundum hunc non fatasmate indigemus mouere intellectum: nec sensu accipiente formas sensibiles: ex quibus vult elicif. Adhuc autem sed habet ex intellectu et intelligibili efficeret unum sic ex materia et forma est unum igitur per intelligibile specificaret intellectus et determinaret ad ens nature et sic aliquid que esset lapis: aliquid lignum quod est admodum absurdum. Et ideo dicit auicebron dubia de intellectu inducta solue non potest: nec homines mens eius dictis acquiescere potest.

Capitulum x. et est digressio declarans opinionem platonis et gregozii niceni et eius errorem.

Gregozius autem nicenus et grecoz sapiens quod platonis philosophia ibi videtur ex inductis rationibus necessario sequi animas racionales esse separatas et non cointatas corpori vult actu corporis dixerunt esse causas anime eternitate secundum substanz: eo quod non incipit cum corpore vult dicitur sed potest in celo exites a corporibus sibi stellis discedunt et incorpantur et ideo corpori vult non present ita quod sint corpus actus et quod sic sunt separate cum tamen in se sint individue est per se anime que est intellectus sic separata. vniuersale autem quod est obiectum intellectus aliquando

aliquando eē habet in aīa ⁊ aliquando esse extra aīaz
 Est. n. vlt̄ vt dicit icorruptibile aliqñ in re exñs aliqñ
 in aīa: aliqñ in vitroq; ⁊ h̄ non ē icōueniēs: qm̄ ē vbiq;
 ⁊ sp̄: ⁊ iō cū aīa sit loc⁹ ei⁹ eo qd̄ ē in potētia ad ip̄z ē in
 ea ⁊ cū res extra sit loc⁹ ei⁹: ēt ē in re s; veri⁹ ē in vbi
 fm̄ formā ē tm̄ qd̄ vbi ē fm̄ eē māle qd̄ accidit forme: ⁊
 iō vlt̄a veri⁹ dicit eē extra rē qd̄ in reb⁹. Dicit. n. qd̄ oīs
 forma p̄ h̄ qd̄ ē cā ē an̄ rē cui⁹ ē cā: nō solū fm̄ rōnē sed
 ēt fm̄ eē formale ⁊ fm̄ h̄ p̄ habz oīa in se in qb⁹ multi/
 plicat postea fm̄ eē ⁊ h̄ forma sic exñs ē obiectū ipsi⁹
 intellect⁹ qñ itelligit. Hui⁹ at̄ cā ē qm̄ scīa ē ex necessa/
 rijs. In reb⁹ at̄ mutabilib⁹ nihil ē p̄manēs necessarium
 o; igit̄ qd̄ necessariū p̄ qd̄ ē scīa ip̄soz sit extra res ip̄/
 sas. Adhuc at̄ intellect⁹ ē quoddā p̄manēs ⁊ necessariū
 qd̄ at̄ ē in ip̄o ē in eo s; ptatē ⁊ nām illi⁹ in quo ē q; h̄
 gnāliter ē vez de oi eo qd̄ ē in aliquo q. s. sp̄ ē in eo in
 quo ē fm̄ ptatē ei⁹ in quo ē ⁊ nō fm̄ nāz ⁊ ptatē ei⁹ qd̄
 inē: o; igit̄ qd̄ id qd̄ ē in intellectu sit p̄manēs ⁊ necessari
 um. Istis igit̄ de causis ⁊ silib⁹ posuit plato intellectum
 sepatū ⁊ vlt̄ sic sepatū ⁊ cū vlt̄ fm̄ ip̄z nunq̄ sit in po
 tētia s; sp̄ ē in actu sepatū ⁊ h̄ sufficit ad intellectu: dixit
 n̄ eē vlt̄ collectū ex plurib⁹ memorijs ⁊ exp̄mētis s; oī
 um scīas ex intellectu s; nō p̄siderare aīaz ea q̄ sūt in
 ip̄a eo qd̄ occupatōe corp̄is ⁊ delectatiōe abstrahit ne
 cōuertat oculū ad ea q̄ sp̄ sūt in ea: p̄ studiū at̄ nihil ste/
 ri de scīa in hoīe: s; pot̄ reordinari aīaz ad p̄tēdū ea
 q̄ sūt in ea vt remuniscat eoz q̄ delectatiōe carnis ⁊ oc
 cupatōe sensibiliū obliuīōi tradiderat: ⁊ h̄ tāgt̄ boeti⁹
 in libro quē de p̄solatōe phie edidit dicens qd̄ si platōis
 musa p̄sonat vez qd̄ q̄sq; discit imemor reordat: s; de
 his in scīa de itelligibili erit q̄redū. Nūc at̄ dictū ē opi
 nionē stoicoz fuisse intellectu nō sic eē sepatū qd̄ non sit
 ens h̄ aliqd̄ s; pot̄ sic qd̄ nō sit forma corp̄alis vlt̄ act⁹
 corp̄is: ⁊ nō eē cū potētia susceptibile itelligibiliū s; ac
 tu sp̄ hēre vlt̄a secū: q̄ tm̄ n̄ tm̄ sūt in ip̄o s; ēt extra aīaz
 ⁊ an̄ res p̄ticulares. Hui⁹ at̄ ē absurditas maxia ⁊ er/
 roz pessim⁹: qm̄ fm̄ h̄ vna aīa diuersa recipe pot̄ corpa
 q; q̄ rōne descēdit in vnū a stella p̄pe recedēs eadē rō/
 ne pot̄ itrare aliō post recessū ab eo in quo ē: ⁊ h̄ plato
 eē vez asseruit h̄ at̄ in p̄rio hui⁹ scīe libro sufficiēter ē
 ip̄obatu. Dictū at̄ platōis nō curat morbu illū quē in
 duxim⁹: qm̄ ponit intellectu eē in se quoddā idiuuidū ⁊
 iā sup̄ p̄clusim⁹ qd̄ qd̄ ē idiuuidū nō recipit in se ali
 qd̄ nisi fm̄ eē idiuuidet illud ⁊ sic id qd̄ ē in intellectu n̄
 ē vlt̄: s; itēio p̄ticularis ⁊ h̄ nō ē p̄cipiū artis ⁊ scīe
 fm̄ phoz traditōes ⁊ s; ip̄az vlt̄atē. Adhuc at̄ s; istā
 snīaz sensus ⁊ fātasie nō erūt nisi ip̄edimēta scīe ⁊ tunc
 est mirū qd̄ aīa eligeret tale corp⁹ qd̄ eā a p̄fectōe ip̄edi/
 ret. Ampli⁹ si dñ; icorpozāt aīas vt dixit plato: sequit̄
 maliuolos ⁊ isipiētes eē oēs celestes deos in tale cor/
 pus detrudētes siles sibi itellectuales aīas in qb⁹ p̄ ma
 ximos labores vix p̄nt vnq̄ attigere p̄tuitū pulcritudi
 nis quā h̄nt in seip̄is. Rō at̄ ēt q̄re h̄ dixit gregori⁹ pla
 tonē sequēs nulla ē oīno. Fugit. n. icōueniēs ne forte co
 gat p̄cedē aīaz corūpi cū corpe si p̄cesserit qd̄ icipit cū
 corpe ⁊ illi⁹ nulla ē necessitas qm̄ nō sequit̄ qd̄ si aliqd̄
 icipit cū aliquo qd̄ p̄tinuo corūpat corrupto illo qm̄ n̄
 icipit cū ip̄o vt sit aliq̄ ps ei⁹ vlt̄ aliq̄ forma q̄ nō h̄eat
 eē nisi in ip̄o ⁊ h̄ nos i sequētib⁹ oñdem⁹. Adhuc at̄ ab
 surdū est qd̄ aīa celestis fiat terrestris q; equoce h̄nt no
 mē aīe celestes ⁊ terrestres: aīa at̄ p̄pis stelle: Relle ē p̄
 porciōata ⁊ ē celestis: h̄ igit̄ ad inferiora nō descēdit vt
 terrestri fiat. hoc. n. n̄ mō eēt rezoicā tibiriēs idui: s; iā
 terrā idui vlt̄ute celesti ⁊ forma qd̄ oīno absurdū ē. Et
 iō h̄ stoicoz opinio aut methafozice dicta ē aut ē oīno

falsa: qm̄ plato sic ⁊ alij antiq̄ oīa p̄ methaphozicas si
 militudines tradiderūt: q̄ de phicis itellexerūt cui⁹ cā
 fuit q; p̄ p̄p̄ia exprimere q̄ senserūt nesciuerūt.

Capl̄m. xj. ⁊ est disgressio declarās opinionem lati/
 noz ⁊ errorem eozundez.

Atinoz at̄ phoz plurimi cū opinioe platōis
 l in multis p̄sentire vident dicit. n. aīaz rōnalē
 eē idiuuidā duplici idiuuiditate: qm̄ dicit eā
 in se eē h̄ aliqd̄ p̄ māz icorpozeā ⁊ spūalē q̄ ē s; forme
 ei⁹ ⁊ ex forma h̄etur ēt idiuuidās extra nāz ei⁹ qd̄ est
 corp⁹ cui⁹ ip̄a ē act⁹. Locedūt ēt p̄ h̄ qd̄ ē in ip̄a fm̄ eē ē
 idiuuidata forma. Dicit. n. qd̄ itētiōes q̄ sūt in intellectu
 possibili dupl̄ p̄siderant. s. put sūt abstracte ⁊ put h̄nt
 eē in abstrahēdo ⁊ p̄rio qd̄ mō sūt forme vlt̄s libera
 te a mā ⁊ appēdictis māe: scōo at̄ mō h̄nt eē idiuuidua
 tū in intellectu possibili ⁊ p̄rio qd̄ mō eē vlt̄a p̄cipia
 itelligēdi: scōo at̄ mō nō p̄uertit̄ ad ea itellect⁹: ⁊ iō nō
 ip̄edit scīaz talis idiuuidatio formaz. Intellectū at̄ di
 cūt eē abstractū ⁊ imixtū ⁊ nō eē h̄ tali rōne q; imixt⁹
 ē q; nō act⁹ corp̄is ⁊ q; nō ē aliqd̄ itelligibiliū actu s;
 potētia tm̄ ⁊ nō ē h̄: q; n̄ sensus ē: s; sit sic sensus. dicit
 enī arif. nō dicē qd̄ itellect⁹ simpl̄r nō ē h̄ s; p̄misit d̄ sili
 tudie potētie sensus ⁊ potētie itellect⁹ ⁊ subiūxit qd̄ ē
 vt sensus ⁊ nō ē idē qd̄ sensus. S; isti absq; dubio nūq̄
 h̄nt itētiōne arif itellexerūt qm̄ ex duob⁹ his p̄cessis qd̄
 n; ē imixt⁹ ⁊ sepat⁹ sequit̄ necessario ip̄z nō eē h̄: ⁊ iō
 nihil ē qd̄ dicit̄ isti. Adhuc at̄ aīaz sic dicit̄ eē p̄positaz
 ⁊ idiuuidā: nulla oīno p̄bat rōne nisi qd̄ dicit̄ boetiū di
 cē qd̄ in oi qd̄ ē citra p̄imū ē h̄ ⁊ h̄ ⁊ sic in aīa p̄cedunt
 eē h̄ ⁊ h̄ nō p̄tinuo iserri p̄t h̄ ⁊ h̄ eē māz ⁊ formā: qm̄
 ēt oēs pipateticī dicit̄ in aīa rōnali eē intellectu agētez
 ⁊ possibilē: ⁊ tm̄ nō ob h̄ p̄cedūt in ea eē māz ⁊ formā.
 Et iō qd̄ vidētes hui⁹ rōis d̄bilitatē aliō iducūt p̄dē
 dicētes nihil oīno eē s; accidētū: nisi qd̄ ē p̄positū: cū
 forma accidētalis sit p̄pōni p̄tigēs: māe. n. implici sine
 forma nihil accidit oīno: forma at̄ s; se s; eē nō p̄t: cū
 igit̄ aīe accidāt scīe itellectuales ⁊ multe vlt̄utes itelle
 ctuales videbit̄ ip̄a eē idiuuidata s; ⁊ p̄posita. Nos
 at̄ in hac rōne nō eē necessitatē oñdim⁹ sup̄: qm̄ scīa
 q̄ ē in aīa ⁊ alie vlt̄utes itellectuales nō h̄nt eē reale ⁊
 ratū in nā: s; in aīa tm̄: ⁊ h̄ ē eē debile: ⁊ pot̄ ē entis ali
 qd̄ qd̄ ens ⁊ talib⁹ entib⁹ rōnib⁹ h̄nt subiūct̄ id qd̄ in se n̄
 ē idiuuidū s; forma. Adhuc at̄ h̄ opinio supponit qd̄
 vlt̄e sit in aīa sic in s; ⁊ forte h̄ nō ē verū: h̄ at̄ in libro
 de itelligibilib⁹ h; d̄clarari. Est at̄ ⁊ h̄ opinio oīno p̄ria
 dictis pipateticoz: qm̄ sic sensitius potētia p̄imā p̄fe/
 ctōez h; a gnātōe vt sup̄ oñdim⁹ ⁊ secūda q̄ ē sentire
 h; a sensibili forma: ita ēt itellect⁹ p̄ia p̄fectio ē sibi co
 gnata: ⁊ secūda q̄ ē itelligere h; ab itelligibili: aliter. n.
 nunq̄ itelligeret aliqd̄ nisi post h̄itū scīe ⁊ h̄ oīno ē fal
 sū: p̄tuit⁹. n. itelligibiliū vn⁹ ⁊ idiuisibilē ē an̄ scīaz sic ⁊
 post Est igit̄ itelligē itelligibilis sp̄z i intellectu hēre
 per eē ergo qd̄ itelligibilia h̄nt in intellectu itelligūtur
 hoc at̄ est eē idiuuidū vt dicit̄: ergo p̄ itētiōne idui/
 duā res vlt̄e itelligūt vlt̄ vlt̄: ⁊ h̄ itelligi nō p̄t. Adhuc
 at̄ obijcit auerrois: q; si forma in intellectu possibili h;
 eē idiuuidū ⁊ p̄ticulare: tm̄ oē idiuuidū in se potentia
 claudat vlt̄e: erit illud potētia itelligibile ⁊ non actu ⁊
 sic itelligibile vni⁹ erit aliud itelligibile ⁊ de eē illi⁹ ite
 rū q̄reret ⁊ ibit̄ h̄ in isinitū. Ampli⁹ at̄ ex sup̄ d̄mōstra
 tis p̄stat per rōnē auicē. ⁊ arif. ⁊ auerrois qd̄ nulla necessi/
 tas ē qd̄ itellect⁹ ponit sepat⁹ ⁊ imixt⁹: nisi q; vlt̄e cui su
 b̄ijct̄ i tali ē sepatiōe: ergo oīno falsū ē qd̄ p̄ eē idiuuidua
 tū vlt̄e sit in ip̄o. Adhuc at̄ fm̄ h̄ nō erit mouēs itelle/
 ctū meū idē cū eo qd̄ ē in intellectu tuo: ⁊ sic cū dicit̄ for

res currere h̄ dictū erit cōe ad id qđ ē in intellectu meo
 ⁊ in intellectu alteri: ⁊ sic oīa dicta q̄ sūt rez significā/
 ta erūt cōia: s̄m q̄ exprimit intellect⁹ rez q̄ sūt in aīa qđ
 est oīno absurdū cū ip̄a res sit singularis. Adhuc autē
 s̄m h̄ scīa q̄ est in aīa doctoris nō eadē efficit in disci/
 pulo s̄z generat alia: sicut si ignis generaret ab igne qđ
 est absurdū cū scīe nō differāt nisi p̄ subiecta d̄ qb̄ sūt
 scīa aut doctoris: ⁊ scīa discipuli sp̄ sūt de subo eodem
 ⁊ iste due vltime obiectiones sunt auerrois in com/
 mēto libri de anima.

Capitulum xij. ⁊ est disgressio declarās: verā sniam de
 oibus inductis dubijs pipateticoz.

o Om̄ib⁹ at̄ his hitis videt̄ eē dicēdū cū pipa/
 tetictis q̄ intellect⁹ possibilis est imixtus ⁊ se/
 pat⁹ ⁊ ipassibilis ⁊ nō h̄ aliqd̄ s̄z q̄liter h̄ sit vt
 meli⁹ itelligat̄ auic. dicta accipiam⁹ q̄ arti. plus ⁊ cordāt
 qm̄ aīa rōnalis nō ē intellect⁹ possibilis s̄z intellect⁹ possi/
 bilis vna ei⁹ ps̄ ē: ⁊ h̄ sensit aristo. qm̄ dixit: de pte autē
 aīe q̄ cognoscit ⁊ sapit aīa ⁊ vocauit intellectū pte aīe ⁊
 nō totā aīaz rōnalē qles at̄ ptes h̄eat aīa supra expēdi/
 tū est in sc̄do libro hui⁹ icie: dicim⁹ igit̄ aīaz illā q̄ pfe/
 ctio hoīs ē ⁊ rōlis vocat̄ eē totū quoddā ⁊ eē quādā
 eēntiā icorpozeā in aīe ptate ⁊pletā: ⁊ iō h̄z in se ptatē
 vite sensitua ⁊ ptatē vite vegetatiua ⁊ ptatē vite agē/
 di opa itellectue ⁊ ip̄a est vna in s̄ba vniens in se oēs
 istas ptates nāles sibi ⁊ h̄ s̄z supra pbatū sit: tñ adhuc
 volum⁹ h̄ iferi⁹ certū ⁊ forti⁹ oñdere eo q̄ sup multa
 de solutione dubioz itroductor nobis vident eē sū/
 data: hec igit̄ suba h̄z q̄idā vtutes ex ip̄a fluētes q̄ sūt
 vtutes icorpee ⁊ h̄ puenit ei ex h̄ q̄ ip̄a ē iter oēs nā/
 les formas p̄pinqoz ⁊ similioz itelligētie: ⁊ iō multas
 h̄z vtutes itelligētie sepate pueniētes: ⁊ h̄mōi ille vide/
 mus oib⁹ in formis q̄ pp nobilitatē sue mae: q̄li posse/
 totū sumūt agētis: ignis. n. si iuenit māz subtilē aridā
 ⁊ aeree humiditatis multū h̄ntez opat̄ in ea p̄prietates
 ignis plurimas. s. lucē ⁊ calozē ⁊ alia. In materijs autē
 magis dissilib⁹ sibi: negligit lucis pure opationē: ⁊ opa/
 tur flāmā fumozaz ⁊ calozē ⁊ in quibusdā nihil de flā/
 ma s̄z calozē tñ ⁊ fumū. Silr̄ ē d̄ aīa quā opat̄ agēs p̄/
 mū aīe i corpe hūano: q̄ maxie recedit ab excellētia p̄/
 riorū: ⁊ appropinqt̄ eq̄litati celi: agēs primū similitū s̄/
 bi formā opat̄ q̄ n̄ tota imixta p̄t eē mae s̄z multas h̄ē/
 bit vtutes nō imixtas ⁊ in hoc p̄sentim⁹ alexādro sed
 differim⁹ ab ip̄so in h̄ q̄ ip̄e ponit aīaz generari ex ele/
 mētoz mixtura: nos at̄ dari ⁊ p̄duci ab agēte extrinse/
 co: sic vulgatū ē apud pipateticos oēs: q̄ aīa rōnalis so/
 la iter formas nāles ex mā nō educat̄: s̄z det̄ ab extrin/
 seco: ⁊ qz silitudo sepate substantie ē q̄ agit eā: iō ex/
 maxia sua ptate separata ē: ⁊ nullo mō iūcta ⁊ vmbra/
 ta mā corpis: s̄z at̄ sic dicam⁹ intellectū eē sepatū: tñ aīa
 est cōiūcta p̄ alias virtutes suas: q̄ sūt nāles sibi in quā/
 tū est corpis p̄fectio: ⁊ iō s̄z intellect⁹ s̄m se sit sepat⁹: tñ
 intellectus est potētia p̄iūcti: qm̄ ē ptas aīe q̄ s̄m potēti/
 as q̄sdā cōiūgit̄ corp̄i oē aut̄ tale qđ ē p̄iūcti: ⁊ nō est
 ei⁹ s̄m q̄ ē cōiūctū s̄z nō cōicēz corp̄i tñ cōicat̄ cōicātī
 corp̄i: ⁊ h̄ est qđ supra dixim⁹ q̄ intellect⁹ cōicat̄ nō cor/
 poris: s̄z ptatī q̄ cōicat̄ corp̄i. s. s̄arastie ⁊ imaginatōi ⁊ sen/
 sui ⁊ iō s̄z vitatē aīa ē vna numero: ⁊ efficit vna nume/
 ro: qz p̄ nāles ptates cōicat̄ corp̄i: qz tñ in eēntia sua ⁊
 p̄fectiori ptate nō cōicat̄ corp̄i: iō h̄z ptates absolutas
 a corpe h̄ at̄ ē vidē in oī eēntia nobili ⁊ in formis coz/
 poralib⁹. Sol. n. vn⁹ ē numero p̄ māz suā ⁊ tñ lux sua
 nō est determinata ad vnū numero coz aliqd̄ q̄ agit: est
 enī solis virtus ideterminata ⁊ vltis in agēdo vita in oī/
 bus ⁊ generationē: ⁊ d̄terminat̄ p̄iūcta huic particulari

agētis: vlt̄ illi ⁊ sic est in oī suba nobili: ⁊ h̄ ē cā dicti phi/
 q̄ oīs aīa tres nobiles h̄z opatōes diuinā ⁊ itelligētie
 opationē ⁊ illa q̄ ē aīe p̄p̄ia: hac at̄ vīa electa de oib⁹
 vīis p̄babiliorib⁹ dictis omnia dubia solūntur: qz qm̄
 dicit q̄ intellectū possibilē oīz eē absolutū duplici abso/
 lutione dicim⁹ nos q̄ nō p̄t eē absolut⁹ ab oī eo qđ est
 qz ⁊ sic nihil esset oīno nisi potētia pura ⁊ illa i rez nā
 nihil est: intellectū ergo possibilē s̄m h̄ in rez nā nihil eē
 cōfiteremur qđ ē oīno absurdū ⁊ p̄sentio auiceb̄dō in
 h̄ q̄ sua potētia p̄ rozmā itellectualis nāe terminat̄ ad
 ens vnū in mūdo ⁊ in nā ē d̄terminata s̄z dissentio in h̄
 q̄ nō videt̄ mihi sua potētia eē mae potētia: ⁊ sua nā
 eē mae nā: s̄z equoca ad ip̄az. Intellect⁹ at̄ illius p̄ba/
 tiois q̄ i ducta ē q̄ id qđ ē in potētia oīa fieri oīz absolu/
 tū eē ē qz oīz eē absolutū eē a formis eoz q̄ sūt: s̄z. n. in/
 telligat̄ seip̄m: tñ iferi⁹ oñdem⁹ q̄ nō opz eū eē absolu/
 tū a nā sua p̄p̄ia: q̄ d̄terminat̄ eū in ens vnū in numero
 entū mūdi si igit̄ intellect⁹ est ⁊ vn⁹ eoz q̄ sūt p̄ subaz
 aīe in q̄ ē q̄ i diuiduat̄ ad cozp⁹ p̄ suas potēcias cōicātē/
 cozpi ⁊ d̄terminatur in ptate ab alijs aīe ptatib⁹ diuisa
 p̄ itellectualitatē p̄ quā alia vite opa pagit̄ q̄ alie potē/
 tētie ⁊ remanet vltis ⁊ imixt⁹ ⁊ nō d̄terminat̄ ad h̄ al/
 qđ p̄ p̄p̄ationē itelligibiliū. Et d̄ h̄ bonū sile ponit aue/
 rois de medio in tactu q̄ p̄riuatū ē excellētis tagibi/
 liū ⁊ sepatū ab eis eo q̄ potētia ē oīa illa: ⁊ tñ nō abso/
 lutū ē ita q̄ nullo mō sint in ip̄o forme tagibiles: qz sūt
 in ip̄o p̄ut ad mediū sūt reducte. In hac at̄ snia nobi/
 scū pueniūt ⁊ auerrois ⁊ auic. ⁊ p̄les alij pipateticoz
 sic igit̄ intellect⁹ possibilis dicit̄ eē sepat⁹ imixt⁹ at̄ eo
 q̄ nō ē mixt⁹ cozpi sic forma cozpis: aut sicut vt⁹ orga/
 nica opans in organo cozpis: sicut. n. iā dixim⁹ intellect⁹
 est vt⁹ sube vltis exntis q̄ ē aīa rōnalis: q̄ s̄z sit non
 p̄mixta cozpori p̄dictis duob⁹ modis: tñ ē h̄ns vtutes
 q̄sdā p̄mixtas cozpi s̄z intellect⁹ ē vt⁹ ei⁹ nō s̄z q̄ p̄mi/
 scet̄ cozpi s̄z pot⁹ s̄m q̄ ip̄a ē imago intellect⁹ p̄imi agē/
 tis ⁊ d̄atis aīaz rōnalē: ⁊ iō ip̄ossible ē q̄ intellectus sit
 cozpi p̄mixt⁹: ⁊ iō ēt agē nō p̄t istrumēto cozpeo. Iste
 at̄ duplices vtutes sūt nāles aīe rōli: s̄m q̄ ip̄a est me/
 dia eternitatis ⁊ ip̄is i orizonte p̄stituta sicut dixim⁹ su/
 pra. Et iō dicit̄ Jla: p̄hs q̄ est creata in vmbra itelligē/
 tie: est. n. ip̄a vmbra ⁊ vest giū qđdā ⁊ resultat̄ itelli/
 gētie sepate: pp̄ qđ qđdā phi dixerūt q̄ creata eēt ab in/
 telligētis: s̄z de h̄ inferi⁹ d̄miabim⁹ postq̄ d̄ p̄tib⁹ aīe
 exeqm̄ur. Jā igit̄ p̄z intellect⁹ hozz triū que attribuūt in/
 tellectui possibili q̄. s. est separat⁹ ⁊ imixtus ⁊ non hoc
 aliqd̄ determinatū: quartū aut̄ est q̄ dicit̄ esse ip̄assibi/
 lis ⁊ hoc dubitationē h̄z ex eo q̄ dicim⁹ intellectū eē
 de numero virtutū passiuaz ⁊ aliqñ eē in actu. aliqñ/
 do eē in potētia sed ad hoc nos dicim⁹ q̄ intellect⁹ spe/
 culariū qui est forma speculatiua in intellectu possibi/
 li in duplici est potētia quaz vna est s̄m p̄parationem
 eius q̄ itelligit̄ ad p̄ticulare in quo ip̄m nō est nisi in
 potētia qz p̄ticulare nō nisi s̄m potētiā h̄z in se vltē ⁊ s̄z
 exitū illius potētie ad actū h̄z vires ⁊ tēpus intellect⁹
 ⁊ trāsmutationē ⁊ quo ad hoc passibilis: alio autē mō
 in potētia ē s̄m cōparationē ad intellectū possibilem in
 quo est vltē in actu intellectū: ⁊ in isto nō est nisi sub ac/
 tu ⁊ forma itelligibilitatis: ⁊ h̄ac h̄z a luce p̄petui in/
 tellectus qui est agēs: sicut colores eē formale quo mo/
 uēt visu habēt a luce cozpalis: ⁊ quādo sub luce istius in/
 tellectus vnitur vltē intellectui possibili: nō vnit̄ ei sicut
 organo sicut sit in formis sensibilib⁹ sed vnit̄ ei sic. t. de
 terminās vnit̄ determinato: qz h̄itus cōnalis intellectui
 possibili qui est ip̄sa itellectualitas: qua possibilis itelle/
 ctus vocat̄ ⁊ est nā itellectualis eiusdē nature est cau/
 sa intel.

Tex. 1
co. 6.

sa intelligibilibus inquā sunt intelligibilia: s; sua intellectualitas est p̄fusa et indeterminata: determinat autē sic potētia per actū et sicut p̄ficiť indeterminatū per determinatū et iō intelligibile cū intellectu possibili nō sit vnuz sicut subm et accidēs sunt vnū. quod accidēs nō est p̄fectio subiecti. nec enī est vnū sicut mā et forma sunt vnū qz forma nō p̄ficiť mā nisi fm eē et distincta et diuisa vlc autē est idistinctū et idistinctū et nō p̄ficiť esse. s; potius est p̄ncipiū cognitionis eoz q̄ sunt: alioqui oportet nos dicere q̄ intellectus esset lapis quādo intelligit lapidē et asinus qm̄ intelligit asinū: et in hac sentētia cōuenit nobiscū auerōis in cōmēto de aia et sic vlc cōparat intellectui iō speculari intellectus ex subiecto qd̄ ē in intellectu possibilis nō hz aliquā trāsmutationē nec passiōē verā: et sic soluta est p̄ria q̄stio de tribus inductis q̄stionibus. s. quomō pot̄ esse q̄ agēs est suba stās: et sicut possibilis: et tñ speculari sit factus et mutabilis: et ex isto intelligit q̄ vere dictū est q̄ sicut se hz sensus ad sensibilia ita intellectus ad intelligibilia: nō quidē quo ad organū sensus: qz organū vnū forme sensibili sicut subm accidētī si tñ vere accēs dicit̄ o; itētio sensibilis q̄ ē i organo: qm̄ fm veritatē nō ē ens: s; est aliqd̄ entis nō fm eē entis nāe s; fm eē abstractiōis: sicut p̄ ex supra de terminatis s; ē silitudo iter sensū p̄patū ad sensibilia et intellectū p̄patū ad intelligibilia quo ad ip̄as virtutē sensus sine organo p̄sideratā et ad sensibilia p̄patā. sup̄. n. dixim⁹ q̄ p̄ria et p̄ncipalis forma sensitua q̄ ē sensus cōmunis p̄pat ad ista: sicut determinata ad ip̄a et sic ē p̄patio intellectualitatis possibilis ad vlcia sic ad q̄ determinatur ei⁹ formalis intellectualitas: et iō dixim⁹ in vñ. phi. eoz in intellectualibus nullā eē alterationē: s; potius p̄fectionē indeterminatā māz finitē: vlc autē sic ad duo subiecta p̄patū duplex hz eē: fm enī q̄ p̄pat ad s̄bm in quo ē potētia et a quo abstrahit facit intellectū verū: qz vltat est adēq̄tio rez et intellectuū s; aut q̄ p̄pat ad intellectū possibilem in quo ē sic determinas in determinato et actus in potētia sic hz eē vnū entū in mūdo qz vlc vt vlc nō hz eē extra aiaz cū at dicit a phil q̄ vlc ē actus intellectus et intellectus possibilis ē in potētia. nō p̄t ex h̄ iferri q̄ intellectus possibilis sit mā et vlc sit forma: qm̄ supra on̄dimus ex arif. sn̄ia q̄ forma sensus cōis indeterminata: formalior ē d̄terminantibus ip̄as et ē vna fm formā et p̄les fm māz. et sicut ē intellectus speculari: oēs enī vnū sunt fm formā intellectualitatis: et multi sunt fm d̄terminatā qz vlc nō d̄terminat nisi s; p̄pationē ad id cuius ē vlc et a quo abstrahit p̄ intellectū: vnies at̄ multa in actu n̄ sp̄ ē magis formale vnitis et ex h̄ vltari⁹ p̄ intellectus vbi i quo p̄ueniūt p̄batiores p̄paterici: q̄. s. speculari sunt vnū fm q̄ intellectus sunt et nō multiplicatur nisi fm p̄pationē ad ea q̄z sunt intellectus tñ igit sit dictū in d̄terminatione dicti anaxa. q̄ intellectus est separatus et imixtus et nō h̄ aliquid et impassibilis.

Capitulum xij. et est digressio declarans solutionē duarum questionū difficultiū relictarum ex p̄dictis.

Unc at̄ duas q̄stioes q̄ remanēt q̄tū possum⁹ determinem⁹ vna at̄ illarum ē q̄ p̄tingit ex h̄ q̄ intellectū ponim⁹ eē separatū et sicut vlc separatū ab indiuiduātib⁹ et q̄ separatū ē idē apud oēs: et ita videt ad min⁹ de intellectu speculari q̄ idē sit apud oēs et sic me accipiēte sciaz et alii accipit eā qd̄ ē oio falsū. Altera autē p̄tingit ex h̄ q̄ intellectus possibilis potētia ē oia: et sicut mā p̄ria et ex h̄ videt intellectū fore idē cū mā p̄ria et mā p̄ria deberet intelligē formas q̄ sunt in ip̄a sic et intellectus. s; istas q̄stioes determinare fm iductā opinione nō ē difficile. Jā. n. p̄cessim⁹ q̄ intellectus ē separat⁹ s; se

et p̄iūct⁹ q̄ h̄ q̄ in eadē s̄ba exn̄s cōicat et qd̄ cōicat corpi p̄ se: sic sicut s̄nt s̄ntia et sensus: et sic intellectus ē h̄ aliquid qd̄ nō sit aliqd̄ intelligibiliū nisi qm̄ intelligit seip̄s et d̄ hoc iferri ex arif. dictis rōnē reddem⁹: et iō p̄cedē dū est q̄ s̄bm intelligibiliū nō ē vnū numero in oib⁹ et in h̄ dis cordam⁹ ab auerrois et p̄cordam⁹ cū auic. et algazele et cū arif. vt videt vbi vocat intellectū quo cognoscit aia et sapit p̄tē aie: q̄ qdē aia ē p̄fectio corpi organici et nō p̄t eē eadē numero in diuersis: s; vlc est intellectus s; se et iō qd̄ est in ip̄o fm se ē et fm actū vlc et h̄ o; s; p̄patericos p̄cedi eē cōe apud oēs et idē intellectū vlc in aia mea et in aia tua: aliter oportet dicē q̄ h̄oiez sedē et h̄mōi ē quoddā cōe ad id qd̄ ē in aia mea et in aia tua. Licet. n. intellectus me⁹ sit indiuidu⁹ et separat⁹ ab intellectu tuo: tñ fm q̄ ē indiuidu⁹ nō hz vlc in ip̄o et iō nō indiuiduat id qd̄ ē i intellectu: sic nec colores indiuiduant a luce abstrahēte eos: s; potius a mā et appēditis māe q̄ sunt situs et figura et h̄mōi. Sic igit vlc vt vlc ē vbiq; et sp̄ idē oio et idē i aiaz oim n̄ recipiēs indiuiduationē ab aia: nō tñ scia vni⁹ ē scia alteri⁹ vlc speculari ab vno ē speculari ab altero: qm̄ speculari p̄ficiť ex motu s̄ntasmatis. Sicut at̄ scia ex vlib⁹ ē q̄ sicut ex multis memorijs et exp̄iētis q̄ n̄ sunt eedē oiz et h̄ ē qd̄ supra dixim⁹ q̄ speculari intellectus sunt vn⁹ in eo q̄ speculari intellectus sunt s; sunt multi s; q̄ illoz vlc illoz sunt et hac i d̄terminatione p̄uenit nobiscū auerrois: s; in mō abstractiōnis intellectus parū differat a nobis. Questionē at̄ illā quā theofrast⁹ volēs euitare dixit intellectū possibilem nūq̄ eē in potētia et speculari dixit p̄petuū facillimū s; determinata soluere est qm̄ forme nullo mō siles sunt in mā p̄ria et in intellectu possibili et ē differētia q̄druplex Una qdē et p̄ncipaliter qz forme intelligibiles sunt in intellectu possibili: sic in magis formali p̄ ip̄as d̄terminato: forme at̄ sunt in mā p̄ria sic in māli in quo subsistere h̄nt: et h̄ differētia p̄ ex ois. Secūda ē: qz forme vlc simplices sunt p̄pate ad intellectū possibilem: forme at̄ diuise fm eē p̄ticulare et h̄ et nūc exntes sunt p̄pate ad materiā: et iō nō intelligit eas mā sic intellectus oē. n. ad qd̄ cōpant forme sicut vles et simplices et d̄nude hz d̄scretionē formaz p̄pataz ad se: vt in sequētib⁹ on̄dem⁹: et oē id ad qd̄ cōpant vt indiuidue et diuise hz eē in actu ab illis: et nulli⁹ eaz discretionē et intellectū et hac differētia p̄uenit nobiscū auerrois. Tertia at̄ differētia est: qz potētia māe nō est determinata ad ens intellectualis nāe fm q̄ ē p̄ime māe: potētia at̄ intellectus possibilis determinata ē ad ens intellectualis nāe: et iō nā māe nō illustrat sua luce sup̄ formas q̄ sunt in ip̄a: s; remanet in re nebza p̄riuatōis ois forme: nā aut̄ possibilis intellectus sup̄ formas q̄ sunt in ip̄a illustrat: et iō oēs eas discernit: et in hac differētia p̄uenim⁹ cū auicebrō in li. fontis vite. Quarta differētia ē: qm̄ forme q̄ sunt i intellectu possibili sunt in eo non indiuiduate eo qz non omnino vnuntur sibi sicut subiecto: nec sicut materie: et ideo intellectus possibilis non obligat alicui eaz. sic materia et instrumentū in quo et p̄ qd̄ forma suas exerceat op̄atōes: s; remanet liber potēs op̄ari circa eas: mā at̄ formas quas recipit sic s; recipit: et iō diuidit in p̄tes p̄ formas: et efficit p̄ p̄tes obligata cuiuslibet forme: et illa exerceat op̄atōes suas in ea sicut instrumentū et s̄do: si at̄ ista subtili⁹ p̄siderant satis p̄ equoce dicit potētiā passiua de mā et intellectu possibili: et tūc destructū ē s̄damētū sup̄ qd̄ auicebrō in li. fontis vite: totam suā s̄dat itētionē: vtrū aut̄ aia rōnalis p̄posita sit ex potētia et actu p̄steri⁹ inq̄rem⁹. Nec igit dicta sunt ad q̄stioes soluēdas a p̄patericis de intellectu possibili i ductae.

Capitulum. xiiij. et est disgressio declarans propter quod intellectus est separatus et inmixtus.

Quoniam autem in omnibus his opinionibus supponitur intellectum possibile esse separatum et inmixtum. Item habetiam probauerim per demonstrationem: volumus tamen in hoc capitulo breuiter inducere decem ex quibus habet probauerunt peripatetici: et precipue autem. in. vj. naturam aliarum suorum: decem autem eorum que inducuntur sunt signa et non cause: tria autem erunt cause per que demonstratur intellectus non esse mixtum corpori: scilicet esse separatum: quedam autem eorum colliguntur ex iam habitis quedam autem ex habendis: sed hic breuiter volumus ea enarrare. Primum autem est quod omnis virtus organica debilitatur et destruitur per se sine quodam alio destructo: vel debilitatur quando aliquid occasio infirmitatis vel destructionis accidit organo suo. sicut patet in sensibus interioribus et exterioribus: et alijs virtutibus organicis: intellectus autem nec debilitatur nec destruitur per se sine alio ex debilitate vel alicuius organi ex destructione: ergo intellectus non est virtus organica: si autem destruitur vel debilitatur operatio eius habet esse quodam alio corrupto interius sicut iam ante determinauimus. Secundum autem est: quoniam nulla virtutum organicarum apprehendit se vel instrumentum suum: quoniam imaginatio nec se nec instrumentum suum imaginatur: et sic est de omnibus alijs organicis: et huiusmodi causa dicitur esse superior: quia forma potest esse coniuncta materie sue per esse materiale: non mouet aliquam virtutem anime et quia figure organorum et vires anime que sunt subales forme organorum coniunguntur anime per esse materiale et naturale: ideo ea nullo modo apprehendere possunt: intellectus autem apprehendit seipsum et omne instrumentum corporis: sicut nos inferius ostendemus. Tertium est: quod virtus organica qualitate perfecte assimilata qualitatibus sui organi: et etiam qualitates sui organi nullo modo discernit vel apprehendit: quod patet in tactu qui non apprehendit sibi simile calidum: nec est calidum proplexionale: et si esset calor sibi assimilatus: sicut proplexionalis: quod quis esset complexione destructus non sentiret eum sicut ethicus suum calorem non sentit: intellectus autem omnes qualitates et suam et aliorum discernit et apprehendit: discernit enim suam intellectualitatem que est sua disposicio naturalis et considerat scientias que in habitu est perfecta in ipso: igitur ipse non est organicus. Et hoc est signum euidentissimum et conuertibile sicut causa que est medium in demonstratione. Quartum est: quod nulla virtutum organicarum apprehendit seipsam sine alio quodam agente instrumentaliter: sicut est spiritus vel calor intellectualis autem naturam probauimus iam seipsam apprehendere quoniam in ipsa est agens separatum et possibile separatum et factum: quod est speculativus intellectus: est et separatum: et ita non indiget spiritu vel calore vel aliquo alio instrumento corporis: Quintum est quod inferius ad demonstrationem reducimus: scilicet habet eo signo vtamur: quia virtus corporis potest forte obiectum non apprehendit debile: scilicet intellectus ex forti intelligibili melius apprehendit minus intelligibile quam ante illud. Sextum signum est quod omnis virtus corporis nobis communis est cum alijs animalibus brutis: bruta autem quedam habent omnes sensus et virtutes que determinantur in tribus cellulis capitis: anima autem rationalis cum suis viribus solis hominibus in: in quorum capitibus non determinatur nisi tres celle: ergo anima rationalis cum suis viribus non est virtus corporis. Septimum autem est: quod actiones organicarum virtutum post longos annos in pluribus debilitantur: et in illa etate sapientia et scientia veniunt ad perfectionis statum et confortantur secundum intellectum. Octauum autem est demonstratio certa ducens ad impossibile: si enim intellectus esset virtus operans vel mixta corpori: tunc non intelligeret formam nisi receptam a corpore: quod autem recipit in corpore aut recipitur in puncto ex quo a quibusdam dicebatur componi cor-

pus aut recipit in ipsa corpore quod tunc est diuisibilis: si autem recipiet in puncto: tunc oportet quod punctum actu separatum esset a corpore: quia non potest esse sub forma nisi actu ens: et hoc est falsum. Si autem diceret quod recipit in puncto potest esse in compositione corporis: hoc est secundum potentiam extendi punctum: tunc cum infinita sunt puncta: oportet quod esset ex infinitis: quod absurdum est. Si autem recipit in ipso corpore quod tunc: tunc est diuisibilis: et sic forma intelligibilis diuisibilis esset per accidens sicut albedo que diuiditur diuisione corporis: constat autem hoc esse falsum: quoniam sunt conceptus quidam intellectus omnino diuisibiles: sicut conceptus entis et vniuersalis et aliorum primorum. Si autem quedam in rebus sunt diuisibilia: sicut denarij et alij numeri: non tamen ratio eorum que est in intellectu est diuisibilis similiter autem scilicet diffinitio diuisibilis sit: tamen diffinitio indiuisibilia sunt: et non potest dici quod non sit in vna parte intellectus et aliter in alia: quia tunc neutrum perfecte intelligeret. Ad hoc autem quecumque pars in se haberet aliter diffinitiuum illa iterum foret diuisibilis: et tunc oportet non solum diffinitionem esse diuisibilem: verum etiam quodlibet diffinitiuum in infinitum. Ad hoc autem cum diffinitio diuidit nec sic diuidit sicut quod tunc in media et medietatis media: scilicet diuidit penes ea que exigunt ad perfectum esse alicuius quod diffinitio: intellectus ergo nullo modo est corpore vtens. Nonum etiam est demonstratio certa per causam que facit intelligibile esse intelligibile: quoniam denudans ipsum a mensura situ et figura et alijs conditionibus materie corporalis facit ipsum intelligibile: hoc autem esse non potest corpore vel corpore operans: quoniam omne corpus habet mensuram et quantitatem et figuram et situm: cum igitur intellectus homini sit denudans formas intelligibiles intellectus non potest esse vtens corpore. Decimum est quo omnes peripatetici concordanter probant eum esse separatum et incorporeum: quoniam nihil vtens forma infinita et indeterminata est nisi incorporeum: cum omne corporeum vtatur forma finita et determinata: vel autem est infinitum potentia multitudinis et indeterminata habens comitatem et non finitam quantitatem: cum ergo intellectus intelligendo tali vtatur forma: ipse est incorporeus separatus et inmixtus.

Capitulum. xv. quo probatur quod intellectus non est mixtus corpori per hoc quod sua passibilitas non est similis passibilitati sensus.

Redentes ergo ad propositum secundum aristotelem. introductionem dicimus quod ex omnibus que dicta sunt non est rationale intellectum possibile dicere esse mixtum cum corpore: oportet enim quod si esset mixtus cum corpore: quod duorum aliter fieret. Si enim esset virtus cum corpore habet esse corporea tunc esset complexionalis: et tunc esset qualitas corporalis aut simplex que est calor vel frigus: aut alia que sequitur ex mixtione illarum: aut esset virtus addita complexioni: sicut anima organica: et tunc oportet quod vtatur corpore: sicut faciunt virtutes anime sensibilis. Nunc autem ex predictis patet quod neutrum illorum est: et ideo antiqui sapientes quo ad hoc bene dixerunt quod anima non est materia sed locus specierum: preter hoc solum quod non tota est locus: quia sensibilis que est virtus cum corpore transmutatur: et hoc non est loci: similiter ipsa est sub forma: et hoc iterum loco non puenit: sed secundum intellectum est ipsa locus specierum: quia secundum intellectum non essentialiter sed per accidens ex speciebus transmutatur ex speciebus sicut diximus supra: et hoc est secundum id quod extra intellectum est: et hoc est fatalia a quo elicitur vel: et non secundum ipsum intellectum possibile: et ideo si esset aliquis intellectus que nihil extra se intelligeret: is omnino esset irrasmutabilis: sicut est intellectus subiectus separatim: et precipue intellectus cause primarie: sed de his in propria parte erit determinandum: aliud autem in quo loco assimilatur: quia species non subiicitur sic sibi eorum: scilicet potius formare se habet ad ipsos: sic patet ex prius habitis.

Tex. 1
co. 6.

In his ergo duobus similis est intellectus loco et species locato: tamen intellectus non est ipsa species in actu sed in potentia sola quoniam est possibilis intellectus. Quoniam autem non sit similis impassibilitas sensui et intellectui manifestum est ex organis et sensu secundum actum: diximus enim supra impassibile esse sensum a formis sensibilibus eo quod est circa ipsas sicut forma una terminata ad ea sicut ad quinque materia: et similiter est intellectus circa intelligibilia: formale autem non est passibile a materia: et ideo impassibilis est sensus et impassibilis est intellectus: verum tamen non sibi impassibilitate: et hoc convenit eo quod sensus est unus in organo: intellectus autem non: et hoc evidenter ostenditur signo quod supra diximus: sensus enim post valde sensibile sicut post itesaz et lucida albedine minus sensibile siue minus coloratum sicut virorem vel aliquid aliud non potest videre. Et huius causa est: quia forma fortis sensibilis red dita organo tenet ab ipso aliquid diu: et tunc sub forma illius primi sensati sentit secundum: et ideo videtur aliquid diu intensam et clara albedine: et mox pervertens se ad virorem videt viride: sicut tectum panis albo tenuit: similiter autem de eo est et eadem de causa qui post magnam sonum audiuit debilitate: et ideo illis qui diu habitant in molendino multarum rotarum: videtur et postquam inde recedunt non recedere sonum molendinorum in auribus: et ideo non facile audiunt suaviter loquentes: sicut est de his qui habent linguam infectam sapore forti: sicut amaritudie vel dulcedie mellis: postea alios saporis sentiunt quasi mixtos illi: et ideo vana non sapiunt post gustum mellis: et infirmis omnia amara videntur: hoc autem non est ita mirabile in gustu sicut in alijs tribus sensibus qui sunt per medium extrinsecum: quia gustabile per subiectum coniungit gustui: et alia sensata coniungunt per spiritum suam terminam. Idem autem est in odoribus: sicut in intellectu totum est primum: quia post valde intelligibile: sicut sunt diuina et principia demonstrationum non minus intelligit minus intelligibile: sicut sunt conclusiones: sicut etiam magis intelligit ex illo quia valde intelligibile principium est ad minus intelligibile: et hoc esse non posset nisi ideo quod intellectus est virtus non organica et ideo forme rerum materialiter nullo modo coniunguntur ei: propter quod receptio unius cum simplex sit et depurata ab esse materiali: non impedit receptionem alteri: sensitivum enim non est sine corpore organico: intellectivum autem est separatum. Cum autem possibilis in intellectu fiat speculativum et sciat unumquodque intellectivum secundum actum: tunc talis intellectus secundum actum facit dicitur scire: sit enim intellectus possibilis ipse intellectus: sicut sit potentia actus quoniam ad actum mutat sicut hoc potissimum est in intellectu: eo quod intellectus et intellectus sunt idem formaliter sicut per ex dictis: hoc autem tunc accidit quoniam potest operari per se: ita quod non indigeat aliquo motore. et hoc est quoniam iam habet formam: et hunc intellectum quidam vocant adeptum: et tunc sicut est in potentia quodam modo: sicut dicimus in potentia esse habere habitum: et non considerant quod non indiget mutari nisi de ocio ad agere: et non indiget quod recipiat aliquid: et ideo dissimilis modo potentie est iste et ille qui in potentia esse dicebat ante addiscere vel invenire. Istis enim duobus modis adipiscitur scia quod omne quod quis scit aut discit aut invenit novit: et tunc est per se potest intelligere: quia omnis potentia receptiva potest operari quoniam reducta fuerit ad actum: et tunc etiam intelligit seipsum: sicut enim sentimus nos videre et audire una potentia que est sensus: ita intelligimus nos intelligere eadem potentia que est intellectus in omnibus cum intelligibilibus secundum actum intellectus intelligit seipsum: quia intelligit ea esse in seipso: hoc enim est intelligere speculativi ea. sicut in seipso: quod non esse potest si seipsum non speculetur putat esse sub intelligibili: et intellectus illi qui nihil intelligit extra seipsum illis essentialiter est magis intelligere quam hominibus: et hoc maxime est in intellectu primo. Quod autem hoc dicimus intellectum esse sub intelligibili: non ita oportet accipi quod sit vere secundum se: quia sic conversio est in seipsum non esse vere intelligere: sicut est sub forma le sicut esse et determinatum sub determinatione ipsius: et ideo di-

ximus superius quod forma intellectus non operatur aliquid in intellectu nisi determinatorem: sicut potest contrario intellectus operatur circa formam intellectam discretionem et iudicium et resolutionem et alias multas operationes: ob quod etiam per quod non est species intelligibilis in intellectu sicut forma in materia: et in hoc erravit Avicenna et multi alij precipue latinorum errant in illo.

Capitulum xvj. quod unus intellectus est qui distinguit inter sensibile et intelligibile.

Sicut autem diximus superius quod oportet quod copans duo ad invicem distinguendo vel proponendo sit idem in sensibilibus quod est sensus communis: ita etiam est in intelligibilibus: copans enim intelligibile ad sensibile: vel unum intelligibile ad alterum: et dicitur quod est alterum vel idem affirmando vel negando: oportet quod non sit duo sed unum per rationem eadem quam in diximus supra ad probandum quod primum sensitivum operans inter sensata est unum et idem. Videmus enim in intelligibilibus hanc operationem fieri: quoniam scimus quod aliud est magnitudo ipsa in vli: et aliud esse magnitudinis habet materiam et in particulari apud naturam. Sicut autem videmus quod aliud est aqua: et aliud aqua esse habet naturam et particulare: et sic est in multis alteris: quia in omnibus his in quibus est pro quod ex natura communi forme: et ex natura materie particularis et in dividuatis forma composita. Sed hoc non est in omnibus quod particulare secundum quod particulare non habet aliud particulare: nec esse habet quod esse habet aliud esse: aliter enim procederet in infinitum hoc: et ideo in quibusdam idem est hoc et esse eius: quia esse habet quod esse idem est hoc et esse suum: quia non habet esse nisi communis: et sicut particulare in eo quod particulare idem est hoc et esse suum: quia non habet esse nisi particularis: sicut ubi gratia idem est hoc caro et esse eius: sicut enim ab hac carne possit extrahi vli: quia aliter non esset scia de carne: tamen caro hoc et esse huius carnis est idem: et exemplum particularis et sensibilis conveniunt us ponit in carne quod in alio: quia caro notat materiam ultimam et propriam que nullo modo habet compositam: quod non facit magnitudo que univoce est in omni natura: et ideo esse quod est magnitudo. Sicut autem et aqua principium est dicitur propositum ex eis: et ideo esse est: sicut caro dicitur vltimo mixtum quod mixte composita habet: hanc autem distinctionem habet ponere intellectus et dicitur quoniam ista altera sunt ad invicem alterum. sicut magnitudo et magnitudinis esse: et alterum aqua et aqua esse: et alterum caro in vli et alterum in particulari: et quod alterum est magnitudo caro et aqua alterum ab utroque istorum per rationem composita. Dicamus igitur quod vli et particulare aia aut alio et alio: aut eodem aliter se habent discernit: et quod discernendo sensibile per se et intelligibile per se absque dubio alio et alio discernit: quoniam unum discernit sensu: et alterum in intellectu: ponendo autem operationem per convenientiam et differentiam inter ea absque dubio eodem utroque discernit: aliter tamen se habent: cum enim discernit carnem: cum ratio carnis concipiat materiam sensibile: eo quod dicit formam que non est nisi in hac materia: sicut simul concipit naturam in sua diffinitioe et extra materiam illam non dicitur caro nisi equivoce: oportet quod intellectus invenit sensitivo.

Sensitivo enim discernit mixtum calidum et frigidum. et siccum et illoque ratio quedam est proportio temperamenti mediam in tactu est caro: caro igitur in ratione sua que recipit vel intelligit compositum materiam sensibile extra quam non potest intelligi: et sic carnis intellectus esse reflexum ad sensibile quod est aia: et quod recipit ratio carnis in se quoniam diffinitur caro: et dicitur quod mediam in tactu proportionabiliter compositum ex calido. frigidum. et siccum est caro intellectus autem in eo quod separatum est a tali materia et non recipit eam in diffinitioe sua sicut est intellectus subiectum in eo quod subiectum alio modo intelligit: rationem eius illi intellectiva accipiens non indiget reflecti ad sensibile aliquid: et ideo cum extensa ad sensibile carnis esse per rationem diffinitivam discernit habet se sicut circumflexa ad se ipsam: quia primo egreditur a se ad sensibile materiam in qua est esse carnis et regirat in seipsam trahens vlique rationem ex intellectu communi carnis: hoc autem non oportuit eam facere si separatum invenit per propria rationem intellectum quod intellexit. Licet autem non sit adeo

Tex. 2
co. 7.

Tex. 2
co. 8.

Tex. 2
co. 9.

Tex. 2
co. 9.

Tex. 2
co. 10.

Tex. 2
cō. xi.

magna reflexio in se patet quibusdam sic est in conceptis cum
mā sensibili: intellectus tū in his reflexio est quae mathematica
et in abstractioe sunt sicut ratione. Rectum enim sicut omnis passio
mathematicorum diffinitur quod esse suum sit in se quodammodo: sic sumi
tur h in h: sicut in h est differentia: quod simul est eo quod est nasus
quod est phisicum cum mā sensibili conceptum: rectum autem recipit sicut
imaginabile: quod est continua longitudo rectum igitur non intelligi
tur nisi in h: et sic omnia esse reflexione in suo intellectu: et ideo
quocumque intellectus alicuius est alteri quod est eius principium: sicut
caro principiat a calido et fri. et hu. et sicco: et rectum quod
principiatur a continuo: sic omnis propria passio principiat a
suo subiecto: tunc omnia intellectum proprio egredi ad principium: siue
illud sit sensibile: siue imaginabile: siue et intelligibile: et
tunc reflectit ad intellectum eius quod intelligit: sic in intellectu
recti proprio venit in continuum huius principium medium et finem: et
tunc venit in intellectu recti per h quod videt medium non exire
ab extremis: sic autem non indiget egredi in intellectu magni
tudinis: quoniam si aliud habeat esse: et aliud sit ipsa: esse in suum
quod huius in mā est de intellectu eius: et ideo in intellectu ipsi
non egreditur intellectus in aliud quoddam. Si autem est de aqua:
quod illa simplex et primum est: et non huius sese principias aliquid
ad quod egredi oporteat intellectum quoniam accipit namque aqua intelli
gendo: quocumque igitur diffinitio dicit quod quod erat esse est aliorum
quorumdam principiatum id quod intelligit: sic recti esse est quorum
dam aliorum: et carnis esse est quorumdam aliorum: tunc sit quodam
litas intellectorum et tunc omnia quod aut altero: aut eodem aliter se
habeat talia discernat: et si ea quae principiat sensibilia sint vel
imaginabilia: tunc per se altero discernunt: quoniam discernunt
potentia a se sensibilibus: quoniam autem participant tunc discernuntur eo
dem aliter se habent: quod discernunt intellectu reflexo ad seip
sum postquam fuerat reflexus ad sensibile vel imaginabile:
et vel loquendo per modum quo res intellecte in suis diffini
tionibus sunt separate vel concepte cum mā: ita etiam omnia quod dif
ferenter intellectus sit de ipsis: sicut aliquam diuersitas h est in so
lis intelligibilibus: aliquam iter intellecta et imaginata: et ali
quam iter intellecta et sensata: si enim intelligi quoniam passiones di
uine: sic intelliguntur et entis vel subiecti: sicut quod suba erit aliud
esse: et aliud quod ipsa sunt: quod aliorum sunt in quibus habent esse: et tamen
ibi intellectus non egreditur extra se: sicut in suis intelligibilibus
regirat ab vno in alterum: sicut separate omnino in quorum intelle
ctu nihil accipit sic propria principia intelligit intellectus stans
in seipso: propria enim communissima principia huius apud seipsum: et alia
accipit ab imaginatioe et cum ipsa et alia a sensu et cum ipso:
sic per se inductis exemplis: et inde est quod cogitativa indiget in
tellectus quod dicitur sic: quod cogitat particularia ad elicendum ea quae
sunt in ipsa: et illa non est sine ratione: sicut ratio in ea egreditur et in
uat sensibilibus potentibus: et ideo lassitudo contingit excogitatio
do quod nunquam accideret intellectui si solus staret in seipso:
et non egredere extra seipsum: sic per se inductis: omnia igitur
quod intelligit intellectus possibilis: aut intelligit intelligentia
simpliciter: sic ea quae sunt aliud quod ipsa sunt: et aliud esse eorum: et il
lius causa est: quod illa intellectum suum nulli debet: quod sunt propria: siue
sint naturalia: siue mathematica: siue diuina: aut intelligit intel
ligentia circumflexa: sic ea quae idem sunt et esse ipsorum: quod intellectum
suum debet aliis: et huius triplex variat: quod quocumque debet intellectum
suum sensibilibus: et quocumque imaginationibus: et quocumque intelligibili
bus: et ideo triplicem omnem esse intellectus egressum et in seipsum reflexio
nem: et egressus quod dicitur vocat extensio: reflexio autem circumflexio
vocat: quod terminat intellectu a quo incipit propria extensio.

Capitulum xvij. qualiter intellectus est subiectus receptionis
et non transmutationis: et qualiter intelligit se.

Tex. 2
cō. 12.

Ubitabit autem fortassis aliquis de determinatis a
nobis in prehabitis: si enim intellectus possibilis est
simplex et impassibilis: et nulli huius omnino aliquid
concreto: eo quod ipse non est huius. sic optime dixit anaxagoras. quomodo potest cum h

dici quod intelligat aliquid cum intelligere sit recipe aliquid et pati
aliquid: cum probatum sit quod omnia agentis et patientis est concreto aliquid
quod est subiectum et materia: per cuius concretionem illud agit et aliud patitur:
sic in proprio phisicorum est determinatum: videbitur ergo quod intel
ctus possibilis intelligere sit recipe et pati aliquid: cum probatum
sit quod omnia agentis et patientis est concreto aliquid quod est subiectum et materia
per cuius concretionem illud agit et aliud patitur: sic in proprio phisico
rum est determinatum: videbitur ergo quod intellectus possibilis cum
intelligibilibus quae agunt in ipsis conueniat in subiecto: et sic huius ali
quod concreto cum entibus quae intelligit: et sic falsum est quod dicit anaxagoras.

Antequam autem illam solvam dubitationem aliam mouebimus
quam igitur si ipse possibilis intellectus est vnum de numero
intelligibilium: aut non: et non potest dici quod non sit vnum de intelli
gibilibus: quod supra ostensum est quod intelligit se: et ideo est potentia se
parata. Si autem intelligit se aut intelligit alia sic seipsum: aut in
telligit se sic alia intelligibilia: omnia enim vane istorum alterum: quod
omne intelligibile in eo quod est intelligibile est specie intelligibilitatis
vnum et idem: sic omne visibile est idem cum alia specie quae visibile est:
si autem dicat quod intelligit alia sic seipsum: constat autem ex his omnibus
quod superius inducta sunt: quod ipse intelligit se sic actu separatam a
materia et a materia appedictis: igitur et alia sic separate intelligit: er
go forme separate secundum actum sunt res forme autem separate pri
cipia sunt intellectus: et non esse materiae. ergo principia intellectus
sunt res sicut cum materia non deficiat in necessariis: cuiusmodi sunt pri
cipia res intelligendi. illi in eis vult intelligendi: ergo intellectus
in eis omnibus res: huius autem videmus forme falsum ergo non potest dici
quod intelligat alia sic seipsum. Si autem e converso dicat quod intelli
git se sic alia: alia autem intelligit actu mixta cum materia: et separatam
a materia et indiuiduam: ergo et intelligit se mixtum cum materia: et
separatam se ab ipsa et indiuiduam: ergo ipse est mixtus materiae: et
patitur per communicationem materiae cum res quae agunt in ipsis: et sic
falsum videtur quod dixit anaxagoras. et totum quod superius inductum est.

Dicemus autem soluendo primam questionem: quod pati phisicum quod
est cum motu: species est secundum concretionem aliquid agentis et patientis quod est subiectum
vnum et prius diximus quoniam intellectus non est simpliciter potentia pas
siva intelligibilium sicut quodammodo est potentia: est enim potentia re
ceptiva in materia: et non propria passiva: est enim potentia intelligibi
lia: et antequam intelligat nihil est omnino intelligibile nisi priusquam
intelligit actu ea: quod qualiter sit omnia ad memoriam reuocare
quae dicta sunt in fine primi phisicorum. Ex his enim intelligit quod
duplex est potentia passiva: quodammodo enim ex sua potentialitate non
est nisi subiectus et causa receptionis simplicis: quodammodo autem ex sua po
tentialitate est causa et subiectus: et receptionis et transmutationis: pote
tia enim materiae quae vna est priorum est subiectus et causa receptionis et transmu
tationis: propter duo enim est subiectus transmutationis: et per vnum
tamen est ipsa subiectus receptionis: quod enim prius in eis sibi: omnia huius abijci
per transmutationem: et quod ichoatio forme in eis ante perfectionem
non secundum actum: omnia illam ichoationem procedit ad actum per trans
mutationem quae est forma post formam: et eo quod continue fluit po
tentia eius in actum. His enim duabus de causis omnia ipsas materiam
prius tempore subijci transmutationi quam receptioni. Receptionem
enim subijci per id quod receptio est finis transmutationis: et ideo
receptio est in indiuisibili tempore: et transmutatio in tempore: huius autem
omnia manifeste probata sunt in phisicis: sicut potentia cui non in
est prius: nec ichoatio receptibilis: illa non potest esse subiectum
motus sicut erit subiectus receptionis simplicis: et illi exemplar est
quod tamen non per omnia sicut est tabula rasa et planata et polita: in qua
scriptura nec secundum actum est: nec prius scripture: nec ichoatio
scripture per dispositionem media iter actum et potentiam: quae per mo
tum educat in actum: sicut tamen est sufficienter preparata ad recipi
endam scripturam: et ideo recipit eam sine motu: et nihil abijci a
tabula: nec aliquid illi imperfectum procedit in actum: sicut qualibet
littera recipit ut actum sine motu adeptum ad quem non est
in potentia: nisi receptiva solum et sic omnia accipit de intel
ctu possibili quod sit in potentia receptiva in cuius intelligibilia
prima

Tex. 2
cō. 13.

Tex. 2
cō. 14.

prima actu nō sunt: nec p dispōnē mediā iter actum z porētā insūt et: q tūc opozteret eū eē malē z trāsmutabile ad actū: s; tū h; recipere ea z meliori mō q; tabula q; supra dixim⁹ q; ipē eē quodā mō formalis ad ea: qd nō tabula circa scripturā e; z ē opatu⁹ circa itelligibiliā: qd itez tabula min⁹ facit circa scripturā: tū tabula exēplū cōuenētius ē qd in reb⁹ corp'alib⁹ poterat iueniri ad icorpeaz rez potētā demonstrādā. Opz at hic cauere alex. errozē. Ille. n. dicit q; itellect⁹ possibilis nō h; similitudinē cū tabula: s; cū pparatōe z rasura z poliōe tabule: z cā ppter quā h; dicit ē. q; dixit itellectum possibile eē formā corp'is: sic supi⁹ dixim⁹: nos at dicitur itellectū eē vnā rē pfectā in entib⁹ z incorp'eā: z iō dicitur itellectū eē sic tabulā: z potētialitatē ei⁹ sic rasura z pparationē. Sic igit cū sit receptibilis itellect⁹ sine passione z motu suscipit z sine tpe quodlibet itelligibile: z iō indiget agēte duplici. s. qd pferat formā moueri z mouēte: itellect⁹. n. agēs pferat formā itellectualitatis z itelligibili z possibili itellectui: sicut vnū lumē z pficit diaphanū: z facit actu eē colorē: s; itelligibile mouet ipz distinguēdo eū: sic color visū: z h; sile ē: sic si dicerem⁹ q; littere scriberēt seip'as in tabula: talis at potētia receptiua soli puenit itellectui possibili: ita q; nō sensui qm qdā māles dispōnes ad sensibile recipiēdū pcedūt in sensu: sic calor vl frigus vl hmōi aliqd: in itellectu at oīno nihil pcedit. s; pure receptibilitati acqrit receptū fm actū: z in istū sensū pcorrdāt nobi cū auerrois: themisti: z theophrastus: z nicola⁹ piparetic⁹: Et per istud nūc pfecte pz qliter distinguūt itellect⁹ possibilis a mā pzia: z q; passio z receptio z potētia: z oīa talia equoq; dicunt de itellectu possibili: z alijs potētis receptiuis. His aut sic dēterminatis soluem⁹ qstionē secundā: dicētes q; ipē itellect⁹ p itētione suā ē itelligibilis: sic z alia itellecta: s; ē differētia: q; iō itellect⁹ ē itētio p quā itelligit nō at ē itētio q; itelligit alia res q; ipse ē itellect⁹ z nō lapis vl alia res: nihil. n. oīno itelligi pōt nisi p suā vlz z formalē itētione: nec oz ob h; dicere q; itellect⁹ nō sit itellect⁹ q; itelligit se z anq; itelligat nihil ē itelligibiliū: s; purā z simplicē h; ad talia potētia receptiua q; cū itelligit ipē ē separat⁹: z sua itētio p quā itelligit se eē separata itētio q; at sic separata in itellectu sūt z sine mā in talib⁹ idē ē itellect⁹ z qd itelligit: Scia nāq; speculatiua sui z qd speculatiū ē idē ē oīno q; cū sit separatus sibi ipsi p̄sens ē p itētione: z iō abstractione nō indiget. Si at in alijs sicut oīno esset tūc sp̄ eēt idē scia z res scita z h; ē impossibile. Sed ad hanc questionē plene soluēdā oz q̄rere q̄re itellect⁹ nō sp̄ itelligit fm actū alia itelligibilia: z seipz si. n. det q; oē qd itelligit: itelligit p itētione a se abstractā: tūc opz q; itellect⁹ seipm itelligat p hmōi abstractionē: abstractū aut nō recipit in eo a quo abstrahit: s; in alio quodā: q; si se sic itelligit itellect⁹ possibilis ipse ad itelligēdū se indiget aliquo alio itellectu recipiēte suā itētione: z habibit in ifinitū: si itelligit se z alia nō p abstractionē: tūc alijs ierit itellect⁹ speculatiu⁹: z sic alia erit itelligētia sicut pz p supra iductā rōnē: cū igit vtrūq; istoz sit impossibile oz dicit q; itellect⁹ itelligit se: z sic alia z nō sicut alia: sic alia qdē: qm itelligit se p itētione suā z sic itelligit alia: nō aut sic se alia itelligit qm ipse se nō abstrahēdo itelligit cū sit separat⁹: alia at itelligit sepando z abstrahēdo sic in pmissis dictū ē: z q; illa q; abstrahit an abstractionē sūt in potētia itelligibilia: iō nō sp̄ p̄ntia sūt in aia z iō itellect⁹ nō semper est de illis q; itellect⁹ nō est talia itellectoz nisi qm sūt sine mā nō at semper sunt sine mā: illi at itellectui. s. possibili puenit sp̄

intelligibile eē eo q; semp denudatus ē z p̄ns sibi: z q; immālis est h; itelligere seipz: sic ergo pfecte satisfactum ē de questiōibus duabus.

Caplin decimū octauū de nā itellectus agentis z qualiter anima est composita.

Uoniā aut in omni genere entiu fm nām in qbus est aliqd sicut mā opz eē aliqd aliud in quolibet genere qm mā est potētia oīa illa q sunt generis illi⁹ spēs: z illud nō pōt p seipsuz fieri actus de potētia z iō altez. necesse ē eē in eodē genere qd sit principale z efficiēs q; oīa facit q sūt in eo vel sūt in eo qd est potētia oīa illa q sūt in genere suo: z h; qdē in p̄habitis planū ē ex oib⁹ q in p̄hica diximus in sensib⁹ etiā pz qm potētia color nō fit actu color nisi ab aliquo agente h; aut in oibus est in semine. n. ordinauit nā agēs qd est formās ad spēm z id qd format ad spēm posuit in mā seminis. Sicut est in oibus: plura enī ad spēm vnā formata necesse est q; hēant agēs vnicum qd format ea ad spēm illā est aut oīum itelligibiliū fm q; itelligibilia sūt sicut ē etiā oīum visibiliū fm q; visibilia sūt spēs vna q; visibilia sūt: opz igit q; ipsoz sit agēs vnū ad spēm illā formādā in eis: hoc autez agēs duo facit in oibus in qb⁹ est: quoz primū ē q; de se facit formas iductas z quo ad h; est sile arti factuose que nō accipit formas artificiatoz aliunde s; faciat eas de se z iducit eas in mā: s; in aia nō ē nisi facere formas itelligibiles fm q; itelligibiles sūt: z cōpositio eaz nō est in aia ad res s; potē ad itellectū possibile: z quo ad hoc itellect⁹ agēs in aia assimilaf arti z itellect⁹ possibilis assimilaf māe: s; q; forma itelligibilis put cōparaf ad aliud cui⁹ ē forma in formādo mouet z distinguūt itellectū possibile z nō mouet nisi put in actu ē. Nō aut de se in actu ē s; in potētia iō etiā itellect⁹ agēs cōparatur lumini q; potētia colores facit actu colores q; fm actū lucidū mouēt visū z quo ad h; itellect⁹ possibilis als agēs assimilaf visui vl lumini: hec. n. duo ē necesse q; sint in oī eo qd est agēs vliter cōferēs vnde moueat actū ab ipō: agēs. n. facit formas z cū facit eas p suas itētiones: tūc est factū p̄ncipiū formaz sicut ars z cū dat eis vnū moueāt tūc est faciēs: sicut lux facit colores: z p hūc modū in aia rōnali necesse est eē has differētias. Ita q; vnū itellect⁹ sit in ea in quo aia facit itellecta q; format z distinguūt ab itellectis: z ali⁹ sit q; oīa itellecta facit z pferit eis formas vnū mouē possint itellectū possibile z ille ē nō qdē hitus q; sit accidēs q; nō est ps aie: s; h; similitudinē hitus in h; q; p ipz agit aia qm vult z nō indiget aliquo ad h; extrinseco pficiēte vel opante z sicut hitus de se faciēs formas scpatas itelligibiles: q; put sunt itelligibiles nō hnt de se forme eē put sunt in reb⁹ quaz sūt forme: z ē sicut lumē: lumen enī fm quēdā modū eē formalis colorz facit potentia colores eē actu colores sicut dixim⁹ supra: z sic ille in itellectus potētia itelligibilia facit actu itelligibilia per hoc q; separet ea a mā: z a p̄ditionib⁹ māe respēdēdo super ea: sicut lumē respēdēdo sup colores facit eos resultare in lucido. Dic aut itellectus est etiā scpatas z imixtus z oīno ipassibilis z est suba que est actu: z ideo in h; q; est scpatas z imixtus cōuenit cū itellectu possibili: in hoc aut q; est oīno ipassibilis: possibilis aut itellect⁹ patit quodā mō z differt fm aliqd ab ipso in h; aut q; agēs actu ē: z possibilis nō h; nām nisi qua vocaf z ē possibilis itellect⁹ differt ab eo simpliciter: z h; sic esse opz q; semp in omni nā in q; ē agēs z patēs: opz q; honorabilis sit agēs q; patēs z illud qd est p̄ncipiātū p suā formalē actionē honorabili⁹ ē

Tex. z
cō. 17.

Tex. z
cō. 18.

Tex. z
cō. 19.

Tex. z
cō. 15.

Tex. z
cō. 16.

Liber Tertius

quod materia in qua principiatur hoc quod principiatur: differt autem hic intellectus a possibili quoniam cum suum intelligere nihil aliud sit nisi quod suum intellectuale lumen imbuitur intellectus speciebus: et resplendet in eis non egreditur suum intelligere extra seipsum: non enim est differentia inter intelligens et intellectum in eo nisi sicut luminis in se: et luminis quo ibi sunt colores ad actum: et ideo secundum actum sua scientia est res scita, put est scita: sed intellectus possibilis quando intelligit ea que non sunt ipse semet intellectus: tunc sua scientia et suum scitum non sunt idem. Sic ergo in duobus differunt simpliciter intellectus agens et intellectus possibilis: et in tertio secundum aliquid differunt et in duobus conveniunt: et quod lumen intellectus agens non egreditur extra se sed ad aliud terminatur et hoc est proprium intelligentiarum separatarum: et maxime in intelligente prime et cause prime et ideo quidam crediderunt eum non esse partem anime sed esse splendorem resultantem in anima ab intelligentia separata et hoc inconveniens est quod secundum hoc in natura anime non essent ista duo principia agens, scilicet et patiens et cum illa sint in omni natura et vltima et particulari: virtutes, n. celestes sunt agentes: et elementales sunt patientes et in semine et in omnibus generatis est virtus formativa faciens et materia patientis: et impossibile est ista ad eandem naturam reduci et ideo manifeste errant qui dicunt ista duo quod secundum hoc idem sint in anima sed differunt in hoc quod eadem forma secundum quod est separata sit agens et secundum quod est incorporata sit patiens quoniam nos ostendimus supra quod anima non habet intellectum possibilem nisi in quantum est separata et hoc concorditer dicunt philosophi omnes. Amplius autem in intelligentiis separatis sunt iste due differentie sicut dixit averroes et omnes alii philosophi: quod nec aliter nec numerari possunt: nec intelligibilia habere et non excipit ab his duabus differentiis nisi sola prima causa que nihil omnino intelligit extra se ipsam: dicendum igitur quod ista super duo radicantur in anima quorum unum est sicut forma et alterum sicut materia: et placet nobis hoc multum dictum averroes in questionis theofraasti solutione que quesivit qualiter differrent potentie materie: et potentia intellectus possibilis et dixit quod necesse est alia esse principia rerum corporearum et incorporearum. Corporee enim habent materiam et formam: incorporee autem omnino sunt forme habent tamen in se id quod est univ ersaliter agens et id quod est possibile et hoc convenit intelligentiis separatis omnibus et ideo convenit eis reflectere lumen intellectus sui supra se quod non posset esse si esset tamen intellectus agens in eis quod ille non nisi spargit ad intelligibiles formas et reflectit in seipsum: et ideo omne quod habet lumen intellectus in se reflexum est oppositum ex his principijs et sic anima rationalis et est hoc aliquid et non est hoc aliquid quod est hoc aliquid eo quod est substantia perfecta formalis et possibili patiente secundum quid et non simpliciter. Non est autem hoc aliquid quod non est hoc perfectum ex materia et forma et est separata a formis intellectuum: cum enim anima sit resultatio quedam lucis intelligentie separate erunt in ipsa duo necessaria: quorum unum est forma lucis et alterum est id in quo lux recipitur et stat ut fiat ens aliquod mundi: et ab hoc esse anime fluunt due virtutes quarum una est intellectus agens qui causatur a luce recepta et alius est intellectus possibilis qui causatur ab eo in quo lux recipitur et in his duobus perfecta substantia existens separata anima est substantia permanens semper et non corrupta per mortem corporis: sicut nos inferius ostendemus: cum autem separatus et imixtus dicitur intellectus agens et possibilis similiter habet eodem modo in utroque quod neuter eorum est virtus in corpore: et ideo imixtus est uterque eorum: similiter autem uterque separatus est a formis intelligibilium: et

ideo agens vltima est ad agendum et possibilis vltima est ad recipiendum quod non posset esse aliquo modo si specificarentur ut esset ens aliquid: quod illud ageret formam suam tamen: et non ad omnia. Ex his igitur patet que sit natura et que agens intellectus proprietates.

Capitulum vigesimum de comparatione intellectus possibilis et agens et speculativi.

In his autem facile adverti potest quod duo sunt opera agentis quorum unum est abstrahere formas intelligibiles quod nihil aliud est nisi facere eas simplices et vltimas: secundum est illuminare possibilem intellectum sicut lumen se habet ad diaphanum quod opacum species vltima que diu est vltima semper sit in lumine agentis et ideo quando recipitur in possibili intellectu opacum quod in lumine agentis recipiat: et ideo oportet possibilem illuminari lumine intellectus agens: similiter autem possibilis dupliciter habet comparationem: comparatur, n. ad agentem sicut completus lumine suo et comparatur ad formas ex fantasias elictas sicut motus et formatus ab eis que forme sic speculante ab intellectu possibili vocatur intellectus speculativus: speculativus autem etiam duo habet esse: unum quidem in lumine agentis quo efficit speculativus: alterum autem ex comparatione rerum quarum ipse est species: et quo ad hoc multiplicat et variatur secundum potentiam et actum. Ex primo autem esse non habet per mutationem sicut diximus supra. Et ideo quando comparamus istos intellectus ad se invicem: tunc intellectus qui est secundum potentiam dicitur tempore prior est in individuo quolibet: quoniam prius intelligitur in potentia et non tamen operatur intellectus agens adhuc in nobis aliquas intelligentias speculativas: postea autem crescentibus experimento et tempore incipit in nobis manifestari operatio intellectus agens per separationem intelligibilem: sed vltimo secundum substantiam comparando possibilem intellectum ad agentem tunc non precedit tempore quoniam si comparantur isti intellectus non put manifestantur in nobis: sed secundum suas substantias tunc agens prior est acto et informans in formato: sed secundum hanc comparationem non potest dici quod possibilis aliquando intelligat et aliquando non intelligat: sed potius semper intelligit quod secundum hanc comparationem non coniungitur nisi intellectui agentis cuius intelligere est semper eo quod non egreditur extra seipsum sicut diximus superius: separatus, n. sic intellectus tamen possibilis que agens que etiam oppositus ex utroque solummodo est quod vere est et eternum est et non quod aliquando est intellectus et aliquando non est sicut est speculatio de rebus particularibus: et iste sic separatus solus est et immortalis et perpetuus permanens apud animam etiam quando fuerit exuta a corpore: quoniam quod modo intelligit aliquando et aliquando non habet ideo est quod movetur a fantasmatibus que sunt in potentia intelligibilia et ideo non semper actu movent: et ideo diximus supra quod non semper permanet talium intellectus: et ideo etiam quando talis est in toto separatus in intellectu qui est conversio intellectus possibilis ad agentem qui totum intelligere sunt habet intra seipsum: tunc non reminiscimur quod reminiscencia sit per conversionem ad particularia que sunt in fantasmatibus et sit mediante cogitativa que est actus rationis conferentis de particularibus et hoc non habet intellectus possibilis per conversionem ad agentem: sed potest per conversionem ad fantasmata et ex illa parte est vere passibilis intellectus sicut ostendimus superius et secundum hoc corruptibilis est sed in se sit substantia perpetua: sine habet tamen fantasmate et corruptibili intellectu cogitatio de particularibus nihil omnino determinatum intelligit in particularibus: et ideo quoniam contingit ipsum separari ab actibus virtutum sensibilis anime: tunc nec reminiscit nec imaginat: sed, n. substantia ipsa rationalis tota separet a corpore: tamen secundum quasdam vires non operatur nisi in corpore: et ideo cum non est in corpore tunc nullam

Tex. 2
co. 20.

tunc nullā hz opationē intellect⁹ fm puerfioēs ad illas fm nām. Amplius autē adhuc aliud est p̄sideratiōe di/ gnū de istis intellectib⁹ qm̄ in veritate qm̄ intellect⁹ pos sibilis p̄cedit de potētia ad actū: tūc vtiſ reminiscētia ⁊ sensu ⁊ imaginatione ⁊ fantasia: qm̄ ex sensu accipit experiētiā: ⁊ experiētijs memoriā: ⁊ ex memorijs vſe cū autē iā hz sciam vocat intellect⁹ adept⁹ ⁊ tūc nō idiget amplius virtutib⁹ sensibilis aīe sicut q̄ querit vehi culū vt dicit auicē. ad vehēdū se ad patriā cū puenerit ad patriā nō idiget amplius vehiculo: possum⁹ igit di/ cere q̄ sic sepatus intellect⁹ q̄ hz iā intelligibilia ⁊ nō p̄uertit nisi ad agētē ⁊ ad seipz est tm̄ qd̄ est vere qz ve rissime est qd̄ ē denudatū a mā ⁊ a māe appēdit⁹: mā enī p̄p̄t p̄riuationē ⁊ mutationē turbat vey esse ⁊ tūc ille adept⁹ intellect⁹ q̄ in simplici p̄sistit intellectu i mor talis ⁊ p̄petuus est. ⁊ i illo nō reminiscimur nec vtimur aliq̄ vtute sensibili qz intellect⁹ q̄ vtiſ reminiscētia ⁊ co gitatiōe est passibilis ⁊ mutabilis: ⁊ qz passiuus ē cor/ ruptibilis ē eo q̄ cōicat corruptibili: ⁊ corrupit illo ite rius corrupto cū sit in se sba incorruptibilis. Sine hoc enī talis passiuus intellect⁹ nihil oīno itelligit eo q̄ oīs nostra scia orit ex sensib⁹ ⁊ iō itelligere intellect⁹ pos sibilis post mortē est equocū ad itelligē in vita qm̄ vti tur sensib⁹: ⁊ itelligē p̄bitū scie fm solā p̄uerfioēz ad agētē est equocū ad itelligēdū accipiēdo sciam p̄ ex/ perimētū ⁊ memoriā. Sic igit p̄z q̄ intellect⁹ agēs est forma possibilis: ⁊ sunt isti duo vnū sicut cōpositū: sed opatiōib⁹ sūt diuersi sicut patet ex oīb⁹ p̄ius habitis.

Tractatus tertius de anima de actionibus intelle ctus possibilis.

Cap. primū de intellectu indiuisibiliū diuersimode dcōz

Is autē sic p̄tractatis de nā intellectuū aīe rōnalis videam⁹ de actib⁹ intellect⁹ pos sibilis qz sic meli⁹ adhuc declarabit de nā ei⁹: ⁊ qz p̄rior est act⁹ intellect⁹ sup̄ indiuisibilia q̄ sup̄ cōposita ob hoc p̄rio de actib⁹ intellect⁹ sup̄ indiuisibilia est p̄scrutandū. oē .n. qd̄ itelligit vt vnū itelligit qz scire plura possum⁹ sū ⁊ semel s̄z itelligē mime. oē q̄ qd̄ itelligit itellr vnū. est autē vnū qd̄ dicit indiuisū qm̄ p̄p̄i opponit: ⁊ illud est incōplexū. est ē vnū qd̄ multitudini diuidentū op positū est ⁊ illud est p̄tinuū ⁊ est vnū sicut rōe vnū et hoc est vnū forma ⁊ est vnū qd̄ simplr est vnū qd̄ ē im partibile fm rē ⁊ illud p̄riuatōe p̄tū est vnū: intellect⁹ at vnus act⁹ cū sit vnū de oīb⁹ istis vn⁹ est. Indiuisi biliū qd̄ ē igit q̄ sūt incōplexa itelligētia siue itellige re qd̄ est act⁹ itelligēdi in oīb⁹ his est circa q̄ n̄ est fm̄ eo q̄ sic inferi⁹ ostēdem⁹ nūq̄ accidit error itelligibi liū in intellectu: h̄ at intellect⁹ vocat apud arabes ifoz matio eo qd̄ itelligere talia est inozmari intellectum possibilez naturis formalib⁹ eoz. intellect⁹ autē cōple/ xozū q̄ est enuntiatōis vel cōpōis vocat fides p̄ assen sū intellect⁹ ad talia: In q̄b⁹ igit intellectib⁹ iā falsū est ⁊ verū qz enūtiatiōe alicui⁹ de aliquo iā necessariū est eē cōpōem alicui⁹ de aliquo qz vnū incōplexū cū alte ro cōponit ⁊ aliud affirmat de ipso vel negat ab eo. ta lis .n. intellect⁹ sunt de eo qd̄ inest fm̄ q̄ inest p̄dicatur s̄bō. v̄m. n. ⁊ falsū nō sūt nisi in respectu cōpōis alicui⁹ cū alio vel diuisiōis alicui⁹ ab aliquo. Est at p̄rior itel lect⁹ incōplexoz q̄ cōpōis ⁊ quodāmo cā ei⁹ q̄ cōpō nis est quēadmodū ⁊ empe. dixit de nā indēns q̄ capi ta fm̄ nāz germinauerūt ⁊ hz germinoz nāz ⁊ sibi cō gruentiū fuerūt p̄rio sine ceruice: q̄ postea p̄ amicitiam suis germanis ceruicib⁹ associata sūt: qm̄ amicitia p̄mi sit res germanas sibi in generationē rez. Sic. n. ⁊ bec

sepata ⁊ incōplexa itelligunt: ⁊ postea germana suis germanis cōponunt p̄ intellectu. ⁊ ab his q̄ nō sūt ger/ mana diuidunt p̄ negationē h⁹ ab h̄ v̄bigratia incōple xū qd̄ est assimetros ⁊ incōplexū qd̄ est diametros cō iungūt cū dicit qd̄ diameter est assimeter. ⁊ hoz cōpo sitoꝝ est ē intellect⁹ vn⁹ qm̄ nō simplr accipiūt vt pla sic dicit enūtiādo: s̄z vt vnū in altero vel vnū ab altero. Et hec nō sūt enūciata vt pla sic dicit enūciādo ita itelli git. In his q̄ sūt incōplexa cū itelligunt nullū cōfingit tur tps vel differētia tps. Dim. n. talū intellect⁹ est p̄ rei simplici spēm q̄ denudata est a p̄ditiōib⁹ māe qua/ rū vna est mot⁹ ⁊ altera tps: ⁊ iō talū intellect⁹ abstra hit ab oī dria tps. Cū autē p̄ p̄p̄oz vnū de altero si/ gnet licet in re nō sit cōpō s̄z vno vni⁹ cū alio nisi fm̄ modū cuiusdā eē qd̄ hz vnū in alio ⁊ h̄ eē significat p̄ v̄bū notās cōpōez: ⁊ qz signat in actōe eē iō opz q̄ si/ guret dria aliquā eē. n. tale mēsurat tps. Et iō intel lect⁹ itelligēs factor sūt siue p̄teritoꝝ ⁊ futuroꝝ s̄z eēt vt si nō albū albo cōponit vey at qm̄ cōponit cū eo qd̄ hz vitatē est albū ⁊ h̄ p̄tingit hz quālz dria tps. Nō. n. solū falsū ⁊ verū est fm̄ p̄is tps vt si dicat qm̄ cleon est alb⁹ vel nō est alb⁹: s̄z ē qz erat alb⁹ ⁊ qz erit alb⁹ vel nō erat alb⁹. in oīb⁹ at his p̄p̄onibus lz verū ⁊ falsū a re causat: tm̄ p̄p̄o p̄ ce: to in aīa est cōponēte. qz tria sūt in p̄p̄o. s̄. s̄bm ⁊ p̄dicatū ⁊ p̄p̄o media: ⁊ tm̄ due sunt in re res videlz cui aliqd̄ inest ⁊ qd̄ icst ⁊ vnū inest alteri sine medio. ⁊ iō nihil in re r̄ndet cōpōi nisi ipsa vnitas duoz vnitoꝝ s̄z cōpō est in aīa vniente q̄ accipit p̄rio diuisa ⁊ postea p̄ponit s̄lm̄ eē verū cū sint relati oēs vnus cuiusqz relatiuoz. ⁊ iō sūt in re sic i cā efficiēte: in aīa at sūt sic in s̄bō. in aīa at dico eē qd̄ est in p̄p̄o quā facit aīa in voce at sunt sicut in signo. Quic/ quid at de his sit sciēdū est h̄ic q̄ q̄cūqz cōtingit dice/ re in cōponēdo p̄tingit ēt dicere in diuidēdo: s̄z cū cō/ ponit aīa tūc cōponit diuisa ⁊ cū diuidit tūc diuidit cō posita: ⁊ iō añ oēm aīe p̄p̄oz est diuisio ⁊ añ oēm diui sionē est cōpō. Est at in diuisiōe cōpositio q̄ diuisio no tat qm̄ vnū negat ab altero ⁊ sic ⁊ diuisio ⁊ p̄p̄o adue/ niēs cōposita ⁊ diui a referunt: ⁊ in illo vt vnū vel vni ta itelligūt: ⁊ inde vnū cōpositū facit intellect⁹ cōpo/ nēs in vnoquoqz diuersoz p̄ri⁹ ⁊ postea cōpositoruz. Indiuisū autē vnūquodqz aliq̄n vocat indiuisibile sic p̄tinuū est vnū: eo q̄ est indiuisū. Indiuisū. n. duplr dicit potētia videlz ⁊ actu indiuisū. n. actu est p̄tinuū lz potētia sit diuisū ⁊ h̄ tale itelligibile nihil phibet vna simplici actiōe intellect⁹ itelligit: sic indiuisibile: ⁊ h̄ qm̄ itelligit lōgitudinē ⁊ illi⁹ cā est qm̄ nō itelligit lōgi/ tudinē p̄ ptes q̄ potētia sūt i ipsa accipiēdo eā lz poti⁹ p̄ vnā simplici spēz lōgitudinis q̄ ē forma vni⁹ q̄ vnit oēs ptes lōgitudinis faciēdo eas vnū in eē i actu. actu aliter. n. vna lōgitudō indiuisibilis est: ⁊ iō in tpe vno vel in momēto totā p̄ spēz lōgitudinis itelligit q̄ silr est in intellectu p̄tinuoz sic tps ⁊ alioꝝ: qz tps silr est i diuisibile actu ⁊ potētia diuisibile est: sic p̄tinua lōgitu do. vn̄ lz vtranqz p̄tē habeāt añ ⁊ post: tm̄ qz intellect⁹ nō accipit p̄tinuū p̄ ptes s̄z p̄ spēz toti⁹: q̄ nec p̄tū q̄ dā est nec ptes oēs: s̄z q̄d̄itas vni⁹ in actu diuisi existentis iō vna ⁊ simplici actiōe intellect⁹ itelligit. Nō. n. p̄tin git dicere q̄ p̄ vtrūqz istoꝝ itelligit p̄ mediū qz id qd̄ itelligit p̄ mediū sui sic p̄ p̄tē h̄ est diuisū in actu. nō. n. hz mediū actu nisi diuisū in actu s̄z illud p̄tinuū nō est diuisū: ita q̄ ptes ei⁹ seq̄strate sint seorsū nisi potentia. res autē p̄ qd̄ ē in potētia nō itelligit: s̄z p̄ id qd̄ est i ac tu. Si at intellect⁹ est vtrūqz itelligēs seorsū h̄ est per p̄tē extra p̄tē tūc ēt tps itelligēdi vnū diuidit a tpe in

Tex. 7
cō. 22.

Tex. 7
cō. 23

telligēdi alterz. Qm̄ qñ itelligit partē vnā tūc in eodē momēto nō intelligit alterz. tūc. n. intelligere est in tpe qd̄ ē sicut intellect⁹ ē in lōgitudine at̄ dī. ita diuisū est itelligē: q̄ in tpe diuerso p̄ficē z itelligē ē vni⁹ z alterius p̄tis. Si aut̄ intelligit lōgitudinē sicut vni⁹ in actu qd̄ ē ex vrisq; p̄tib⁹ q̄ sūt in ea potētia solū: tūc ē itelligere ē in vnicō tpe qd̄ p̄portioat̄ intellectui lōgitudinis ex vrisq; p̄tib⁹ cōposito. z hoc ē vnicū z indiuisū tps̄ itelligēdi. Quia vō nō solū ē aliqd̄ indiuisū q̄titate q̄ actu ē q̄titas vna: s; aliqd̄ dicit̄ specie indiuisū: qd̄ formalr̄ ē vni⁹ sic caro z lignū: lz sit indiuisibile nō potētia z p̄ se sic q̄tū: s; p̄ acc̄ns eo qd̄ ē forma ei⁹ qd̄ indiuisibile ē p̄ se: z illo diuiso accidit illud diuidi: sic diuiso ligno spēs z forma diuidit̄ p̄ acc̄ns: tñ illud qd̄ p̄ acc̄ns sic diuisibile ē spēs z forma indiuisibile ē s; q̄ ip̄sum indiuisibile sic vnica intellect⁹ actiōe itelligit z in spē indiuisibili z vnica. Hāc at̄ vnica intellect⁹ actiōez qd̄ā vocāt̄ indiuisibile aīaz: eo qd̄ in tali: vt ita dicā itelligē aīe p̄ diuersos act⁹ nō diuidit̄ talia: cū sint diuisibilia p̄ acc̄ns diuisiōe sui sibi z nō lq̄tū sūt h̄ q̄ sūt p̄ formas suas sic q̄ sūt q̄ditates s̄bictoz talū: h̄ igit̄ qd̄ itelligit s̄bm̄ ē diuisibile: z si diuidat̄: tūc ē tps̄ itelligē diuidit̄: qz in p̄tib⁹ tps̄ itelligit p̄tita z diuisa s; actū: s; nō itelligit ea sic: s; pot̄ inq̄tū forma z spēs: h̄ tñ nō ē sepabile ab eis: qz tales spēs p̄hice s; rōez nō sepant̄ ab eis cū māz in sua rōne p̄cipiāt z h̄ indiuisibile facit talia vni⁹: z itelligit̄ eoz facit vnicū z indiuisū: z tale indiuisibile qd̄ ē forma facit in lōgitudinē vnā lz sit diuisibilis potentia. tale. n. vni⁹s qd̄ ē forma z spēs s̄m̄ s̄m̄itudinē vnā ē in oī p̄tinuo siue illō positiōez h̄eat i p̄tib⁹ vt lōgitudō: siue nō h̄eat positiōez in p̄tib⁹ sic tps̄: lz aut̄ talis forma s̄m̄ eē nō sit sepabil̄ a mā quā vni⁹: z sit indiuisibilis p̄ acc̄ns diuisiōe s̄b̄i tñ simplr̄ p̄cept⁹ ei⁹ ē v̄lis: nec ē diuisibil̄ nec sepabil̄ a mā. oē. n. qd̄ itelligit̄ denu/datū ē a mā s; q̄ ip̄a ē indiuiduās: sic oē v̄le sepat̄ a p̄ticulari: pot̄ tñ rō diffinitiuā eē i se p̄cipiēs māz: s; illa nō erit indiuiduās: s; erit q̄si d̄ria p̄stituēs ip̄az formā: qz nō ē solū mā s; pot̄ cā ei⁹ sicut qñ diffinēs carnē dico qd̄ ē mediū in tactu ex ca. z fri. z hu. z sic: z sic p̄portioabil̄ noīando cōmixtū ca. z fri. z hu. z siccū non dico simplicē māz s; ē cāz effectiuā cōmixtiōis carnis: multitudine q̄ itelligit cōponibiliū. itelligit̄ vni⁹ vniuoce cōpōis z mltitudinē potētialē accipit̄ intellect⁹ vni⁹ vniuoce act⁹ z mltitudinē p̄tū māez sibi accidit vnicū itelligit̄ vniuoce spēi z forme. Id at̄ qd̄ simplr̄ indiuisū ē sic p̄ct⁹ z vnitas. oīs. n. p̄ct⁹ diuisiō ē: z nō diuisibile: diuisiō. n. sp̄ sit i p̄cto: z tñ nūq̄ diuidit̄: oē at̄ h̄mōi indiuisibile s̄m̄ qd̄ ē indiuisibile: noīe p̄riuatio mōstrat̄ esse indiuisibile: sic dicim⁹ qd̄ p̄ct⁹ ē cui⁹ ps̄ nō ē: z sic ē i oī b⁹ alijs simplr̄ indiuisibilib⁹: sic vnitas ē: z sic ē nūc. Qñ enī illa sumūt vt p̄riuatio suaz q̄titatū tūc nō accipiūt̄ in se: s; in suis q̄titatib⁹ q̄s p̄cipiāt̄ sic p̄ct⁹ ē termin⁹ līnē: z vnitas in aggregatiōe nūeri: z nūc in p̄tinuatiōe p̄teritī z futuri: z tūc nō nosceret̄ noīe rōne p̄riuata qñ aut̄ s̄m̄ se accipiūt̄ p̄riuatiōis noīe monstrant̄: z tūc ē vt p̄riuatiōes p̄ suos habit⁹ oppoītos itelligunt̄: z hec sūt itelligibilia q̄si reflexa z vna z s̄lis rō ē in itellctu oīuz illaz p̄riuatiōnū: nisi enī ita diceremus: quō possemus dicē qd̄ intellect⁹ cognoscat̄ maluz: qd̄ p̄riuatio est: z ignorat̄ q̄ ē p̄riuatio sicut alibi mōstratū est. In oīb⁹ itelligibilib⁹ oīz itellctū potētia primā esse cognoscētē: z cognoscibile postea esse in ip̄o s̄m̄ actuz ip̄o itellctu eodē remanētē. Qñ sicut. s̄. oīdīm⁹ itellct⁹ possib̄l̄ diuersificat̄ p̄ itelligibilia: sicut mā diuersificat̄ p̄ formas. Et iō accipiēdo cognoscibile accipit̄

Tex. z
cō. 24.

Tex. z
cō. 25.

aliqd̄ extra seip̄m. Si aut̄ alicuius itellec⁹ nullū h̄z oī nō p̄trariū: s; itelligibilia oīz q̄ ille p̄ aliqd̄ cognoscat̄ qd̄ nō h̄z p̄trariū: z h̄ itellec⁹ ille q̄ rō z cā est itelligibiliū: z ille cognoscat̄ seip̄m z cognoscēdo se cognoscat̄ alia z illud itelligere nullo mō egredit̄ extra se z cū sit ratio oīum sicut ars artificiatōz oīz ip̄z esse separatū ab oībus: z erit semp̄ in actu z nūq̄ in potētia: eo qd̄ itelligere suū nūq̄ egredit̄ extra se: sibi. n. semp̄ est p̄ns: z h̄ est intellectus itelligibiliū subaz separatorū z maxime intellectus cause prime.

Capitulū secundū z quis intellect⁹ est semp̄ verus z q̄s aliqñ verus aliqñ falsus: z q̄ actus sensus z itellctus sunt actus perfectus z motus simplices.

Mplus aut̄ itelligibilia inuenimus diuersificata: quoniā quedā sunt composita: qz aliud dicit̄ de aliquo quā compositionē in eis facit intellectus: lz faciat eā s̄m̄ rei congruētā: z quādo ali quid dicit̄ de aliquo sicut affirmatio vel diuidit̄ vnum ab alio sicut negatio: oportet qd̄ oīs talis cōpositio sit vera aut̄ falsa: sed nō oīs intellectus est verus aut̄ falsus: qz sicut sensum inuenimus variari circa sensibilia: ita itellctū circa itelligibilia: sensus enim qñ est sensibilis p̄ se: qd̄ de natura sua facit sensum: z est causa sensibilitatis: aliter est q̄ qñ est sensibilis p̄ accidens qd̄ de natura sua nō facit sensibilitatē: ita etiā de itellctu itelligibiliū: intellectus. n. speculatiuus qd̄ de natura sua speculatiuus est aliter se h̄z q̄ ille qd̄ est intellectus p̄ accidēs: v̄le autē simpliciter de natura sua est intellectus speculatiuus: quoniā hoc est motiuū intellectus possib̄lis: sicut sensibile p̄p̄riū est motiuū sensus. Cōpositio aut̄ itelligibiliū accidit ex cōuenientia rerū: z hoc nō mouet itellctū s̄m̄ qd̄ huius est: z ideo intellectus qd̄ simplex p̄ceptus est: est eiusdē qd̄ est res z forma substantialis qua aliqd̄ erat esse: hoc ē quo erat esse semper z perpetuo esse ali quid: qz per formā substantialē omne qd̄ est aliqd̄: aliqd̄ z substantialiter est. Et hic itellctus qd̄ p̄p̄rie z per se intellectus est: semper est verus veritate rei: s̄m̄ qd̄ verū dicimus id qd̄ vere est: z verā habet essentialitatē: z nō decipit̄ intellectus circa id: z hic intellectus nō est ali quid de aliquo sed simplex rei conceptus per formā suā. Sicut enim videt̄ qd̄ p̄p̄riū obiectū visus semper est verū z nō decipit̄ visus circa id: sed nō semper verū est quādo visibile componit̄ cū aliquo: sicut fit in visibili per accidens vel cōi. nō enim semper est verū qd̄ albū quod videt̄ sit homo: vel non sit homo: quādo visus dicit̄ albū esse hominē: vel quādo dicit̄ nō esse hominē. Similiter est de itellctu qñ intellectus qui nihil habet nisi simplicē conceptū mentis: semper verus est: componēs aut̄ non semper est verus: quādo accidit̄ itellctu itelligibile per accidēs: sicut sensui sensibile per accidēs: z ideo in illo falsificatur intellectus ip̄saz. Quēcūq; aut̄ sine materia sūt: sicut s̄be separate: itelligunt̄ res per simplices rerū qd̄ dicitates: z ideo nō falsificat̄ intellectus ip̄saz. Quēcūq; aut̄ vni⁹ realiter in esse aliquādo accipiunt̄: nō oportet qd̄ hoc fiat p̄ acceptionē rez z differētiaz z pueniētā ip̄az v̄l eoz particulariū. Et hoc accidit̄ itellctu p̄ extēsiōe sui ad sensitivas vtutes: z i tali cōpōe z diuisiōe frequēs icidit̄ mēdaciū. In talib⁹ at̄ sepatis qd̄ nō habēt p̄trariū in suis itelligibilib⁹ eo qd̄ itelligibile nullū extra se recipiūt̄ idē ē s; actū scia eoz cū re scita: z h̄ maxie in itellctu cause prime ē verz qd̄ illa oīno simplex est z suū itelligere z suū itelligibile cū suo itellctu sunt idē oīno: in alijs autē itelligentijs que sunt inferioris ordinis etiam verum est: sed plus differētie

Tex. z
cō. 26.

Tex. z
cō. 27.

rentie inter suū intelligere 7 suū intelligibile ad suū intellectū: hec at̄ differētia in pte sup̄ eri⁹ posita est: s3 ad plenū etiā subtiliter h3 dici in scia⁹ diuina: scia aut̄ nostri intellect⁹ est pri⁹ in potētia q̄ in actu: 7 sicut dixim⁹ superi⁹ q̄ in individuo q̄libet prioz est potētia q̄ actus vtr̄ at̄ loquēdo 7 simplr: tūc prioz est scia in actu q̄ in potētia 7 tpe: sicut superi⁹ dixim⁹ q̄ est in potētia nūq̄ sit in actu nisi ex eo qd̄ est i actu: 7 iō in intellectu mortaliū etiā prioz est intellect⁹ agēs 7 habit⁹ primoz p̄ncipioz q̄ scim⁹ per nāz inq̄tū terminos cognoscimus hec enī p̄ncipia sūt q̄si instrumēta q̄b⁹ intellect⁹ agēs educit possibilē de potētia ad actū. Et h̄ instrumenta determinata ex determinatōe sensibiliū oriūt expmētis 7 memorijs mouentib⁹ possibilē intellectū: 7 sic acq̄rit hāc sciam 7 illā: in tali at̄ motu intellect⁹ q̄ est simplex receptio intelligibiliū: sine motu 7 trāsmutatōe p̄sideratōe dignū ē q̄lter differt ab alijs motib⁹ phicis

Tex. 7
cō. 28.

In sensu enī expresse videt⁹ q̄ sensibile est agēs in sensitiuū ex potētia existēte in h̄ q̄ sit actu ens: 7 vide mus q̄ id quod est sic agens in actu ipsuz sensibile nihil patit̄ oīno etiā q̄n recipit a sensu nō abijcit aliqd̄ a sensu nec progredit̄ de forma in formā fluendo quēad modū forma generata i mā. In motu at̄ phico 7 agēs patit̄ aliqd̄ a patiēte: 7 q̄n patiēs recipit eā qd̄ agēs cōtinue fluit de forma in formā quousq̄ venit ad p̄fectiōnē p̄fectio mot⁹: 7 iō dixim⁹ in phicis q̄ mot⁹ phic⁹ ē ip̄fect⁹ act⁹ existētis in potētia fm̄ q̄ ē in potētia: vñ q̄n sensibile mouet sensuz o3 q̄ alia sit hec spēs mot⁹ a motu phico: cū duo sunt in diffinitōe mot⁹ phici cū dic̄it act⁹ imp̄fect⁹: alterz eoz accidit motui 7 non est de eēntia sua q̄ videlicz est ip̄fecti: ex sui at̄ nā cōuenit ei esse actū: 7 ideo q̄n nō est ip̄fecti tūc est act⁹ p̄fect⁹. Sic at̄ est q̄n est act⁹ sensitiuū a receptōe sensibilis. Ille enī est act⁹ simplex 7 iō nō fluens de forma in formā: 7 iō est act⁹ p̄fecti: 7 nullo mō vlt̄erius ad aliqd̄ in potētia existēs: multo magis aut̄ hoc in intellectu: q̄n supra ondūm⁹: q̄n impassibilitas intellect⁹ in receptōe intelligibiliū maior est q̄ impassibilitas sensus in receptōe sensibilū. Et ideo sentire 7 intelligere simile ē actui q̄ est dicere solū siue aliqd̄ enūciare verbis qz in actiōe q̄ est dicere statim est actio cōpleta absq̄ eo q̄ p̄cedat ipsuz actio diminuta: sicut sit in motu phico in q̄ diminit⁹ act⁹ continue p̄cedit cōpletuz quousq̄ compleat̄ totus mot⁹: dicens aut̄ exprimit̄ dictū simplici actione: 7 sic est sentire 7 intelligere plus q̄ sentire: 7 hoc p̄cipue est verū de motu simplicis. Simplicē aut̄ sensum 7 intellectū voco sensum sensibilis p̄ se: 7 intellectū per se: 7 nō fm̄ accidēs intelligibile.

Cap. iij. q̄ est idē intellect⁹ cōponēs 7 diuidēs intelligibilia: sicut est idē sensus cōis.

Um at̄ determinatū est aliqd̄ esse cōferēs siue letū aut aliquid esse incōueniens siue triste tunc est sensus per accidēs aut intellectus per accidēs: quia tūc aliqd̄ firmat aut negat cōponēdo vnū cū altero vel diuidendo vnū ab altero: 7 tunc aut mutatur per appetitum 7 motum si determinant aliquid letū: aut fugit propter appetitū 7 motū: si determinant aliquid triste: p̄ferentia aut̄ facientia leticiā 7 inconueniētia facientia tristiciā sunt cōmunia: 7 sūt circa sensibilia n̄m. Et ideo o3 q̄ due passiones aīe fm̄ quas est letari 7 tritari sit quoddā agere appetit⁹ 7 motus quidā appetit⁹ aīe qui motus sit sensibili mediante qd̄ sit aut bonū aut malū: aut aliqd̄ h̄mōi cōueniens vel incōueniēs ad leticiā vel ad tristiciā: que est fm̄ sensibilem animā: 7 ideo Plato dixit q̄ oīs dele-

ctatio 7 tristicia sunt generationes facte in sensibili: enī animā: 7 verū est quod dicit de delectatione habente contrariū. Si aut̄ est aliqua delectatio in contēplatione eius quod diāmeter est assumeter coste: illa non habet contrariū: 7 non est anime sensibilis. Et de illis in ethicis erit querendū. Sed hoc qd̄ hic est scienduz est q̄ leticia 7 tristicia in sensibili: ibus sequitur fuga 7 appetitus: 7 per appetitū motū: fuga aut̄ 7 appetit⁹ ideo sunt in p̄ma radice sua fm̄ actū: q̄n vna pars que est appetitiua siue motiua pars agitaf: vna enim pars aīe est que p̄sens delectabile appetit 7 tristabile p̄sens fugit: p̄sens autez est appetitus vniuersalis fuga fm̄ actū: quia contraria sunt eiūsdē potentie: 7 ideo idem est fugere 7 p̄secq̄: 7 nō alterū appetitiuū 7 fugitiuū: neq̄ ab inuicē oīa ista sunt altera nec a sensitiuo. Qd̄ autē idem est esse appetitiuū 7 fugitiuū: dico in cōmuni: quia vtrūq̄ appetitiue anime 7 vtrūq̄ est pars anime sensibilis. Sed esse istarū viriū aliquādo differēs est: sicut differunt partes appetit⁹ que sunt irascibilis 7 cōcupiscibilis de quib⁹ nos inferius p̄sequemur: cuz de motiuis partibus anime tractabim⁹. Sed hoc quidē notandū est q̄ anime intellectiue sunt fantasmatā mouentia intellectū: sicut sensibilia mouent sensum. Cū aut̄ se extendit cogitans intellect⁹: 7 determinat affirmādo vel negādo bonū vel malū: tunc sequit̄ fuga vel persecutio: intellect⁹ aut̄ appetibile determinās se habet in rōne vtentib⁹ sicut extimariua in non vtentib⁹ rōne. Ex hoc apparet q̄ in talib⁹ nequaq̄ anima intelligit rōnalis sine fantasmate ex quo vniuersale elicitur: 7 est vnus intellectus cōparans 7 diuidcās oē quod mouet cū fantasmatibus. Sicut enī dixim⁹ superi⁹: q̄ aer imutatus a medio hui⁹ fecit pupillā agēdo in eā spēm sensibilem quā recipit a re ipsa: 7 pupilla alterū est ab aere a quo mouet. Et silr̄ audit⁹ habet suū motiū: 7 similiter oīs sensus: sed alterū sensitiuū quod vltimū dicit⁹: qz vltimo venit ad ipsum: primuz aut̄ dicitur eo q̄ ibi est fons 7 origo sensibilis virtutis est vnū formale ad quod terminat̄ sensus particularis 7 q̄ vnū sensitiuū est vna medietas omniū sensibiliū: sicut etiā ostendim⁹ superius: sed plura est fm̄ eē particulariū sensuū qui ad ipsum terminantur: prius enī dictū est q̄ vno 7 eodē discernit: 7 quid est illud qd̄ discernit: 7 quid differt dulce 7 calidū. Sed nūc dicēdū est quia est vnū aliquid quod est primū 7 vltimū sensitiuū quod est sic vnū: sicut terminus ad quem diuersa terminatur est vnū: sicut punctū centri est vnū ad qd̄ lineę terminantur a circūferentiā venientes. Et similiter intellectus est vnus ad quē omnis mot⁹ fantasmatū terminatur: 7 est formalis respectu fantasie: sicut et fantasia formalis est respectu sensus cōmunis: 7 sensus cōmunis respectu sensuū particulariū: hec autem vera sunt de intellectu: siue fantasmatā ipsa moueant: siue moueant intentiones boni vel mali ex fantasmatibus elicite.

Cap. iij. q̄ eadez est analogia fantasmatū ad intellectum que est sensibilibus ad sensitiuū.

St at̄ eadē p̄ofus analogia 7 idē n̄er⁹ sensibiliū pluriū cōpatoz ad sensitiuū vnuz qd̄ facit inter ea cōpationē 7 fantasmatū pluriū ad intellectū vnū qd̄ facit inter ipsa p̄ rōnes cōpationē nihil enī oīno differt opponere ab aliq̄ dicēte 7 q̄rēte q̄lter iudicat ea q̄ sunt filia gnē als dissimilia: sicut ea q̄ sunt vni⁹ generis 7 potētie quō idē iudicat album 7 nigrū: dicem⁹ q̄ iudicat ea sicut vltima virt⁹: ad quas

Tex. 7
cō. 30.

Tex. 7
cō. 31.

Tex. 7
cō. 29.

Tex. 7
cō. 32.

terminat motus albi et nigri. Et sicut si quod aliquid quod idem est iudicium id quod est ex fatalitate albi: et ex fatalitate nigri: dicemus sicut sic unum et idem terminum ad quem ultimum pervenit motus utriusque: quoniam sicut se habent res sensibiles ad sensum ultimum: ita se habent diversa fatalia ad intellectum unum ultimum. Si enim dicitur dulce et amarum quo ad hoc quod sit similitudo et species dulcis et amara. c. in fantasia. a. aut sit res sensibilis alba: et b. sit res possibilis nigra: et c. in fatalitate se habet ad d. et a. aut ad b. tunc oportet quod cum sit fantasia amara et d. quod sit a. c. et d. dulcis. a. et b. se habent movendo sensum ultimum unum: ita c. et d. se habeant quod moveant intellectum idem et commutabiliter: sic est et quodammodo quod ad hoc quod sicut se habent species in fantasia moventes intellectum ita se habent sensibilia moventia sensum. Et adhuc sicut se habent species quorundam sensibilibus ad ipsa et e converso: et hoc contingit propter hoc quod fantasia est motus a sensibili secundum actum factus: et ideo oportet quod in fantasiis sic sit sicut in sensibilibus et e converso. Si enim sunt sensibilia eadem in genere vel diversa: ita erunt etiam fatalia moventia intellectum: si g. c. et d. quod sunt fatalia composita sunt eiusdem generis et eiusdem sensus: sic se habent movendo intellectum sicut a. et b. movendo eundem sensum: et tunc oportet quod sint unum et idem quo ad hoc et ab eadem virtute apprehendunt: licet esse virtutis illius secundum quod refertur ad hoc fatalia et illud: non sit idem etiam sicut diximus quod est primum sensibile non est idem quoniam convertitur ad unum sensibile et aliud: sicut diximus quod esse centri non est idem secundum quod refertur ad unam lineam et ad aliam: hoc autem modo per similitudinem esse unum in omnibus fantasiis et in sensibilibus: et in numero et in analogia. Eadem autem ratio est si accipiantur sensibilia et fatalia diversorum generum: diversorum autem generum sunt sicut supra ostendimus in secundo quod sunt diversorum sensuum: si a. quod sit dulce. b. vero sit album: g. ex his apparet quod intellectum intelligit et accipit species que sunt in fatalibus. Hoc autem non tamen verum est de fantasiis quod a sensu sunt accepta: sed etiam de intentionibus convenientis et inconvenientis que cum sensibilibus accipiuntur que nata sunt movendo appetitum: sicut enim in fantasiis determinat de conveniendi et inconvenienti per rationem: sic decernitur imitabile vel sensibile. Et ideo hoc extra sensum secundum actum exiens quoniam videlicet sensibile non sit primum cum sit in fatalium motibus: tunc movet per terrorem vel gaudium: non tamen sonando sed etiam vigilando aliquid: et hoc signum est quod quoniam aliquid est sentiens per rerum presentiam quod est fugiendum: verbigram quod videlicet quod ignis est incendens edificia in quibus habitat: hoc est ut fugiendum cognoscit ceteris omnibus hoc videns illud: quod omnibus videns illud fugit: propter hoc quod dicitur in oratione: nam tua res agit paries dum proximum ardet: hoc enim in quantum videns movet ad fugam. Sicut autem quicquid videt hostes et sentit quoniam peria sunt siue resistendo siue fugiendo movet: etiam sicut se habet in sensibilibus et sensu: sic se habet in fatalibus et intellectu in homine vel in fantasia rotundat tamen videt ea coram oculis suis: et deliberando determinat futura bona vel mala ad presentia fatalia: sicut precipue faciunt melancholici et dormientes in sonis: sicut enim in sonis ad imagines mulierum movet membrum ad coitum: et precipue delectatio ac si esset res presentis: propter quam species tales imprimantur in corpora: quoniam quicquid enim in fantasia est conveniens forma vel disconveniens corpori: statim virtutes que sunt affixe membrum movet corpus ad inducendum illam. Et ideo aliquid facti sunt leprosi et alius infirmitatibus detenti quod imaginatio leprose frequenter detinet vel alterius infirmitatis cum in fatalibus dicat determinando aliquid esse tamen letum vel tanquam triste: et si non sit secundum esse: tamen fugit tunc a tristitia aut unitat letum: et vult sic est in omni actione: et actionem voco quod actuale potest agi per nos sic sunt omnia que ad delectationes vel tristitias pertinent: vel ad comitacionem vite animalium inter

se. Si autem verum et falsum accipiat sicut actu: ita quod non sint accepta in rebus actualibus per nos: quod dicuntur preterita: tunc ad huc sunt in eodem genere: quoniam sunt cognitiones in fatalibus accepte: sicut et bonum et malum actibilia et preterita: sed in eo quod simpliciter est verum et falsum differt a bono et malo quod ad genus cogitationis: quoniam simpliciter verum non est in his que sunt verum et ubique sunt vera que sunt verum: et hoc non sunt in fantastica cogitatione vel cognitione sed intellectuali potentia. Sicut autem de proprio quod simpliciter est falsum: quod hoc est quod ubique et sunt falsum sine hic et nunc: differunt autem verum et falsum a bono et malo quod in quodam sunt quod sit agibile per nos: erit quod verum et falsum in fantastica cognitione sed non bonum et malum: propter igitur quod in omnibus quorum species est in fantasiis: sicut in physicis et ethicis analogia est inter sensibilia et sensum et fatalia ad intellectum fantasticum comparata.

Cap. v. de intellectu mathematicorum et divinorum.

Ad de his que sunt abstractioe dicta sicut mathematica que in diffinitione sua non recipiunt magis sensibile: videtur fortasse alicui quod non sit talis analogia. Sed sciendum quod omnia talia intelligit et accipit intellectus per sensum. Sicut enim accipit intellectus in hac materia sensibili que est caro nasi: eo quod coniuncta est per esse et diffinitionem cum materia sensibili: ita accipit separata mathematica in fatalitate: eo quod per esse coniuncta sunt materia sensibili: licet per abstractionem vel diffinitionem sint abstracta. Cum enim intelligit simum quod in sua diffinitione carne nasi comitatur: oportet quod illud non separatim accipiat per diffinitionem. In quantum tamen accipit genus suum quod est curvum in sua ratione non accipit carne nasi: eo quod secundum unam rationem salvat in quolibet materia tunc intelligit hoc sine intellectu carnis. Et quod ad hoc intelligit mathematica que secundum esse non sunt separata tamen sunt separata quod sunt suis diffinitionibus abstracta ab omni sensibili materia non ergo accipit ea separata extra magis existentia: quod in rebus sunt coniuncta: et sic receptio ipsorum est ex fatalitate. Sed cum accipit intellectus aliquid eorum quod profundat circa illud: et recipiens non esse de intellectu alicuius eorum magis sensibile abstracto a materia sensibili diffinit illud: talis ergo est intellectus mathematicorum quod accipit ex fantasiis sicut et aliorum intellectus que sunt naturalia et actualia. In omnibus his videtur quod omnis noster intellectus ex fatalibus oritur. Que autem sic ex fantasiis accipit intellectus intelligit cum ipse sit separatus: oportet quod sint separata ea que intelligit: et cum omnibus his esse in potentia: postea autem in actu. Que autem secundum actum sunt in intellectu tripliciter sunt in ipso: quorum unum est secundum actum scire et agere sciaz: sicut quod omnis homo est animal: quoniam actualiter ordinat predicatum ad subiectum: secundum autem est scire in hitu et non considerare: tertium autem est habere inchoationem scie: sicut quoniam de aliquo interrogati incotinente respondere non possumus certissime tamen scientes quod de primo respondebimus: tale enim sciaz in potentia non habemus tamen: quod sic oportet dicere aliter discere ante rationem quod non est verum: sicut nec in actu: quod non actualiter consideramus: neque etiam perfectione in hitu: quod si habemus perfecte habitum propter unum possemus respondere cum vellemus. Et primum quod motus afficit thesauro quod in visu apprehendit: secundum autem thesauro reposito in terra: tertium autem thesauro recondito qui quod habetur sed est reclusus et clavis in promptu non habetur vel invenitur.

Cap. vj. qualiter intelligunt divina que sunt separata in quo est digressio declarans hoc quod dixit Alexander et improbatione eiusdem erroris.

Is autem habitus sciendum quod illud est res intelligibilis per suam essentiam solam. quod est intellectus omnino et vltiter est intellectus in actu semper exiens: et hoc est intellectus et intelligentia omnino separata. et ideo nequaquam in potentia exiens: sed semper in actu non solam habens: sed etiam faciens de

Tex. 7
co. 33.

Tex. 7
co. 35.

Tex. 7
co. 36.

Tex. 7
co. 34.

ciens se oia intelligibilia. et nihil eorum querit extra se ipsum secundum quod intellectus est. Sed est quod de nostro intellectu quod coniunctus est magnitudini sensibilium sicut dictum est: eo quod non accipit nisi formas abstractas magnitudine: utrum nunquam contingat ipsum intelligere aliquid sic separatim a magnitudine vel non. Si enim contingit ipsum intelligere separatim: tunc non semper accipit a fantasmatibus et a magnitudine: sed coniungit intelligentie separate: danti sibi formas intelligibiles. quod duobus modis esse potest quod videlicet coniungatur ei sicut efficienti terminum formas intelligibiles in nobis aut coniungatur ei sicut efficienti et forme. et si isto modo esset coniunctus malis noster intellectus agere intelligentiam separatim: tunc habet esse maior felicitas et diuinitas quedam quam intellectus humanus consequi posset. hoc quod est grauissima inter omnes rationes que sunt de anima. Et aristoteles permittit se de ista ratione considerationem habere posterius: et nos non inuenimus eum considerasse de his in aliquo parte libri sui de anima nisi forte hoc exciderit a libris suis quod ad nos nondum peruenerunt. Si autem obscure potest haberi de libris eius tunc sic dicit alfarabius ad incoatum habetur ab eo solutum ubi ut videtur hoc esse quod dicit de felicitate contemplatiua. Nos autem propter doctrinam bonitatem quantum deus his donare dignabitur: hic volumus perscrutari ut omnes simul determinemus operationes intellectus. sed volumus primo ostendere dicta proprietates eorum in hac ratione: et postea sententiam nostram: et ostendemus in qua peruenit: et in qua differt a dictis aliorum proprietatibus: et quod inter proprietatibus que persecuti sunt aristoteles. principium ut multi dixerunt fuit alexander. referamus igitur primo quod ipse istam rationem determinauit. dixit enim intellectum possibilem esse generabilem cum corpore hominis et corruptibilem eo quod est forma et virtus in corpore sic superius diximus quod intellectus secundum se non est aliud quam preparatio ad intelligibilia suscipienda et aptanda: sic rasura tabule: et plana est aptitudo ad recipiendum picturam. et non est substantia in se ens sic est tabula sed est terminus aptitudo ad intelligibilia per conclusionem eorum inter omnes conclusiones magis equaliter: et ad equalitatem celestem magis per similitudinem vicinatem. In hac autem aptitudine faciunt formas primo intellectus agens quod secundum istum est intelligentia separata et non per se anime extrinsecus et quod diu terminus faciunt esse in actu educendo eam de potentia ad actum non coniungit intellectum possibilem nisi sic efficiens: et faciunt sic inesse intellectum speculatiuum quem et dicit generabilem et corruptibilem in nobis quam perficit ad plenum intellectum possibilem: et hoc intellectum speculatiuum: tunc demum coniungit et intellectus agens sic forma: et hunc quod demum nunquam intelligit intellectus possibilem: sed cum post oia intellectus lecta coniungit nobis ut forma: tunc nos per ipsum intelligimus oia alia separata et habemus sciamus ipsorum. Redit ergo dictum istud hominis ad hoc quod ex fantasmatibus accipit et continuat et vniuersum nobis intellectus speculatiuum et multo lumine speculato quod lumine largit ei intellectus agens ut agens. et disponit continue melius et melius intellectus possibilem. Et sic continue speculando tandem vniuersum ei ut forma: et intellectus agens quod est substantia separata dicta nobis vniuersa. et quod substantia separata intelligit alia separata: ideo tunc per agere vniuersum nobis intelligimus alia separata. Adhuc autem induxit rationem quam non est demonstratiua. dixit enim quod due sunt operationes intellectus: quarum vna est facere et quasi creare formas actu intellectas ex potentia intelligibilibus et hoc nihil aliud est nisi denudare eas et facere simplices a materia et ceteris individuatum eam. alia autem est intelligere: et prima istarum operationum est propter scientiam. Et ideo cum perfecte sint iste due operationes in nobis: tunc perfectus est intellectus noster. Est autem perfecta operatio prima quam intelligibilia oia facta sunt secundum actum: operatio autem scientia perfecta est quam potest oia intelligere per id quod habet in se habet quasi formaret: hoc autem sit modo per dictum: et erit continuatio et coniunctio nobiscum intellectus agens: et per eum aliorum separatorum: et huius dedit exemplum in potentia ambulandi: quam di-

cit perfecta in ambulatibus quam fuerit confortata ad quolibet ambulationem perficienda secundum actum: et hoc fit successiue per organorum confortationem et ambulandi usum. Sicut autem dixit esse quod intellectus continue confortat et disponit ad maius lumen recipiendi per intelligibilia: et sic confortat perficit separatim agere ut forma. et hunc modum vocauit intellectum adeptum quod est vltimum gradum intelligentie potentie. per adeptum autem intelligit separata. Ecce hoc est quod alexander secundum quod potest intelligi ex verbis eius in libro suo de anima: et in libro suo de intellectu et intellectu: et hoc est opinio erroribus plena: et ad ipsam plura sequuntur inconuenientia. et horum quodam ponit auerrois cum et quodam nos inducemus. auerrois vero supponit quod dicitur supponere esse verum: et hoc est quod intellectus omnibus modis efficit intellectus: et hoc precipue in rebus separatis a materia: quod si non sit prius intellecta et verificata non intelligeretur rationes eius. Est autem sic verificanda: quam sic superius diximus vel ostendemus intellectus ois est forma quod medietas est intellectus: sic medietas in tactu mediu est tangibile. et ideo sic quam tangibile secundum actum imutat tactum efficiens qualitas tangibilis et tactiue virtutis vna propter hoc distinguunt tactus et determinat per qualitatem rei tacte ita est quod vna efficit intellectualitas rei intellecte. et ideo diximus superius quod intellectus tactus et intellectus rei sunt vniuersum: non sic secundum se et accidens: nec sic materia et forma: sed sic ea que aliquo modo sunt eiusdem forme sic determinans et determinatum: sic se habet ois forma materia: quam vniuersum ad extrema: et accipit actum eius. quod mediu est aliquid extremi: hac autem habita proponere obicit illud: dicens quod intellectus agens ponat esse non per se substantia separata et incorruptibilis: et speculata ponat generabilia et corruptibilia: quod intelligunt a nobis per agere intellectum quam fuerit nobis ut forma tunc oportebit quod cum intellectu agere fiat vniuersum et sic incorruptibile fiat corruptibile quod est absurdum et non intelligibile. est autem inconueniens omnino dicere incorruptibile et separatim fieri forma corruptibilis et separati corporei. potest enim iste intellectum possibilem esse corporeum et coniunctum et corruptibilem et agere esse incorruptibile et separatim et incorporea substantia: et modo per dicto ingredi eam in nos: et hoc esse quod dicit aristoteles. quod ingredi ab extrinseco multa sunt impossibilia que sequuntur ad hoc quod dicit intellectum possibilem esse forma corporei ut in superioribus induximus. per autem facile ex dictis quod iste nulla vera causa assignare potest quodam inducte que soluat eam: quod nullo modo videtur vniuersum posse incorruptibile incorporeum et separatim cum corpore separato corruptibili et coniuncto: quod omnino redit dictum suum ad hoc quod aut recipit de nouo aut non recipit: si recipit tunc oportet quod fiat imutatio aut recipiens aut recepti aut vtriusque. constat autem quod alexander non potest dicere quod sit in recepto: quod hoc secundum eum est impermutabile et necesse. et ex hoc etiam patet quod non sit transmutatio in vtroque. si autem est transmutatio in recipiente: tunc oportet quod recipiens fiat substantia quodam que inerat prius quam vniuersum ei sic forma materia et tunc quodam ab eo quod dicitur causa huius transmutationis et receptionis: et non poterit assignare. si autem dicat aliquis quod alexander intelligit quod intellectus agens se est in nobis: tunc sequitur inconueniens maius cum se agat intellectus vltimus agens statim in fantasmatibus presentibus agere intellectus speculatiuum. et sic habebimus omnes scias speculatiuas sine studio et sine doctore: et erit vniuersum modum intellectus agens in nobis et ante speculationem: et hoc precipuum esse falsum: ista vero persecutio impossibilis videtur esse necesse per hoc quod ad intellectum speculatiuum nihil amplius exigat nisi presentia agens et presentia fantasmatum et secundum intellectus possibilem. hec sunt que dixit alexander et que sunt eum inducunt.

Capitulum viij. et est digressio declarans opinionem theophrasti et theophrasti in solone questionis inducte.

Theophrasti autem et theophrasti dictum ad hoc redit quod intellectus agens est forma: et intellectus possibilem ut superius diximus: et intelligere in nobis non est per receptionem intelligibilium: sed intelligere nihil

aliud est q̄ denudare p̄ intellectū itelligibilia eo q̄ lux agentis est circa ipsa et circa lucē agētis: tūc circa ipsa est intelligere ea. hī aut̄ q̄ dicūt intellectū possibile eē se patū sicut agentē et incorruptibile vtrūq; eē dicūt q̄ nīhil incōueniēs est q̄ incorruptibilē fiat forma incorruptibilis: et iō rephēdēdo ale. dicūt q̄ ip̄e dixit incōpossibilia. dixit. n. speculatiuū p̄tinue generari et corrūpi q̄ etiā vocatur intellectus in habitu: et tñ istū informari ab intellectu agente incorruptibili sic informat s̄ba ex sua forma. Sic. n. esset corruptibile mā incorruptibilē qd̄ ē incōueniēs. et si hoc mō intellectus vniret nobis indigeret intellectus agēs corruptibili ad suā actionē pficiendā q̄ est intelligere q̄ oīa stare nō p̄nt: et iō dictū alex. xādri isti duo viri nullo mō seq̄ voluerūt. Dicunt etiā isti p̄bationē alexandri nō valere qm̄ vez est q̄ virtus pficitur p̄fortatione et exercitio qm̄ est virtus generata in p̄lemento. n. generari accipit etiā p̄lementū virtutum generatū: sed non pp̄ hoc puenit ad virtutē q̄ nō est generari s̄z q̄ ē generatū. Cū. n. alex. dicat intellc̄m potentialē esse generatū: et intellc̄m q̄ est in habitu s̄lr esse generatū: et finis p̄lementū generari est generatū tunc p̄ hec duo nō venit ad p̄tinationē et vnionē intellectus agentis q̄ est non generatus pp̄ qd̄ isti fuerūt p̄mi qui p̄tēperunt dictū alexandri: et dixerūt et possibilem esse nō generatū et agentē et speculatiuū qui sit ab vtroq; sicut superi⁹ diximus. dicūt aut̄ intellc̄m nostrū p̄positū ex potēiali et agentī esse p̄iunctū nobis p̄ itelligibilia ad fantasiā mouentē relata et sic p̄positū intellectū nobis p̄iunctū p̄ se sufficientē esse ad intelligēdū sepata: et huius vnica rōnez assignāt q̄ a minori est ducta: et est rō topica p̄babilis vno mō et non necessaria. dicunt. n. q̄ minus videt q̄ intellectus p̄positus ex duobus separatis sit de intelligibili p̄cipiente mā q̄ d̄ in intelligibili qd̄ est s̄le sibi. et est tñ de intelligibili p̄iuncto cū magnitudine: q̄ multo magis est de intelligibili sepato: et hec rō quā inducūt nullo mō p̄cluderet si dicerēt intellc̄m possibilem non esse separatū: sicut dixit alexander: qm̄ in oībus virtutibus corporeis sic est aliqd̄ qd̄ in se valde actiuū est nec percipit quo ad nos eo q̄ exp̄pellit armoniā virtutis: sicut sol qui ē valde visibilis n̄ videtur a nobis. et s̄lr posset esse q̄ separata q̄ s̄z se sūt valde intelligibilia nō intelligūtur a nobis: sicut ēt ar. videt dicere q̄ dispositio nostri intellectus ad manifestationē n̄e est sicut dispō oculorū vesptilionis ad lumen sol. Cū aut̄ ponūt intellc̄m esse virtutē separatā: tūc rō eorū est p̄babil. Sed ipsam cāz assignare nō possūt qz intellectus agens quādoq; agit in nobis et qm̄q; nō agit: cū s̄m eos p̄tinuetur nobis. Adhuc autē s̄m istos non est in nobis aliqd̄ recipiens intellc̄m: et sic intellectus et intelligere non sit vnū qd̄ est cōtra positiōes sapientum. Quedā aut̄ alia contra hanc opinionē inducta sunt in precedentibus.

Capitulū. viij. et est digressio de solutione questiōis auēpace et alfarabi in quo errauerunt.

Tempore aut̄ qui tota vita sua solit⁹ fuit solvere istā questiōnē posuit intellectus materialem esse corruptibilem et generabilem: et nō esse aīe rōnalis partē: qz dixit et hūc esse fantasiā s̄m q̄ est in hoīe que cōiuncta est cum cogitatione potētia sic superius diximus: et ante diximus. Soluebāt aut̄ istam questiōnē sicut et alfarabius et post euz alubachel q̄ intellectus agens est nā hoīs et est separatus: et iō quādo per intelligibilia perficeret operationem suā que ē creare et facere intellectus speculatiōis: et tūc quasi liberatus intelligit p̄ seipsum ea q̄ sunt sepata. Auēpace

ce autem post hos veniens addidit q̄ hō s̄m intellc̄m habet duas vires: vnā humanā quā habet in quantum colligat fantasmatibus: alterā aut̄ diuinā quā h̄z s̄m q̄ est vestigiū intelligentie sepate p̄ humanā intelligit cōcepta cū mā per diuinā aut̄ separata. Quēs aut̄ isti tres vnā habent rōnem: sed dupliciter arguūt ex illa primo qd̄ mō vno sic. supponūt. n. q̄ oīa speculatiua que sunt in anima facta sunt speculatiua postq̄ potētia facta sūt speculatiua. deinde supponunt aliā p̄positionē q̄ verissima est: q̄ videlicet omne factū speculatiuū habet quidditatē. et tertio itez supponūt aliā verā p̄positionē q̄ videlicet intellectus est qui facit oēs quidditates potētia intellectas esse actu intellectas. et ex ill' cōcludūt q̄ intellectus innatus est extrahere formas intellectiuorū et quidditates eorū: oportet igit q̄ virtutē illam habeat per naturā separatā. Hanc aut̄ rationem etiam aliter inducūt sic. Supponūt enim primo q̄ oīs quidditas suppositi et singularis cū potētia est potētia separabilis ab ip̄o. Secūdo aut̄ q̄ quādo sit actu q̄ tunc facta est quidditas pura ab intellectu agente: et querunt q̄ sit speculatiuū aut cōpositum ex quidditate et alio: aut est simpliciter quidditas: aut nō est h̄is quidditatem ita q̄ sit p̄iuatio pura. et si dicat q̄ est cōpositū ex quidditate et quodā alio: tūc cum ab omni cōposito intellectus sit aptus sepate quidditatē intellectus sepate ab intellectu illo quidditatē illam: et de illa quidditate erit eadem questiō: et ibit h̄ in infinitū: et quia infinitus fugit omnis intellectus standū est in primo intellectu: et dicendū est q̄ illa est quidditas pura. Si aut̄ dat q̄ nō esset quidditas s̄z esset p̄iuatio pura: nō est pura: tūc nihil esset intellectu speculatiuū. nulla etiā esset scia speculatiua oīno: quod s̄m est. Remanet ergo q̄ sit separata et absoluta quidditas. Adhuc autem alfarabius rationē inducit et sic. supponit enim q̄ intellectus equi in quantum est equus siue per simplicē quidditatē ipsius non est plures intellectus sed vnicus. et similiter est de intellectu hoīs: et vniuersaliter est de omni intellectu quidditatis. Si ergo efficitur plures intellectus oportet q̄ aliquid sit causa pluralitatis: hoc aut̄ non est nisi quod diuidit et differre facit quidditatē s̄m esse et numerū: et hoc nō est nisi forma corporalis et indiuidualis in fantasia vel in sensu. Quia igit intellectus speculatiuus quidditatis est alius apud me: alius apud te: hoc est q̄ forma imaginata in spiritu corporeo cum quo cōponitur quidditas intellecta est alia apud me et alia apud te: et sic per imaginationē cōponitur et p̄iungit nobis intellectus speculatiuus q̄ de se v̄lis est: qz superi⁹ ē ostēsus q̄ intellectū s̄m q̄ intellectū nō est indiuidū. Cū igit intellectus sic sepatur lūie agētis p̄fectus eodē lūie: et p̄ gradus ascendēs p̄iungit intellectuī sepato et sit intellectus speculatiuus q̄si dispō media p̄iunctiōis istius: et h̄ fere est idē ac si dicat q̄ agēs h̄z p̄io lumen debile: qd̄ nō valet nisi speculari et valet intelligere sepata: et postea acq̄rit lumē forte p̄ qd̄ intelligit sepata. et q̄ idē est intelligēs quidditates q̄s a mā sepatas h̄z: et quidditates sepatorū: s̄z vnicuiq; p̄t̄ d̄ facili patere q̄ h̄ rō nō valet nisi nos p̄cedamus q̄ vnicuiq; sunt quidditates sepatorū p̄ se et quidditates eorū q̄ sepant ab intellectu a mā i q̄ sūt. Si. n. h̄ eēt vez tūc ei⁹ virtutis eēt p̄phēdere vtroq;. Si at̄ equo ce tūc nihil valet rō i ducta: et si dicat neq; eē equo ce neq; penit⁹ vniuoce: tūc oīz ē virtutē intellectuā variari: supposito h̄ q̄ dic̄ arif. i. viij. eth. q̄ oīs cognitio ē i aīa s̄z p̄gruētā p̄gnosceris et cogniti nisi h̄ eēt vez tūc q̄libet virtus accipet qd̄cūq;: et sic intellectus acciperet sensibile et alicui⁹ sensus intelligibile quod oīno

quod omnino esse non potest. Si autem darentur quidditates utraque esset unitas: tunc adhuc multe remaneret dubitationes. Si autem dicatur intellectus possibilis esse corruptibilis: tunc quaeritur secundum praedicta qualiter corruptibile unitus incorruptibili. et quod est tam in possibili quam in speculativo: quia uterque ponitur corruptibilis ab aeternitate. Si autem possibilis dicatur esse incorruptibilis et separatus tunc relinquitur quod qualiter intelligit aliquid de nouo: quia aliquid incorruptibile secundum substantiam non potest fieri nouum secundum formam eo quod ex materia et forma fit unum nouum. Adhuc autem cum neque sit separatus quare modo intelligit et non ante cum per se sit unum modo quod est separatum. Adhuc relinquitur quod secundum istos: quaere de separatis secundum se non sunt scilicet speculative: sicut sunt de coniunctis. Si. n. utrumque est in parte nostri intellectus: tunc speculabimur de separatis per se separata sicut speculamur de coniunctis: hoc autem non est verum: quoniam si quid patet aliquando speculamur de separatis hoc facimus per coniuncta cum materia: sicut per motum accipimus motorem: et nescimus speculari passiones sibi ipsi: nisi quae relate sunt ad motum et ad corpora. Si. n. est aliquid huiusmodi causa ista: quia habemus intellectum primum nobis ad talia speculanda tunc oportet quod omnes deficiamus in scientia speculativa separatorum: aut propterea quod principia illius scientiae non sunt inuenta: sicut deficiamus in alchimia: aut propter hoc quod non sumus exercitati sufficienter: et utrumque eorum est improbabile: quia talis defectus esset generalis apud omnes homines. Si autem diceret aliquid quod aliquid habent et aliquid non habent potentiam huiusmodi speculatiui: tunc nos quia non habemus huiusmodi potentiam equiuoce diceremur homines ad eos qui habent huiusmodi potentiam. Constat. n. summam hominis potentiam esse perfectionem in contemplatione separatorum.

Capitulum. ix. et est digressio qualiter auicenna et agazgel soluunt inductam questionem: et questio dubitationis est in dictis eorum.

Uic etiam quoniam satisfacere inuenit auicenna. et instructor eius agazgel dicentes quod in veritate intellectus possibilis est in nobis prout sicut tabula rasa et planata quemadmodum superius est dictum: quia cum addiscit homo acquirit formas intellectas per hoc quod agens denudat eas et coniungit eas intellectui possibili: et cum quilibet illarum formarum intellectualitatis accipit ab agente oportet quod possibilis in quilibet conuertatur ad agentem: et cum perfecta fuerit conuersio eius ad agentem tunc coniungitur intellectui agenti ut forme: et tunc per ipsum intelligit separata. et ideo addiscere nihil aliud est nisi acquirere perfectam habitudinem quam malis ad agentem conuertatur: quam cum acquirit tunc omnia scit actu ex hoc quod conuertitur ad agentem largientem ei formas intellectas: quia ex ipsa emanant in animam omnes forme intellecte. dicunt. n. isti quod cum forme intellectus speculatiui sunt in anima quod homo intelligit quoniam vult: aut sunt in anima sicut in thesauro: aut sunt ita in anima quod non sunt in ipsa sicut in thesauro: hoc tamen eas quoniam vult. Si autem essent in ea sicut in thesauro tunc oportet quod anima rationalis haberet memoriam et reminiscenciam in omni actuali consideratione quod secundum est. quia ea quae sunt in anima sunt abstracta a tempore. et omnis memoriam memorat sub omni tempore determinat. Adhuc autem thesaurus perficitur in tenendo: quod sit autem natura anime rationalis quae teneat formas non potest etiam dici ab eo qui dicere velit. Non ergo sic res seruat in anima. Si autem dicatur quod sunt in anima sicut actus in potentia: hoc esse non potest: quia nihil aliud est intelligere et considerare sed actum nisi habere intellecta in anima secundum actum. aliquando autem non consideramus quorum tamen habemus scientiam. videtur autem quod oportet dici quod nihil habeat anima plus quam ante discere habuit: aut oportet quod sint forme speculatae intellectu agente. constat autem quod posteriori modo dici non potest: quia tunc eodem modo ad intelligendum esset dispositus et ante scientiam et post: et esset impossibile ad sciendum. Relinquitur ergo quod forme intellecte sunt in intel-

lectu agente: et quod per addiscere acquirit anima aptitudinem conuertendi se ad intelligibilia vel intelligentiam quam larga est in dandis speciebus intelligibilibus. et quotiescumque conuertitur ad eam emanant ex ea in animam intellectus multi. et hec est conuersionis nostra ad intelligentiam separata: et per illam ad omnes alias separatas. et ideo dicunt isti quod etiam verum est secundum aliquem modum etiam post addiscere et scire intellectus est in potentia ad considerare: sed hec est potentia propinqua. Est autem potentia ista in hoc quod possibilis non habet in se intelligere quia statim ut conuertitur ad agentem habet illum. Contra autem deum istud sunt precise quattuor rationes. prima est: quia adhuc quod sit est ut prius. Qualiter possibilis per intellecta non remanentia in ipso acquirat aptitudinem se coniungendi agenti: de hoc. n. nullam assignant causam. Secunda autem est: quia secundum hoc immediate agens conuertitur possibili post scientiam et cum sit in conuersione et separatus videtur quod eadem ratione conuertatur ei etiam ante scientiam et sic semper conuertatur ei ut videtur. Tertia autem est si solum agens largitur formas intellectas: cum ipse differat genere et specie oportet assignare auicenna. que est causa dicitur. Quarta autem est: quia cum conuertitur possibilis ad agentem tunc fluunt forme intellecte ad ipsas possibilis. cum ergo agens habet se unum modo. forme fluentes ab ipso recepte in materia erunt unum modo: et hoc est secundum: quia modo fluunt forme quedam. et cras alie. sic etiam de alijs: hec igitur sunt ad quod reducuntur dicta peripateticorum. et sunt in eis plurime dubitationes. sicut cuilibet de his cogitanti patet.

Capitulum. x. et est digressio declarans quorundam modernorum solutionem.

Orsit autem dicit aliquid persequens dicta antiquorum doctorum quod peripateticos non imitant quod intelligibilia sunt in nobis in habitu cum acquisita est scientia. ridiculum. n. videtur quod intellecta non sunt in anima cum habitus sit qualitas et qualitas sit secundum quam quales nos esse dicimur. Separata autem sunt in anima per hoc quod abstrahuntur a fantasmate quod est eorum per accensum. cum. n. acceperimus in sensu motum cognoscimus motorem per hoc quod circa motum profundatur anima et rationatur de motore et substantia ipsius. Est autem duplex scientia ex fantasmate: quod dicitur. n. est ex fantasmate ita quod ipsa forma intellecta est forma habens esse in particulari: quedam autem sic quod forma intellecta non est secundum esse in particulari: sed in sensibili manifestantur opera eius: et per opera sicut per effectum venit in causam per intellectum: et sic cognoscimus separata: hec est via quam fere sequuntur omnes modernorum latinoorum. sed isti in principijs non conueniunt cum peripateticis. si. n. scientia sit qualitas in anima: tunc scientia non est vltimum id quod est intellectu quod est vbius et semper. peripatetici concorditer dixerunt quod vltimum secundum actum non est nisi in anima: et quod vltimum conuertitur in intellectu separato. Et hec est obiectio auicenna in quam omnes concordauerunt. Simpliciter sit quod quocumque modo anima veniat in coniunctione substantiarum separatarum: semper hoc verum est quod in fine cognoscit illas substantias: oportet quod ergo per aliquid habeat virtutem cognoscendi eas: constat quod non habet intellectum per coniunctum cum continuo et tempore virtutem tales substantias cognoscendi: ergo habebit hanc virtutem per aliquem alium intellectum: et tunc remanet quod ut prius: et quid sit ille et qualiter conuertatur cum anima. Adhuc si per addiscere dicta acquireret anima facilem aptitudinem conuertendi se ad intellectum agentem quam aptitudinem non habuit ante addiscere: tunc scientia in habitu erit scire. cum homo voluerit ex aptitudine talis conuersionis per studium. acquisita: et hoc quidem dicit auicenna. Sunt tamen et alia ex quibus est scientia in anima: sed hec emanant ab intellectu agente intellectum possibilem quotiescumque voluerit ille qui habet habitum sciendi: et sic vniuersalia sunt quedam apud omnem intelligentem eadem: et tamen non sunt per seipsa sicut res exteriores. Adhuc autem

potētia hñ tenēdi z potētia hñ suscipiēdi n̄ cānt ab eis dē p̄ncipijs sic sup̄ ostēsus ē Si ergo iste due potētie ponāt ī intellectu possibili qñ ponit suscipe itelligibilia speculata z tenere ea: tūc videt̄ intellectū eē p̄positū ex p̄ncipijs causantib⁹ potētijs illas: z h̄ ē absurdū: z iō antiqui dixerūt philosophi p̄corditer oēs q̄ intellectus possibilis nō est tenere spēs intelligibiles: sed suscipere tm̄: intellectus quidē faciens eas de seipso ē in intellectus agens: z cū facit eas tunc resultant in intellectu possibili sicut forma obiecta speculo resultat in speculo. z ex oibus hīs p̄z q̄ difficillima qd̄ est ea q̄ est superius inducta: z latini quidē vsq; huc neglexerūt qd̄ nem illā. z huius cā est qz non p̄uenerūt in positionib⁹ suis: z in dictis p̄ipateticorū. s; diuerterūt in vnā q̄ dā alterā viā: z iduxerūt alia p̄ncipia z alias positiones.

Capitulū. xi. z est digressio declarās verā cāz z modum coniunctionis intellectus agentis nobiscum.

Nos autē dissentimus in paucis ab auerroi q̄ inducit istā qd̄nē in cōmento sup̄ librum de aia cum oibus. n. alijs fere p̄his conuenit auerroya in hoc qd̄ dicit intellectū agentē esse separatū z non cōiunctū aie z tūc supponit istā p̄positionē q̄ etiā necessaria est q̄ oē qd̄ est separatū z efficiē p̄iunctū h̄z aliquā cām sue coniunctionis: z tūc q̄ritur q̄ sit illa cā coniunctionis per quā intelligentia agens formalr cōiungitur possibili vt sic aia efficiatur intelligens subas separatas. Nos autē in dictis istis nihil mutamus nisi h̄ qd̄ etiā aristoteles mutasse videtur: qm̄ dixit q̄ sicut in omni nā in q̄ est patiens est etiā agens: z ita opz in aia esse has differentias. p̄ hoc. n. videt nobis: nec de hoc dubitamus quin intellectus agens sit p̄z potētia aie. Sed tūc dicentes eū esse partē: erit quidē aie semp cōiunctus sicut pars: sed lumē eius quo operat̄ intellecta lz h̄ nō semp actu cōiunctus est intellectui possibili: qz etiā est separatus vt dictū est superius. Cōuenimus. n. cū oibus peripateticis q̄ intellectus agēs magis est separatus q̄ possibilis. Itē cōuenimus cū eis q̄ separatū nō coniūgitur nisi cām hēat sue coniunctionis. Et his duobus suppositis accipimus alia duo ab alfarabio quoz vnū dicit in libro suo de aia: z alterz in. x. nichomachie sue q̄ est ethica nichomatica dicta apd̄ nos. idē at̄ qd̄ dicit in libro de aia est q̄ cā intellectus duas h̄z operationes quaz vna est facere intellecta denudādo ea a mā z altera intellecta intelligere z discernere magis differri h̄z p̄ primā istaz operationū q̄ per se: cundā: qm̄ primā h̄z per seipz solus: z secūdā h̄z cōez cū ceteris potentijs passiuis. Id autē qd̄ dicit in. x. ethice est q̄ fiducia philosophātis est non cōiungi agenti intellectum vt efficiēti sed etiā sic forme: z explanat hoc dicēs q̄ intellectus agens cū agit z creat intellectuz in nobis est efficiēs p̄iunctus nobis tm̄: eo q̄ tūc agit operatione sibi subali p̄ quā diffinit: z agit sine nobis coagētibus: lz agat in nobis intellecta q̄ facit sed intelligere nostrū opus per intellectū nobis cōiunctū. Et si fiducia phantia felicitis est p̄iūgi intellectū sicut forme tunc coniungēt ei ita q̄ ipsuz intelligat hō felix in actu felicitatis. forma. n. est per quā operamur h̄ opus qd̄ nostrū est inquātū hoies sumus. Et si forte diceretur q̄ h̄ coniunctio secūdā est īpossibilis refellit hoc p̄ hoc q̄ nos videmus aias felicitum sicut quādo p̄ficiuntur aie eozū fm̄ optimū statum sapie qñ videlicet sapiunt diuina q̄ sapit deus: z hñt delectationē in his p̄ effectū: igit̄ probatur q̄ hec cōiūctio erit hic in multis: z est possibilis. Sed nobis adhuc deest modus z cā cōiūctiois. ī cā autē quā inducemus z mō cōueniemus in toto cū auer

rois z cū auerpace in parte cū alfarabio dicentes q̄ intellecta speculata duplr̄ fiunt in nobis. Quedā. n. fiunt in nobis per nām ita q̄ non accipimus ea p̄ aliq̄d vel ab aliquo doctore: nec p̄ inquisitionē inuenim⁹ ea sicut sūt dignitates demonstrationū p̄p̄te ql̄ter sunt p̄ia z vera ante q̄ oīno nulla sunt q̄ nō scimus ex sensu nisi inq̄tū terminos p̄gnosimus notitia aut̄ terminoz nō fac̄ notitiā p̄ncipioz nisi p̄ accūs. Quedā at̄ speculata fiūt ī nobis p̄ volūtate: qz videlz studem⁹ inueniēdo z audiendo a doctore. z h̄ oia fiūt intellectu agēte influēte eis intellectualitate: z faciēdo hec intellecta eē intellecta h̄z actū intellectus agēs coniūgit nobis vt efficiēs. z qz ī oibus hīs influit intellectualitatez z denudationē sunt oia sibi silia in h̄ q̄ sepata sunt z nuda. z iō in oib⁹ hīs accipit p̄tinue intellectus possibil̄ lumē agētis: z effici tur sibi similitoz de die in die: z hoc vocat a p̄his moueri ad p̄tinitatē z p̄iūctionē cū agēte intellectu. z sic cū acceperit oia intellecta h̄z lumē agētis in formā sibi adherentē: z cū ipse sit lumē suū eo q̄ lumē suū eēntia sua est: z nō extra ipm̄ tūc adheret intellect⁹ agens possibilis sic forma: z h̄ sic p̄positū vocat a p̄ipateticis intellect⁹ adept⁹ z diuus z tūc hō p̄fect⁹ est ad opandū opus illud qd̄ est op⁹ suū inq̄tū est hō: z h̄ ē opus qd̄ opat̄ deus: z h̄ est p̄fecte p̄ seipz p̄templari z intelligere separata: z iste mod⁹ z ista p̄iūctionis opatio concordat cū aristotele in. x. ethice sue vbi fere dicit istā z p̄cipue cōcordat cū eustracio z michaele effesio q̄ fere in hūc sensum exponūt aris. ibidē. Colligit̄. n. ex his q̄ intellectus agēs tribus modis p̄iūgit nobis lz in se z fm̄ essentiā suā sit sepatus. a nā. n. cōiūgit vt potētia z virtus quedā aie. sed faciēdo intellecta speculata p̄iūgitur vt efficiēs z ex his duabus p̄iūctionibus non est hō p̄fectus vt operet̄ opus diuinū: tandē cōiūgit vi forma z cā coniūctiois eius est intellectus speculatiuus. z iō oportet eē speculatiuū ante adeptū: z tunc hō p̄fectus z diuinus effectus est ad suū opus inquātū hō z nō inquātū animal est p̄ficiendum: z sunt gradus ī intellectu speculatiuo quibus quasi ascenditur ad intellectū adeptuz sicut p̄ se patet cuilibet. In h̄ autē mō p̄ior est potētia intellectus q̄ actu intellectus: z h̄ est qd̄ sepe superius diximus q̄ possibilis p̄ior est tēpore in vnoquoq; indiuiduo qd̄ hēt vtrūq; intellectū: sed actu autem dictus intellect⁹ est simplr̄ p̄ior. z hoc vsu patet q̄ intellectus agēs p̄out est adeptus vt forma ingredit̄ ab extrinseco in hoie vt dicit aris. in. xvj. li. animaliu. Ex his facile patet oīuz dubitationū solō. q̄. n. timuerūt quidā in hac sciētia q̄ videlicet ex corruptibili z generabili fm̄ dicta fieret vnū: cuz ex agente z speculatiuo z possibili fiat vnū sicut dicto mō sicut ex mā z forma. nos vero nō in totū verum eē dicimus q̄ possibilis sit corruptibilis: sed potius separatū z icorruptibile: sicut separatus z incorruptibilis ē intellect⁹ agēs sicut patuit ex p̄ius habitis: lz at̄ speculatiuus sit generatus ex potentia: attamē sic superi⁹ diximus ex subiecto eo q̄ possibilis intellect⁹ nō habet aliquā trāsmutationem: nec oīno sit vnum sicut ex tribus sicut ex mā. sed solus possibilis intellectus est nō quidem materia sed vt mā quedā. ad ipsum aut̄ vnitur agens sicut lumen ad diaphanum: z speculatiuus vnif̄ z cōparatur ad possibile sicut instrumentum. cōparat̄ autē ad agētem sicut minus formale recipiens actum z virtutē a magis formali. qñcūq; .n. duo cōparant̄ ad vnū sic ad materiā vnū illoz est forma simplr̄: z alterz est quasi instrū z ī perfectum pp̄ h̄ est deductus in rōnē abicui⁹ mālis. z iō cum tā agens q̄ speculatiuus intellectus cōparant̄ ad possibilem

possibile intellectū: agens erit simplr forma: et speculatiuus erit nō simplr forma sed vt instrumentū: nisi enim ita ponam nō euadem obiectiōne inductā ē autē. qz cū agēs sit vna et simplex essentia nō pōt eē cā distin/ctaz specieꝝ in speculādo: et iō speculatiu⁹ est instru/mentū ei⁹ ad distinguēdū intellectū possibile: lz at cor/ruptibile non sit vere mā eius qd est incorruptibile eo q sequeret q corruptibile efficeret incorruptibile: nō factū esse pōt māle sicut instrumentū est corruptibile: sicut virtutū celestū sunt instrumentū virtutes elemētales corruptibiles: pz igit solutio qōnis et oīum du/bioꝝ: mirabilis aut et optim⁹ est iste stat⁹ intellect⁹ ade/pti: sic per eū enim homo fit siliis quodāmo deo eo q pōt opari sic diuina et largiri sibi et alijs intellectus di/ uinos et accipe oīa intellecta quodāmo: hec igit dicta sunt ad pns de solutione istī qōnis Aristo. aut distu/ lit eā vsqz ad .x. ethice sue ad soluēdū. Est aut sciēduz q ille solus in veritate modus est quo oēs homines nā liter scire desiderant: qz isto solo mō hō est hō et opat que sunt hoīs: vide enim eos qui sic intellectū nō sunt adepti: si dicas aliqd de contēplabilib⁹ nō intelligunt plus q bestie que in singulariū sp remanēt cognitiōe. Quod aut qrit vtrū intellecta maneat apud intelle/ ctū qn actu illa nō p̄siderat sicut dicit autē. per rōnes supius inductas nos iudicam⁹ eē vez: qz cū mediū cō iūctionis possibile ad agētē sint speculata oꝝ ipsa ma nere: aut extrema diuidēt: nō tñ pcedimus q ipsa nō est diffinita per tenere: et neqz etiā p̄cipe sicut virtutes corpales: sed pōt cū aīa intellectualis sit vt loc⁹ spe/ cieꝝ vliū remanēt vliā speculata apud intellectū sicut in loco sue generationis. Qd at obijcit q nihil exigūt ad speculari fm actū nisi formā actu esse intellectā: di/ cendū videt q magis libera est anima rōnalis q sensi bilis: in sensibili autem extimatiua et fantasia libera est imaginari cū voluerit: etiā qn imago est apud nos: et ideo lz spēs sint sicut in loco l intellectu: auertit tñ ab eis qn vult et p̄uertit ad eas qn voluerit: cū aut hec sit p̄iūctio intellect⁹ adepti cū hoīe oꝝ scire q qdā nobi/ lioris aīe exntes qsi oīa qreda de phia qsi p̄seipos sa cile intelligunt sicut dicebat de hypocrate: et hoꝝ est intellect⁹ sanct⁹ vocat⁹ a phis eo q plurimū possibi/ lis eoz intellect⁹ accedit ad intellectū vez q est agēs: hec at aptitudo vera vocatur subtilitas ex adepto vō subita inuētio mediū termini qd est cā q̄siti vocat soler tia q vna est virtutū intellectualiū: qn at adept⁹ qsi to tus est p̄fectio luminis agētis ita q p se facit intellecta tūc ille p̄xim⁹ est ad cognoscēdū futura ex p̄ntib⁹ etiā illi frequēter efficiunt p̄phete: qn enī duo extrema ha bēt p̄iūgi p gradū: tūc multi grad⁹ tā ex aptitudine na ture q ex speculatione mediū inueniunt: et fm eoz di uersitate et nobilitate et minus nobilitate p̄iūgunt extrema.

Cap. xij. quō anima est oīa quodāmodo que sunt.

Tex. 7
cō. 37.

Unc at ad ppositū reuertētes dicam⁹ recapit/ ulādo dicta de aīa quo ad potētias cogniti/ uas: q ex his q dicta sunt: sequit q aīa quo/ dāmo est oīa dico quodāmo: qn ipsa nō est oīa fm eē māle: sed fm eē intētionale specieꝝ. Spēs enim reruz vniunt aīe: sicut receptū vnif recipienti: lz hec vnitas neqz sit p̄prie subiecti et accidētis: neqz materie et for/ me: large tñ accepto subiecto q subiectuz dicat id qd quocūqz modo recipit aliud: a quo nō hz esse māle: sz quo p̄ficiat ad agere fm potētiā nālem: q aīa etiā intē tiones que sunt in ea: sunt vnā cū subiecto. Qd aut sic est oīa: patet p diuisionē: qn oīa que sunt: aut sunt sen/ sibilis que sunt p̄iūcta cū mā: aut sūt intelligibilia sicut

sepata a mā: et aīa fm sensum efficiat idē cū sensibilib⁹: et fm intellectū efficiat idē cū intelligibilib⁹: eo modo quo eadē actu dicunt: quoz idē est actus: lz eē sit dif/ ferens. Oportet at q̄rere ad hec demonstratiōez: qm p ptes diuisionis inducta: p̄batio nō est sufficiens. Accipiam⁹ igit istā p̄pōnē q quoz diuisiō est in eodē ipsa sunt eadē: res at et aīa sunt eiusdē diuisionis: ergo aīa est quodāmo oīs res: sicut et hīc scia intellectiua et sensus in ea que sunt res quodāmo: qm id qd est dans esse et essentia totaz: est forma vliā vel p̄icularis: mā enim nō assumit ad esse p̄ferēdū: sed potius vt sit sub iectū eē et essentia: et si sine subo tali subsistere possit: nō q̄reret mā a nā: qm eē magis ignobilitatur a mā: q̄ aliqd recipiat ab ipsa: eē at rez est potētia vel actu et sepatū a sensibilib⁹: vel non sepatū: et hec eadē sunt in sensu et intellectu: qn hec duo aīe. s. sensituum: et scire potēs: sunt hec potētia p̄imo: et postea sunt hec actu: qm sensus p̄imo est: et postea oīa sensibilia: et hui⁹ est maxime sensituum p̄imū qd est sensus cōis: id autē qd scire ponit post intellectū: est potētia oīa scire: et post adeptū intellectū fm actū sunt scita oīa: sicut diximus supius: cū at sensituum et intellectuum sint sicut potētia oīa: hoc est necesse fieri altero duoz modoz: aut enī sunt potētia et actu ipse res extra aīaz: fm eē māle: fm qd dixerūt multi phi: de qb⁹ in p̄imo libro secim⁹ mē/ tionē: aut sunt potētia et actu spēs rez: nō at pōt eē: q sint ipse res: nō enī h lapis demonstrat⁹ in eē māli ex/ tra aīam: est in aīa: sed spēs lapidis est in aīa et aīa est spēs ei⁹: sicut dixim⁹ eē sensum spēm sensibiliū: et intel lectū eē potētia spēm intellectoz: aīa igit fm sensuz et intellectū: est sicut man⁹ qdā q est in alijs organis cor/ poris: man⁹ enī nō est organū vni officio tñ: sz iuuat quodlibet organū ad officium suū: porrigit enim ori ci/ bū: et expedit pedē: et purgat et deobturat aurez: et sic de alijs actib⁹ ipsi⁹: et ideo man⁹ est organū organoz: hñs figurā et cōpositionē qsi actiua ad oē organum: et ita est sensus potētia spēs sensibiliū: et intellect⁹ poten tia spēs intelligibiliū: p quē modū hoc sit: supius dixi mus: qm sicut necesse est q man⁹ sit formalior organis ita necesse est q p̄imū sensituum sit formalior q sensi/ bilis: et p̄imo intellect⁹ sit formalior spēs intelligibili/ bus: hec at sufficiēter p̄bata sunt in an̄bitis. Qm nulla oīno sūt sensibilia q sūt sepata a magnitudie cor porz: qz oēs forme sensibiles: sūt forme sibi sūū in cor porib⁹ determinātes: et in maiorib⁹ maiores: et in mi/ norib⁹ minores: et qz spēs intelligibiles sūt in sensibili/ bus quocūqz mō: siue sint abstractiue dicta: sicut ma/ thematica: siue hīc et forme et passiones et p̄prietates ipsoꝝ sensibiliū: sicut nālia et moralia: ideo p̄tingit q nihil oīno sentiēs: nūq aliqd pōt addiscere vel scire: qm sicut dixim⁹ an̄ adeptū intellectū: est acceptio scie ex fātasmatib⁹: fātasmata at nō hz: nihil oīo accipiēs per sensuz: et si in toto p̄iret aliqs sensuū: p̄iret in toto scia q de sensibili illi⁹ sensus deberet elici: cū enī quis speculet accipiēdo sciaz: tūc necesse est simul in eo eē fātasma: eo q fātasmata intellectuū: sūt sicut sensibilia sensuū: excepto h solo q fātasmata abstracta a p̄ntia materie sūt: sz sensibilia exigūt māz eē p̄ntē. Est at fā tasma fm quā fātasma in nobis sit: et differt ab affirma/ tione et negatiōe: qm nature affirmatiōis est: et nature negatiōis est intellect⁹ cōplectēs intelligibilia: et h cō/ plexio est: aut vā: aut falsa: et iō forte q̄reret aliqs qd differt illud qd p̄imū est intellect⁹ cōplectēs p̄ricula/ ria p cogitationē ab eē nūc fātasmate in aīa: p̄ncipiū enim intellect⁹ in nobis est cogitatiu⁹: nūqd enim ipsa

Tex. 7
cō. 38.

Tex. 7
cō. 39.

fatafmata sūt nō alia ab intellectu: pstat at q nō: sed lz nō sint fatafmata idē cū cogitatio intellectus: tñ itelle/ ctus cogitatio nō est sine fatafmate: z iō etiā in dubiū venit sicut supi dixim vtrū intellectus sūm q est in no/ bis pūcti imaginatiōi z sensui posset aliqd sepatū in/ telligere: intellectus enī post mortē pstat q intelligit se parata: z nos dixim in illa qōne qd nobis videbatur: qm nobis videt q in hac vita pūctat cū agēte forma liter: z tūc p agētem intelligit sepata qz aliter felicitas pteplatiua nō attingeret ab hoie in hac vita: z h est p oēs pīpatericos: q dicūt q fiducia pteplatiua ē vt for/ mā attingeret intellectū agētē: est enī sicut dixim su/ peri respectu stat nostri intellectus. s. in potētia z in pfe ctione potētie ad actū: z in adeptiōe: in potētia at exi stēs nullo mō attingit agētē sicut formā: s. dū pficitur tūc mouet ad pūctiōnē cū adepto: z tūc q tū hz de i/ lectu tñ est pūcti: z q tū caret tñ nō est pūcti: ha bitis at oib intellectib: tūc est pūcti z vocat adeptus z sic sūt differētie intellectus nostri qtuor: qz primus est possibilis vocat intellectus: scōs at vlr agēs: z tertius speculatiu: z qrtus adeptus: accessus at ex nāe habitu/ dine ad adeptū: vocat subtilitas: z expedit vsus ade pti in actu: vocat solertia: subtilitas at causat ex splen dore itelligētie sup possibile ex nā: solertia at est bona dispositio velociter inueniendi causas multas.

Cap. xij. z est digressio declarans q anima nō mo ritur morte corporis: z q non fuit ante corpus.

Is at oib hitis de facili pbat aiaz rōnalē eē
b imortalē z q manet aia sepata a corpe z est rō demonstratiua: qz oē essentialr sepatū a cor pore z q nō cōicat corpe p se s. p aliū manet sepatū a corpe: aia at rōnalis sic sepata est vt patuit ex dictis: q ipsa non destruit morte corporis. Ampli at oīs essentia vel suba a qua fluūt potētie nāles sepate sūm seipsas z suas opatiōes ē suba sepata cui pbatio: qz si p subam eēt cōmixta corpi tūc potētia ei eēt potētia cōmixti z tūc nō esset sepata suba: aia at est hmoi suba cui ptes potētiales sūt intellectus possibilis z agētis q sunt ptes per seipsas sepate: q z ipsa est sepata: sepatū at in suba z actiōe nō destruit destructo corpe: aia q rōnalis de/ structo corpe destrui nō pōt. Supi etiā induximus in primo libro Aristo. q id qd est ex potētia p itellectua lem nāz determinatū ad eē est aliqd in nā z in entibus mūdi: intellectualis at aia z intellectus de se est determi natū qd ad eē z est aliqd p se ex nō in nā z incorrupti/ bile tā ex potētia q ex forma intellectuali q ad esse in nā declarat vel determinat: h at facile pz ex oib q de sepatiōe intellectus dicta sūt. Auicēna at sic pbat z dicit si enī aia dicat corrupi: aut dicit corrupi p se. aut cor ruptiōe alteri ex q pēdet sūm eē: si at corrupat p se: z tūc anq corrupat hz potētia nō pmanēdi in eē. Con/ stat at q hz essendi actū: aut q hz actū ex nō: z poten tia nō eēdi sūm idē z in eadē radice: aut nō sūm idē s. in alia z alia: si dicat q hz sūm idē vtrūq: s. potētiāz eēdi z nō eēdi: tūc ab eodē erit actus eēdi z nō eēdi/ di potētia: s. potētia nō eēdi in oib hntib potētiā illa est a pūctiōe q est in mā per quā mā efficit subm trāsmutatiōis: q actus eēdi erit ab eadē pūctiōe qd est impossibile qm actus eēdi erit a diuino z optimo qd est forma eius qd vere est: si at hz a diuersis: tūc oīz q aia sit cōposita ex diuersis qz vñ sit mā hns in se pūctiōnē z altez forma: oē at qd talē hz māz hz eā tpe an se: q mā ex qua sūt aie est an aias sicut mā cor/ poris phicoz est an ea z oīz generationē z corruptōez aiaz eē adinuicē sicut corporis qd est absurditas maxi

ma. Ex h at pz q h qd in fine primi celi z mūdi dixi/ mus q impossibile est q generabile z corruptibile ha beat vtutē sp eēdi cū hēat vtutē aliqñ nō essendi de/ beat intelligi de hmoi generato z corrupto qd est cō/ positū: nos enī pcedim aiaz quodāmo generari si ge nerari dicat qd incipit eē post nō eē z cū dicim q hz vtutē sp eēdi. Si at dicat q aia corrupit corruptiōe corporis sicut pēdes ex ipso: tūc diuidem sic dicētes q aut pēdet ex ipso sicut simul ex nō cū ipso: aut sicut ex piori: aut sicut ex posteriori: si at simul ex nō: tūc h nō pōt eē nisi altero duoz modoz: q vñ ipsa similtas sit eēntialis vtrūq: z de rōne aie z corporis: aut qd sit acci dētalis eis: s. si sit eēntialis tāq ens de rōne eoz: tūc aia z corpus eēntialr z sūm suas diffinitiōes referunt adinuicē: q sūt eēntialr relata qd falsum est: si at est ac cidētalis vtrūq vel alteri: tūc posito in ipso nō eē non erūt dependētia adinuicē z nihil sequit impossibile: q ex h nō corrupet aia corruptiōe corporis. Si at pēdet tāq ex posteriori: aut sicut ex piori dicto sūm cāz: aut pēdet ex eo sicut ex piori tpe: tūc erit corpus ante aiaz sicut nā ppria: z potētia a qua eē z corrupi hz: q aia rōnalis est forma organica z actus corporis qd multi/ pliciter in pbitis improbatū est. Si at dicat eē mā cor poris sicut ex qua sit aia h est absurdū: qz sic aia esset ex mā corporali qd etiā improbatū est. Nos at loqmur de aia rōnali tñ: si at dicat q pēdet ex eo sicut ex prio ri sūm cām: tūc aut erit cā efficiēs aut formalis aut mā lis aut finalis: qz iam ostēsuz est q nō est cā mālis: si at pēdet ex eo sicut ex cā efficiēte h nō pōt eē qm a cor/ pore nō efficit nisi virtus corporea eo q nō agit in qtuoz est corpus: s. p qlitates actiuas z passiuas q sūt i ipsa pbatū est at aiam rōnalē nō eē virtutē in corpe nec ali qd pns corporis cōplexiōnē vel actionē corporaliū qlita/ tū: q nō pēdet ex eo sicut ex efficiēte: s. neqz pēdet ex eo sicut ex forma: qz supra multiplr pbatuz est in scōdo libro de aia q aia est suba z forma corporis z nō ecōuer so. Nec pōt dici q pēdet ex eo sicut ex fine: qz sic eēt corpus ppter aiaz z nō ecōuerso qd falsuz est sicut ex supius hitis pstat. Si at dicat q aia pēdet ex eo sicut ex posteriori: tūc qrem vtrū pēdet ex eo sicut ex po/ steriori sūm tps: aut ex posteriori sūm ordinē q est inter cām z causatū. Et si piori mō ex eo pēde dicit tūc nō destruit destructiōe ei qm diuisa in tpe non destruit sic q vñ destruat necessario destructiōe alteri. Et si ptingat aliqñ vñ eoz destrui cū alio h est casu. Si at pēdet ex corpe sicut ex posteriori sūm ordinē cāe: tunc sequit q nō destruit destructione ei necessario: qz de/ structo posteriori nō necessario destruit id qd prius est. Et si ptingat aliqñ h casu accidit. Nos at nō talē cām qrim destructiōis: lz at h sufficiēter pbatū sit aiaz nō destrui morte corporis: s. post mortē nobili eē accipere qm tūc tota pūcti hz ad intellectū agētē sicut ad for/ mā z p eū intelligē sepatā a mā qd est sūmū felicitatis ei sūm nāz tñ ponim ipsaz in corpe incipiente corpe: z h pbat ex hoc: qz oīs motor suo mobili aptat sicut pz ex prius hitis: aia at motor est corporis: sicut enī nulla na ui ex nte nullus ordinat nauta ita corpe pprio nō ex nte nō pōt sūm ordinē eē nāe aia. Demonstrat hui rōnes in pūctio. vij. phicoz: z ad istud pbadū optime z p cō se qm ibi demonstratū est q motor nō pōt eē an mobi/ le neqz post ipz neqz cū ipso: ita q nō moueat z neces/ se est h eē: ita in minoz mūdo sicut in maiori: sicut ibi/ dē dictū est. Constat at p oia aīdicta q aie subale est: ita q p illud diffinit q ipsa sit motor corporis: z si esset ipsa cū corpe z nō an ipz: neqz post ipm facta: z sic si/ mul de/

mul demonstratiōe pbatū est ppositū 7 destruct^o. est er
roz psonis q̄ dixit aīas añ corp^o fuisse ab eterno in cō/
parib^o stellis: hui^o at̄ mod^o q̄l̄r aīa incipit cū corpe 7 n̄
destruit cū ipso habet ex añbitis. Cōstat at̄ q̄ sūt gra
dus in entib^o 7 q̄dā sunt nobilia 7 q̄dā min^o nobilia 7
q̄ nobili^o iter oīa ē aīa rōnalis: o3 igit q̄ ipsa maxime
sit eleuata sup m̄az 7 sūma cāis separis: o3 igit q̄ ip̄a
sit imago cāe separte p eēntiā 7 potētias q̄sdā sic supe
rius dixim^o. Suba at̄ talis lz icipiat eē in corpe: qz tñ
pēdet eē ei^o ex cāis nullo mō pōt interire cū corpe: s3
hūc ordinē essentialē nō possum exponere intelligibi
liter nisi in scīa diuina: vsqz illuc ergo differamus.

Cap. xiiij. 7 est digressio declarāa errozē eoz q̄ di/
cūt de oīb^o aīab^o tñ vnā remanere post moztē.

Uerūt at̄ q̄dā q̄ vidētes aīaz subalr eē sepa/
f tā dixerūt eā nō indiuiduari nisi p corpus 7
ad corp^o: 7 iō destructo corpe ex oīb^o aīali/
bus nō remanē nisi vnā subaz separtā 7 hoz nos te/
tigim^o supra errozē cū loqremur de nā intellect^o possi
bilis. S3 qz deliramētū h̄ eē putam^o 7 fuerūt viri ma
gni in phīa q̄ hunc abhorruerūt errozē bonū nobis vi
det ponē fortes rōnes 7 demonstratiuas p̄ illos. Dici
mus at̄ q̄ si vna aīa sit ex oīb^o aīab^o rōnabilib^o: aut h̄
sit sic q̄ ex aīab^o subalr multis fiat vna aut iō qz acci/
dētalr multe sūt 7 subalr remanet vna ex multis vel
oīb^o post moztē corpis. Si at̄ primo mō dicūt h̄ ē ab/
surditas magna: qz cū oīs aīa rōnalis sit eiusdē speciei
cū alia nō remaneret vnū nisi collectiōe ex oīb^o sicut
exercit^o 7 turba 7 ppl̄s: h̄ at̄ simplr sūt multe aīe 7 fm
q̄d vnū: viri at̄ sapiētiores fuerūt q̄ vt dixerūt h̄ sed
absqz dubio scōo mō dixerūt dicētes aīas nō eē mul/
tas nisi ex respectu ad corp^o 7 h̄ fortissimas q̄tuo3
supi^o induxim^o rōnes vel demonstratiōes: h̄ at̄ dixim^o
q̄ illud accidēs q̄d fecit multas aīas: aut ē accidēs q̄
est in aīa aut nō ē in aīa. Si enim ē in aīa cū aīa sit sim/
plex: tunc o3 q̄ sit in tota aīa: 7 sic indiuiduatio aīe ad
vnū erit indiuiduatio ad aliū: 7 sic aīe p̄ illud accidēs
nō erūt multiplicatae p̄ numerū 7 ē eos. Adhuc autē
q̄cqd̄ accidit simplici toti simplici accidit. Illud q̄ acci/
dēs toti accideret aīe: accideret q̄ ei fm q̄ ē in oīb^o: 7
sic nō multiplicarent p̄ illud accidēs. Si at̄ accideret
aīe tūc nō indiuiduaret aīaz. Adhuc at̄ hitū ē q̄ spe/
culatiu^o inest aīe fm ipsaz: 7 sic speculatiu^o intellectus
eēt idē apud oēs q̄d oīno falsum ē: qz sic vno hoīe exi
stēte sapiēte oīs hoī sapiēs eēt q̄d falsum ē. Adhuc autē
cū aīa rōnalis sit simplex ipsa ē tota in oī corpe in quo
est q̄ cū tota aīa fm istos eēt in vno 7 tota in alio 7 to
ta in quolibet: 7 h̄ nō est intelligibile: qz ex h̄ sequit^o q̄
tota eēt in quolibet 7 tota extra quodlibet q̄d ē absur
dū. Si at̄ dicat eē nō in corpe s3 respicē ipsuz: q̄rat q̄s
sit mod^o illi^o respect^o 7 dicūt q̄ h̄ ē respect^o opatiōis 7
h̄ stare nō pōt: qm̄ cū opatio egrediat a potētia 7 po/
tētia sit in eēntiā o3 eā essentialr eē vbi opat 7 opat in
corpe: q̄ ē in corpe. Adhuc at̄ suba q̄ ē dās eē 7 rōnez
est in eo cui dat eē 7 rōne: aīa at̄ rōnalis dat eē 7 rōne
corp̄i q̄ ē in ipso. Cōstat at̄ falsuz eē q̄ isti dicūt: si at̄ q̄
rat mod^o p̄iuctiōis aīe ad corp^o 7 indiuiduatiōis supe
rius a nobis h̄ ē assignat^o cū onderem^o q̄l̄r itellect^o pos
sibilis ē separt^o 7 p̄iuct^o in aīa intellectuali sūr nec o3 h̄
reiterare: dicit at̄ auicē. q̄ aīa h3 indiuiduans ppriū lz
nāz eius 7 nomē ignozem^o. Sed cū oē indiuiduās sit
mā o3 q̄ illud indiuiduās eēt mā incorpca in aīa exi
stēs: 7 p̄ formā q̄ nō ē corporis p̄fectio: 7 h̄ cōcedunt
pleriqz inter nostros socios. S3 nos eis in nullo q̄di
cere volētes p̄babile reputam^o q̄d nos supi^o dixim^o q̄

id p̄bari potest ex his que insunt aīe: istud aut̄ nō est p̄
batū: sed ratione magis cōfictum.

Tractatus q̄rtus tertij de aīa in quo agit de moti/
uis viribus. Capitulū primū que pars aīe sit motiua.

Tex. 7
cō. 40

Uonā at̄ sicut ab initio diximus aīa fm
duas diffinita ē potētias: q̄b^o aīatū vide
tur differre ab inaiato: dico at̄ aīam que
aīaliū ē: qz plante hnt p̄tē p̄tis aīe poti^o
q̄ aīaz: nā in plātis neutra ē illaz poten
tiāz q̄b^o aīatū ab inaiato differre videt: due at̄ poten
tie sūt discretiū 7 motiū fm locū: discretio at̄ in cōi
dicta ē opus tā intelligētie q̄ sensus: 7 de vtroqz istoz
iam hitū ē: de mouēte at̄ speculādū ē nūc: q̄d sit aīe: 7
hoc ē q̄rere vtrū mouēs in aīalib^o sit vna q̄dā ps aīe:
que scparabilis sit ab alijs partib^o: magnitudine: 7 subo
sui organi: sicut visus separt ab auditu: sicut dixit plo
aīaz in vires diuidi: aut tñ separt ab illis rōne potētie
7 vtutis: 7 pueniat cū eis in subo: aut etiā ipm sit tota
aīa 7 nō aliq̄ ps alicui^o aīe: sicut dixerūt quidā: q̄ sicut
vegetabilis ē vna tota aīa: 7 sicut sensibilis ē vna to
ta aīa: ita motiū fm locū sit vna tota aīa p̄ficiēs illud
q̄d mouetur fm locū. Quia at̄ ex oīb^o diuisionib^o his
ps vā ē q̄ sit pars potētialis aīe: sicut p3 ex p̄bitis: iō
supposito illo q̄rēdū ē vtrū sit ppria q̄dā ps separta ab
his q̄ p̄suetā sūt dici p̄tes aīe. Et q̄ dicta sūt: 7 deter
minata sūt a nobis: aut ē haz aliq̄ q̄ sūt determinate.

Tex. 7
cō. 41.

In hac at̄ q̄one res q̄sita mox ingerit dubitationē
fm quē modū oporteat dicē aīe p̄tes: 7 quot numero:
nō eniz sūt integrales neqz eēntialis sicut in p̄bitis est
determinatū: s3 sūt actuales siue potētie p̄tes: in q̄b^o in
ferioz sp̄ in suo supiozi saluat. Quot at̄ o3 dicere p̄tes
multū ē dubitabile: mō eniz quodā infinite videntur.
Et si eniz vellem^o vocare p̄tes q̄b^o spēs motoz infe
rūt p̄ssiones infinite eē vident: qz tūc multiplicabunt
potētie p̄ssive fm formas suoz actiuoz. Et fm hoc
tot erūt appetit^o quot sūt appetibilia: 7 tot sūt sensus
quot sūt sensibilia spē 7 forma differētia: 7 h̄ p̄cedit in
infinītū numerū. Et fm hūc modū q̄dā p̄ho3 deter
minat 7 diuidūt aīam in rōnatiuā: 7 eā q̄ ab animosi
tate vocat aīatiua: quā q̄dā vocat irascibile: 7 eā q̄ vo
cat a q̄busdā appetitiua: quā p̄sonici p̄cupiscibile esse
dixerūt: h̄ac eniz diuisionē fm solas spēs obiectoz di
uidūt p̄sonici: 7 nō fm differētiās corpoz animatoz.
Si at̄ sufficiēter diuidūt aīam vt tā dictū ē: tūc qlibet
spēs obiecti faciet p̄tē aīe spūalē vel spālē: 7 tūc erunt
p̄tes infinite: penes enim spēs obiectoz inueniunt ibi
alie p̄tes q̄ magis differūt q̄ tres inducte differentes:
sicut in genē boni actualis: 7 nos possum^o inuenire for
mas obiectoz in diuersis generib^o exites: h̄ at̄ euidē
ter ondit p̄ h̄ q̄ diuidit aīa ab istis in rōnalē 7 irrōna
lem 7 irascibile 7 p̄cupiscibile 7 ē insufficiens diuisio.
Qz p̄tes aīe principales: sūpte sūt fm diuersionē ge
neris aīatoz: 7 ille sūt vegetabilis 7 sensibilis: 7 lz ve
getabilis aliquo mō dici possit irrōnalis: tñ sensibilis
neqz rōnalis neqz irrōnalis dici pōt: qz sicut dicit in fi
ne primi ethicoz: rōnalis nō ē p̄ essentiā: neqz irrōna
lis ē: qm̄ p̄cipiat aliquo mō rōne: eo q̄d p̄suadet ei rō
ne 7 subiacet ordini rōnis. Idē at̄ ē de fatasia q̄ ab oi
bus dicta altera ē: qm̄ rōnalis nec irascibilis: nec p̄cu
piscibilis eē videt: hec at̄ sequēta demonstrabūt. Si at̄
rōnalis in animositatē: siue irascibile appetitū siue cō
cupiscibile diuidat penes obiectoz differētiās: tūc s3
bitā rōne infinite p̄tes aīe vident eē: 7 h̄ et est incōue
niēs. H3 igit magnā q̄onē cui haz vtutū fatasia 7
sensitiua eadez sit: vel a q̄ eaz sūt altera: 7 p̄cipue si q̄s

Tex. 7
cō. 42.

k g

ponit aīe ptes sepatas in loco ⁊ diffiniōe: ⁊ nō ponit vnā in alia virtuali: sicut inferior ptas p̄tinet in sup̄iori. Ad huc at̄ appetitiua ē vna eaz̄ q̄ fm̄ p̄lonē: fm̄ rationē ⁊ potētā relatā ad actū: altera videt̄ eē a rōnali: cū tñ incōueniēs eē videat̄ hāc sequestrare abvtraq̄: vel ab altera: eo q̄ in vtraq̄ videt̄ p̄tineri: ⁊ q̄ contineat̄ in rōcm̄ tua p̄z: q̄ volūtas non sit nisi in rōnali: eo q̄ oīs volūtas ē rōnatiue potētie: ⁊ volūtas est appetit̄ q̄dā. Sicut at̄ nō sequestrat̄ ab irrōnali: q̄ in irrōnali sit d̄sideriū: ⁊ aīus ab aīositate dicit̄ qui irascibilis vocat̄: ⁊ vtrūq̄ ipsoꝝ ē appetit̄ q̄dā p̄cupiscibilis p̄cupiscibilis enī appetit̄ delectabile fm̄ sensuz: ⁊ irascibilis appetit̄ arduū in quo ē glia: sicut vindictā vel gliaz vel vitoria: aut aliqd̄ hm̄oi: q̄nimo si aīa est illa tria q̄ dixit̄ p̄lo: videbit̄ eē in vnoquoq̄ dīctoꝝ triuz: q̄ rō ē appetit̄ discernē id qd̄ appetēdū ē fm̄ rōnē re/ctā: sicut est honestū ⁊ ptes ei⁹. De his at̄ q̄onib⁹ hic nō ē intentio: forsitan enī de his alibi determinabim⁹ in sequētib⁹ istī tractat⁹. Sz de quo nūc rō extitit ad q̄rēdū h̄ ē qd̄ sit mouēs fm̄ locū aīal q̄ h̄z motum fm̄ locū. Scdm̄ enī augmētū ⁊ decemētū qd̄ mouet mutat aliqd̄ mō locū: q̄ augmētū crescit in locū maiorē ⁊ decemētū decrescit in locū minorē. Sz motor huius mot⁹: in oīb⁹ ē aīatis: eo q̄ augmētū ⁊ decemētū insūt oīb⁹ aīatis: ⁊ iō p̄stat motorē in h̄ motu eē vegetatiōi p̄ cibū: ⁊ generatiōi sicut dixim⁹ in. ij. istī voluminis libro: de spiratiōe at̄ ⁊ inspiratione q̄ ē motu q̄dā pte corpis fm̄ locū p̄ficiunt: sicut at̄ de somno ⁊ vigilia: in quib⁹ sit mot⁹ sensus ⁊ spiritū ab exteriorib⁹ ad interiora: sicut in somno q̄ nō sūt siue motu locali: post hūc libzū in p̄p̄is locis dicem⁹. Nos enī h̄ nō querimus de oī motu locali aīati corpis: sz de motore istī motus tñ quo aīal p̄cedit de loco ad locū: ⁊ hoc p̄per organa ⁊ hec a natura formata.

Cap. ij. q̄ vegetatiū fm̄ se ⁊ sensitium fm̄ se: non sunt motiua fm̄ locum.

E motu at̄ fm̄ locū qd̄ v̄z sit aīal mouēs fm̄ p̄cessiū motū de loco ad locū: nūc p̄siderā/ dū sit: q̄ qd̄ ē igit̄ vegetabile fm̄ se non ē aīal mouēs fm̄ motū p̄cessiū: erit manifestū ex his q̄ iducent nūc. Motor enī q̄ dicit̄ mot⁹ p̄cessiū est sp̄ p̄pter aliqd̄: qd̄ est sp̄ extra aīal motū: ⁊ distat ab ipso: p̄pter qd̄ dicit̄ vulgares q̄ h̄ mot⁹ p̄pter indigētā ē: ⁊ iō ōz q̄ fiat cū fātasia q̄ imaginat̄ delectabile absens: aut cū appetitu ⁊ sensu: q̄ app̄hēdit delectabile extra se p̄sens: ⁊ p̄bat ex h̄ q̄ nihil qd̄ nō ē appetēs delectabile: v̄l fugiēs tristabile mouet de loco ad locū: ⁊ si mouet mouet tūc violēter sicut cū trāplātātū ē lignū: vegetabile at̄ de se sūptū neq̄ fātasia h̄z neq̄ appetitū sensibilē: ⁊ iō vegetatiū p̄ se sūptū nō mouet fm̄ locum: q̄ tūc oē vegetabile fm̄ locū moueret: plante igit̄ fm̄ locū mouerent. Et si h̄ p̄cederet tūc ōz p̄cedē q̄ h̄erēt mēbra organica sicut pedes vel alas: q̄b⁹ explerēt huiusmodi motiua: ⁊ h̄ nō est v̄ez: vegetatiū enī fm̄ se nō mouet fm̄ locum. Sicut at̄ nec id qd̄ sentire pōt qd̄ vocat̄ sensitium fm̄ q̄ huius est p̄xima ⁊ p̄fecta cā: hāc enim cām mouētē q̄rim⁹ solā ⁊ nō cām q̄ remota est cā mot⁹: si enī sensitium in eo q̄ hm̄oi: eēt sufficiēs ⁊ p̄fecta cā hui⁹ mot⁹ p̄cessiū: oē sensitium moueretur fm̄ locū: sz h̄ falsum ē: cū multa aīalia sensuz h̄ntia: videam⁹ eē manētia in vno loco imobilia vsq̄ in finē vite sue. Quāuis enī dilatent ⁊ p̄stringant p̄ quē motū aīalia cognoscunt: tñ nō p̄cedūt de loco ad locū: q̄ sic iā aīdixim⁹: nos nō loq̄mur de motu q̄ q̄st̄ crescit aīal tū in locū maiorē vel restringit̄ in minorē: sz de illo tñ

quo aīal p̄cedit de vno loco: ⁊ mouet totū in aliū locum: nec pōt aliqd̄ dicē q̄ hm̄oi aīalia sint imp̄fecta: sicut imp̄fecta dicunt̄ q̄ diminuunt p̄ imp̄edimenta nature in aliq̄ qd̄ est sp̄i sue debitū fm̄ naturā: sicut mōstra q̄ peccata sūt nature: sicut dixim⁹ in. ij. p̄bicoꝝ: talia enī aīalia p̄fecta sūt p̄fectiōe debita sue sp̄i: ⁊ generāt sibi filia fm̄ sp̄ez: h̄ enī mōstra nō faciūt: si enī mōstra peccent in p̄ncipalib⁹ mēbris cito moriunt. Et si peccatū sit nō in p̄ncipalib⁹ sicut in manib⁹ vel in pedib⁹ nō generāt sile mōstro: sz sile sp̄i vt frequēter: h̄ igit̄ aīalia cū p̄ducūt sibi filia p̄fecta sūt sp̄ez suaz p̄fectiōe: ⁊ recipiūt augmētū ⁊ decemētū p̄ cibū. Si ḡ illa h̄nt motiuas vtutes fm̄ locū: nā de diffet̄ eis organa q̄b⁹ p̄ficerent motū localē: q̄ nā nō deficit in necessarijs: nec abūdat sup̄fluis. Si enī deficeret in necessarijs: tunc motor q̄ nō h̄eret organū eēt sup̄flu⁹: q̄ nūq̄ p̄ficeret motū cuius ipse eēt p̄ncipiū ⁊ cā. Si aut̄ abūdaret sup̄fluis: tunc itez frustra esset vltra necessariū: cum per pauciora eadem opera posset p̄ficere.

Cap. iij. q̄ nec intellectu⁹ nec opatiū⁹ fm̄ se sunt cā motus fm̄ locum: sed duo hoz̄ vel tria simul.

Ed neq̄ rōnatiū. s. ps aīe q̄ rōcinat ⁊ deli/berat de opabilib⁹: nec ē vis q̄ vocat̄ intellectus speculatiū⁹: sūt fm̄ se cā efficiens huius mot⁹: quē vocam⁹ p̄cessiū: h̄ at̄ de speculatiuo intellectu facile p̄bat: qm̄ speculatiū⁹ intellect⁹ est qui accipit formas denudatas a materijs: ⁊ iō nihil intellegit actuale p̄ nos: q̄ oīs nostra actio est in sensibilib⁹ ⁊ mālib⁹: ⁊ iō nihil decernit fugiēdo vel p̄sequēdo. Sp̄ at̄ mot⁹ p̄cessiū oīs aīalis: aut est actus fugiētis nociū: aut p̄sequētis siue imitātis delectabile: siue p̄ueniens. Cū enī intellect⁹ speculatiū⁹ est de p̄acticis: q̄rens in eis rōnē veri nō p̄siderat ea: p̄ut sūt p̄actica: sz p̄out sūt speculatiua: sicut est in scia ethicoꝝ doctrinali: tūc accidit q̄ intellect⁹ multotiēs intelligit id qd̄ timendū est fm̄ rationē: sz nō eodē mō intelligat quo timendū est: sz p̄siderat passiones ei⁹: differētias ⁊ accidentia p̄ se scia doctrinali: sicut p̄siderat in alijs speculatiuis. Et sicut p̄siderat aliqñ id qd̄ est letū ⁊ delectabile fm̄ rē: sicut qñ rōcinat̄ de delectatiōe venereoꝝ q̄ ē fm̄ tactū: ⁊ nō fm̄ visuz: ⁊ q̄ ipsa est p̄pter appetitū coit⁹ ad generationē ordinata: hec enī oīa speculatiua sūt: ⁊ tūc nō iubet intellect⁹ timere vel delectari: sz pot⁹ ostēdit vnū doctrinale: alias delectabile qd̄ est in venereis: p̄p̄ rē tñ que mouet p̄cupiscētā: aliqñ cor mouet: v̄l aliud mēbroꝝ: sicut genitalia in q̄b⁹ delectatio talis vel timor ostēdit: sz h̄ nō p̄cipit intellect⁹: sz pot⁹ auertit ab illo: sz p̄nitas rei adiūcta facit hm̄oi mot⁹ mēbroꝝ: ⁊ iō nō sequit̄ mot⁹ p̄cessiū ad rē illā: q̄ nō est p̄siderata vt circa q̄ sit opus: sz vt ea circa q̄ est speculatio intellectus simplicis. Ampli⁹ at̄ cū intellect⁹ extēdit se ad p̄ticulare opabile ⁊ decernit: ⁊ p̄cipit fugē aliquid aut p̄seq̄ siue imitari: tūc adhuc nō est sufficiēs cā motus: q̄ sepe tale decretū intellect⁹ p̄actici circa opabiliap̄ nos: nullus sequit̄ mot⁹ p̄cessiū aīalis: possibile enim est vt in ethicis ostēdet̄: q̄ aliq̄ sanū h̄eat intellectū: ⁊ corruptū h̄eat appetitū ⁊ d̄sideriū: ⁊ illi bene p̄cipit intellect⁹ de fugiēdo turpi ⁊ imitando bono ⁊ honesto: ille tñ vict⁹ passione turpis: agit ⁊ mouet fm̄ d̄sideriū: ⁊ non mouet fm̄ intellectū: ⁊ talis vocat̄ in ethicis qd̄ incōtinēs: pōt at̄ vocari inabstinēs: eo q̄ nō abstinēt ab his a q̄b⁹ intellect⁹ p̄cipit abstinere: hoc at̄ ⁊ argumēto ⁊ sili videm⁹: qm̄ videm⁹ q̄ h̄ns artes medicine infirm⁹ aliqñ nō sanat: ⁊ hoc est ideo: q̄ non mouet ⁊ opat̄ fm̄ medicine p̄cepta: ⁊ h̄ ostēdit q̄ aliterius q̄

Tex. ⁊ cō. 43.

Tex. ⁊ cō. 44.

Tex. ⁊ cō. 45.

Tex. ⁊ cō. 46.

Tex. ⁊ cō. 47.

Lex. 7
10.48

plus quod intellectus et scientie magis proprium sit agere et mouere secundum scientiam et non scientie: quia est quod infirmus curat magis proprium mouens habet quod scientiam habet: sed secundum scientiam non mouetur. et sicut est in intellectu et scientia practica: quod sicut se habet ad opera morum sicut scientia ad regimen corporis: et ideo dicitur moralis quod scientia parat potest ad opera: sed velle operari intellectum multum potest. Ex hoc autem forte aliquid crederet quod appetitus moueret. Et nos eodem modo ostendimus quod nec appetitus est sufficiens causa motus nec sensus cum appetitu. Sunt enim quidam ut in ethicis probat: quod continentur vel abstinenter dicunt: sicut religiosi et heremite: quod sentiunt motus passionum: et tamen non consequuntur in opere: propter quod procedunt remanere in regimine vero et honesto secundum quod precipit intellectus: et tales sunt appetentes et concupiscentes turpes delectationes: et tamen non sunt operantes ea quorum habent appetitum et concupiscentiam: sed sequuntur intellectum: sed quodlibet istorum sit imperfecta causa motus tamen nullum istorum vultus est et sufficiens causa motus animalium: quod vocatur processiuus: ideo igitur quod sufficiens et vultus causa motus sit congregata ex duobus vel tribus quorum vultum discernat et precipiat motum: et alterum exequat. Et hec duo sunt in homine appetitus et intellectus: intellectus enim operatiua seu practica discernit et precipit ad quod mouendum est et propter quod et qualiter et vbi et quando et quantum et cetera homini appetitus autem sequitur et perficit hoc quod preceptum est ab intellectu. Sic ergo duo in genere sunt motiua in homine. Si autem dicuntur tria motiua: tunc erunt illa tria sic ordinata quod duo sunt sicut vultum hec autem tria sunt intellectus practicus et appetitus et fantasia quod est sicut intellectus quoniam ipsa discernit motum et precipit sicut intellectus et hoc dicitur ideo quia multa animalia propter scientiam intellectualem de particularibus operabilibus sequuntur in motibus fantasiis. In alijs enim animalibus propter hominem autem non est intellectus autem si abusu dicitur esse in eis illius non erit ut rationis quasi ex syllogismo sed erit ut recte a natura sicut dicitur in secundo huius voluminis et ideo omnia similia specie sicut operantur hec igitur sequuntur fantasiis. Dicam igitur quod utraque hec sunt motiua secundum locum intellectus videlicet et appetitus vel loco intellectus fantasia. Quotiescumque igitur intellectui vel fantasie appetitus presenserit motum precipietibus tunc erit motus et erit talis motus qualis est presensus appetitus ad intellectum vel fantasiam: presensus autem huius ad fantasiam est vno modo et ad intellectum duobus modis: fantasia autem cum sit discretiua particularium sensibiliu non precipit motum nisi circa delectabile ut nunc patens. Et ideo videmus cetera animalia non esse continentia et abstinencia a delectabilibus in sensu quod sunt ut nunc delectabilia: intellectus autem practicus non ex conuersione ad oculum: sed ex syllogismo precipit operabile: et ideo cum syllogismus non peccat tunc est motus abstinens et continentis verbigratia cum dicat intellectus omne turpe est fugiendum et accipiat fornicari cum helena esse turpe eo quod est alieni thori violatio appetitus exequens homini motum est continentis alias continentis: aliqui autem syllogismus habet in minori propositione obubrat alias obnubilat ex nimio estu concupiscentie: et tunc bene vult precipiat intellectus: tamen vult concupiscentie non sinit beneplacitum videre particularem quod sub vult accipiendum erat: et si videt illud non videt nisi speculatiue: ideo autem in operabilibus beneplacitum videre quia visio hec mixta est effectui quod est circa quod precipitur operandum esse. Et in hac propositione omnis malus incotines ob dictam causam ignorans: et dicit in minore propositione sic accepta non presentit appetitus sub vult: ideo sequitur puer sus motus mouens autem intellectus est in vniuersali propositione. In minori autem mixtus est fantasie quod tacta est per affectum et hec est causa quod intellectus dicit semper recte et fantasia aliquando recta aliquando non recta. intellectus autem quia in homine ex syllogismo et ratione mouet ideo sequuntur opera hominis verecundia et

gloria quia turpe est abicere regnum dignitatum et sequi regimen eius: quod comode habemus cum bestis et hoc est causa quod peccatum et pena sequantur hominis opera: sicut autem laus et hec non sequuntur opera aliorum animalium: hec etiam causa est quod opera honesta dicuntur esse secundum naturam hominis inquam homo est opera autem turpia et inhonesta dicuntur esse contra naturam hominis inquam est homo.

Capitulum quartum de differentijs intellectus practici et speculatiui.

Intellectus quod semper ratiocinat propter aliquid: quod est extra ipsum et vocatur practicus quod idem sonat quod operatiuus: operatiuum autem comiter voco siue sit operabile quod vocatur actuale siue factibile: actuale autem in ethicis vocatur quod pertinet ad opera: quod sunt circa passiones delectabiles et tristabiles: et circa opera conuentionis iusticie: et hec sunt opera moris et huius intellectus ad illa perfectio est prudentia: factibile autem vocatur: quod in mechanica opera sit manuali et intellectus ad ipsum perfectio est ars mechanica sicut in ethicis habet determinari. Hic autem comiter vocamus practicum intellectum quod est temperatiuus in his: et in alijs: et huius ad intellectum speculatiuum propter doctrine bonitatem volumus inuenire differentias quattuor: quarum prima est quod sine differunt eo quod finis omnis intellectus practici est extra ipsum siue sit operatiuus: operatiuus quod dicitur in artibus est finis sicut in musicis in quibus cantus et melos vltimus finis est: quod exercet in arte: agere in alijs vltimus terminis non est opus sed operatiuum. faber. n. non intendit fabricare propter fabricare: sed propter gladium vel aliud vas quod suum proprium operatiuum est finis sue artis. In actu alibi autem finis est operatio quod est felicitas civilis eo quod hec est diuinissima: et optima est inter operationes virtutum. Quilibet autem istorum finium est extra operantem et ideo motu acquiritur: intellectiua autem speculatiua sine suo semper iter semet ipsam habet: habet. n. vult speculatum in theozematibus quod finis eius est. hoc. n. est finis sui instrumenti: quod demonstratio est et vocatur: nec extra illud aliquid acquirit: quia vult de his quod propter se volumus in speculatiuis: quod essentialiter sunt de phia. hec. n. non sunt dialectica quia non sunt de mera phia: nec sunt ethica quia vult talium querimus propter opus: sed sunt naturalia mathematica vel diuina: propter quod contemplatiuus intellectus habet in se finem: perfectior et nobilior est practico: et ideo penes ipsum consistit felicitas et beatitudo speculatiua: precipue quoniam fuerit adeptus agere formam: put diximus in tractatu primo libri istius. Secunda autem oratio est in forma quam apprehendunt tam speculatiuus quam intellectus practicus: practicus. n. accipit formam put est principium operis: cui necessario propter hec tria accidit: quorum vult est: quod ipse decurrit ab vult ad particularem: eo quod omnis nostra operatio circa particularem est secunda autem est quia ipse forma componit: eo quod omnis practicus forma intendit componere cum ope vel cum operato: ut patet per inductionem tam in moribus quam in artibus: forma. n. domus ex nunc in mente artificis perfecta: componit cum lapidibus et lignis: forma autem contemplatiuis ex rebus extra separata per continuum abstractionem maiorem et minorem: componit cum anima: et ideo vocatur forma abstractionis siue separationis. Et ex hoc accidit tertium: quod forma practici intellectus est forma ad rem extra animam pueniens: forma vero contemplatiuis vocatur a re: et non ad rem: quod puenit a rebus extra ad intellectum tertia oratio est in hoc quod in omnibus habitibus animam in terrenis intellectus practicus in acquirendo formam non vult corpore: sed potius habet eam apud seipsum: sed vult corporeo instrumenti modo quoniam educit eam formam in maius extra se existere. Sed in intellectu contemplatiuo est e conuerso: quia ipse vult viribus et instrumentis corporalibus in acquirendo formam: quia mediis viribus et organis corporalibus perficit abstractionem: et in vult considerationis non vult corpore aliquo: et ex hoc est quod dicit intellectus practicus se extendens extra se ad particularia: et ad instrumenta corporum. Sed intel-

Lex. 7
co. 49.

ctus p̄tēplatiuus dicit se colligēs inter seipsum. Et relictis corporeis virib⁹ ⁊ instrumentis colliget se ad v̄le qđ est inter seipm: ⁊ magis est intellect⁹ aīe p̄tēplatiu⁹ q̄ practicus: ⁊ nobilius aīe bonū est p̄tēplatio q̄ actio vt in decimo ethicoꝝ p̄bat. Quarta v̄o ⁊ vltima oria est: qđ intellect⁹ practicus esse cā rei q̄ sibi subicit: sicut p̄z tā in actualib⁹ q̄ in factualib⁹. Intellect⁹ autē p̄tēplatiuus causat a re q̄ subicit eidē eo qđ accipit formā cōtēplatiōis a re subiecta: ⁊ p̄siderat cā fm qđ est nā rei: ⁊ ideo qđ intellect⁹ p̄ime cāe ⁊ itelligētiay separarū: sūt cā rei: ⁊ nūq̄ causat a re: potius assimilāt intellect⁹ eorū practico intellectui: q̄ speculatiuo: de his autē in p̄ma phia p̄rēdū erit. Sufficit autē nobis ad p̄ntē speculationē qđ sciam⁹: qđ intellect⁹ practicus sp̄ est p̄pter aliqđ esse: ⁊ ideo nō qđē s̄bo differt a speculatiuo: s̄z differt fm esse ⁊ finē. Esse autē qđ h̄z ex forma qđ est h̄it⁹ practicus de quib⁹ est in ethicis practici nomē accipit.

Capitulū. v. qualiter vnum specie sunt mouentia ⁊ plura fm subiectum.

Sicut autē intellect⁹ est p̄pter aliqđ ita oīs appetit⁹ est p̄pter aliqđ qđ nō h̄z appetēs: vel si appetit qđ h̄z appetit illud fm qđ nō h̄z sicut appetit delectabile h̄itū aliqñ nō fm qđ est h̄itū sed vt p̄tinuet vel vt alio mō habeat: eo qđ p̄tingat pluribus modis haberi idē: ⁊ iste appetit⁹ qđ appetim⁹ fm actuz nō practici intellect⁹ est: vt potētia ex qua eliciat appetere: s̄z potius est id qđ est vltimū in ordine mouētū: ⁊ p̄ximū motū: hoc est p̄ncipiū mot⁹ ⁊ actiōis: ⁊ iō appetitiua est potētia distincta ab intellectu: ⁊ est illa qđ p̄ intellect⁹ vel fantasia motū ⁊ actiōez sequit: mouendo lacertos ⁊ musculos ad motū p̄ficiēdū. Et ideo cū ad morū aīalē qđ sic fit p̄ intētionē: nō exigant nisi hec duo decernē. s. ⁊ p̄sequēs rōnabilr vident hec duo mouētia appetit⁹ v̄z ⁊ itelligētia practica in hoīc. Appetitiuū enī p̄ sp̄m appetibilis mouet sicut vltimū motus p̄ncipiū. Et itelligētia mouet p̄pter appetibile: quia itelligētia fm qđ est cognitio qđā: nō mouet: s̄z potius p̄ hoc qđ p̄ncipiū p̄ximū itelligibile mouēs est appetitiuū. Si autē nō app̄hēderet appetibile: ⁊ nō traheret ab appetitu: itelligētia nō moueret s̄z potius decerneret nō esse fugiēdū: aut insequēdū vt appetibile. Si militer autē ē in his in q̄b⁹ fantasia mouet: qđ aīalia bruta intellect⁹ practici fantasia vtunt: qđ practica dicit sicut intellect⁹: qđ videt p̄pter aliqđ qđ est extra ⁊ qđ app̄hēdit sp̄m vt opabile vel appetibile: ⁊ qđ est forma operatiua: ⁊ qđ causa rei etiā: que de formis practicis tā ante determinauim⁹. Hec igit fantasia nō mouet sine specie appetibilis fm qđ ē appetibile: appetibile autē in eo qđ appetibile trahit ⁊ inclināt appetitū: ergo etiā fantasia sicut ⁊ intellect⁹: mouet p̄ hoc qđ miscet appetitiue: ⁊ sic possumus dicere qđ vñū specie motiuuz est: ⁊ hoc est appetitiuuz. Quocūqz enī est modo fantasia decernēs est motū p̄pter appetitū: appetitus autē mouēs est p̄pter appetibile: specie igit sūt vñū ⁊ duo in subiectis. Sitr autē qñ intellectus cū appetitu mouet: ⁊ ideo etiā est vnus specie motus: ⁊ nō duo nec vnus cōpositus. Si enī daret qđ duo specie esset intellectus ⁊ appetit⁹ qñ mouēt: ⁊ qđ eoz sit motus silis: ⁊ sit tñ vnus mot⁹ ⁊ cū hoc p̄ se sit qđ vnus motoris simplicis nō est nisi vnus motus: oportet dicere qđ intellectus practicus ⁊ appetitus mouerent fm vñū aliqđ qđ est cōe vtriqz: ⁊ ex hoc sequerēt qđ motus fm locū p̄ se esset illis cōis: ⁊ p̄ accidēs eēt intellect⁹ practici: ⁊ similis p̄ accidēs eēt ipsius appetit⁹: sicut habere tres angulos p̄ se ē triāguli: ⁊ p̄ accidēs puenit ysocheli. S̄z fm hoc nō vere eēt

mouētia intellectus ⁊ appetitus: ōz igit qđ sit vtriqz: s̄z vnus p̄pter alteꝝ. In nullo enī motu intellect⁹ videtur esse mouēs sine appetitu tā i rōnabilib⁹ q̄ i irrōnabilib⁹. Appetit⁹. n. cōe qđā ē ad rōnalē appetitū ⁊ ad irrōnalē: qñ volūtas qđ solius rōnis ē appetit⁹ rōnalis cuius cā est qđ volūtas qđā liberrimū est in aīa: ⁊ illa qđ tñ p̄ nos incoacte oēs facimus ex volūtate dicimur facere. Libertas autē oīmōda non est in his qđ obligata sūt materie: ⁊ ideo in sensibili p̄prie volūtas nō ē: ⁊ si dicant bruta aīalia volētia aliqñ: abusio sit vocabull: qđ volūtas eoz p̄ appetitu vel desiderio sensibili accipit. In ista enī volūtate tota libertas est: qđ ex hoc patet: qđ cū coactio ad aliqđ agēdū: vel in aliqđ p̄sentien- dū fiat ex tribus causis: quaz vna est violentia exterior: scđa aut obligatio ad materiā in qua est: tertia autē est p̄ rationē ⁊ sylogismū: p̄ quē ratio cogit ad p̄sentium v̄ez: ab oibus autē his coactionibus decobligata est volūtas. Cadēte nī coactiōe exterius in corpus: libera manet volūtas ⁊ dissentit interius ab his ad que cogit extra in opere. Similiter nō est virtus organica ⁊ ideo nō agit ⁊ impellit a natura quēadmodū bruta ad opus agunt. Similiter autē post cōclusionē de aliquo faciēdo qđ de necessitate p̄batū est: voluntas adhuc est libera ad hoc volendū vel nō: ⁊ sepe non vult hoc ipsum. Hec enī tota ⁊ sola cā est sui tñ: solū enim hec sufficit ad volendū aliqđ in qđ p̄sentit volūtas: qđ volumus illud sine omni alia cā: ⁊ ideo regnū volūtatē: simile regno tyrān: qñ leges edit ad libitū: ⁊ non ex aliqua causa vtilitatis rei. p. qđ sonat p̄ouerbiū qđ dicitur. Sic volo sic iubeo: sit p̄ ratioē volūtas. Regnū autem intellectus practici simile est monarchiē in qua rex sapiēs dominat: nihil omnino discernēs nisi s̄z rationē vtilitatis rei. p. Hec igit voluntas constat qđ est appetitus quidā. Et cū rationale moueat sicut dictum est fm appetitū tñ mouet fm liberā voluntatē. Appetitus enim mouet extra ad appetibile. Et hec est causa qđ omnis appetitus est cū quodā affectu cōcupiscentie que est rei exterioris. Et ex his patet qđ intellectus ⁊ fantasia sunt mouētia p̄pter appetitū: Et qđ in omni motu exiguntur ad minus duo mouentia quoz vñū nunciat de motu ⁊ alterū p̄sequit. Vñū igit sunt specie mouentia: duo autē per subiectū efficientia motuz. ⁊ tria genere: intellectus fantasia ⁊ appetitus: ⁊ in rationali anima appetitus est voluntas libera.

Capitulum sextum qđ intellectus semper est rectus ille. s. qui est mouēs: fantasia autem ⁊ appetitus recta ⁊ non recta.

Autem differentias horum considerare volumus qđ intellectus per hoc qđ est intellectus nihil habens fantasmatum admixtionis: ⁊ semper est rectus: hoc enim nihil aliud est: nisi potentia habituali habens habitum p̄ncipioꝝ moralium ⁊ factualium: in quibus nullus est error. s. non esse occidendū: non esse mechandum: non esse furandum: iustitiā esse colendam: deum esse venerandum: parentes esse honorandos: rempublicam instaurandam. Et in artibus similiter sicut architectonica graua subtus ponenda: ⁊ leuia super ea coniugenda esse: prius volēda esse vt bene coniungantur ⁊ huiusmodi: ⁊ ideo naturales hunc intellectum vocant naturale adiutoriuuz vel indicatoriū in quo v̄lia iuris sūt descripta. Appetit⁹ autē ⁊ fantasia sūt recta ⁊ nō recta: p̄pter qđ ⁊ itellect⁹ si exeat ex se in fantasmata: accidēt rectitudo ⁊ curuitas. Cui⁹ p̄batio est: qñ sp̄ qđē vt dictū est mouet appetitū ad

Tex. ⁊ cō. 50.

Tex. cō. 51.

nō ad aliqd fugiēdū vel psequendū: h est ad id qd hz intētionē boni cōueniētiā vel mali nocētis: nō enī mouet ad oē bonū. Est enī boni nō agibile p nos z ad h nō mouet: s; mouet ad actuale bonū circa qd sūt act^o z mot^o nostri: z p qd nos operādo z mouendo acqre/re possum^o. Qd at tale bonū est circa particularia: qd cōtingit se sic z aliter habē: z iō aliqn est rectū aliqn nō rectū: z iō cū appetit^o z fantasia sūt circa tale bonū: cōtingit fantasia z appetitū aliqn esse rectā: aliqn non rectā. Si enī id qd hz intētionē boni est bonū simplr: h sp z vbiq; est bonū tunc fantasia z appetit^o circa id sūt recta. Si at est bonū vt nūc z nō simplr: h est dupliciter: bonū enī simplr hz in se duo: qz vnū est qd sp bonū est: aliter at qd vbiq; z in oib^o bonū ē: per cōpositionē ad illa duo dicit bonū vt nūc z hic. Secūdū at qd opponit ei qd sp bonū est: tūc dicit bonū vt nūc qd pntialiter afficit delectādo sensuz: z h est bonū qd psequitur aial brutū z incōtinēs. Secūdū at qd opponit ei qd est vbiq; sic opponit ei bonū qd est ex casu hoc malū est: sicut bonū est pign^o reddere vel depositū ei qd fidei rē cōmisit: z tūc vt h malū est: qz si pign^o sit gladi^o z cōmittens facin^o sit furiosus malū est ei reddere gladiū: sicut est in alijs: z iō circa particularia non oīno pōt dirigi veritas intellect^o: z iō circa ea per fantasia z appetitū incidit rectū z nō rectū: z ideo in ethicis dicit z ephycheos qd dirigit in particularib^o melior ē iusto qd sp opera scz vltia iuris nitit dirigere. Nō enī sp operationū mobilitas normā z regulā assequit vltim. Et iō dicit Arist. qd in talib^o est directio sicut regula les be edificatōis. Est at les be isula qdā hns lapides indolabiles z iō illi ad regulā oīno rectā nō edificāt: s; vtuntur regula plūbea qd ad torzuras edificij curuata soluz cauet: vt nō oīno fiat enormis curuitas. Rectitudinez enī seruare in opabilib^o aliqn curuare est: z meli^o non nūq; soluere legē vlem in morib^o qd in tali casu z loco obseruare. Ex oib^o igit nūc habitis manifestū ē qd talis potētia qd appetitiua vocat mouet: qz z si alie mouet ppter hāc mouet vt dixim^o. Sicut at h dictū est ita qdā nō diuidūt plures ponētes esse motiuas potētias sicut rōnalē z irascibile z cōcupiscibile. Talib^o at qd sic motiuas aie pres diuidūt ptingit qd si intēdūt aiaz diuidere in qsilibet pres qd aliq mō potētia ad motū re/mote vel ppinque in cōi vel particulari qd valde multe fm eos erūt pres aie. Erūt vegetabile sensitūū intellectūū appetitūū deliberatiūū. Adhuc at appetibile siue appetitū sensitūū: h enī plurimū differūt fm istos z adhuc at magis his differūt cōcupiscibile z desideratiūū z irascibile qz cōcupiscibilis z irascibilis sūt diuersoz obiectoz sed deliberatiūū z appetitūū possūt esse eiusdē. Quāuis at sic multe vires accipiant: quārū qdā sunt motiue z qdā nō: tūc ille que sunt motiue oēs mouet per appetitū: z iō appetitūū ē p se mouēs

Cap. viij. qd omnia mouētia sunt vnū specie z diuersa numero z ad quē numerū z ad quā speciē.

Uoniā at appetit^o aliqn sūt pstrarū ad inuicē ppter prietatē boni z ad bonū simpliciter accidit qdā pugna z prietas in mouētib^o: ex h qd rō decernēs motū pria est desiderio sensibili: qd ipe tū facit per motū in appetibile qd videt bonū: hec at prietas appetitūū sit in aiatē qd sensuz habēt p intellectu. In talib^o enim intellect^o aliqn picipit retrahere ab electōne sensibili: desiderūū at ipetū facit z picipit motū fieri p ipsuz qd iā delectabile est: eo qd nūc videt vt nūc illud esse dulce. Et qd dulce est iō accipit h vt simpliciter bonū z simplr delectabile z h cōtingit qd non

videt iā qd solū facit delectabile h est p̄sens tēp^o: si enī acciperet qd p̄sentia vt nūc tū facit delectationē vt delectaret p̄ns ad futurū z futurū ad p̄ns cognosceret nō esse p̄ns bonū simplr h at nō facit appetit^o s; plabit in p̄ns ac si sit simplr bonū: z sic p̄z qd vt simplr bonū z appetitūū z intellectūū s; vt simplr bonū mouens z intellectūū est simplr bonū fm rei veritatē: sed vt simplr bonū mouēs appetitūū aliqn nō est bonū simplr sed videt. Et cū spēs mouēs sit in ipso qd mouet: z qd ad illū est nūc bonū z simplr bonū acceptū: tūc p̄z qd mouēs oē erit vnū specie z h est appetitūū z hec assimilari p̄nt dictis Eracleti qd dixit oēm rē sic cē put videt Ita enī appetit^o mouet ad apparēs: ac si sit realiter bonū qd apparet bonū. Sic igit spēs mouēs vt mouēs ē vna qd est qd videt bonū simplr: z inter mouētia qdēz aiam primū mouēs est appetibile: z h ē appetibile primū qd sic mouet qd nullo mō mouet. Mouet aut non fm qd est in re sed in eo qd est intellectūū seu imaginatūū: numero at z subiecto plura sunt mouētia: z reducunt oia mouētia ad tria in genere: qz vnū est mouens: alterū quo mouet: z tertium quod mouet: mouēs at duplex est: est enī mouēs vnū videlicet qd mouet immobile existens: qd est primo primū mouēs: alterū at mouet cū z ipsuz moueat. Mouēs at immobile qd est primū mouens est actuale bonū vt dixim^o superi^o: mouens autē fm qd mouet cū ipsuz moueat est potētia appetitiua: oē enī qd appetit fm qd appetit mouet: cū motū sit ab actuali bono imaginato vel intellecto: z ipse appetit^o est act^o quidā z mot^o appetitiue potētie: qz appetere cōuenit ei: z appetit^o dicit de potētia z operatōe eiusdē: qd at mouet per appetitūū est aial cui^o est mot^o p̄cessiuis in rē qd appetit fm qd appetit. Quo vō appetit^o est organū corporeū appetit^o qd pericit mot^o p̄cessiuus sicut alavel pes: z qz talis mot^o p̄cessiuus cōis est aie z corpori licz sit ab aia veniēs in corp^o: ideo in alia scia vbi inqrem^o de cōib^o operib^o aie z corpori agendū est de illo vbi faciem^o libū de cā z differētis hui^o mot^o quē vocamus processiuū.

Cap. viij. qualiter est motus successiuus fm qd fit a motore i mobile fm locū.

Unc at ppter bonitatē doctrine vt per opus meli^o cognoscat pars aie mouēs dicem^o vt in caplo z sūma qd mouens in aialib^o est mouēs organice: organo pertinēte ad motū: sicut est ambulation z volat^o ex tali loco vbi principū mot^o illi^o z finis idē mēbrū est: z est vna vis z eadē sita in mēbro illo: h at mot^o est sicut mot^o gyrātis qn motū mēbrū gyrū hz expulsionis z retractionis in eodē loco. In talibus enī motib^o expulsio est sicut principū: z attractio est sicut finis ei^o: z iō necessario hz duas quietes interpositas: sicut p̄z cū expellit crus a dextris primo z retrahit in eodē: z iō in oī eo qd taliter mouet qdā dēscit z quoddā mouet tā in pte aialis qd in toto: z in parte qdē qm oē qd mouet in mēbris aialiū mouet in qdam imobili ad quod retrahit expulsuz: sicut manus mota expellit z retrahit ad mēbrū asseli vel assich imotuz: z brachiū motū expellit z retrahit ad cubitū imotuz z adiunctoriū motuz expellit z retrahit ab humeris imotis: sicut at in toto corpore quā a parte dextra expulsa stat pars a parte sinistra: z retrahitur motum ad ipsam: z sic est in omnib^o: sed in volatilib^o z in natanatibus nō est ita: qz illa mouent dextrū z sinistrū simul z nituntur vtroq; latere simul sed tūc fit ibi expulsio z retractio ad vnū imobile: sicut dixim^o superi^o. In serpentib^o at alias reptantib^o nonnullus p̄ficit motus: ita qd

Tex. z
cō. 54.

Tex. z
cō. 52.

Tex. z
cō. 55.

Tex. z
cō. 53.

motu anteriori parte: descendit pars posterior: et utraque vicissim causat motum unum: quod perficit ita quod pars anterior expellit et posterior retrahit: de omnibus autem his differentiis hinc determinari in libro de motibus animalium: ubi inducimus quodlibet ipsi motui necessario due partes interponunt necessario. Sed hoc sciendum est quod cum in motibus animalium processio vis aliud descendit aliud moueat: et idem sit in eo principium unum expulsio fit: et ad quod sit retractio: finis et principium altera sunt ratione: licet magnitudine et subiecto idem sint: et huius causa est quod cum omnia que moueant animalium motu omnia mouentur de pulsu et attractu sicut diximus: et de pulsu et attractio sunt ex eodem in idem: et idem est motus istum fieri ex eodem in idem: sicut in circulo: et hoc sic imaginari debemus: sicut si ponamus motorem circuli esse in centro: tunc enim motus circuli est ex centro: ita quod primo expellit semicirculus dextere continue: et reiterat semicirculus sinistri: et ita est in motu animalis quod ex eodem expellit organum motus et retrahit postea ad illud idem: quasi reiterando sicut diximus iam superius: et idem meo iudicio mentis Auerrois dicens cor esse quiescens unde fit expulsio et ad quod sit attractio: or enim immobile a quo est motus esse conuictum organo motus. Et constat autem quod cor non est conuictum homini organo: ostendit autem hoc anatomia: certum est enim omnium membrorum motum perfici musculis animalium. In omni autem musculo motu membrum videmus nervum egredientem ad membrum quod mouet: per quem expellit a loco sue fundationis: et videmus chordam in alia parte ad radicem membrum deriuari a fine musculi per quem attrahit ad locum suum: per igitur non esse cor homini membrum: de hoc tamen erit in libro animalium subtiliter inquirendum. Sed hoc quod habet dicitur est quod unum a quo est motus et id quod non est aliquid signatum in membrum animalium per subiectum sed per rationem solum et est multiplicatum per numerum membrorum a quo mouentur. Quod autem est omnino et vltimum considerandum secundum huius scientie proprietatem: quod sicut dictum est in quodam unum quod animal est appetituum in tantum est etiam motuum secundum locum: quod sicut diximus spes appetibilis per hoc quod est appetita mouens est principium: et idem intellectus et fantasia non mouent nisi secundum quod sunt ad appetitum ordinata ut decernentia motum: appetitum autem est immediatum principium motus sicut compositum ex appetibili specie et informato specie illa: et idem motus non fit unquam sine fantasia: fantasia autem mouens omnis autem est rationalis aut animalis aut hominis: aut est eius quod sensus hinc sine ratione sicut bruta. Et fit motus ab his duabus secundum quod habent ab animalibus. Et idem si primum mouens consideret tunc est unicum per cuius formam omnia mouent animalia et hoc est forma appetibilis. Si autem consideremus mouens quodcumque mouet tunc sunt duo in genere mouentia et tria secundum speciem. Quorum unum in genere quod mouens est ut decernens motum: alterum autem sicut impetum faciens in motu sed in specie sunt tria quoniam decernens est duplex quod unum per rationem rectam decernit: aliud autem per extrimationem boni ut nunc et primum quod est intellectus: secundum autem est fantasia. Si autem determinari hinc mouens: ut causans motum tunc or duo asse ad minimum quorum unum determinat et alterum facit impetum et sic sunt duo mouentia que sunt vel intellectus et appetitus vel fantasia et appetitus.

Cap. ix. quid est mouens in animalibus perfectis et quando unum mouet aliud et econuerso.

Secundum autem predicta or considerare de imperfectis animalibus que non sunt perfecta secundum suas species ita quod aliquid desit eis de necessariis ad speciem: sed sunt imperfecta in genere animalium quod videlicet non habent quosdam sensus quos habent ea animalia que perfecta sunt: hoc autem sunt que non habent nisi unicum sensum quod est tactus et gustus quod non secundum quod iudicium sapientium est id est sapientium sed secundum quod ipse est quod tactus hoc enim ad delectabile non mouent nisi tangentia ipsum: quoniam est

per se et secundum veritatem non mouet de loco ad locum sed in eo de loco mouent motibus dilatationis et contractionis: in his dubium est quod sit mouens. In his enim non videtur esse nisi solus sensus: eo quod non nisi parte delectabili mouentur. Et idem querendum est utrum fantasia contingat inesse talibus. Quod enim desiderium insit eis videtur ex hoc probari quod passiones parte desideratiue potestatis talibus insunt que sunt leticia et tristitia: hoc enim talibus inesse probant quod non dilatant nisi in delectatione et non contrahunt nisi in tristitia cum delectatio sit motus mutationis delectabilis: et contristatio sit motus fuge tristabilis: or igitur desiderium esse in talibus: desiderium autem est appetitus sensibilis. Sed queritur quomodo fantasia erit in talibus: quod sine hac non perficit motus ut diximus superius et talibus non videtur inesse: quod sicut diximus in animalibus fantasia accipit rem non parte ea in sensu et talis imaginatio non perficit in talibus animalibus ut videtur cum nunquam nisi ad primum moueant. Dicimus autem ad hoc quod talia non habent motum diffinitum et voco diffinitum quod est ad locum determinatum: per fantasia et appetitum vel appetibile determinatum: et idem etiam habent fantasia indeterminata. Cuius causa est quod sicut superius habitum est sensus communis formalis est et secundum locum distinctus sensibilis proprie et respectu sensus communis formalis est imaginatio et fantasia: et sic spiritus superior formalis est respectu inferioris: et sunt ille vires distincte in animalibus perfectis et perfecta figura capitis habentibus. Ubi autem perfecta figura capitis non est: ibi nec sensus proprie perfecte insunt: neque superior vis bene distincta est ab inferiori: sed organa sibi inuicem sunt mixta fantasia et sensus communis et sensus proprie et hoc proprie in animalibus imperfectis que non habent aliquem sensum formalem sed male habent que sunt sensus tactus et gustus secundum quod est tactus quidam et quod organa mixta sunt eo quod talia animalia neque cerebrum neque caput habent sed aliquid loco cerebri et aliquid loco capitis: idem fantasia habet proprie mixta cum sensu communi et sensus communem mixtum cum sensu proprio: cuius signum est quod fantasia in talibus non mouet nisi motu sensus quod est ex parte rei et hoc mixtio adducit confusam et mixtam et indeterminatam fantasia apprehensionem et hoc causat indiffinitum et confusum motum. Sic igitur per quod omnibus sensibilibus inest fantasia: sed fantasia aliquando ordinabilis est a ratione deliberante ut in homine et hoc ordinans deliberatio fantasia et appetitum in solis est rationalis. Cuius enim sic procedit ad motum quod proprie deliberat utrum hoc proprie vel aliud agendum sit: hoc iam rationis est proprie ordinatis fantasia et appetitum mens autem que ratio est et cuius meditari est proprie actus a mentiendo dicitur: eo quod anima ipsa vno quodam quod est potentia eius unum mensurat et numerat fantasmatum comparando ea ad inuicem: eo quod ipsa imitat melius: quod est melius apud ipsas et magis amatum quod potest efficere eligendo ex pluribus fantasmatibus: et cum sensus et amatum vocatur opinio: et idem opinio acceptio eius est quod pluribus rationibus alijs proponit: et causa huius est quod opinio non habet imitari fantasia sed potest econuerso fantasia debet imitari opinionem a ratione elicitam: fantasia enim non habet opinionem ex sillogismo: sed potest opinio ex sillogismo habet fantasia: quoniam opinio de vltimo est agendo et fantasia est proprie particulariter agendo. Sillogismus habet particulare sub vltimo: et non econuerso vltimo sub particulari: et idem sub discursu sillogistico habet opinio fantasia et non econuerso. et idem cum appetitum sit particularium boni et nunc et hic non vltimo habet appetitum opinionem sed vltimo habet fantasia: et idem in quibus vtriusque eorum est in illis secundum ordinem mouet ratio et opinio fantasia: et ordinant appetitum: tamen aliquando vincit opinio ab appetitu et fantasia: et tunc deliberatiuum mouetur a fantasia et appetitu: eo quod vincit vel obumbat ex concupiscentia appetitus et fantasia sicut incontinentibus accidit. Aliquando autem fit econuerso quia fantasia mouetur a deliberatiua ratione

Tex. 2
co. 56.

Tex. 2
co. 57.

rōne z opinione: h̄ h̄nt se sicut sit in spa celesti. Sicut enīz in spīs spa inferior mouet a motore prime spere: s̄m motū diurnū: z tñ inferior h̄z motū p̄p̄riū q̄ exit a suo motore p̄p̄rio: ita se h̄z adinuicē rō fātafia z appetitus: aliqñ enīz h̄ oīa mouent motu rōnis sicut apparet in actib⁹ p̄tinentis z abstinentis: aliqñ at nō sequunt fātafie z appetitus rōne: s̄z mouēt p se sicut apparet in actib⁹ p̄tinentis: z s̄m nature ordinē mot⁹ superioris mo⁹ toris sp̄ est p̄ncipalior: z qñ mot⁹ egredit ab illo: tūc sp̄ opa ordinata sūt. Qñ at vincit inferior: tūc egredit opus p̄uersūz eo q̄ inferior superiorē nō h̄z ex sillogismo s̄z sophistice p̄cedat ex bono vt nūc tāq̄ sit bonū per se z essentialr. Mouet at iste superior tāq̄ in tres vires: qm̄ primo decernit v̄le decretū mot⁹. s̄. qd̄ oē tale faciendū est: z postea sub ipso sili mēsurat fātafia p̄ncipalr: z tertio nō qd̄ē p̄cludit decernēdo: s̄z p̄clo sua est impulsus ad opus p̄ appetitūz: z de h̄ in ethicis est declarādū. S̄m enīz appetit⁹ incōtinētis nō h̄z p̄clusionē nisi iperū ad opus: sit igit̄ iste mot⁹ sic vicissiz vt dictū est. In tali at motu scibile v̄le nō mouet s̄z q̄ si d̄scēs est z fixū z h̄ p̄cipue vez est de scibili speculatiuo: de p̄ctico at̄ et̄ vez est sicut inferi⁹ ostēdem⁹. Qm̄ enīz alia est v̄lis opinio de opabilib⁹ z s̄m rō z alia ē opinio z rō p̄cticularis q̄ est in fātafmate: tūc p̄z q̄ v̄lis qd̄ez dicit q̄ h̄ hui⁹ sp̄ z ab oī z vnicuiq̄z alias vbiq̄z agēdū sit: z h̄ nō mouet: qz h̄ac s̄m similitudinē h̄nt p̄tines z incōtinēs. Oēs enīz dicūt a nullo z nūq̄ eē furādū: p̄cticularis at̄ dicit q̄ h̄ nūc p̄ceptū ē h̄mōi: iō ego ēt sine h̄mōi z h̄ nō s̄m est apud oēs. Qz enim ego p̄cipio tale delectabile vt nūc eē h̄mōi: iō etiā ego sine hui⁹ per affectū z appetitū: eo q̄ in p̄cticularib⁹ est mot⁹ z op⁹: z iō ista mouet appetitū: z nō mouet opinio s̄m q̄ est v̄lis: s̄z s̄m q̄ p̄cticularis z p̄p̄ria: nisi forte q̄ aliq̄s dicat q̄ vtrūq̄z mouet: s̄z v̄lis qd̄ē mouet vt d̄scēs magis z fixa s̄m rōne certā mot⁹: p̄cticularis at̄ mouet vt mota z q̄si fluēs p̄ h̄ desiderū: z in h̄ delectabile qd̄ vt nūc est p̄ceptū: s̄z v̄lis nō fluit in ipsū. qz aliter oīs talē h̄ns acceptionē de opabilib⁹ iā coipso deflueret in h̄ qd̄ p̄cipit qd̄ nō ē vez: hec igit̄ de mouēte in aīalibus s̄m peripateticorū peritiā definita sunt.

Cap. x. z est digressio declarans suas diuersitates s̄m platonicos z theologos.

I vo nos dicam⁹ oīa mouētia q̄cūq̄z mouēt s̄m opabiliū circa que sūt mot⁹ hoīum: tūc multa diuersitas est in mouētib⁹: tūc enīz nō determinabim⁹ p̄tes tñ aīe motiuas subo ab alijs p̄ctibus differētes s̄z accipiem⁹ oēs p̄tē mouētē q̄cūq̄z potētia cū hitu suo vno noīe vocat̄ z ab illa hituali potētia differt tā in hitu q̄ in actu: s̄z sit eadē illi in subo z q̄uis circa idē opet: z h̄ ē diuidē mouētia potētia p̄ vtrūtes q̄ p̄ p̄tes: vna enī ps s̄m subz aīe multas hēre pōt vtutes qd̄ p̄ficiat ad op⁹ z ad motū z qñ hitualr potētia sumit h̄ ē cū hitu vno noīe ne iat: tūc differt a seīpa s̄m qd̄ alio hitu noīat z s̄m h̄ cū due sint mouētes tāq̄ decernētes motū z potētia intellectus z fātafia p̄les accipiem⁹ sub intellectu z p̄les sub fātafia. Sub intellectu at̄ accipiem⁹ oēs illas q̄ q̄cūq̄z mō h̄nt sp̄ez mouētē q̄ ē sp̄ea opabiliū p̄ nos: p̄tigit enī h̄eri hit⁹ opabiliū v̄les q̄ sūt q̄si ipsa p̄ncipia mo⁹z circa q̄ q̄si nūq̄z icidit error z q̄ sūt q̄si regētia p̄ria in morib⁹ q̄ nō accipimus a doctore: s̄z sūt p̄genita nob̄ sic nō eē furādū: nulli eē iuriādū qd̄ mihi nolo alijs ne faciā z cetera h̄mōi z ps intellect⁹ p̄iūcta h̄mōi hitui ab antiq̄s platoniciā s̄mderesis vocata est: dictū est ab eis q̄ nūq̄z errat p se ipsam: vocata at̄ est a quibusdā posteriorib⁹ nāle iudi

catoziū eo q̄ iudiciū ei⁹ de moralib⁹ p̄ nām def nobis sicut z prime dignitates scibiliū p̄tēplationū: sūt enī h̄ istrumēta intellect⁹ p̄ctici qd̄ z alia opabilia cogno/ scit. Et qz ab v̄lib⁹ est decursus ad p̄ctulare: sub istis v̄lib⁹ assumit rō q̄si minorē p̄positionē p̄ferēs z cōpōnēs v̄le ad p̄ctulare: dicēs h̄ vel esse fornicationē vel furtū vel mechā vel hac vel illa iusticia eē viuēdū v̄l hac vel illa veteri actōe deū eē colēdū z iā circa istud plurim⁹ est error qm̄ z tyrān⁹ v̄l bñ accipit leges esse custodiēdas. s̄z mētī i h̄ q̄ dic h̄ eē legē q̄ i nocumētū ppli statutū ē. Qd̄ at̄ ex duob⁹ s̄mderesi vidētz p̄ponēte z rōe cognitiua assumēte q̄si p̄clusuz vocari p̄sueuit p̄scia: iō p̄scia accusat v̄l excusat apd̄ rectorē qz q̄si ex qd̄ā obligatōe sillogistica obligat vel abligat agentēz. Nō est tñ ius nāle ex q̄ p̄nciplr p̄cedit s̄mderesis sed est diuinū positiuū hūanū z h̄ est variatū s̄m cōsuetudinē z statuta viuētū z ex his etiā habem⁹ habit⁹ in opabilib⁹ regētes z illa qd̄ē q̄ informata iure dīno regit: in opib⁹ vocata est superior portio rōis eo q̄ superiori iure p̄ficiat q̄ similitudo qd̄ā est eq̄tatis z rectitudinis diuine: vocat̄ at̄ a quibusdā rō sapie eo q̄ dicūt sapiāz eē rōne z cognitionē diuinorū q̄ altissima sunt z rectissimi ma z qz hec nō tñ habet vt in se cōsiderata s̄z etiā p̄cticularib⁹ cōparat: iō nō est sine peccato in morib⁹: s̄z tñ peccata mo⁹z incipiūt nō ex pte sua s̄z ex pte illa q̄ ad inferiora cōparat: ps at̄ q̄ informat iure hūano qd̄ positū est z cōsuetudine approbatū nihil h̄z p̄petuo re/ ctū potē p̄ctulare est totū z locale z ipale z s̄m casus variatū id̄ ex q̄ ipa regit opa sicut variat̄ regula les be edificatiōis sicut dixim⁹ superi⁹: z h̄ac vocat̄ inferiorē portionē hoīs: vocat̄ at̄ a nālib⁹ rō scie eo q̄ sciaz non vocat̄ effectū demonstratiōis sed potē habitū ex hūanis regētē opa z ē habit⁹ docēs bñ p̄uersari iter puos ex his q̄ morib⁹ p̄gruūt s̄m ius positiuū z p̄suetudinē ciuiū: portio at̄ rōis superior z inferior sub quibusdā vna ē licz habitib⁹ z actib⁹ z officijs sint diuise. Sciēdū aut̄ est q̄ sicut deuenit ab v̄li iuris nālis p̄ponētis assumpti/ onē ad p̄clusionē q̄ vocat̄ p̄scia ita etiā ex rōe superiori p̄ponēte id̄ qd̄ est iuris diuini z p̄ rōne cogitativa hoc p̄ctulare cōpante deuenit ad cōclusionē q̄ iterū p̄scia vocat̄. Et s̄m est qñ p̄ponit rō inferior aliqd̄ qd̄ est iuris hūanū: z cōferit illud cogitatio ad opabilia venit in qd̄ā q̄si cōclusuz qd̄ idē vocat̄ p̄scia p̄pter similes obligatōis modū q̄ videlicz in oib⁹ obligatio ē q̄si ex sillogismo sed tñ euz p̄ponit ex rōne inferiori nō p̄fecta est argumētatio sed ip̄fecta p̄pter defectū v̄lis p̄positionis. Nihil enī in hūanis statutis adeo v̄le z verū est q̄ q̄ sp̄ z ab oib⁹ faciēdū sit. Sciēdū at̄ est q̄ sic in motorib⁹ speraz est sp̄ q̄ superior ordinat inferiorē ita est etiā in istis. Qm̄ nālia z diuina ordinat hūana: z iō verissime ius humanū est q̄ ex casib⁹ hominū h̄z varietatē z tñ q̄tū pōt at̄tigit ius diuinū z ius natura/ le exēplū quoddā iuris diuini: de istis at̄ in ciuilib⁹ est determinādū. Sicut at̄ dixim⁹ de motiuis decernētib⁹ motū in hoīe: ita est de appetitiuis qm̄ appetit⁹ sic dixim⁹ cōe aliqd̄ est: z diuidit̄ in appetitiua rōnalem z in appetitiua sensibilē: z illa qd̄ē q̄ est rōnalis volūtas p̄p̄rie vocat̄. Illa at̄ q̄ est sensibilis pars aīe vocat̄ de/ sideriū: de volūtate at̄ superi⁹ dictū ē qm̄ ipsa libera ē ad volēdū: z ē q̄si facultas oīuz aliaz qm̄ nō cogitam⁹ nisi qñ volum⁹: z hoc mō q̄si motor est aliarū viriū ad actū vel act⁹ z h̄ mō dicim⁹ qm̄ p̄ volūtate dñi sumus nos nostrorū actiū z sum⁹ liberi qz libez vocam⁹: qz cā sui est z nō cā alteri⁹: z h̄ significam⁹ cū dicim⁹ q̄ facim⁹ spōte id̄ qd̄ facim⁹: significātes q̄ cā act⁹ nō est

Lex. z
cō. 58.

z
z.

aliud nisi a nobis. Quoniam tamen habet potentia quam voluntas vocat ut ordinata a ratione deliberante accipit: et tamen deliberatio quam appetit in idem ferunt: tunc facultas talis; sic utroque ordinatim procedens libere arbitrii vocatur arbitrium quidem propter rationem deliberantem et arbitrantem: et libere propter voluntatis libertatem et ideo dicitur optime quod libere arbitrium est facultas rationis et voluntatis. Ratio enim ut dicit Aristoteles in vii. ethicorum: in contingentibus est operabilis et libertas facit nos causas istorum. Nascitur autem ex arbitratore et libertate facultas que recte est hominis ad opera: quod solus homo arbiter sui constituitur est et quod arbiter libere eligit ad opus vel dimittit: et ideo etiam habet solus accusat vel excusat apud rectorem. Quod si homo arbiter suus non esset de agendo vel non agendo si liber non esset: non puniret vel premiaret actus eius legislator: cum autem dico homines esse arbitrium sui est arbitrii sui iste asserat arbitro cuius arbitrium non est vallatum pena: sed in parte libera habet puniri quod voluerit: et ideo arbitrium sepe peruersum est cuius tamen perversitatis sola causa est libertas: et ideo perversitatis operum principalior causa est voluntas a qua est libertas quam ratio cuius proprius actus est arbitrium. Querit autem forte aliquis quid vocat facultas quam dicimus libere arbitrium esse facultatem rationis et voluntatis. Dicimus ad hoc quoniam facultas est potestas facilis tamen rationis quam voluntatis: rationis dico arbitratris et voluntatis libere volens unum vel aliud neque est facultas arbitrii quam arbitrat ratione de operabilibus tamen sed potest arbitrii quam quod suus arbiter constituit ad eligendum quod voluerit: et ideo libere arbitrium non est separatim a ratione et voluntate cuius sit potestas habitualis et facilis utriusque nullo indiget ad opus nisi seipsa: de eligentia autem et consilio in ethicis erit de terminandum: vires autem anime sensibilis secundario mouentes multum sunt valde et sub fantasia quod deprehendit extimativa de qua superius diximus in secundo libro. est etiam mouens sensus sic primo nuncias delectabile vel triste sensui de per accensum et quod omne mouens habet aliquid desiderium ideo sensualitas vocat ille motus animalium qui afficit ipsa ex quibus sensibus corporis. Et quod talis motus nullo modo se regimine gubernat sed inclinatur ad omne delectabile oblatum ideo dicitur sensualitas perperue esse corruptio: ideoque omnes legislator et mores quibus instruere auertit a delectabilibus sensualitatis quantum potest desiderativa autem est anime sensibilis pars: appetitiva diuiditur in concupiscibilem et irascibilem a Platone qui concupiscibilem in epate quod de ponit: et irascibilem in cista fellis: vocauit autem concupiscibilem virtutem desideratiuam eorum que afficiuntur per delectationem que vocat mulcebris eo quod demulcendo: et emolliendo trahit appetitum sic est delectatio tactus in cibis et potibus et venereis et eiusdem potentie erit tristitia his opposita. Irascibile autem vocauit virtutem animi que insurgit ad arduum quod est in ausu et gloria et victoria et in omni eo quod collat in gloria et gradu quodam sublimitatis et altitudinis sed seipsa et eiusdem tristitias his oppositas: propter quod ponit plato in concupiscibili temperantiam in irascibili fortitudinem. Iste autem due sicut et omnes potentie anime sensibilis: formalitate quadam habent in homine: quam non habent in alijs anima libere: in homine enim sunt rationales: et in alijs sunt acce a natura. Rationale enim dupliciter dicitur. scilicet quod finem eentiam rationalem est: vel quod precipat aliquid rationem in se quod regimur eius precipat: et sic rationale est persuasibile a ratione: et habet motus concupiscibilis et irascibilis sunt rationales voluntate: et habet sile est motoribus sperantibus: sicut diximus: in quibus virtus superioris motoris remanet in inferioribus: ordinans et mouens eundem. Sunt autem que dicunt voluntatem que rationalis est per eentiam: eo quod est pars anime rationalis in concupiscibilem et irascibilem diuidit: sed habet omnino absurdum est quod concupiscibile et irascibile a passionibus corporeis nomen accipiunt: et penes illas non potest diuidi vel denotari aliquid pars anime rationalis que vel corpus actus existit: sed potest cum

voluntas sit simpliciter appetitio illa indiuisibilis permanere debet: desiderium autem quod est appetitio sensibilium que multa sunt diuidi habet per passiones in genere differetes: que ex ipsis sensibilibus oriuntur: et he passiones in genere sunt due: neque conaturalis nobis et illate extrinsecus: et circa primas que de concupiscibilis: et circa alias irascibilis.

Tractat. v. tertium librum de anima et de comparatione potentiarum anime ad animalia. Cap. primum quod omne animalium habet vegetabile: sed non necessario habet sensum.

Is habitus restat videre de comparatione potentiarum ad id quod habet homini potentias: in quo etiam habet sciam de anima finem. Dicimus igitur quod omne quod viuunt et animalia habet que operationes vite perficit et generatum est: necesse est habere animalia vegetabile: opera enim eius salua sunt ipsi visque ad suam corruptionem: in his autem que non generabilia sunt: vita nobilior est: et ideo vegetabili non indiget anima neque viribus eius. Quod autem omne generatum animalia habet necesse sit habere animam vegetabile: probatur per effectum virtutum anime vegetabilis: omne enim generatum imperfecte quantitatis est quam generatum est et imperfecte virtutis: ideo igitur per augmentum quod deducatur ad debitam perfectionem et iterum per decrementum deducatur ad naturam sue senectutis et necessitatis corruptionis quod aliter natura deficeret in necessarijs: augmentum autem sine alimento fieri non potest: ideo igitur habet nutritiuam et augmentatiuam: et ne destruat esse diuini propter quod agit omne quod agit: ideo etiam ipsi generatiua habet necesse est igitur vegetabilis anime potentias in omnibus esse generatiuis et corruptibilibus: generata autem dico quantumcumque de seipsis generat: et non illa que generat suas formas et species in materia aliena: sicut faciunt corpora simplicia et immalia: talia enim omnia non de seipsis semet emittunt generationem: propter hoc etiam non vere generata sunt: sed agentia tamen generationem in alijs. Sensus autem non necesse est inesse omnibus viuentibus: secundum enim superius dicta ea que habent corpora simplicia: impossibile est habere medium in tactu: et ita simplicia non habent tactum: cum tamen simplicium quodam habeant virtutem. Adhuc autem ex supra habitis constat quod sine tactu nullum habet sensus: tactus enim est tamen sensus que differetia constitutiua animalis: neque illa saltem sine tactu esse potest animalia quantumcumque non recipiunt animas sensibiles sine materia: sicut illa que non habent sensus que apprehendunt per medium: et sunt illa que non habent nisi tactum et gustum secundum quod est quodam tactus. Si autem concedamus quod superius dictum fuit quod nihil frustra facit natura: tunc necesse est cum illo quod concedamus quod animalia necesse est habere sensus: et habet necesse est concedere: quod nos videmus sicut et in secundo philosophorum probauimus quod omnia que natura consistunt propter aliquem finem determinatum sunt vel his que propter finem coaccidunt: sicut pili que videmus in locis determinatis oriri et in tota specie sunt sic sub assellis hominum et in inguine: vniuersitas est ista non esset nisi essent ad finem determinatum in natura. Similiter autem est in alijs accensibus rebus naturalibus: Cum igitur natura faciat omnia propter finem ad quem ita nata sunt puenire: tunc etiam facit alia que non mox nata corrumpantur: sed ut in pluribus vel omnibus deueniat quolibet ad finem sue perfectionis secundum speciem ad quam natum est deuenire. Hic enim finis est principaliter intentum operum a natura. Si igitur consideremus animalia habentia processiuum motum ideoque habeant illum ut de loco ad locum mota commutantur conuenientibus et remoueat a nocentibus. Si autem illa sensus non haberent nocumeta et conuenientia non perciperent: ideo igitur quod corruperent sensus non habentia: idem autem est de his que permanentia et imobilia sunt secundum locum: his enim inest conuenientium perceptio et ledentium fuga aliter tamen quidem quam in alijs perfectis animalibus tamen inest modo sue nature conuenienti. Omnia igitur animalia sine sensu existantia destruentur ante perfectionem: esset igitur frustra natura cum animalia ad debitum sibi finem produci non possent. Similiter autem corpus non posset

Tex. 2
co. 59.

Tex. 2
co. 60.

Tex. 2
co. 61.

posset hēre intellectū z aiām discretiuam z sensus nō posset hēre: dico at̄ aiatum qđ mouēs est fm locū siue fuerit generatū z nō factū: nec dico h̄ qđ aiatū terrena aia nō sit factū: s̄z qz dicūt qđā simplicia corpa esse nō facta: z habere solū intellectū discretiuū pticulariū z sensibiliū sicut ex fāsmate acceptū intellectū z tñ sensibiliū aiām nō hēre: h̄ enīz impossibile est oīno. S̄z celestia qđez h̄nt intellectum actiuū z opatiuū z ille discretiuū nō vocat. Talia igit̄ nō pfecta p generationez h̄ntia intellectū agētes z opatiuos nō discretiuos non h̄nt sensum. Et si qram̄ qre nō h̄nt in p̄mptu erit assignare cām. Si enīz hēret: tūc hēret aut ppter dignius aliqd̄ in aia: aut ppter dignū aliqd̄ in corpe: nūc at̄ neutrū horū est in eis ex hēre sensuz. Intellectū enim acceptiuū de se z opatiuū qđ extra se nō qrit̄ intelligibilia nō magis intelligit ppter sensibilia: s̄z min⁹ eo qđ a simplici⁹ intelligibili⁹ auertit̄ ad fāsmata. Corpus aut̄ ppter sensus nō meli⁹ est: s̄z poti⁹ nihil erit p corruptio/nem qđ est ex sensu. Neceffe est enim qđ oē h̄ns sensus valde diuerse sit cōpositiōis: z multas hēat ptes molles z terrenas: quaz̄ facilis est corruptio: z iō generalliter breuioris vite qđ multe ex plātis. Uiuū qđ nō factū p generationē hitā nō eēt meli⁹ s̄z pei⁹ ex sensu igit̄ frustra daret ei sensus a nā. S̄z eoz qđ facta sūt corpoz̄ z nō mouētū fm locū nullū ē oīno qđ hēat intellectū sine sensu: cui⁹ rō iam dicta est: qz videlz nō p̄iungent̄ pueniētib⁹: neqz remouerentur a p̄iis: z sic nā ageret frustra. Si at̄ dicta necessitate aialī det̄ sensus: tūc necessariuz est qđ in corpe simplici sit sensus: vel in corpe cōposito: nō at̄ pōt eē corpus simplex sensibile per rōnē p̄i⁹ inductā qm̄ tact⁹ nō pōt eē simplicis z sine tactu nō pōt eē aliq̄s sensus. Qđ lz superi⁹ p̄bauim⁹: tñ et̄ manifestū erit ex his qđ nūc iducem⁹: est enīz aial corpz̄ aiatū: oē at̄ corpz̄ generabile z corruptibile: qz de talib⁹ h̄ loq̄mur: est possibile tāgi tactu p̄ico: z sentit̄ per sensus tactiuos: qđ necessariū est cū tactus sit per mediū intraneū: qđ aialis corpus sit tale qđ possit tāgē z sentire sensus differētiās vl̄ tact⁹. Nō at̄ sentiret̄ qlitates tāgibiles: nisi per h̄ qđ medietas ē mixta ex eis: oz qđ corpz̄ eē mixtū: z nō simplex: nisi enim sentiret̄ tangibilia: nō posset saluari aial: qz nō sentiret̄ ea qđ eēntialr cōponūt̄ ipz̄ z saluāt̄ z corrupūt̄. Sic at̄ nō ē in alijs sensib⁹: qz illi per extrinseca media sentiūt̄ z sensibilia eoz neqz eēntialr componūt̄: neqz saluāt̄: neqz cōponūt̄ corpz̄: sic z audit⁹ z odorat⁹: nisi enī habeat sensuz tact⁹: nō possit qđā corrupētia eēntialr fugere z qđā saluātia eēntialr accipere. Si at̄ sic se habeat̄: ipossibile ē saluare aial q̄sqz ad finez nāe deueniat: z iō qz gust⁹ est saluatiū substātie aiati corporis: oz gustū eē quēdā tactū: cui⁹ cā ē: qz gust⁹ ē sensus quo accipit̄ nutrimentū vl̄ alimentū qđ nutrit p h̄ qđ subalr p̄uertit̄ i subaz. Tale at̄ ē corpz̄ tāgibile h̄ns qlitates: z iō sensus p̄icipās ipsuz ē tact⁹ qđā necessario. Hec aut̄ omnia constant ex determinatis de tactu z gustu.

Cap. ij. qđ sensus qđ sūt per media extrinseca nō nutriunt: z qualiter sūt per media extrinseca.

On⁹ at̄ z color z odor nō alit̄: cū sint intentiones sine mā: z iō talia neqz sensū p subam: neqz ex eis augmētū vl̄ decemētū. Cū aut̄ gust⁹ sit alimēti sensus: neceffe ē gustabile nō p spēz saporis eē alimentū: s̄z oz gustū eē quēdā tactū: ita qđ alimētū p subaz accipiat: z iō oz qđ gust⁹ sit sensus ei⁹ qđ z possibile est tāgi propter qlitates tactus q̄s h̄z: z sic vegetatiuus per nutrimentū quod ex sua suba p̄stat. Oē enī qđ nutrit̄ ex eisdē nutrit̄ ex qb⁹ generat̄: cū igit̄

tur gnationē habeat ex tāgibilib⁹ oz qđ ex eisdē nutriatur: gust⁹ at̄ sensus est gust⁹: qđ erit sensus tangibiliū: z sic gust⁹ ē aliq̄s tact⁹. Hi igit̄ duo sensus necessarij sūt aialī: z iō manifestū est qđ aial ipossibile est eē sine tactu. Alij aut̄ sensus sunt ppter bonū z vtile quozūdā aialī: eo qđ nō nisi cuidam cōueniūt̄ generi: z nō oib⁹ aialib⁹: cōueniūt̄ enī h̄nti motū p̄cessiuū: qđ est vn⁹ qđ mouet̄ ad nutrimentū. Idē enī oz habere sensus cōueniēs z qđā nociuū apphēdētes: z gnāliter qđē veyz est qđ siyllū debeat saluari: oz saluari p tactū. S̄z qđā sunt qđ etiā indiget̄ p̄cul apphēdere cōueniēs z nociuū: z h̄ sit qñ p mediū extrinsecū aduenit: z sit eis sensibile qđ apphēdūt. Hoc at̄ in tali mō sit qđ mediuz accipit̄ formā sensibile in eo qđ a sensibili patit̄ vl̄ mouetur: sensus autē accipit̄ in eo quod patit̄ a medio: z huius exemplū est in eo qđ mouet̄ fm locum violēto motu: sicut dixim⁹ an̄ finē octauī p̄icoz. Illud enim vsqz ad terminū ad quē facit̄ z mouet̄ mutare aliqd̄ pellit̄: z sic depellēs facit̄ altez̄ tale q̄le ipsuz est: z sic cōtinue mouēs vnū mouet̄ altez̄: z iō oē depellere ē mot⁹ etiā qđ est p mediū: sicut z sensus: in qđ qđē primū depellit̄ z nō depellit̄ sicut chorda vel man⁹: vltimū at̄ sicut lapis vel sagitta depellit̄ solum z nō depellit̄. Mediū at̄ istoz h̄z vtrūqz istoz: qz sicut aer vel aq̄ hic est z depellit̄ a primo: z depellit̄ vltimū: z sūt media sic depellētia z depulsa quodāmō mltā: sicut z in alteratōe qđ sensus a sensibili alterat̄: excepto h̄ solo qđ alteratio sensuū sit primo sensibili manēte in eodē loco: qđ nō sit in his qđ ferūt̄ in quib⁹ illud qđ depellitur mutat̄ locū: z h̄ alteratio est silis motui figure sigilli z cere: sicut dixim⁹ superi⁹. Mot⁹ enī figure tātū ingredit̄ in cerā quātū iprimēs tingit̄ cerā z nō amplius: z ita mediū tingit̄ spē rei sensibilis ad tātū ad quātū durat̄ mot⁹ rei sensibilis: z iō in lapide sic nihil sit de motu tali eo qđ nō est mediū cōueniēs. S̄z aq̄ ppter humidū z perspicuū tingit̄ vsqz h̄ est p̄cul: aer aut̄ adhuc ampli⁹: qz ille de facili ipulso mouet̄ z de facili recipit̄ spēs sensibiliū: z de facili agit̄ in sensuz: z patit̄ a sensibili si maneat z vn⁹ cōtinuus maneat vel sit nō intercept⁹ a spisso terminato: qđ facit̄ cū nō eēt cōtinuū inter sensibile primū: z organū sensus. Et qz si sit sensus visus z aliq̄ p exteriora mēbra apphēdentes sensus meli⁹ est qđ id qđ dicit̄ de percussione radioz visus a sensibili ad videntē: sicut dicūt hi qđ dicunt̄ visuz per emissionē radioz meli⁹ est multo qđ dicat̄ aerē pati a visibili: qđ qđ visus extramittat̄ radios: z illi repercutiant̄ ad videntē. Patit̄ enī aer a figura z colore qđ diu est vn⁹ z cōtinuus nisi intercept⁹ aliq̄ corpe terminato. In leui at̄ humido ē vn⁹ z cōtinu⁹: qz qlibet ei⁹ pars ppter humidū fluit̄ in aliā z cōtinuat̄ ei: z iō tale mediū sic motū a visibili terminato motu mouebat̄ visuz: sicut etiā in cera mot⁹ est figura sigilli vsqz ad finē ad quē ingredit̄. Supra at̄ dixim⁹ qđ ipressiōni sigilli silis est ois acceptio sensibiliū z maxime visibiliuz eo qđ illa p̄e omnibus sunt spiritualia z esse intentio/nū poti⁹ qđ rerū habentia.

Ca. iij. qliter sit aialis corpz̄ vtz simplex aut ppositū
Uia at̄ supra dixim⁹ rep̄hendēdos esse eos
qđ de aia dicūt̄ z de corpe nihil determinant:
iō qđā vl̄ dicem⁹ de corpoz̄ aialīs: subti-
liter enīz his libris de plātis z aialib⁹ determinabim⁹

Dicem⁹ igit̄ qz manifestuz erit ex his qđ dicim⁹ qđ ipossibile ē qđ aliqd̄ simpliciū corpoz̄ sit corpz̄ aialis sensibilis: sicut qđ corpz̄ aialis alicui⁹ sit igneū aut aerē: vel ex aliq̄ vno alio elemēto. Nulli⁹ enīz animati

Tex. z
cō. 62.

Tex. z
cō. 63.

Tex. z
cō. 64.

Tex. z
cō. 65.

Tex. z
cō. 66.

pōt esse tale corp^o eo q^o aīa multa essentialiter opaf in q^o etiā differret a nā: z iō est endelichia corpis organi/ ci: organicū at est qd est ex multis cōpositū: simpliciū at nullū cōpositū est ex multis: neqz pōt eē organicū: est tñ h spāliter vez in corporib^o aīaliū: qz sicut iā se/ pe dictū est: nullū aīal est qd nō habeat tactū: oē enim aīal: s^o sensible est corp^o possibile tāgere z tactiuis qli/ tatib^o ad sensuz imutari: qz aliter nō saluaret in eē aīa/ lis. Alia at sensibilia p altera z extrinseca media faci/ unt sensuz oē p alterz nō cōiūctū faciēs sensuz fac^o sen/ sus p mediū qd intercidit z distantiā facit sensibilis a sentiēte: tact^o at ē sentiēs i tāgēdo sēsbilia sine medio distantiā faciēte: ex hocqz forrit^o est nomē qd tact^o vo/ cat: tñ etiā aliū sensus tāgūt tāgibilia vel sensibilia nō simplr s^o qdāmō: sed tact^o ille ē p alterz qd est mediū faciēns distantiā nō spēi sensibilis: sed rei sensate fm eē qd hz in mā. Sentiūt at z aliū sensus z aliter tactus eo q^o tact^o est fundamētū oīuz sensuū: z ideo qñ stupescit frigidō neru^o visu^o q^o obtic^o fuit vocat^o a grecis: tunc ocul^o nihil videt: z qñ resoluit p calidū cōplonis red dit visus. Cui^o signū est q^o frigiditas in sōno ligat sen/ sus: cū tñ frigiditas non imutet neruos sensibiles: nisi inq^o tū tact^o est in eis. Oz g^o in qlibet sensu prius dispo/ ni organū tact^o q^o possit agere cōparationē sensus alre/ ri^o z sic sens^o aliū agunt tactu: eo q^o fundati sunt oēs in tactu sicut in priō fundamēto. Licz at sic oēs tactu sen/ tiāt: tñ nō pficiūt sensus in eis fm actū: nisi p altera mē/ bra nō cōiūcta p eēntiā sentiētib^o sed solus tactus z sentit p seipsum: z nō indiget alio sensu ad sentiendū: z sentit p mediū cēntialiter pūctū sentiētī: z medium ei^o cōiūctū necesse est esse: sicut demōstratū est supius ipossibile est aliqd simpliciū elemētoz eē corp^o aīatū aīa sensibili: z iō fatuū est qd quidā dicūt corp^o aīaliū eē terrenū: licz enī dixim^o in libro pigeneseos terram dñari in aīatis: h tñ intelligit fm medietatē q^o vocatur arismetrica: qz videlz pl^o quātītatis terre z aq^o dñatur in corporib^o aīatoz q^o alioz elemētoz. Secūdū aut medietatē q^o vocat^o geometrica: nullā dñat pl^o altero i aīaliū corporib^o. Diuz enī eoz q^o tāgūt h ē differētia tāgibiliū tact^o ē sensus susceptiū sicut medietas cōmi/ xta geometricē: sicut iā alibi dixim^o: nō est igit^o medie/ tas tñ qlitatū terre qb^o ipsa differret ab alijs elemen/ tis: sed calidi z frig. z hu. z sicci: z dicit^o etiā mollis z multoz alioz genez sup^o enumeratoz tāgi possibi/ liū. Hui^o at signū est qz in aliq^o mēbro excellēter dñat terra sicut ea q^o coagulata sūt calido z sicco: sic sūt pili z vngues illo mēbro nō sentim^o eo q^o terrea sunt: z iō opatōes vite sensibilis nō pficiūt in eis: sed vegetabi/ lis tñ: z h est q^o qre plāta nō hz sensuz: qm in verita/ te terree sūt: z vires hnt a terra z nutrimentū: z iō ope/ ratōes vite sensibilis in eis nullo mō pfici pnt. Quia at vt dictū est: in tactu fundat oīs sensus: iō ipossibile est aliquē alioz sensuū eē sine tactu: s^o tact^o pōt eē sine alijs. Tact^o enī neqz terre simplicis ē: neqz alteri^o cor/ poris de nūero corpoz simplicū. Manifestū ē igit^o q^o solo sensu tactu priuato cū sit fundamētū alioz sen/ suū aīalia mori z corrūpi z necesse ē: z hui^o cā est: qz ipossibile est q^o aliqd habeat sensū: qd nō est aīal: z cū aliqd sit aīal: nō est necesse habere aliū sensum q^o istū: z iō posito h solo sensu ponit aīal: z dstructo solo eo destruit: z p h excellētie alioz sensibiliū nō corrūpūt aīal: sensuz at forte vnū corrūpūt: vt color z sonus z odores nisi p accūs: sicut son^o corrūpere dicit^o aīal qñ cū sono ē depulsio aeris z ictus: z tūc pcutiēs tactum corrūpit. Silr at odores inficiētes aerē z cōuertētes

Tex. 2
cō. 67.

ad venenū nāz corrūpūt: nō in eo q^o odores: sed i eo q^o venenū vel aer venenosus ad interiora tāgendo in/ gredit p poros occultos z manifestos. Sed excellē/ tia eoz q^o sentiri possent tactu calidoz z frigidoz z duroz z alioz sensibiliū his fm seipsā z essentialiter remanet z corrūpit aīal. Sicut enī sepe dictū ē: oīs supflua excellētia sensibilis corrūpit sensuz: g^o z super/ flua excellētia tāgibiliū corrūpit tactū: aīal at determi/ nat z diffinit tactu. Demonstratū est enī q^o aīal nō est sine tactu: z q^o sol^o tact^o sufficit ad aīalis cōstitutionez: erq^o igit^o sol^o tact^o posit^o ponit aīal: z pemptis sol^o pe/ rimit aīal: tact^o erit nō tā sensus q^o forma pstitūēs cēn/ tialiter aīal: z iō tāgibiliū excellētie corrūpētes tactū p pns totū aīal corrūpūt z nō solū sensum saluo in eē aīali. Hui^o at cā iā dicta est: qz neqz aīal ad h q^o sit aīal necesse est habere solū hūc sensuz tactū: alios aut sen/ sus sicut sepe dictū est hz aīal pfectū: nō ppter esse: s^o ppter bñ esse: vt visuz hz humiditas in aere z aq^o: qre nus lucētia p se q^o nō indiget medio nisi diaphano solo: aliter qñ itez hz visum humiditas in aere z aq^o: vt in lucido fm actū illuminato videat colores: z p h emi/ nus apphēdat pueniēs vel nocēs. Sustū qz s^o q^o me/ dium saporū est z distinguit a tactu vt discernat dulce vel amaz: z p h pueniēs cognoscat alimētū: z deside/ rio moueat vel remoueat ad ipsuz vel ab ipso. Olsa/ ctū at hz vt remot^o cognoscat alimētū cōueniēs sibi: qz odor est seq^ola saporis linguā pur est nō ad esse: sed ad bñ esse vt p ipsaz aliquid alteri significet: sed hoc modo multas habet virtutes z operationes ad bene esse determinatas.

Tex. 2
cō. 68.

Cap. iij. z est digressio declarans q^o sensibile z ve/ getatiuū z rōnale in homine sunt vna aīa.

Quib^o aut his cōparationib^o habitis videt^o nobis q^o relinqtur h cōsiderādū cū i oī rōna/ li sit sensibile: nec vnq^o a rōnali sensibile sepa/ rat z vegetatiuū: vtz ista tria sint in hoīe suba vna v^o diuerse: z itez due q^o sunt sensibile z vegetatiuū in be/ stijs sint suba vna vel diuerse. Sunt enī sup h iā qdaz latinoz diuerse determinātes: licz sup h vnq^o nō du/ bitauerit quisq^o pipateticoz: dicūt enī corruptibile z incorruptibile nō posse eē subaz vnā: rōnalē aut incor/ ruptibile esse asserūt in hoīe: sensitiuū at z vegetabi/ le corruptibilia: in idē aut cōcidit qd dicūt separabilis z nō sepabilis esse subaz vnā. Ampli^o at inuicē prece/ detū fm tēp^o dicūt nō esse subaz vnā: aīaz at vegeta/ bilē dicūt tpe in hoīs genitura pcedere sensibile: z sen/ sibile pcedere rōnalē. Probāt autē h ex eo q^o embria pri^o tpe trahūt nutrimentū z sanguinē menstruosum q^o sentiāt: trahēs at nutrimentū z cōuertens in spēz nutri/ ti nō est nisi aīe vegetabilis. Silr at embria pūcta acu/ p trahūt z nō fit sine sensu tact^o: z tñ nihil adhuc age/ re pōt intellectu discretiuo. Adhuc at qm ingrediētis ab extrinseco in māz corporis: z educti de mā nō pōt eē suba vna. Nō at est dubiū in intellectū ingredi ab ex/ trinseco fm oīa q^o de intellectu dicta sūt: vegetabilē at z sensibile educi d mā oñdūt opatōes vtriusqz: q^o oēs organice z māles eē pstat nihilomin^o ex pdictis. Nos at mirabilē istoz sapiāz q^o nulli cōcoris est phoz con/ uincim^o p ea q^o in sine primi libri scientie hui^o dixim^o. Qm qm^o qd sit vnies istas aīas vel subas in corpe vno: z qdqd sit illud h erit aliud ab istis: z poti^o suba z act^o corpis: q^o ista tria: oz ei vni^o pfecti s^o s^o vnā esse pfectionē. Adhuc at sepatoz p subaz vnū p in/ tellectū non est in alio. Si igit^o ista tria p subaz sepa/ ta sunt: oz q^o vegetatiuū p intellectum nō sit in sensitiuo: neqz

neq; sensitivū p̄ intellectū erit in intellectu: s; sūt tñ
 p̄iuncta in s̄bo corpore. Hoc aut̄ dato sequit̄ duo incōue
 niētia: quoz; vnū est q; aīa nō hēat diffinitionē silez si/
 gure: q; nō sicut trigonū in tetragono: sic vegetatiuum
 erit in sensitivo: et sensitivū in intellectu. Aliud aut̄ ē
 q; destruit̄ ordo cāz formalium: q; scōa cā nō hēbit a pri
 maria q; ē: et q; cā ē: Sūt enī ordinate cāe formales eē
 viuū sensitivū intellectuū: vt dicit phs in li. de caus. Si
 aut̄ sepant̄ ista tria p̄ sbas eo q; aliqui p̄ eē in diuersis in
 ueniunt̄ sepata: tūc. n. oz esse alia sba in hoīe q; viuū et
 sensitivū: q; qdā inueniūt̄ q; sūt et nō viuūt. Si vō dica
 tur vt nōnulli dūt q; solus intellectus ē sba et forma ho/
 minis ad quē formā vegetabilis et sensibilis sūt disposi/
 tiōes: h̄ absurdū reputatū ē ab auic. et alijs phis: quia
 oīs dispō aliqd ē de genē accidētium: et accidit ex hoc q;
 illud qd est sbale vnū crit accidētale alterius. Sba enī
 bestie sensibilis sba ē et vegetatiuum est sba et actus plāte.
 Adhuc aut̄ hec dispō aut est vltimata: aut non est vlti/
 mata: si est vltimata: tūc semp ad ip̄az sequit̄ spēs et sic
 in sensibili cū eadē mā erit rōnale semp: et sic oēs sensibi
 le erit rōnale: sicut oēs rarissimū est ignis. Si aut̄ nō est
 vltimata: tūc oz q; aliqd additū ei faceret eā esse vlti/
 mata: et sic aliqd cēt inter sensibile et rōnale qd vltima/
 ret sensibile qd itez absurdū est oīno. Sūt aut̄ nō nul/
 li q; dicūt tres sbas esse vnā aīam: eo q; in vno actu ani
 mādi viuūt tanq; aīa nō sit nomē sbe et forme s; opa
 tiōis: qd tāto est absurdus ceteris q; dicta sūt: q; to hoc
 est q; oēs antiquos de aīa loquētes: q; aīam p̄cordit̄ vt
 sbam diffinerūt et sbam eē dixerūt p̄ter solā illoz opi
 nionē q; armoniā aīam esse dixerūt: et in rōne armonie
 posuerūt aīam. Illi enī dixerūt aīaz esse accidēs qd cō
 sequit̄ armoniā ip̄am: Amp. aut̄ hāz triū sbaz s; actū
 erit aliq; cā: aut igit̄ vnio actiōnū puenit ab vnitāte cor
 poris: aut ab vnitāte sbaz tūc nō sūt tres substantie sed
 vna: aut simplex: aut cōposita ex tribus. Si aut̄ ab vni/
 tate corporis: hoc absurdū est: q; iā corpa vniret̄ actū aīa
 rū: et sic aīe nō essent cā vnitātū corporoz. Et tūc quere
 ret̄ q; sit cā vnitātū corporoz et nō erit assignare cām etiā
 si fingēdi def licētia: nō enī pōt̄ dici q; corpora organi
 ca p̄ se sint vnita ex multis: cuz oīs vnio materie sit ab
 vnitāte forme p̄ficiētis. Inducūt aut̄ isti sile oīno fūda
 mētū sup falsas p̄positiones: dicunt. n. q; ignis radius
 lune et solis sint diuersae substantie: et tñ frequēter vnun
 tur in illuminādo: supponētes radios esse corpa: quod
 alibi ip̄obatur̄ est: et nulli p̄paterici p̄cordāt: neq; etiā
 si cēt radij substantie vnun̄tur in illuminādo q; maius lu
 me occultat̄ min⁹ et facit ip̄z nō opari luce suo: pp̄ h̄ igit̄
 tur et his silia multa q; nō induci oz drias in hoīe h̄ tria
 esse sbam vnā in hoīe q; est actus et p̄fectio hoīs nec sen
 sibile esse in homine neq; vegetabile aīas vel sbas sed
 potētias q; fluūt a suba: q; est aīa rōnalis: sicut sepe supe
 rius diximus. In alijs aut̄ sensibilis est sba et nō poten
 tia: s; hz suas potētias p̄cupiscibile et irascibile: et qnq;
 a se fluētes sensus. Sitr aut̄ se hz vegetabilis in plātis
 modū quo p̄cedēs ptās est in sequēti dixim⁹ supius in
 plurib⁹ locis: quē h̄ iteramus pp̄ doctrine facilitatē: qm̄
 inferior est in lupiori sicut in magis formali oīs ptās
 inferioris opationes dirigunt̄ ad lupiorē: sicut materie
 instrumētalis ad suā formā: dixim⁹ supius q; oīs opa
 tio q; instrumētalis se hz ad aliā est malis et imperfecta ad
 illā. Sicut enī se hnt̄ opatiōes qnq; sensuū ad sensū cō
 munē: sic se hnt̄ opatiōes sensus cōis ad fantasiā. Sitr
 aut̄ et opatiōes fantasie ad intellectuū possibile: et vltēri
 us intellectus possibile ad agētē q; absolute et simplr est
 sba hoīs: nō tñ dicim⁹ simplr vnū esse mā et altez: sed

māle h̄ mō q; imperfectū dicit̄ māle. Imperfectū aut̄ est oēs
 māliter opans vel instrumētalis: dico at̄ illud instrumen
 talis opari: q; opat̄ ad altez qdā qd est p̄fectio opis.
 Sitr aut̄ se hnt̄ opa vegetabilis ad sensibile: cui⁹ signū
 est: q; nutritiua p̄uertit̄ nutrimentū in carnē: q; nō est s̄bm
 vegetabilis tñ: s; mediū in tactu: ex q; et facile innotē/
 scit potētiaz multitudinē in aīa nō iducē cōpōnē essen
 tiale: s; potē oñdit vnū formalissimū ex q; oēs iste fluūt
 potētie q; to formalis est: tāto in plurib⁹ opatiōib⁹ inue
 nit̄ et sui ad plura idigēt in q; differt a nā q; obligata est
 materie: et vnū tñ opat̄. In h̄ tñ vno vltio formali ali/
 qd est sile forme: et aliqd materie: s; nō mā et forma: si/
 cut. s. dixim⁹ in tractatu de intellectu. Has. n. differētias
 in oī nā necesse est inueniri q; est citra nāz et essentiā pri
 mā. Si q; vō posteri⁹ obiciat̄ has potētias aīe nō esse
 substantiā: s; esse potētias naturales: et ita esse de gene/
 re accidētium: et inde vltērius velit esse in aīa cōpositio/
 nē subiecti et accidētis: iferēs vltēri⁹ aīaz esse cōpositā
 sbam ex mā et forma: eo q; ante oēs cōpositiōes scōas
 accidētium cū substantijs cōpositio est prior ex materia et
 forma: eo q; nullū accidēs accidit substantie simplici si/
 ue sit materia siue forma: nos dicimus q; h̄mōi potētie
 nō sūt accidētia cōiter: s; sūt potētie naturales et p̄prie
 tates aīe: et hec sūt vires substantie ei⁹ et talia multa ac/
 cidūt oī substantie simplici: siue sit forma siue materia: si
 cut et nos. s. dixisse meminim⁹. Et h̄ addimus q; tanto
 accidūt ei plura de talib⁹: q; to fuerit simplici⁹: q; to. n.
 simplici⁹: tāto plura opat̄: et vtiq; nihil opat̄ cui⁹ vir/
 tutē opis nō hēat: et iō ex taliū accidētium multiplicitate
 et multiplicatiōe nō p̄cludi pōt̄ cōpositio sbe. Qd aut̄
 isti obiciūt de corruptibili et incorruptibili: et sepabili et
 nō sepabili vnā et eadē hz solutiōez: q; videlz aīa hoīs
 tota incorruptibilis et sepabilis est a corpore: s; p̄ accidēs
 nō sepat̄ in qbusdā virib⁹ eo q; opatiōes illaz nō sint
 sine corpore: sicut supius dixim⁹ de naua: q; sbalit̄ sepat̄
 a naua: s; nauigatio nō sit sine corpore: sicut senescūt et
 debilitant vires aīe: ita corrupunt̄ et nō aliter: p̄stat at̄
 q; nō senescūt et debilitant nisi corporis senectute et debi
 litate: sicut debilitat naua vel nauigatio nauē iā fracta
 et scissa et iueterata: et iō aīa exuta vires suas hz: s; nō
 vtaf̄ eis: tñ nō sūt ociose: qm̄ vsus ip̄edit p̄ accidēs vt
 p̄z. ex dictis. Qd aut̄ iducūt q; vegetabilis p̄cedat sen
 sibile tpe et sensibilis rōnale nō puenit nisi ex malo itel
 lectu libroz aris. Docet. n. aris. nos aīam nō esse in seie
 sicut actus ē in eo cui⁹ est actus q; si sic inesset ei: tūc semē
 eēt aīal vel plāta s; docet nos: q; ē in seie sicut artifex i
 artificiato: et iō in seie nō opat̄ nisi sic artifex: neq; vnq;
 opat̄ aīe op⁹ nisi in corpore organico p̄fecto p̄m nūez et
 figurā et forma organoz: et h̄ mō dicit q; p̄cedit op⁹ nu
 tritiue op⁹ sensitue: hoc aut̄ op⁹ nō est aīe: s; virtutis
 formatiue: q; ē sicut artifex formās corp⁹: et p̄m istū mo
 dū est exposit⁹ aris. a suis cōmētatorib⁹ et iō ex h̄ nihil
 inferri pōt̄ de aīa: neq; q; sit vna: neq; q; sit multa: hec
 igit̄ etiā in. xvj. libro de aīalib⁹ dicit aris. vbi etiā dicit:
 q; spiritus q; est in semine est intellectus eo q; opat̄ vt
 intellectus practicus alicuius artificis. Qd aut̄ dicit de
 eo q; est ingredi ab extrinseco et duci de materia nihil
 oīno est ad p̄positū: et solutio huius patet p̄ ea que di/
 cta sunt de intellectu agēte erit aut̄ de his subtiliter lo/
 quēdū in libro de animalibus. Hec igit̄ de anima p̄m
 q; in seipsa p̄siderat̄ determinata sufficiunt.

Alberti magni Episcopi Ratisponensis philoso/
 phorum grauissimi: super libro de anima sententia foe/
 liciter explicat.

Incipit liber de intellectu et intelligibili domini Alberti magni ordinis predicatorum et ratisponensis episcopi: cuius tractatus primus est de natura intellectus.

Capitulum primum de quo est intentio: et quis dicendorum ordo.

8
Sicut a principio istius operis diximus scia de anima non satis complete habet ex hoc quod de anima secundum se ipse in libro de anima determinatus est. Oportet enim cum hoc scire de obiectis que proprias partibus anime inferunt passiones. Horum autem obiectorum quorum propria passiva proprietate siue potestatis habet anima quodammodo proprias passiones inferunt anime: quodammodo autem conueniunt anime et corpori. Conueniunt enim sunt passiones quecumque sunt talia circa que operans anima instrumentum vult corporis: ut quecumque sunt circa vegetabile et sensibile animas. Propter quod et peripatetici veteres scias de talibus conueniunt anime et corporis vocauerunt. Et de his in parte ista per modum nostro expedit sumus in libris de nutrimento et nutrimento: de sensu et sensato. Restant autem adhuc libri de somno et vigilia: de iuuentute et senectute: de inspiratione et expiratione: et de moribus qui dicuntur animales: de vita et morte: qui omnes sunt de operibus conueniunt anime et corporis. Sed quia nequaquam interpretatio somni et nati eius bene determinabilis est: nisi per se de intellectu et intelligibili. Ideo nos habet iterponere scias de intellectu et intelligibili: scilicet intelligere anime humane sit proprius propter corpus. Attendimus enim sic sepe pretestati sumus principia litera facilitate doctrine: propter quod magis sequimur in traditione librorum naturalium ordine que facilius docet auditor que ordine rerum naturalium. Et hac de causa non tenuimus in exequendo libros ordine quem prelibauimus in prehemis nostris: ubi diuisione librorum naturalium posuimus. Determinantes autem de intellectu et intelligibili supponemus quecumque in libro nostro tertio de anima conuenienter determinata sunt. Quecumque vero habent inquirenda esse videntur que per demonstrationes et rationem investigare poterimus tractabimus: sequentes principis nostri vestigia. Cuius libri de hac scia scilicet non vidimus: in discipulorum eius plurimorum de hac materia que plurimos et bene tractatos per speximus libros et epistolas. Interdum et platonis recordabimur in his in quibus peripateticorum sententias in nullo precepit. Cum autem secundum plurimos probabiliores philosophos intellectus faciat intelligibile in forma intelligibilitatis: ideo nos per loquimur de nati intellectu scilicet quod est intellectus: et deinde de intelligibili scilicet quod est de intellectu: et deinde de unitate et diuersitate intellectus ad intelligibilia: quia his cognitio satis perfecte habet scia de intellectu et intelligibili. Ope autem per se inuestigare est huiusmodi: quia his scitis et proprie homo scit quod proprie ipse est cum sit solus intellectus: sicut dicit aristoteles in x. ethicorum: et scit insuper principium iter ea que faciunt in ipso felicitate preterlatiua. Incipientes igitur inuestigare naturam intellectus: in primis ponemus que secundum naturam sunt priora.

Capitulum secundum in quo demonstratur quod omne cognituum animalium causatum est ex alio quodam cognituum.

Sciamus igitur omnem naturam que habet potestatem aliquid cognoscere: aut a seipso virtute cognitionis habere: aut ab alio alia natura que est ante ipsam. Constat autem quod non habet a seipso: sicut enim est principium cognitionis in omnibus alijs et est sua virtus cognitua: non imperfecta sed perfecta: neque est passiva sed actiua: que omnia non conuenire debet animalium que ad modum clarum est que in libro de anima declarata sunt. Si quis autem forte diceret quod anima animalium habet a seipso virtutem cognitua: eo quod in natura sua est cognitua eius partes: sicut triangulus a seipso

so habet tres angulos etc. et propter hoc non est principium causans in alijs aliquid: dicemus quod a seipso habere dicitur duobus modis. Uno quodammodo secundum causam efficientem: et alio modo secundum causam formalem. Nos autem habet querimus de cognitione a seipso scilicet virtutem causam: sicut in philosophis primum mouens est motuum a seipso. Tunc quia ante se non habet causam sui motus efficientem: tunc quia a natura et essentia sua est mouens: propter quod etiam omne quod mouet motuum virtutem habet ab ipso: et est sua virtus motiua formaliter influens omnes virtutes motiuas in omnibus alijs mouentibus. Sic enim credo virtutem anima animalium cognitua sit a seipso: et sequuntur que preducta sunt. Cum enim omne creatum a nobiliori necessario deficiat a causa sua prima. Defectus cognitionis que est in virtute cognitua anime animalium ostendit quod non solum ab alio quodammodo habet virtutem cognoscitua: sed etiam quod multum distat ab illo quod est prima causa et fons cognitionis. Oportet igitur dici quod habeat ab alio quodammodo quod est primum et perfecte cognituum omnium. Si enim ab alio non primo et perfecte diceretur habere de illo esset eadem questio et abiret habet in infinitum aut stabit in primum et perfectum cognituum. Amplius omne cognituum animalium mortaliu cum omni cognituum mortaliu est idem genere: aut si diceretur per prius et posterius hoc tamen est per respectum ad vnum. Quecumque autem tale habet generis vel nature conuenientiam et unitatem: ab vno aliquo exeat quod est causa conuenientie illius in omnibus. Oportet igitur cognituum animalium ab vno alio cognituum primo causatum esse secundum efficientem causam simul et formalem. Si autem quis dicat quod hoc non concluditur nisi de causatis vniuocis: sicut homo generat hominem: cognitua autem non habet vniuocam causam in genere sed equiuocam: conuincemus aduersarium veritatis per hoc quod omne equiuocum ad aliquod reducitur vniuocum quod est ante ipsum. hic ergo generans erit equiuocum quod ut dicitur habet aliquod vniuocum ante se quod est prima causa huius et sic redibit idem quod conclusum est prius. Amplius in omnibus ita esse videmus quod quecumque inueniuntur alique virtutes et forme in pluribus et in quibusdam eorum sunt imperfecte in quibusdam autem perfecte imperfecta causa sunt a perfectis et imperfectio venit ex diuersitate et imperfectioe materie. Sic igitur quod sic se habeat et in cognituis naturis. Natura igitur qua cognitua sunt alia animalia erit ab aliqua prima natura cognitua et perfecta. Hec autem disputatio tota trahitur ex epistola quadam aristoteles. quam scripsit de vniuocitatis principio cuius mentionem in methaphisica facit auicenna. Dicit autem eustratus super sexto ethice aristoteles. omnes cognitionem animalium fluere a prima causa cognitua.

Capitulum tertium qualiter vegetabile et intelligibile imperfectum fluunt ab intellectu primo et perfecto.

Queramus igitur que sit illa natura: cum enim primum in ordine nature influit in secundum et non e conuerso: prius autem in ordine nature sit viuere que sentire et sentire que intelligere videtur alicui fortassis quod primus fons omnis cognitionis esset viuere solum et non sentiens et intelligens precipue cum prius in ordine nature sit per modum vnius et secundum per modum duorum quorum vnum additum est ad aliud tertium per modum trium sibi presequenter ordine nature additorum si sentire addit ei quod est viuere et intelligere ei quod est sentire eo quod sicut in libro de anima diximus eadem est ratio anime que figure. Sicut enim in figuris trigonum est in tetragono. ita vegetatum est in sensibili et sensibile in intellectu. Hoc autem erroneum esse probatur ex hoc quod nunquam secundum naturam imperfectum causa est vniuoca perfecti viuere aut separatum secundum esse a sensibili et intelligibili imperfectissimum est in genere viuorum nec aliqua vite nobilitate habet qua principium esse possit. Adhuc

Adhuc in oibus catis vniuersis fm naz sic e qd qd cuq
 essentialr inest cato h potētius ⁊ nobili⁹ ⁊ clari⁹ prius
 ⁊ pfect⁹ inest cāe illi⁹ cāti. Oib⁹ pgnoscitiuis eēntialr i
 est pncipiū cognoscitiuū h g potēt⁹ nobili⁹ pri⁹ ⁊ p
 fectius inest cāe eoz q pgnitiua sunt. Nō g fluit nā q cō
 gnitiua sunt aliqñ ab aliq vno viuo cui⁹ viuere sepatū
 sit a pgnitio. Ampli⁹ iter cāta est nobili⁹ pri⁹ ppinquus
 qd e cā qd plurib⁹ bōitatib⁹ ⁊ nobilitatib⁹ appropin/
 quat sz intellectiuū plib⁹ nobilitatib⁹ ⁊ bōitatibus ap
 ppinqt pri⁹ pgnitio ⁊ perfecte ⁊ h e magis itellectiuū
 q viuū solū vl sentiēs ⁊ viuēs tm oz igit q fons ⁊ ori
 go pgnitiōis vite sit aliq nā itellectual. Amp. q pfecti
 ua sūt visus videmus oia cāri ab eo q p seipz ⁊ perfe
 ctissime e visibile. Ois. n. diuersitas colorz catur a luce
 ⁊ diuersitas colorz puenit ex mltiformi pmixtōe opa
 ci ⁊ terminati corpis cū diaphano cui⁹ p se act⁹ e lum.
 sllr igit ab eo q pfectissime e pgnitiuū fluit ois pgnitō
 ⁊ diuersitas pgnitionū puenit ex mltiformi obūbratio
 pgnitiuū lūis irradiātis sup ea q sūt cognitua i diuersita
 te aialū. Ex oib⁹ at hīs pbatissimi dterminauerūt oēz
 cognitionē itelligibilē ⁊ sensibilē aialū effluere ab in
 tellectuali nā pfecte ⁊ itellectualr pgnitiua. Cū. n. dicat
 cā priā pl⁹ ifluere q scōa: h tradiderūt pipatetici eē ve
 rū de cā vā viuū at sepatū a cognitio cā nō e pgnitiuū:
 ⁊ iō nō ifluit. Sz cū cā priā oēs suas bonitates inluat
 sup cātū ⁊ bōitates i ipsa nullā hēant distinctionē ⁊ or
 dinē eo q ipa simplr oia priā hz añ cāta. In cātis tm ea
 q influūtur ex ipsa influūtur sub ordie ⁊ distinctionē ⁊
 sic pri⁹ ifluit qd sz ordinē itelligēdi e gnali⁹ ⁊ pri⁹ eo
 q remota cāitate priā nō ifluit aliqd scōoz sz remo
 ta cāitate scōi adhuc ifluit priū. Sllr at in cā q e fōs
 vite ⁊ cognitōis viuū nō addit aliqd sup altez qz suū
 viuere e suū itelligere sz i cātis in qb⁹ distinctionez hz
 viuū: viuū e i alio qsi fundamētū ipsi. qtu at ad attri
 butas nobilitates nihil e adeo multiplex sic cā priā: sz
 ista mltiplicitas nobilitatū in cā priā nullā simplicitatē
 adimit eo q oēs simplr ⁊ vnite has nobilitates phēt
 añ cāta. ⁊ iō dic egregie phus q: cā priā oib⁹ cātis suis
 pnoiet ⁊ q e diues i se in qb⁹ nulli cātoz dat ⁊ largit
 ⁊ est diues in alijs que proportionalr cātis cōmunicat.

Lapi. quartū q ab itelligētia nā cognitua sit cāta
 sicut dicit plato.

Is aut sic declatis oz vltierus iuestigare q sit
 h illa nā q fontalr effluit oēz cognitionē ⁊ vitā
 ⁊ videt plo velle q itellectualitas in hoie ⁊
 sensibilitas i brutis vtrūqz vite pncipiū in vegetabil
 bus ⁊ brutis effluat a motorib⁹ orbū ⁊ stellaz. iduc.
 n. in thieo sūmū deoz ad motores celestiuū loquētē ⁊
 dicētē. hoz semētē ego faciā vob qz tradā: vob at eye
 q par e. In idē at p sentire vidēt quotquot aias aialuz
 ab itelligētis pfluxas ⁊ cātas tradiderūt. Cōfirmat at
 isti dca sua triplici rōe potissime qz vna e q oē vltimū
 in ordine cātoz n exit a priā cā nisi p cās q imedio sūt
 Vltia at cāta sūt forme gnābiliū ⁊ corruptibiliū. De
 die aut cāe sūt motores orbū celestiuū qz itelligētias
 celestes vocauerūt phi. priū at fundēs aias e itelli/
 gētia vltimū mouēs orbē. scōa rō. qz itelligētia iprimis
 in aiam sic aia in corpis aiati nām sic g dicim⁹ aiaz esse
 cām corpis aiati ⁊ motuū ⁊ passionū ei⁹ sz q e aiati:
 ita debem⁹ dicere itelligētā infimā eē cāz aie pgnitiue
 fm q e cognitua: eo q cognitō aie qdā e resultatō lūis
 itelligētie. Tertia e q sic corp⁹ aiati e sub corpe cele
 sti cāri ⁊ rectū ab ipō: ita aia corpis e sub itelligētia ⁊
 recta ab eo. Hui⁹ at priū videt. si. n. cognitū mortaliū
 flueret ⁊ regeret ab itelligētia vltimū orbis vel alicui⁹

alioz orbū vel oim tūc ipsa i suis motib⁹ ⁊ opib⁹ co
 gnitiōis ⁊ affcūs ncērio subderet motib⁹ astroz eo q
 oē effluēs ab aliq pntet ⁊ restringit ab illo in potētis
 opationū. Qd at aia pncipue sub motib⁹ astroz restrin
 git ⁊ oēs e pipateticos ⁊ ptholomeū. Jpā. n. ⁊ supio
 ra in speris apphēdit ⁊ ab his ad q mot⁹ astroz icliat
 libere auertit: ⁊ alia aduertit p sapiāz ⁊ itellectū sic te
 stat ptholome⁹. Amp: in nā iō e ordo priū ad media
 ⁊ medioz ad vltia q aliqd causet i vltis a medijs q a
 cā priā nō sit pfectū ⁊ dico d his cātis q noie suo ipoz
 tat aliq nobilitatē. alr. n. ex vltis ad media nō eē recur
 sus ad priū ⁊ h eē nō pōt cū oē qd e aliq bōitatē cāe
 prie dōsideret ⁊ ppter illā agat qd agit. Siue g dica/
 mus media aliqd agere in vltioz pductiōe siue nō sp
 bōitates vltioz pncipalr ⁊ efficacit sūt a cā priā ⁊ ea
 q inter media sūt opant vt instrā si qd ad ea operant.
 Amp. at i lūie qd e vltis cā colorz videm⁹ q lz vltios
 colores pstituat p pmixtionē prioz: tm ois pstitutō co
 lorū e p naz pspicui pncipātis lum tāq priā colorz ipo
 stasis. ⁊ qd aliqd color d nā hz coloris ab ipso hz ⁊
 si qd aliō e i ipso pot⁹ e d pziatiōe nāe coloris q me
 reat dici coloris eēntia. Dino igit eod mō cū priū ef
 fluit bōitates suas sup media ⁊ vltia si aliqd eē a me/
 dijs influxū sup vltia: tm pstitutio vltioz nō erit nisi
 ex pncipatiōe bōitatū priū ⁊ si qd aliō e i eis e aliqd
 pziatiōis. ⁊ h snia optioz fuit sapiētū grecoz theofra
 st⁹ ⁊ dionys⁹ ⁊ alioz phoz. Adducebāt at sile de lūie
 sol qd ifundit se aeri lūido ⁊ nubib⁹ terrenis diuerf q
 lz ab aere sit i nube ⁊ a nube sit in terra tm qz media nō
 dat nisi qd a sole receperūt totū sol e q e in vltis ⁊ si l
 medijs ⁊ vltis distet lumē a lūiditate sol h pot⁹ pziua
 tiōis mae e q alicui⁹ cāe h efficiētis. His igit psciētes
 dicū q cū plo dicat q pziū celestiuū sit exeq bōitates
 priū ⁊ semētes sbaz cognitiaz h mō psequūt q istrā
 inducūt ea q sūt i arte artificis illa instrā mouētis ⁊ cō
 stat q instrā mouētis ea nō faciūt ea ex suo pziū aliq
 influxo. Est. n. in oib⁹ itelligētis ordo formaz practi
 caz q p ipsas in māz gnābiliū dscēdit ⁊ sūt forme i oī
 bus eod sz in iferiorib⁹ magis ⁊ magis dterminate. sic
 forma lucis ead in sole ⁊ i aere ⁊ nube ⁊ corpe dtermi
 nato lz lum sz q magis dscēdit a sole magis ⁊ magis
 coartet ⁊ dterminet ad naz coloris. Eodē at mō e de
 forma artis i mēte artificis q exeqt manus ⁊ cadit in
 instrā ⁊ suscipit ferrū q pportioalr in oib⁹ e ead ⁊ tm
 magis dterminata ad māz i māu q i mēte artificis ⁊ ma
 gis in malleo q in māu maxie at i ferro e dterminata
 eo q ferrū mālr suscipit eā. Et eē h in mltis sile itelli
 gētis ⁊ cāe prie ⁊ mae gnābiliū si man⁹ inllcm hēret
 ⁊ malle⁹ q pceptā formā a mēte artificis explicaret ⁊
 exeqrent. vñ sic nihilominus tali exite ypotesi in arte
 oia erūt a mēte artificis sic oia in phitis sūt a cā priā lz
 itelligētie qsdā bōitates explicēt ⁊ p motū celestē in/
 ducūt i māz. De his at pleni⁹ e tractare priū phi. Ad
 ppositū. n. sufficit q iductū e quotquot tm posteriorū
 phoz aias ab itelligētis cātas ⁊ pfluxas eē tradide
 rūt hūc modū flux⁹ q dicit⁹ e intellexerūt ⁊ hac de cā
 ⁊ aiaz ipriū ab itelligētia posuerūt ⁊ eā eē stramētū i
 itelligētie ⁊ sbz illūinatiōib⁹ ei⁹ i h vez vtiqz dicētes
 sic oñdūt dinatiōes sōnioz ⁊ alia mltā de qb⁹ i alijs li
 bris erit tractat⁹ pp qd et in libro d motu cordis aia il
 lūinationū q sūt a priū scōa reuelatiōe dicit eē pceptū
 ua. Per ista et q dca sūt satis pz qlr motores inferiorz
 sperarū fūdāt ⁊ qlr n. priā. n. ⁊ tota fusio aie ⁊ ois nāe
 est a priā cā iferiores at ozbes opant orgāice dtermin/
 nādo ⁊ inclinādo nās ad māz: pp qd plo dic q in qlibz
 l ij

orbe aia aliqd accipit memoriā in orbe saturni 7 alias in alijs sic in pzo de aia dterminauim. Et fz hūc modū eētia aie a pzia cā tota 7 sola aplicatō at 7 dtermi natio ad corp^o ē ab alijs instrāl^r ptime cāe dseruētib^o 7 q ad h regēda in illūinatiōib^o 7 mouēda motib^o tpa lib^o subijctū intelligētjs alioz orbū 7 qz sic totus celi pzetus referē ad cāz primā: iō melius intelligētes phi totū vnicū motorē dixerūt hēre 7 iseriores motores ad spās dixerūt eē vtutes 7 mēbra pimi celi 7 sui mo toris. De his at in scdo celi 7 mūdi fecimus mētionē. Erit aut de his perscrutatio completa in pima phia.

Cap. v. vnde prouenit generum aie diuersitas 7 ve getabile. s. 7 sensible 7 intellectiuum.

C Onsequēs at dicitis ē vt modū descēsus aiaz determinem. Cū. n. pima cā fundēs luce sua aias sit nāyna simplex intellectual videbitur mīz q̄lr mlta sūt gnā aiaz vegetabile. s. 7 sensible 7 i tellectuale. nō. n. h accidere pōt ex motorib^o itermēdij eo q oēs illi intellectuales a phis eē tradūt: nec ē vez q dic pictagozas oēs aias eē intellectuales: 7 oia corpa eē aia. ta nec mot^o sensus vl intellect^o posse exēq̄ inqt aiaz in qbusdā corpib^o ob mae grauitatē. **Lapis. n.** vt ait aiatus ē: fz pp terrestreitātē ē in ea oppssa aia ne oñ dat mot^o vegetatiōis vl intellect^o vel sensus. in plātis aut pp minorē terrestreitātē ostēdit 7 opaf aia vegeta tōez: fz n sensuz. in brutis at min^o terrestrib^o opaf vnū vel duos vel oēs sensus fz nō intelligere. in hūano vō corpe qd min^o oib^o terrestre ē 7 i pplexiōe maxie rece dēs ab excellētia srioꝝ oēs pplete hz aia opatiōes. h .n. eē nō pōt cū nā nūq̄ deficiat i nēcrijs. si. n. fuissz aia pfea sensibil 7 intellectiua in lapide vel plāta dedisset vtqz nā organa lapidi 7 plāte qbus sensibil explicare posset opatiōes aie sensibil 7 intellectual: Adhuc at ois diuersitas mae ē pp diuersitatē forme sic pzi^o sepe i ex positis libris ē pbatū. Quō ḡ dici pōt q in oib^o corpi bus q valde figuris dria sūt 7 qritate 7 nā sit idē gen^o aie. nec pueniēs est rō psonis dicētis q fz merita mae i fundant forme qz fz h mālīs diuersitas eēt cā diuersi tatis formaz cū h nō sit vez eo q mārū diuersitas nō est cā fz signū diuersitatis formaz. si. n. diceret eē cā tē opteret q mī eēt aī formā fz nāz 7 itellectū 7 eēt cā forme q oia absurda eē nō dubitat qcuqz bñ istruct^o ē fz ea q pbata sūt i phicis libris. reāet ḡ qd vñ puēt aie genez diuersitas vegetabile sensible 7 itelligibile. ab vno. n. eod mō se hñte nō pōt eē nisi vnū fz q cōit oēs phi tradiderūt. fz qd h citi^o soluit si plderet subtilr fz quē modū largitiōes nāz a pzia cā pcedūt. oēs. n. for me ab ipso toti^o vniuersitatis nā largiūt q at magis ab ea elōgātur eo magis nobilitatib^o suis 7 bōitatib^o pzi uat 7 q min^o recedūt eo magis nobiles sūt 7 ples hñt bōitatū ptates 7 vtutes 7 sic i phicis dixius q i ipa in distincta sūt pcedētia ex ipa distinguūt fz eē 7 eēntial 7 spēs diuersas sic radij a sole veniētes i acra 7 vitruz claz 7 vituz coloratū diuersū eē 7 diuersas spēs acci piūt 7 fz hūc mōz puēt diuersitas eo q vnū fluit ab vnico p diuersa orgāice ipz explicātia 7 in diuersa ab ipsa iformata sic ēt in pte determinatū ē i. viii. phicoꝝ 7 sūt gradus dissilitudis i h descēsu qm descēdēs vite pncipiū qd ē aia vsqz ad corp^o ppositū ex srioꝝ orgāi cū cui^o pplexiō ppositat eqlitari celi mēt nobile hñs opationē dīnā 7 itellectualē 7 aialē eo q ipz ē formāf als generās ea q ill reformāt eo q nihil gnāt aliō nisi p diuinū aliqd qd ē i eō itellectualē at eo q opaf non vtēs corpe. aialē at eo q orgāico vñ corpeo. fz tñ suū itellectuale obūbrat i eo q ē inq̄sitū n certū sic ē itel

lectuale itellectuū celestiu nō obūbratū ex turbatiōi bus corpm. recedēs at āpli^o in regiōe dissilitudis āpli^o obūbrat ita q itellectuale amittat in toto retinēs solā sensibiliū pgnitiōē. Adhuc at āpli^o distās retinet solā infimā ptatē aie q ē vegetare 7 h mōi exēplū ē a lūte re cedēte a sole in acrē lip idū 7 nubē subtilē 7 corp^o colo ratū albo colore vel nigro vl rubeo. h. n. paulatī 7 pau latī claudif 7 vi sue ptatis plus 7 pl^o amittit donec ve nit ad priuationē. i oib^o i q pcedit hz diuersū eē 7 spēs nec ē vnū nisi fz pcessionē ab vno pzo lūis fēte. 7 qz huic p oia silis ē pcessiō formaz a cā pzia: iō plo dic formā primā esse vnicā 7 ex ipsa vnus ydea oia fieri. Sz 7 democrit^o 7 leucippus oia dicebāt eēvnū 7 idē fieri diuersitatē ordie 7 ppoē. Errabūt at ābe secte qz qd ē vnū pcessiōe ab vno simplici 7 multa fz eē 7 si gurā tñ fz relationē ad primā cāz efficiētē vnicā eēvnū 7 si plderent nāe aiaz 7 formaz fz h eē diuersū tūc sūt pprie nāe aiaz 7 formaz 7 diuersitas mae ē pp ipsas 7 nō ecōuerso 7 sūt dātia eē mae^o 7 h plderō pprie eaz ē 7 sic dissimūtur 7 sciūt fz q ysaac dic i libro dif finitiōnū q videlz aia rōnal pducit i vmbra intelligē tie 7 aia sensibil in vmbra rōnal 7 aia vegetabil in vmbra sensibil 7 nā celi i vmbra vegetabil qm eētia dās eē pcedit a cā pima 7 sic cū distās p silitudinē accipit erit simplicissima in eē 7 potissima 7 nobilissima 7 vñl sima nā qdē fz abstractionē fz fz q dicimus q vñl^o cāt 7 plib^o influit pp qd h eētia ē vegetabil itellectual cā tiua motū 7 ples alias hñs ptates bōitatū 7 q ad h oia dat pzo cāto qd ē ens itellectuale cātiuū mot^o orbis h aut eētia descēdēs pziuat simplicitate 7 ptate pl^o 7 i pl^o sic dicim^o vsqz ad vltimū ens qd mīmā accipit en tis drāz 7 ptatē 7 h pziuatō ē ei^o obūbratio vocata a phis. Ex h p3 vus itellectū ei^o q oia sūt ex ipsa vñl ydea 7 q̄lr ydea in pzia cā eēvnica nō hñs plalitatē nisi pcessu 7 vicinitate cōtoꝝ. Nō. n. ē vñ q vita in pima cā sit sepata ab eē fz a simplici eē pimi simplex eētie est emanatio. Et sic eē pimi vñl ē 7 cognitū 7 motū ita ē in eisdē ptatib^o eētia emanās q diu nō obūbrat p distātiā dissilitudis. Ex q tria correlaria hñt vnū q vbi est eē itellectiuū 7 sensitiuū 7 vegetatū 7 motū ibi eēvna eētia 7 sba simplex: fz m̄plex in ptate vtrū qz hoz hñs ex ppinqtate sui pcessus ad pimiū a q p cessit. Scdōz ē q si aliq forma sba sit motiua sui sba fz locū hz ex pueniētia cū pimo qd mouet fz locū imo bilis exñs 7 nō ex h q sit ppositū sic qdā latinoꝝ alle rebāt. Tertiū q nēcrio nō recedēs lōge a pimo p pzi uationē nobilitatū sic itellectuale manet sepātū 7 ppe/ tuū recedēs at lōge pmisset 7 mortale 7 corpale effici tur. Ex his scit q̄lr aialia mouent se 7 nō alia 7 q̄lr aia itellectualis nō est actus corpis nec corrūpitur corru pto corpe sicut mentiēns dixit alexander.

Ca. vi. vñ itellectiualitas aie sit māvl ex fluxu a cā pzia.

Actū at nobis ē determinare d nā itellectual aie qm nāz hz hanc ex h q ē pcessiō a cā pzi ma emanās at nō vsqz ad pmiūtionē mae 7 iō adhuc a qbusdā sapiētib^o nostre legis imago dei di cit. Ex hui^o. n. assilatiōe cāe pzie hz itellectuū vlr agē tē q sic lux ē sepata sic in tertio de aia cōueniēter ē ostē suz. Ex h tñ q h nā appropriauit corpi orgāico phico nā sua itellectual paz mergit 7 iō hz itellectuū possi bilē accipiētē ab imaginatiōe 7 sensu 7 cū nā h sepata 7 non mersa in māz fm se oꝝ q sit vñs 7 iō est aia vlr oim cognitua itellectualr 7 nō q̄rūdā solū qz qdā n efficiunt determinata nisi p māz itellectū at diximus eē sepātū. Cognitiā at sensibil q ē act^o organū mālīs nō est acceptiua

est acceptiva nisi quondam sic satis in libro de anima est determinatum. Ex quo constat meritum esse eum qui scripsit librum solum vite que quedam de materia et forma vocatur quia ipse videtur velle quod ex materia habet intellectus potentiam omnia intelligendi. dicitur enim quod materia prima est quod potentia est omnia et quod plus determinat formam eo plus claudit et determinat potentiam eius quam si addatur prime materie habet forma que est intellectualitas tunc non est amplius in potentia ad intellectualitatem sed ad omnia alia. Et si addatur ei forma sequens que est corporeitas tunc iterum determinatur potentie et tunc non erit in potentia ad intellectualia. Si autem proprietati addatur proprietates non erit in potentia tunc nisi ad ea que in potentia sunt priorum et habent forme generabili et corruptibili. Hoc enim dicitur erroneum est et omnibus peripateticis nullo modo intellectus est potentia omnia sic materia prima est potentia omnia quia forme individue habent esse materia non separata sunt ille qui sunt potentia in materia. Forme autem que potentia sunt in intellectu sunt viles separate ab individuibus et precipue a materia non habent et nunc sed videntur et spiritus extrinsecus. Adhuc autem materia non facit formas esse in seipsa per aliquid quod sit eius de natura et generis cum materia. Intellectus autem habet aliquid sui intellectum videlicet agentem qui facit formas esse in anima intellectuali. Adhuc autem intellectus qui potentia est omnia intelligibilia se habet ad ea sic tabula rasa et habet modo non habet se materia ad formas viles que potentia sunt in ipsa. Amplius materia nihil horum intelligit que potentia vel actu sunt in ipsa in intellectu autem intelligit universa. hec omnia habet breuiter tanguntur quia in libro de anima habet intentione expressa sunt et probata. vnde nos in materia anime ponamus aliquid potentiale et aliquid quod est actu illius non in possumus dicere quod potentiale quod est in ipsa materia sit quia non habet proprietates eius sed multo congruentius dicitur quod cum anima intellectualis esse nobile separatum retineat quod ex parte illa que attingit primum et tempus efficitur possibilis: et ex parte que omnino de manet separata est activa et perfecta eiusdem possibilitatis cuius congruum exemplum dicitur antiqua in flamma adherere aridis lignis cremabilibus. Illa enim in ea parte que adheret lignis est aliquid nullo fumosa in ea autem parte que euolat in aere purum a lignis distans est plena luce illustrans aere et est parte fumosa eiusdem flammae. Sic enim est de anima intellectuali eo quod ipsa aliquid modo sit perfectio corporis et tamen separata et ideo ex parte que inclinatur ad corporeas virtutes organorum que sunt imaginatio accipiens primum et sensus accipiens temporale et transformabile quasi fumosa est et efficitur in potentia intelligenda et non in actu: sed ex parte separata est in actu lucis perfecte. habet autem dimittat nunc quia videtur diximus in libro de anima sunt tractata sed habet est quod intelligit ex dictis quod essentia emanans a prima causa plena habet virtutem vite et cognitionis et motus per habet quod emanat ex ipsa que est fons vite et cognitionis et motus et habet essentialiter retinet nisi oburbetur per distantiam dissimilitudinis a causa prima cum essentia prima que datur esse rationalibus et intellectualibus non abierit in dissimilitudine longissima ideo erit vite et cognitionis principium et motus in hominibus et habet est principale quod habet intendimus distinguere vel investigare.

Ca. viij. vixit natura intellectualis sit viles vel particularis habet actu quia non est dubium quoniam sit viles secundum aptitudinem cum sit forma.

Quereret autem fortasse aliquis vixit habet essentia diuina que vocatur natura intellectualis sit viles vel determinata et particularis seu individua. de hoc enim in libro de anima determinatum sit oportet tamen et habet interponi quia aliter natus in intellectualium ad plenum scire non possumus. fuerunt autem non nulli peripateticorum qui habent naturam esse viles dixerunt et perpetua et potissime rationum suarum sunt tres. Quarum vna est omne quod suscipit aliquid suscipit illud habet sue proprietate nature potentie: intellectus autem in se recipit viles neque est viles habet quod homo nisi in intellectu oportet igitur quod natura intellectualis sit viles: quia si esset individua indiuiduaret omne id quod est in ipso. Omnia enim forma indiuidua per indiuiduitatem sui sibi in qua est. Secunda ratio est quia natura intellectualis est separata sibi a materia omnia autem indiuiduitas est

per materiam et ideo intellectum dixerunt viles. Tertia autem est quia si esset indiuiduus non esset indiuiduus nisi ad materiam propriam et tunc sicut visus qui coniunctus est cuiusdam materie proprie non recipit nisi proportionata illi materie et non alia ita intellectus non recipit nisi quedam materie sue proportionata et non recipit omnia. habet autem si est quod ipse intellectus non est indiuiduus. nec stare potest quod dicatur duplex esse materia vna spiritualis et altera corporalis et quod ad materiam spiritalem indiuiduet intellectus: quia illa materia spiritualis non efficitur propria intellectus nisi per aliquam appropriatam causam: et tunc redit idem quod prius quod si sue complexio non proportionatur non cognosceret intellectus. Nec potest dici quod omnia proportionata sint tali prout quia nullum est proprium nisi per ea que non proueniunt alijs. Multa igitur alia erunt sue proprietate prout non proportionata et habet non cognosceret intellectus et habet potissima ratio non est quare albugines et auerroys et multi alij intellectu viles esse posuerunt nec appropriabile nobis nisi per imaginationem et sensum sic diximus in libro de anima. Si autem intellectus viles dicatur esse et in omnibus animalibus essentialiter idem sequuntur multa absurda de quibus in libro de anima fecimus mentionem et ideo nobis videtur quod intellectualis natura sit in genere suo sic sol in genere corporum. Scimus enim sol esse vnum numero indiuiduum et lucem que in eo est dupliciter esse considerata. Si enim consideret prout in eo est esse forma solis vna numero. Si autem accipiat prout ab eo est emanans sic est vltima illuminaria omnium diaphanorum tamen priorum que facit esse lucida que non priorum: que facit colorata sic in primo libro de sensu et sensato determinauimus et habet modo considerata multa agit et facit. Cum autem dicatur philosophus intellectum esse sic lucem videtur intellectus prout est aliquid nature anime esse indiuiduus et tamen prout emittit actiones intelligendi esse in virtute viles et habet modo viles sunt in ipso quia sic est abstractius et denudatus forma tamen sic lux corporalis colorum habet indiuiduus ponatur secundum quod est forma hominis tamen secundum suam potentiam et quantum est potentia lucis spiritualis viles est. Hec et viles sunt in intellectu quasi forma in materia: viles accipit in libro ens enim in anima potest esse interior rei que res. et ideo sic non indiuiduat color per esse quod habet in luce corporali neque est specificat eo quod esse in luce conuenit omni colorum secundum quod est in actu colorum: ita interior rei non specificat neque indiuiduat per habet quod est in luce corporali intellectuali: sed manet viles et in habet est cognitio secundum congruentiam intellectus et facultatem sicut visus habet actu est secundum congruentiam lucis corporee et facultatem. Quod autem dicatur naturam intellectualis esse separata in libro de anima per multa est expositum et ideo habet permittendum.

Quod vixit tertio obicitur non concludit nisi nos poneremus quod cognitio viles esset in intellectu habet quod ipse est indiuiduus habet autem non est procedendum quia sic absque dubio sequeretur quod non cognosceret nisi que essent secundum congruentiam sue proprietatis. nos enim in dicto libro diximus quod triplex hominum vnitur intellectus vno scilicet modo vnde dans esse et sic est indiuiduus. alio modo vnde potentia per quam est operatio intelligendi et sic est virtus viles. tertio modo vnde forma acquisita ex multis intelligibilibus: sicut plani tractatum est de intellectu agere que non vnitur preterlatiuis vnde agens tamen: sed vnde virtus corporis est quoniam prouenit ad habet quod in eis est vnde forma et secundo et tertio modis secundum prudentiam et sapientiam dicitur intellectus non inest equaliter omnibus hominibus sed alijs plus et alijs minus: et alijs fortassis nihil inest de intellectu.

Ca. viij. in quo summatim colligitur natura intellectualis anime.

Tunc capitulariter perstringatur ea que dicta sunt diximus cum aristopagita dionysio quod eius natura procedens a causa prima tanto simplicior est et nobilior et in potentia multiplicior que tamen fuerit illi intimior per indistinctam similitudinem et e regione e contra que tamen fuerit distantior per dissimilitudinem tanto est maius et ignobilior et paucioris partium. habet autem sapientissimi peripatetici demonstrauerunt ex celo

octano q̄ p̄ te fuerit multiplicatis ostendit multiplici-
tas suaz stellaz. Et cū illa multiplicitas sit in eo qd̄ mo-
uetur oz q̄ r̄ndeat p̄ p̄gruētā mltiplicitati potētiaz q̄
sunt in motore pp̄ qd̄ etiā cōtingit q̄ intellectualis aīa
multiplicior est q̄ forma lapidū vel mineraliū 7 sic de
alijs. q̄ aut̄ tales nāe sūt magis sepate eo magis dec̄ sūt
forme sic antiq̄ dixerūt. pp̄ qd̄ ēt platōici formas oīno
sepatas asseruerūt: 7 q̄ magis erāt p̄iūcte m̄ae eo min⁹
dicebāt forme: s̄z m̄ae imcr̄sas magis placuit eis una/
gines appellare: sic tradit boeti⁹ i libro de trinitate. pp̄
qd̄ p̄z nām intelligēalē veri⁹ eē formā oīb⁹ alijs formis
p̄iūtib⁹ eo q̄ maxie est sepata: 7 q̄ ad h̄ fluit ab ipsa lu-
ces sepate incorporee s̄z q̄s efficit potēs ad oīa p̄gnosce-
da q̄ obscuritate m̄ae 7 p̄iuatōis 7 m̄aliū p̄ditionū te-
nebris sunt abstracta 7 absoluta. cū at̄ sit vicina cāe pri-
me multis similitudinibus ei h̄z ptates plurias q̄ sūt nāles
pp̄rietates 7 potētie ipsius sic supra diximus q̄ tñ nec
sunt idē q̄ ipsa neq̄ vna ptatū suaz est idē cū alia: q̄ i
h̄ distāt a prima cā q̄ id̄ est cuilibz sue ptati 7 q̄libz sua-
rū ptatū est idē aliq̄: 7 cū tā multe sūt ptates ipsi⁹ ē ip̄a
s̄z seip̄az: 7 nō p̄ cōe accidēs opatiua mltōz: 7 i h̄ dif-
fert a forma q̄ simplr̄ ē nā 7 fōza corpis 7 aci⁹ m̄ae cor-
palis tñ s̄z quā corp⁹ nāle n̄ opat nisi vñ solū. Adhuc
aut̄ in his ptatib⁹ vna ptatū tāto excellētior ē q̄ alia
q̄to fuerit sepator 7 id̄ potētior ē intellectu q̄ sensus
cōis: 7 sensus cōis potētior q̄ pp̄ri⁹: 7 sensualis nā po-
tentior q̄ vegetabilis: 7 eod̄ mō inuenit̄ in oībus alijs.

Tractatus secundus de per se intelligibili.

Capitulū primum q̄ nihil intelligitur nisi v̄le.

Ost hoc de intelligibili videt̄ eē dicēdū. Est
aut̄ sn̄ia fere oīum q̄ solū v̄le sit intelligibile:
eo q̄ tā aristo. q̄ boeti⁹ 7 auerrois attestant̄
q̄ v̄le est oī intelligit̄: singulare at̄ oī sentit̄: cui⁹ potis-
simā assignāt rōnē eā q̄ cōiter p̄uulgata ē q̄ intellectu
accipit nudatū 7 spoliatū a m̄a 7 a m̄ae appēdicys: cū
ḡ m̄a cū suis appēdicys sit id̄ qd̄ indiūat formas: erit
sic nudatū ab indiūatib⁹: 7 sic relinq̄tur q̄ sit v̄le obz
intellectū: 7 sic p̄corditer tradūt q̄ sit v̄le obz intellectu.
Amp̄. at̄ v̄le aut̄ est in rebus aut̄ ē in sensu aut̄ i intellectu
aut̄ oīno nihil. p̄stat at̄ q̄ nō sit in sensu. cū at̄ nihil sit in
rebus nisi fm̄ q̄ ē singulare 7 pp̄riū vnicuiq̄ rei p̄stat
q̄ v̄le nō sit in rebus oz igit̄ q̄ sit in intellectu. Amp̄. tra-
ditū est ab aristo. q̄ v̄le ē vb̄iq̄ 7 semp̄: 7 q̄ ē vñ i ml-
tis 7 d̄ multis: nulla at̄ rez̄ est vb̄iq̄ 7 semp̄. eaz̄ at̄ dī-
co rez̄ q̄ sūt in reb⁹ nālib⁹ vel artificialib⁹ extra aīaz.
oz igit̄ qd̄ ē vb̄iq̄ 7 sp̄ i aīa existere 7 nō i reb⁹. Amp̄.
pp̄ria opatio intellectu agētis ē abstrahere nō qd̄ a m̄a
tñ: s̄z v̄l̄r ab h̄ pticulari: cui⁹ intētio est in aīa sensibili. h̄
aut̄ abstrahere nihil aliud ē q̄ accipe v̄le ex pticulari:
pp̄ qd̄ tradit arif. q̄ multis expimētis acceptis vna sit
v̄l̄s acceptio q̄ est principū artis 7 scie. Relinq̄tur ḡ
pp̄riū obz intellectu esse v̄le. S̄z qd̄ h̄ p̄cedere nolūt
asserētes q̄ iū q̄busdā tāta inuenit̄ simplicitas 7 imāli-
tas q̄ abstrahit̄ a m̄a 7 m̄ae appēdicys q̄ n̄ h̄nt: neq̄q̄
possunt sic ipse intellectu intelligit̄ se 7 intellectuales ali-
as nās q̄ nō sunt tñ v̄les. in his ḡ dicūt intellectu eē ac-
ceptiū pticulariū. Amp̄. cū sola nālia 7 mathematica
lia fm̄ se sunt in m̄a 7 motu. diuina aut̄ oīno sine motu
7 m̄a sunt: nec tñ illa sunt v̄lia oīa: sed in ipsis ē v̄le 7 p̄-
ticulare. cū igit̄ inquit̄ illi diuina sola sint accepta i in-
tellectu oz q̄ qd̄ pticularia in intellectu accipiātur.
Ad hoc etiam inducunt nos vnamquamq̄ rerum tūc
vere intelligere 7 scire: sicut in libro d̄ phico auditū dī-
ctum est qn̄ cognoscimus causas 7 principia 7 elemen-
ta ipsius: cause autem 7 principia 7 elementa rez̄ sunt

particulariter p̄stitūtes res 7 pticularia q̄ dā. Videt̄ ḡ
intellectū verius esse pticulariū q̄ v̄l̄uz. Alia aut̄ qd̄
bis filia dicūt q̄ negāt solū v̄le esse intelligibile. nobis
aut̄ cōsentiendū videt̄ prime sn̄ie: q̄ videt̄ solū intelli-
gibile sit v̄le: 7 nullū pticulare oīno: qz sic tradit p̄cor.
diter tota secta p̄patericoz. Utrū aut̄ v̄le sit in solo in-
tellectu 7 nō in rebus extra postērius 7 in h̄ eod̄ libel-
lo erit inquirendū s̄z nūc dicimus nihil puro intellectu
relegi nisi v̄le. 7 sic tradūt cā est: qz intellectu cū sit sim-
plex 7 purus nihil v̄l̄i h̄ns cōe 7 sepatus ab oībus oz
q̄ obm̄ p̄portionatū h̄at sibi: eo q̄ scire 7 intelligere
nō p̄uenit ei nisi fm̄ ptatē 7 p̄gruētā ipsi⁹ sic sit passio
in q̄libet passiuo. oba. n. nō inserūt passioēs nisi pp̄rijs
passiuis. id̄ si pticulare aliq̄ inferret passionē intelle-
ctui oz eū h̄ere p̄gruētā ad illud pticulare in genere:
7 tūc nō pateret nisi a rebus q̄ eēt de genere illius ptī-
cularis qd̄ esse nō pōt sic sepe diximus: 7 id̄ denudatū
a m̄a 7 appēdicys m̄ae est obm̄ qd̄ pp̄riā insert̄ intel-
lectui possibili passionē. Nec est vez̄ qd̄ dicit aduersa-
rius in reb⁹ pticularibus tantā inueniri simplicitatē q̄
tā dicit: qz in oī re est v̄le ex pte forme cōicabil: 7 pticu-
lare ex pte sube illi forme qd̄ incōicabile est 7 vñ soli
p̄ueniens: 7 qz principū cōicabilitatis inuenit̄ in oīb⁹
rebus p̄fectis in nā p̄terq̄ in cā prima: id̄ dicit boetius
q̄ oīs res h̄z aliqd̄ qd̄ est 7 aliqd̄ q̄ h̄ est: 7 oīs res est
h̄ 7 hoc. Sepe at̄ diximus q̄ abstractio q̄ est in intelle-
ctu est a pticulari: 7 nō sp̄ a m̄a fm̄ q̄ stricte sumit̄ m̄a
q̄ est sb̄m̄ trāsmutationis 7 motus sic abstrahit̄ lignuz
ab h̄ ligno: 7 intellectu ab intellectu. cū aut̄ dico celū dī-
co formā put̄ est v̄le: 7 cū dico h̄ celū dico formā i hac
m̄a pticulatā 7 cōtractā. hec aut̄ abstractio in oībus ē:
7 intellectu intelligit̄ se sic 7 alia intelligibilia sic in. iij.
de aīa determinatū est. Ex his ē manifestū est nō solū
mālia 7 mathematicalia esse sepabilia: s̄z ēt diuina oīa
aut̄ qd̄ sunt sepabilia put̄ v̄le a pticulari sepat̄ intelle-
ctus. Qd̄ aut̄ dicūt nos oēm rē intelligere 7 scire cum
cās 7 principia p̄gnoscamus q̄ tñ pticularia eēvidēt̄:
videt̄ p̄siderandū esse q̄ ad h̄ q̄ fm̄ rei v̄itatē eadē sūt
principia esse rei: 7 principia intelligēdi 7 sciēdi rē: sed
nō eodē mō accepta: sūt cā scie 7 rei ex̄ntis in nā. qz v̄l̄r
accepta cānt sciam: 7 appropziata 7 pticularizata ad
aliq̄ rem sunt principia rez̄ in nā. h̄ at̄ qualiter fiat i se-
quentibus erit manifestum.

Ca. ij. utrū v̄le sit in solo intellectu an etiā in re extra.

Tru aut̄ v̄le in solis nudis purisq̄ intellectu
b⁹ sit aut̄ etiā in reb⁹: porphyrius dicit eē al-
tissimū negociū 7 magna egēs inq̄sitione. 7 lz h̄ ad me-
thaphisicū spectet tñ h̄ de hoc oz fieri mētione pp̄ do-
ctrine faciliozē modū. cū aut̄ oē qd̄ in rebus est vñ so-
lū sit 7 pp̄riū: videbit̄ v̄le qd̄ est in multis 7 de multis
nō esse in rebus aliqd̄ p̄cipue cū aristo. tradat in prima
phia q̄ idē est esse v̄lis 7 pticularis 7 principia oīuz
rez̄ q̄ sunt principia eēndi sūt pticularia 7 nō v̄lia que
admodū dīc̄ p̄lo. Amp̄. at̄ v̄le simplex est 7 pur̄ a m̄a
7 m̄ae appēdicys sepatū. in eo aut̄ q̄ est h̄mōi nō reci-
pit ip̄z m̄a. cū ḡ n̄c̄riū sit i aliq̄ eē cū sit simplex forma
oz q̄ fm̄ h̄ esse sit in aīa: 7 sic v̄le in eo q̄ est v̄le nō est
nisi in aīa. Amp̄. si v̄le esset in re oz q̄ idē esset rei illi i
q̄ est: qz alr̄ falsa esset p̄dicatio illius cū diceret̄ soz. est
h̄o vel soz. est aīal: h̄o igit̄ vel aīal p̄dicatū de soz. idēz
ē soz. Eadē rōne p̄dicatū de p̄lone est idē p̄lone: s̄z q̄
cūq̄ vni 7 eid̄ sunt eadē ipsa sunt eadē seq̄ret̄ ex h̄ q̄
soz. 7 p̄lo eēt idē: aut̄ oz dicere q̄ h̄o 7 aīal aliū 7 ali-
ud essent v̄le p̄dicata de soz. 7 p̄lone qd̄ est fm̄ cū por-
phyrius dicat q̄ pticipatōe sp̄ei plures hoīes sunt vñ
homo 7

hō: et aristoteles dicat quod ysocheles et ysopeurus sunt plures trianguli et una figura. Ex omnibus autem huiusmodi inconuenientibus concludit quod vltimo non est in re: sed in ratione: propter quod etiam Johannes Damascenus dicit quod in talibus conuenientia non in re considerat. Amplius. indiuiduat forma per materiam. forma autem indiuidua dat esse indiuiduo. sic igitur et forma efficit propria et materia. nihil ergo forme et materiae quod est in vno indiuiduo est in pluribus sicut sumptis: ergo vltimo nihil est rei siue forma siue forma materia accipiat: cum ipse sit in pluribus sicut sumptis. in hoc est presentium pipatetici fere omnes auicenna. videlicet algazel et auerrois et alubacher et alij quod plures. Sed quodammodo mediocriter auctoritatis viri inter Latinos quibus ista sententia non placuit asserentes vltimo forma aliquid esse in rebus: si. n. in re non est de re vltimo non predicaretur proprie cum hoc sit natura vltimo quod in quolibet suorum particularium est totum. Adhuc autem res nulla intelligitur nisi per id quod vere est forma rei. Cum ergo vltimo sit quod intelligitur quod sit vere forma rei: et sic est aliquid in rebus. Amplius. autem nihil est verum in rebus quod id quod est totum et vnum in multis: et de multis. non. n. amittit rationem eandem in rebus per hoc quod est in multis. per hoc autem quod est de multis hoc quod est in eis va eorum eentia ex his sicut vel accitatis. quod ergo vltimo sit vere in rebus cum ipse sit vnum in multis et de multis. Nos autem in ista difficultate media via ambulantes dicimus eentiam vni cuiusque rei dupliciter esse consideranda: vno modo videlicet putamus esse natura diuersa a natura materiae siue eius in quo est quodcumque sit illud. et alio modo putamus esse in materia siue in eo in quo est indiuidua per hoc quod est in ipso. et primo quidem modo adhuc dupliciter considerat: vno quidem modo putamus esse eentiam quodammodo absoluta in seipsa: et sic vocat eentiam: et est vnum quod in se ex his nec hoc esse nisi talis eentia: et sic est vna sola. Alio modo vero ei peruenit. conuenientia forma aptitudinem: et hoc accidit ei ex hoc quod est eentia apta dare multis esse et si nunquam det illud: et sic proprie vocat vltimo. omnis. n. eentia conuenientia multis vltimo est: et si actu nunquam dat esse nisi vni soli: sicut sol et luna et iuppiter: et huiusmodi. forme. n. sicut tales talium conuenientia sunt: et quod non conuenientia actu contingit ex hoc quod tota materia cui illa forma conuenientia est iam pertinet sub forma sicut in celo et mundo est determinatum. per hanc igitur aptitudinem vltimo est in re extra: sed forma actu exiendi in multis non est nisi in intellectu. et ideo dixerunt pipatetici quod vltimo non est nisi in intellectu referentes hoc ad vltimo quod est in multis et de multis forma actu exiendi et non forma aptitudinem sola. putamus autem iam precipue ab eo in quo est adhuc dupliciter hoc considerat: vna quidem modo putamus esse finis generationis vel propositionis sicut desiderate a materia vel eo in quo est cui dat esse et perfectionem et sic vocat actu: et est particularis et determinata. Secundo autem modo putamus ipse esse totum esse rei: et sic vocat quidditas: et sic iterum est determinata particularizata et propria. nec est putandum inconuenienter quod forma dicit totum esse rei: quia materia nihil est de esse rei nec intendit a natura: quia si esse posset forma in operatione sine ipsa nunquam induceret in materiam sed quia hoc esse non potest: ideo requirit materia non ad esse: sed ad ipsi esse determinationem. hoc ergo vltimo considerata forma predicat de re cuius est forma: et sic separata per intellectum esse in intellectu: et ideo aptitudo sue conuenientia reducitur ad actu in intellectu separate ipsum ab indiuiduantibus.

Ca. iij. de solutione dubiorum quod oriuntur ex predeterminatis.

Ed forte quereret aliquis ex his quod determinata sunt occasione accipiens quia talis considero forme in se et in materia non videtur esse rei: sed rationis. et ideo cum aptitudo conuenientia hoc modo peruenit ei non videtur ei peruenire nisi forma rationem et intellectum: et sic iterum redit quod vltimo et aptitudinem et actu sit in solo intellectu: et nullo modo in re ipsa. Sed ad hoc dicendum est quod absque dubio sicut in metaphisicis determinat actu est ante potentiam et non forma rationem tamen siue in modo intelligenti. sed ipse sicut et diffone. sicut causa est ante carum: et hoc esse cause et essentie sicut dicitur: sed non habet esse nisi in natura particulari: et hoc modo est vna eentia: non quidem vnitatem numeri: sicut dicimus

numerus esse vnum: sed vnitatem esse et eentia in se et forme quod vnitatem multitudinis forma aptitudinem conuenientia non repugnat et hoc modo dicitur vnum in multis et de multis. Si autem quod obijciat quod forma de causa vltimo est ante re et non post ipsa: cum aristoteles dicat quod vltimo aut nihil est aut posterius suis singularibus: dicitur quod id quod est vltimo absque dubio est ante re: sed actu sue vltimitatis que facit agens intellectus est ex eo quod est in re quidditas rei ex his quod vere predicat de re ipsa: et quod ad hoc est per se abstracta de re ipsa. et sic per intellectus predeterminatorum: et quod secte abesse forma aliquid dicitur verum. Claret et ex his quod cum materia nihil est de esse vero rei nullo modo nulla res est intelligibilis per suam materiam sed per suam formam: et tunc cum vltimo sit intellectus proprius obiectum quod esse vltimo est forme et non materia: forma. n. omnis conuenientia bilis est materia conuenientia. nec est materia per idem sui in multis forma aptitudinem vel actu: sed per diuersas partes ita quod forma per hanc est in vno et forma alia est in alio. et quia res noiat forma quod intelligitur noiat proprie a forma et materia: nec intelligitur nec noiat nisi per analogiam ad formam sicut et dicitur in fine primi philosophorum. Cum igitur indiuiduum sit indiuiduum per materiam non habet nomen proprium proprie loquendo nisi forte forma quod est sicut per formam quod proprie et principaliter et maxime substantia. De omnibus autem his in primo logice satis determinatum est. Ex dictis autem adhuc accipit quod cum vltimo sit in eentia rei forma aptitudinem quam hoc ad exiendum in pluribus tota. et cum illa aptitudo equaliter sit respectu preteritorum et presentium et futurorum quod vltimo quod est sicut rei vel fundat in ipsa sicut vniuocum est respectu diuersorum preteritorum presentium et futurorum. Adhuc autem cum sit de aptitudinem eentia quod est ante materia: et propositum per quod nullo exiente hodie particulari adhuc hoc est va hoc est aial. et huiusmodi alie locutiones. Ex his iterum intelligitur quod per destructis primis substantiis impossibile sit aliquid aliorum remanere: tamen scia perpetua est: et perpetua est et incorruptibilis eo quod non fundat nisi super aptitudinem conuenientia forme et eentia: et ea quod sunt passiones et orie ipsi: hoc autem perpetuum est et incorruptibile siue particularia sint siue non. Quare autem vna scia sit in omnibus et qualiter non: in his quod de aia dicta sunt determinatum est.

Cap. iij. de falsitate opinionis dicentis omnem formam esse vbius et semper.

Scet autem huiusmodi sit rationabilior tamen non placet aliquibus

ita dicere: sed dicitur omnes forma siue sit sicut sicut siue accitatis de se esse eodem: et quia in materia non est nisi per accitatis sicut diximus prius eo quod materia non intendit ad esse: sed forme est totum esse rei: ideo dicitur quod omnis forma de se est vbius et sp. non artat. n. in loco aliquid esse nisi per proprietatem materiae nec restringit ad nunc nisi per ipsam materiam proprietate determinata. ea. n. quod sunt extra proprietatem et motum sunt supra tempus et orias tempus. dicitur et quod cum eentia formalis de se sit vbius et sp. et per accitatis sit in materia veri est vbius et sp. quod hoc et nunc. et verius est vbius est forma esse formalis quod vbius est forma esse materialis quod diminuit suum esse et coartat potentiam conuenientia rationis ei. et ex hoc sequitur quod veri est in intellectu quod in materia. et isti dicunt quod si aliquid forme sunt separate sicut intellectus quod ille sunt vbius quod operantur: et per esse in pluribus sicut. et ex primo concludunt quod vnum vltimo sit quod est in omnibus aibus intellectum et in omnibus suis particularibus ex his: et sic procedunt vna numero sciaz esse in omnibus aibus forma diuersas continuationes istius scie dicitur esse ad huiusmodi per diuersitatem imaginatiois ex quo accipit intellectus sicut in. iij. de aia determinatum est. Ex secundo autem concludit eam vaticinatiois quam ponunt nigromantici et augures quod de causa videlicet vnus fascinet alium et impedit operationes aiales in ipso. huiusmodi autem rationes prime sue ponis: vna quidem potissima quam diximus: et alias quod in li. de aia posuimus. et quia longum est omnibus talibus imitari videtur nobis sine iudicio melioris sententia dicitur quod hec opinio sicut obnoxia est: quia esse verum et ratum in natura est illud quod dat formam

materie particulari. esse aut formale non est nisi secundum aptitudinem in eentia forme et non in actu nisi secundum intellectum separatum ut diximus. et ideo vltissime loquendo eentia forme non est nisi secundum aptitudinem vbiq; et sp et non in actu: et quod dicitur verum esse re vbi est secundum se quod vbi est per accens. dicitur quod h esset verum si vbiq; et sp esse pueniret ei secundum actum: h aut non est verum. et ideo non sequitur illud quod concludit quod esse secundum aptitudinem est esse per quod et potentiale. esse aut in materia est esse verum et perfectum et secundum actum. et cum dicitur quod h accidit forme. dicitur quod h accens non facit per accens esse ipse esse quod est actus mater et proposita a forma: h. n. est sibile et verum: s; per accens dicitur ibidem quod est gratia alteri et non per seipsum puenire quod h verum est quod esse in materia non puenit forme et eentia gratia sui et per seipsum.

Capitulum v. de pputatione erroris psonis esse determinata.

Ab hoc autem oratione facere de phia psonis quod apud omnes facultate hmoi solueda triplex distinguit vltimum quidem ante re quod est esse formalis phisicute totum esse separatum et perpetuum ante re exis: quod cum sit causa orationis sit ante re. et cum transmutatio et gnatio et corruptio non sint nisi in sba materia erit illud ante omnia hmoi: et ideo generabile et perpetuum: et cum h dat totum esse mater. et est esse individuorum sic sigillum dat cere figuram: figura autem erit phisic totum esse et virtute re: h g vlt dicit esse separatum et mathematicum exis secundum seipsum et esse principium scie et gnationis cam formalem in oibus generatis et extra generata manere sicut paradigma ligneum ad quod sunt calcei manent extra correa: cum tamen ad ipse formet oia calceus: et quod h perpetuum est dixit esse principium scie: et quod imale est dixit esse semp et vbiq; in oibus aialibus ide. Scdm autem vlt dicit tamen in re: et h esse forma impressam rebus ex primo vlt. et ex quod forme rez egrediuntur sic ex quoda ethemagio h est sigillo: h aut scdm dicit subiacere motui et mutationi per mater in quod est. Tertium autem dixit esse post re quod est per pssideratione acceptum a rebus: et per h dixit non quidem re sciri sed sciri in propria na et per applicatione forme ad particularia ea et indiuaia. Aris autem dicit illud multirombus disputauit ostendes sic et verum est principia rez proxima particularium esse particularia: et corruptibilia corruptibilia de quibus non est pntis speculatois differere. S; h quod est ad ppositum est h quod si esse et essentie rez pperue et incorruptibiles sunt tales ut dixit: tunc ille nihil oino sunt de esse rez nalt exntiu: neq; res cognoscuntur nisi per principia quod sunt de esse ipsoz: igit per vltia pexntia et phisicita esse rez nulla res pgnoscat: et sic inutiles sunt ad scias rez. Adhuc autem et secundum hoc vlt p dicitur de pluribus vnu exis: quod secundum quod appropriatum est non puenit pluribus primu autem est nihil de esse rez. et ideo ipse p dicitur de re aliquid non pot per quod absq; dubio in puenitissima e phia psonis in hac pte. Adhuc autem nalia differunt a mathematicis in h quod ipsa per rone diffinitiu pcepta sunt cum materia mobili et sensibili: q; pot fingi quod talia existat separata. Adhuc autem si essent separata quod faceret ea tangere maz et care esse nale in ipsa. Ethimagiū. n. quod ponit non tagit ceraz ad sigilladu nisi aliquid mouete. Quid autem moues sit hmoi formas separatas ipossibile est dicere et si fingere velit aliquid. Nec igitur oca sunt o na et essentia intelligibilis.

Tractatus tertius libri de intellectu et intelligibili in quo agitur de pparatiōe intellectus ad intelligibile.

Capitulum primu qualiter intelligibile est in intellectu.

Per pparatione autem intelligibilis ad intellectum s; vnitatem et diuersitatem vnus ad alterum post h dicendum est. Cum. n. oia intellectus fiat per assumptione quadam intellectus ad intelligibile orvnu fieri ex intellectu et intelligibili. h aut vnu non est oino sic sibi et accens: nec est oino vnu quod sit ex materia et formayna sic puenit

ter ostensuz est in. ij. de aia. et ideo or h clarius inquiri ole vnu sit illud. Ad h aut sciendum or nos videre ea quod vnu lucis ex coloribus quod abstrahuntur ex ipsa. iter oia. n. corpa lia nihil est in quod tanta similitudo incorporez appeat: sic est lux per quod est intellectus agens sic lux dicitur in li. de. aia. Dicam igit quod in luce tria sunt quod sunt lux lucere et lumē quod si pssiderent in se oriaz nullam reale oio vlt pua videbunt bere. Si autem pssiderent relata ad quoda alia tunc magnam inter se hnt oriaz: quod lux est forma luis in corpe quod fundit lucē: et lucere est emanare formam illam in aliud: et lumē est iam recepta forma illa ab eo quod pzo lucē. Color autem s; quod abstrahit a corpe et efficit s; esse spuale in pspicuo sive in taphao est in eo non oino sic accens in sbo: quoniam accens a sbo non hz forma et eentia accens s; esse tmmō. Color autem a luit hz eentia et formam coloris: sic in pzo d sefu et sefato dterminatum est. Adhuc autem non est in eo sic forma in materia: quod forma educit per alteratione d materia et sit gnatio rei pposite. color autem non sic educit d pspicuo puio: s; sic alibi dcm est abstractoe formali abstrahit de colorato sic figura d sigillo. Adhuc autem forma esse male hz in materia in quod est. color autem in pspicuo non hz esse male s; spuale per quod est subita est mutatio pspicui a coloribus et luit: h aut oia in alijs sunt declarata. Si autem solū intellectum dicerem lucē quod in ipso est: tunc intellectus et intelligibile et intelligibilia sua recepta ab alio non differret et intelligedo id quod recipet suam lucē intellectualem intelligeret suum per pziū intelligere: et intelligedo quolibet intelligibiliū: et se et suam pzia actione intelligeret. Per omnes eudem modum nos imaginari or d intellectu et intelligibili s; actum dco quod in ipso est. h. n. abstractum est a rebus: et cum est in luit intellectu est in eo quod dat ei formam intelligibilitatis s; actum et non sic accens est in sbo: neq; sic forma in materia. neq; h est icoueniēs: quod talia secundum esse spuale quod hnt in suis abstrahētibus accepta: neq; sunt accens neq; sba secundum verissimas acceptioes ipso rū: neq; sunt entis orie vel spēs aliq; nisi accipiat ens secundum quod: sed sunt quedam entiu intētiōes secundum ptare suoz agentiu accepta. potestas. n. lūinis est tale esse pferre coloribus. et potestas intellectus est tale esse pferre intelligibilibus s; actum intelligedi acceptis. planū autem est ex his quod oca sunt quod intellectus non alia opatione sive actioe intelligit suū intelligere quod intelligedo sua intelligibilia. et quod intelligit se quolibet intelligibiliū intelligedo: cui cam iam diximus: quod intellectus sonat lucē in corpeā nāe intellectualem quod sive accipiat in nā ipsa intellectualem sive manans ab ipsa sive recepta sive terminata sup intelligibile non hz in se formale aliquam oriaz. Si autem ad alia referantur illa tunc differunt secundum ea ad que referuntur.

Capitulum secundum de diuersitate intelligibilium in genere.

St autem in intelligibilibus diuersitas que est in coloribus compatit ad visum: ppter multam enim victoziam et permixtionem pspicui clari in corpibus terminatis videm quosdam colores in luminis aduentu effici simillates et spargetes lumen ad illuminatione alioz et aliquando si vere in toto sit pspicum corpus coloratum: si lumen supueniat illi colores colorant alia corpeza sibi opposita sicut videm in vitro colorato per quod lumē veniēs secum trahit colores vitri: et ponit eū sup corpus cui per vitru incidit lumē. Quedam autem sunt ita vincētia in puritate diafani quod adeo radiantia efficiuntur quod vincunt armoniaz oculi et videri sine magna difficultate non possunt. Quedam autem sunt expargētia tmm luis et diafani quod vix discerni pnt visu ppter puritate sue pponis ex pspicuo cui pro pziū actus est lumē. S; autem est in intelligibilibus: quoniam forme illoz per h quod sunt simplices et vlt: et nihil de pziūatōe materie imixtu

terie imixtū hñtes sūt i. el' cet' qdā sic colores clari sūt
 luis qdē fm at q sūt magis fm nāz pzoza 7 vhoza 7
 simpliciōza sic sūt itelligibiliōza 7 lucē itelligibilitatis
 alijs pferētia sic dignitates. Quedā at luce sua nostrū
 itellectū q cū pzinuo 7 ipe ē vicētia sūt: sic sūt manife/
 stissima in nā q se hñt ad nostrū itellectū sic lumē solis
 v' fortissime sintillantē coloris ad oculos noctue vel
 vespuliōis. Quedā at nō manifestant nisi luie alieno si
 cut ea q ex primis 7 veris accipiūt fidē: qdā aut ex ni
 mia pmixtōe cū pzinatiōe pfecto itellectu pphēdi non
 pñt: sic mot' tpus 7 mā pzia. Ex his claz ē q theologi
 ca maxie manifesta paz itelligūtur: 7 mathematica ma
 xie itelligūt 7 phica certū 7 firmū raro hñt itellectū: h
 enī ptingit iō q diuina sua luce nostrum vicūt itellectū
 7 reuerberāt: mathematica at itellectui nostro pportio
 nata in se: 7 itellectui 7 lumini itellect' pmixta sūt: phī
 cā at ppter pzinatiōē 7 māz 7 motū ab itellectualita
 te cadūt: hīc ē q diuina sūt sup itellectū: mathematica
 in itellectu 7 phica sub itellectu cē dicūtur. Ulteri'
 aut est aduertē ex dictis qliter hñt' principioz dicit eē
 itellect' 7 hñt' p'lonis scia: 7 ipe d'curfus ex p'inci/
 pijs in p'lonē dicit rōcinatio: qm plurimū itellect' lu
 cis 7 forme hñt p'incipia pp qd a forma itellect' noian
 tur: s; minimū 7 qsi p aliud mediū de luie itellect' hz
 p'clo pp qd aliud fortiter vocabulū: 7 dicit scia q sp ē
 effecta fm q est scia: 7 nunq' causans lumē in aliq' alio
 nisi vt p'incipiū accipiat. Rōcinatio at dicit collationēz
 7 qsi d'irectionē p se lucētis sup altez: 7 iō tali noie cē
 set ipe d'curf' p'incipioz in p'clones. Ulteri' at ex his
 aduerte q qdā in qb' qsi eclipiat lumē itellect' ab in/
 terpōne obscuritatis mae 7 pzinatiōis 7 venit supra ea
 lumē vmbrosū 7 obscurū sic ē in his q pbabilia eē di/
 cūtur mñ: s; oīno occūbit in his q mñ sūt sensibilia sic
 in p'io hui' scie li. d'eterminatū ē: 7 ex h' aduerte qre in
 pbabilib' sūt argumētatiōes ipfecte 7 p'clones accepte
 cū formidine pbabilia. n. n. sūt pzia 7 vā q luce itelli/
 gētie sūt plena: n. ex primis 7 veris sumūt fidē: s; sunt
 q cōiter iueniunt extrinsec' in reb' in qb' ē qsi qdā re/
 sultatio luie itellectualis cū multa vmbra cāra a mā 7
 pzinatiōe: 7 iō vles in talib' aut n sūt vere: aut n sūt im/
 mobilis vītatis: 7 cū oīs pfectio argumētatiōis 7 certū
 tudo sit ab vli 7 imobili vītate oz in talib' 7 argumē/
 tatiōes ipfectas eē 7 icertas: qre nec hñ pcludūt nec cō
 clusio erit accepta sine magna formidine d'ictōis. De
 opinione autē 7 dubitatiōe 7 ambiguo diximus in alijs
 libris adhuc loc' erit d' eis aliqd dicēdi in phia p'ima.
 Caplm tertiū de diuersitate itellectū tā s; se q' fm
 itelligibili: q' et fm facultatē itelligētū accepta.

e Si at itellect' diuersitas quā multi phoz po
 fuerūt q' tū ad ip'as ptes aie q' ē itellect' pos
 sibilis 7 itellect' agēs de qb' in li. de aia di/
 ctū est. Terti' at ē q' ē formalis itellect' qn. s. forma sci
 ti vel opandi p lucē itellect' ē apud aiaz 7 h' diuiditur
 in p'acticū 7 speculatiuū de qb' et in tertiō de aia ē ex
 peditū: s. n. formalis diuidit in itellectū simplicē 7 cō
 positū 7 simplex qdē itelligētia icōplexoz pponit aut
 itelligētia pplexoz: aut p modū enūciatiōis aut et p
 modū syllogismi vel alterius spēi argumētatiōis: 7 il/
 le qdē qui cōposit' vocat diuidit in itellectū qui vo/
 cat p'incipioz q' fm aliqd innat' ē nobis eo q' p'inci/
 pia nō ab alio p'incipio accipiunt' s; p sciaz terminoz q'
 mox innascūtur nob. s 7 itellectū ex alijs acq'sitū qui
 apud phos vocat adept' eo q' ē acq'sit' p iuētiōē vel
 doctrinā 7 studiū. Et rō diuisionū istaz ex istis pz noi
 bus: fm aut facultatē nāe itellectualis q' ē in hoib' cā

tur qdā itellect' diuisio de q' qdā phi faciūt mētiōē
 7 p'cipue arif. 7 auic. 7 qdā ali' sequētes eos. Est. n. q'
 dā itellect' plus p'imo 7 ipi h' ē imaginatōi 7 sensui
 imixt' qdā at pl' sepat': qdā vō medio mō: qdā vō 7
 vires imaginādi 7 aliqd accipiēdi p sensus nō hñs. Et
 p'zim' qdā ē obscur' nihil accipiēs nisi cum labore 7 si
 docet aliqd oz q' fiat p' exēpla sensibilia 7 tales sūt aut
 ipossibiles ad itellectū p se manifestoz 7 diuinoz q' in
 p'ia phia itadunt 7 vocāt illi mali genē exñtes a vul
 go. Scōi at q' p se aut ex pua doctrina nati sūt itelligē
 oia qz agētē nō hñt tanq' potētiā aie v' qsi efficiētē per
 abstractionē itelligibilia in aia. S; hñt cū qsi p forma
 p quā aia itellectual' cūcta opat qz in li. d' aia felicitatē
 eē dixim' ad quā intēdit puenire oīs phs 7 h' vocat in
 tellect' sanct' siue mū' ab auic. Ab aristotele at dicit
 itellect' diuin' 7 h' itellect' de studio leui ad pphetias
 accipit illuminationē. Et ad somnioz v'issimā itēp'ta
 tiōē. Medi' at ē q' iuuat doctrina facilliter ad itelligē
 dū tā pphetica q' diuina. S; terti' iuari nō pōt aliq'
 rōne qz n. z sepat' ē n. z hz istrumēta qb' iuuat p opatio
 nē aie sensibilis 7 h' aliqñ est ex vitio pplexiōis sic in
 morzionib' aliqñ at p'suetudine nō attollēdi vltra sensū
 biliū acceptiōē sic ē in his q' vocāt ydiote. Ex his pz
 qliter q' lōgo tpe studuerūt circa p'icularia sic circa ac/
 tus hūanos sic studēt hñ q' legib' itēdūt 7 in his ip'is
 causas 7 rōnes nō q'rūt iabiles efficiunt ad p' hiaz. In
 tm ergo dictum sit de natura itellectus 7 de natura in
 telligibilis 7 de p'paratione vnius ad altez 7 distinctiōe
 vtriusqz. Et sic est finis p'imi libri.

Incipit liber scdus de itellectu 7 itelligibili qui
 est de p'fectiōe nāli itellectus. Caplm p'zimū vnde
 habet forma q' sit in anima itellectuali.

p Ost hec at de p'fectiōe aie itellectual'
 videt eē agē dū. Ex p'fectiōe nāqz nā
 cognoscit itellect'. Nō est at nostra
 intētiō agē d' felicitate q' ē vltia p'fe/
 ctiō itellect' aie s; poti' d' gradibus
 p'fectiōis itellect' 7 oñdē q'r seipm
 itellect' iuenit 7 itelligētā p'ima si recta via pcedat
 in accipiēdo p'fectiōes ipi'. Oz at nos ichoare a formis
 p'ficiētib' itellectū 7 p' illas oñdē qlis p'fectio itellect'
 sit. Dicim' q' supponētes ex his q' in vltia pte p'ie phie
 d'mōstrāt oēs formas ab itelligētia p'ia vlr māz ambi
 ente dari mae 7 ex h' oēs formā q' in mā ē eē mediā iter
 duo itelligētā v. z a q' fluit sic forme artificiatōz ex in
 tellectu artificis 7 māz in q' ē p' eē qd' dat mae. Itelligē
 tia at q' idiuisibil' ē 7 simplex sba 7 cēntia cū ipa sit cā
 p'ia ē idiuisibilis forma 7 simplex 7 n' vna forma post
 aliā nec ē d'iniata ad eē h' v' illud in idiuiduo nec et p
 ut ē i itellectū p'ie cāe comitat oppō 7 diuersitas 7 tē
 palitas 7 p'po 7 mālitās 7 hmōi. In mā at ē s; eē diuisi
 sibile successiuū māle 7 comitat eam p'pō 7 diuersitas
 7 compositio 7 diuisio p numerum v' per nām mate/
 rie 7 hmōi multa sicut in libro nos de nā aie oñdim'.
 Queram' igit' cū forma hēat fieri in anima itellectuali
 vtrū h' hēat ab eo q' fluit ab itelligētia aut ab eo q' hz
 eē a mā. Cōstat aut cū nihil māliū comitē formā s; q'
 est in aia s; poti' hēat multas illaz p'prietatū 7 cōdi/
 tionū q' comitant eā in itellectu itelligētie q' ex h' q' ē
 noticia qdā itelligētie hz fieri in aia. Et h' maxie pz tri
 plici rōne qz qdē vna iā i ducta ē qm nos scim' for/
 mas in itellectu aie seq' p'prietates 7 p'ditiōes itelligē/
 tie 7 nō mae. Scōi at rō q' formalior ē qz nos scim' ex

his q̄ in libro de aia determinata sūt qz forma nō fit in aia nisi p̄ h̄ qz sepat̄ a mā z liberat̄ a māe p̄ditioibus. Māe aut̄ p̄ditioes sūt ea q̄ sequunt̄ put̄ ē in eē māli z h̄ sūt differētia loci z ipis z oppō z p̄pō z hmōi: liberari aut̄ formā ab hmōi casib⁹ ē accipe eā put̄ ē in luie itelligētie. Pz q̄ ab origine: vñ fluit forma z h̄ hz qz sit in intellectu aie. Tertiā rō q̄ efficacissima est h̄ ē: qz ex q̄ forma in potētia ē in aia z nō in effectu nō efficit̄ in aia nisi actu alicui⁹ agētis. Cū q̄ h̄ agēs nō sit aliqd̄ eoz q̄ sūt in mā sz pot̄ lumē itelligētie nō efficit̄ aia recipiēs formā nisi p̄ lumē itelligētie. Quod at̄ forma sit in simplici itelligētie luie nō hz a mā qz anq̄ fuisse in mā fuit in luie igif qz forma efficiat̄ in aia nō hz a mā sz ab itelligētia z h̄ qdē ē necessariū qm̄ sic color nō hz a colorato corpe qz efficit̄ in visu sz ab actu lucidi qd̄ hz effectū ē lucidū: ita forma nō hz a mā qz efficiat̄ in aia sz ab actu itelligētie agētis q̄ fm̄ effectū itelligētia agēs ē. Et in h̄ dephēdit̄ error dicētū formā eē in aia fm̄ esse idiuuidū qm̄ illa idiuuidū hz a mā z nō a luie itelligētie in q̄ ē forma fm̄ sue origis nālitatē z sic ad esse in mā indiget generatib⁹ z alteratib⁹ q̄ tāgūt cū trāsmutāt mā: ita ad eē in aia nō indiget nisi luie itelligētie agētis qd̄ fluit in aiaz z eē intellectuāle formaz generat̄ in aia hec aut̄ p̄mi phī est d̄terminare.

Caplm. ij. quare forme fluūt ab itelligētia fm̄ q̄ ipsa forma mūdi ē z ex h̄ hētur qz sunt̄ i aia.

J aut̄ q̄rat̄ q̄re itelligētia p̄ma agēs attingit aiam z qliter attingit mā in qua sūt forme.

A dhuc aut̄ qliter exeūt forme ab ipsa in aiaz.

Ad h̄ lz p̄mi phī sit d̄terminare tñ p̄pter doctrine facilitatē h̄ breuiter trāseūdo dicim⁹ qz qlibet itelligētia agēs ambit luie suo oē illud z totū cui sic māe z sic ei qd̄ mouet̄ ab ipsa supponit̄ z hui⁹ qdē exēplū ē in semine hoīs. Id. n. qz opat̄ in semine hoīs nō pot̄ eē nā cū nō vnū vnū forme z figure opet̄ sz valde diuersa tā in silib⁹ mēbris q̄ in dissilib⁹ z officialib⁹: opans. n. in semine ē aia nō vt ē endelichia corpis sz vt artifex q̄ est virt⁹ formatiua q̄ ē in spū q̄ iter viscositatē seminis continet̄ z ambit totā mā in corpis itra virtutē z lumē suū z forme quas influit nō sūt in eo vt h̄ qd̄ accidētali ser imo sūt in eo h̄ qd̄ ē ipse q̄ lz vnū sit in suba tñ multiplex ē in virtute z sine medio aliq̄ a loco vno cordis fluit in oia z imprim̄ formas et iformat̄ oia instrumētali agētia sub ipō q̄ sunt calidū z humidū z siccū z frigidū. Sic oz imaginari qz vt̄ itelligētie supponit̄ his q̄ mouet̄ z ambit ea z ifluit eis formas q̄ sūt h̄ qz ipsa est z nō acq̄site i ea z p̄tinet oia in luie suo qm̄ sine medio cōiungit̄ oib⁹ his in q̄ agit̄ z h̄ lumē itūgit̄ aie z itūgitur formis in aia exiitib⁹ z sub actu hui⁹ luis forme mouēt̄ aiam sic sub actu lucis exterioris colores mouēt̄ visum. Ab itelligētia aut̄ p̄ia descēdūt hmōi forme z q̄ magis ab ipsa eo magis efficiunt̄ māles z ignobiles: ita qz vltia in descēsu ē forma elemētalis z ifima elti qd̄ ē terra qd̄ eē dicit̄ sex eloz z ē d̄scēsus p̄ modū p̄pōnis forme cū reb⁹ in qb⁹ sūt forme z ē q̄si moueant̄ forme ab itelligētia ad mā in qb⁹ sūt nō in toto amittētes lumē itelligētie q̄ diu forme sūt. Et h̄ ē p̄ p̄riū i aia qm̄ aia cū sit forma qd̄ tā itūcta māe nō pot̄ accipe formas nisi iticipiēdo a mā q̄ p̄xia est ei. Nō igif accipit nisi p̄ resolutionē a mā z p̄riue p̄cedit̄ resoluēdo donec veniat in cām p̄mā z ibi ē vltimū p̄fectiōis ipi⁹ z finis intellect⁹. Et hui⁹ itez sile ē in motu luis a sole in colorata z reditu colorū in p̄spiciū z in visu speculū aiati qd̄ est ocul⁹. Quereret̄ at̄ fortasse aliq̄s vñ hēat itelligētia formas quas vt fons oī tpe exuberat̄ in totū vniuersi-

tatis ordinē. Sz ad h̄ sic iā dixim⁹ nō ē difficile nūde q̄re. n. vñ itelligētia alicui⁹ ordīs hēat formas quas exuberat̄: idē est q̄re vñ hēat itelligētia qz ē itelligētia qz sic iā dixim⁹ sic soli ex luie sibi subali fōraliter puenit lucēs emittē in mūdū: ita z multo magis itelligētie agēti z maxie cāe p̄ie ex luie sue sube conuenit lucēs emittēre q̄ sūt forme oīuz eoz q̄ formant̄. Et sic aie in suū vniuersū mēbroz puenit vitas emittē q̄ tñ vite hz opa vite spālia determinant̄ in mēbrū lz in aia sint oēs ille vite vna vita idiuisibil̄ in suba multiplex fm̄ virtutē ita itelligētie p̄ie puenit lucēs emittē in totū vniuersū. Et iō subtiliores pipateticoz distinxerūt iter formas mūdi z formas māe formas mūdi vocātes vlr relataf ad vniuersū formas at̄ māe dicētes eas q̄ sūt dātes eē māe: forme igif mūdi sūt ab itelligētia ex h̄ qz ipsa ē in itelligētia z qm̄ sūt in aia: sūt magis in aia ex pte illa q̄ fluūt a forma mūdi qz ex pte illa q̄ p̄ eē sūt in mā.

Caplm. tertiu⁹ qualiter intellect⁹ agēs in aia ē sic lux z sicut ars: z iō est p̄fectus agēs p̄fectiōes.

Js q̄si p̄ modū p̄libatōis excussis oz nos d̄terminare q̄r̄ intellect⁹ agēs sic lux sit ad māz cōpatā: his. n. duobus bñ explanatis melius

sciet̄ modus p̄fectiōis aie humane. Dicam⁹ igif cū dicit̄ qz intellect⁹ agēs ē sic lux tria in ipsa attēdunt̄ silitudine quoz z p̄mū ē qz sit p̄mū agēs eē intellectuāle scdm̄ est qd̄ ē vlr agēs intellectuāle: tertiū at̄ qz ē incesfante agēs eē itelligibile z vnūquodqz istoz qd̄ alia sequūtur qd̄ q̄r̄ sit verū sic p̄bat̄. In oī. n. vniuerso in q̄ sūt qd̄ sic acta tñ qd̄ at̄ sic acta z agētia necesse ē eē vnū p̄mū qd̄ est agēs tñ. Esse aut̄ intellectuāle est in oib⁹ q̄ sūt intellect⁹ z rō eoz q̄ itelligūtur. Esse q̄ intellectuāle ē in oib⁹ itelligibilib⁹. Dē at̄ itelligibile qd̄ in itelligit̄ nō nisi p̄ formā suā vlr p̄ seipz si forma ē itelligitur. Et p̄stat qz h̄ intellect⁹ siue itelligibile eē ita est factū qz vlti⁹ nō p̄fert ad eē itelligibile p̄ter seipz: h̄ at̄ totū sub aia hoīs ē p̄ h̄ qz ipsa ē imago forme mūdi z nō tñ forma māe. Est at̄ in aia in via cognitiōis multa accipe fāsmata z facta fm̄ sensū ad q̄ reflectit̄ in his q̄ itelligūtur cōcepta cū mā z fm̄ imaginationē reflectit̄ur intellect⁹ fm̄ ea q̄ itelligunt̄ mathematice z ad itellectū possibilē. Opz qz in h̄ ordine vniuersi recurratur ad vnū agēs p̄mū qz est p̄mū agēs eē itelligibile: n̄ eni solū in vniuersitatē oīuz recurrit̄ ad p̄mū: sz in qlibet ordine vno necesse ē eē p̄mū in q̄ ē stat⁹ illi⁹ ordīs z h̄ est causa qz in libro de aia dixim⁹ in ipsa aia eē duas differētiaf vlr agētis q̄ ē oia facē z vlr possibilis q̄ ē oia fieri z p̄ istā rōnis necessitatē arguunt̄ falsitates illoz q̄ in aia dicūt nullū eē itellectū agētē. Isti. n. nō p̄sentit̄ phis q̄ lz dicāt itelligētiaf q̄ sūt forme mūdi irradiare sup itellectū aie hūane nō tñ negāt in ipis aiabus eē in itellectū agētē vniuersitatē suoz itellectualū p̄portionatum. Aliter enim homo non perfecte esset minor mundus nec esset imago forme mundi que tamen in conuenientissima scit esse oīs qui recte philosophat̄. Per hūc q̄ modū quo vniuersitas corporaliū hz vnū p̄mū agēs in his q̄ faciūt z sūt vlr ad vltimū factū qz est lux solis sup quā irradiat lux agētis p̄mi intellectus z nisi irradiaret sup ipz lux solis nō eēt effectiua formaz corporaliū. Ita ē in qlibet vniuerso: opz ē ita in aia hoīs eē fm̄ multitudinē z vniuersitatē itellectualis eē qz sit in ipsa z in intellectu ipi⁹. Jā aut̄ facile ē oñdē qz agēs ē in eo sicut lux qz ē vlr agēs: sicut. n. lux ifluit vlr sup oia q̄ sūt actiua z passiua in mā: ita necesse ē p̄mū agēs vlr agēdi formā z actū oib⁹ ifluere. In p̄ia eniz phia p̄baum⁹ qz oīs act⁹ p̄mi agētis p̄ h̄ vlr z finis est qz

ens ē qz stat iter quoddā primū z quoddā vltimū per oīa extēdēs media. Estē autē qd a pzo p oīa media ptingit vsqz ad vltimū vlr agit. Cōstat igit primū agens in intellectuālib⁹ vlr agē: aliter. n. efficiētia nō statēt. Ex h p3 qz agēs intellect⁹ vlr agit vniuersitatis ordine itelligibiliū q sibi subiūgit. Ex his ē pcludit q incessanter agit: nō. n. est primū agēs nisi p h qz p eētia agit sic lux p eētia lucet: qd at p eētia agit aliquā actionē sp agit eā z incessanter intellect⁹ agēs sp incessanter agit z h vere res. p h itēderūt cū dixerūt q sit simplex z q eēntialiter agit z q idiūse sint itelligētie i ipō z q oēs in ipso sūt sua suba z vita z lux sua. Ex h at qz vlr agit sequit ipm eē formā oīuz itelligibiliū. Que tñ forma in vno quozqz intellectu ē fm ptatē illi⁹ qd intellectuāle eē picipat z nō fm ptatē primū agētis z qz ipē ē semē oīs itelligibilitatis z qz sub actu suo oē itelligibile mouet aīaz. Et iō nulla ē qd eoz qz qd qd rūt quo forme rez pnt agē in aīaz cū aīa nobilior z alior sit illis z id qd ē nobili⁹ z alti⁹ poti⁹ agē videat in id qd ē sub ipso qz qz recipiat ab ipō z pariat. Et ē qd iperitoz in nālīb⁹. forme enī exteriorz nō agūt nisi put sūt intellect⁹ qdā z agūt sub luie itelligētie agētis qd ē in ipsis z sic agē pnt i possibile intellectu. P3 ē ex h qz cū iter oē agēs z patēs dz eē cōicatio q cōicatio ē iter agētē z formā z possibilez intellectu. Et qz ipa forma stās vlr in luie vlr agētis est agēs qd pprie hz i ferre passionē intellectui possibili. Ex h at qz est agēs eēntialiter z incessanter psequuntur ipm sua acta p h qz in ipa necessaria z stātia z q ad h eterna qz sūt imutabilia: h. n. mō eterna oñt qcuqz p h eterna vocāt z sic scia ē necessaria z eterna qz ē d h mōi formis z h multū stoycoz ignorauerūt: z iō alias formas qz illas q in reb⁹ sūt posuerūt: h at intellect⁹ agēs ppat ar/ tū z ē ppatio q eēntialiter cōuenit ei fm qz p h abz in se/ ipō oīa intellecta. Nō at h itelligit de arte mechanica q diuersa ē a mēte artificis z ē scia qdā opatiua factorū cū rōne: s3 itelligit de arte nālī quā oīs forma ē cor porēa dicit imitari: dicit⁹. n. in phicis in semie siue spū semiali eē aīaz vt artificē q oīa cū rōne certa z ifallibiliter opat cū tñ h ars nō sit scia qdā ab ipa suba forma tiue vturū s3 sic ipa put i se formatiua virt⁹ hz oīuz mē broz vtutes illas qd opat ad vite potētias vlr rōne z z cū certa finis itētione z rōne forme. Et sic ē ppiculariter in scie ita ē vlr in luce agētis intellect⁹ respectu vni uersitatis totū⁹ ordis sibi subiecte mae: ipa. n. lux sua scie ētia ē z sua ars ē certa rōne oīa ad eē igit itelligētis p/ ducēs z oīa pstruē faciēs in intellectu possibili. Ex his cōstat intellectu agētē eē pfectū z supra pfectū pfectio/ nes oēs habētē z largitē oī ei qz secūdū eē intellectuā/ le pscif. Hec at pūcta his qz iā i anteriori hui⁹ scie libro dixim⁹ z his qz i teruo libro nostro d aīa oca sūt vey oñ dūt intellectu agētē oīa tñ h plenissime itelligūt ex scia phie pzie qz ista i vitate pura scie nālīs trāscendūt.

Capitulū quartū qliter intellect⁹ possibilis sit potē/ tia z vt tabula rasa z vt locus z vt spēs itelligibilis

o Jcam⁹ aut nūc de pfectione intellect⁹ possibi/ lis: hūc at quoz attribuuntur a phis quoz vniū est qz ipē iōe idiūsbilis sube exīs potē tia est oīa itelligibilia. Scdm est qd se hz ad oīa itelligibilia sicut tabula rasa in q nō exiget aliq pparatio qz imago sit in ipsa. Tertū autē est qz ipē ē poti⁹ loc⁹ itelligibiliū qz mā. Quartū autē est spēs itelligibiliū sicut est sensus sensibiliū spēs z de oīb⁹ his necesse ē deter/ minare s3 sit valde difficile: sine his. n. ipossibile ē scire aīe pfectionē: Cū qz intellect⁹ possibilis dicit qz ē oīa fieri itelligibilia itelligit qz ipē in potētia sit oē itelligi

bile vn⁹ z idē indiūsus z simplex fm suā sbam z iō sua potētia q sit itelligibilia nō est vniuoca ad potētia māe q nō est susceptibilis oīuz vna z indiūsbilis existēs s3 poti⁹ fm sui diūisionem in multa. Et cū dicit qz in intellectu possibili in eo qz possibilis ē ptingit oīa fieri nō itelligitur qz oīa sit sicut mā: nō. n. mā sit forma. Et cū dicit qz possibilis intellect⁹ sit oīa intellecta itelligitur qz sit forma illa p quēdā modū. Et hme i sile dicit iā an nos alporabi⁹ qz ē imaginādū qz sic cera itelligat vel imaginef tota irāfire in figurā sigillī ita qz nihil eius distinguet ab ipa figura sigillī: h tñ sile ego nō oī no pueniēs reputo. S3 ponā aliud qd ē p oīa cōueniēs Si. n. colorē simplicē formā itelligam⁹ z potētia pspicū p quā ipz pspicū ē illi⁹ susceptibile ita. n. in potē/ ria nō distinguit a suscepto in h qz vniū sit subm z alterū forma tūc sūt eā nāe pspicū suscipiēs z color susce ptus: color. n. nō differt a pspicuo fm nāz s3 fm eē qz ē diuersis vni⁹ nāe z eiusdē vni pspicū suscipiēs lumen in pfūdū ē suscipiēs pspicū z pspicū in extremo pti cipās actū luis ē color z planū ē vidē cuiuslibet qz ille nāe si sūt diuersē s3 eē pspicui in vno z in alio diuersuz ē z p vniū z eūdē modū eiusdē nāe p diuersū eē est susce ptibile qz est oculus pspicui qz extremas qz est color si sumat fm eē spirituale qz ē in medio nō ē in pspicuo puio: nec in pspicuo aiato qd est ocul⁹ s3 sūt sic due nāe distincte z iō nō in eis pprie loquēdo sic in subo s3 poti⁹ sic in re qz ē eiusdē nāe diuersitate fm triplex eē lu/ cidū terminatū puū z aiati z p oēm eūdē modū in cor porib⁹ eiusdē nāe sūt lumē itelligētie terminatū qz est simplex forma rez sepata a mā z lumē eiusdē qz ē in/ tellectus possibilis sic puū quoddā z lumē ei⁹ in seip/ so simplr acceptū. Ex h. n. qz intellect⁹ possibilis ad cor pus accedit efficit distās a luie itelligētie sic pspicuz in aere distat a nā luminosi in seipso. P3 autē ex his qz eadē forma ē in possibili intellectu z in mā s3 ab intelle ctu nullā accipit idiūduationē. Et ē qz in oīb⁹ talibus itelligēs intellect⁹ z forma itellecta idē sūt actu p eē ha bētia differētia sic pspicū in loco in qz ē color abstract⁹ idē est actu cū nā coloris p eē differēs qd eē ipoztat p distinctionē vtriusqz z qz intellect⁹ possibilis nō ē mā s3 forma h ignorauit theo frast⁹. Tabule at rale ppat p h qz sic tabula pter oēz pparationē se alteratē suscepti/ bilis ē figure sic intellect⁹ possibilis pter oēz pparationē sepantē susceptibilis nō ē vni⁹ tñ s3 oīs itelligibilis z p h itez p3 qz nō ē māe potētia ipi⁹: ratura. n. tabule nō ē mā s3 poti⁹ sic pspicū vna z eadē potētia luis ē co/ loris oīs susceptibilis: ita idē intellect⁹ vna z eadē po tētia luis agētis qd in ipō ē susceptibilis ē oīs forme in itelligibilis z iō nullo mō pōt eē forma corpalis qz hāc ipossibile ē hēre potētia vna ad oēz formā suscipiēdā s3 poti⁹ sic tabula rasa ē imago si solū sue supficiet ad/ dat terminatōis actio ita ipa itellectualitas aīe fm pos sibilem intellectu est in ista fm eē qz hz in intellectu si addat terminatōis actio qz ē rei termin⁹ cui⁹ ipz ē forma. Et sic itez p3 qualiter itelligēs z intellectu sūt idēz actu fm eē differētia: h autē qz sūt dicta nullo mō pueni unt māe. Inter oēs autē cōpationēs magis apta ē qz est lo ci: loci. n. oīno eadē differētia ē qz ē locati z a locato ac/ cipit figurā z exhibet cōtinētā z est motus nālīs locati ad ipm z quies nālīs in eo: sicut enī in quarto d phico auditu est determinatū eadē est distātia cubi z loci cu/ bi etiā si linee ptabatur a cētro loci ad supficiē crūt eē dē linee nūero loci z locati z h mō eadē nā ē intellectu alitatis in intellectu possibili z in eo qz itelligit fm esse intellectuāle nisi qz limitib⁹ eius qz itelligit ipse itelle/

ctus format sicut locus figurat ad locati figurā et eius quod intelligit quoniam sub actu luis est intellectus agētis: motus naturalis est ad intellectū sicut motus colorum quia est ab actu lucis ad perspicuum per eandem naturam: quies naturalis est in ipso quarta autem comparatio est quod intellectus possibilis est species intellectuum sicut sensus est species sensibiliū. Constat enim quod perspicuum primum est species et forma forme intellecte per esse quod habet in intellectu et profertur et est vltima et simplex quod non habuit in materia. In his enim que incorpalia sunt id quod est natura simplex est species et forma eiusdem nature determinate sicut sensus communis formalis est ad sensus proprios et determinatos. Ex omnibus igitur homini comparationibus patet quod sit perfectio intellectus possibilis secundum quod est possibilis.

Capitulum v. de intellectu formali et qualiter per ipsum perficitur intellectus possibilis.

Is autem habitus videndum est de perfectione eius intellectus quem subtilissimi peripateticorum formaliter vocauerunt intellectum eo quod ipse est forma omnis intellectus secundum esse quod habet intelligibile: habet autem formalis intellectus non est ille quem quidam formam rei intellectiua arbitratur quia sicut iam ostensum est ille non est formalis ad intellectum possibilem eo quod species est possibilis intellectus talium species et locus et omne formale esse potius accipit id quod intelligit ab intellectu in quo est quod dicit sibi esse formale sicut species et locus formalia sunt ad ea ad que comparatur: sicut in coloribus lumē est formalis ypostasis et perspicui et puri et oculi et perspicui terminati: ita lumē quod est actus intellectus agentis est forma et intellectus possibilis et eius quod intelligit: habet enim duo quod tunc ad esse intellectuale vni sunt nature et potētie sicut patet per antedicta. Et quia sunt vnius potētie sunt etiam vnius perfectionis secundum formam sicut etiam color et purum tenebrorum vnius et ideo vna forma agētis vtriusque perficit: lumē ergo agētis est quod formam rei que intelligit ducit de potētia in actum et quod possibile ducit in actum. Et sic in colore viso videtur lumē quod de potētia coloris facit actum coloris eo quod nihil aliud agit in visu nisi illud sit terminatum et quasi sit luce incorporatum: ita in quolibet eo quod intelligit de omnibus intelligibilibus non intelligit nisi lumē intellectus agētis sicut in aliquo intelligitur incorporatum in materia sensibili et in aliquo intelligat incorporatum in quantitate imaginabili et in aliquo intelligat clarum in esse simplici intellectuali sicut lumē quod est colorum ypostasis et in aliquo videtur cadēs sicut in albo et in aliquo submersum et in aliquo fere extinctum sicut in nigro. Patet igitur ex dictis quod intellectus possibilis in actu efficitur per lumē intellectus agētis et quod in omni eo quod intelligit habet intelligit et quoniam etiam seipsum intelligit in actu se intelligit in luce agētis. Ex inductis et ulterius ostenditur quod cum lumē agētis secundum esse quod habet in intellectu possibilem et eo quod intelligit sic que intelligit omne quod et que intelligit omne id quod intelligit sicut lumē solis que videtur id quod videtur et que videtur illud quod videtur: que autem intelligit id quod intelligit et que intelligit id quod intelligit maxime intelligit in omni intellectu secundum actum factum: eo quod illud est causa et ratio intelligendi lumē intellectus agentis est maxime id quod intelligit intellectu secundum actum factum. Amplius cum lumē illud sit manifestatio intellectus agētis facti secundum proportionem eius quod recipit lumē patet quod intellectus agēs manifestat in quolibet intellectu secundum actum factum. Amplius cum lumē id est manifestatio sui et perspicui puri omnino est quod lumē agētis est in intellectu possibilem primo. Concludit necessarium quod intellectus possibilis inuenit et intelligit se in quolibet intellectu secundum actum factum et quod seipsum intelligit quoniam id quod intelligit in quolibet re intelligibili intelligit et quod suum intelligere est ipsum suum in actu esse. Et ideo dixerunt quod intellectus possibilis et id quod intelligit ab ipso et suum intelligere est vnum et idem ratione differens secundum esse. Supra enim ostensum est quod intellectus et id quod intelligit actu sunt idem et cum suum intelligere non sit nisi actu esse videtur alicui

forte quod est ipsum intelligere sit idem cum ipso secundum substantiam: et habet quod dicitur esse verum secundum quod intelligere dicitur apud se intelligere: secundum autem quod dicitur intelligere in agere esse intelligere est super intelligibile perverti et perverti derare et sic penitus non est idem. Ex omnibus autem inductis patet quod in intellectu in homine tribus in genere perficitur: agere vult et forma agētis in possibili intellectu que est locus intelligibilium et formalis intellectus. Patet et qualiter in omni intellectu secundum actum factum intelligitur possibilis intellectus et agens.

Capitulum sextum de intellectu in effectu et qualiter possibilis in effectu perficitur.

Unc ergo restat inquire de eo intellectu que intellectus in effectu vocatur: habet enim dicitur intellectus in effectu eo quod in effectu efficitur potētia intellectus. Est autem habet intellectus que est forma intellecta que est separata a rebus: habet enim diximus esse in potētia respectu intellectus agentis et quoniam actu luis eius movetur ad intellectum possibilem efficitur intellectus in effectu. Adhuc autem et ipse possibilis est in potētia antequam habet forma efficiat in ipso et cum efficitur in ipso est intellectus in effectu et ille potētie non sunt omnino vni rationis nec sunt diuersarum rationum. Et quod non sunt penitus diuersarum rationum: patet per antedicta: quod autem non sunt penitus vni rationis ostenditur sic. Intelligibile enim dicitur in potētia nisi per esse quod habet in materia in quo ligatum est lumē agētis intelligentie sicut lumē oculorum in tenebra et habet potētia priuatis cuiusdam. Cum autem dicitur intellectus possibilis in potētia non est in ea ligatum lumē sicut potius ligatum est in eo quod deberet mouere ipsum et distinguere et sic intellectus eodem agere educit ad actum de potētia qui educit ad actum intelligibile. Et in hoc videtur peccare alphorabi et quod alij dicentes intellectum possibilem abstrahere formas et abstractas recipere quantum modo recipiant siue per modum materie siue per modum loci sicut potius agētis per se est abstrahere in cuius luce est esse abstrahi et sic gnans in natura profertur formam dat ea que formas sequuntur que precipue sunt motus et locus ita generans omnino formam in corporalibus dādo esse sui luis dat quoniam id que sunt motus ad intellectum possibilem et locum que est intellectus possibilis sicut in antedictis dicitur: sic igitur est de intellectu in effectu. Sic ergo colore eodem agente colores omnes fiunt in effectu et facti in effectu faciunt in effectu perspicuum et visum ita forme rerum vno lumine agentis fiunt in effectu et facte in effectu faciunt in effectu possibilem in intellectu sine medio. Et sic visus que fuerit clarior eo clari precipit in colore lumē cadēs: ita intellectus possibilis que fuerit a corpore siue carne separabilior eo magis precipit lumē intellectus agētis diffusum in formam rei intelligibilis. Istud tamen intelligibile in libro tertio de anima sub triplici differentia esse diximus. Est enim conceptum cum materia secundum esse et ratione et conceptum cum materia sensibili secundum esse et non habet rationem sicut habet rationem conceptum sit in quantitate et est separatum a materia sensibili et quantitate et habet esse et habet rationem. Et habet diuisio intelligibilis est accepta sicut esse luis intelligentie agētis: quod habet in rebus quod datur esse et rationem. Si enim habet accipiat diffusum in principijs esse et sicut tamen definitionem habet sicut illud esse non conceptum cum quantitate et qualitate sensibili: quoniam sicut esse est antequam quantitate et qualitate. Si autem accipiat secundum esse quod habet immersum principijs corpus sicut quod est corpus habet rationem conceptam cum principijs quantitate: et si accipiat ut immersum quantitate et motui habet rationem conceptam cum materia sensibili. Et sic diximus quod intellectus noster plus participat imaginatōi et sensui quam intellectui primo agētis: ideo obscurus est: et ad ea que sunt separate penitus rationis habet se sicut oculi vespertilionis ad lumē solis: et ideo patet esse inuēdum in phisicis: et deinde mathematicis ut sic profertur multis luminibus multorum intelligibilium surgat ad intellectum diuinorum. In omnibus tamen istis intelligibilibus cum ille fuerit in effectu quodlibet illorum inuenit seipsum et agere per modum quem dicitur: sicut autem ex obligatione

ex obligatōe corpis sit phicis et mathematicis ppiqoz
 tñ diuinis ē p nāz silioz: et iō plus sui i his intelligibilib⁹
 iuenit q̄ dīna sūt q̄ in eis q̄ mathematica sūt et phica.
 Adhuc autē videt q̄ cū id qd̄ ē in potētia cognoscens
 nihil penit⁹ cognoscat q̄ intellect⁹ nisi in effectū efficiat
 nihil penit⁹ cognoscat: et ex h̄ seq̄t q̄ nihil penit⁹ scit q̄
 phie n̄ studet: nec. n. scit se nec aliqd̄ aliō a se: sic ocul⁹ in
 potētia exn̄s nihil penit⁹ videt qn̄ p̄ nihil visibiliū sit i ef
 fectū: est. n. in corpe visus sic in aīa ē intellect⁹: si. n. ocu
 lus p̄ nullū visibiliū sit in effectū n̄ videt se n̄ aliud:
 n̄ videt se nō vidē: qz̄ ipossibile ē vidē se nō vidē: sic
 ipossibile ē vidē nihil: ita ē q̄ diu intellect⁹ in potētia ē
 in nullo mō in effectū ipossibile ē scire aliud a se v̄ se/
 ipm̄ v̄l ēt scire se nescire: si v̄e et fm̄ p̄p̄riā rōnē scire s̄z
 intellectū accipiat: et iō antiq̄ssimos ideotas h̄mes icre/
 pās dixit tales nulli hūanoz in vita opaz dedisse: sed
 more porcoz vitā expēdissē. Est at̄ huius exēplū et in
 p̄spicuo cui in multis silis ē intellect⁹ possibilis hui⁹ enī
 nulla manifestatio ē q̄ diu ē in potētia s̄z cū ē in effectū
 et actu eē p̄spicuo: manifestat tūc p̄ h̄ q̄ manifestatur id
 qd̄ videtur in ipso. Et h̄ rō p̄uicit q̄ hō nunq̄ iuenit se
 ipm̄: nisi cōtēplatione veritatis rerum: sed hec sequen/
 tia declarabunt magis.

Capitulum septimū de intellectu p̄cipioz instrumētoz
 per que intellectus possibilis efficit in effectū.

Portet at̄ nos prius oñdere q̄ in oī intellectu
 q̄ in effectū ē p̄rio accipit intellect⁹ p̄ncipio/
 rū q̄ accipiuntur sic in p̄iori istū scie libro oñ
 dimus scim⁹ inq̄tū terminos noscim⁹ p̄ncipioz: igit̄ ē
 acceptio p̄ria et instrumētoz. Instrumēta at̄ voco qb⁹
 scia rez de ipsis educit p̄ncipijs: et ista sūt modi ar/
 gumētationū: p̄pter qd̄ egregie dixit aristo. q̄ modum
 sciētiāz ōz p̄scire aī ipas sciētiāz: qz̄ n̄ pōt eē q̄ sciētiā
 rez accipiat nisi p̄ri⁹ sciat modus ipi⁹: vocat. n. modū
 illū quo id qd̄ ē in v̄tute p̄ncipioz educit de ipsis et
 tūc per illa duo v̄z p̄ncipia p̄ria et scitū modū possi
 bilis intellect⁹ aptissime ponit in effectū fm̄ oē id qd̄ ē
 possibilis. Fuerūt autē qd̄ā aī nos de arabū phis q̄ intel
 lectū p̄ncipioz diuiserūt in duo dicētes p̄ncipia phie
 theorice eēntiales eē apud nos: et nō accipi ita p̄ doctri
 nā rhetoricoz aī et moralū i fieri nobis p̄ lōgā expi
 entia: sic dixim⁹ hoies sc̄nes prudētē lōgāz opaz dan
 tes eē intelligētēs: ita q̄ p̄siliū datū ab ipsis recipit sine
 exigētia p̄batiōis tanq̄ sit p̄ se notū: h̄ sit et in rhetori
 cis ciuilib⁹ et hūc intellectū nō h̄nt iuuenes passionū ise
 cutores: in disciplinalib⁹ meliorē intellectū vident ple/
 rūqz̄ iuuenes h̄ere q̄ senes silr̄ aut̄ oñt de modis argu/
 mētationū: qm̄ ē modus argumētatiōis: ip̄fecte: et hac
 oēs vtunt hoies: oīs q̄ p̄suadē nūc necesse ē q̄ mō ar/
 gumētatiōis v̄tat: et h̄ modus p̄cipue ē in rhetoricis ci
 uilib⁹: est at̄ modus argumētatiōis p̄fecte quo vtūtur
 p̄bi. p̄riū oñt inasci expiētia et tpe pot⁹ q̄ studio: sic
 igit̄ diuersificāt hūc intellectū q̄ p̄ncipioz vocat̄ intel
 lectus p̄ que intellectus in potētia sic p̄ instrumēta efficit
 intellect⁹ in effectū. Ego cōmēdo istā distictionē qz̄ rhe
 torica et ciuilia nō h̄nt p̄pōnes p̄rias p̄ se notas p̄ q̄s
 sufficiēter accipiant: et iō dicit aristo. q̄ intellectib⁹ p̄clo
 opus ē eo q̄ finis p̄actice scie op⁹ ē: et q̄ qd̄ā latinoz
 dicūt q̄ de scia docēte et de scia vtēt: e: locū nō h̄z h̄: qz̄
 scia docēs sp̄ ē demonstratiua: et ex tali scia rhetores et
 ciuiles nō veniūt ad h̄ q̄ in effectū sciat gubernare iudi
 cia et regere ciuilia p̄pter qd̄ ē intellect⁹ talis v̄tus est
 ethica expimēto idigēs: et ip̄e sic et alie v̄tutes ciuiles q̄
 p̄ eūdē modū accipiunt. Hec ḡ de intellectu q̄ in effe/
 ctū dicit eē dicta sūt a nobis: Per aīcedētia. n. iā ma/

nifestū ē q̄r forma rei p̄ h̄ q̄ ē in intellectu possibili effi
 citur in effectū intellect⁹: et q̄r differt ab eo in intellectu
 q̄ dicit in actu: ille. n. q̄ sp̄ ē in actu agēs vocat̄ intellect⁹.

Capitulum octauū de intellectu adepto ql̄iter i eo anima
 pficitur et inuenit seipm̄.

Am̄ autē relinquē v̄l de intellectu adepto per
 i studiū differam⁹ ql̄iter et ip̄e ē de hoīs perfe
 ctione: h̄ at̄ p̄gruēt⁹ sit si ip̄az p̄p̄ciam⁹ noīs
 rōnē: sic igit̄ in p̄iori istū scie libro dixim⁹: adept⁹ ē q̄
 acquirit p̄ studiū. Adept⁹ igit̄ intellect⁹ ē qn̄ p̄ studiū ali
 quis vez et p̄p̄riū suū adipiscit̄ intellectū q̄si totū labo
 ris v̄tilitatē et fructū: h̄ autē ql̄iter fiat sic ē accipiēdū: sic
 enī iā aī dixim⁹ id qd̄ ē in potētia nō manifestat nec ac
 q̄ritur nisi p̄ actū suū p̄p̄riū et p̄ id qd̄ in effectū efficit i
 p̄te qd̄ē accipit q̄ p̄te possibilitatis ei⁹ ponit in effectū
 et plus et plus accipit qn̄ plus et plus per multa ponit
 in effectū et totū aut̄ accipit qn̄ p̄ oīa ad q̄ in potētia est
 penit⁹ fuerit in effectū. Dixim⁹ at̄ in phicis: q̄ intellect⁹
 possibilis vn⁹ et diuisus fm̄ potētiā exn̄s potētia est
 oīa intelligibilia: nō ḡ accipit nisi p̄ h̄ q̄ efficitur ip̄a
 intelligibilia in effectū et totus adept⁹ et accept⁹ qn̄ in
 effectū positus ē oīuz intelligibiliū q̄ ip̄e ē in potētia: et
 sic adipiscit̄ hō suū p̄p̄riū intellectū. Et iō dixit p̄lo: q̄
 v̄suna phie diffinitio ē suiipi⁹ cognitio: et dixit alpho
 rabius q̄ aīa posita ē in corpe vt̄ seip̄z̄ inemat et cogno
 scat: et h̄ dicit aristo. dixisse: s̄z vbi dixi ad me nō per
 uenit. Demonstratio at̄ dicti v̄a est q̄ nūc est i ducta. Lā
 at̄ hui⁹ est: q̄ p̄ria imago lucis p̄rie cāe q̄ p̄iūta est p̄ti
 nuo et tpi est intellect⁹ hūan⁹: et iō necesse est q̄ sit sil/
 tudo qd̄ā oīuz q̄ sūt p̄ lumē p̄rie cāe: et ambiēs oīa il/
 la et sit quozūdā receptaculū p̄ h̄ q̄ ē imago cāe p̄rime
 et quozūdā fm̄ q̄ ē cū p̄tinuo et tpe et in v̄trūqz̄ adipi/
 scat seip̄az: h̄ et q̄ oē vez p̄sentaneū ē intellectū: et fal/
 sū p̄riū: est. n. mēs hūana rō et similitudo qd̄ā v̄tatis p̄ri
 me q̄ ē semē quod dā oīs v̄tatis: et iō silis p̄ aliquē mo
 dū oī v̄o: et dissonās a falso: et h̄ ē cā q̄ intellect⁹ sp̄ v̄o/
 rū ē: deceptio at̄ et falsitas i gerūtur f̄astice v̄tuti. Sci
 tur at̄ ex h̄ q̄ p̄tēplatio v̄oz ammirabiliū ē sūme delcā
 toīs et n̄alissimū: et q̄ in ea tota refloret nā hoīs inq̄tū
 ē hō: et p̄cipue p̄tēplatiōe diuinoy: eo q̄ fm̄ p̄dicta in
 ill⁹ maxie intellect⁹ iuenit se s̄z nāz p̄p̄riā: eo q̄ hō ip̄iū
 hō sol⁹ ē intellect⁹: h̄ at̄ mō q̄ dixim⁹ in v̄o ē et in bono.
 Est. n. imago p̄rimi boni p̄ idē qd̄ est imago p̄rimi veri.
 Et iō vez bonū qd̄ ē sp̄ et v̄biqz̄ bonū et oī nāe bonū ē
 sibi cōnāle bonū: et huic delcātur et gaudet ad ip̄z̄ s̄z re
 trahat a bono vt̄ nūc p̄ h̄ q̄ p̄tinuo et tpi ē p̄iūct⁹: et ex
 h̄ tñ q̄ sepat⁹ ē nullū corpis act⁹ solus cōnāle h̄z et ve
 rū simplr̄ et bonū simplr̄ et solus h̄z delcātiōes nō ha
 bētes p̄riū in corruptōe boni et veri. Quereret at̄ for/
 tasse aliq̄s si intellect⁹ possibilis in effectū efficit p̄ for
 mā intelligibile: et qd̄ ē in effectū nō ē in potētia ql̄ in ef
 fectū exn̄s ad vnū remanet fm̄ eūdē intellectū in potē
 tia ad alterū intelligibile. S̄z ad h̄ et h̄mōi oīa iā p̄z so
 lutio p̄ aīdicta: qm̄ dixim⁹ q̄ oppō et disp̄atio et di/
 uersitas et h̄mōi n̄ p̄sequūtur formas nisi p̄ h̄ q̄ sūt in
 mā: s̄z fm̄ q̄ sūt in luce agētis simplices sūt idiuisibiles
 et vnite eo q̄ sūt vnū et idē in cā p̄rime: et iō in luce suo
 sūt vnite sibi vicē nō cedētes: nec se iūvicē excludētes
 et p̄cipue qz̄ nō sunt in intellectu sicut in mā vel subo p̄
 prie loquēdo. Ex his igit̄ p̄z ql̄ p̄ studiū intellect⁹ adi
 piscit̄ seipm̄: et ex h̄ p̄z verus intellectus eius qd̄ in qn̄
 to phicoz dixim⁹ q̄ intellect⁹ accipiēs scia et v̄tates
 non est alteratus et perfectus.

Capitulum nonū de intellectu assimilatiuo et ql̄iter
 anima perficitur in illo.

Scimus autē nūc de intellectu quē antiq̄ssimi
 phoz assimilatiū siue assimilātē vocāt: et in
 hō ēt aīe pfectionē declarem⁹ hō at orit̄ ex oib⁹
 intellectib⁹ i ductis. Est autē intellect⁹ assimilatiū in quo
 hō q̄tū possibile siue fas ē pportionabilr surgit ad in
 tellectū diuinū q̄ ē lumē et cā oīuz. Fit at hō cū p oīa ī ef
 sectu fact⁹ intellect⁹ pscē adept⁹ ē seipz et lumē agētis:
 et ex oīuz lūibus et noticia sui extēdit se in lūibus itelli
 gētiaz ascēdēs gradatī ad intellectū simplicē diuinū de
 uenit q̄ ex luīe sui et agētis in lumē itelligētīe et ex illo
 extēdit se ad intellectū dei: hō at q̄o fiat sic ē itelligēdū
 o. n. scire q̄ lumē cāe pzie gnāl̄ loquēdo sui q̄tuoz hz
 manifestatoēs narrabiles p nomē et diffinitionē: vn⁹ at
 īferioz ē q̄ manifestat īferioz rez imiatū ad terminos
 eētiales vni⁹ cuiusq̄ rei: scōus ē q̄ manifestat in imagi
 ne sua q̄ ē intellect⁹ potētialis q̄ potētia ē oīa illa q̄ ab //
 tractōis l̄ poti⁹ sepatū eē hnt̄ in luīe: terti⁹ at ē q̄ mani
 festatur in lumine agentis vlr̄ in ordie minoris mundi.
 Illi enim cōiungitur: nō sicut lumen tenebre vel priua
 tioni vel potētīe sed potius sicut lumē lumini īferioris
 ordinis et fm q̄ plus cōiungitur et lūidi⁹ ea ponēs in
 intellectū possibile: et hō ē irradiatio de q̄ multū locuti
 sunt phi et ordinauet pp illā supplicatiōes et oratiōes.
 Quart⁹ autē modus manifestatiōis ē quo manifestatur
 in ampliatiōe luminis sui itelligētīs mouētib⁹ orbes:
 lz ecōuerso meli⁹ dicat qz lumē īferi⁹ fm dicta phoz
 applicat supiozi. Superi⁹ autē nō applicat īferiozi eo q̄
 est simplex: et vno mō se hz ad ipm: vn̄ applicatio que
 pl⁹ et min⁹ sit poti⁹ īferioz et n̄ supioz ē. Q. d. n. itelle
 ct⁹ luī suo applicēt p3 p motū quē faciūt: qz nullaten⁹
 mouerēt orbes nisi tales fierēt ad lumē pzie cāe applica
 tiōes hō at lōgū ē hō d̄mōstrare: lz a pzia phia hō hic sup
 ponat. Hic tñ intellect⁹ itelligētiaz vlr̄ actiu⁹ ē et agit oēs
 formas sui ordīs in māz sue spe s̄biectā. Intellectus at
 agēs ī aīam et in suo ordine est vlr̄ agēs: sicut iā an
 determinatū est: lz possibilis actiu⁹ nō ē lz fact⁹ in effe
 ctu p agētē: ille autē qui ē in reb⁹ nō ē nisi act⁹ et n̄ agēs
 fm eē intellectualitatis: aīa igit̄ hūana p̄cipiēdo lumē
 cu applicat intellect⁹ agēs in ipa illustrat⁹ applicat lu
 mē itelligētiaz et ampli⁹ clarescit in illo. Et sic dicit al
 pharabi⁹ ī ipō efficit sic stelle celi et intellect⁹ huic lumē
 beate et pure pmixt⁹ purissim⁹ efficit astroz et p̄nostica
 tionū q̄ sunt in astris. Et iō dicit ptolome⁹: qz scia astro
 rū facit hoīez pulchritudinē celestē amare. In illo autē
 lumine p̄fortat⁹ p̄surgit intellect⁹ in lumē diuinū qd̄ no
 mē nō hz et inarrabile ē: qz p̄prio noīe nō inotescit: lz
 vt recipit̄ inotescit: et primū in quo recipit̄ ē itelligētīa
 q̄ ē primū causatū: et cū enarrat noīe illi⁹ enarrat et nō
 noīe p̄prio lz noīe sui causati. Et iō dixit hermes deū
 deoz nō p̄prie p̄cipi noīe p̄prio lz vix mēte attigit ab
 his q̄ a corpe p lōgū studiū sepant: iungit̄ igit̄ illi vltio
 et lumini suo et mixt⁹ illi lumini aliqd̄ p̄cipiat diuinita
 tis: pp qd̄ dicit auicēna qz aliqn̄ illi lumini v̄c pmixt⁹
 intellectus futura p̄ordinat et p̄dicat: et q̄si deus qd̄ esse
 p̄hibet. Iste igit̄ ē intellectus assimilati⁹: et attēde qz in
 oibus his intellectib⁹ possibilis ē q̄si fundamētū et p̄zi
 mus: lumē autē agētis in ipō est dispō et q̄si stramētū ad
 intellectū p̄cipioz: et intellect⁹ p̄cipioz ē stramētū
 ad intellectū q̄ dicit̄ in effectu et intellect⁹ in effectu est
 stramētū ad intellectū adeptū p̄cipue in quo adipiscitur
 aīa noticiā sui ipsi⁹: et iste intellect⁹ adept⁹ ad intellectum
 assimilatiū q̄ p gradus applicatiōis luminis īferioris
 ad lumē supi⁹ ascēdit vsqz ad lumē intellect⁹ diuini: et in
 illo stat sicut in fine: et iō cū oēs hoīes nā scire deside //
 rat: finis desiderij ē stare in intellectu diuino: qz vltra il

lū nō ascēdit aliq̄s nec ascēdere pōt. Hic autē hoc notā
 dū qz cuiq̄qz supioz intellectū intellect⁹ applicat hūa
 nus q̄ ē vna de formis mūdi a lumine isti⁹ īfluūt in ipm
 forme et spēs sui ordīs: et iō qd̄ā noticiā illi⁹ ordīs effi
 citur in ipso p analogiā cuius pōt illa recipe. Et qz oē
 qd̄ fit in aliquo fit in eo fm p̄ratē suscipiētis ipz: et iō ta
 les intellect⁹ denūtiat subtili⁹ de ordine illo vel vt sp
 vel vt frequēter: ita qz a q̄busdā p̄phetizare putantur.
 Qui autē simplici p̄rio et diuino intellectui cōiunct⁹ ē di
 uinus ē et optim⁹ in sciētīs et vtutib⁹ ita qz sicut dixit
 homerus nō videbit̄ viri mortalis fili⁹ eē lz dei. Et iō
 dicit hermes trimegistus in li. de nā dei deoz: qz hō ne
 rus est dei et mūdi: qz p hōmōi intellectū p̄iungit̄ deo et
 stramētū huius intellect⁹ sūt alij intellect⁹ de q̄b⁹ dixi //
 mus qui qd̄ē in q̄noqz sunt p modos applicatiōnū et assi
 milatiōnū diuersoz et intellect⁹ adepti modos et eius
 q̄ est in effectu: lz tñ in genere sūt q̄noqz possibilis: v3 et
 formalis et p̄cipioz: et ille q̄ in effectu et adept⁹ et assi
 milati⁹ et diuin⁹. His ergo itelligibilib⁹ et intellectibus
 vt breuiter dicat̄ p̄ficiat̄ aīa. De oibus at̄ his subtilius
 determinatur in philosophia prima.

Capitulū decimū de sanctitate intellectus et d̄ crea
 tione quadruplici.

Ermanet adhuc dicē qz intellect⁹ sanctitate et
 p mūdicia de qua phi sūt locuti: hic autē nō ad
 dit nouū gen⁹ p̄fectiōis et intellectus: lz modū
 quēdā puritatis dicit circa intellectū. Hec autē puritas
 ex. 4. efficit̄: quoz vnū ē studiū pulchritudis: scōm est
 acq̄sitiō multe illuatiōis: tertiū at̄ excessus sepatiōis
 a cōtinuo et tpe: et quartū applicatiō cū luīe superioris
 ordinis. Studiū. n. pulchritudinis ordinat et p̄ponit ab
 auertētib⁹. Acq̄sitiō illuminatiōis facit qz intellectus ex
 multis scitis vlr̄ scie gradib⁹ ascēdit in scibiliū lumini
 bus ita qz s̄sistit in itelligibilib⁹. Excessus vō sepatiōis
 intellect⁹ remouet a detinētib⁹ p̄tinuo et tpe. S3 appli
 catiō intellect⁹ cū supiozib⁹ pportionabiliter nitit̄ p̄fici
 sūmis et diuinis. Inter autē. 4. ista primū ē purgatio ab
 īpedimētis: et scōm illuminatiō in his que īferiora sunt
 hōi pportionata: tertiū autē ē purgatio ab īpedimēto
 quarto: qz nisi q̄s excedat mēte p̄tinuū et tēp⁹ n̄ p̄surgit
 ad p̄cipiēda diuina: quartū ē sūma p̄fectiō q̄ in hac vita
 cōtingere pōt hōi. Cōtingit at̄ plus et plus lz qz aīa ē p̄ce
 ptua illuminatiōnū q̄ sūt a pzia cā plus et plus. Soluz
 enī primū nō hz plus et plus et iō ē id qd̄ vocat̄ necesse
 ē eē: oīa autē alia plus et plus hnt̄ia sūt possibilis fm ali
 quē modū: lz nō hēant p̄prie loquēdo possibile itelle
 ctū: hō autē in pzia phia erit determinatū. Ex his at̄ q̄ di
 cta sūt et hō est aduertere qz mēdissimoz hoīz sūt pul
 chriora fāasmata qz quozūdā alioz sic in ethicis dicit̄
 ita sūt eoz lucidissimi intellect⁹ qm̄ sic in mūdo exterio
 ri turbulētie tēpestatū limpidū lumē recipi īpediūt in p
 spicuo: ita in aīa passiōes turbulētie nō p̄mittūt lumina
 itelligētiaz limpide recipi in aīalib⁹ et iō dixit apolegī
 us sniaz eē p̄lois: qz deoz quoz rō absorta ē in īfirmo
 a d̄monib⁹ nō ē intellect⁹ clarī luis receptiu⁹ quoz at̄ in
 tellect⁹ depurat⁹ a passiōib⁹ et occupatiōibus vite per
 applicatiōnē luis celestīū intellectū p̄tinue subleuat a
 carne et efficit sic speculū clarissimū celestis ordinis et
 pulchritudis: et in his ibut⁹ tadē vestit̄ luīe diuino et di
 uina q̄tū fas ē fm facultatē icipit̄ vidē lz inoīabiliter
 ea participat et quodā mō īfinite eo qz talia vt ī deo sūt
 īferioz intellectū nullus p̄phēdere pōt. Eminent̄ tñ
 accipit̄ percipiēdo qz nihil eoz q̄ in deo deoz sūt vni
 uocū ē cū his q̄ sūt in īferiozib⁹ et iō ip̄e solus ē id qd̄
 vocat̄ necesse eē: de quo in pzia phia p̄babim⁹ qz non
 potest

pōt habere pl' nec habere aliter et aliter: et h' est sibi soli propriū: et iō est immobile cuncta mouens et simplex et imp'abile et immoabile lucem habitās inaccessibiles.

Cap. xi. de modo per quē aīa hūana per intellectuz applicabilis est lumini intelligentiarū.

Ueretur autē aliq's p quē modū aīa hūana p intellectū applicabilis et q'si imissibilis ut ita liceat loq' est lūi intelligentiarū: nō enī videtur attingere posse vsq' ad lumē eaz cū sit diffinita in corpore suo: et extra corp' suū nō videat aliqd posse ptingere. Adhuc autē si det q' superi' misceat lūib' cū h' lūia sint forme mūdi nō videt ex his lūminib' aliqd distinctū in ipso fieri et determinatū: et iō licz clarioris efficiat intellect': nō tñ ex h' aliqua accipit noticiā determinatā. De at et h'mōi qōnes mouent ab iperius ignorantibus naturas formaz mūdi: sicut enī forma māe abit et illuminat totā materiā in q' est et totū q' est in mā p' portionat vnicuiq' pti māe: ita forma mundi ambit et illuminat totā materiā ordinis sibi subī et vnicuiq' p' portionali: et lumē suū vbiq' p'ns ipartit. Sz in h' est differētia q' forma materie corpis est act' et pres eius sunt act' ptiū corporeis: sz intelligētia nō est alicui' corporeis act' sed suba sepata per esse et opa: et p hoc potētiōr est ad mouendū: sicut et nauta distinct' est a nauī nil recipiēs a nauī sed gubernatiōis mot' ponēs i nauī. Dis enī mot' est ab aliq' p'rio imobilit: sz nos de h' loq' mur in li. de principijs motuū aīaliū. hic autē h' sufficit q' intelligentia p subam sepata lumē diffundit et ingerit per totū orbē sibi subm: sicut aīa per corp' suū et h' lumen vbiq' p'ns pportionalr efficit in his q' se extendit ad ipsuz. Et h' est q' dicit magn' Dio'. q' lumē extendit se per oēs vult' et fit in intellectu intellectualiter et in aīa aīaliter: et in corpore nāliter s'm vniuscuiusq' p' p'ria ānologia: sicut et lumē aīe differēter p'cipatur a mēbris s'm vniuscuiusq' ānologia: intellect' igit' extēdēs se inuenit lumē vbiq' p'ns et informat et imbuit illo et clarificat ad pulchritudinē celestē. Et h' est q' dicit p'hi intelligentiā vbiq' eē nō referētes h' ad p'ntiaz sube: sed lūis expāsi p totū: et h' etiā modo aīe excellentiū viroz plura ambiūt q' corpa p'p'ria qñ aīe eoz formis mūdi applicant: et iō aliqñ obediūt eis trāsmutatōes exteriorz sicut obediūt formis mūdi: et hi sūt d' qb' sicut p'hi dicūt q' operant' mirabilia in cōuersionibus hominū et naturaz: et p h' igit' p' solutio q'stionis p'rie. Secūde at qōnis solō est q' illud lumē cuiuscūq' sit intelligētie siue etiā sit diuinū est lumē actiuū et formatiuū oīuz eoz q' sunt ordinis inferioris: et iō semp extendit se ad rez nās determinatas: sicut lumē artis se extendit ad materiā ppter qd etiā qñ informat in intellectu extēdit eū ad rez naturas determinatas: et iō cognoscit in ipso lūie p quē modū reb' imittit et dat eē reb' ad quā noticiā nō extēdit nisi vt actualr ad res in ipso lūie cōuertat et habebit nām omniū s'm q' sunt notioza: et multi viri illustres in h' lūie ordinē rez naturarū p'cipiūt in ordine ist' lumis: et p'dicūt: et qdā iperiti credūt eos vera nō dixisse aliqñ cū ea q' p'dicūt nō eueniūt nō intēdētes q' h' quod nō euenit nō sit ex defectu ordis q' est in lūie mouēte et agēte ad h' q' deueniret: sz pot' ex p'ria dispositōe māe. h'mōi at ordinis p'sciam qdā excellentiores p'hi vocauerūt p'phetiā: et qz sōmū est p'figuratio qdā hui' ordis in imaginatiōib' et figuratiuis obūbratib' claritatē talis ordinis intellectua/ lis: iō vocauerūt sōmū casuz a p'phia vel p'phie lapsuz. Ex his ergo et h'mōi solō patet inductoz.

Cap. xij. de reductione anime in esse diuinū s'm vltimū statum perfectionis eius.

St at h' quoddā oibus mirabilib' mirabili' et oib' bonis melius aduertere de bonita e et largitate cāe p'ime in reducēdo ad se animā hoīs: cū in oī nā nihil sit ppter vili': forme q' fluūt cōtinue in māz ex lūibus cāe p'ime et intelligētiarū meli' multo existētes in cā p'ima et in lūib' intelligētiarū q' in mā nulla rōe fluūt in mā ppter esse qd hñt in mā: licz mā appetat eas: sicut diuinū et bonū: sicut dixim' in libro de p'fico auditu. Nec pōt h' dici q' fluūt ad h' q' ille forme q' mūdi dicūt largitatē sue fōtalitatis oñdant: qz in reb' viliorib' cōsumere subam nō est magnifice largitatis. Oportet igit' q' ad h' fluūt: vt esse diuinū aliqd et operationes diuinas p'ficient. Esse at diuinū et opationē nō p'ficiūt nisi a mā separate: et scim' q' nō separat nisi ab aīa humana p'fecta sepatōne: oz igit' q' per separatē a mā intellectū ad esse diuinū reducūtur. h'mōi at reductio nō sit p intellectū mūdi: qz illaz intellect' habet eas separatas in esse et opatione diuina: fiet g' necessario per intellectū hoīs q' ad hoc habz vires et organa vt a mā accipiat formas diuinas: s'm autē oīa q' inducta sunt: forma nō est sufficiēter facta diuina per h' q' efficit intellect' qui dicit in effectuvl ad' eptus: sed diuina sit p intellectū assilantē: et cū qui vocat diuinū: igit' sic reducta cōfert esse diuinū et opationē diuinā: suba autē hñs esse diuinū et opationē nō indiget aliquo: ergo aīa sic reducta de sensibilib' et materia corpore non indiget eo q' mālia et instrumentalia organa nō accepit s'm nām nisi ad h' vt ad esse diuinūz reduceret: stat igit' subata et formata in esse diuino in esse p'fecta et h' vocauerūt p'hi caducū alteri' et imortalis vite p quā vere pbat aīe hūane imortalitas. Qd at dixim' eā indigere sensibilib' et corpore intelligēdū est de indigētia relata ad intellect' p'fectionē. Sic igit' cōcludit vltima p'fectio anime s'm intellectū. Est autē alia eius p'fectio s'm virtutem et virtutis felicitatez: de q' perscrutabit in ethicis: p'sequēter at in his que h' determinata sunt oz q'rere h' d' nā oīs aīe et imortalitate: et de principijs motuū aīaliū: qz p h' scit q'liter vnū corpi: et h' quidē faciem' in alijs duob' libris q' imediate post hunc sunt ordinādi. Per illū enī scit q'liter aīa subat ad vitā eternā: cū reduct' ad primū qd est necesse esse et oīuz cā: ita penetret lumē ei' mirabili et cāli q' nihil ampli' nouit requirere: sed stans in seipsa manet in illa. De intellectu vō intelligētiarū q' cognoscūt suā essentiā et sue essentie primā cām et sint necessario duaz naturaz: et non simplicis nāe s'm intellectū: et q' sint et quot: volo a nobis hic relinq'tur: altissimū enim est huiusmōi negociū et p'ime p'he egens ind'stione. Et sic est finis secūdi libri d' Intellectu et Intelligibili domini Alberti Magni. Deo Gratias.

Expliciūt sententie libri de Anima: et de Intellectu et Intelligibili excellentissimi p'hi Alberti magni ep'i Ratispon. ordinis Predicatorz. Impresse Venetia per Johānē et Gregoriū de gregorijs fratres. Anno salutis. i 494. Die. vij. Nouēbris

Registrū huius operis

a b c d e f g h i k oēs sunt terni
l vero quaternus.

